

जैन-आगम-ग्रन्थमाला : ग्रन्थाङ्क २ (१)

पंचमगणहरभयवंसिरिसुहम्मसामिविरइयं

आ या रं ग सु त्तं

[आचाराङ्गसूत्रम्]

सम्पादकः

पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयसिद्धिसूरीश्वरपट्टाल
पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयमेघसूरीश्वरविष्य-
पूज्यपादमुनिराजश्रीभुवनेविजयान्तेवासी

मुनि जम्बूविजयः

सहायको
मुनि धर्मचन्द्रविजयः

श्री महावीर जैन विद्यालय

वर्ष १९०० ०३६

प्रथम संस्करण :

वीर सं० २५०३/विक्रम सं० २०३३/ई० सं० १९७७

मूल्य ४० रुपया

प्रकाशक

जयन्तीलाल रतनलाल झाह

बालचन्द्र शाटालाल दोशी

रतिलाल चिमनलाल कोठारी

मानद मंत्रीओ

श्री महावीर जैन विद्यालय

ऑगस्ट क्रान्तिमार्ग, बम्बई-४०० ०३६

सुद्रक

प्र. पु. भागवत

मीन प्रिन्टिंग ब्यूरो

रमदाबवाडी, मुंबई-४०० ००४

Jaina-Āgama-Series No. 2 (I)

ĀYĀRĀṄGA-SUTTAM

[ĀCĀRĀṄGASUTRAM]

Editor

MUNI JAMBUVIJAYA

the disciple of

H. Holiness Munirāja

Shrī BHUVANAVIJAYAJI MAHĀRĀJA

SHRĪ MAHĀVĪRA JAINA VIDYĀLAYA
BOMBAY 400 036

First published 1976

©1971, by the Publishers

Price : Rs. 40

Printed in India
By P P Bhagwat
Mouj Printing Bureau
Khatm Wadi, Bombay 100 001

Published by
Javantilal Ratanchand Shah
Balchand Gandaraj Doshi
Rajulal Chimanlal Kothari
Hon Secretaries
Shri Mahavir Jaina Vidyalaya
August Kranti Marg, Bombay 100 036

ग्रन्थानुक्रमः

	पत्राङ्क
मुखपृष्ठादि	१-६
ग्रन्थानुक्रमः	७
प्रकाशकीय निवेदन	८-१२
ऋशुस्वीकार	१३
निनन्मागम जयकार (प्रस्तावना)	१५-५५
आमुखम्	५७-६१
FOREWORD	६३-६८
सम्पादनोपयुक्तग्रन्थसूचिः	६९-७१
सङ्केतविवरणम्	७३-७४
आचाराङ्गसूत्रस्य विषयानुक्रमः	७५-८९
आयारंगसुत्तं	१-२९८
प्रथमः श्रुतस्कन्धः	१-१०२
द्वितीयः श्रुतस्कन्धः	१०३-२९८
प्रथम परिशिष्टम्-विशिष्टशब्दसूचिः	२९९-३८९
द्वितीयं परिशिष्टम्-‘जाव’ [यावत्] पदग्राह्यपाठाः	३९०-९५
तृतीयं परिशिष्टम्-सूत्राणां परस्परं तुलना	३९६-९८
चतुर्थं परिशिष्टम्-आचाराङ्गसूत्रान्तर्गतश्लोकानामकारादिक्रमः	३९९-४००

પ્રકાશકીય નિવેદન

પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક આચાર્ય લગવંત શ્રી સાગરાનન્દચરિત્ર મહારાજ સાહેબે અબ્યાગી-
ઓને ઉપયોગી થાય એ આશયથી, એકલે હાથે, અથાગ પરિશ્રમ સેવીને, આગમપંચાગીની
સુધાર્ય આચારિક શક્ય તેટલી જલ્દીથી પ્રકાશિત કરી હતી. આ માટે આપણે સૌ તેઓશ્રીના સદા
માટે ઋણી છીએ. આ હકીકત અમારા ‘નંદિસુતં આયુષોગદાર્ધ ચ’ ગ્રંથની પ્રતાપનામાં
પણ જણાવેલી છે.

આ પછી પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકર શ્રુત-શીલવારિધિ મુનિભગવંત શ્રી પુષ્પવિજયજી મહારાજ
સાહેબે શક્ય તમામ પ્રયત્નથી અને લબ્ય ઉપયોગી સામગ્રી મેળવીને આપણા આગમ ગ્રંથો
સંપાદિત કરવા જોઈએ, એ વસ્તુ ઉપર ભાર મૂક્યો. તેમની આ સમયસરની ચેતવાણીએ અમને
આગમપ્રકાશનના કાર્યમાં ઉત્સાહિત કર્યાં. આ માટે પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજ સાહેબનો
આપણા ઉપર અસાધારણ ઉપકાર છે. જે પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજીએ આપણને આ દિશાસૂચન
ન કર્યું હોત તો આજ દિન મુધી આપણને આવી પવિત્ર પ્રેરણા મળત કે કેમ, એ સંદેહાર્પદ છે.

સમગ્ર જૈન આગમોનો મૂલ આધાર દ્વાદશાંગીગણિપિટક છે. આ બાર અંગોમાં આચારાંગસૂત્ર
એ પ્રથમ અંગસૂત્ર છે. અમારી જૈન-આગમ-ગ્રંથમાલાના ગ્રંથાક્રમમાં મંગલસૂત્રરૂપે નંદિસૂત્ર
અને અનુયોગદ્વારસૂત્ર, પ્રથમ ગ્રંથાંકરૂપે ઈ. સ. ૧૯૬૮માં પ્રકાશિત થયેલ છે. ત્યાર પછી
ગ્રંથાંક નવમાનું-પ્રનાપનાસૂત્રનું જે લાગમાં અનુક્રમે ઈ. સ. ૧૯૬૯ અને ૧૯૭૧માં પ્રકાશન
થયું. તે પછી ગ્રંથાંક ચોથાના-ભગવતીસૂત્રના-પ્રથમ ભાગનું પ્રકાશન ઈ. સ. ૧૯૭૪માં થયું છે.

જૈન આગમ ગ્રંથમાળાની યોજનામાં ગ્રંથાંકના ક્રમ પ્રમાણે નંદિસૂત્ર અનુયોગદ્વારસૂત્ર
પછી આચારાંગસૂત્ર અને સૂત્રકૃતાંગસૂત્રનો (એક ગ્રંથમાં) ગ્રંથાંક બીજો છે. આમ છતાં તેના
સંપાદકજી પરમ પૂજ્ય વિદ્વદ્ધ મુનિરાજ શ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજ સાહેબની સૂચના મુજબ અમે
ગ્રંથાંક બીજોને જે ભાગમાં પ્રકાશિત કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. આથી ગ્રંથાંક બીજાના પ્રથમ ભાગ
રૂપે પ્રસ્તુત આચારાંગસૂત્રનું પ્રકાશન કરીને અમે ધન્યતા અને ગૌરવની લાગણી અનુભવીએ છીએ.

અમે અમારા આગળનાં પ્રકાશનોમાં જણાવી ગયા તેમ, આ સમગ્ર જૈન-આગમ-પ્રકાશન
ગ્રંથમાલાનો પ્રારંભ પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકર શ્રુત-શીલવારિધિ મુનિભગવંત શ્રી પુષ્પવિજયજી
મહારાજ સાહેબની મુખ્ય રાહબરી અને અમારા સહૃદય મિત્ર પં. શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયાના
નિરવાર્ય સહયોગથી કર્યો હતો. આમાં ગ્રંથાંક પહેલા પછી બીજા ગ્રંથાંક રૂપે આચારાંગસૂત્ર
અને સૂત્રકૃતાંગસૂત્રને તરત જ પ્રકાશિત કરી શકાયાં નહીં તે સંબંધમાં પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજીનાં
ચિરકાળ પર્યંત સહકાર્યકર અને આ ગ્રંથમાલા સાથે સક્રિયપણે સંકળાયેલ પરિત શ્રી અમતગણ
મોદનલાલ ભોજક પાસેથી જે હકીકત જણવા મળી છે, તેનો અહીં ઉલ્લેખ કરવો હિત છે.
તેઓએ જણાવ્યું છે કે—

“પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજ સાહેબની પ્રેરણાથી સમગ્ર જૈન આગમો અને તેની
વ્યાખ્યાઓ સુસંપાદિત કરીને પ્રકાશિત કરવા માટે વિ. સં. ૨૦૦૧ માં મી. વિનાયકપ્રકાશિની
સંસદની સ્થાપના પાટણ (હિતર ગુજરાત)માં થઈ હતી. તે વખતે સૌપ્રથમ આચારાંગસૂત્રના
સંશોધનનું કાર્ય શરૂ કર્યું. આમાં આચારાંગસૂત્રની મૂલવાચના અને મી. રીયાગણ (ગીર્ણાંગણ)
દ્વારા આચારાંગસૂત્રની ત્રિતિના સંશોધનનું કામ અને સોંપેલું તથા આચારાંગસૂત્રની ત્રિતિના
સંશોધનનું કામ પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજ સાહેબે પોતે જ સંભાળ્યું. આ કામ
ચાલતુ હતુ ત્યારે વચમાં વચમાં અન્યાન્ય આગમગ્રંથોને પ્રાચીન પ્રતિઓ સહિત મેળવવાનું કામ

પણ થતું હતું. વિશેષમાં, પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજ પાટણથી સિદ્ધક્ષેત્ર-પાલીતાણા અને ત્યાંથી અમદાવાદ, ખંભાત, વગેરે વગેરે સ્થાનોમાં વિચરતા રહ્યા, સાથે સાથે આગમ-પ્રકાશનની તૈયારી રૂપે જે જે સમયે જેની અનુકૂળતા મળી તે તે અન્થોને મેળવવા, સુધારવા વગેરેનું કામ પણ કરતા રહ્યા. આમ ચારેક વર્ષ પૂર્ણ થયા પછી પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજ સાહેબને વિચાર આવ્યો કે આતું મોટું કાર્ય કરવું જ છે તો તે પહેલાં જેસલમેરના ભંડારની મહત્વની પ્રાચીન પ્રતિઓ સાથે પણ આગમો મેળવી લેવા જોઈએ. અને તે માટે વિ. સં. ૨૦૦૬ માં પોતાના વિદ્યામંડળ સાથે તેઓ જેસલમેર પધાર્યા. ત્યાં દોઢેક વર્ષ રહીને વિવિધ આગમઅન્થો અને તેની વ્યાખ્યાઓને ત્યાંના ભંડારની પ્રાચીન પ્રતિઓ સાથે મેળવવાનું અને કેટલીક પ્રતિઓની નકલો કરાવવાનું, કામ કરવા ઉપરાંત અનેકવિધ દષ્ટિએ ઉપયોગી મહત્વની વિપુલ સામગ્રી પણ એકત્ર કરી. આની વિશેષ વિગતો માટે શ્રી લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર-અમદાવાદ-તરફથી પ્રકાશિત ‘જેસલમેરુ દુર્ગત્ય જૈન જ્ઞાનભંડારોનુ સૂચીપત્ર’ અન્થની પ્રસ્તાવના જેવી જોઈએ.

“જેસલમેર પછી એક ચાતુર્માસ બીકાનેરમાં રહીને પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજીએ ગુજરાતમાં અમદાવાદ, વગેરે વગેરે સ્થાનોમાં ચાતુર્માસ કર્યાં. દરમ્યાનમાં પ્રાકૃત ટેકરટ સોસાયટીની સ્થાપના થઈ. આના સ્થાપક મુખ્ય ચાર મહાતુલાવોમાંના પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી પણ એક હતા. પ્રાકૃત ટેકરટ સોસાયટી દ્વારા તેમણે નન્દીસૂત્રની ચૂર્ણિ, આચાર્ય શ્રી હરિભદ્રસૂરિકૃત નન્દીસૂત્રવૃત્તિ, દશવૈકાલિકચૂર્ણિ, સૂત્રકૃતાંગચૂર્ણિ, પઠમચરિયં, આખ્યાનક્રમણિકોશ વગેરે અન્થોનું સંશોધન-સંપાદન કર્યું. આ અરસામાં જ શ્રી લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિરની અમદાવાદમાં સ્થાપના થઈ. તેના સંશોધન-સંપાદનાદિ અનેકવિધ કાર્યોમાં પણ તેઓ માર્ગદર્શન આપતા હતા અને લા. ૬૦ વિદ્યામંદિર તરફથી તેઓશ્રીએ આચાર્યવર્ચ શ્રી હરિભદ્રસૂરિકૃત સ્વોપનટીકાસહિત યોગશતકનુ તથા શ્રી શ્રીવલ્લભગણિકૃત ટીકાસહિત આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ-વિરચિત નિર્ધંતુકોશનું મહત્વપૂર્ણ સંપાદન પણ કર્યું. આ બધાં કાર્યોની સાથે સાથે આગમઅન્થોને મેળવવા, સુધારવા વગેરેનું કામ પણ મર્યાદિત પ્રમાણમાં થતું રહ્યું.

“ઉપર જણાવેલી બહુમુખી કાર્યપદ્ધતિમાં અનેક અન્થોનું ઉપયોગી કાર્ય તો થયું પણ આચારાંગસૂત્રનુ, ચાર અધ્યયન સુધી મૂલ અને વૃત્તિનું તેમ જ પ્રાયઃ તેટલા જ પ્રમાણમાં ચૂર્ણિનુ, કાર્ય થયેલું હતું તે આગળ વધી શક્યું નહીં. ઉપરાંત મારે વિ. સં. ૨૦૦૮ થી ૨૦૧૪ સુધી, પરમપૂજ્ય પુરાતત્ત્વચાર્ય પદ્મશ્રી મુનિશ્રી જિનવિજયજીનાં સંશોધનાદિ કાર્યોમાં સાથ આપવો પડ્યો.”

વિદ્યાલયે આગમપ્રકાશન યોજના શરૂ કરી તેના પ્રારંભ વખતે જ પૂજ્યપાદ આગમ-પ્રભાકરજીએ જણાવેલું કે “જે અન્થો તૈયાર જેવા છે તે અને જે અન્થો તૈયાર કરવામાં બહુ ઓછું કામ બાકી છે તે અન્થોનુ મુદ્દણ પ્રથમ દ્વાય ઉપર લેવું જોઈએ. આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ જેવા અન્થો સંશોધન અને અન્વેષણની દષ્ટિએ વધારે સમય લેશે, તેથી તેવા અન્થોને અનુકૂળતાએ તૈયાર કરીશું, જેથી પ્રકાશનનું કાર્ય અટકે નહીં.” આ ઉપરથી એટલું તો જાણી શકાય છે કે અન્ય આગમોની અપેક્ષાએ આચારાંગસૂત્ર અને મુત્રકૃતાંગસૂત્રના સંપાદનનું કાર્ય વિશેષ અસાધ્ય છે.

વર્તુચિતિ આવી હતી અને દરમ્યાનમાં જ પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજ સાહેબનો અણધાર્યો દુઃખદ દેહાંત થયો. એટલે આ કાર્યને ચાલુ રાખવાની જવાબદારી સ્વીકારવાની અમે પરમપૂજ્ય વિદ્વદ્ધ મુનિભગવંત શ્રી જંબુવિજયજી મહારાજ સાહેબને આગ્રહભરી વિનંતિ કરી અને અમને એ જણાવતાં ખૂબ આનંદ થાય છે કે એમણે ભાવપૂર્વક અમારી વિનંતિનો સ્વીકાર કર્યો. તેઓશ્રીએ અતિ પરિશ્રમ સેવીને સૌપ્રથમ પ્રસ્તુત આચારાંગસૂત્રનું સંપાદન કર્યું છે. તેઓશ્રીએ

આપેલ વિવિધ પરિશિષ્ટો અને તેમની પ્રસ્તાવના જોવાથી આ સંપાદનનું મહત્વ અને ઉપયોગિતા સમજી શકાશે. આમાં પહેલાં જણાવેલી આચારંગસૂત્રની મૂલ-વૃત્તિ-ચૂલ્હીની જે અપૂર્ણ સામગ્રી હતી તે તથા ખીજી પણ મહત્વની ઉપયોગી હસ્તલિખિત પ્રતિઓ મેળવીને તેઓશ્રીએ આ અન્યતુ ખૂબ જ અમસાધ્ય સંપાદન કર્યું છે. આનું સાચું મૂલ્યાંકન તો આ વિષયના અભ્યાસીઓને વિશેષ થશે. આ સંપાદન માટે અને પરમપૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી જંબૂ વિજયજી મહારાજ સાહેબનો જેટલો ઉપકાર માનીએ તેટલો ઓછો છે.

જો કે પં. શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયા આગમપ્રકાશનના સંપાદનકાર્યની અને શ્રી રતિલાલ દીપચંદ દેસાઈ સંસ્થાના સાહિત્ય પ્રકાશનની જવાબદારીથી મુક્ત છે છતાં તેમના તરફથી અમને આત્મીયભાવે અનેકવિધ સહકાર મળતો જ રહે છે તે માટે અમે તેમનો આભાર માનીએ છીએ.

જૈન આગમ અન્યમાળાના અન્યાંક ૪ શ્રી ભગવતીસૂત્ર, પહેલા ભાગનું પ્રકાશન થયા પછી સંશોધન-સંપાદન-પ્રકાશન કાર્ય માટે નીચે મુજબ સહાય મળી છે :

	૩૦ પૈ.
૧ શ્રી ગોડીજી મહારાજ જૈન દેરાસર અને ધર્મદાખાતાઓ તરફથી (અમાઉ આ અંગે ૩૦ ૪૦,૦૦૦ મળેલ છે)	૭૫૦૦.૦૦
૨ શ્રીમતી મંચુબેન છોટાલાલ શાહ	૧૦૦૧.૦૦
૩ શ્રી ભગવતીસૂત્ર ભાગ-૧ ના ઉદ્ઘાટન પ્રસંગે	૫૦૮.૨૫
૪ “દેવાધિદેવ ભગવાન મહાવીર”નો પ્રકાશન સમારોહ સંસ્થાના સભાગૃહમાં ઉજવાયો તે પ્રસંગે જ્ઞાનપૂજનના	૭૮૨.૬૫
૫ “દેવાધિદેવ ભગવાન મહાવીર”નો પ્રકાશન સમારોહ સંસ્થાના સભાગૃહમાં ઉજવાયો તે પ્રસંગે જ્ઞાનપૂજનના (ગોવાળીઆ ટ્રેક જૈન સંઘ)	૬૩૮.૦૦
૬ શ્રી રમેશચંદ્ર લાલજી મહેતા	૫૦.૦૦
૭ શ્રી શાહપૂર મંગળપારેખ જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ, અમદાવાદ	૨,૦૦૨.૦૦
૮ શ્રીમતી દાનબાઈ રામચંદ્ર ઝવેરી, મુખર્ધ	૫૦૦.૦૦
૯ શ્રી દિનેશચંદ્ર જેસિંગલાલ ઝવેરીના રમરણાથે	૫૧.૦૦
૧૦ શ્રી ઓસવાલ તપગચ્છ સંઘ, ખંભાત	૫૦૦.૦૦
૧૧ શ્રી કાળીદાસ સાંકળચંદ દોશી, મુખર્ધ	૫૧.૦૦
૧૨ શ્રી મણિલાલ શામજીભાઈ વીરાણી, મુખર્ધ	૧૦૧.૦૦
૧૩ શ્રી સાગર જૈન ઉપાશ્રય, પાટણ	૫૦૦.૦૦
૧૪ શ્રી જવાહરનગર જૈન શ્વેતામ્બર સંઘ, ગોરેગામ	૨,૦૦૧.૦૦
૧૫ શ્રી ચિંતામણ પાર્શ્વજિન પેટી, પાડીવ (શ્રી આચારંગસૂત્ર ખરીદી માટે)	૨,૦૦૦.૦૦
૧૬ શ્રી સંભવનાથ જૈન શ્વેતામ્બર ટ્રસ્ટ, વિજયવાડા (શ્રી સૂયગાંગસૂત્ર ખરીદી માટે)	૨,૦૦૦.૦૦
૧૭ શેઠ મોતીશા લાલબાગ જૈન ચેરિટીઝ	૫,૦૦૦.૦૦
૧૮ શ્રી મરીન ડ્રાઇવ જૈન આરાધક સંઘ	૧૫,૦૦૦.૦૦

ઉપર જણાવેલી દ્રવ્ય સહાય માટે શુભ નિર્ણય લેનાર સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓનો અમે અનુમોદનાપૂર્વક અંતઃકરણથી આભાર માનીએ છીએ.

આ અન્યના સંપાદનકાર્યમાં પંડિત શ્રી અમૃતલાલભાઈએ પણ કેટલીક નોંધપાત્ર મદદો તથા સામગ્રી પ્રેરી પાડી છે અને ઉપયોગી કામગીરી બજાવી છે, એ માટે અમે તેઓના નમણી છીએ.

શ્રી નગીનદાસ કેવળદાસ શાહે પણ પરમ પૂજ્ય સંપાદકજી મહારાજ સાહેબની સાથે રહીને પ્રસ્તુત કાર્યમાં સહયોગ આપ્યો છે, એ માટે અમે તેમના આભારી છીએ.

આ ગ્રન્થના આમુખનો આધારભૂત અંગ્રેજી અનુવાદ અમદાવાદના શ્રી લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિરના અધ્યક્ષર ડૉ. શ્રી નગીનદાસ જીવણલાલ શાહે કરી આપ્યો છે, આ માટે અમે તેમનો હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ.

વિદ્યાલયના પ્રત્યેક કાર્યની સાથે સતત વણાયેલા નિષ્ઠાવાન કાર્યકર મહામાત્ર શ્રી કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈ કોરા, વિદ્યાલયનાં અન્ય કાર્યોની જેમ આગમ પ્રકાશનકાર્યમાં પણ સંપૂર્ણ રસપૂર્વક અતિપ્રોત થઈને પ્રત્યેક પ્રકાશનને સર્વોગસુંદર બનાવવા પ્રયત્નશીલ રહ્યા છે, તે માટે અમે એમને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

મુબઈના સુવિખ્યાત મૌજ પ્રિન્ટિંગ પ્લૉનોના મુખ્ય સંચાલક સ્વ. વિ. પુ. ભાગવત અને વર્તમાન સંચાલક શ્રી પ્રભાકરભાઈ ભાગવત તથા અન્ય કાર્યકર ભાઈઓએ મુદ્રણકાર્યમાં ખૂબ જ કાળજીપૂર્વક સહકાર આપ્યો છે, તે માટે તે સૌની પ્રત્યે અમે કૃતજ્ઞતાની લાગણી દર્શાવીએ છીએ.

આગમોના સંશોધન અને પ્રકાશન માટે ‘શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય જિનાગમ ટ્રસ્ટ’ નામનું રજીસ્ટર થયેલ સ્વતંત્ર ટ્રસ્ટ છે, જેના ટ્રસ્ટીઓ નીચે મુજબ છે :

૧ શ્રી ભોગીલાલ લેહેરચંદ	૩ શ્રી વાડીલાલ ચન્નભુજ ગાંધી
૨ શ્રી પ્રવીણચંદ હેમચંદ કાપડિયા	૪ શ્રી જયંતિલાલ રતનચંદ શાહ
૫ શ્રી વ્રજલાલ કપુરચંદ મહેતા	

આગમ પ્રકાશનના કાર્ય અંગે જરૂરી સલાહસૂચના આપવા બદલ અમે આગમ પ્રકાશન સમિતિના નીચે જણાવેલ સભ્યોના ઋણી છીએ :

૧. શ્રી કેશવલાલ કીલાચંદ	} પાટણ જૈન મંડળના
પ્રતિનિધિઓ
૨. શ્રી સેવંતીલાલ ખેમચંદ શાહ	
૩. શ્રી પોપટલાલ ભીખાચંદ	
૪. શ્રી જેસિંગલાલ લલ્લુભાઈ	
૫. શ્રી અમૃતલાલ કાળીદાસ દોશી	
૬. શ્રી રામચંદ કેસુરચંદ ઝવેરી	
૭. શ્રી પ્રાણુલાલ કાનજીભાઈ દોશી	
૮. શ્રી સેવતીલાલ ચીમનલાલ શાહ	
૯. ડૉ. રમણુલાલ ચીમનલાલ શાહ	
૧૦. ડૉ. જયંતિલાલ સુરચંદ બઢામી	
૧૧. શ્રી જયંતિલાલ રતનચંદ શાહ	} મંત્રીઓ
૧૨. શ્રી બાલચંદભાઈ જી. દોશી	
૧૩. શ્રી રતિલાલ ચીમનલાલ કોઠારી	
૧૪. શ્રી મનુભાઈ ગુલાબચંદ કાપડીયા	} કોષાધ્યક્ષ
૧૫. શ્રી ભાણુકલાલ ઝવેરચંદ વસા	

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

ઓગસ્ટ કૉનિ માર્ગ

મુબઈ ૪૦૦૦૩૬

તા. ૨૮-૮-૧૯૭૬

જયંતિલાલ રતનચંદ શાહ

બાલચંદ ગાંડાલાલ દોશી

રતિલાલ ચીમનલાલ કોઠારી

મંત્રીઓ

ઝણુસ્વીકાર

જૈન આગમ ગ્રંથોના સંશોધન-સંપાદન અને પ્રકાશનના કાર્યમાં વેગ આપવાના ઉદ્દેશથી, વિં સં ૨૦૦૧ ની સાલમાં, પાટણ (ઉ. ગુ.) માં પૂજ્યપાદ મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની પ્રેરણાથી અને મુ. શ્રી કેશવલાલ કીલાચંદના પ્રયાસોથી સ્થપાયેલ શ્રી જિનાગમ પ્રકાશિની સંસદ (ડે. શ્રી પાટણ જૈન મંડળ, ૭૭, મરીનડ્રાઇવ, મુંબઈ-૨૦) તરફથી શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય (મુંબઈ)ની મૂળ જૈન આગમો પ્રકાશિત કરવાની યોજના માટે રૂ ૧,૩૫,૫૬૬-૦૦ અંકે એકલાખ પાંત્રીસહજર, પાંચસો છાસઠ રૂપિયા પૂરા મળ્યા છે; આ લઘ્ય સહકાર માટે અમે શ્રી જિનાગમ પ્રકાશિની સંસદનો, શ્રી પાટણ જૈન મંડળનો તથા એ બન્ને સંસ્થાના કાર્યકરોનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

જયંતીલાલ રતનચંદ શાહ
ખાલચંદ ગાંડાલાલ દોશી
રતિલાલ ચીમનલાલ કોઠારી
માનદ મત્રીઓ

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

શ્રી શંકેશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમઃ ।
શ્રી શાન્તિનાથસ્વામિને નમઃ ।

આચાર્યમહારાજશ્રીમદ્વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજીપાદપદ્મોમ્બો નમઃ ।
આચાર્યમહારાજશ્રીમદ્વિજયમેવસૂરીશ્વરજીપાદપદ્મોમ્બો નમઃ ।
સદ્ગુરુદેવસુનિરાજશ્રીસુવનવિજયજીપાદપદ્મોમ્બો નમઃ ।

જિનઆગમ જયકારા

(પ્રસ્તાવના)

અયં આસહ અરહા સુતં ગંયંતિ ગણહરા નિઠળં ।
સાસનસ્ય હિયદ્વાપ તઓ સુતં પવત્તહ ॥ ૧૨ ॥ [આવશ્યકનિર્ણયિક્તિ]

—ભગવાન ભદ્રબાહુસ્વામી

પરમકૃપાળુ, અનંત ઉપકારી, અરિહત પરમાત્મા તથા સદ્ગુરુદેવની પરમકૃપાથી—અર્થથી જિનેશ્વરભાષિત તથા સૂત્રથી ગણધરભગવંતગ્રથિત—દ્વાદશાંગીરૂપી માળાના પ્રથમ પુષ્પરૂપ શ્રી આચાર્યગસૂત્ર(આચાર્યગસુત)ને વિવિધ સામગ્રીને આધારે સંપાદિત કરીને આગમભક્ત જગત સમક્ષ રજૂ કરતાં આજે અમને અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ થાય છે.

કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થયા પછી ભગવાન મહાવીર પરમાત્માએ આપેલી દેશનાનો સાર ગણધર ભગવાનો દ્વારા, સ્થવિરો દ્વારા તથા અતિપ્રાચીન પૂર્વધર મહાપુરુષો દ્વારા આગમ ગ્રંથોમાં સંગૃહીત થયેલો છે. આગમો જૈનશાસનનો આધાર છે. ‘આગમ ગ્રંથોનાં મૂળ તથા દીક્ષાસહિત અનેક સંપાદન-પ્રકાશનો આજ સુધીમાં થયાં હોવા છતાં, પ્રાપ્ત થયેલી હસ્તલિખિત પ્રાચીન વિપુલ સામગ્રી તથા ચૂર્ણિ-ટીકા આદિ બ્યાખ્યા ગ્રંથોને આધારે પાઠ-પાઠાંતરો સાથે આગમ ગ્રંથોની વાચના તૈયાર થવી જોઈએ’ આ વાતનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ આજીવન શ્રુતોપાસક આગમપ્રભાકર સ્વં મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજને ધણાં વર્ષો પૂર્વે આવેલો હતો, તેથી તેમના જીવનકાળ દરમ્યાન તેમણે સમગ્ર આગમ પ્રકાશન નિમિત્તે વિપુલ પ્રમાણમાં વિવિધ સામગ્રીનો ધણા જ પરિશ્રમપૂર્વક સંગ્રહ કરી રાખેલો છે કે જેથી ભવિષ્યમાં આગમસંપાદન ધણું સરળ બને. આ બધી સામગ્રી લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીયસંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર—અમદાવાદ—માં સુરક્ષિત છે. આ અંગે તેમની પ્રેરણાથી જ શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય તરફથી જૈન આગમ ગ્રંથમાલાનો તેમના જ સ્વહસ્તે પ્રારંભ થયેલો હતો. આ રીતે આ અત્યંત મહત્ત્વની પ્રવૃત્તિના મૂળ બીજ અને પ્રેરક રૂપે પુણ્યનામધેય સ્વં મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજી મહારાજને સહસ્રશઃ ધન્યવાદ ધટે છે.

તેઓશ્રીના સ્વર્ગગમન પછી પણ શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયે આગમ પ્રકાશનતુ આ મહત્ત્વપૂર્ણ કાર્ય ચાલુ રાખેલું છે તે માટે, તથા પ્રસ્તુત આચાર્યગસૂત્રના સંપાદન દ્વારા પ્રભુવાણીની—આગમની મગળવાણીની ઉપાસના કરવાનો, તેમ જ—મારા અનંત ઉપકારી પૂજ્યપાદ ગુરુદેવ અને પિતાશ્રી મુનિરાજશ્રી જીવનવિજયજી મહારાજની ઉલ્કટ ધન્યાપૂર્વક મને સૂચના હતી કે ‘હવે તું

આગમોની ઉપાસના કર.' એટલે એ રીતે—ગુરુવાણીની આરાધના (ગુસ્તવનસેવના) કરવાનો જે ધન્ય અવસર મને આપ્યો છે તે માટે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના કાર્યવાહકોને પણ ધન્યવાદ ધટે છે.

આજથી ચારેક વર્ષ પૂર્વે શ્રી રંખેશ્વરજી તીર્થમાં આ કાર્યનો પ્રારંભ થયો હતો. તે પછી કેટલોક સમય આ કાર્ય બંધ રહ્યું હતું. ત્રણેક વર્ષ પૂર્વે રાણકપુરજી તીર્થથી આ કાર્યની વ્યવસ્થિત શરૂઆત થઈ હતી. આજે દેવગુરુકૃપાએ આચારાંગસૂત્ર વિદ્વાનો સમક્ષ રજૂ કરતાં અમે આનંદ અનુભવીએ છીએ.

એ જ રીતે સૂત્રકૃતાંગસૂત્ર (સુયગંગસૂત્ર)નું મુદ્રણ પણ ચાલુ છે. તે પણ દેવ-ગુરુકૃપાએ યથાસંભવ શીઘ્ર, વિદ્વાનો સમક્ષ રજૂ કરવા અમે ભાવના ધરાવીએ છીએ.

જે હસ્તલિખિત પ્રતિઓને આધારે આચારાંગસૂત્રનું સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે તે આધારભૂત પ્રતિઓનો પરિચય આ પ્રસ્તાવનાના છેવટના ભાગમાં આપેલો છે.

જૈન પ્રવચનમાં આચારાંગસૂત્રનું મહત્ત્વપૂર્ણ સ્થાન

શ્રી આચારાંગસૂત્ર જૈન પ્રવચનના સારભૂત છે. તેથી 'તીર્થંકર ભગવાનો તીર્થપ્રવર્તનના પ્રારંભમાં જ આચારાંગના અર્થનું પ્રશ્નપણ કરે છે, ગણધરો પણ તે જ ક્રમે સૂત્રોની રચના કરે છે, મોક્ષના મુખ્ય હેતુનું આમાં પ્રતિપાદન છે, આ પ્રવચનનો સાર છે, આચારાંગનું જ્ઞાન મેળવ્યા પછી જ શ્રમણધર્મનું સાચું સ્વરૂપ સમજાય છે, ગણી થનારે સર્વ પ્રથમ આચારધર થવું જ જોઈએ, આ આચારાંગ જૈનદર્શનનો વેદ છે' ઇત્યાદિ ભવ્ય શબ્દોથી નિર્ધુક્તિકાર ભગવાન ભદ્રબાહુ સ્વામીએ આચારાંગસૂત્રનું અત્યંત બહુમાનપૂર્વક વર્ણન કર્યું છે.

આચારાંગસૂત્રમાં અતિસંક્ષિપ્ત છતાં અત્યંત વેધક અનેકાનેક સુવાક્યો અનેક સ્થળે પથરાયેલાં છે. ગંભીર રીતે તેનું મનન કરવામાં આવે તો અનાદિકાલીન અજ્ઞાન અને મોહને ક્ષણવારમાં હચમચાવી મૂકે એવી તેનામાં અત્યંત તેજોમય દિવ્યશક્તિ ભરેલી છે. આચારાંગસૂત્રનું અધ્યયન કરતી વખતે, પ્રભુ મહાવીર પરમાત્માની અતિશયોથી ભરેલી પાંત્રીસ ગુણયુક્ત દિવ્ય, ગંભીર વાણી જાણે સાક્ષાત્ સાંભળતા હોઈએ તેવો અપૂર્વ આનંદાનુભવ થાય છે. પ્રભુની વાણી સાંભળીને ક્ષણવારમાં જ મેઘકુમાર, ધન્યકુમાર, શાલિભદ્ર, ધના કાકંદી આદિ મહાપુરુષો સંસારથી કેમ વિરક્ત બની ગયા હશે, આત્માનુભવના ઉત્કટ રસિક કેમ બની ગયા હશે અને તરત જ પ્રભુના શિષ્ય કેમ થઈ ગયા હશે તેનો કંઈક ખ્યાલ શ્રી આચારાંગસૂત્રનું બહુમાનપૂર્વક ગંભીરભાવે અધ્યયન કરવાથી સહજભાવે આવે છે. 'વાંચો અને નાચો' એમ કહેવાનું મન થઈ આવે તેવાં અનેક સુવાક્યોનાં દર્શન આચારાંગસૂત્રમાં થાય છે.

આચારાંગસૂત્રનાં વિવિધ નામો

આચારો ૧ આચારો ૨ આગારો ૩ આગરો ૪ આસારો ૫ ।

આચારિતો ૬ અંગં તિ ય ૭ આહ્રણા ૮ ડડ જાહ ૯ આમોકલા ૧૦ ॥ ૭ ॥ — આચારાંગનિર્ધુક્તિ

૧. સન્નેસિં આચારો તિત્થસ્સ પવત્થે પડમયાણે । તેસાઈ અંગાંદં ઈકારસ આણુપુઘ્વીણે ॥ ૮ ॥

આચારો અગાળં પડમં અંગં દુવાઝસઠ્ઠં પિ । એત્થ ય મોક્કજોવાઓ એત્થ ય સારો પવયણસ્સ ॥ ૯ ॥

આચારમ્મિ અહીં જાં જાઓ હોઈ સમગ્ગમ્મો ડ । તમ્હા આચારવરો મણ્ણં પડમં ગણિટ્ઠાણં ॥ ૧૦ ॥

નવથંમચેરમડઠો અટ્ટારસપયસહસ્સિઓ વેદો । હવડ ય સપંચ્ચૂલો બહુ-બહુતરઓ પયરગેણં ॥ ૧૧ ॥

— આચારાંગનિર્ધુક્તિ

આચાર એ આચારાંગનું પ્રસિદ્ધ નામ છે, તે ઉપરાંત ખીજા પણ નવ પર્યાયો નિર્ણયિતમાં ઉપર પ્રમાણે જણાવેલા છે. આ દશે ય નામોનો અર્થ ચૂંચિ તથા વૃત્તિને આધારે સંકેપમાં ત્રીજે પ્રમાણે છે—

- ૧ જ્ઞાનાદિ આચારોનું તેમાં પ્રતિપાદન હોવાથી તેનું નામ આચાર છે.
- ૨ ક્રોધાદિ અપ્રશસ્તભાવોને તથા કર્મનાં બંધનોને ચારે પારુથી ચલાયમાન કરે છે તેથી તે આચાર છે.
- ૩ રાગાદિરહિત સમભાવમય ભુમિકામાં આત્માનું અવસ્થાન આનાથી સિદ્ધ થાય છે તેથી તે આચાર છે.
- ૪ જ્ઞાનાદિ તથા નિર્જરાદિ રત્નોની ખાણ હોવાથી તે આચાર છે.
- ૫ સંસારમાં ત્રાસી કોરેલા જીવોને આની પ્રાપ્તિથી આશ્વાસન મળે છે તેથી તે આચાર છે.
- ૬ જીવનમાં શું કરવા લાયક છે અને શું કરવા લાયક નથી તેનું આમાં સ્પષ્ટ દર્શન થતું હોવાથી તે આચાર છે.
- ૭ આત્માનું સાચું સ્વરૂપ આમાં વ્યક્ત થાય છે તેથી તે આચાર છે.
- ૮ સર્વ સાધુઓએ મોક્ષ માટે આચરેલા જ્ઞાનાદિ આચારોનું આમાં પ્રતિપાદન હોવાથી તે આચાર છે.
- ૯ જ્ઞાનાદિ આચારોનો આનાથી જન્મ થાય છે માટે તે આનાતિ છે. (વૃત્તિ)
અથવા ‘ગુરુપરંપરાથી આ ગ્રંથ આવેલો છે માટે તે આચારિ છે.’ (ચૂંચિ)
- ૧૦ કર્મોથી મુક્ત થવાનો આ ઉપાય હોવાથી તે આમોક્ષ છે.

દ્વાદશાંગીમાં આચારાંગસૂત્રની પ્રથમતા

દ્વાદશાંગીમાં આચારાંગસૂત્ર સૌથી પ્રથમ છે, આ તો પ્રસિદ્ધ વાત છે. પરંતુ આ પ્રથમતા રચનાની અપેક્ષાએ છે કે સ્થાપનાની અપેક્ષાએ છે એ વિષે લિખ લિખ ઉદ્દેશ્યો મળે છે.

નંદિસૂત્ર ઉપરની ચૂંચિમાં ભગવાન જિનદાસગણી મહત્તર એમ જણાવે છે કે ‘તીર્થંકર ભગવાન વ્યારે તીર્થંત્રું પ્રવર્તન કરે છે ત્યારે પૂર્વગત સૂત્રોનો અર્થ સૌથી પ્રથમ કહે છે માટે તેને પૂર્વ કહેવામાં આવે છે, પરંતુ ગણધર ભગવાનો વ્યારે સૂત્રરચના કરે છે ત્યારે, આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ આદિ ક્રમથી રચના અને સ્થાપના કરે છે. એટલે અર્થથી પૂર્વોનું નિરૂપણ

૧ “સંવેસિં આચારો તિત્થસ્સ પવત્તણે પદમચ્ચાણં । સેસાઠં અંગાઠં ઉકારસ આણુપુર્વાણં ॥ ૮ ॥” — આચારાન્નિર્ણયિત ।

૨ “સે કિં તં પુવ્વગતં ? તિ, ઉચ્ચયે—જમ્હા તિત્થકરો તિત્થપવત્તણકાલે ગણધરાણ સંવસુતાવારત્તણો પુવ્વં પુવ્વગતસુત્તયં માસતિ તમ્હા પુવ્વં તિ મણિતા, ગણધરા પુણ નુત્તરચણં કરેતા આપારાહકનેણ રચંતિ દ્વવેંતિ ય । અણ્ણાયરિચ્ચમેતેણં પુણ પુવ્વગતસુત્તયો પુવ્વં અરહતા માસિતો, ગણધરેહિં વિ પુવ્વગતસુત્તં ચેવ પુવ્વં રચંતં, પચ્છા આચારાહં । એવમુકે ચોદક આહ—ગણુ પુવ્વાવરિદ્ધં, કમ્હા ? જમ્હા આચારાજિજ્જુતીણં મણિતં “સંવેસિં આચારો.” ગાહા [આચારાન્નિર્ણયિક ગા. ૮] । આચાર્યાહ—સત્ત્યમુક્તં, કિંતુ સા ઠવ્ણા, ઇમં પુણ અક્કરચણં પઢ્ઢવ મણિતં, પુવ્વં પુવ્વા કન્ઠા હત્થર્યઃ ।” — નન્દીવૃત્તિ પૃ. ૭૫. નન્દીવૃત્તિ હારિમદ્રી પૃ. ૮૮ । આ ૮ વાત સંસ્કૃતમાં સમવાચાગવૃત્તિ (પૃ. ૧૩૦-૧૩૧) માં પણ છે

સૌથી પ્રથમ છે, અને સૂત્રરચનાની દૃષ્ટિએ આચારાંગ સર્વમાં પ્રથમ છે. અન્ય આચાર્યોના મત પ્રમાણે તીર્થંકર ભગવાનો પૂર્વગત સૂત્રોનો અર્થ પ્રથમ કહે છે અને ગણુધર ભગવાન પણ સૌથી પ્રથમ પૂર્વોત્તી રચના કરે છે, ત્યાર પછી આચારાંગ આદિની રચના કરે છે.

આચારાંગચૂર્ણિમાં જણાવ્યું છે^૧ કે સર્વે તીર્થંકર ભગવાનો આચારાંગનો અર્થ સૌથી પ્રથમ કહે છે અને ત્યાર પછી બાકીનાં ૧૧ અંગોનો અર્થ કહે છે અને તે જ ક્રમથી ગણુધર ભગવાનો પણ સૂત્રોની રચના કરે છે.

શીલાંકાચાર્ય પણ આચારાંગવૃત્તિમાં જણાવે રહે કે દરેક તીર્થંકર ભગવાનો તીર્થંત્રું પ્રવર્તન કરે ત્યારે સૌથી પ્રથમ આચારાંગનો અર્થ હોય છે, ત્યાર પછી શેષ અંગોનો અર્થ હોય છે અને ગણુધર ભગવાનો પણ એ જ ક્રમથી સૂત્રરચના કરે છે.

સમવાયાંગવૃત્તિમાં અલયદેવસૂરિજી મહારાજ એમ જણાવે છે^૨ કે આચારાંગસૂત્ર સ્થાપનાની દૃષ્ટિએ પ્રથમ છે, પરંતુ રચનાની દૃષ્ટિએ બીજામુ છે.

શૈલી

દશવૈકાલિકનિર્ણયિત (ગાથા ૧૬૯-૧૭૦)માં જણાવ્યું છે કે ‘નોમાતૃકાપદના બે પ્રકાર છે—અથિત અને પ્રકાર્ણક. અથિતના ચાર પ્રકાર છે ૧ ગદ્ય, ૨ પદ્ય, ૩ ગેય અને ૪ ચૌર્યુ.’ દશવૈકાલિકની અગસ્ત્યસિંહરચિત ચૂર્ણિ, વૃદ્ધવિવરણ (આ પણ ચૂર્ણિના નામથી પ્રસિદ્ધ છે) તથા હારિભદ્રી વૃત્તિમાં બ્રહ્મચર્યનો (આચારાંગના પ્રથમશ્રુતરક્ષકનો) ચૌર્યુપદ શૈલીમાં સમાવેશ કરેલો છે.

સૂત્રકૃતાંગનિર્ણયિત (ગાથા ૩)માં શ્રુતજ્ઞાનરૂપી સૂત્રના ૧ સંસારસૂત્ર, ૨ સંગ્રહસૂત્ર, ૩ વૃત્ત-નિબદ્ધસૂત્ર અને ૪ જાતિનિબદ્ધસૂત્ર એમ ચાર ભેદો જણાવ્યા છે. સૂત્રકૃતાંગની ચૂર્ણિ અને શીલાચાર્યવિરચિતવૃત્તિમાં જાતિનિબદ્ધસૂત્રના ૧ કથ્ય, ૨ ગદ્ય, ૩ પદ્ય અને ૪ ગેય એમ ચાર ભેદો વર્ણવ્યા છે અને તેમાં ગદ્ય વિભાગમાં બ્રહ્મચર્યનો (આચારાંગસૂત્રના પ્રથમશ્રુતરક્ષકનો) સમાવેશ કરેલો છે.

આ અંગેના પાઠો વિસ્તારથી અમે પાંચમા પરિશિષ્ટમાં આરંભમાં આપેલા છે.

આચારાંગસૂત્રની રચના ગદ્ય-પદ્ય મિશ્ર શૈલીમાં છે. પ્રથમશ્રુતરક્ષકમાં આઠમા અધ્યયનનો આઠમો ઉદ્દેશક તથા નવમુ અધ્યયન સંપૂર્ણપણે પદ્યમાં જ છે. બાકીનાં છ અધ્યયનોમાં ૧૫ પદ્યો

૧. “इयाणि पवत्तर्ण—सन्वेसिं आचारो० [गा० ८] गाहा। सव्वतित्थग्रा वि आचारस्स अत्थं पढमं आइववैति, ततो सेसगणं एक्कारसण्हं अंगणं, ताए चैव परिवाडीए गणहरा वि सुत्तं गंथंति। इयाणि पढममं ति, किंनिमित्तं आचारो पढमं ठविओ ? एत्थ गाहा—आचारो अंगणं० [गा० ९]। जेण कारेण एत्थ आचारो चरणं चैव ओक्खस्स सारो, तत्थ ए ठितो सेसाणि अंगणि अहिज्झइ, तेण सो पढमं कतो।” —आचारાંગચૂર્ણિ।

૨. “इदानीं प्रवर्तनाद्वारम्। कदा पुनर्भगवताऽऽचारः प्रणीत इत्यत आह—सन्वेसिमित्यादि। सर्वेषां तीर्थेन्द्राणां तीर्थप्रवर्तनादावाचारायः प्रथमतयाऽभवद् भवति भविष्यति च ततः जेपाज्ञार्थे इति। गणधरा अप्यनयैवानुपूर्व्यां सूत्रतया ग्रन्थन्तीति। इदानीं प्रथमत्वे हेतुमाह—आचारो इत्यादि।” —आचारानुवृत्ति पृ० ६।

૩. “प्रथममन्तं स्थापनाधिकृत्य, रचनापेक्षया तु द्वादशमङ्गम्” —समवायावृत्ति पृ० १०१। ‘દાદશાંગીની સ્થાપના પૂર્વાનુપૂર્વીક્રમથી છે, પરંતુ રચના પદ્ય:પૂર્વાક્રમથી છે’ એનો આશય આ ઉલ્લેખથી જણાય છે

તો સ્પષ્ટરૂપે છે. જ્યાં જ્યાં પદ છે ત્યાં ટીકાકારે એ જાતની સ્પષ્ટતા કરી જ છે. માત્ર ૭૮મા તથા ૭૯મા સૂત્રમાં એ શ્લોકો ટીકામાં ઉલ્લેખ ન હોવા છતાં સ્પષ્ટપણે પદ લાગવાથી તે રીતે અમે આપ્યા છે.

૯૯ મા સૂત્રનો પદરૂપે નિર્દેશ આ પૂર્વેની આવૃત્તિઓમાં છે. છતાં હંદમાં કંઈક ત્રુટિ જેવું લાગવાથી તેમ જ ટીકામાં પણ પદ હોવાનો કોઈ આધાર મળતો ન હોવાથી અમે તેનો પદરૂપમાંક આપ્યો નથી.

સૂ. ૧૨૪ માં જાતીતમદ્—પાઠને પૂર્વેની આવૃત્તિઓમાં પદરૂપે છાપેલો છે, પરંતુ ઘણી જ પ્રતિઓમાં લઘુને મહેલ પાઠ મળતો નથી, વૃત્તિ જોતાં એ પાઠ વૃત્તિનો જ અંશ દેખાય છે. પરંતુ શ્લોક જેવા લાગતા મૂળને પૂર્ણ કરવા માટે કોઈ લેખક કોઈક પ્રતિમાં તે મૂળમાં ઉમેરી દીધો હોય અને શ્લોક પૂર્ણ કર્યો હોય તેમ જણાય છે.

આ સિવાય બીજાં અનેક વાક્યો છે કે જે પદના અંશ જેવા લાગે છે. મૂળમાં પદ જ હોય અને બીજાં અંશ કાળક્રમે લુપ્ત થયો હોય એવી પણ સંભાવના વિદ્વાનો કરે છે.

પ્રભુની આવી અત્યંત દિવ્ય દેશના આચારાંગસૂત્રમાં સાલજવા મળે છે,^૨ એ પણ જીવનનો મહાન અને અપૂર્વ આનંદ છે.

અમે મોટા ભાગનાં આવાં વાક્યોને એવી રીતે છૂટાં છૂટાં ગોઠવ્યાં છે કે ગદ્યરૂપે જેમણે વાંચવા હોય તે ગદ્યરૂપે વાંચી શકે અને પદરૂપે વાંચવા હોય તે પદરૂપે પણ વાંચી શકે.^૩

બીજાં શ્રુતસ્કંધ મોટા ભાગે લગભગ ગદ્યરૂપે છે, ૧૫ મા અધ્યયનમાં ૧૮ પદ છે ૧૬ મુ અધ્યયન સંપૂર્ણપણે પદરૂપે છે.

બંને શ્રુતસ્કંધમાં બધાં મળી ૧૪૬ પદ છે

આચારાંગસૂત્રના રચયિતા

સુવં મે આડર્ષ ! તેજ મગવા ઇવમક્ષાય—इह मेनेसिं गो सण्णा भवति ।

હે આયુષ્મન (દીર્ઘાયુષ જંબૂ) મેં [સાક્ષાત્] સાંભળ્યું છે. તે ભગવાને (મહાવીર પરમાત્માએ) આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે આ જગતમાં કેટલાયને સંસાર જ હોતો નથી [કે હું ક્ષાત્રી આભ્યો છું અને ક્યાં જવાનો છું પ્રત્યાદિ].

શ્રી આચારાંગસૂત્રનું આ સર્વપ્રથમ વાક્ય છે.

૧. “एतदनुदर्शं च किमुनो भवतीत्याह—निज्ज्ञोस इत्यादि (निज्ज्ञोसइति ति?), पूर्वोपचितकर्मेणां निज्ज्ञोषयिता, क्षपकः क्षपयिष्यति वा, तुजन्तमेतत्तुजन्तं वा। कर्मक्षपणायोद्यतस्य च धर्मव्यायिनः शुक्रव्यायिनो वा मदायोगीश्वरस्य निरस्तसंसारदुःखविकल्पाभासस्य यत् स्यात् तद्वर्षयति—का जरइ के काणदि।”—आचारारङ्गवृत्ति पृ० ૧૬૮।

૨. નંદિસુંતંત્રી પ્રસ્તાવનામાં મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ પણ જણાવે છે કે—“આચારાંગનાં ભાષા અને ભાષ એ બન્ને તો એ વાતની સાક્ષી આપે જ છે કે તે ભગવાન મહાવીરના ઉપદેશની અત્યંત નિહટ છે.” પૃ. ૨૦

૩. “गाथा वतमा २ या न गद्येन भाषिता, अपि तु पादोपनिबन्धेन द्विपदा वा चतुष्पदा वा पंचपदा वा षट्पदा वा इयमुच्यते गाथा” [श्रावकभूमि पृ० ૧૩૭] આ પ્રમાણે ગાથાનું સ્વરૂપ બોદા-ચાર્ય અસંગે વર્ણવ્યું છે. એ રીતે વિચાર કરીએ તો આવા ઘણા પાઠો ગાથારૂપે આચારાંગમાં વાંચી શકાય બૌદ્ધાચાર્ય અસંગનો સમય ચિંતનની ચોથી શતાબ્દી લગભગ છે

ચૂંચિગ્રંથોભા નથી. ૧આચારાંગવૃત્તિકાર ૨શીલાચાર્ય માત્ર ચાર ચૂલાઓને જ બીજા શ્રુતસ્કંધમાં ગણાવે છે, એ સંભવ છે કે નિશીથસૂત્ર સ્વતંત્ર સૂત્રગ્રંથ હોવાથી તેમણે બીજા શ્રુતસ્કંધમાં તેને ગણ્યું નથી. નિશીથચૂંચિકારે તો નિશીથસૂત્રને આચારાંગસૂત્રના જ છબીસમાં અધ્યયનરૂપે ગણ્યું છે. ૬

૬સમવાયાંગસૂત્રમાં ચૂંચિકાસંહિત આચારાંગના ૨૫ અધ્યયનો જણાવેલાં છે. સમવાયાંગ

અર્ણવગુણા ।.....વહુયર્ગં પઞ્ચવા હૌંતિ । વહુતેણ અર્ગં વહુયર્ગં, વહુત્વેનાર્ગં પર્યાયા ભવંતીતિ.....
ગતં વહુઅર્ગં । ઇયાણિ ઉવચારર્ગં—ઉવચરણં ઉવચારો । ઉવચારો નામ પ્રહર્ણ અધિગમેત્યર્થઃ ।
... પિટ્ટિમો જો છેવેપ્હ સો ઉવચારર્ગં માવર્ગં ભવતિ ।તં ચિમં ચેવ પકપ્પણ્ણયર્ણં । કહં ?
જઓ મળતિ—

પંચવહુ વિ અર્ગાણ ઉવચારેણેદં પંચમં અર્ગં । જં ઉવચરિત્તુ તાહં તસ્સુવચારો ન હુહરા તુ ॥
... ઉપચરણં ઉપચાર । તેણ ઉવચારેણ કરણભૂતેણ હુમિત્યાચારપ્રકલ્પ· પંચમં અર્ગં તિ ।
.....શિષ્યાહ—કથં ? આચાર્યાહ—જં ઉવચરિત્તુ તાહં । જં યસ્માત્ કારણાત્ ઉવચરિત્તુ ગૃહીરતા તાહં તિ ચરો અર્ગાહ તસ્સેતિ આચારપ્રકલ્પસ્થ ઉપચારો પ્રહર્ણં । ન ઇતિ પ્રતિષેધે, ઇતરહા તુ તેવગૃહીતેષુ । સીસો પુચ્છતિ—દસવિહુવક્ષણે કયમેણ અર્ગેણાહિકારો ? મળતિ—ઉપચારેણ તુ પર્ગતં ઉવચરિતાથીત ગમિતમેગટ્ટા । ઉવચારો વક્ષાતો । પર્ગતં અહિગાર પ્રયોજન—મિત્યર્થઃ ।ઉવચારો તિ વા અહિતં તિ વા આગમિયં તિ વા ગૃહીતં તિ વા પર્ગટ્ટં ।”

—નિશીથચૂંચિ સાં ૧, પૃઠ ૨૫-૩૦ ।

૧. બુઝો આ ગ્રંથમાં પૃઠ ૧૦૩ ટિં ૨.

૨. ઇત્તિકારત્તું શીલાંગાચાર્ય નામ પ્રસિદ્ધ છે, ક્વચિત્ શીલાંગ નામનો હલ્લેખ પણ મળે છેઃ
હતાં તેઓ પોતે જ પોતાનો શીલાચાર્ય નામથી મુખ્યતત્વા નિર્દેશ કરે છે એટલે અમે પણ પ્રાય, સર્વત્ર એ નામથી હલ્લેખ કર્યો છે. પાટણના સંધવી પાડાના બંડારની (કંઠાંક ૩૦) સવત્ ૧૪૬૭ માં લખાયેલી તાલપત્રીય પ્રતિમાં પૃઠ ૨૬૫ માં શીલાચાર્યેણ કૃતા...એવો હલ્લેખ છે અને પૃઠ ૩૬૬ માં આચાર્યશ્રી શીલાંગવિરચિતાયાં આચારટીકાયાં દ્વિતીયશ્રુતસ્કંધઃ પરિસમાપ્તઃ । [પૃઠ ૩૬૬] એ રીતે શીલાંગ નામનો હલ્લેખ પણ મળે છે.

૩. નિશીથસૂત્ર આચારાંગની પાંચમી ચૂલાગ્રંથ હોવાથી બીજા શ્રુતસ્કંધમાં જ હવ. પરંતુ તેનો સ્વતંત્ર ગ્રંથરૂપે બેવહાર હોવાની અપેક્ષાએ બીજા શ્રુતસ્કંધમાં ચાર ચૂલિકાઓ ગણાવવામાં આવી છે, આ વાત સમવાયાંગવૃત્તિમાં અલયદેવસુરિ મહારાજે કરેલા નીચે પ્રમાણે હલ્લેખ ઉપરથી પણ સંભવ્ય છે—

“આચારસ્સ ણં મગ્ગવો સચૂલિયાગસ્સ પંચાસીઈ ઉદ્દેસણકાલા પળ્ણતા” [સમવાયાગ્ગસૂત્ર] ।
હૃતિઃ—તત્ર આચારસ્સ પ્રથમાગ્ગસ્ય નવાધ્યયનાત્મકપ્રથમશ્રુતસ્કંધસ્ય સચૂલિયાગસ્સ તિ, દ્વિતીયે હિ તસ્ય શ્રુતસ્કંધે પઞ્ચ ચૂલિકા, તાસુ ચ પઞ્ચમી નિચીથાલ્યેહ ન ગૃહ્યતે મિત્તપ્રસ્થાનરૂપત્વાત્ તસ્યાઃ, તદન્યાશ્ચતલ્, તાસુ ચ પ્રથમદ્વિતીયે સપ્તસપ્તાધ્યયનાત્મિકે, તૃતીય—ચતુર્થ્યોવેકૈકાધ્યયનાત્મિકે, તદેવં સહ ચૂલિકામિવર્તેત ઇતિ સચૂલિકાકઃ, તસ્ય પઞ્ચાશીતિરુદ્દેશનકાલા મવન્તીતિ ।” —સમવાયાગ્ગહૃતિ પૃઠ ૧૨ ।

૪ “પુન્નાપુન્નીપ્પે દુચ્ચેયં ણિસીહચૂલજ્ઞયર્ણં છબ્વીસહમ્” —નિશીથચૂંચિ સાં ૧ પૃઠ ૪ ।

૫ “આચારસ્સ ણં મગ્ગવો સચૂલિયાગમ્સ પળ્ણવીસં અજ્ઞયણા પળ્ણતા, તંજહા—સત્થપરિણ્ણા ૧ લોગવિજ્ઞઓ ૨ સીઓસીળી ૩ સમ્મતં ૪ । આવંતિ ૫ પુય ૬ વિમોહો ૭ ઉવહાણણ્ણયં ૮ મહ-પરિણ્ણા ૯ ॥ ૧ ॥ પિંઢેસણ ૧૦ સિઙ્ગિરિયા ૧૧-૧૨ માસજ્ઞયણા ૧૩ ય વત્થપાણ્ણ ૧૪-૧૫ ।

તથા નદીસૂત્રમાં આચારંગના બે શ્રુતસ્કન્ધ અને પચીસ અધ્યયનો જણાવેલાં છે.^૧

ભગવાન ઉમાસ્વામિએ રચેલા પ્રશ્નમરતિ પ્રકરણમાં પણ આચારંગનો સંક્ષિપ્ત સાર જણાવતાં ૨૫ અધ્યયનોનો જ અર્થ વર્ણવેલો છે.^૨

ઝગ્ગહપડિમા ૧૬ સત્તિક્કસતથા ૨૩ માવળ ૨૪ વિમુત્તી ૨૫ ॥ ૨ ॥ નિસીહજ્ઞયણં પળવીસ-
(છઘ્વીસ)ઈમં ।” —સમવાયાજ્ઞસૂત્ર ।

ખીન્ને સ્થળે સમવાયાંગમાં આ રીતે પણ ઉલ્લેખ મળે છે—

“તિષ્ઠં ગણિપિઙ્ગણં આચારચૂલિયાવજ્ઞાણં સત્તાવજ્ઞં અજ્ઞયણા પળ્ળતા, તંજહા—આચારે સૂયગઢે ઠાળે ।” [અભયદેવસૂરિરચિતા વૃત્તિઃ—] “ગણિપિઙ્ગણં તિ ગણિનઃ—આચાર્યસ્ય પિટકાનીવ પિટકાનિ સર્વેસ્વભાજનાનીતિ ગણિપિટકાનિ તેષામ્ । આચારસ્ય શ્રુતસ્કન્ધદ્વયરૂપસ્ય પ્રથમાક્ષસ્ય ચૂલિકા સર્વાન્તિસમધ્યયનં વિમુક્ત્યભિધાનમાચારચૂલિકા, તદ્વર્જનામ્ । તત્રાચારે પ્રથમશ્રુતસ્કન્ધે નવાધ્યયનાનિ, દ્વિતીયે ષોડશ, નિશીથાધ્યયનસ્ય પ્રસ્થાનાન્તરત્વેનેહાનાશ્રયણાત્, ષોડશાનાં મધ્યે એકસ્ય આચારચૂલિકેતિ પરિહતત્વાત્ શ્લેષાણિ પચ્ચદશ, સૂત્રકૃતે દ્વિતીયાક્ષે પ્રથમશ્રુતસ્કન્ધે ષોડશ, દ્વિતીયે સપ્ત, સ્થાનાક્ષે દ્વેત્યેવં સપ્તપચ્ચાશદિતિ ।” —સમવાયાજ્ઞવૃત્તિ પૃઠ ૭૩ ।

૧. સે ફિં તં આચારે ૨૦૦૦૦૦૦૦ સે ણં અંગદ્વયાપ્ પઢમે અગે, દો હ્યવક્કંધા, પળ્ળવીસં અજ્ઞયણા, પચાસીતી ઝહેસળકાલા, પંચાસીતી સમુદેસળકાલા, અટ્ટારસ પયસહસ્સાઈં પઢગેળં..... । સે તં આચારે ૧ ।

—નન્દીસૂત્ર ૮૭, સમવાયાજ્ઞસૂત્ર ।

“દ્વૌ શ્રુતસ્કન્ધાધ્યયનસમુદાયલક્ષણૌ । પચ્ચવિંશતિરધ્યયનાનિ । તથથા—

સત્થપરિજા ૧ લોગવિજયો થ ૨ સીતોસણિજ્ઞ ૩ સમ્મત્તં ૪ ।

આવંતિ ૫ ધુઅ ૬ વિમોહો ૭ મહાપરિજો ૮ વહાણસુયં ૯ ॥ ૧ ॥ પઢમો સુયવક્કથો ।

પિંડેસળ ૧ સેજિ ૨ રિયા ૩ માસજ્ઞાયા ૪ થ વત્થ ૫ પાપ્સા ૬ ।

ઝગ્ગહપડિમા ૭ સત થ સત્તિકયા ૧૪ માવળ ૧૫ વિમુત્તી ૧૬ ॥ ૨ ॥

એવમેતાનિ નિશીથવર્જાનિ પચ્ચવિંશતિરધ્યયનાનિ । તથા પચ્ચાશીલુદ્દેશનકાલાઃ । કથમ્? ઉત્તયતે—

અક્ષસ્ય શ્રુતસ્કન્ધસ્યાધ્યયનસ્યોદ્દેશકસ્ય ચ એતેષાં ચતુર્ણામપ્યેક એવ, એવં સત્થપરિજાપ્ સત્ત ઝહેસળકાલા ૭, લોગવિજયસ્સ ૬ (ફા), સીઓસણિજ્ઞસ્સ ચ્ચરો ૪ (ટ્ઠ), લોગસારસ્સ છ ૬ (ફું), ધુતસ્સ પચ

૫ (ના), વિમોહજ્ઞયણસ્સ ૮ (હ), મહાપરિજાપ્ સત્ત ૭ (થ), ડવહાણસુત્તસ્સ ચ્ચરો ૪ (ટ્ઠ),

પિંડેસળાપ્ એકારસ ૧૧, સેજાપ્ તિજિ ૩, ફરિયાપ્ તિજિ ૩, માસજ્ઞાપ્ દોજિ ૨, વત્થેસળાપ્ દોજિ

૨, પાપ્સળાપ્ દોજિ ૨, ઝગ્ગહપડિમાપ્ દોજિ ૨, સત્તિકયાપ્ સત્ત ૭, માવળાપ્ એકો ૧, વિમુત્તીપ્

એકો ૧, એવમેય સંપિંડિયા પંચાસીઈં ભવંતિ ।.....એવં સમુદેસળકાલા વિભાણિયવ્વા ।” —નન્દિવૃત્તિ

હારિભદ્રી પૃઠ ૭૬ । “સત્થપરિજેત્યાદિગાથાયામત્ર ચતુર્યપાદો ‘મહાપરિજોવહાણસુય’મિતિ વક્કમાળ-

વ્યાપ્થાનેનાયમેવાળ પાઠઃ । અન્યત્ર ચ ડવહાણસુયં મહાપરિજેતિ પઢ્યતે તત્તેહ નોપપથતે ડહેશન-

કાલસંલ્યાયા વિપટનાત્ મહાપરિજાયાસ્તત્ર પ્રથમમુપાદાનાત્ પચ્ચાડપધાનશ્રુતસ્યેતિ ‘હવ્વ ય સપંચ-

ચૂલો’ તિ દ્વિતીયશ્રુતસ્કન્ધે પચ્ચ વૃદ્ધાઃ” નન્દિવૃત્તિદુર્ગપદવ્યાખ્યા પૃઠ ૧૬૩-૧૬૪ ।

“દ્વૌ શ્રુતસ્કન્ધૌ અધ્યયનસમુદાયલક્ષણૌ, પચ્ચવિંશતિરધ્યયનાનિ । તથથા—‘લોગવિજયો.....

મહાપરિજો ૮ વહાણસુયં ૯ ॥’ ઇતિ પ્રથમ-શ્રુતસ્કન્ધઃ । ‘પિંડેસળ ૧.....વિમુત્તી ૧૬ ॥’ ઇતિ

દ્વિતીય-શ્રુતસ્કન્ધઃ । એવમેતાનિ નિગીથવર્જાનિ પચ્ચવિંશતિરધ્યયનાનિ ।” —સમવાયાંગવૃત્તિ પૃઠ ૧૦૮ ।

૨. ઇતિ ગુણદોરવિપર્યાસદર્શનાદ્વિપયમ્હિંતો જ્ઞાત્મા ।

ભવપરિવર્તનર્માંદિભિરાચારમવેદ્ય પરિરક્ષ્ય ॥ ૧૧૨ ॥

આચારાંગની પાંચે ય યુક્તાઓના કર્તા વિષે વિચાર કરીએ તો નિર્યુક્તિકાર કાગવાનું કદમ્બાહુ આચારાંગને—આચારાંગની પાંચે ય યુક્તાઓને સ્થવિરકૃત જણાવે છે. આ નિર્યુક્તિની ગાથા તથા સ્થવિર શબ્દથી કોને ગ્રહણ કરવા એ અંગે ચૂલ્હિકાર તથા વૃત્તિકાર શીલાચાર્યે કરેલી બ્યાખ્યાનીએ પ્રમાણ છે—

થેરેહિડગુગાહટ્ટા સીસહિઅં હોઢ પમાહટ્યં ચ । આચારાઓ અત્યો આચારગોસુ પવિમત્તો ॥ ૨૮૭ ॥

[ચૂર્ણિ:]—પ્રયાણિ પુણ આચારગાણિ આચારા ચેવ ણિજ્ઞહાણિ । કેણ ણિજ્ઞહાણિં ? થેરેહિં । થેરા ગણચરા । કિણિમિત્તં ? અણુગાહટ્યં સાહૂર્ણં, સિસ્સાણ હિયત્યં, પાગહટ્યં ચ ભવઠ ત્તિ આચારસ્સ અત્યો આચારગોસુ ણિજ્ઞહો ઠવિતો વિમત્તો પિંઢીકુતો પૃથક્ પૃથક્, પિંઢસ્સ પિંઢેસણાસુ કતો, સેજત્યો સેજાસુ, एवं સેસાણ વિ ।

[વૃત્તિ:]—તત્ત્વેદમિદાર્ની વાચ્યમ્—કેનૈતાનિ નિર્યુદાનિ કિમર્યં કુતો વેતિ, અત આહ—થેરેહીત્યાદિ । સ્થવિરૈઃ શ્રુતશ્ચૈશ્વતુર્દશપૂર્વેવિદ્ધિનિર્યુદાનિ । કિમર્યમ્ ? શિષ્યહિતં ભવતિતિ કૃત્વાડ-નુપ્રદ્યાર્યમ્, તથાડપ્રકટોડર્યઃ પ્રકટો યથા સ્યાદિત્યેવમર્યં ચ । કુતો નિર્યુદાનિ ? આચારાત્ સકાશાત્ સમસ્તોડપ્યર્ય આચારાગ્રેષુ વિસ્તરેણ પ્રવિમત્ત ક્વતિ । (—૫૦ ૩૧૯)

વૃત્તિકાર શીલાચાર્યે નિર્યુક્તિમાં આવતા સ્થવિર શબ્દનો ચતુર્દશપૂર્વવિત્ત એવો સામાન્ય રીતે અર્થ જણાવે છે.

પરંતુ આચારાંગચૂલ્હિકાર નિર્યુક્તિમાં આવતા સ્થવિર શબ્દનો ‘ગણધર’ અર્થ કરે છે. ધીળે શ્રુતસંકેષ આચારાંગસૂત્રની ચૂલ્હિકારે તેનો જ અંશ હોવાથી ચૂલ્હિકાર તેને પણ ગણધરનિરચિત કહે તે સ્વાભાવિક છે. નિશીથસૂત્ર આચારાંગસૂત્રની પાંચમી ચૂલ્હિકાર હોવાથી તે પણ આચારાંગનો અંશ છે, તેથી ‘નિશીથચૂલ્હિ’માં પણ નિશીથસૂત્રને ગણધરોને

સમ્યક્ત્વજ્ઞાનચારિશ્રતપોવીર્યાત્મકો જિનૈઃ પ્રોક્તઃ ।

પદ્મવિષોડયં વિધિવત્ સાધ્વાચારઃ સમનુગમ્યઃ ॥ ૧૧૩ ॥

ઘટ્ટજીવકાયયત્ના ૧ લૌકિકસન્તાનગૌરવત્યાગઃ ૨ ।

હીતોળ્લાદિપરીષદ્વિજયઃ ૩ સમ્યક્સ્વમવિકમ્પ્યમ્ ૪ ॥ ૧૧૪ ॥

સંસારાદુદ્ધેગઃ ૫ ક્ષપણોપાયશ્ચ કર્મણાં ત્રિપુળ ૬ ।

વૈયાઘ્રત્યોયોગ[૭]સ્તપોવિધિ[૮]યૌષિતાં ત્યાગઃ ૯ ॥ ૧૧૫ ॥

વિધિના મૈક્ષ્યમ્હણં ૧૦ ક્ષીપણપાંકવિવર્જિતા શય્યા ૧૧ ।

દૈર્ઘ્યા[૧૨]માષા[૧૩]ડમ્બર[૧૪]માખનૈવળા[૧૫]ડવમ્હાઃ કુદ્ધાઃ ૧૬ ॥ ૧૧૬ ॥

સ્થાન[૧૭]નિવયા[૧૮]ચ્યુત્સર્ગ[૧૯]શબ્દ-[૨૦]રૂપ-[૨૧] કિલાઃ પરા-ડન્યાન્યાઃ[૨૨-૨૩]

પદ્મમહાવ્રતદાર્ભ્યં [૨૪] વિમુક્તા સર્વસંક્લેષ્ય- [૨૫] ॥ ૧૧૭ ॥

સાધ્વાચારઃ શ્લવયમષ્ટાદશપદસહસ્રપરિપઠિતઃ ।

સમ્યગ્નુપાલ્પમાનો રાગાવીર મૂલ્લતો હન્તિ ॥ ૧૧૮ ॥

આચારાલ્પયનોકાર્યમાવનાચરણગુપ્તહૃદયસ્ય ।

ન તદસ્તિ કાલવિવરં યત્ર ક્વચનામિભવનં સ્થાત્ ॥ ૧૧૯ ॥—પ્રશમરતિ

૧. નિશીથચૂલ્હિના કર્તા જિનદાસ ગણી મહત્તર છે. નિશીથચૂલ્હિના પ્રારંભની ગાથામાં તેઓ જણાવે છે કે—

મળિયા વિમુત્તિચૂલા અહુણાવસરો ણિસીહચૂલાપ્ ।

કો સંવંધો તસ્સા ? મણ્ણહ્ ઇણમો ણિસામેહિ ॥ ૪ ॥

આ કથપથી નિશીથચૂલ્હિ અંતે આચારાંગચૂલ્હિના કર્તા એક હોય તેમ પણ સંભવ છે.

૧ આત્માગમ કહેલો છે અર્થાત્ નિશીથસૂત્રને ગણુધરપ્રણીત તિા ૫૦૫ુ છે. ?

આગમોના બે વિભાગ છે—૧ અગપ્રવિષ્ટ અને ૨ અંગબાહ્ય. ૩ તેમાં નિશીથની ગણુના નદીસૂત્રમાં (સૂ. ૮૪) અંગબાહ્યના આવશ્યકઅતિરિક્તના કાલિકવિભાગમાં કરેલી છે.

તત્પાર્થબાધ્ય [૧/૨૦]માં, ૪૫૫૫ંગમની ધવલા ટીકામાં તથા ૪૧૫૫ધવલામાં પણ નિશીથનો અંગબાહ્યમાં સમાવેશ કરેલો છે.

૬ નિશીથચૂર્ણિકારને નિશીથસૂત્ર અંગપ્રવિષ્ટરૂપે સંમત જણાય છે.

આવશ્યકચૂર્ણિમાં જણાવ્યું છે કે ભાવના અને વિમુક્તિ આ બે અધ્યયનો (આત્માગ-સૂત્રની ત્રીજી અને ચોથી ચૂલિકા) સ્થૂલભદ્રનાં બહેન સાધ્વી મહાવિદેહક્ષેત્રમાંથી લાંબાં છે. ૭

૧. આગમો તિવિદો—અત્તાગમો ૧ અર્ણતરાગમો ૨ પરંપરાગમો ૩. હ્રવેયસ્સ ગિસીહચૂલજ્ઞયણસ્સ તિત્થગરાણં અત્થસ્સ અત્તાગમે । ગણહરાણં હુત્તસ્સ અત્તાગમે । ગણહરાણં અત્થસ્સ અર્ણતરાગમે । ગણહરસ્સિસાણં હુત્તસ્સ અર્ણતરાગમે, અત્થસ્સ પરંપરાગમે । તેણ પરં સેસાણં હુત્તસ્સ વિ અત્થસ્સ વિ ણો અત્તાગમે, ણો અર્ણતરાગમે, પરંપરાગમે । સે તં આગમો ।—નિશીથચૂર્ણિ માં ૧, પૃ. ૪ ।

૨. “આચારપ્રકલ્પો નિશીથ.”—શ્લો. ૫૦ ૩૨૦ ।

નિશીથનું બીજું નામ આચારપ્રકલ્પ છે. પંચકલ્પભાષ્યચૂર્ણિમાં ચતુર્દશપૂર્વધર ભગવાન ભદ્રબાહુ-સ્વામીના પ્રસંગમાં જણાવ્યું છે કે—

તેણ મગવતા આચારપકલ્પ દસા-કલ્પ-વત્તહારા નવમપુલ્વનીસંદમ્ભૂતા નિજૂઠા ।

એટલે પંચકલ્પભાષ્યચૂર્ણિકારના અભિપ્રાય પ્રમાણે નિશીથની રચના ભગવાન ભદ્રબાહુસ્વામીએ કરેલી છે (જુઓ બૃહલ્કલ્પ ભા. ૬ ની પ્રસ્તાવના ૫૦ ૩)

૩. અંગબાહ્યની વ્યાખ્યા આ રીતે મળે છે—

“ગણધર-થેરકતં વા આતેસા મુક્કવાગરણતો વા ।

ધુવ-ચલવિસેસતો વા અગાર્ણંગેસુ ણાણતં ॥ ૫૪૭ ॥

ગણધરં ગાહા । ગણધરકૂતમક્કપ્રવિષ્ટમાચારાદિ અથવિશનિયત ચ, સ્થવિરકૂતમક્કવાહ્યમ્ ઉત્તર-વ્યાકરણમાત્રોપસંહતં વા । અથવા સર્વતીર્થેષુ નિયતમક્કપ્રવિષ્ટમ્, અનિયતમિતરત્ ।”—વિશેષાવચ્ચક-માણ્યસ્વોપજ્ઞવૃત્તિ પૃ. ૧૧૫ ।

ગણધરકતમેગગતં જં કત્થેરેહિં બાહિરં તં ચ ।

ણિયતં વંગપવિદ્ધં અણિયતસુત્ત બાહિરં મણિતં ॥—મંદીચૂર્ણિ પૃ. ૫૭ ।

“આરાતીયાચાર્યકૃતાજ્ઞાથૈપ્રત્યાસન્નરૂપમ્ભૂતવાહ્યમ્ । યદ્ ગણધરશિષ્યપ્રશિષ્યૈરધિગતશ્રુતાર્થતત્ત્વૈઃ કાલ-વોષાદલ્પમેધાયુર્લનાં પ્રાણિનામનુગ્રહાર્થમુપનિવદ્ધં સંક્ષિપ્તાજ્ઞાથૈવચનવિન્યાસં તદજ્ઞવાહ્યમ્ ।”—તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિક ૧ । ૨૦, પૃ. ૭૮ ।

૪. ૫૫૫ંગમ પ્રથમ ભાગ ૫૦ ૯૬

૫. જ્યધવલા પ્રથમ ભાગ ૫૦ ૨૪, ૯૭

૬ “શિષ્યાહ—કાલિયસુત્યં આચારાદિ એકારસ અંગા, તત્થ પકલ્પો આચારગતો । જે પુણ અંગબાહિરા હેયસુત્યજ્ઞયણા તે કત્થ અણુઓગે વત્તવા ૨ ઉચ્ચતે — જં ચ મહાકલ્પસુત્યં જાણિ ય સેસાઈં હેદસુતાઈં । ચરણકરણાણુયોગો તિ કાલિયડત્થે ઉવગયાઈં ય ॥ ૬૧૧૦ ॥”—નિશીથચૂર્ણિ માં ૪, પૃ. ૨૫૪ ।

૭. ધૂલમદ્દસ ય તાઓ મગિળીઓ સત્ત વિ પવ્વહૃતિકાઓ મર્ણતિ—આચરિકા ! માત્તકં વંદકા વ્ધામો..... તાહે ગતાઓ, વંતિઓ ય હેમકુસલં પુચ્છતિ, જયા સિરિઓ પવ્વહૃતો અવ્વત્તટ્ટેણં કાલગતો, મહાવિદેહે ય પુચ્છિકા ગતા અજ્ઞા, દો વિ અજ્ઞયણાણિ માવણા વિમોત્તી ય આણિતાણિ । વંદિતા ગતાઓ—

આવશ્યકચૂર્ણિ. ભા. ૨ પૃ. ૧૮૮

પરિશિષ્ટ પર્વમાં આ વાત આ રીતે જણાવી છે—યક્ષા સાધ્વી પોતાના ભાઈ સ્થૂલભદ્ર પાસે પોતાની કથા વર્ણવતાં પોતે સીમંધરસ્વામી પાસે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં કેમ અને કેવી રીતે ગયાં તેનું વર્ણન કરીને પછી જણાવે છે કે—^૧ભગવાન સીમંધરસ્વામીએ ભાવના, વિમુક્તિ, રતિકલ્પ તથા વિવિકતયર્થા આ ચાર અધ્યયનોની ભેટ શ્રીસંઘ ઉપર મારા દ્વારા મોકલી. તેમાં ભાવના અને વિમુક્તિને આચારાંગી ચૂલિકાદ્વય અને રતિકલ્પ તથા વિવિકતયર્થાને દશવૈકાલિકની ચૂલિકાદ્વય સંધે બેઠી દીધાં.

આ રીતે ખીન્ન શ્રુતરકંધના (ચૂલાઓના) કર્તૃત્વ વિષે વિવિધ નિર્દેશો પ્રાપ્ત થાય છે.

નિર્ધૂલ્યુ સ્થાન

શિષ્યોના અનુગ્રહ માટે તથા તે તે વિષયોને સ્પષ્ટ કરવા માટે આચારાંગીની ચૂલાઓનું આચારમાથી નિર્ધૂલ્યુ કરવામાં આવ્યું છે એમ રનિર્ધુક્તિમાં કહ્યું છે. કોનું નિર્ધૂલ્યુ આથી આથી કરવામાં આવ્યું છે તેની તાલિકા નીચે મુજબ છે—

૧. શ્રીસદ્ધાયોપદાં પ્રૈષીન્મન્યુલેન પ્રસાદમાક્ । શ્રીમાન્ સીમંધરસ્વામી ચત્વાર્યંબ્યનનાનિ ચ ॥ ૧૭ ॥
ભાવના ચ વિમુક્તિચ રતિકલ્પમયાપરમ્ । તથા વિવિક્તચર્ચાં ચ તાનિ ચૈતાનિ નામતઃ ॥ ૧૮ ॥
અપ્યેકયા વાચનયા મયા તાનિ પ્શ્તાનિ ચ । ઉદ્ગીતાનિ ચ સદ્ધાય તત્તયાલ્ચ્યાનપૂર્વકમ્ ॥ ૧૯ ॥
આચારાજ્ઞસ્ય શૂલે દ્વે આદ્યમધ્યનદ્વયમ્ । દસવૈકાલિકત્સ્યાન્યદય સદ્ધેન યોજિતમ્ ॥ ૧૦૦ ॥
દ્વિત્યાલ્ચ્યા સ્થૂલમદ્રાવુજ્ઞાતા નિજમાશ્રયમ્ । તા શ્યુ સ્થૂલમદ્રાવુજ્ઞાત વાચનાર્થમગાદ્ ગુરુમ્ ॥ ૧૦૧ ॥
—પરિશિષ્ટપર્વ, સર્ગ ૯

૨. વિદ્યથસ્થ ય પંચમપ અદ્દમગસ્થ વિદ્યથમ્મિ ઉદ્દેસે ।
મળિઓ પિંબે ૧ સેજા ૨ વત્થં ૫ પાઠમ્મહો ૬-૭ ચેવ ॥ ૭ ॥
પંચમગસ્થ ચત્તયે દ્વિરિયા ૩ વળિજ્ઞાઈ સમાસેળં ।
છટ્થસ્થ ય પંચમપ માસજ્ઞાયં ૪ વિયાપાહિ ॥ ૮ ॥
સત્તિક્કયાણિ ૮-૧૪ સત્ત વિ નિજૂઠાઈ મહાપરિશ્ચાઓ ।
સત્થપરિશ્ચા માવળ ૧૫ નિજૂઠા ઉ શ્યુ વિમુક્તો ૧૬ ॥ ૯ ॥
આચારપકપ્પો પુણ પચ્ચક્ષાણસ્થ તદ્વ્યવત્થુઓ ।
આચારનામધેજ્ઞા વીસદમા પાદુલ્લેયા ॥ ૧૦ ॥” —આચારાજ્ઞનિર્ધુક્તિ
કોનું કથા કયા સૂત્રમાંથી નિર્ધૂલ્યુ કરવામાં આવ્યું છે તેનું વર્ણન આચારાંગચૂલિમાં આ પ્રમાણે છે—
“સો પુણ કતરેહિતો કતો? વિતિયસ્થ અજ્ઞયણસ્થ પંચમગાતો ઉદ્દેસાતો ‘જમિળે ચિરુલ્લુલ્લેહિં સલ્લેહિં લોગસ્થ કમ્મસમારંમા કજ્ઞતિ, તંજહા—અપ્પણો સે પુત્તાળં પૂણં’ [સુ. ૮૭]. સલ્લા-મર્ગવં વા પરિણાય [સુ. ૮૮]. વત્થ (ત્થ) પદિમ્મહ (હ) કેવલ (લ) પાદપુંછળં તો (જો)મ્મહં ચ કટ્ટા (કા)લ્લળં [સુ. ૮૯]. અદ્દમસ્થ વિતિયાતો ઉદ્દેસગાતો તં મિક્કલ્લ ઉવસ (સંક)મિત્તુ ગાહાવદ્દે વૂયા—આઉસંતો સમ્મણા! અહં ચલ્લ સવ અદ્દાપ્પ અલ્લળં વા પાળં વા ચાહમં વા સાહમં વા લલ્લં વા પદિમ્મહં વા કેવલ વા પાપપુંછળં વા પાળાહં મૂયાહં જીવાહં સત્તાહં સમારંમ સમુદિસ્સા કીયં પામિલ્લં અલ્લિજ્ઞં અભિસટ્ઠં અભિહલ્લં આહલ્લુ ચેતેમિ આવસહં વા સમુસિસેળેમિ [સુ. ૨૪૦] એતેહિતો પિંબેસણા સેજા વત્થેસણા પાદેસણા હમ્મહપદિમા ણિજૂઠા. પંચમસ્થ લોગસાર [વજ્ઞ]યણસ્થ ચત્તયાઓ ઉદ્દેસગાઓ ગામાણુગામં દૂઢ્ઢ્ઞમાણસ્થં તદ્દિટ્ઠીપ્પં પલ્લિવાહિરે પાસિત પાળે ગચ્છિજ્ઞા સે અભિક્કમ્મણે પદિક્કમ્મણે સંકુચેમાળે પસારેમાળે વિણિયદ્દમાળે સંપલ્લિજ્ઞમાળે [સુ. ૧૬૨] એતો રિયા ણિજૂઠા । છટ્થસ્થ પંચમાતો ઉદ્દેસગાતો પાહલ્લં (હિં) પદિજ્ઞં (હીં) દાહિળં ઉદીળં આહલ્લે

आचार्युला
(७१११ श्रुतदंडध)ना

आचार्यं अथमश्रुतदंडधुं
अध्ययन उद्देशक

१, २, ५, ६, ७	अध्ययनं	निर्युद्धस्थान	२	५
१, २, ५, ६, ७	"	"	८	२
३	"	"	५	४
४	"	"	६	५
८ थी १४	"	"	७	१ थी ७
१५	"	"	१	
१६	"	"	६	२, ४
निशीथ (आचार्यप्रकल्प)	"	"	नवमा अत्याध्यायन पूर्वानी त्रींशु वस्तुन आचार्य नामे पीसमु भ्रातृत्.	

विमपु किंहे [सू० १९६] एतो भासजाया। सतिक्काहं सत्त वि महापरिणतो एकेकं उद्देशो। सत्यपरिणतो भावणा। धुयाओ विमुत्ती। आचार्य[प]कप्पो पञ्चक्खाणपुण्वस्स ततियवत्थुतो आचार्यमभिजातो वीसत्तिमातो पाहुल्लेदातो। अहवा वितियादेसेणं सयातो आचारतो आचार-ग्गाहं णिउज्झाहं, वितियातो जहा पुण्णस्स कथयति तहा तुच्छस्स कथयति [सू० १०२]।”—आचा-राक्कचूणि।

शीलाचार्यविरचितवृत्तिभां आ प्रभाषे उ—

“द्वितीयमध्ययनं लोकविजयाख्यं, तत्र पञ्चमोद्देशक इदं सूत्रम्—सन्वामरागं परिज्ञाय निरामरागो परि-ष्वपु [सू० ८८]। तत्र ‘आम’ ग्रहणेन हननाद्यास्तिस्रः कोट्यो गृहीताः, गन्धोपादानादपरास्तिस्रः, एताः षडपि अविशोधिकोऽव्यः। तत्रैव सूत्रम्—अदिस्समाणो कयविकपुहं [सू० ८८], अनेनापि तिलो विशोधिकोटयो गृहीताः। अष्टमस्य विमोहाध्ययनस्य द्वितीयोद्देशक इदं सूत्रम्—मिक्खु परक्क-सेज्ज वा चिट्ठेज्ज वा निसीयज्ज वा तुयट्ठेज्ज वा सुसाणंसि वा [सू० २०४] इत्यादि यावद् बह्विधा विहरेज्जा, तं मिक्खुं गाहावती उवसंकमित्तु वएज्जा अहमाउसंतो समणा तुम्भट्ठाए असणं वा पाणं वा खाहमं वा साहमं वा पाणाहं भूयाहं जीवाहं सत्ताहं समारंभ समुहिस्स कीयं पामिच्चं [सू० २०४] इत्यादि। एतानि सर्वाण्यपि सूत्राण्याश्रित्य एकादश पिण्डैषणा निर्यूढाः। तथा तस्मिन्नेव द्वितीयाध्ययने पञ्चमोद्देशके सूत्रम्—से वत्थं पडिग्गाहं केवलं पायपुच्छं डग्गाहं च कडा-सणं [सू० ८९] इति। तत्र वल्ल-कम्बल-पादपुच्छनग्रहणाद् बल्लैषणा निर्यूढा, पतद्ग्रहपदात् पात्रैषणा निर्यूढा, अवग्रह इत्येतस्मादवग्रहप्रतिमा निर्यूढा, कटासनमित्येतस्माच्छब्देति। तथा पञ्चमाध्ययना-वन्त्याख्यस्य चतुर्थोद्देशके सूत्रम्—गामाणुगामं दूइज्जमाणस्स दुज्जायं दुप्परिकंतं [सू० १६२] इत्यादिना ईर्यां सट्ठेपेण व्यावर्णितेत्यत एव ईर्याध्ययनं निर्यूढम्। तथा षष्ठाध्ययनस्य धुताख्यस्य पञ्चमोद्देशके सूत्रम्—आहक्खइ विहयइ किट्ठइ धम्मकामी [सू० १९६] इत्येतस्माद् भाषाध्ययनमाकृष्टमित्येवं विज्ञानीयास्त्वमिति। तथा महापरिज्जाध्ययने सप्तोद्देशकाः, तेभ्यः प्रत्येकं सप्तापि सप्तैकका निर्यूढाः। तथा शस्त्रपरिज्ञाध्ययनाद् भावना निर्यूढा। तथा धृताध्ययनस्य द्वितीय-चतुर्थोद्देशकाभ्यां विमुक्त्यध्ययनं निर्यूढमिति। तथा आचारप्रकल्पो निशीथः, स च प्रत्याख्यानपूर्वस्य यत् तृतीयं वस्तु तस्यापि यदाचाराख्यं विंशतितमं प्राप्तं ततो निर्यूढ इति। ब्रह्मचर्याध्ययनेभ्य आचारप्राणि निर्यूढानि, अतो निर्यूहनाधिकारादेव तान्यपि शस्त्रपरिज्ञाध्ययनाद् निर्यूढानीति दर्शयति—अन्वोगो इत्यादि।” —आचार्यवृत्ति पृ० ३१९—३२०।

આચારાંગનાં અધ્યયનો, તેનો ક્રમ તથા ઉદ્દેશકો

આચારાંગસૂત્રના પ્રથમ શ્રુતરૂઢમાં નવ અધ્યયનો છે. પાંચમી ચૂલા નિશીથસૂત્રનો સ્વતંત્ર ગ્રંથરૂપે વ્યવહાર હોવાથી, તે સિવાયની ચાર ચૂલિકાઓના બનેલા બીજા શ્રુતરૂઢમાં સોળ અધ્યયનો છે. આ રીતે એકંદરે ૨૫ અધ્યયનો આચારાંગસૂત્રનાં છે. આચારાંગનિર્ણયક્રિતમાં તથા સમવાયાંગસૂત્રમાં આચારાંગના પ્રથમ શ્રુતરૂઢનાં અધ્યયનોનાં નામો તથા ક્રમ મળે છે તે નીચે પ્રમાણે છે :—

૧ આચારાંગાનિ०	સમવાયાંગ
૧ સત્યપરિણા	સત્યપરિણા
૨ લોગવિજય	લોગવિજય
૩ સીઓસગિજ્ઞ	સીઓસગિજ્ઞ
૪ સમ્મત	સમ્મત
૫ લોગસાર	આવંતી
૬ ધુત	ધુત
૭ મહાપરિણા	વિમોહાયણ
૮ વિમોક્ષ	ઊવહાણસુય
૯ ઊવહાણસુય	મહાપરિણા

પ્રશ્નમરતિ પ્રકરણમાં જાણવાનું ઉભાસ્વાતિએ આચારાંગસૂત્રનાં અધ્યયનોનો જે અર્થ વર્ણવ્યો છે તે પ્રમાણે તેમને પણ સમવાયાંગનો જ ક્રમ અભીષ્ટ જણાય છે.

આમાં લોકસાર અને આવંતી એ પાંચમા અધ્યયનનાં જ બે નામો છે. નિર્ણયક્રિતકારને પણ બંને નામો આપ્ય છે. ૪

“અયં સંધિ [સૂ. ૮૮] હત્યારમ્ય કાલેણુદ્ગ્રાહ [સૂ. ૮૮] તિ થાવદેતેમ્યઃ સૂત્રેમ્ય એકાદશ પિણ્દૈવણા નિર્ણુદા इति... ..। વલ્લપ્રહરેણ વસ્ત્રૈવણા સૂચિતા।...પાત્રમ્, एतद्ग्रहणेन पात्रैवणा सूचिता।...एतेभ्य एव वल्लैवणा पात्रैवणा च निर्णुदा।...अवग्रहः...अनेन चावग्रह-प्रतिमाः सर्वाः सूचिताः, अत एवासौ निर्णुदा।...आसनग्रहणेन शय्या सूचिता, अत एव निर्णुदेति।” —આચારાજ્ઞટ્ટિ પૃ. ૧૩૩-૧૩૪।

૧. બુઝો આ પ્રસ્તાવના પૃ. ૧૩ ટિ. ૫

૨. સત્યપરિણા ૧ લોગવિજયો ૨ ચ સીઓસગિજ્ઞ ૩ સમ્મત ૪।

તદ્ લોગસારનામં ૫ ધુત ૬ તદ્ મહાપરિણા ૭ ચ ॥ ૩૧ ॥

અદ્દમ્ એ ચ વિમોક્ષો ૮ ઊવહાણસુયં ૯ ચ નવમયં મણિયં ।

इच्चसो आयारो आयारगणि सेसाणि ॥ ३२ ॥—આચારાજ્ઞનિર્ણયક્રિ પૃ. ૧।

૩. બુઝો આ પ્રસ્તાવના પૃ. ૧૪ ટિ. ૨.

૪. “દ્વિધા નામ—આદાનપદેન ગૌર્ણં ચેતિ । એતદ્ દ્વિધિવમપિ નિર્ણયક્રિતકારઃ પ્રતિપાદયિતુમાહ— આયાણપણાવંતિ ગોળનામેણ લોગસારં તિ ।... ॥ ૨૩૧ ॥ આદાનપદે પ્રથમમેવ શુદ્ધત્વેન ઇત્યાદાનં, તદ્ તત્ પદં ચ આદાનપદં, તેન કારણભૂતેન ‘આવંતી’ ઇત્યેતદ્ નામ, અધ્યયનાદૌ ‘આવંતી’— શબ્દસ્યોચ્ચારણાત્ । ગુણેર્નિવ્પક્ષં ગૌર્ણં, તદ્ તન્નામ ચ ગૌર્ણનામ, તેન હેતુના લોકસારં ઇતિ ।”

—આચારાજ્ઞટ્ટિ પૃ. ૧૧૬।

આચારંગનિર્ણયક્રિતમાં મહાપરિણા સાતમું અધ્યયન છે, ચૂર્ણિકાર અને વૃત્તિકારે પણ તેને સાતમું જ માન્યું છે. પરંતુ ૧સ્થાનાંગ, ૨સમવાયાંગ અને ૩પ્રશમરતિ પ્રમાણે મહાપરિણા નવમું અધ્યયન છે.

દશપૂર્વધર શ્રી વજ્રસ્વામીએ મહાપરિણાઅધ્યયનમાંથી ગગનગામિની વિદ્યા ઉદ્દ્યુત કરી હતી એવો ઉલ્લેખ મળે છે.^૪

આજે તો મહાપરિણા અધ્યયન મળતું જ નથી. વૃત્તિકારના કથન મુજબ તેમના સમયમાં પણ મહાપરિણા અધ્યયન વ્યવસ્થિત^૫ હતું.

સંપત્તે મહાપરિણા ન પઢિજ્ઞ એ રીતના ચૂર્ણિકારના ૬કથન પ્રમાણે તેમના સમયમાં પણ મહાપરિણાનું પઠન થતું ન હતું. પણ તેમના સમયમાં તેનો વ્યવસ્થિત થયો હતો કે કેમ, તે જો કે તેમણે સ્પષ્ટ લખ્યું નથી, છતાં તેમના શબ્દો ઉપરથી લાગે છે કે તેમના સમયમાં તેનો વ્યવસ્થિત નહોતો હોય, ગ્રંથરૂપે તે વિદ્યામાન હશે છતાં પણ તેની વાચના કોઈને અપાતી નહિ હોય.

આચારંગનિર્ણયક્રિતમાં જે વિમોક્ષો નામે આઠમું અધ્યયન છે તે જ સમવાયાંગનું વિમોહાયતન છે. બંને એક જ અધ્યયનનાં નામો છે. આચારંગસૂત્રમાં સં. ૨૧૫, ૨૧૯, ૨૨૪, ૨૨૮ માં

“સે કિં તં આયાણપદેણં ? આયાણપદેણં આવંતી” —અનુયોગદ્વારસૂત્ર ૨૬૬ ।

“આવંતી”ત્યાચારસ્ય પશ્ચમાધ્યયનમ્, તત્ર દ્વાદાવેવ આવંતી કેયાવંતી इत्यालापको विद्यते इत्या-
दानपदेनैतज्ज्ञाम” —અનુયોગદ્વારવૃત્તિ પૃ. ૧૩૦ । “‘આવંતી’ તિ આચપદેન, નામાન્તરેણ તુ
લોકસારઃ” —સ્થાનાક્ષરવૃત્તિ પૃ. ૪૪૪ ।

૧. “નવ વંમચેરા પળ્ળતા, તંજહા—સત્યપરિણા ૧ લોગવિજ્ઞો ૨ સીઓસળિજ્ઞ ૩ સમ્મતં ૪ ।
આવંતી ૫ ધુતં ૬ વિમોહાયણં ૭ સ્વહાણસ્યં ૮ મહપરિણા ૯ ॥” —સમવાયાક્ષસૂત્ર ।

“નવ વંમચેરા પળ્ળતા, તંજહા—સત્યપરિણા લોગવિજ્ઞો જાવ સ્વહાણસ્યં મહપરિણા ॥” —
સ્થાનાક્ષસૂત્ર ।

૨. નંદિવૃત્તિ (હારિભદ્રો), દુર્ગપદ્મ્યાખ્યા, તથા સમવાયાંગવૃત્તિમાં ૭ વિમોહ, ૮ મહાપરિણા,
૯ ઉપધાનશ્રુત — આ રીતે પણ અધ્યયનક્રમ ભેદમાં આવે છે. નંદિવૃત્તિમાં તેના ઉદ્દેશનકાલ
પણ એ જ રીતે વર્ણવ્યા છે. જુઓ આ પ્રસ્તાવના પૃ. ૧૪ ટિ. ૧.

૩. જુઓ આ પ્રસ્તાવના પૃ. ૧૪ ટિ. ૨.

૪. જ્ઞેષ્ઠરિયા વિજ્ઞા આગાસસમા મહાપરિણાઓ ।

વંદામિ અજવદરં અપન્નિહમો જો સુચધરાણં ॥ —આવશ્યકનિર્ણયક્રિત ગા. ૭૬૯.

“મહાપરિણાધ્યયનાદાચારાક્ષન્તરસ્થિતાત્ ।

શ્રીવજ્રેણોદ્યુતા વિદ્યા તદા ગગનગામિની ॥ ૧૪૮ ॥” —પ્રભાવકવરિત, વજ્રપ્રબન્ધ

૫. જુઓ પૃ. ૬૯ ટિ. ૧

૬. જુઓ પૃ. ૬૯ ટિ. ૧.

કેટલાક મહાપરિણા ન પઢિજ્ઞ અસમણ્ણાયા એવો ચૂર્ણિખાઠ આપીને તેના ઉપર ચર્ચા કરે
છે. પરંતુ એ ખરેખર ખાઠ જ શુદ્ધ નથી. ચૂર્ણિમાં અધ્યયનોના પરસ્પર સંબંધની વિચારણા ચાલી
રહી છે ત્યાં મહાપરિણાનું પઠન થતું નથી એટલે છઠ્ઠા હુત અધ્યયનનો આઠમા વિમોક્ષ અધ્યયન
સાથે સંબંધ બેસતાં ચૂર્ણિકારે સંપત્તે મહાપરિણા ન પઢિજ્ઞ એમ લખીને થઈ નિર્ણયક્રિતમાં આવતા
અસમણ્ણવિમુક્તો પદમે [વિ. ગા. ૨૫૩, પૃ. ૨૫૧] આ પાઠને લક્ષ્યમાં રાખીને અસમણ્ણાં
તેસિં પિ ધુણં વિવેગં ચ કરેઈ, અર્થ સુત્તસ્સ સુત્તેણં આ પ્રમાણે લખ્યું છે.

વિમોહાયતન શબ્દ આવે છે તેથી આનું નામ વિમોહાયતન પણ છે અને વિમોક્ષની આમાં વાત હોવાથી આનું નામ વિમોક્ષ પણ છે.

૧ બીજા શ્રુતસ્કંધની ચૂલાઓ અને તેનાં સોળ અધ્યયનો આ પ્રમાણે છે—

પ્રથમ ચૂલાનાં સાત અધ્યયનો— ૧ પિંડેસળા, ૨ સેજા, ૩ ફરિયા, ૪ માસજાણ, ૫ વલ્લેસળા, ૬ પાણસળા, ૭ ઓગ્રહપડિમા.

બીજી ચૂલાનાં સાતર અધ્યયનો— ૧ ઠાળસત્તિક્રય, ૨ ણિસીદિયાસત્તિક્રય, ૩ ઉચ્ચારપાસવળ-સત્તિક્રય, ૪ સદસત્તિક્રય, ૫ રૂઝસત્તિક્રય, ૬ પરકિરિયાસત્તિક્રય, ૭ અળ્લામળ્ણકિરિયાસત્તિક્રય.

ત્રીજી ચૂલાનું ૧ અધ્યયન—માવળા.

ચોથી ચૂલાનું ૧ અધ્યયન—વિમુત્તી.

—આમાં ચૂર્ણિ પ્રમાણે રૂઝસત્તિક્રય બીજી ચૂલાનું ચોથું અધ્યયન છે અને સદસત્તિક્રા પાંચમું અધ્યયન છે. જો કે અત્યારે આચારાંગનો જે પાઠ હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં મળે છે તે પ્રમાણે, વૃત્તિ પ્રમાણે અને પ્રશ્નરતિ પ્રમાણે પણ ‘સદસત્તિક્રય પછી રૂઝસત્તિક્રય એવો ક્રમ જ મળે છે. તો પણ ચૂર્ણિમાં આપેલો ક્રમ વિચારણીય તો લાગે જ છે. ‘સાધુ તે તે સ્થાનોએ જોવા માટે ન જાય’ એ વિસ્તારથી વર્ણવીને પછી ‘તત વિતત આદિ શબ્દો સાંભળવય પણ ન જાય’ આનું ચૂર્ણિનું વર્ણન સાહજિક લાગે છે. ચૂર્ણિકારના સામે બીજા શ્રુતસ્કંધનો જે પ્રાચીન પાઠ હતો તે પાઠ અને વર્તમાનપાઠપરંપરા વચ્ચે ધણું જ ધણું અંતર અનેક અનેક સ્થાનોએ જોવામાં આવે છે. એટલે આ સ્થળે ધણું જ પાઠભેદ ચૂર્ણિ અને વૃત્તિની અપેક્ષાએ છે.

આચારાંગના બીજા શ્રુતસ્કંધમાં વિવિધ આચારોનું વર્ણન છે અને તેનો લંગ કરવાથી લાગતાં પ્રાયશ્ચિત્તોનું નિરૂપણ નિશીથસૂત્રમાં છે. એટલે પ્રાયશ્ચિત્તનિરૂપણના પ્રસંગમાં પરોક્ષ રીતે તે તે આચારોનું નિરૂપણ પણ આવી જાય છે, નિશીથમાં પણ આચારાંગની ચૂર્ણિમાં જે રીતે ક્રમ છે તે રીતે પહેલાં રૂપનું અને પછી શબ્દનું વર્ણન છે.

જો કે ‘તે તે સ્થાનો સાંભળવા ન જાય’ આ શબ્દોનું અમુક રીતે અર્થઘટન વૃત્તિકારે કર્યું છે, નિશીથચૂર્ણિમાં પણ એનું અર્થઘટન એક સ્થળે આવે છે (જુઓ પૃ. ૨૪૨ ટિ. ૪). છતાં આચારાંગચૂર્ણિકાર સામે ધણી પ્રાચીન પાઠપરંપરા હતી તથા વિચારતાં ઉચિત પણ લાગે છે એટલે ચૂર્ણિકારે સ્વીકારેલો ક્રમ અને પાઠ અવશ્ય ધ્યાનમાં લેવા જોવા તો છે જ.

૧. આઠમા અધ્યયનની સમાપ્તિમાં ચૂર્ણિમાં વિમોહાયતન નામ પણ લખેલું છે. જુઓ આ અન્ધમાં જ પૃ. ૮૮ ટિ. ૧૧.

૨. “જાવોગ્રહપડિમાઓ પદમા ૧, સત્તિકળા વિદ્વજ્જ્વા ૨. માવળ ૩ વિમુત્તી ૪ આચારપક્ષ્પા ૫ તિજિ દ્વિ પંચ ॥ ૨૧૭ ॥” —આચારાક્ષ્ણિયુક્તિ પૃ. ૩૨૦.

૩. “સત્તિકળાગિ દક્ષરણાગિ પુવ્વમણિયં તર્હિ ઠાળં.” —આચારાક્ષ્ણિયુક્તિ પૃ. ૪૦૭.
“સત્તિકા(ક્ષા?) વિતિયા ચૂલા, દારા—આણુપુલ્લી અહિગારા ઇગસરણ(રેણ? રગા?). ઉદ્દઘ્ણે પગતં, તં પુવ્વમણિતં લોગવિજા.” —આચારાક્ષ્ણિયુક્તિ. “કોદરે સ્થાને કાયોત્સર્ગ-સ્વાધ્યાયોચાર-પ્રશ્રવણાદિ વિધેયમિત્યેતત્પ્રતિપાદનાય દ્વિતીયા ચૂલા, સા ચ સપ્તાવ્યયનાત્મિકેતિ નિર્ણયિતુ-માહ—સત્તે. ગાહા. સત્તેકાનિ(સત્તેકાનિ—શીલં ૨) એકસરાણીતિ સપ્તાવ્યયનાનિ ઉદ્દેશક રહિતાનિ મવન્તીત્યર્થઃ. તત્રાપિ પૂર્વ પ્રથમે સ્થાનાલ્લયમભિહિતમિત્યતસ્તદ્ વ્યાખ્યાયતે.”

—આચારાક્ષ્ણિયુક્તિ પૃ. ૪૦૭.

૪. જુઓ પૃ. ૨૪૦ ટિ. ૧, પૃ. ૨૪૮ ટિ. ૮

આ બધું અમે આચારાંગના બીજા શ્રુતરૂઢના ૧૧મા અધ્યયનનાં ટિપ્પણોમાં તે તે પાઠો સાથે જણાવ્યું છે. જુઓ પૃ ૨૪૦-૨૪૮.

આચારાંગસૂત્રના તે તે અધ્યયનના ઉદ્દેશો આ પ્રમાણે છે—

અધ્યયન	ઉદ્દેશક	અધ્યયન	ઉદ્દેશક
૧	૭	૧૦	૧૧
૨	૬	૧૧	૩
૩	૪	૧૨	૩
૪	૪	૧૩	૨
૫	૬	૧૪	૨
૬	૫	૧૫	૨
૭	૭	૧૬	૨
૮	૮	૧૭-૨૫	૦
૯	૪		

૨સમવાયોગસૂત્રમાં તથા નંદીસૂત્રમાં આચારાંગના ૮૫ ઉદ્દેશનકાલ અને ૮૫ સમુદ્દેશનકાલ કહ્યા છે.

એક ઉદ્દેશકનો ૧ ઉદ્દેશનકાલ તથા ૧ સમુદ્દેશનકાલ હોય છે. એટલે ૭૬ ઉદ્દેશકના ૭૬ ઉદ્દેશન-સમુદ્દેશનકાલ તથા ૧૭-૨૫ નવ અધ્યયનોમાં ઉદ્દેશક વિભાગ નથી તેના પાંચ દરેકના એક એક ઉદ્દેશન-સમુદ્દેશનકાલ. આ રીતે બધા મળી ૮૫ ઉદ્દેશનકાલ તથા સમુદ્દેશનકાલ છે.

૧. આચારાંગનિયુક્તિના અંતમાં કેટલીક હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં નીચે પ્રમાણે બે ગાથાઓ મળે છે—

સત્તહિ છહિ ચ્વચ્વહિ ય, પંચહિ અઠ્ઠવ્વહિ નાયવ્વા ।

હ્રેસર્ણિ પઠમે સ્વયંભે નવ ય અજ્ઞમળા ॥ ૩૪૫ ॥

ઇક્કારસ તિ તિ દો દો દો હ્રેસર્ણિ નાયવ્વા ।

સત્તયઅદ્વયનવમા ઇક્કસરા હ્રંતિ અજ્ઞયળા ॥ ૩૪૬ ॥

આમાં પ્રથમશ્રુતરૂઢના નવ અધ્યયનોના ઉદ્દેશો અનુક્રમે ૭, ૬, ૪, ૪, ૫, ૮, ૮, ૪ જણાવ્યા છે. પરંતુ આ પ્રથમ ગાથાનો પાઠ અશુદ્ધ જણાય છે. બીજી ગાથાના પૂર્વાર્ધમાં પ્રથમ ચૂલાનાં અધ્યયનોની સંખ્યા જણાવી છે, ઉત્તરાર્ધનો ૨૫૭ અર્થ (તાત્પર્ય) સમ્બલતો નથી.

સત્ત ય અદ્વમનવમા એકસરા હ્રંતિ અજ્ઞયળા ।

એવો પણ ઉત્તરાર્ધનો પાઠ કોઈક પ્રાચીન પ્રતિઓમાં મળે છે. તે આધારે પ્રથમ સાત અધ્યયનોમાં ૧૧, ૩, ૩, ૨, ૨, ૨, ૨ ઉદ્દેશકો સમજવા અને આઠમું તથા નવમું અધ્યયન એકસર (એક અધિકારવાળું—સરખી પદ્ધતિનું) સમજવું એવો અર્થ પણ ધટી શકે.

કેટલીક પ્રાચીન પ્રતિઓમાં આ બંને ગાથા મળતી જ નથી. વળી આ રચણે તે અપ્રસ્તુત છે, તેમ જ ચૂલિં કે વૃત્તિમાં તેની વ્યાખ્યા પણ કરેલી નથી. એટલે ખરેખર આ બંને ગાથાઓ નિયુક્તિની હોય એમ લાગતું નથી.

૨. જુઓ આ અસ્તાવના પૃ ૧૪ ટિ ૦ ૧.

પરિભાષુ

આચારાંગનું પરિભાષુ ૧૮૦૦૦ પદ છે એવું વર્ણન ધણે સ્થળે મળે છે. પરંતુ આ પરિભાષુ પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનું સંમજવાનું છે. પદ શબ્દની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ શાસ્ત્રોમાં મળે છે. આ શાસ્ત્રીય પરિભાષુની વાત ચર્ચ. પરંતુ તે તે અંગોનું શાસ્ત્રોમાં જે પદપરિભાષુ વર્ણવેલું છે તેમાં થોડો ધણો ઘટાડો કાળક્રમે થયેલો વર્તમાનમાં જોવામાં આવે છે.

૩૨ અક્ષરનો એક શ્લોક. આ ગણુતરીથી વર્તમાનમાં ઉપલબ્ધ સંપૂર્ણ આચારાંગનું શ્લોક પ્રમાણ ૨૬૪૪ ધણી પ્રતિઓમાં જણાવેલું છે. કોઈક પ્રતિમાં ૨૪૫૪ અને ૨૫૫૪ પણ મળે છે. જુઓ પૃં ૨૯૮ ટિં ૮.

વિષય

આચારાંગનો મુખ્ય વિષય આચાર છે. આચારાંગમાં આ આચારનું કેવું વર્ણન છે તેનો સંક્ષેપમાં ઉદ્દેશ્ય સંમજવાયાંગ, નંદીસૂત્ર આદિ ગ્રંથોમાં મળે છે.

આચારાંગનિર્ણયક્રિતમાં પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં નવ અધ્યયનોના અર્થ સંક્ષેપમાં નીચે પ્રમાણે જણાવ્યો છે—

૧. જુઓ પૃં ૧૦૩ ટિં ૨.

“અષ્ટાદશ પદસહસ્રાણિ પદાગ્રેણ, ઇહ યત્રાર્યોપલબ્ધિસ્તત્ પદમ્, ચોદક આહ—જદિ દો સુતકલ્પંથા, પળુવીસં અજ્ઞયનાણિ, અદ્વારસ પદસહસ્રાણિ પદગ્નેયં મર્વંતિ, તો જં મળિયં ‘ળવંભચેરમદ્વ્યો અદ્વારસપદસહસ્રિસંઓ વેઓ.’ [આચારાજ્ઞનિં ૧૦ ૧૧] સિં એયં વિરુજ્ઞદ્વિ. આચાર્ય આહ—નળુ એત્થ મિળિયં ‘હવદ્વ ય સપંચચૂલો વહુ-વહુઅયરો પયગ્નેયં’ [આચારાજ્ઞનિં ૧૦ ૧૧] સિં, ઇહ સુતાલાવયપઠેહિં સહિતો વહુ વહુયરો ય વક્તવ્ય ઇત્યર્થઃ, અથવા ‘દો સુતકલ્પંથા, પળુવીસં અજ્ઞય-નાણિ’ એયં આચારગસહિતસ્સ આચારસ્સ પમાણં મળિયં, અદ્વારસ પયસહસ્રાણિ ડળ પઠમસુય-કલ્પંથસ્સ ળવંભચેરમતિયસ્સ પમાણં, વિચિત્તત્થવદ્ધાણિ ય સુતાણિ, ગુરુવદેસતો તેસિં અત્યો જાણિયવ્વો.”—નન્દિવૃત્તિ હારિમદ્દી પૃં ૭૬. “ચોદક આહ—જદિ દો.....ગુરુવદેસતો સિં અત્યો માણિતવ્વો”—નન્દીવૃત્તિ પૃં ૬૨. “અષ્ટાદશ પદસહસ્રાણિ પદાગ્રેણ પ્રજ્ઞતઃ. ઇહ યત્રાર્યોપલબ્ધિસ્તત્ પદમ્. નનુ યદિ.....ગુરુપદેશતસ્તેષામર્થોડવસેય ઇતિ.”—સમવાયાજ્ઞવૃત્તિ પૃં ૧૦૮.

૨. “સે કિં તં આચારે? આચારે ણં સમણાણં નિર્ગંથાણં આચાર-ગોચર-વિણય-વેળદ્વિ-ક્રાણ-ગમણ ચંકમણ-પમાણ-જોગ-જુંજળ-ભાસા-સમિતિ-ગુત્તી-સેજ્ઞોવહિ-મત્ત-પાળ-ડગમડપ્પાયાળ-પસણાવિસોહિ-સુદ્ધાસુદ્ધગહ્ણ-વય-પિયમ-તવોવહાળસુપ્પસત્થમાહિજ્ઞદ્વિ, સે સમાસઓ પંચવિદ્ધે પળ્લત્તે, તંજહા—ણાણાચારે દંસણા-ચારે ચરિતાચારે તવાચારે વિરિયાચારે.”—સમવાયાજ્ઞસૂત્ર ॥ ૧૩૬ ॥

“સે કિં તં આચારે? આચારે ણં સમણાણં નિર્ગંથાણં આચાર-ગોચર-વિણય-વેળદ્વિ-સિક્કા-ભાસા-અમાસા-ચરણ-કરણ-જાયા-માયા-વિત્તીઓ આધવિર્જંતિ. સે સમાસઓ પંચવિદ્ધે પળ્લત્તે, તંજહા—ણાણાચારે ૧ દંસણાચારે ૨ ચરિતાચારે ૩ તવાચારે ૪ વીરિયાચારે.”—નન્દીસૂત્ર ૮૭. “આચારે ચર્યાવિધાનં શુદ્ધયટ્કપપ્પસમિતિત્રિગુણિવિકલ્પં કથ્યતે”—તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિક ૧. ૨૦.

૩. “જિઅસજમો અ ૧ લોગો જહ વજ્ઞદ્વિ જહ ય તં પજહિયવ્વં ૨.

સહદુકલ્પતિતિક્કા વિ ય ૩ સમ્મતં ૪ લોગસારો ય ૫ ॥ ૩૩ ॥

નિસ્સંગયા ય છટ્ટે ૬ મોહસમુલ્લા પરીસહુવસમ્મા ૭.

નિજાણં અદ્ધમ્ ૮ નવમે ય જિણેણ એવં તિ ૯ ॥ ૩૪ ॥”—આચારાજ્ઞનિર્ણયક્રિત.

૧ જીવસંયમ = જીવોનું અસ્તિત્વ અને જીવોની હિસાદિનો ત્યાગ, ૨ શું કરવાથી જીવ કર્મોથી બંધાય છે અને શું કરવાથી કર્મથી મુક્ત થાય છે, ૩ સંયમી સાધુએ અનુકૂલ-અતિકૂલ ઉપસર્ગો આવી પડે તોપણ સમભાવથી સુખ:દુખની તિતિક્ષા કરવી, ૪ બીજાઓનું અણિમાદિ ઐશ્વર્ય જોવામાં આવે તોપણ સમ્યક્ત્વથી ચલિત ન થવું, ૫ બધી અસાર વસ્તુઓનો ત્યાગ કરીને લોકમાં સારભૂત રત્નત્રયમાં ઉઘમી બનવું, ૬ ગુણો મેળવ્યા પછી પણ સાધુએ નિઃસંગતાયુક્ત—અપ્રતિબદ્ધ બનવું જોઈએ, ૭ સંયમનું પાલન કરતાં, મોહજન્ય ઉપસર્ગો આવી પડે તો તેને સારી રીતે સહન કરવા, ૮ સર્વગુણયુક્ત સાધુએ અંતઃક્રિયાની સારી રીતે આરાધના કરવી જોઈએ, ૯ બીજા સાધુઓને ઉત્સાહિત કરવા માટે ‘આ બધી આરાધના જિનેશ્વર ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ પણ પોતાના જીવનમાં કરેલી છે’ એ જાતનું વર્ણન.

ભગવાન ઉમાસ્વામિએ, પ્રશ્નભરતિ પ્રકરણમાં, સંસારપરિશ્રમભુથી લય પામેલા આત્માઓએ સંસારથી મુક્ત થવા માટે આચારાંગનું અધ્યયન કરવું કેટલું બધું જરૂરી છે એ વર્ણવતાં સમગ્ર આચારાંગનાં ૨૫ અધ્યયનોનો સાર પુંકમાં આ રીતે અનુક્રમે કહી દીધો છે^૧—

૧ ષઃજીવક્રાયની યતના, ૨ લૌકિક સંતાન અને ગૌરવનો ત્યાગ, ૩ શીત, ઉષ્ણ આદિ પરીસહનો વિજય, ૪ અવિકરમ્ય—ચલિત ન કરી શકાય તેવું અચલ સમ્યક્ત્વ, ૫ સંસારથી ઉદ્દેગ, ૬ કર્મ અપાવવાનો નિપુણ ઉપાય, ૭ વૈવાટ્યમારં ઉઘમ, ૮ તપોવિધિ, ૯ સ્ત્રીઓનો ત્યાગ, ૧૦ વિધિપૂર્વક ભિક્ષાનું ગ્રહણ, ૧૧ સ્ત્રી, પશુ, પંડકથી રહિત શય્યા—વસતિ, ૧૨ ધર્માશુદ્ધિ, ૧૩ બાપાશુદ્ધિ, ૧૪ વસ્ત્રૈષણ, ૧૫ પાત્રૈષણ, ૧૬ શુદ્ધ અવગ્રહ, ૧૭ સ્થાન ક્રમાં કરવું, ૧૮ નિષદ્યા કર્યા કરવી, ૧૯ વ્યુત્સર્ગ કર્યા કરવો, ૨૦ વિવિધ શબ્દો સાંભળવા ન જવું, ૨૧ વિવિધ રૂપો જોવા ન જવું, ૨૨ બીજા પાસે ક્રિયા ન કરાવવી, ૨૩ અન્યોન્ય પણ ક્રિયા ન કરવી, ૨૪ પાંચ મહાવ્રતોમાં દહતા, ૨૫ સર્વસંગોથી વિમુક્તિ.

—આ આચારાંગના બંને શ્રુતસ્કંધનાં બધાં ૨૫ અધ્યયનોનો અનુક્રમે સંક્ષિપ્ત સાર છે.

આચારાંગના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં તથા બીજા શ્રુતસ્કંધના પંદરમા અને સોળમા અધ્યયનમાં અનેક અનેક ઉત્તમ સુવાક્યો પણ બરેલાં છે.

પાઠપરંપરા

આચારાંગને સમજવા માટે આપણી પાસે ત્રણ મહત્વનાં સાધનો છે—વર્તમાનમાં મળતી આચારાંગની હસ્તલિખિત પ્રતિઓ, ૨ અત્યારે મળતી આચારાંગની વ્યાખ્યાઓમાં સૌથી પ્રાચીન વ્યાખ્યા ચૂર્ણિ, તથા ૩ આચારાંગની સંસ્કૃત વૃત્તિઓ.

સંસ્કૃત વૃત્તિઓમાં, શીલાચાર્યે રચેલી વૃત્તિનો મોટા ભાગે આધાર લઈને પછીની વૃત્તિઓ રચાયેલી છે. એટલે અમે શીલાચાર્યે વિરચિત વૃત્તિનો જ મુખ્યત્વે વૃત્તિ તરીકે નિર્દેશ કરીશું.

વૃત્તિકાર પાસે ધણાં વર્ષો પૂરેથી ચાલી આવતી જે પ્રાચીન પાઠપરંપરા^૨ હતી તથા આચારાંગ-સૂત્રના હસ્તલિખિત આદર્શોમાં પણ જે પાઠપરંપરા આપણને સૈકા વર્ષોથી મળે છે તેને અનુસરીને

૧. જુઓ પ્રસ્તાવના પૃં ૧૪ ટિં ૨.

૨. પ્રશ્નભરતિમાં ૭ વિમોહ, ૮ ડવણનશ્રુત, ૯ મહાપરિજ્ઞા એ પ્રમાણે અધ્યયનોનો ક્રમ સ્વીકાર્યો હોવાથી આ રીતે અર્થનું વર્ણન છે. જુઓ પ્રસ્તાવના પૃં ૧૪ ટિં ૨.

૩. તેમના સમયમાં સૂત્રપાઠોની કેવી રીતે હતી તે તેમણે સૂત્રકૃતાંગવૃત્તિમાં નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે—

વૃત્તિની રચના થયેલી છે. એટલે વર્તમાન પાઠપરંપરાને લગભગ વૃત્તિસંમત પાઠપરંપરા કહી શકાય. વૃત્તિની રચના થયે લગભગ ૧૧૦૦ વર્ષો થયા છે. એટલે ૧૧૦૦ વર્ષોથી તો આ એક જ પાઠપરંપરા આપણી સામે વધારે પ્રચલિત જણાય છે.

પરંતુ ચૂર્ણિકાર પાસે જે પ્રાચીન પાઠપરંપરા હતી તે અનેક સ્થળે ધણી જ જુદી હતી એમ લાગે છે. ખાસ કરીને ખીજા શ્રુતરક્ષકના દસમા અધ્યયનથી આ વાતનો સ્પષ્ટ અનુભવ થાય છે.

આચારાંગના પ્રથમ શ્રુતરક્ષકનાં ધણાં સૂત્રોમાં લગભગ પ્રત્યેક પદની વ્યાખ્યા ચૂર્ણિકાર તથા વૃત્તિકારે આપેલી છે, ચૂર્ણિકારને મળેલા પાઠથી કવચિત્ કવચિત્ વૃત્તિકારે જુદા પાઠની પણ વ્યાખ્યા કરેલી છે. વળી ચૂર્ણિકારથી વૃત્તિકાર કવચિત્ જુદી વ્યાખ્યા પણ કરે છે, છતાં પણ પ્રથમ શ્રુતરક્ષકમાં ચૂર્ણિ અને વૃત્તિ પરસ્પર નિકટ દેખાય છે.

પરંતુ ખીજા શ્રુતરક્ષકમાં આ ચિત્ર ધણું બદલાઈ જાય છે. ચૂર્ણિ અને વૃત્તિ બંને સંક્ષિપ્ત છે. જે છે તેમાં પણ જેમજેમ આગળ જઈએ તેમ ચૂર્ણિકારને મળેલા પાઠથી વૃત્તિકારને મળેલો પાઠ થોડા-વધતા અંશે જુદો પડી જાય છે. ખીજા શ્રુતરક્ષકના દસમા અધ્યયનથી પંદરમા અધ્યયન સુધી તો ચૂર્ણિસંમત અને વૃત્તિસંમત પાઠો વચ્ચે ધણું જ ધણું અંતર જોવામાં આવે છે. ૧૧ મું અને ૧૨ મું અધ્યયન ચૂર્ણિમાં આગળ-પાછળ છે એ વાત અમે જણાવી ગયા છીએ. ચૂર્ણિ પ્રમાણે ૧૨ મું અધ્યયન સદ્વસત્તિક્રય ધણું જ સંક્ષિપ્ત છે, અને ‘સાધુ તત વિતત આદિ વાઘો સાંભળવા ન જાય’ એટલું જ તેનું તાત્પર્ય છે. ૧૧ મા સ્વસત્તિક્રયમાં ‘વપ્ર આદિ વિવિધ સ્થાનોમાં ૩૫ જોવાની દૃષ્ટિથી સાધુ ન જાય’ એ જાનનું વિસ્તૃત વર્ણન ચૂર્ણિ પ્રમાણે છે. પરંતુ વૃત્તિકારે ‘તત વિતત આદિ વાઘો અને વપ્ર આદિ (સ્થાનો) સાંભળવા ન જાય’ એ રીતે બધાયનો ૧૧ મા સદ્વસત્તિક્રય અધ્યયનમાં સમાવેશ કર્યો છે અને અર્થઘટન પણ તે રીતે કર્યું છે. અમે આ બધી વાતો તે તે સ્થળે ટિપ્પણોમાં ચૂર્ણિના તથા વૃત્તિના પાઠો વિસ્તારથી આપીને સ્પષ્ટ કરેલી છે.

આચારાંગની ચૂલાઓમાં આચારનું વર્ણન છે અને પાંચમી ચૂલા નિશીથમાં તે તે આચારના લંગને લગતાં પ્રાયશ્ચિતોનું વર્ણન છે, એટલે એ વાત તો નિશ્ચિત છે કે આચારાંગમાં વર્ણવેલા તે તે આચારોનો ઉદ્દેશ પ્રસંગવશાત્ નિશીથમાં પણ આવે જ. એ રીતે જોતાં દસમાથી ચોદમા અધ્યયન સુધી એવાં અનેક અનેક સૂત્રો અને તેની વ્યાખ્યા આચારાંગચૂર્ણિમાં અને નિશીથ ચૂર્ણિમાં અમુક અશે પરસ્પર સમાનપ્રાયઃ મળે છે, પરંતુ વૃત્તિસંમત સૂત્રો તેનાથી ધણી જ વાર જુદાં પડી જાય છે. ઉદાહરણ તરીકે—

જે મિકલ્, વિરુલ્લવાણિ મહામહાણિ તંજહા—બહુરયાણિ બહુણઢાણિ બહુસઢાણિ બહુમિલ્લલ્લુણિ ચક્કુદ્વંસળપઢિયાણ ગચ્છતિ આ પ્રમાણે નિશીથમા સૂત્ર છે. આચારાંગચૂર્ણિ પ્રમાણે પણ સે મિકલ્,

“इह च प्राय सत्रादर्शेषु नानाविधानि सूत्राणि दृश्यन्ते, न च टीकासंवादी एकोऽप्यादर्शः समुपलब्धः । अत एकमादर्शमस्मीकृत्यास्मानिर्विवरणं क्रियत इति, एतदवगम्य सूत्रविसंवादर्शान्चित्तव्यामोहो न विधेय इति ।” —सूत्रकृताङ्गवृत्ति पृ० ३३६ ।

નવાંગવૃત્તિકાર અલયદેવચૂરિ મહારાજ પણ પ્રતિઓની વિધમતાનો આ રીતે ઉદ્દેશ્ય કરે છે—

“वाचनानामनेकत्वात् पुस्तकानामस्मृद्धित् ।

સૂત્રાણામતિગામીર્યાદ્ મતમેવાષ્ક કુચ્ચિત્” ॥—સ્થાનાઙ્ગવૃત્તિના પ્રારંભમાં.

यस्य ग्रन्थवरस्य ।... कालादिदोषात् तथा दुर्लेखात् खिलतां गतस्य कुधियं कुर्वन्तु कि माहेशः ॥—समवायाङ्गवृत्तिना प्रारंभમાં

“अज्ञा वर्य शास्त्रमिदं गभीरं प्रायोऽस्य कूटानि च पुस्तकानि । सूत्रं व्यवस्थाप्यमतो विमृश्य व्याख्यान-कल्पादित एव नैव ॥” —प्रश्नव्याकरणवृत्तिना प्रारंभમાં.

વા ૨ મહામહાણિ.....બહુરયાણિ બહુણઢાણિ બહુસઢાણિ બહુમિલક્ષૂણિ....ચક્રલુંદંસળપહિયાણે ણો અમિસંધારેજ્ઞ ગમળાણે એવો પાઠ સ્પષ્ટ સમળ્ય છે. પરંતુ આ સ્થળે વર્તમાન પાઠપરંપરા પ્રમાણે જે મિકલ્ વા ૨ અળ્ળતરાઈ વિરુલ્લવાઈ ^૧મહાસવાઈ એવં જાળેજ્ઞા તંજહા—બહુસગઢાણિ વા બહુરહાણિ વા બહુમિલક્ષૂણિ વા બહુપચ્છતાણિ વા અળ્ળતરાઈ વા તહપ્પમારાઈ વિરુલ્લવાઈ મહાસવાઈ કળ્ણસોય-પહિયાણે ણો અમિસંધારેજ્ઞ ગમળાણે આવો પાઠ મળે છે અને વૃત્તિકારે પણ આ જ પાઠની વ્યાખ્યા કરેલી છે. શુઓ આ ગ્રંથમાં પૃં ૨૪૬ ટિં ૭.

આવાં આવાં અનેક સ્થળોએ, ચૂર્ણિ અતિસંક્ષિપ્ત હોવાથી ચૂર્ણિસંમત સમગ્ર સૂત્રપાઠોને નવેસરથી સમગ્ર રીતે તૈયાર કરીને ચૂકવાનો અમે પ્રયત્ન કર્યો નથી, પણ આચારંગચૂર્ણિ, વૃત્તિ, નિશીથ અને નિશીથચૂર્ણિના પાઠોને ઉદ્ધૃત કરીને તે તે સ્થળે વિપુલ પ્રમાણમાં અમે ટિપ્પણો આપેલાં છે. જિજ્ઞાસુઓએ તે જોઈને આચારંગના તે તે પાઠોની કલ્પના કરી લેવી.

પંદરમા ભાવના અધ્યયનમાં ભગવાન મહાવીર પ્રભુના જીવનનું વિસ્તારથી વર્ણન છે અને પાંચ મહાવ્રતોની ભાવનાઓનું વર્ણન છે. જે સૂત્રપાઠને આધારે ચૂર્ણિમાં વર્ણન છે તે સૂત્રપાઠો અનેક સ્થળે વર્તમાનપાઠપરંપરામાં નથી અથવા યોગ્ય-વધતા અંશે ભિન્ન છે.

સ્થાનાંગસૂત્રમાં જહા માવળાણે એમ કહીને જે પાઠનો ઉલ્લેખ કર્યો છે તે સૂત્રપાઠ ભાવના અધ્યયનમાં આજે તો મળતો જ નથી. પરંતુ આચારંગચૂર્ણિમાં એની વ્યાખ્યા કરેલી છે, તે જોતાં ચૂર્ણિકાર સામે જે ગ્રામીન પાઠપરંપરા હતી તેમાં તો એ પાઠ હતો જ એ વાત મિશ્રિત છે. શુઓ પૃં ૨૭૪ ટિં ૭.

વર્તમાન પાઠપરંપરામાં એવા પણ કેટલાક પાઠો છે કે જેનો સ્પષ્ટ અર્થ સમજવામાં કઠિનતા પડે છે, પરંતુ ચૂર્ણિસંમત પાઠને આધારે અર્થ તરત સમળ્ય છે. ઉદાહરણ તરીકે પૃં ૨૬૪માં મીમં મયમેરવં ઝરાલં અવેલ્યં પરીસદે સહતિ ત્તિ કદ્દુ દેવેહિં સે ણામં કર્યં સમળે મળવં મહાવીરે આવો પાઠ મળે છે. આચારંગચૂર્ણિપ્રમાણે અચલે મયમેરવાળં લંતા પહિમાઓ પાલણે અરતિરતિસદેદેવેહિં સે ણામ કર્યં સમળે મળવં મહાવીરે આવો પાઠ જણાય છે. આવશ્યકચૂર્ણિમાં (પૃં ૨૪૫) પણ અચલે મયમેરવાળં લંતા પહિમાસત્તપારણે અરતિ-રતિસદે દવિણે ધિતિવિરિયસંપન્ને પરીસદોવ-સગસદે ત્તિ દેવેહિં સે કર્તં ણામં સમળે મળવં મહાવીરે આવો પાઠ મળે છે. કલ્પસૂત્રમાં પણ અચલે મયમેરવાળં પરીસદોવસગાળં લંતિલ્લમે પહિમાળં પાલણે ધીમં અરતિરતિસદે.....દેવેહિં સે ણામ કર્યં સમળે મળવં મહાવીરે આવો પાઠ મળે છે. શુઓ પૃં ૨૬૪ ટિં ૨, પૃં ૨૬૩ ટિં ૨૧.

પૃં ૨૮૭ પં ૨ આદિમાં સંતિમેદા વગેરે પાઠ મળે છે. તેનાથી જ્ઞાન્તિમેદાત્ત એવા પાઠનો આભાસ થાય છે, પરંતુ ચૂર્ણિમાં સંતિ મેદે વગેરે પાઠ છે અને તેનો અર્થ ચૂર્ણિકારે સ્પષ્ટ આપેલો

૧. અર્ધમાગધીમાં ધણે સ્થળે હ ને સ્થાને ઘ લખાય છે જેમકે જહા ને અહલે જહા. હસ્તલિખિતમાં ઘ અને વ, તથા મ અને સ ધણીવાર સરખા જેવા લખાય છે. એટલે મહામહાણિમાંથી મહામવાણિ = મહાસવાણિ એવો પાઠ કાલાંતરે બની ગયો હોય એ પણ સંભાવના છે.

૨. ચૂર્ણિસંક્ષિપ્ત નિશીથસૂત્ર સન્નતિજ્ઞાનપીઠ—આગરાથી પ્રકાશિત થયેલું છે. તેમાં અનેક સ્થળે સૂત્રપાઠોનો ચૂર્ણિ સાથે પૂરેપૂરો મેળ ખાતો નથી. અમે વાચકોની સુગમતા માટે પૃષ્ઠાંક તો શુદ્ધિત નિશીથસૂત્ર(ચૂર્ણિસંક્ષિપ્ત)નો જ આપેલો છે, પરંતુ સૂત્રો અને ચૂર્ણિનો પાઠ આગમ-પ્રકાશર સ્વં યુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે અનેક પાઠ-પાઠાંતરોવાળો જે નિશીથ-ચૂર્ણિનો આદર્શ લખાવેલો છે તેને આધારે શુદ્ધ કરીને તે તે સ્થળે ટિપ્પણોમાં આપેલો છે, એટલું વાચકોએ ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવું.

છે (જુઓ પૃં ૨૮૬ ટિં ૧૫). આવશ્યકચૂર્ણિમાં પણ એ જ પાઠ છે (જુઓ પૃં ૨૮૦ પં. ૩૭). આવી અનેક વાતોનો નિર્દેશ અમે તે તે સ્થળે ટિપ્પણોમાં કરેલો છે.

પર્યુષણમાં વચાતું કલ્પસૂત્ર દશાશ્રુતરક્ષંધનું અધ્યયન ગણાય છે. સંભવ છે કે તેમાં આચારાંગના (ચૂર્ણિસંમત) પ્રાચીન ભાવના અધ્યયનમાંથી પ્રભુતા જીવનસંબંધી ધણી વિસ્તાર લેવામાં આવ્યો હોય.

એક વાત એ પણ નોંધવા જેની છે કે પ્રભુતા જીવનસંબંધી ધણી પાઠો જે કલ્પસૂત્રમાં મળે છે તે આવશ્યકચૂર્ણિમાં પણ મળે છે. સંભવ છે કે આવશ્યકચૂર્ણિકારે પ્રભુ મહાવીરના જીવનસંબંધી અનેક પાઠો આચારાંગસૂત્રના ભાવના અધ્યયનમાંથી લીધા હોય. આવશ્યકચૂર્ણિકાર સામે પ્રાચીન ભાવના અધ્યયન હતું એ વાત તો સ્પષ્ટ છે. કારણ કે આવશ્યકચૂર્ણિમાં પાંચ મહાવ્રતોની ભાવનાઓનું વર્ણન આવે છે ત્યાં જે પાઠ છે તેવા જ પાઠની વ્યાખ્યા આચારાંગચૂર્ણિમાં મળે છે. એટલે આચારાંગ સૂત્રમાં ભાવનાઓની કોઈ પ્રાચીન પાઠપરપરા ચૂર્ણિકારો સામે હતી પરંતુ આજે જે આચારાંગનો પાઠ મળે છે અને વૃત્તિકારે જેની વ્યાખ્યા કરી છે તેમાં તો પાઠનું સ્વરૂપ અને ક્રમ બધું ફરી નબ છે. જુઓ પૃં ૨૭૯ ટિં ૬, પૃં ૨૮૩ ટિં ૧૨, પૃં ૨૮૫ ટિં ૧, પૃં ૨૮૬ ટિં ૧૫.

ભાવનાઓને અતે જે પાંચ ગાથાઓ આવશ્યકચૂર્ણિકારે ઉદ્ધૃત કરી છે તે પાંચેય ગાથાઓ આચારાંગની વર્તમાન પાઠપરપરામાં મળતી જ નથી, પરંતુ ચૂર્ણિકારસંમત પાઠપરપરામાં હતી જ એ વાત પણ આચારાંગચૂર્ણિ જેતાં સ્પષ્ટ સમજાય છે. જુઓ પૃં ૨૮૧, પૃં ૨૭૯ ટિં ૬.

આ હિપરથી એટલો નિષ્કર્ષ નીકળે છે કે વર્તમાનમાં આચારાંગની જે પાઠપરપરા આપણને મળે છે તેનાથી જુદી પણ પાઠપરપરા ચૂર્ણિકાર આદિ પ્રાચીન પૂર્વાચાર્યો પાસે હતી.

યાપનીય સંધમાં પણ આગમોની પાઠપરપરા ચાલી આવતી હતી. આચારાંગચૂર્ણિમાં પણ યાપનીયો વિષે ઉલ્લેખ મળે છે. આ યાપનીયસંધના એક અગ્રેસર શિવાર્યે રચેલી મૂલારાધના—
૧ ભગવતી આરાધનાની અપરાગિતસૂરિએ રચેલી વિજયોદયા ટીકામાં આચારાંગસૂત્રમાંથી કેટલાક પાઠો ઉદ્ધૃત કરેલા છે. વર્તમાન પાઠપરપરા સાથે તેની તુલના કરતાં કેટલોક ભેદ સ્પષ્ટ દેખાય છે. એ જેતાં યાપનીય સંધ પાસે પણ આચારાંગસૂત્રની કોઈ પાઠપરપરા હતી એમ સમજાય છે. જે કે આ ઉદ્ધૃત પાઠોમાં કંઈક અશુદ્ધિ છે, છતાં જે પાઠ મળે છે તેની તુલના નીચે પ્રમાણે છે—

૧. યાપનીયસંધ કંઈક અશે શ્વેતાખર સંધ અને કંઈક અશે દિગંખર સંધને મળતો હતો વિશેષ માટે આ અસ્તાવનામાં જ ‘આચારાંગસૂત્રની વ્યાખ્યાઓ’માં ચૂર્ણિ વિષે ન્યાં પરિચય આપ્યો છે ત્યાં ટિપ્પણમાં જુઓ.

વર્તમાનમાં દિગંખર જેનો એમ માને છે કે આગમો સર્વથા હુત થઈ ગયાં છે. પરંતુ પ્રાચીન સમયમાં આવો એકાંતે આચાર ન હતો. દિગંખરપરપરામાં અતિપૂજ્ય ગણાતા પદ્મંડાગમની ધવલા ટીકામાં (ભાગ ૧, પૃં ૬૬) જણાવ્યું છે કે ‘નગ્નત્રાયાર્ય, જયપાલ, પાંડુરામી, ક્રુવસેન તથા કસાચાર્ય આ પાંચ આચાર્યો એકાદશઅગધારક હતા તથા ચૌદપૂર્વોના એકદેશના ધારક હતા. તે પછી સુભદ્ર, ચરોભદ્ર, ચરોભાહુ, લોહાર્ય આ ચાર આચાર્યો આચારાંગના ધારક તથા શેષ અંગો અને પૂરોના એકદેશના ધારક થયા. તે પછી (અર્થાત્ વીરનિર્વાણ સંવત્ ૬૮૩ પછી) આચારાંગધર(અર્થાત્ આચારાંગ)નો વિચ્છેદ થયો.’ તો પણ આચારાંગ આદિ આગમોનો અસુક ભાગ તો વિદ્યમાન રહ્યો હતો જ. આ વાત તદો સન્વેસિર્મગપુલ્વાળમેગદેસો આફરિયપરપરા આગચ્છમાળો ધરસેનાફરિયં સંપત્તો એ પ્રમાણે ધવલા ટીકામાં (ભાગ ૧, પૃં ૬૭) સ્પષ્ટ જણાવી છે.

૨. મૂલારાધનાનું ખીજું નામ ભગવતી આરાધના છે.

મૂલાશયના (અગતી આશયના)ની ટીકા^૧

આશયશૂન્ય

તથાચોક્તમાચારાદ્ધે—સુદં મે આલસંસંતો મગવદા
 એવમકલાદં—દહં સ્વલુ સયમામિમુલા દુવિહા
 સ્થૂપુરિસા(સ)જાદા મવંતિ, તંજહા—સવ્વસમળ્લા-
 ગદે, જોસવ્વસમા(મળ્લા)ગદે ચેવ । તત્થ જે
 સવ્વસમળ્લાગદે ચિરાંગ-હત્થ-પાણિ-પાદે સવ્વિંદિય-
 સમળ્લાગદે તસ્સ જં જો કપ્પદિ ઇગમવિ વત્થં ધારિતં,
 એવં પરિહિતં, એવં અળ્લાત્થ ઇગેણ પહિલેહરેણ ।

× × ×

અહ પુણ એવં જાણેજ્ઞા—ઉપાતિકંતે હેમંતે, વિંસુ
 પહિવળ્ણે, સે અથ પરિજુળ્ણમુવધિં પદિહાવેજ્ઞ ।

—૪૧૪૨૧ ટીકા, પૃ૦ ૬૧૨

પહિલેહરં પાદપુંછળં ડગહં કઢાસળં અળ્ણદરં સ્વધિં
 પાવેજ્ઞ ।

—૪૧૪૨૧ ટીકા, પૃ૦ ૬૧૧

તથા વત્થેસળાદ વુત્તં—“તત્થ યે સે હિરિમળે સેગં
 વત્થં વા ધારેજ્ઞ, પહિલેહરં વિદિયં । તત્થ યે સે
 જુગિદે દે સે દુવે વત્થાણિ ધારિજ્ઞ, પહિલેહરં
 તદિયં । તત્થ યે સે પરિસા(સહા)હં અળધિહાસ(સે)
 સ્સ(સે) તઓ વત્થાણિ ધારેજ્ઞ, પહિલેહરં વડત્થ ।”

—૪૧૪૨૧ ટીકા, પૃ૦ ૬૧૧

તથા પાયેસળાદ કથિતં—હિરિમળે વા જુગિદે વા
 વિઅળ્ણે વા તસ્સ જં કપ્પદિ વત્થાદિકં
 પાદ(દં) ચા(ધા) રિત્તદ । પુનચ્ચોક્તં તત્રૈવ—
 અલાબુપત્તં વા દારુગપત્તં વા મટ્ટિગપત્તં વા અપ્પપાળં
 અળ્ણવીરં અપ્પસ(હ)રિદં તથાપ્પકારં પાત્રં લામે
 સતિ પહિગાહિસ્સામિ ।”

—૪૧૪૨૧ ટીકા, પૃ૦ ૬૧૧

માવનાયાં ચોક્તમ્—“વરિસં ચીવરધારી તેણ
 પરમચેલકે તુ જિણે ।”

—૪૧૪૨૧ ટીકા, પૃ૦ ૬૧૧

અહ પુણ એવં જાણેજ્ઞા ‘સવાતિકંતે સ્વલુ
 હેમંતે, ગિગ્ધે પહિવળ્ણે’ અહાપરિજુળ્ણાહં
 વત્થાહં પરિહવેજ્ઞા । [સૂ૦ ૨૧૪]

વત્થં પહિગાહં કંવલં પાદપુંછળં ડગહં ચ
 કઢાસળં ઇતેસુ ચેવ જાણેજ્ઞા । [સૂ૦ ૮૯]

જે ગિગ્ધે તરુણે જુગવં વલ્લવં અપ્પાયંકે
 ચિરસંવયણે સે ઇયં વત્થં ધારેજ્ઞ, જો
 વિતિયં । [સૂ૦ ૫૫૩]

સે મિસ્સૂ વા ૨ અમિકંસેજ્ઞા પાયં ઇસિત્તદ ।
 સે જં પુણ પાયં જાણેજ્ઞા, તંજહા—લાડયપાયં
 વા દારુમાયં વા મટ્ટિયાપાયં વા તહપ્પગારં પાયં
 જે ગિગ્ધે તરુણે જાવ ચિરસંવયણે સે ઇયં
 પાયં ધારેજ્ઞ, જો વિતિયં । [સૂ૦ ૫૮૮]

× × ×

૧. વિનયોદયા ટીકામાં સંપૂર્ણ યાઠ નીચે પ્રમાણે છે—

“અયેવં મન્યસે પૂર્વોગમેષુ વજ્રપાત્રાદિગ્રહણમુપદિષ્ટમ્ । તથાહિ આચારમણિઘૌ મણિતમ્—“પ્રતિ-
 લિખેત્ પાત્રકમ્બલં ધ્રુવમ્” [ધ્રુવં ન પહિલેહજ્ઞા જોગસા પાયકમ્બલં । દશવૈ૦ ૮૧૭] ઇતિ । અસત્સ
 પાત્રાદિષુ કથં પ્રતિલેખના ધ્રુવં ક્રિયતે? આચારસ્થાપિ દ્વિતીયોઽધ્યાયો લોકવિચ(જ?)થો નામ,
 તસ્ય પદ્મમે સ્પેશે એવમુક્તમ્—“પહિલેહરં પાદપુંછળં ડગહં કઢાસળં અળ્ણદરં સ્વધિં પાવેજ્ઞ” ઇતિ
 તથા વત્થેસળાદ વુત્તં—“તત્થ ઇ(યે)સે હિરિમળે સેગં વત્થં વા ધારેજ્ઞ પહિલેહરં વિદિયં ।

વિવિધ પ્રતિઓમાં મળતા પાઠભેદોમાં શુદ્ધિ, પ્રાચીનતા આદિ દૃષ્ટિએ એક પાઠને પસંદ કરીને બાકીના વિવિધ પાઠભેદો અમે ટિપ્પણોમાં આપ્યા છે. વિવિધ સ્થળે ચૂર્ણિકાર અને વૃત્તિકાર ને પાઠો સ્વીકાર્યા છે તે પણ ચૂં તથા શીં એવા સંકેતોથી અને ટિપ્પણોમાં દર્શાવ્યા છે. કેટલીકવાર ચૂર્ણિ અને વૃત્તિનો પાઠ ઉદ્ધૃત કરીને વિસ્તારથી પણ આપ્યો છે નેથી ચૂર્ણિકાર તથા વૃત્તિકારે ક્યો પાઠ સ્વીકાર્યો છે અને તેની કેવી બ્યાખ્યા કરી છે એ પણ સ્પષ્ટ સમજ સકાય. તેમાં સૂત્ર પુરતો ભાગ મોટા ટાઇપમાં આપ્યો છે, બાકીનો ભાગ નાના ટાઇપોમાં આપ્યો છે.

ને પાઠો અને સ્વીકાર્યા છે તેના સમર્થન તથા સ્પષ્ટીકરણ માટે ચૂર્ણિ, વૃત્તિ, તથા અન્ય ગ્રંથોમાંથી પણ શોધી શોધીને તે તે પાઠો ઉદ્ધૃત કરીને ટિપ્પણોમાં અને અનેક સ્થળે આપ્યા છે. અને પ્રતિઓમાં ને પાઠો મળે છે તે પણ ટિપ્પણોમાં આપ્યા છે. ઉદાહરણ તરીકે—૪૩૪ મા સૂત્રમાં દુગુણા દુગુણેણ પાઠ મળે છે. વૃત્તિ ઉપરથી દુગુણતિગુણેણ એવા પાઠનો આભાસ થાય છે, અને કોઈક વાચકે વૃત્તિના આધારે સુધારીને હેશ પ્રતિમાં દુગુણતિગુણેણ એવો સુધારો પણ ક્યો છે. છતાં બધી જ પ્રાચીન અને અર્થાચીન પ્રતિઓમાં દુગુણા દુગુણેણ પાઠ છે અને તે સાચો જ છે.

તત્ય એ સે જુગિગદે ઢે (?) સે દુવે વત્થાણિ ધારિજ્ઞ, પઢિલેહ્ણનં તદિયં । તત્ય એ સે પરિસ્સહં અણચિ-
હાસત્ત સત્તો વત્થાણિ ધારેજ્ઞ પઢિલેહ્ણં ચડત્થં । ” તથા પાયેસણાપ્ કથિતં—“હિરિમણે વા જુગિગદે
વા વિઅણ્ણગે વા તત્ત્સ પં કપ્પદિ વત્થાદિકં પાદં ચારિત્તપ્ ” ઇતિ । પુનચ્ચોક્તં તત્રૈવ—“અલાહુ-
પતં વા વાહપપતં વા મહિગપતં વા અપ્પપાણં અપ્પસ(હ)રિદં તથાપ્પકારં પાત્રં લામે સત્તિ
પઢિગાહિસ્સામિ ” ઇતિ । વજ્ઞ-પાત્રે યદિ ન ગ્રાહ્યે, કથમેતાનિ સૂત્રાણિ નીયન્તે ? માવનાયાં ચોક્તમ્—
“વરિસ ચીવરચારી તેણ પરમચેલકે તુ જિણે ” ઇતિ । તથા સૂત્રકૃતસ્ય પુઢ્ઢરીકેડબ્બાયે કથિતમ્—
“પ કહેજ્ઞા ધમ્મકહં વત્થપતાદિહેદું ” ઇતિ ।

નિષેષે (નિગીથે) ડપ્પુક્તમ્—‘કસિણાં વત્થ-નંવલાહં જો મિક્કવ્ પઢિગાહિદિ પજ્ઞદિ માસિણં
લહુગં ।’ एवं સૂત્રનિર્દિષ્ટે ચેલે અચેલતા કથમ્ ? इत्यत्रोच्यते—आर्यिकाणामागमे अनुज्ञातं वज्रं,
कारणापेक्षया मिक्षणां, हीमान् अयोग्यशरीरावयवो दुस्कर्माऽभिलम्बमानवीजो वा परीषद्ग्रहणे वा
अक्षयः स गृह्णाति । तथा चोक्तमाचाराङ्गे—

‘શ્રદ્ધં મે આડસતો(ન્તો) ! મગવદા એવમન્નસાર્દ—इह खलु संयमाभिमुखा दुविहा इत्थी-पुरिस्-
जादा भवति, तं जहा—सव्वसमण्णागदे णोसव्वसमागदे चेव । तत्थ जे सव्वसमण्णागदे थिरांगहत्थ-
पाणिपाडे सव्विदियसमण्णागदे तस्स पं णो कप्पदि एगमवि वत्थं चारिडं, एवं परिहिडं, एवं
अण्णत्थ एणेण पडिहेह[ण]णेण । तथा चोक्तं कल्पे—हिरिहेतुकं व होइ केहदुगुंछंति ठेहे जुगिगदगे ।
धारेज्ઞ સિયં વત્થં પરિસ્સહાણં ચડણચિહાસી ॥ તિ । દ્વિતીયમપિ સૂત્રં કારણસપેક્ષ્ય વજ્રગ્રહણ-
મિત્યસ્ય પ્રસાધકં આચારે વિચિતે—‘અહ પુણ એવં જાણેજ્ઞ લપાતિકંતે હેમંતે હિં(ધિ)સુ પઢિવળ્ણો
સે અથ પરિજુણ્ણમુવર્ણિ પઢિદ્ઢાજ્ઞેજ્ઞ ’ ઇતિ । હિમસમયે શાંતવાધાડસહઃ પરિગ્રહ્ય ચેલં તસ્મિન્નિક્ષાન્તે
ગ્રીષ્મે સમાયાતે પ્રતિષ્ઠાપયેદિતિ કારણાપેક્ષ્યં ગ્રહણમાખ્યાતમ્ । પરિજીર્ણવિશેષોપાદાનાદ્ દ્વાનામ-
પરિયાગ ઇતિ ચેન્, અચેલતાવચ્ચનેન વિરોધઃ । પ્રજ્ઞાલનાદિકસંસ્કારાવિરહાન્ પરિજીર્ણતા વજ્રસ્ય કથિતા
ન તુ દ્વડસ્ય(સ્યા)ત્યાગકથ્યનાર્થમ્ । પાત્રપ્રતિષ્ઠાપના સૂત્રે ણો(નો)ક્તેતિ સંયમાર્થં પાત્રગ્રહણં સિચ્ચતિ ઇતિ
મન્યસે, નૈવ, અચેલતા નામ પરિગ્રહત્યાગઃ, પાત્રં ચ પરિગ્રહ ઇતિ તસ્યાપિ ત્યાગઃ સિદ્ધ એવેતિ ।
તસ્માન્ કારણાપેક્ષ્યં વજ્રપાત્રગ્રહણમ્ । યદુ(ચુ)પકરણં ગૃહ્યતે કારણમપેક્ષ્ય ગ્રહણવિધિઃ ગૃહીતસ્ય ચ
પરિગ્રહણમવધ્યં વક્તવ્યમેવ । તસ્માદ્ વજ્રં પાત્રં ચાર્થોધિકારમપેક્ષ્ય સૂત્રેષુ બહુષુ થદુક્તં તન્ કારણ-
મપેક્ષ્ય નિર્દિષ્ટમિતિ ગ્રાહ્યમ્ । ”—પૃ૦ ૬૧૧-૧૨ ।

તેના સમર્થન માટે બૃહત્કલ્પલાભ્યવૃત્તિમાંથી તથા દશવૈકાલિકચૂર્ણિમાંથી વિસ્તારથી પાઠ ઉદ્ધૃત કરીને આપ્યો છે. શુઓ પૃં ૧૫૪ ટિં ૧૧ પૃં ૧૫૫ ટિં ૩.

એક વાત તરફ ધ્યાન ખેંચવું આવશ્યક લાગે છે કે જૈન શ્વેતાંબર તેરાપંથી મહાસભા તરફથી પ્રકાશિત આચારો તદ્દ આચારચૂલા ગ્રંથમાં (પૃં ૧૮૩) તથા જૈન વિશ્વભારતી-લાઠનૂ— પ્રકાશિત અંગસુત્તાણિના પ્રથમ ભાગમાં (પૃં ૧૨૮) આચાર્ય તુલસી જેના પ્રમુખ છે તેવી વાચનાના સંપાદક મુનિ નયમલજીએ વૃત્તિને આધારે દુગુણા તિગુણે પાઠ સુધારીને છાપી દીધો છે. તેમની પાસેની પ્રાચીન પ્રતિઓમાં આ પાઠ નથી, એમ તેઓ સારી રીતે જાણે જ છે. માટે દુગુણે અ ક ષ ચ વ । સ્વીકૃતઃ પાઠઃ વૃત્ત્યનુસારી વર્તેત । એમ ટિપ્પણમાં તેમણે જણાવ્યું છે. જો તેમણે પ્રાચીન ગ્રંથોમાં તપાસ કરી હોત તો આ સુધારો કરવાની તેમને જરૂર જણાત જ નહિ. કંઈક લખવું જ હોત તો પણ વૃત્તિને આધારે તિગુણે પાઠ લાગે છે (તિગુણે ક્ષતિ વૃત્ત્યનુસારેણ પાઠો મતિ) એટલું ટિપ્પણમાં લખવાથી પણ કામ થઈ જત. તેરાપંથી મુનિ નયમલજીએ સંપાદન માટે ધણો પરિશ્રમ જો કે ઉકાળ્યો છે, છતાં અભૂતપૂર્વ વાચના આપવાના આવેગમાં નવીન પાઠોનું તથા બિન જરૂરી કદિપત સુધારાઓનું સંયોજન મૂળમાં જ કરી દઈને અનેક અનેક સ્થળે તેમના હાથે અતિપ્રવૃત્તિ પણ થઈ છે.^૧

સૂત્ર ૪૪૮ માં પ્રતિઓમાં વત્થવ, વંથવ, તથા વત્થવ પાઠ મળે છે. હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં વ-વ વચ્ચે સમાનતાને લીધે ધણીવાર પાઠવિપર્યાસ થઈ જાય છે. ચૂર્ણિમાં આ સ્થળે વત્થવ પાઠ છે અને તે સુસંગત છે. આ વાત અમે બૃહત્કલ્પસૂત્રનો સાક્ષિપાઠ આપીને ટિપ્પણમાં જણાવી છે.

સૂત્ર ૭૫૧માં લોકાતિક વિમાનના સંબંધમાં અદ્ધસુ પાઠ આવે છે. સામાન્ય રીતે નવ લોકાતિક વિમાનો સુપ્રસિદ્ધ છે. તપાસ કરતાં અમને તત્ત્વાર્થસૂત્રના સ્વોપગ્રહાભ્યમાં અષ્ટવિધ લોકાતિક ઉલ્લેખ મળ્યો એટલે તે ઉલ્લેખ તથા ટીકાકાર સિદ્ધસેન ગણીએ તે ઉપર ચર્ચા કરીને જે સમાધાન કર્યું છે તે બધું અમે ટિપ્પણમાં ત્યાં આપી દીધું છે શુઓ પૃં ૨૬૭ ટિં ૨. જો કે સારસ્વતા-ડડવિત્ય-વહ્નવરુણ-ગર્દતોય-તુષિતા-ડવ્યાવાષ-મસ્તોડરિદ્ધાશ્વ [૪૨૬] એ પ્રમાણે તત્ત્વાર્થ સૂત્રમાં મૂળમાં નવ પ્રકારના લોકાતિકનો ઉલ્લેખ મળે છે પરંતુ દિગંબર સંપ્રદાયમાં પ્રચલિત તત્ત્વાર્થ સૂત્રમાં આઠ પ્રકારના લોકાતિકના ઉલ્લેખ વાળું જ સારસ્વતા-ડડવિત્ય-વહ્નવરુણ-ગર્દતોય-તુષિતા-ડવ્યાવાષ-ડરિદ્ધાશ્વ [૪૨૫] સૂત્ર મળે છે તે પણ ધ્યાનમાં રાખવું આવશ્યક છે.

પૂર્વના પુરુષોનાં બહુમૂલ્ય સંપાદનોનો અમે આમાં ઉપયોગ કર્યો છે, છતાં આચારાંગસૂત્રની હસ્તલિખિત પ્રતિઓનો જ આમાં મુખ્યત્વે આધાર લેવામાં આવ્યો છે. પ્રતિઓમાં જે પાઠ મળ્યો નથી, છતાં ચૂર્ણિ-ટીકાના આધારે જે પાઠ અત્યંત જરૂરી અમને લાગ્યો છે તે પાઠ [] આવા ચોરસ કોષક્રમાં અમે મૂક્યો છે, કોઈક સ્થળે આવા પાઠની જરૂરિયાત અમે ટિપ્પણમાં જ જણાવી દીધી છે. શુઓ પૃં ૧૦ ટિં ૫.

જે પાઠ ખાસ સુધારવા જેવો લાગ્યો છે તે પાઠ સુધારીને () આવા કૌંસમાં મૂક્યો છે, તો કોઈક વાર (?) આમ અશ્ચિદ્ધ મૂકીને અમે ટિપ્પણમાં સ્પષ્ટતા કરી છે. શુઓ પૃં ૧૨૧ ટિં ૩.

૧ સ્થાનકવાસી મુનિશ્રી ધાર્મીલાલજીએ સંપાદિત કરેલી આગમોની આવૃત્તિ અને રચેલી ટીકાઓના સંબંધમાં નંદિસુત્તાના સંપાદકીય (પૃં ૨૫-૨૬)માં, તથા પુરુષોદ્ધિદ્ધસંપાદિત સુત્તામ્ને ના સંબંધમાં પળ્લવણાસુત્તાની પ્રસ્તાવના(પૃં ૧૮૬-૧૯૨)માં આં ૩૦ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિનયજી મહારાજે વિસ્તારથી વિચારણા કરી છે. બિહાસુઓએ ત્યાં જોઈ લેવું.

જે સ્થળે પ્રતિમાં અમુક પાઠ ન જ હોય છતાં ચૂર્ણિ કે વૃત્તિને આધારે તે પાઠ સ્વીકારવો જરૂરી જણાય ત્યાં તે પાઠને મૂળમાં સ્વીકારીને નીચે ટિપ્પણમાં સ્પષ્ટતા કરી દીધી છે અને પ્રતિમાં મળતો પાઠ પણ આપી દીધો છે.

હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં વિવિધ પાઠો મળતા હોય તેમાં કોઈ પાઠ ચૂર્ણિસંમત હોય અને કોઈ પાઠ વૃત્તિસંમત હોય ત્યાં વૃત્તિસંમત પાઠ મોટા ભાગે અમે મૂળમાં સ્વીકાર્યો છે અને ખીજો પાઠ ટિપ્પણમાં આપ્યો છે. ચૂર્ણિસંમત પાઠ પ્રાચીન હોવા છતાં પણ, અત્યારે મોટા ભાગે વૃત્તિના પઠન-પાઠનનો અધિક પ્રચાર હોવાને લીધે વૃત્તિના અભ્યાસીઓને અનુકૂળતા રહે તે માટે અમે ૧ આ પદ્ધતિ સ્વીકારી છે. તેમ છતાં, ચૂર્ણિસંમત પાઠને પણ અનેક સ્થળે મૂળમાં સ્વીકાર્યો છે.

સંપાદન કરવામાં પ્રાચીન લિપિનો તેમ જ પદ્ધતિનો પણ ધણો સૂક્ષ્મ અભ્યાસ જરૂરી બને છે. અત્યારે ખૂટતા પાઠને પૂર્ણ કરવા માટે તે તે અક્ષર પછી (• અથવા • આ રીતે) ખિંદુ મૂકવાની પ્રથા છે. પણ ભૂતકાળમાં અક્ષરના માથે અનુસ્વાર જેવું ખિંદુ મૂકવાની પ્રથા હતી. જે આ વાત ખ્યાલમાં ન હોય તો વિચિત્ર પ્રકારના પાઠનું સર્જન થઈ જાય છે. ઉદાહરણ તરીકે સૂ. ૩૮૧ માં કેટલીક પ્રતિઓમાં દૃષ્ય પાળા અણુવ્યસૂત્રા દૃષ્ય પાળા જ્ઞાતા દૃષ્ય પાળા સંબુદ્ધા દૃષ્ય પાળા અવ્યુક્તા દૃષ્ય પાળા અપરિણયા આવો પાઠ છે. કોઈક પ્રતિમાં દૃષ્યના બદલે ક્ષ્ય પાઠ પણ છે. આવા સ્થળે વારંવાર ક્ષ્ય પાળા લખવાને બદલે હું એટલું જ લખવામાં આવ્યું. પરિણામ એ આવ્યું કે ક્ષ્ય પાળા અણુવ્યસૂત્રાઈ જાવાઈ સંબુદ્ધાઈ અવ્યુક્તાઈ અપરિણયા એવો પાઠ બની ગયો. મુદ્રિત સદીક આચારાગમાં પણ (૫૦ ૩૪૮) આ જ પાઠ છપાયેલો છે.^૧ આવા સ્થળે અમે ટિપ્પણમાં સ્પષ્ટતા કરેલી છે. જુઓ ૫૦ ૧૩૨ ટિ. ૧૩.

સંશોધનની સામગ્રીમાં પ્રાચીન તથા અર્વાચીન તાડપત્ર ઉપર લખેલી તથા કાગળ ઉપર લખેલી આચારાંગસૂત્રની વિવિધ પ્રતિઓનો તો આધાર લેવામાં આવ્યો છે જ. તે ઉપરાંત આ. ૫૦ ૨૧૦ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયથ મહારાજને પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિઓને આધારે જેમાં પાઠભેદોની નોંધો કરી રાખેલી છે તે આચારાંગચૂર્ણિ, શીલાચાર્યવિરચિત્વૃત્તિ તથા નિશીથચૂર્ણિનો પણ પાસ આધાર લેવામાં આવ્યો છે. જ્યાં જ્યાં અમે ચૂર્ણિ કે વૃત્તિ આદિનો ઉપયોગ કર્યો છે^૨

૧. આગમપ્રભાકર ૨૧૦ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયથ મહારાજને પણ આ પદ્ધતિ પસંદ હતી. અમે પણ એ પદ્ધતિને અનુસર્યા છીએ.
૨. ઋષભદેવથ કેસરીમલની પેઠી-રતલામ-થી છપાયેલી આવૃત્તિમાં આ પાઠ ૩૧૮માં પાને છે. આગમમંદૂષા ૫૦ ૧૭.
૩. નંદિસુત્રાંતરા સંપાદકશ્રમ આ. ૫૦ ૨૧૦ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયથ મહારાજને આ વાત નીચે પ્રમાણે સ્પષ્ટ કરી છે—

“ આગમોદ્ધારક પૂજ્યપાદ શ્રી સાગરાનંદસૂરિ મહારાજને જૈન આગમો ઉપરના ચૂર્ણિ, દીક્ષા, ટિપ્પનક આદિ જે વ્યાખ્યાન-ચોને સંશોધન કરવાપૂર્વક પ્રકાશિત કર્યા છે, તે એક દોડતી આવૃત્તિ હોઈ, તેમાં અશુદ્ધિઓ રહે તે અશ્વચ્ચ નથી તેમ જ આ હકીકતથી તેઓ પોતે પણ અજ્ઞાત ન હતા. આ જ કારણને લઈને તેઓશ્રીએ આચારાંગસૂત્રચૂર્ણિના અત્તમાં આ પ્રમાણનો ઉલ્લેખ કર્યો છે—

પ્રત્નાનામપ્યાદર્શાનામગુદ્ધતમ્વાન્ કૃનેડપિ થયામતિ શોષને ન સન્તોષઃ, પરં પ્રવચનમક્તિરસિકતા પ્રસારણેડર્યા. પ્રયોજિકૈતિ વિદ્વદ્ભિઃ શોષનીયૈવા ચૂર્ણિઃ, ક્ષામ્યન્તુ ચાપરાષં શ્રુતદેવીતિ !

પૂજ્યશ્રીનો આ ઉલ્લેખ તદ્દન પ્રામાણિક અને સાત્ય છે અમે પણ આચારાંગચૂર્ણિની સંખ્યા-બધ પ્રતિઓ—જેમાં ખંભાત અને જેસલમેરના જ્ઞાનભારોની તાડપત્રીય પ્રતિઓનો સમાવેશ

તાં અમારી સંશોધિત ચૂર્ણિ કે વૃત્તિ સમજવી. એટલે અત્યારે મળતા મુદ્રિત ગ્રંથોમાં તેવો પાઠ જોવા ન મળે તો જરા પણ આશ્ચર્ય અનુભવતું નહીં, કારણ કે પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિઓનાં જે પાઠાંતરો લીધેલાં છે તેને આધારે શુદ્ધ કરીને જ અમે સ્થાને સ્થાને ચૂર્ણિ તથા વૃત્તિના પાઠો આપ્યા છે.^૧ આચારાંગચૂર્ણિનો પાઠ તો મુદ્રિતથી ઘણા અંશે ગુદો જ જોવામાં આવશે.

બીજા શ્રુતસ્કંધના દસમા અધ્યયનથી લગભગ બધી જ ચૂર્ણિ આ રીતે સુધારીને વિવિધ સ્થળે ટિપ્પણ રૂપે આપી છે.

ઉદાહરણ તરીકે સૂ. ૨૭૪ માં અર્ષ વુદ્ધવ પઢિમાણી પાઠ પ્રતિઓમાં છે. પૂર્વના સંપાદકોએ અવગ્રહને ઉમેરીને અર્ષ વુદ્ધવડપઢિમાણી પાઠ આપ્યો છે. વસ્તુતઃ અર્ષ શબ્દ જ અભાવના અર્થમાં છે. એટલે અવગ્રહ ઉમેરવાની કોઈ જરૂર જ નથી. ચૂર્ણિમાં આ વાત સ્પષ્ટ છે. પરંતુ મુદ્રિત વૃત્તિમાં વૃદ્ધઃ સન્નપ્રતિમાષી સન્નત્વં બ્રૂતે આવો પાઠ હોવાથી અવગ્રહ ઉમેરીને ડવઢિમાણી પાઠ કદપવાનું મન સહજભાવે થાય તેવું છે. પરંતુ ખંભાતના શાંતિનાથ જૈન જ્ઞાનભંડારની તથા પાટણના સંઘવી પાઠના ભંડારની પ્રાચીન તાડપત્રીય પ્રતિમાં વૃદ્ધઃ સન્ન પ્રતિમાષી સન્નત્વં બ્રૂતે.....વગેરે સ્પષ્ટ પાઠ છે. તેથી વૃત્તિ, ચૂર્ણિ તથા હસ્તલિખિત આચારાંગની પ્રતિઓને આધારે પઢિમાણી પાઠ બરાબર છે. આ બધી વાત અમે પૃ. ૬૩ ટિ. ૩ માં જણાવી છે.

થાય છે—જોઈ અને તપાસી, તો જણાયું ‘આવી એક જ કુલની અશુદ્ધતમ પ્રતિઓને આધારે સંશોધન કરતું એ કઠિન કામ છે. પરંતુ અમારા સદ્ભાગ્યે માનો કે જિનાગમાજ્યાસી જૈન મુનિવરોના સદ્ભાગ્યે માનો, પાટણ શ્રી સંઘના જ્ઞાનભંડારમાંથી આચારાંગચૂર્ણિની જુદા કુલની એક ખંડિત તાડપત્રીય પ્રતિ આવી ત્યારે અમારામાં આચારાંગચૂર્ણિના સંશોધન માટે હિરમત આવી. આ જ પ્રમાણે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રચૂર્ણિની જુદા કુલની એક અપૂર્ણપ્રતિ પણ ઉપર્યુક્ત જ્ઞાનભંડારે જ અમને આપી છે. જેના આધારે તેનું સંશોધન પણ અમારા માટે લગભગ સરળ બન્યું છે.

અમારા આ કથનનો આશય એ છે કે—જૈન આગમોના સંશોધન માટે પ્રયત્ન કરનારે જ નહિ, પણ કોઈ પણ શાસ્ત્રના સંશોધન કરનારે તે તે આગમ કે શાસ્ત્રના જે જે વ્યાખ્યાગ્રંથોનો ઉપયોગ કરવો હોય તે તે વ્યાખ્યાગ્રંથોનું પ્રાચીન પ્રાચીનતમ પ્રતિઓના આધારે સંશોધન કર્યા વિના તેનો ઉપયોગ કદીયે કરવો ન જોઈએ.....

વ્યાખ્યાગ્રંથો અશુદ્ધ હોય ત્યારે સૂત્રપાઠોને શુદ્ધ કરવાનું કામ ઘણું વિષમ બને છે. એટલે તે તે આગમને તૈયાર કરતાં પહેલાં તેના ઉપરના વ્યાખ્યાગ્રંથોનું સંશોધન એકાંત અનિવાર્ય જ માનવું જોઈએ. નંદિસૂત્ર, અનુયોગકારસૂત્ર અને પ્રજાપનાસૂત્રના સંપાદનમાં અમે આ પદ્ધતિ જ અપનાવી છે. અને ઉત્તરોત્તર પ્રકાશિત થનારા જૈન આગમગ્રંથો માટે અમારી આ જ પદ્ધતિ ચાલુ રહેશે—એવો અમારો આંતરિક વિશ્વાસ છે ’—પૃ. ૧૨-૧૩.

૧. આગમોદયસમિતિપ્રકાશિત આગમગ્રંથોના ફોટાઓ લઈને તે ઉપરથી સીદ્ધિ આગમોનું પ્રકાશન કરવાની લગીરથ યોજના સુશ્રાવક મોતીલાલ બનારસીદાસે (દિલ્લીમાં) ધર્મભઠિતથી હમણાં ઉપાડી છે. આગમોદયસમિતિપ્રકાશિત ગ્રંથોમાં જે પાઠો રહી ગયા હોય, અશુદ્ધ પાઠોને શુદ્ધ કરવાનાં હોય કે મહાવનાં પાઠાંતરો મળતાં હોય તે બધાનો ઘણા અંશે સમાવેશ કરતાં વૃદ્ધિપત્રક, ક્ષુદ્ધિપત્રક આદિ અનેક પરિશિષ્ટો તેમાં આપવામાં આવશે. આના પ્રથમ પુસ્તકમાં શીલાચાર્ય-વિરચિતવૃત્તિસહિત આચારાંગસૂત્રનાં પરિશિષ્ટોમાં આવા ઘણા જ ઘણા પાઠો આપેલા છે. જિજ્ઞાસુઓએ ત્યાં જોઈ લેવા.

સૂ. ૩૩૮ માં એસ લલ મગવયા મીસજાણ અક્ષાણ પાઠ છે (૫૦ ૧૧૧ પં. ૮). પૂર્વમુદ્રિત ગ્રંથોમાં વૃત્તિને તથા કોઈક પ્રતિઓને આધારે એસ વિહંગયામો સિજાણ પાઠ છપાયેલો છે. પરંતુ અમારા પાસેના (ખલાતની પ્રાચીન તાડપત્રીય પ્રતિ ઉપરથી લીધેલા) પાઠાતર પ્રમાણે વૃત્તિમાં એઃ...લલ મગવયા મીસજાણ એવો શુદ્ધ પાઠ સ્પષ્ટ રીતે સચવાયેલો મળી આવે છે. ચૂર્ણિ અને પ્રતિમાં પણ મળે છે. એટલે એસ લલ મગવયા મીસજાણ અક્ષાણ આ પાઠ સાચો અને સપ્રમાણ હોવાથી અમે સ્વીકાર્યો છે. તેરાપથી આવ્યાં તુલસી જેમાં પ્રમુખ છે એવી વાચનામાં મુનિ નયમલજાએ આ સૂત્રના પાઠને આલોચ્ય પાઠ મણીને તેના ઉપર જે કલ્પનાઓ કરી છે તે કલ્પનાઓ કરવાની કરી જ જરૂર રહેતી નથી.

સૂ. ૬૩૮ માં ત્રીજી પ્રતિમાના સૂત્ર સાથે ડૅમુદ્રિત વૃત્તિનો મેળ ખાતો નથી. તપાસ કરતાં આ સ્થળે સૂત્રપાઠ પણ બે પ્રકારનો મળે છે અને વૃત્તિપાઠ પણ બે પ્રકારનો મળે છે. સહજ છે કે વૃત્તિકારે જ બે પ્રકારના પાઠને લક્ષમાં લઈ બે પ્રકારની વૃત્તિ કરી હોય અથવા તો પાછળના કોઈ સંશયકે વૃત્તિ સુધારી હોય. અમે હસ્તલિખિત પ્રતિઓને આધારે બંને પ્રકારના સૂત્રપાઠો અને વૃત્તિપાઠો આપ્યા છે. જુઓ ૫૦ ૨૨૯.

સૂત્ર ૩૬૦ માં એક પાઠની મુદ્રિત વૃત્તિમાં વ્યાખ્યા છે, પણ મૂળમાં સૂત્ર જ નથી. તપાસ કરતાં જણાયું કે વિવક્ષિત સૂત્ર પણ કોઈક હસ્તલિખિત પ્રતિમાં છે અને કોઈક પ્રતિમાં નથી, તે જ પ્રમાણે તેની વ્યાખ્યા પણ કોઈક હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં છે અને કોઈકમાં નથી. મૂળ સૂત્ર અને વ્યાખ્યા બધાની સગતિ કરવા માટે આ વિવિધ પાઠો અમે આપી દીધા છે. જુઓ ૫૦ ૧૨૫ ટિ. ૧૨.

આવાં આવા અનેક કારણોથી સક્ષિપ્ત કે વિસ્તૃત ધણાં જ ધણા ટિપ્પણો આ ગ્રંથમાં થયેલા છે.

પરિશિષ્ટો

ગ્રંથના અંતે વિવિધ પરિશિષ્ટો આપેલાં છે. તેમાં બીજા તથા પાંચમા પરિશિષ્ટ વિશે કેટલીક સ્પષ્ટતા કરવામાં આવે છે—

બીજું પરિશિષ્ટ—સૂત્રોમાં તેના તે અથવા કંઈક અંશે મળતા પાઠો અનેકવાર આવે છે. સૂત્રોને પ્રારંભમાં તો કંઈક રાખવાની જ પ્રથા હતી. એટલે સૂત્રો રચાયાં ત્યારથી કંઈક કરવામાં શ્રમ અલ્પ પડે એટલા માટે તે તે પાઠો સમજી લેવા માટે જાવ આદિ શબ્દોનો પ્રયોગ શરૂ થયો હશે. આજે પણ સંસ્કૃત વર્ણોથી એ જ પરંપરા ચાલુ છે. એ વાચનાની પદ્ધતિથી જ લખાયેલી પ્રતિઓ આપણને જોવા મળે છે. બે પદો વચ્ચેના તે તે પાઠોને સમજી લેવા માટે જેમ જાવ

૧ નૈન શ્વેતાંબર તેરાપથી મહાસભા-કલ્પતા-તરુથી પ્રકાશિત આચારો તદ્દ આચારચૂલાનું પરિશિષ્ટ ૩, પૃ. ૧૮. અગસ્ટાણિ માં ૧, પરિશિષ્ટ ૨, પૃ. ૪૧.

આલોચ્ય પાઠમાં કોઈકવાર બિલકુલ નિરાધાર કલ્પના પણ તેમણે કરી છે

૨ જુઓ આગમોદયસમિતિપ્રકાશિત આચારાંગવૃત્તિ ૫૦ ૪૦૭.

તેરાપથી મુનિ નયમલજાએ આચારો તદ્દ આચાર ચૂલા (૫૦ ૨૮૮) માં જે પાઠ આપ્યો છે તથા અગસ્ટાણિ લા. ૧ ૫૦ ૧૬૮ માં જે પાઠ સુધારીને આપ્યો છે તેનો તો મુદ્રિત કે હસ્તલિખિત એકેય વૃત્તિ સાથે મેળ જ ખાતો નથી માટે તેની અર્થસગતિ પણ થતી નથી. પ્રમાણભૂત પાઠ આપવા માટે આ બધી પ્રાચીન સામગ્રી જોવી જરૂરી છે.

શબ્દનો પ્રયોગ જોવા મળે છે,^૧ તેમ જહા પિઢેલગાળ (સુ. ૪૧૧) સેજાગમેળ (સુ. ૬૩૭) ઇત્યાદિ અતિદેશ શબ્દો પણ જોવા મળે છે. અતિદેશસૂત્રોમાં ક્યાં જોઈ લેવું તે સ્પષ્ટતા ટિપ્પણીમાં અમે કરી છે. છતાં જાવ શબ્દથી ક્યાં કયો પાઠ લેવો તે સ્પષ્ટતા કરવા અમે બીજા પરિશિષ્ટનું આયોજન કરેલું છે. એ પરિશિષ્ટની સહાયથી ક્યાં કયો પાઠ લેવો તેની સ્પષ્ટતા અહીં અમે પણ થઈ જશે.

તેરાંપંથી આચાર્ય તુલસીના પ્રમુખપણા નીચે એક એવી નવી વાચના તૈયાર થઈ છે—થઈ રહી છે કે જેમાં જાવ શબ્દને કાઢી નાખીને ‘જાવ’ શબ્દથી ગ્રાહ્ય બધા જ પાઠો પૂર્ણ કરી દેવામાં આવ્યા છે અને અતિદેશપાઠો કાઢી નાખીને નવાં નવાં અનેક અનેક સૂત્રોનું આયોજન કરીને મૂળ વાચનામાં ઉમેરી દેવામાં આવ્યાં છે.

સરળતા માટે તેમણે આ માર્ગ અપનાવ્યો હોય તો પણ અમને લાગે છે કે આ માર્ગ પસંદ કરવા જેવો નથી અને ધણો જોખમી છે.

હમરો વર્ષોથી કંઈચ્છ કરવામાં જે પ્રથા ચાલી આવે છે અને સંકરો વર્ષોથી લખવામાં પણ જેનો પ્રચાર છે તે પ્રથા જ ચાલુ રાખવી હિતાવહ છે. જાવ આદિ શબ્દથી કયો પાઠ લેવો અને અતિદેશોથી કયો પાઠ લેવો તે વિષે થોડી સ્પષ્ટતા કરવાથી પણ પઠન-પાઠનમાં સરળતા થઈ જાય છે.

કેટલીક વાર જાવ આદિ શબ્દથી કયો પાઠ લેવો તે શંકિત હોય ત્યાં એકને બદલે બીજો જ ખોટો પાઠ પણ આ નવા પ્રકારની વાચનામાં આવી જવાનું જોખમ છે. જાવ શબ્દથી જેટલો જરૂરી પાઠ હોય તેટલો જ લેવાનો હોય છે, દરેક વખતે સંપૂર્ણ પાઠ લેવાનો હોતો નથી. આવી સ્પષ્ટતા દીક્ષામાં પણ કોઈક વાર મળે છે, જે આખો મીચીને બધો જ પાઠ લેવાની પ્રથા શરૂ થઈ જાય તો ખોટા સૂત્રપાઠોનું સર્જન પણ આ નવી વાચનામાં આવી જવાનો ભય છે. જ્યાં બંધનમાં પણ પરિવર્તન આશાતના રૂપ મનાતું હોય ત્યાં આવા સૂત્રપાઠોનું સર્જન દોષરૂપ અને જ એ સ્વાભાવિક છે. ઉદાહરણ તરીકે સૂત્ર ૪૧૨માં મૂળ પદ્ધતિ પ્રમાણે જાવ શબ્દનો પ્રયોગ તો છે જ, પણ જાવ શબ્દથી કેટલાં પદો લેવાં અને કેટલાં ન લેવાં એ પ્રશ્ન છે. તેરાંપંથી સુતિ નશ્વમલજીએ તેમની પદ્ધતિ પ્રમાણે આચારો તથા આચાર ચૂલામાં બધાં પદો ઉમેરી તો દીધા છે, છતાં તેમના મનમાં શંકા તો છે જ. તેથી જ બહિયા ણીહહે વા અણીહહે વા આ પાઠો શંકાસ્પદ લાગવાથી તેમણે () આવા કૌંસમાં મૂક્યા છે અને બીજી આવૃત્તિ સમયે બંગલુચાણિના પ્રથમ ભાગમાં એ પદો તેમણે કાઢી જ નાખ્યાં છે. પરંતુ ચૂર્ણ વાંચવાથી સમજાય છે કે આમાં બધાં પદો જાવ શબ્દથી લેવાના નથી. એટલે તેમણે મૂળ સૂત્રમાં કરેલો બધો ઉમેરો અર્થ વિનાનો અને અસ્થાને બની જાય છે. પૃ. ૧૪૬ ટિ. ૯ વાંચવાથી આ વાત સ્પષ્ટ સમજાશે.

જ્યાં મૂળ પાઠો પણ ચૂર્ણ આદિ સાથે સરખાવતાં અસ્પષ્ટ અને અપૂર્ણ લાગતા હોય ત્યાં મૂળમાં જ આખા ઉદ્દેશકનું કે અધ્યયનનું નવું સર્જન કરી દેવું એ ખરેખર અતિસાહસ લાગે છે. મૂળ ગ્રંથ જેવો છે તેવો કાયમ રાખીને ટિપ્પણમાં જે કંઈ સ્પષ્ટીકરણ કરવું હોય તે કરવાથી

૧. જે પદા વચ્ચેનો કોઈક પાઠ સંક્ષેપમાં સૂચવવા માટે જ સામાન્ય રીતે જાવ શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે. પરંતુ કોઈ પાઠ સૂચવવાનો ન હોય તો પણ કોઈક વાર લેખકના પ્રમાદથી જાવ શબ્દ પ્રવાહથી આવી ગયો હોય, અથવા કોઈ પાઠ સૂચવતાં પહેલાં જાવ શબ્દ મૂળમાં હોય અને પાછળથી કોઈ લેખકે એ બધો પાઠ ઉમેરી દીધો હોય છતાં જાવ શબ્દ રહી ગયો હોય આવા કારણે જાવ શબ્દ કોઈક સ્થળે વધારે લાગે છે (જુઓ પૃ. ૧૦૭ પં. ૧૨ તથા તે ઉપર પાંચમું પંક્તિશીલ) છતાં પ્રતિમાં જેવો પાઠ મળે છે તેવો પાઠ અમે ત્યાં આપ્યો છે.

તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રાચીન પ્રતિઓમાં મળતા મૌલિક વ્યંજનસહિત સ્વરવાળા પાઠો જ અમે બને ત્યાં સુધી મૂળમાં રાખ્યા છે. સંઠ તથા કાગળની પ્રતિઓમાં મળતાં આનાં પાઠાંતરો આપવામાં આવે તો એક નવો ગ્રંથ ભરાય એટલે તેનાં પાઠાંતરો અમે આપ્યાં નથી. ફહ ને બદલે ફઘ, જહા ને બદલે જઘ, તહા ને બદલે તઘા ઇત્યાદિ રૂપે હ ને સ્થાને ઘ તાડપત્રીય પ્રતિઓમાં તથા ચૂર્ણિમાં ધલ્લે સ્થળે મળે છે, પણ અમે સુગમતા માટે હ વાળો જ પાઠ પ્રાયઃ સર્વત્ર આપ્યો છે, આનાં પાઠાંતરો પણ ક્વચિત્ જ આપ્યાં છે.

તૃતીય વ્યંજનને સ્થાને પ્રથમ વ્યંજન પણ તાડપત્રીય પ્રતિઓમાં ધલ્લે સ્થળે મળે છે. (જેમકે સાદને બદલે સાત વગેરે). આવાં સ્થળોએ મૌલિક વ્યંજનવાળો પાઠ જ ધલ્લે સ્થળે રાખ્યો છે, પણ જ્યાં બધી જ પ્રતિઓમાં પ્રથમવ્યંજનવાળો પાઠ મળ્યો છે ત્યાં પ્રથમવ્યંજનવાળો પાઠ પણ રાખ્યો છે.

પ્રથમ વ્યંજનને સ્થાને તૃતીયવ્યંજનવાળા પાઠો પણ પ્રાચીન પ્રતિઓમાં કેટલેક સ્થળે જોવા મળે છે, અમે પ્રથમવ્યંજનવાળા પાઠો પ્રાયઃ લીધા છે.

પઙ્કિયાદ વગેરે શબ્દોમાં ઇ સ્વરને સ્થાને પઙ્કિયાતે એ પ્રમાણે ત શ્રુતિ ૬૦ પ્રતિમાં ધલ્લે સ્થળે મળે છે. પરંતુ ઉપરના કારણે એવા પાઠભેદો અમે નોંધ્યા નથી. સ્વરવાળો પાઠ જ મૂળમાં લીધો છે.

માળ ને સ્થાને મીળ (જેમકે આદાયમીળે) શબ્દ તાડપત્રીય પ્રતિઓમાં તથા ચૂર્ણિમાં ધણા જ પ્રમાણમાં મળે છે, પરંતુ તેવા પાઠભેદો પણ અમે આપ્યા નથી.

જ ને સ્થાને ન તથા ણ ને સ્થાને જ કાગળ ઉપરની પ્રતિઓમાં મોટા ભાગે મળે છે. અમે તાડપત્રીય પ્રતિઓમાં મળતા જ અને ણ ને મૂળમાં મોટા ભાગે લીધા છે. તેના પણ પાઠભેદો આપ્યા નથી.

ભાષાશાસ્ત્રીઓ જેને ત શ્રુતિ અને ય શ્રુતિ કહે છે તેમાં આચારાંગસૂત્રની પ્રાચીન તાડપત્રીય (સંઠ સિવાય) પ્રતિઓમાં તથા ચૂર્ણિમાં આવતાં સૂત્રપદોમાં ત શ્રુતિ મોટા પ્રમાણમાં મળે છે.

તાડપત્રીય પ્રતિ સંઠ મા, કાગળની પ્રતિઓમાં તથા વૃત્તિમાં આવતાં સૂત્રપદોમાં ય શ્રુતિ પ્રાયઃ મળે છે. અમે આચારાંગસૂત્રની પ્રતિઓમાં મળતા ત શ્રુતિવાળા પાઠો મૂળમાં મોટા ભાગે લીધા છે. આવાં સ્થળોએ પાઠભેદો અમે પ્રાયઃ આપ્યા નથી.

આ ગ્રંથનું સંપાદન કરતાં જૈન આગમ ગ્રંથમાલાના પ્રકાશનપૂર્વે સુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના સાંનિધ્યમાં ‘કેવા પાઠો મૂળમાં લેવા, કેવાં પાઠાંતરો આપવાં અને કેવાં પાઠાંતરો ન આપવા’ ઇત્યાદિ વિષે વિદ્વાનોએ જે નિયમાવલિ સામાન્ય રીતે નિશ્ચિત કરી છે તેને અમે મોટા ભાગે અનુસર્યાં છીએ.

આચારાંગસૂત્રની વ્યાખ્યાઓ

નિર્ણયકિત — ચતુર્દશપૂર્વધર ભદ્રઆહુરવામિકૃત નિર્ણયકિત એ આચારાંગની સૌથી પ્રાચીન વ્યાખ્યા મળે છે આચારાંગસૂત્રની ચોથી ચૂલા સુધી એકંદરે ૩૫૬ ગાથા છપાયેલી છે ^૧ પાંચમી

૧. મુદ્રિત વૃત્તિમાં (આગમોદયસમિતિપ્રકાશિત ૫૦ ૪૧૨) નિર્ણયકિતની ૩૪૬ ગાથાઓ તથા મહાપરિજ્ઞા અધ્યયનની ૭ એસ ૩૫૩ ગાથા છપાયેલી છે, પણ તેમાં ૫૦ ૩૫૬માં ત્રણ ગાથાઓ છાપવી રહી ગયેલી છે. ન્કષબદેવજી કેશરીમલ્લજી ચેટ્ટી—રતલામ-તરફથી પ્રકાશિતવૃત્તિ (૫૦ ૩૬૯) માં ૩૫૬ ગાથા છપાયેલી છે. પરંતુ અમારી હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં મહાપરિજ્ઞા અધ્યયનની નિર્ણયકિતની ગાથાઓ ૧૮ છે. તે પણ છઠ્ઠા અધ્યયનની નિર્ણયકિત પછી તરત જ છે. તે બધી ગણના કરતાં કેટલીક પ્રતિઓમાં ૩૬૭ ગાથાઓ મળે છે, તો કોઈકે પ્રતિમાં છેલ્લી સત્તરહિં છહિં.....વગેરે બે ગાથાઓ નથી મળતી

ચૂલા નિરીય ઉપર તેમણે જ નિર્ધુક્તિ રચી છે એમ ચોથી ચૂલાની નિર્ધુક્તિને અંતે આવતી ગાથા ઉપરથી જણાય છે. નિરીયથી નિર્ધુક્તિમાં ભાષ્યગાથાઓનું મિશ્રણ થયેલું હોવાથી ચૂલિકારના ઉદ્દેશ્ય ઉપરથી જ તેમાં નિર્ધુક્તિ ગાથા કઈ છે તે સમજી શકાય છે. બૃહત્કલ્પસૂત્ર ઉપરની નિર્ધુક્તિમાં પણ ભાષ્યગાથાઓનું મિશ્રણ થઈ ગયેલું છે, એમ આચાર્યશ્રી મલયગિરિજી મહારાજ બૃહત્કલ્પવૃત્તિમાં ૨૫૪ જણાવે છે.^૧

વિક્રમથી બસો વર્ષ વીત્યા બાદ આર્ય ગંધહસ્તીએ આચારાંગ ઉપર વિવરણ રચ્યું હતું એવો ઉદ્દેશ્ય હિમવંત થેરાવલીમાં^૨ મળે છે. પરંતુ અભારે તો આર્ય ગંધહસ્તિવિરચિત વિવરણ મળતું નથી જ.

આચારાંગવૃત્તિકાર શીલાચાર્યે કરેલા નિર્દેશમાં તો આર્ય ગંધહસ્તીએ રચેલા આચારાંગના પ્રથમ અધ્યયન શત્રપરિજ્ઞાના વિવરણનો જ માત્ર ઉદ્દેશ્ય છે.^૩

૧ “નિર્ધુક્તિર્માર્ગ્ય ચૈકો ગ્રન્થો જાતઃ” — વૃહત્કલ્પવૃત્તિ પૃ. ૨.

૨. બૃહત્કલ્પસૂત્ર છઠ્ઠા ભાગના આખુખમાં આ. ૩ મુનિરાજશ્રી પુપ્પવિજયજી મહારાજ નીચે પ્રમાણે જણાવે છે.

‘હિમવંતથેરાવલી’માં નીચે પ્રમાણેનો ઉદ્દેશ્ય છે—

આર્યેરવતીનક્ષત્રાણા આર્યેસિંહાસ્થા. ગિષ્યા અમૂવન્, તે ચ વ્રહ્મદ્વીપિકાશાખોપલક્ષિતા અમૂવન્ । તેવામાર્યેસિંહાના સ્થવિરાણા મધુમિત્રાઽઽર્યસ્કન્દિલાચાર્યનામાનો દ્વૈ શિષ્યાવમ્ભૂતામ્ । આર્યમધુમિત્રાણા શિષ્યા આર્યગન્ધહસ્તિનોઽતીત વિદ્વાંસઃ પ્રભાવકાશ્વામૂવન્ । તૈશ્વ પૂર્વસ્થવિરોત્તંસોમાસ્વાતિવાચકરચિત-તત્ત્વાર્થોપરિ અશીતિસહજ્જ્ઞોક્રમણાં મહાભાષ્યં રચિતમ્ । એકાદશાજ્ઞોપરિ ચાર્યસ્કન્દિલસ્થવિરાણા-મુગરોત્તસ્તૈર્વિવરણાણિ રચિતાણિ । થદુક્તં તદ્રચિતાચારાજ્જવિવરણાન્તે યથા—

થેરસ્સ મહુમિત્તસ્સ, સેહેહિ તિપુવ્વનાળજુતેહિં । મુણિગણવિવંદિણિં, વવગયરાગાદોસેહિં ॥ ૧ ॥

વંમહીવિયસાહામઝેહિં ગંધહતિયવિવુહેહિં । વિવરણમેયં રઙ્ગં દોસયવાસેસુ વિક્કમથો ॥ ૨ ॥

અર્થાત્ “આર્યેરવતીનક્ષત્રના આર્યેસિંહનામે શિષ્ય હતા જે બ્રહ્મદ્વીપિકાશાખીય તરીકે ઓળખાતા હતા. સ્થવિર આર્યેસિંહના મધુમિત્ર અને આર્યસ્કન્દિલ નામે બે શિષ્યો હતા. આર્ય મધુમિત્રના શિષ્ય આર્યગંધહસ્તિ હતા, જેઓ ધણા વિદ્વાન્ અને પ્રભાવક હતા તેમણે વાચક ઉપાસનાતિકૃત તત્ત્વાર્થ ઉપર એટલી હલર શ્લોકપ્રમાણ મહાભાષ્યની રચના કરી હતી અને સ્થવિર આર્યસ્કન્દિલના આગ્રહથી અગ્નિઆર અંગો ઉપર વિવરણો રચ્યાં હતાં જે હકીકત તેમણે રચેલા આચારાંગસૂત્રવિવરણના અંતભાગથી જણાય છે જે આ પ્રમાણે છે—

‘સ્થવિર આર્યમધુમિત્રના શિષ્ય, મુનિમણુમાન્ય, ત્રણ પૂર્વનું જ્ઞાન ધરાવનાર બ્રહ્મદ્વીપિકાશાખીય સ્થવિર ગંધહસ્તીએ વિક્રમથી બસો વર્ષ વીત્યા બાદ આ (આચારાંગસૂત્રનું) વિવરણ રચ્યું છે—

જે કે ઉપર હિમવંત થેરાવલીમાં જણાવેલ અગ્નિઆર અંગનાં વિવરણો પૈકી એક પણ વિવરણ આજે આપણા સામે નથી તે છતાં આચાર્ય શ્રીશીલાકે પોતાની આચારાંગસૂત્ર ઉપરની દીક્ષના પ્રારભમાં “શત્રપરિજ્ઞાવિવરણમતિવહુ ગહનં ચ ગન્ધહસ્તિકૃતમ્ ।” એમ જણાવ્યું છે તે નેતાં હિમવંતથેરાવલીમાંનો ઉદ્દેશ્ય તરછોડી નાખવા જેવો નથી, અરતુ.”

વૃહત્કલ્પસૂત્ર—આમુલ પૃ. ૨-૪.

૩. શત્રપરિજ્ઞાવિવરણમતિવહુ ગહનં ચ ગન્ધહસ્તિકૃતમ્

તસ્માત્ સુલ્લવો ગાય શૃલામ્યહમજ્ઞસા સારમ્ ॥ ૨ ॥

આ પ્રમાણે શીલાચાર્ય પૃ. ૩ આચારાંગવૃત્તિમાં જણાવે છે અને પૃ. ૮૨માં

ચૂર્ણિ — આચારંગસૂત્ર તથા નિર્યુક્તિ ઉપર અત્યારે મળતી વ્યાખ્યાઓમાં સૌથી પ્રાચીન આ ચૂર્ણિ છે. સામાન્ય રીતે આની ભાષા પ્રાચીન પ્રાકૃત છે. એના કર્તા વિષે કોઈ ચોક્કસ નિર્દેશ મળતો નથી. ચૂર્ણિકાર સામે આચારંગસૂત્રની વિશિષ્ટ પાઠપરંપરા હતી એ વાત અમે પૂર્વે જણાવી ગયા છીએ. આ ચૂર્ણિ તો અનેક અનેક વાતોનો ખળનો છે. એનું પ્રકાશન શ્રીમદ્ધર્મદેવજી કેશરીમહાજીની પેઢી—સ્તલામ—તરફથી થયું છે. તેમાં સંપાદકશ્રીએ પોતે જ જણાવ્યું છે કે તેના જે હસ્તલિખિત આદર્શો મળ્યા છે તે ધણા અશુદ્ધ છે.^૧ આનું હસ્તલિખિત વિવિધ પ્રતિઓ આદિને આધારે સંશોધન કરીને પુનઃ પ્રકાશન થાય તે ધણું જરૂરી છે.

આચારંગની ચૂર્ણિમાં તથા ઘૃત્તિમાં નાગાર્જુની વાચનામાંથી આચારંગસૂત્રના કેટલાક પાઠભેદો આપેલા છે. આ નાગાર્જુની વાચના આદિનું સ્વરૂપ આ ૦ પ્ર૦ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના જૈન આગમચર ઔર પ્રાકૃત વાઙ્મય આ નિબંધમાંથી જ ઉદ્ધૃત કરીને અહીં આપવામાં આવે છે—

“સ્કન્દિલાચાર્ય વ નાગાર્જુનાચાર્ય (વીર નિ. ૮૨૭ સે ૮૪૦)—યે સ્થવિર ક્રમશઃ માધુરી યા સ્કન્દિલી ઔર વાલમી યા નાગાર્જુની વાચના કે પ્રવર્તક યે. દોનો હીં સમકાલીન સ્થવિર આચાર્ય યે. इनके युग मे भयंकर दुर्भिक्ष उपस्थित होने के कारण जैन भ्रमणों को इवर-उधर विप्रकीर्ण छोटे-छोटे समूहों में रहना पड़ा. भ्रतधर स्थविरों की विप्रकृष्टता एवं भिक्षाकी दुर्लभता के कारण जैनभ्रमणों का अध्ययन-स्वाध्यायादि भी कम हो गया. अनेक भ्रतधर स्थविरों का इस दुर्भिक्ष में देहावसान हो जाने के कारण जैनआगमों का बहुत अंश नष्ट-भ्रष्ट, छिन्न-भिन्न एवं अस्त-व्यस्त हो गया. दुर्भिक्ष के अंत मे ये दोनों स्थविर, जो कि मुख्य रूप से भ्रतधर थे, बच रहे थे किन्तु एक-दूसरे से बहुत दूर थे. आर्य स्कन्दिल मथुरा के आसपास थे और आर्य नगार्जुन लौराष्ट्र में. दुर्भिक्ष के अन्त में इन दोनों स्थविरों ने वी. स. ८२७ से ८४० के बीच किसी वर्ष में क्रमशः मथुरा व वलमी में संघसमवाय एकत्र करके जैनआगमों को जिस रूप में याद था उस रूप में ग्रन्थरूप से लिख लिया. दोनों स्थविर बृद्ध होने के कारण परस्पर मिल न सके. इसका परिणाम यह हुआ कि दोनों के शिष्यप्रशिष्यादि अपनी-अपनी परम्परा के आगमों को अपनाते रहे और उनका अध्ययन करते रहे. यह स्थिति लगभग डेढ़ सौ वर्ष तक रही इस समय तक कोई ऐसा प्रतिभासम्पन्न व्यक्ति नहीं हुआ जो आगमों के इस पाठभेद का समन्वय कर पाता. इसी कारण आगमों का व्यवस्थित लेखन आदि भी नहीं हो सका. जो कुछ भी हो आज जो जैनागम विद्यमान है वे इन दोनों स्थविरों की देन है.....

देवर्धिगणि व गन्धर्व वादिवेताल શાન્તિસૂરિ (વીર નિ. ૧૧૩)—દેવર્ધિગણિ જમાભ્રમણ માધુરી વાચનાનુયાયી પ્રતિભાસમ્પન્ન સમર્થ આચાર્ય યે. इन्हीं की अध्यक्षता में वलमी में माधुरी एवं नगार्जुनी वાચનાઓ के वाचनाभेदों का समन्वय करके जैनआगम व्यवस्थित किये गये और लिखे भी गये. गन्धर्व वादिवेताल शान्तिसूरि वालमी वाचनानुयायी मान्य स्थविर थे. इनके विषय में—

**વાલભ્મસંઘકજે ડજ્ઞમિયં જુગપહાણતુલેહિં ।
ગંધવ્વવાદિવેયાલસંતિસૂરીહિં વલહીપ ॥**

જાગ્રપરિજ્ઞાવિવરણમતિગહનમિતીવ કિલ ઘૃતં પૂજ્યૈઃ ।

શ્રીગન્ધહસ્તિમિથૈર્વિઘ્નોમિ તતોડહમવશિષ્ટમ્ ॥ ૩ ॥

આ પ્રમાણે જણાવે છે. તે જોતા તેમના સમયમાં આચારંગના પ્રથમ અધ્યયન શસ્ત્રપરિજ્ઞા ઉપર જ ગંધહસ્તિરચિત વિવરણ હશે, એમ જણાય છે.

૧ જુઓ આ પ્રસ્તાવના પૃ ૩૧ ટિ ૩.

इस प्रकार का प्राचीन उल्लेख भी पाया जाता है। इस गाथा में 'वलभी में वालभ्यसव कार्य के लिए गन्धर्व वादिवेताल शांतिसूरि ने प्रयत्न किया था' ऐसा जो उल्लेख है वह वालभ्यसव-कार्य वालभी-वाचना को लक्ष्य करके ही अधिक संभवित है। अन्यथा 'वालभ्यसवकजे' ऐसा उल्लेख न होकर 'संवकजे' इतना ही उल्लेख काफी होता। इस उल्लेख से प्रतीत होता है कि श्री देवर्षिगणि क्षमाश्रमण को माथुरी-वाचनाओं को व्यवस्थापित करने में इनका प्रमुख साहाय्य रहा होगा। दिगंबरार्चार्थ देवसेनकृत दर्शनसारनामक ग्रन्थ में श्वेताम्बरों की उत्पत्ति के वर्णनप्रसंग में—

छत्तीसे वरिससण विक्रमरायस्स मरणपत्तस्स
सोरट्टे उप्पण्णो सेवडसंघो हु चलहीए ॥ ५२ ॥
एक पुण संतिणामो संपत्तो बलहिणामणयरीए ।
वहुस्तीससंपत्तो विसण सोरट्टए रम्मे ॥ ५६ ॥

इस प्रकार का उल्लेख है। यद्यपि इस उल्लेख में दिया हुआ संवत् मिलता नहीं है तथापि उपर्युक्त 'वालभ्यसवकजे' गाथा में निर्दिष्ट वालभ्यसवकार्य, शांतिसूरि, वलभी आदि उल्लेख के साथ तुलना करने के लिये दर्शनसार का यह उल्लेख जरूर उपयुक्त है।

देवर्षिगणि जो स्वयं माथुरसंघ के युगप्रधान थे, उनकी अध्यक्षता में वलभीनगर में एकत्रित सवसमवाय में दोनों वाचनाओं के श्रुतधर स्थविरादि विद्यमान थे, इस सवसमवाय में सर्वसम्मति से माथुरी वाचना को प्रमुख स्थान दिया गया होगा, इसका कारण यह हो सकता है कि माथुरी-वाचना के जैनभागों की व्यवस्थितता एवं परिमाणाधिकता थी। इसमें ज्योतिष्करडक जैसे ग्रन्थों को भी स्थान दिया गया जो केवल वालभी-वाचना में ही थे। इतना ही नहीं अपितु माथुरी-वाचना से भिन्न एवं अतिरिक्त जो सूत्रपाठ एवं व्याख्यानत्र थे उन सबका उल्लेख नागार्जुनाचार्य के नाम से तत्तत् स्थान पर किया भी गया। आचारांग आदि कि चूर्णियों में ऐसे उल्लेख पाये जाते हैं। समझ में नहीं आता की जिस समय जैनभागों को पुस्तकारुढ किया गया होगा उस समय इन वाचनाभेदों का संग्रह किस ढंग से किया होगा? जैनआगम की कोई ऐसी हस्तप्रति मौजूद नहीं है जिसमें इन वाचनाभेदों का संग्रह या उल्लेख हो। आज हमारे सामने इस वाचनाभेद को जानने का साधन प्राचीन चूर्णिग्रन्थों के अलावा अन्य एक भी ग्रन्थ नहीं है। चूर्णियाँ भी सब आगमों की नहीं किन्तु केवल आवश्यक, नन्दी, अनुयोगद्वार, दशवैकालिक, उत्तराध्ययन, आचारांग, सूत्रकृतांग, भगवती, जीवाभिगम, जम्बू-द्वीपप्रशस्ति, निशीथ, कल्प, पंचकल्प, व्यवहार एवं दशाश्रुतस्कन्ध की ही मिलती है।

ऊपर जिन आगमों की चूर्णियों के नाम दिये गये हैं उनमें से नागार्जुनीय-वाचनाभेद का उल्लेख केवल आचारांग, सूत्रकृतांग, उत्तराध्ययन व दशवैकालिक की चूर्णियों में ही मिलता है। अन्य आगमों में नागार्जुनीय वाचना की अपेक्षा न्यूनाधिक्य या व्याख्याभेद क्या था, इसका आज कोई पता नहीं लगता। बहुत संभव है, ये वाचनाभेद चूर्णि-वृत्ति आदि व्याख्याओं के निर्माण के बाद में सिर्फ पाठभेद के रूप में परिणत हो गये हो। यही कारण है कि चूर्णिकार और वृत्तिकारों की व्याख्या में पाठों का कभी-कभी बहुत अन्तर दिखाई देता है।"—पृ० ७२१-७२३।

आचारंगचूर्णिभां १ नागार्जुनी वाचनानो २ पंदर वार उल्लेख आवे छे। शुओ सूत्र

१. आ नागार्जुन, आगमोनी वालभी वाचनाना प्रवर्तक जेनाचार्य छे

२. आ ५. मुनिराजश्री पुण्यविजय मङ्गलान् जैन आगमधर और प्राकृतवाङ्मय नामे निबंधनां (पृ० ७२४) श्रुतावे छे—उन में सात जगह अतिपूज्यतासूचक 'भदन्त' विशेषण व प्रयोग किया है जो अन्य किसी चूर्णि-वृत्ति आदि में नहीं है। इससे अनुमान होता है कि इस चूर्णि के

૭૫, ૭૬, ૧૧૫, ૧૨૩, ૧૩૪, ૧૪૭, ૧૬૯, ૧૮૧, ૧૮૭, ૧૮૭, ૧૯૩, ૧૯૬, ૨૨૮, ૨૬૦, ૨૮૧ નાં ટિપ્પણી.

સં ૨૦૦ ની^૧ ચૂર્ણિમાં લોકસ્વરૂપવિષે, સ્વર્ગતાલિય વિષે, સાંખ્યો વિષે, ઝઘોદ્ધસંમત ક્ષણભંચરતા વિષે ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ ઉપયોગી વિવિધ ઉલ્લેખો પણ છે.

પ્રણેતા, જિનકે નામ કા ઉલ્લેખ કहीं भी नहीं मिलता, कमसे-कम नागार्जुनीय परंपरा के प्रति आदर रखने वाले थे।

સૂત્રક્રતાંગ કી ચૂર્ણિ મેં નાગાર્જુનીય વાચના કે જો ઉલ્લેખ મિલતે હૈં ડન સમી સ્થાનોં પર ‘નાગાર્જુનીયાસ્તુ’ એસા લિલકર હી નાગાર્જુનીય વાચનામેદ કા ઉલ્લેખ કિયા ગયા હૈ જો પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધ મેં ચાર જગહ વ દ્સરે શ્રુતસ્કન્ધ મેં નૌ જગહ પાયા ગયા હૈ। આચાર્ય શીલાંક ને અપની શ્રુતિ મ ‘નાગાર્જુનીયાસ્તુ પઠન્તિ’ લિલકર નાગાર્જુનીય વાચના કા ઉલ્લેખ ચાર જગહ કિયા હૈ।

૧. “પુલ્વુત્તરવિરુદ્ધં આસિતા તો(તે) ચ વિણાસેતિ.....કેતિ મળંતિ—અસ્થિ લોગો. જણુ અસ્થિમેવ લોગો, તેણ કહં વિણાસિતં? મળિજ્ઞ—લોગઅસ્થિતં પતિ અવિરોધો(વા?) નાણાવિદેહિં સચ્છદવિગપ્પેહિં વિણાસેતિ, તંજહા—લોગો કિર વામતો કેસિંચિ ણિચં મવતિ આદિચ્ચે। અવદ્વિયમેવ તં આદિચ્ચમહલં। દૂરાતાઓ જે પુલ્લં પાસંતિ તેસિં આદ્ધાદયો, આદ્ધમંડલહિટ્ટિયાણં મજ્જાહ(હ), જે તુ દૂરાતિકતા આદ્ધમંડલં ણ પસંતિ તેસિં અસ્થિમિત્તો... નસ્થિ લોપ્પે તિ વહ્ત્તલિણા પઢિવજ્ઞા, તં જહા— ‘ગંધવ્વનગરતુલ્લં માતાકારણ હેતુ-પચચ-સામગિગપિહ્મવાવેહિ અમાવા’ એવામદિ હેઝહિ ગસ્થિ લોગો પઢિવર્જન્તિ। ધુઓ લોગો વાય વિબુજંતિ સત્કાર્યકારણત્વાત્, તેસિં ણ કિંચિ ઉપ્પજ્ઞન્તિ વિણસ્સતી વા। અસદકરણાદુપાદાનગ્રહણાત્ સર્વસમ્મમામાવાત્।

શક્તસ્ય શક્ત્યકરણાત્ કારણમાવાચ સત્ કાર્યમ્ ॥ [સાંલ્યકારિકા ૧.]

एगे भणंति “जातिरेव भावानां विनाशहेतु”मि(रि)ति।”—आचाराङ्गचूर्णि।

શત્યવાદી ધોદ્ધનાગાર્જુનના મતનો પણ નામનિર્દેશ વિના ઉલ્લેખ પ્રથમ સૂત્રની ચૂર્ણિમાં નીચે પ્રમાણે મળે છે—

“અતતીતિ આપા, હેઠ-પચચસામગિગપિહ્મવાવેસ અહાવા (=અમાવા), હેતુર્વીર્યં, પચ્ચઓ પાણિયં ભૂમી આગાસં કાલો એવામદિ, એતેહિં કુહેઝહિ ‘અસ્થિ અપ્પા’ એવં એગેસિં ણો પરિણાતં મવતિ”— આચારાન્ગચૂર્ણિ।

મત્યમહારિકા, વિશ્વહ્યાવર્તની વગેરે ગ્રંથોમાં હેતુપ્રત્યયસામગ્રીપૃથગમાવેલ્લસમ્મમાવાત્ આ હેતુથી નાગાર્જુને શત્યવાદની સ્થાપના કરી છે

૨. ધોદ્ધોમાં વૈદલ્યપ્રકરણ શત્યવાદનો નાગાર્જુનરચિત પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ છે, તેનો ટિપ્પેટન અનુવાદ અત્યારે મળે છે. વૈદલ્યનો વૈપુલ્ય અને વૈતુલ્ય પણ પર્થાય છે. આ અધા શબ્દોનો અર્થ ધોદ્ધ આચાર્ય અસંગે અભિધર્મસમુચ્ચય અને શ્રાવકભૂમિના નીચે પ્રમાણે આપ્યો છે—

“વૈપુલ્યં કતમન્? વોધિસત્તવપિટક્કસમ્પ્રયુક્ત માપિતમ્। ચુદ્ધચ્ચતે? વૈપુલ્યં તદ્ વૈદલ્યમણ્ચચતે। કિમર્થં વૈપુલ્યમુચ્ચતે? સર્વસત્તવાનાં હિતસુલાધિધ્ધાનત્ ઉદારગમ્મીરધર્મદેશનાતશ્ચ। કિમર્થમુચ્ચતે વૈદલ્યમ્? સર્વાવરણવિદલનત્। કિમર્થમુચ્ચતે વૈતુલ્યમ્? ઉપમાનધર્મીનાં તુલનાડભાવત્”— અભિધર્મસમુચ્ચય પૃ. ૭૧। “વૈપુલ્યં કતમન્? ચત્ર વોધિસત્તવા માગોં ડેચ્ચતે અનુત્તરાયૈ સમ્યક્ સમ્બોધયે દશવલનાવરણજ્ઞાનસમુદાગમાય્ હદમુચ્ચતે વૈપુલ્યમ્”—શ્રાવકભૂમિ પૃ. ૧૩૮।

૩. જાતિરેવ હિ ભાવાનાં વિનાસો હેતુરિષ્યતે।

યો જાતશ્ચ ન ચ ધ્વસ્તો નચ્ચેત પચાત્ સ કેન વૈ(વઃ?) ॥ આ પ્રસિદ્ધ શ્લોક દિગ્નાગરચિત જણાય છે અને તેનો નિર્દેશ ઉપર જણાવેલી ચૂર્ણિમાં લાગે છે.

યાપનીયો વિષે પણ ચૂંટિમાં ઉલ્લેખ છે.^૧

વૃત્તિ આચારાંગસૂત્રના અર્થને સમજવા માટે અત્યારે સૌથી અધિક પ્રચાર શીલાચાર્યે રચેલી આ વૃત્તિનો છે. તેમનું અત્યારે તો શીલાંકાચાર્ય પ્રસિદ્ધ નામ છે. પરંતુ તેઓશ્રી પોતે જ પોતાને રશીલાચાર્ય તરીકે ઓળખાવે છે એટલે અમે શીલાચાર્ય નામનો મોટા ભાગે ઉલ્લેખ કર્યો છે. સૂત્રકૃતાંગ ઉપર પણ તેમણે જ વૃત્તિ રચેલી છે. આચારાંગ તથા સૂત્રકૃતાંગને સમજવા માટે અત્યારે બે કોઈ વિસ્તૃત સાધન હોય તો તે આ વૃત્તિ જ છે. આ વૃત્તિમાં પણ અનેક વાતોનો ખમનો છે. પ્રસંગ આવ્યો છે ત્યાં કર્મ વિષે ધણા વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે.^૨

આની રચના^૩ શકસંવત્ ૭૮૪ (ખીબા ઉલ્લેખ પ્રમાણે શક સંવત્ ૭૯૮)માં અર્થાત્ વિક્રમ સંવત્ ૯૧૮ (ખીબા ઉલ્લેખ પ્રમાણે ૯૩૨)માં થઈ છે એમ તેમના જ ઉલ્લેખ ઉપરથી જણાય છે. ખીજા કેટલીક પ્રતિઓમા મળતા ઉલ્લેખ પ્રમાણે પ્રથમશ્રુતરક્ષધની વૃત્તિની રચના શુભસંવત્ ૭૭૨ અને ખીબા શ્રુતરક્ષધની વૃત્તિની રચના શકસંવત્ ૭૯૮માં થયેલી છે. આ શુભસંવત્ બે શકસંવત્ જ હોય તો પ્રાં શ્રુંની વૃત્તિની રચના શકસંવત્ ૭૭૨ (વિક્રમ સંવત્ ૯૦૬)માં થયેલી છે. આનું ૧૨૦૦૦ શ્લોકો જેટલું પ્રમાણ જણાય છે.

આમા નાગાર્જુની વાચનાનો પણ દશ^૪ પ્રથમે ઉલ્લેખ છે ચૂંટિના આધારે જ તેમણે આ ઉલ્લેખ કર્યો હશે, એમ જણાય છે.

1. પ્રાચીન સમયમાં યાપનીયસત્વ હતો, તેના પાસે પણ ધણાં શાસ્ત્રો અને પાઠપરંપરાઓ હતી. યાપનીય સઘ કઈક અંશે શ્વેતાંબરોને અને કઈક અંશે દિગંબરોને મળતો હતો. જૈનઆત્મનંદ-સભા-ભાવનગર-પ્રકાશિત જ્ઞાનિર્વાણ-કેવલિમુક્તિપ્રકરણે ની પ્રસ્તાવનામાં યાપનીયસઘ વિષે અમે વિસ્તારથી કેટલુંક જણાવેલું છે. આ યાપનીયોનો ઉલ્લેખ આચારાંગના ૧૫૪મા સૂત્રની ચૂંટિમાં પણ નીચે પ્રમાણે મળે છે—

“આહ—જહુ દર્વ અપ્પવહુઅણુચુલ્લચેયણાદવ્વઆદાણાતો પરિગ્ગહો ભવતિ તેણ જે હમે સરીર-મિતપરિગ્ગહા પાણિપુઢમોહણો તે નામ અપરિગ્ગહા, તં જહા—ઉડુંહગ-બોહિયા(ય)-સરવક્કમાદિ તેસિ અપ્પાદિપરિગ્ગહવિયાપા ણતિય, તં ચ [ડ]પરિગ્ગહં મત્તં(વત્તં)લદ્ધું સેસાણિ વિ વયાણિ તેસિં ભવિસંસંતિ, વલિ(તિ)ને ચ સંજમો, તત્તો મોક્ખ હ [તિ] । તં ચ ણ ભવતિ, જમ્હા—દ્વત્તદેવેનેસિં મહ્વમયં ભવતિ [સૂં ૧૫૪] જે બોહિયાદિ આલક્કાયા રસગાદિ તિવિહેંતિ (આલક્કાય-ઉદ્દેસિગાદિ ગિણ્હેંતિ ?) તેસિં તદેવ સરીરં મહ્વમયં । જે વિ આલક્કાદ્યઉદ્દેસિયાદિ પરિહરંતિ જાબણિજ્ઞાદ્ધાણો તે વિ અપહિલેહિતં મુંજંતિ અપહિલેહિતે ચ ઝાણાધીણ કરંતિ ।”—આચારાજ્ઞચૂર્ણ

2. “બ્રહ્મચર્યાશ્રુતસ્કન્ધસ્ય નિર્વૃત્તિકુલીનશ્રીશીલાચાર્યેણ તત્ત્વાદિત્યાપરનામ્ના વાહરિસાધુસહાયેન કૃતા ટીકા પરિસમાપ્તિ ।

શીલાચાર્યેણ કૃતા ગમ્મૂતાયાં સ્થિતેન ટીકૈવા ।

સમ્યગુપજ્ય કોધ્યા માત્સર્યેવિનાકૃતેરાયે ॥”—આચારાજ્ઞવૃત્તિ પૃં ૩૧૭

“હિત સમાપ્તેયં સૂત્રકૃતાદિત્રીયાક્ષસ્ય ટીકા । કૃતા ચેયં શીલાચાર્યેણ વાહરિગણિસહાયેન ।”—સૂત્રકૃતાજ્ઞવૃત્તિ પૃં ૪૨૭ ।

3. જુઓ પૃં ૧૬૧ વગેરે.

4. જુઓ જ્ઞાનિર્વાણકેવલિમુક્તિપ્રકરણે ની પ્રસ્તાવના, પૃં ૨૩

5. જુઓ આચારાંગવૃત્તિ પૃં ૧૧૮, ૧૬૬, ૧૮૩, ૧૯૮, ૨૦૧, ૨૩૯, -૪૫, ૨૫૩, ૨૫૬, ૩૦૩ તથા જુઓ આ ગ્રંથમાં સૂં ૭૫, ૧૨૩, ૧૩૪, ૧૪૭, ૧૪૯, ૧૮૧, ૧૮૭, ૧૯૩, ૧૯૬, ૨૬૦ ના ટિપ્પણો.

તેમના સામે ચૂંચિ હતી એ વાત તો ખંતેની પરસ્પર તુલના કરવાથી પણ સમજાય છે. અને એક સ્થળે? ચિરંતન ટીકાકારનો તેમણે જે ઉલ્લેખ કર્યો છે તે પણ ચૂંચિને લક્ષ્યમાં રાખીને જ કર્યો છે તેમ સ્પષ્ટ જણાય છે.

આ વૃત્તિ પછી જે વિવરણો રચાયાં છે તે મુખ્યતઃ આ વૃત્તિને જ આધાર રૂપે રાખીને તેના સંક્ષેપ રૂપે રચાયાં છે.

દીપિકા : ખરતરગચ્છીય આચાર્ય જિનસમુદ્રસૂરિના પદ્ધતિ જિનહંસસૂરિએ વિક્રમ સંવત્ ૧૫૮૨ માં રચી છે.

દીપિકા : અંચલગચ્છીય મેરુગસૂરિના શિષ્ય માણિક્યશેખરસૂરિએ પણ આચારાંગ ઉપર દીપિકા રચેલી છે.

તત્ત્વાવગમ : હર્ષકલ્લોલના શિષ્ય લક્ષ્મીકલ્લોલે આચારાંગ ઉપર અવચૂચિ લખી છે. તેની રચના પ્રાયઃ વિક્રમ સંવત્ ૧૬૦૬ માં થયેલી છે.

આ ઉપરાંત ખીર્મ પણ વિવેચનો લંકારોમાં તપાસ કરતાં મળી આવે તેવો સંભવ છે.

અર્વાચીન યુગમાં આના ગુજરાતી બાલાવબોધ (ટપા) પણ રચાયેલા છે, વર્તમાનમાં હિંદી, ગુજરાતી, અંગ્રેજી, જર્મન ભાષાઓમાં પણ આના અનુવાદો થયેલા છે

✽

આ સંપાદનમાં આધારભૂત

આચારાંગસૂત્રની હસ્તલિખિત પ્રતિઓ

(૧) તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતિઓ

શાંત — શ્રી શાંતિનાથ તાડપત્રીય જૈન જ્ઞાનભંડાર-ખંભાતની આ પ્રતિ છે. ૧ થી ૬૯ પત્ર છે. ૧ થી ૫૮ પત્રમાં આચારાંગ મૂળ છે, અને ૫૯ થી ૬૯ માં નિર્ચુકિત છે. વર્તમાન પ્રતિમાં ૧૪ થી ૫૮ પાના ખૂટે છે. એટલે આ સંપાદનમાં સુ. ૨૦૪ સુધી જ આનો ઉપયોગ થઈ શક્યો છે. વિક્રમસંવત્ ૧૩૦૩ માં આ પ્રતિ લખાયેલી છે. એક પૃષ્ઠમાં ૪ થી ૭ લીટી છે. એક લીટીમાં લગભગ ૧૪૦ અક્ષર છે. લંબાઈ-પહોળાઈ ૩૨" X ૨" ઇંચ છે. લંકારનો કેટલોગ નંબર ૧ છે.?

લ્હૌ — શ્રી શાંતિનાથ તાડપત્રીય જૈન જ્ઞાનભંડાર-ખંભાતની-આ પ્રતિ છે. ૧ થી ૬૨ પત્ર છે. ૧ થી ૮૦ પત્રમાં આચારાંગ મૂળ છે, અને ૮૦ થી ૬૨ માં નિર્ચુકિત છે. વિક્રમ સંવત્ ૧૩૨૭માં લખાયેલી છે. એક પૃષ્ઠમાં ૩ થી ૬ લીટી છે. એક લીટીમાં અક્ષર લગભગ ૧૨૫ થી ૧૩૫ છે. લંબાઈ-પહોળાઈ ૩૦" X ૨" ઇંચ છે. લંકારનો કેટલોગ નંબર ૩ છે.

૧. બુઓ સૂ. ૨૭૭ ટિ. ૧

૨. આ પ્રતિના અંતમાં આ રીતે ઉલ્લેખ જોવાય છે—

આચારાંગવૃત્તિ ૧૨૩૦૦। આચારસૂત્ર ૨૫૦૦। નિર્ચુકિત ૪૭૦॥ છ ॥ સવત્ ૧૨૦૩ વર્ષે માર્ગ-વદિ ૧૨ ગુરૌ અયેહ શ્રીમદ્ગહિલપાટકે મહારાજાધિરાજધીવીસલદેવરાજ ચે મહામાત્યશ્રીતેજપાલ-પ્રતિપત્તૌ શ્રી આચારાંગપુસ્તકં।

લે૦ — આ પ્રતિ પાટણના ખેતરવસીના પાડાના લંડારની છે. તાડપત્ર ઉપર લખેલી છે. પત્ર ૧ થી ૧૭૧ મા પ્રારંભમાં આચારાંગ મૂળ તથા છેવટના થોડા પત્રોમાં આચારાંગનિર્ણયિત છે. ૧ હુ પત્ર ખૂટે છે. લંડારનો જુનો કેટલોગ નંબર ૫૬ છે અને નવો નંબર ૧૪ છે.

સં૦ — પાટણના સઘવી પાડા જ્ઞાનલંડારની આ તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતિ છે. આનો ક્રમાંક ૧૩૫ (૧) છે. (ગાયકવાડ ઓરિએન્ટલ સીરીઝના કેટલોગમાં આનો ક્રમાંક ૧૬૮ (૧) છે.) લિપિનો આકાર તથા પ્રશસ્તિમાં નિર્દિષ્ટ એ આચાર્યોનો સમય લક્ષમાં લેતા, વિક્રમના તેરમા શતકના ઉત્તરાર્ધમાં આ પ્રતિ લખાઈ હોવી જોઈએ. પત્ર ૧ થી ૧૨૭ છે લંબાઈ—પહોળાઈ ૧૫" X ૧૩" ઇંચ લગભગ છે.

સંદી૦ — આ પણ પાટણના સઘવી પાડા જ્ઞાન લંડારની જ તાડપત્રીય પ્રતિ છે. આનો ક્રમાંક ૩૧ (૨) છે. (ગા. ઓ સિ.ના કેટલોગમાં આનો ક્રમાંક ૩૫૬ (૧) છે.) પત્રસખ્યા ૧ થી ૭૫ છે. આચારાંગ મૂળ, નિર્ણયિત, તથા વૃત્તિ ત્રણ ભેગાં લખેલાં છે. વૃત્તિને અંતે વિક્રમ સંવત ૧૪૬૭માં લખ્યાનો નિર્દેશ છે. આની લંબાઈ—પહોળાઈ ૩૨ ૩/૪" X ૧૩ ૩/૪" ઇંચ છે. ઉપરની સં. પ્રતિ કરતા આ પ્રતિ ઘણી દીર્ઘ (લાંબી) હોવાને લીધે આની અમે સંદી૦ સરના રાખી છે. આચારાંગસૂત્રના સંપાદન સમયે અમે આનો ઉપયોગ કરી શક્યા નથી આ આચારાંગસૂત્ર સંપૂર્ણ છપાઈ ગયા પછી તેમ જ આ અસ્તાવના પણ લખાઈ ગયા પછી, અમે પાટણ ગયા ત્યારે જ સંઘવી પાડાના લંડારના વ્યવસ્થાપક સ્વ૦ સેવંતિલાલ છોટાલાલ પટવાના સુપ્રતોના સૌજન્યથી આ પ્રતિ મળી શકી છે. આજ સુધી અમે ઉપયોગમાં લીધેલી બધી જ હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં જે પાઠો અમને મળ્યા નહોતા તે કેટલાક વિશિષ્ટ અને શુદ્ધ પાઠો આ પ્રતિમાં છે. અમે પાંચમા પરિશિષ્ટમાં, શુદ્ધિ-વૃદ્ધિપત્રકમાં તથા વિવિષ્ટાઃ સંદી૦ પ્રતિપાઠાઃમાં આ પાઠોનો સંગ્રહ કરેલો છે.

જૈ૦ — જોસલમેરના જિનભદ્રસૂરિ જૈન જ્ઞાન લંડારની આ પ્રતિ છે. તાડપત્ર ઉપર લખેલી છે. ક્રમાંક ૧ છે. આનો ઉપયોગ પ્રારંભના થોડા ભાગ સુધી જ કરવામાં આવેલો છે. કારણ કે અમને મળેલી પાઠભેદોની નોંધમાં સૂત્ર ૩૧ સુધીના જ પાઠ ભેદોની નોંધ કરવામાં આવી છે.

(૨) કાગળ ઉપર લખેલી પ્રતિઓ

જૈ૦ — જૈન સાહિત્યવિદ્યાસ મંડળની આ પ્રતિ છે. પત્ર ૧ થી ૬૨. આ પ્રતિ કાગળ ઉપર લખેલી હોવા છતાં ઘણીવાર લે૦ પ્રતિ સાથે મળતી આવે છે. લંબાઈ—પહોળાઈ ૧૨" X ૪ ૧/૨".

હે ૧ — શ્રીહૃમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનલંડાર—પાટણ—ની આ પ્રતિ છે. પત્ર ૧ થી ૫૧ મા આચારાંગ મૂલ તથા નિર્ણયિત છે. લંડારનો કેટલોગ નંબર ૭૧૬ છે.

હે ૨ — શ્રીહૃમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનલંડાર—પાટણ—ની આ પ્રતિ છે. પત્ર ૧ થી ૫૬ છે. તેમાં માત્ર આચારાંગ મૂળ છે. લંડારનો કેટલોગ નંબર ૬ છે.

હે ૩ — શ્રીહૃમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનલંડાર—પાટણ—ની આ પ્રતિ છે. પત્ર ૧ થી ૧૦૫ માં આચારાંગ મૂળ તથા નિર્ણયિત છે. લંડારનો કેટલોગ નંબર ૧૦૨૬૦ છે.^૧

૧ આ પ્રતિના અંતમાં નીચે પ્રમાણે હસ્તલેખ છે

શ્રમં મવતુ । મગલમસ્તુ । શ્રીરસ્તુ । કલ્યાણ મૂચાત્ । જયો મવતુ ।

ગાદ્ય પુસ્તકે દૃષ્ટ્વા(ઈ) તાદૃશં લિખિતં મયા ।

અદિ શુદ્ધમશુદ્ધં વા મમ લોપો ન લીયતે ॥ ૧ ॥ છ ॥

૬૦ — ઇડરના જૈન ચેતાંજર સંધના આત્મકમલલલિખસૂરીશ્વરશાસ્ત્રસંપ્રહની આચારાગ-સૂત્રનિર્ણયિક્તિની આ પ્રતિ છે. ૫૨ ૧ થી ૫૯ છે છઠ્ઠું પાનું ખૂટે છે. ૫૨ ૧ થી ૫૦ A સુધી આચારાગ મૂળ છે. ૫૦ B થી ૫૯ ૫૨ સુધી આચારાગનિર્ણયિક્તિ છે. વિક્રમસંવત્ ૧૫૫૨ માં લખાયેલી છે. લંબાઈ-પહોળાઈ ૧૩ " X ૪૫ " ઇંચ છે. લંકારનો કેટલોગ નંબર ૧ છે. ૧

જા૦ — શ્રી લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિવિદ્યામંદિર—અમદાવાદ—ની આ પ્રતિ છે. ૫૨ ૧ થી ૩૯ માં આચારાગ મૂળ છે. લંકારનો કેટલોગ નંબર ૧૭૦૨૯ છે.

જા૦ ૧ — ઉપર જણાવેલી પ્રતિ ઉપરાંત બીજી પણ લા૦ ૬૦ વિદ્યામંદિરની એક પ્રતિનો અમે કવચિત્ ઉપયોગ કર્યો છે. આની સંજ્ઞા અમે જા૦ ૧ રાખી છે.

જિ૦ — જિનહસસૂરિવિરચિતદીપિકાસહિત આચારાગની કોષ્ટિક પ્રતિ ઉપરથી યુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે નકલ કરાવી રાખેલી. તેનો પણ અમે કવચિત્ ઉપયોગ કર્યો છે. આની અમે જિ૦ સંજ્ઞા રાખી છે.

આમાં સંભાના પાઠભેદો ધણી જ કાળજીપૂર્વક આજથી લગભગ ૩૫ વર્ષ પૂર્વે પં. અમૃતલાલ મોહનલાલ લોજકે જે નોંધેલા છે તેનો જ અમે ઉપયોગ કર્યો છે. તે ઉપરાંત, અનેક પ્રતિઓના પાઠભેદોની નોંધ સાથે, તેમણે પ્રથમશ્રુતસ્કંધના ચાર અધ્યયનની તથા તેટલા જ અધ્યયનની શીલાચાર્યવિરચિત વૃત્તિની સંપાદનની દૃષ્ટિએ જે પ્રેસપ્રોબી કરી છે તેનો પણ અમે ઉપયોગ કર્યો છે. આ તેમની સામગ્રી અમને ઉપયોગ કરવા મળી છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ ધટે છે. શાહ નગીનભાઈ કેવળદાસે જ્ઞાં. લં. નાં પાઠાંતરો ખંભાત જઈને? અતિ પરિશ્રમ વેઠીને લઈ આપ્યા છે. આચારાગ મૂળની નકલ કરીને તેમાં લં. જે. ૧, ૨, ૩ જા૦ ના ઉપાઠભેદો પણ તેમણે ધણી પરિશ્રમે લીધા છે. ઉપરાંત શીલાચાર્યવિરચિત આચારાગવૃત્તિની ખંભાતના

સવત્ ૧૬૧૭ વર્ષે કાર્તિક સુદિ ૧૧ તિથી મોમવારે અયોધ મહાનગર શ્રી ધંધુકાવાસ્તવ્ય કચીચ જાતીય પાઠાણ્ડરી શ્રીજીવાસુતત્રણદાસ લિખિત । લેખકપાઠકચોઃ ચિરં ચિરકાલ નન્દતુ ।

વદ્ધમુષ્ટિકાદિપ્રીવા મન્દદષ્ટિરખોમુખઃ ।

કથેન લિખ્યતે ગ્રન્થ યત્નેન પરિપાલયેત્ ॥

કલ્યાણં મુચ્યત્ ।

૧. આ પ્રતિના પ્રારંભમાં નમો વીતરાગાય । છે.

૫૦ માં ૫૨માં આચારાગના સૂત્રના અંતમાં જે ઉદ્દેશ્ય છે તે અમે પૃ. ૨૯૮ ટિ. ૬ માં જણાવેલો છે. પ્રતિની સમાપ્તિમાં ૫૬ માં ૫૨માં નીચે પ્રમાણે ઉદ્દેશ્ય છે—

આચારાગનિર્ણયિક્તિ સમાપ્તા ॥ છ ॥ ॥ શ્રી ॥ ॥ છ ॥ શ્રીરસ્તુ ॥ છ ॥ સંવત્ ૧૫૫૨ વર્ષે શ્રીપત્તન-નગરે શ્રીકેશવંશે સો. રાજુ મા. ૦ શ્રા. અમરીપુત્ર જીવા મા. ૦ શ્રા. વારુપુત્ર સો. મહિપાલ સો. ગાંગા સો. ગાંગામાર્યા શ્રા. ધીરુપુત્ર સો. પદ્મસિંહ સો. હરિશ્ચંદ્ર સો. શિવચંદ્ર પ્રમુખપરિવારસહિતેન સો. ગાંગાકેન શ્રી ચરતરગચ્છે શ્રી જિનચંદ્રસૂરયસ્તત્પટે શ્રી જિનસાગરસૂરિરાજાસ્તેષા પટે શ્રી જિનઉદરસૂરયસ્તત્પટાલંકાર શ્રી જિનહર્પસૂરીણામુપદેશેન સ્વપુણ્યપ્રમાવનાર્થે શ્રી આચારાગસૂત્ર-નિર્ણયિક્તિ હમે અલેખ્યેતામ્ ॥ શ્રીરસ્તુ ॥

૨. આ લં. પ્રતિ જોવાનો મને યોગ પ્રાપ્ત થયો નથી. એટલે કવચિત્ ન્યારે પાઠાંતર વિષે સંદેહ જેવું અમને લાગ્યું છે ત્યાં અમે લં. (?) એમ લખ્યું છે. જુઓ પૃ. ૨૮૩ ટિ. ૧.

૩. આ લં. આદિ પ્રતિઓના પાઠભેદો મૂળ પ્રતિઓમાં બરાબર નોંધેને, અમે પણ તેની ચોક્કસાઈ કરી લીધી છે.

શીશાતિનાથ જૈન જ્ઞાનભંડારની તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતિ ઉપરથી તથા જૈન સાહિત્યવિકાસ-મંડળની કાગળ ઉપર લખેલ પ્રતિ ઉપરથી વૃત્તિના પણ પાઠભેદો તેમજ નોંધ્યા છે જેનો અમે અનેક સ્થળે ઉપયોગ કર્યો છે. આ માટે તેમને પણ ધન્યવાદ ધરે છે.

આ ઉપરાંત મુદ્રિત ગ્રંથોમાં, શીશાચાર્યવિરચિતવૃત્તિસહિત આચારંગસૂત્રની બહુ મહત્વની અને ઉપયોગી બંને આવૃત્તિઓ (૧ આગમોદયસમિતિ પ્રકાશિત, ૨ ઋષભદેવજી કેશરીમલની પેઢી-રતલામથી પ્રકાશિત), આગમમંજૂષા, લિખ્તીમ જર્મનીથી પ્રકાશિત થયેલું વોલ્ટર શુલ્કિંગે સપાદિત કરેલું પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ સુધીનું આચારંગસૂત્ર, તેરાપંથી શ્વેતાંબર મહાસભા-કલકત્તા-પ્રકાશિત આવાસો તદ્દ આચારવૃજ્ઞ, જૈન વિશ્વભારતી—કાઝન—પ્રકાશિત ઓગસ્ટુલાનિ, આ મુદ્રિત ગ્રંથોનો અમે થોડા—વધતા અંશે ઉપયોગ કર્યો છે, છતાં પ્રાચીન હસ્તલિખિત સામગ્રીમાં ઘણી ઘણી અત્યત મહત્વપૂર્ણ વિશેષતાઓનો ભંડાર ભરેલો છે તેથી આ હસ્તલિખિત સામગ્રીને આધારભૂત રાખીને જ આ સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે. આચારંગસૂત્રના મૂળમાં તથા ટિપ્પણોમાં, આધારરૂપે તો અમારી હસ્તલિખિત સામગ્રીનો જ અમે ઉપયોગ કર્યો છે. ઉપર જણાવેલા મુદ્રિત ગ્રંથો સાથે આ સંપાદનની તુલના કરીને વાચકો પોતાની મેળે જ આ વાત સ્પષ્ટ સમજી શકશે.

ડૉ. વોલ્ટર શુલ્કિંગે પૂના, તથા જર્મનીમાં બર્લિન અને ગોટિંગેનથી અનેક હસ્તલિખિત પ્રતિઓ મેળવીને આચારંગના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનું સંપાદન કર્યું છે. આનું પ્રકાશન જર્મનીના Leipzig શહેરથી ઇર્સિસન ૧૯૧૦ માં થયું છે.^૧ આમાં તે તે વાક્યોને છૂટાં છૂટાં પાડીને બાધ્યાં છે. શ્લોકો અને શ્લોકોના અંશ જેવા ભાગતાં વાક્યોને પણ છૂટાં પાડીને બાધ્યાં છે. અને જર્મન ભાષામાં સમજૂતી આપતાં ટિપ્પણો પણ તેમાં સ્થળે સ્થળે આપ્યાં છે. ડૉ. શુલ્કિંગે ઘણો જ પરિશ્રમ કર્યો છે, છતાં તેમની પદ્ધતિની અને તેમની સામગ્રીની પણ એક મર્યાદા છે. તેમના સંપાદનની સમાલોચના કરવા માટે નહિ, પણ અમારે ખાસ કહેવાની વાત તો બીજી જ છે. રોમન લિપિમાં ડૉ. શુલ્કિંગના પ્રકાશન પછી તેના ઉપરથી દેવનાગરીમાં ઘણાં વર્ષો પૂર્વે એની આવૃત્તિ પુનાથી પ્રકાશિત થયેલી છે.

ડૉ. શુલ્કિંગે બધે સ્થળે પાઠોની એકવાક્યતા રાખવા માટે અમુક પદ્ધતિ અપનાવી છે. જ્યાં થોડો થોડો પાઠભેદ છે તે તેમજ જર્મન ભાષામાં જણાવ્યો છે. આ અને આવી બીજી અનેક સ્પષ્ટતાઓ દેવનાગરી સંસ્કરણમાં આવી નથી. પરંતુ દેવનાગરી સંસ્કરણ વાંચનારને એવી સમજ ભી થાય છે કે ‘ડૉ. શુલ્કિંગે બધું જ હસ્તલિખિત પ્રતિઓને આધારે જ બાધ્યું છે, એટલે તે દરેક પાઠ મૂળમાં જ હશે.’ પરંતુ બધીવાર આમ હોતું નથી. અમે ડૉ. શુલ્કિંગનું જર્મન પુસ્તક અને તેના ઉપરથી ભારતમાં દેવનાગરી સંસ્કરણ—અને પુસ્તકો જોયાં છે. તે ઉપરથી અમને આવી અનેક સ્થળે અનુભવ થયો છે.

ઉદાહરણ તરીકે—સૂત્ર ૯૯ માં સદે ઘાસે અધિયાસમાણે.....આવી સૂત્રપાઠ મળે છે. કોઈ પણ પ્રતિમાં સદે ઘાસે પાઠ મળતો નથી, છતાં ‘આચારંગમાં સ્થળે સ્થળે શ્લોક જેવા પાઠો છે આ સંસ્કારની ઉત્કટતાને લીધે અહીં પણ ડૉ. શુલ્કિંગે

સદે ઘાસે અધિયાસમાણે ણિલ્લિદ નંદિં હહ નીલિવસસ ।

^૧ આનું પુનઃપ્રદર્શન ઘઈને જર્મનીમાં

Kraus Reprint Ltd. Nendeln, Liechtenstein તરફથી ઈ. સ. ૧૯૬૬ માં ACHĀRĀNGA SŪTRA Erster Śrutaskandha Von WALTHER SCHUBRING એ રૂપે પ્રકાશિત થયું છે.

આ પ્રમાણે શ્લોકાર્થની કલ્પના આચારાગમૂળમાં કરી છે. ટિપ્પણમાં જર્મન ભાષામાં જણાવ્યું છે કે ય કોઈ જ પ્રતિઓમાં મળતો નથી, ચૂર્ણિમાં સ મળે છે અને તે ય ને સુધારીને લખાયેલો છે. જર્મન લખાણનો અંગ્રેજી ભાવાર્થ આવો છે—*y is omitted in all the Mss. of the Text. In the चूर्णि, y is corrected to स.* આના ઉપરથી એટલું તો સ્પષ્ટ છે કે સદે ય ફાસે પાઠ કોઈ પ્રતિમાંથી ઝેં શુદ્ધિને મળ્યો નથી. ચૂર્ણિમાં પણ ય ના બદલે તેમને સ જ મળ્યો છે એમ તેઓ લખે છે. ચૂર્ણિની બે પ્રતિનો તેમણે ઉપયોગ કર્યો છે. અમારા પાસે ચૂર્ણિની પ્રતિઓમાં આવો પાઠ મળે છે—કોઈકમાં સદે સ ફાસે યં આવો પાઠ છે, જ્યારે બીજી બધી પ્રતિઓમાં સદે ફાસે યં એવો જ પાઠ છે.^૧ અહીં છંદને બરાબર બેસાડવા માટે, અમને મળેલી બધી જ પ્રતિઓમાં ફાસે પછી મળતા ય નો ઝેં શુદ્ધિ ઉલ્લેખ જ કરતા નથી, અને કોઈક જ પ્રતિમાં જે સ વધારાનો અશુદ્ધ પાઠ મળે છે તેમાંથી ય કલ્પીને સદે ય ફાસે અહિંયાસમાળે આવો પાઠ મૂળમાં આપે છે.

પરંતુ આ જર્મન સંસ્કરણના દેવનાગરી રૂપાંતરમાં આ બધી વાતોનો સમાવેશ કર્યો ન હોવાથી, દેવનાગરી સંસ્કરણ વાંચનારાઓને એમ જ લાગે છે કે ‘શુદ્ધિને બધા પાઠો આચારાગની મૂળ પ્રાચીન પ્રતિઓને આધારે જ બરાબર આપ્યા હશે’ અને પછી એ જ પાઠોને મૂળના માનીને તેઓ^૨ અતુસરે છે.

આ અમે એટલા માટે લખીએ છીએ કે જર્મની આદિ દેશોમાં જપાયેલા ગ્રંથોમાં ઘણી સ્પષ્ટતાઓ તેમણે જર્મન આદિ ભાષામાં જ પ્રાપ્ત કરેલી હોય છે. આ દેશમાં એ ભાષા સમજનારા વિરલ હોય છે અને તેમાં પણ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ગ્રંથોના જે અભ્યાસી હોય છે તે તો બાળ્યે જ એ ભાષા જાણતા હોય છે. એટલે વિદેશોમાં જપાયેલા ગ્રંથોનો ઉપયોગ કરતાં, તેના સંપાદકે ટિપ્પણી વગેરેમાં લખેલી બધી હકીકતો તે ભાષાના જાણકાર દ્વારા બરાબર સમજી લઈને પછી તેનો ઉપયોગ કરવો એ ઇચ્છનીય છે.

શુદ્ધિ-વૃદ્ધિપત્રક, પંચમ પરિશિષ્ટ તથા સંદીપ્તિપાઠાનો ઉપયોગ કરીને આ ગ્રંથ વાચવા સર્વને વિનંતિ છે.

ધન્યવાદ અને અભિનંદન

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય તરફથી પ્રકાશિત થતી આ જૈન આગમગ્રંથમાલાના પ્રકાશનમાં આં. પ્ર. પ્રવચનામધ્યે ૨૫૦ મુનિરાજશ્રી પ્રવચવિજયજી મહારાજ મૂળ સ્રોતરૂપે રચ્યા છે, એ વાત અમે પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભમાં જ જણાવી ગયા છીએ.

ઈડર સંઘની પેઢીના કાર્યવાહકોના સૌજન્યથી ઈડરની પ્રતિ મળી છે.

પાટણ સંઘની પાઠાના ભંડારના વ્યવસ્થાપક ૨૫૦ સેવંતીલાલ છોટાલાલ પટવાના સુપુત્રોના સૌજન્યથી આચારાગમૂળ તથા વૃત્તિની પ્રતિ મળી છે.

લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિવિદ્યામંદિર(અમદાવાદ)ના નિયામક ૫૦ દલસુખ-

૧ ચૂર્ણિમાં સપૂર્ણ પાઠ આ પ્રમાણે છે—

સદે ફાસે યં આદિઅતમ્ગહ્ણા મજ્જમ્ગહ્ણં । અહિંયાસર્ણ ણમ ઇદ્ધાણિદ્ધેસ રાગદોસઅકરર્ણ ।

૨. જૈન શ્વેતાંબર તેરાપંથી મહાસભા તથા જૈનવિશ્વભારતી તરફથી પ્રકાશિત થયેલા આચારો માં આ સદે ય ફાસે પાઠ મૂળમાં સ્વીકારી લેવામાં આવ્યો છે.

ભાઈ માલવણિયાના સૌજન્યથી, બાકીની બધી જ હસ્તલિખિત સામગ્રી આદિ અનુકૂળતા અવસરે અવસરે જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે મળતી રહી છે.

આચારાગસૂત્રના મુદ્રણમાં મૌજ પ્રેસના માલિક, મેનેજર તથા કંપોઝિટરોએ—મુદ્રણકાર્ય ઘણી જ વાર અત્યંત શ્રમજનક થવા છતાં ધૈર્ય રાખી—સૌજન્યથી કાર્ય સરળ બનાવ્યું છે અને સુદર રીતે પરિપૂર્ણ કર્યું છે

શ્રી કાં તેજાલ ગણાભાઈ કોરા(મહામાત્ર, શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય)એ આગમો પ્રત્યે ભક્તિથી લાગણી અને કુનેહપૂર્વક સરળ અને અતિસુંદર રીતે બધું મુદ્રણ—પ્રકાશન કાર્ય પાર ઉતાર્યું છે

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના ટ્રસ્ટીઓ, મત્રીઓ, કોષાધ્યક્ષો અને સભ્યો તથા આગમપ્રકાશન સમિતિના સભ્યોએ અત્યંત શ્રુતભક્તિ અને શ્રુત-બહુમાનથી પ્રેરાઈને જૈન આગમગ્રંથમાલાના પ્રકાશનનું આ વિપુલદ્રવ્યન્યયસાધ્ય અતિમહત્ત્વનું કાર્ય શિરે લીધું છે તથા તે અંગે બધી વ્યવસ્થા કરી છે અને કરી રહ્યા છે. તેમની ભાવના હંમેશાં ઉત્સાહવર્ધક અને સહાયક રહી છે.

મુનિશ્રી ધર્મચંદ્રવિજયજીએ યુક્તવાંચન, વિવિધ પરિશિષ્ટો તૈયાર કરવાં ઇત્યાદિ અનેક કાર્યોમાં અત્યંત ભક્તિથી વિવિધ રીતે ખડે પગે હંમેશા સતત સહાય કરી છે.

આ પુણ્યકાર્યમાં દેવ-ગુરુકૃપાએ આમ વિવિધ રીતે સહાયક સર્વેને અમારા અનેકશઃ ધન્યવાદ અને અભિનંદન છે.

પરમકૃપાળુ દેવાધિદેવશ્રી અરિહત પરમાત્મા તથા સદ્ગુરુદેવની કૃપા અને સહાયથી જ તૈયાર થયેલા આ ગ્રંથને શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના કરકમળમાં સમર્પણ કરીને અને તે રીતે પ્રભુપૂજન કરીને આજે ધન્યતા અનુભવ છું.

વિક્રમ સવત્ ૨૦૩૨

ફાગણ સુદિ ૮

શ્રી શંખેશ્વરજી તીર્થ

પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ શ્રી મદ્વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરપટ્ટાલંકાર-

પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ શ્રી મદ્વિજયમેઘસૂરીશ્વરશિષ્ય-

પૂજ્યપાદ સુનિરાજ શ્રી જીવનવિજયાન્તેવાસી

સુનિ જંબૂવિજય

॥ श्रीशंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥

आचार्यमहाराजश्रीमद्विजयसिद्धिसूरीश्वरजीपादपद्मेभ्यो नमः ।
आचार्यमहाराजश्रीमद्विजयमेघसूरीश्वरजीपादपद्मेभ्यो नमः ।
सद्गुरुदेवसुनिराजश्रीभुवनविजयजीपादपद्मेभ्यो नमः ।

आमुखम्

परमकृपालोः परमात्मनः सद्गुरुदेवानां च कृपया श्रीआचाराङ्गसूत्रस्य हस्तलिखितप्राचीनविविधा-
दर्शानुसारेण संशोधनं विधाय आगमक्तानां पुरत उपन्यस्यते ।

केवलज्ञानोत्पत्त्यनन्तरं चतुर्विंशतितमतीर्थकरेण भ्रमणेन भगवता श्रीवीरवर्धमानस्वामिना प्रारब्धां
धर्मदेशनामनुसृत्य भावच्छिष्यैः श्रीगौतमादिभिर्गणधरैः द्वादशाङ्गी प्रणीता, तत्र आचाराङ्गं प्रथम-
मङ्गसूत्रम् । अस्य प्राधान्यं प्राथम्यं च जिनप्रवचनसारभूतत्वादिना हेतुकलापेन आचाराङ्गनिर्गुणौ भगवता
भद्रबाहुस्वामिना परमेशेन बहुमानेन वर्णितम् । एतद्विषयका वक्ष्यमाणविषयकाश्च विविधा उल्लेखा गुर्जर-
भाषानिबद्धावामस्माकं प्रस्तावनाया विस्तरेण द्रष्टव्याः ।

आचाराङ्गसूत्रस्य द्वौ श्रुतस्कन्धौ । तत्र प्रथम आचाराख्यः श्रुतस्कन्धो ब्रह्मचर्यनाम्नापि—नवाध्ययना-
त्मकत्वाद् नवब्रह्मचर्यनाम्नापि—प्रसिद्धः । तस्यैव चूलिकारूपो द्वितीयस्तु श्रुतस्कन्धः ‘अग्र’नाम्ना
‘आचाराग्र’नाम्ना वा व्यपदिश्यते । द्वितीये श्रुतस्कन्धे पञ्च चूलाः, तासु पञ्चमी निशीथाख्या चूला
आचाराङ्गात् पृथक्कृत्य निशीथसूत्रनाम्ना पृथक् सूत्ररूपेण चिराद् व्यवहियते, चूर्णिकृतः शीलाचार्या-
दयश्चापि आचाराङ्गसूत्रस्य चतुर्थचूलिकापर्यन्तं व्याख्यां कृतवन्तः, अतोऽत्र प्रथमः श्रुतस्कन्धः
चूलचतुष्टयात्मको द्वितीयश्च श्रुतस्कन्धः आचाराङ्गसूत्ररूपेण मुद्रयित्वा प्रकाश्यते ।

रचयितारः—आचाराङ्गसूत्रस्य प्रथमः श्रुतस्कन्धस्तावत् पञ्चमेन गणधरेण भगवता सुधर्मस्वामिना
प्रणीत इति सर्वसम्मतम् । द्वितीयस्य तु श्रुतस्कन्धस्य रचनायां विविधा निर्देशाः प्राप्यन्ते—‘आचारा-
ग्राणि स्थविरैर्विरचितानि’ इति आचाराङ्गनिर्गुणौ भद्रबाहुस्वामिनः, अत्र ‘स्थविराः—गणधराः’ इति
आचाराङ्गचूर्णिकाराः, ‘स्थविराः—श्रुतबुद्धाः चतुर्दशपूर्वविदः’ इति आचाराङ्गवृत्तिकृतः शीलाचार्याः ।
तृतीयं चतुर्थ्यौ चूलिके स्थूलभद्रस्य भगिन्या यक्षया साध्व्या महाविदेहक्षेत्रतः [भगवतः सीमन्धरस्वामिनः
सकाशात्] आनीते इत्यपि आवश्यकचूर्णि—परिशिष्टपूर्वादौ श्रूयते । आचारप्रकल्पो भगवता भद्रबाहु-
स्वामिना नवमपूर्वतो निर्युद्ध इति पञ्चकल्पभाष्यचूर्णिकाराः, आचारप्रकल्पो निशीथस्यैव नामान्तरम् ।

अध्ययनक्रमः—आचाराङ्गस्य प्रथमे श्रुतस्कन्धे नवाध्ययनानि, तत्र सप्तमस्य महापरिज्ञाख्यास्या-
ध्ययनस्य पठन-पाठनपरम्परा चूर्णिकृतां समये नासीदिति ‘सपतं महापरिण्णा ण पटिज्जह्’ इति आचाराङ्ग-
चूर्णिकृता वचनादवसीयते, ‘तच्च व्यवच्छिन्नम्’ इति वचनाद् वृत्तिकृतां शीलाचार्याणां समये तु तस्य
व्यवच्छेद आसीदिति स्पष्टमेव प्रतीयते । दृश्यतां पृ० ६९ टि० १ ।

प्रथमश्रुतस्कन्धेऽध्ययनानां यः क्रम आचाराङ्गनिर्गुणत्वादात्तुपलभ्यते स एव षष्ठमध्ययनं यावत् समवाया-
ङ्गज्ञादौ दृश्यते, सप्तमाष्टमनवमाध्ययनानां क्रमे तु तत्र मेदो दृश्यते ।

द्वितीये श्रुतस्कन्धे प्रथमायां चूलायां सप्ताध्ययनानि, द्वितीयायां सत्तैकक्रमाभिधायामपि सप्ताध्ययनानि,
तृतीयायां चतुर्थ्यां च चूलायामेकैकमध्ययनमिति सर्वसख्यया षोडशाध्ययनानि । तत्र द्वितीयायां चूलायां
यानि सप्त अध्ययनानि तत्र चूर्णिकृद्भिः चतुर्थ्यो रूपसत्तैकः पञ्चमश्च अब्दसत्तैकको निर्दिष्टो व्याख्यातश्च
आ V

तथा, शीलाचार्यादिभिर्नृत्तिकारैस्तु चतुर्यः शब्दसप्तैककः पञ्चमश्च रूपसप्तैकको निर्दिष्टो व्याख्यातश्च तथा । दृश्यतां पृ० २३९ टि० १, पृ० २४७ टि० ८ ।

परिमाणम्—प्रथमश्रुतस्कन्धस्य अष्टादश पदसहस्राणि परिमाणं शास्त्रेषु निर्दिष्टम् । इयं च पारिभाषिकी पदसंज्ञा । यथा सूत्रान्तरेषु पाठपरिहाण्या कालान्तरेण परिमाणे न्यूनत्वं जातं तथा आचाराङ्गेषुपि जातव्यम् । सम्प्रति तु ३२ अक्षराणामेकोऽनुष्टुप् श्लोक इति गणनया 'ग्रन्थाग्रं ८००' इति संदी० प्रती प्रथमश्रुतस्कन्धान्ते जल्लेखदर्शनात् प्रथमश्रुतस्कन्धस्य ८०० श्लोकाः परिमाणं प्रतीयते । सम्पूर्णस्य तु आचाराङ्गस्य परिमाणं २४५४, २५५४, २६४४, २६५४ इति विविधरूपेण प्रतिषु लिखितं दृश्यते, दृश्यतां सू० २९८ टि० ७ ।

रचनाशैली—दशवैकालिकचूर्ण्यादिषु सूत्रकृताङ्गचूर्ण्यादिषु च आचाराङ्गस्य रचनाशैली अभिहिता । एतच्च पञ्चमे परिशिष्टे द्रष्टव्यम् । प्रथमश्रुतस्कन्धस्य रचना गद्य-पद्यमिश्रा विलोक्यते, तत्र प्रभूतानि तादृशान्यपि वाक्यानि दृश्यन्ते यानि पद्यांशसदृशानि^१ प्रतिभान्ति । 'पूर्वं सम्पूर्णानि पद्यानि भवेयुः कालान्तरेण तु कस्यचिदंशस्य परिगलनात् खण्डितपद्यरूपाणि वाक्यानि सज्जातानि' इत्यपि संभवेत्, दृश्यतां पृ० ६५ पं. १० इत्यस्य पञ्चमे परिशिष्टे तुलना । द्वितीयश्रुतस्कन्धे तु षोडशमध्ययनं पद्यात्मकम्, अपराणि तु पञ्चदश अध्ययनानि मुख्यतया गद्यरूपाण्येव ।

पाठपरम्परा—आचाराङ्गसूत्रे कालान्तरेण पाठभेदा अपि सज्जाताः, ततः चूर्णिकृद्भिः वृत्तिकृद्भिश्च तेषां समक्षं यः पाठ आसीत् तदनुसारेण व्याख्या कृता, अतः उभयोः पाठयोः प्रथमे श्रुतस्कन्धे क्वचित् क्वचित् स्वयो मेदोऽपि दृश्यते, द्वितीये श्रुतस्कन्धे तु भूयात् पाठभेदः, तत्रापि दशमाध्ययनादारभ्य अनेकेषु स्थानेषु अतीव अतीव पाठभेदो दृश्यते, दृश्यतां पृ० २३५ टि० ३, पृ० २४० टि० १, पृ० २७४ टि० ७, पृ० २७९ टि० ६ इत्यादि । वृत्तिकृदनुसृतपाठपरम्परापेक्षया चूर्णिकृदनुसृता पाठपरम्पराऽतीव प्राचीना प्रायः शोभनतरा च प्रतीयते । सम्प्रति या आचाराङ्गसूत्रस्य वाचना विविधास्तु प्रतिभूपलभ्यते सा वृत्तिकृदनुसृतपाठपरम्परैव सह प्रायशः सवदति ।

यापनीयसंवेऽपि आचाराङ्गस्य विभिन्ना विशिष्टा वा पाठपरम्परा आसीत् । केनचिदंशेन श्वेताम्बर-तुल्यः केनचिच्चंशेन विगम्बरतुल्यो यापनीयसंवेऽपि पुरातनकाले आसीत् ।

आचाराङ्गस्यास्य सशोधने आचाराङ्गचूर्णि-वृत्ति-निशीथचूर्ण्यादयो बहवो ग्रन्था अत्र उपयुक्ताः, तेभ्यश्चानेके पाठास्तत्र तत्र टिप्पणेषूद्धृताः । तत्र यद्यपि तेषां ग्रन्थानां पृष्ठादिकं मुद्रितग्रन्थानुसारेण निर्दिष्टं तथापि पाठाः प्राचीनहस्तलिखितग्रन्थानुसारेणैव निर्दिष्टाः, अतोऽत्रोद्धृतेषु पाठेषु मुद्रिताद् यत्र भेदो दृश्यते तत्र व्यामोहो न विधेयः । एते च पाठभेदा आ० प्र० मुनिराजश्री पुण्यविजयजीमहोदयैः महता परिश्रमेण प्राचीनतरहस्तलिखितग्रन्थानुसारेण सग्रहीताः ।

परिशिष्टानि—उपयोगीनि पञ्च परिशिष्टान्यपि अत्र सयोजितानि । आचाराङ्गसूत्रे यत्र स एव तादृशो वा पाठः पुनः पुनरावर्तते तत्र 'जाव' इत्यभिधाय अङ्कनिर्देशं वा विधाय संक्षिप्तः पाठ उपन्यस्तः । एतादृशेषु स्थानेषु 'जाव' शब्दग्राह्या अङ्कग्राह्याश्च पाठा द्वितीयपरिशिष्टे दर्शिताः । पञ्चमे परिशिष्टे जैन-बौद्ध-वैदिकग्रन्थैः सह तुलना क्वचित् क्वचित् कृताऽस्ति, अध्ययननाम्ना स्पष्टीकरणं पाठानां क्वचिच्चुद्धीकरणं चापि तत्र वर्तते ।

व्याख्याः—आचाराङ्गसूत्रस्य सम्प्रति उपलभ्यमानास्तु व्याख्यास्तु चतुर्दशपूर्वविदा भगवता भद्रबाहु-स्वामिना विरचिता निर्युक्तिः प्राचीनतमा व्याख्या ।

१. यद्यपि पट्टसु आद्याध्ययनेषु पञ्चदशैव संपूर्णानि पद्यानि अस्माभिर्निर्दिष्टानि तथापि 'द्विपादायात्मिकापि गाथा भवति' इति श्रावकभूमौ बौद्धाचार्यस्य असङ्गस्य वचनेन बह्वन्यपि पद्यान्यत्र सम्भवन्ति ।

ततः परं गन्धहस्तिविरचितं शङ्खपरिज्ञा[प्रथमाध्ययन]विवरणमासीत् । एतच्च सम्प्रति नोपलभ्यते ।

ततः परम् आचाराङ्गचूर्णिः, इयं च अतिप्राचीना सूत्र-निर्युक्तिव्याख्या । बौद्धाचार्यनागार्जुन-दिङ्नागयोर्वचनानि, ईश्वरकृष्णरचितसांख्यकारिकात उद्धृता कारिका, यापनीयानां निर्देश इत्यादि बहुतरमैतिह्योपयोग्यपि तत्र लभ्यते ।

ततः परं शीलाचार्यैर्विरचिता महती वृत्तिसलभ्यते । इमामेव वृत्तिं प्राधान्येन उपनीत्य कालान्तरे-ऽन्यैर्विरचिता अनेकाः सक्षिप्ता वृत्तयोऽपि उपलभ्यन्ते ।

शीलाचार्यस्यैव शीलाङ्काचार्यनाम्ना प्रसिद्धिः । 'आचार्यश्रीशीलाङ्गविरचितायाम् आचारटीकायां द्वितीयश्रुतस्कन्धः परिसमाप्तः' इत्यपि १४६७ वर्षे तालपत्रोपरिलिखितायां शीस० प्रती प्रत्यन्ते दृश्यते ।

खंभातस्थप्राचीनतरप्रत्यनुसारेण ७८४ शकसंवत्सरे शीलाचार्येण वृत्तिरियं विरचिता । अपरास्तु प्रतिष्ठु ७९८ शकसंवत्सरे वैशाखशुद्धपञ्चम्यां वृत्तिरियं विरचिता इत्युल्लेखो दृश्यते । काष्ठुचिन्तु प्रतिष्ठु '७७२ गुप्तवर्षे प्रथमश्रुतस्कन्धवृत्तिः, ७९८ शकवर्षे द्वितीयश्रुतस्कन्धवृत्तिर्विरचिता' इत्यपि प्रथमश्रुतस्कन्धान्ते द्वितीयश्रुतस्कन्धान्ते च क्रमेणोल्लेखो दृश्यते । दृश्यतां स्त्रीनिर्वाण-केवलमुक्तिप्रकरणप्रस्तावना ।

प्रत्ययः—अस्य संशोधने आधारभूतानामाचाराङ्गसूत्रस्य प्रतीनां संक्षेपत ईदृशं स्वरूपम्—

शां० = श्रीशान्तिनाथजैनज्ञानभंडार(खंभात)सत्का प्रतिः, क्रमाङ्क १

खं० = श्रीशान्तिनाथजैनज्ञानभंडार(खंभात)सत्का प्रतिः, क्रमाङ्कः ३

जे० = श्रीजिनभद्रसूत्रज्ञानभंडार(जिसलमेर)सत्का प्रतिः, क्रमाङ्क १

खे० = खेतारवर्दीज्ञानभंडार(पाटण)सत्का प्रतिः

'सं० = संभवपाडाज्ञानभंडार(पाटण)सत्का हत्वा प्रतिः १५"X२" इंचप्रमिता

१. अस्याः प्रतेरन्ते यानि लेखकादिनामानि उल्लिखितानि दृश्यन्ते तदनुसारेण वैक्रमस्य त्रयोदशशतक-स्योत्तरार्धे प्रतियरियं लिखितेति प्रतीयते । स चायसुल्लेखः सं० प्रत्यन्ते—

“उत्तुंगः सरलः सुवर्णरुचिः शास्त्राविशालच्छविः,

सच्छायां गुरुवैललधनिलयः पर्वश्रियालंकृतः ।

सद्वृत्तत्वयुतः सुपन्नगरिमा मुक्ताभिरामः शुचिः,

पल्लीपाल इति प्रसिद्धिमगमद् वंशः सुवंशोपमः ॥ १ ॥

निस्तोमः परिपूर्णवृत्तमहिमा मुक्तामणिः प्रोज्ज्वल-

स्तश्रामूढिमलोलसद्वसुरसौ श्रीचंद्रनामा गृही ।

श्रीमत्पार्श्वजिनेश्वरस्य सदनव्याजेन येनाहितो,

मेदिन्या स्वयंशःप्रकाशवत् । स्फूर्त्यै(र्ज)त्किरीटः स्फुटं ॥ २ ॥

तस्यासीद् गृहमेधिनी जिनवचःपीयूषपूर्णश्रुति-

मार्गं इत्यमिथा बुधैर्मुंरिपोल्लेखीरिव प्रोच्यते ।

सा प्राचीव विवेकिसामड-सुधीसामंतसंज्ञौ सुतौ,

सूर्याचंद्रमसाविव स्फुटकरौ धत्ते स्म पुत्राशयौ ॥ ३ ॥

आसीत् तद्गुणिनी स्ववंशनभसः सचंद्रिका निर्मला,

नाम्ना श्रीमत्तिराश्रितागमसतिः सदर्शनलंकृतिः ।

श्रुत्वा जैनवचो विवैच्य विविधं संसारनिःसारतां,

सद्यः श्रीजयसिंहसूरिसविधे दीक्षामसावप्रहीत् ॥ ४ ॥

संदी०=संघवीपाडाज्ञानमंडार(पाटण)सत्का दीर्घा प्रति: ३२"×२" इंचमिता, वैक्रमे १४६७ वर्षे लिखितेयं प्रति: ।

एवं षट् तालपत्रोपरिलिखिताः प्रतयः । अथ कागदपत्रोपरिलिखिता अष्टौ प्रतयः—

इ०=ईडर जैनश्वेताम्बरसंघपेढीसत्का प्रति:

जै०=जैनसाहित्यविकासमंडल(मुंबई)सत्का प्रति:

हे १, २, ३=श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिर(पाटण)सत्कास्तिष्ठः प्रतयः

ला०, ला १=ला० द० भा० सं० विद्यामन्दिर(अहमदाबाद)सत्कं प्रतिद्वयम्

जि०=जिनहंससूरिविरचितदीपिकासहिता प्रति: ला० द० भा० सं० वि० सत्का ।

आधु शा० प्रति: २०४ तमसूत्रपर्यन्तमेव वर्तते । **जे०** प्रते: ३१ तमसूत्रं यावदेवोपयोगः कृतः ।

ला १-जि० प्रत्योरपि क्वचिदेवोपयोगः कृतः । **संदी०** प्रति: समग्रग्रन्थमुद्रणानन्तरमेव लब्धा, अतस्तत्रत्याः पाठभेदा विशिष्टाः **संदी०प्रतिपाठाः** इत्यत्रावश्यं विलोकनीयाः । शुद्धिपत्रकमपि उपयुज्यैव पठनीयोऽयं ग्रन्थः ।

धन्यवादः—अस्या जैनागमग्रन्थमालायाः प्रकाशने बीजरूपाः प्राणभूताश्च स्व० आगमप्रमाकर-मुनिराजश्री पुण्यविजयजीमहाभागाः, संशोधनोपयोगिनी सामग्र्यपि यावज्जीवं महता परिश्रमेण तैः संगृहीता ।

अहमदाबादस्थे लालभाई दलपतभाई भारतीय संस्कृतिविद्यामन्दिरे विद्यमानेयं सामग्री तन्नियामकैः 'प० दलसुखभाई मालवणिया' महोदयैः महता सौजन्येन प्रदत्ता, अपरापि च सामग्री स्थानान्तरत आनाय्य प्रदत्ता ।

मौजमुद्रणालयस्याधिपतिभिः कार्यवाहकैश्च परमेण सौजन्येन मुद्रितोऽयं ग्रन्थः । सीसकाधरसयोजक (कंपोझीटर)वर्गेणापि महता महता श्रमेण कष्टेनापि च मुद्रणकार्यमिदं पारं प्रापितम् ।

श्रीमहावीरजैनविद्यालयस्य कार्यवाहकमहानुभावैः जिनागमेषु परमभक्त्या विपुलधनव्ययादिसाध्यं महत् कार्यमिदमङ्गीकृतमस्ति, एतादृशे कार्ये महद् धैर्यं व्यवस्था चापेक्ष्यते ।

श्रीमहावीरजैनविद्यालयस्य महामात्रैः 'श्री कान्तिभाई कोरा' इत्येभिर्महानुभावैः सर्वापीथं मुद्रण-प्रकाशनादिव्यवस्था महत्या श्रुतभक्त्या परमेण सौजन्येन कौशल्येन च विहिता ।

मुनिश्रीधर्मचन्द्रविजयेन प्राग्मुद्रितपत्र(ग्रुफ)पठनादिषु विविधेषु कार्येषु अनवरतं साहायकं भक्तिपूर्ण-चेतसा अनुष्ठितम् ।

एवमस्य संशोधनादौ विविधप्रकारैः उपकारिणः सर्वेऽपि महानुभावा अनेकशो धन्यवादमर्हन्ति ।

तस्या एव भगिन्या श्रान्तुनाम्मा(भन्या) विशालमभिलेख्य ।

आचारसूत्रपुस्तकमिह दत्तं श्रीमतिगणिन्यै ॥ ५ ॥

इदुर्थावदमंदमंदरगिरिर्थावत् सुराणां सरिद्,

यावद् यावदिलातलं जलनिधिर्यावज्जभोमंडलं ।

यावत् साद्रमनिचनंदनवनं यावद् यशोऽस्त्यर्हतां,

यावत् तावदिह प्रबोधतरणिर्नद्यादसौ पुस्तकः ॥ ६ ॥

एतत् पुस्तकममलं सकलं श्रीधर्मवोषसूरीणा ।

व्याख्याहेतोरर्पितमिह सद्यः श्रीमतिगणिन्या ॥ ७ ॥”

गुरुचरणप्रणिपातः—अनन्तोपकारिणां पूज्यपादानां पितृचरणानां गुरुदेवानां मुनिराजश्री भुवन-
विजयजीमहाराजानां कृपया कार्यमिदं सम्पन्नम्, तेषां चरणेषु अनन्तशः प्रणिपातं करोमि।

प्रभुपूजनम्—परमकृपावन्तां परमेश्वराणां श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथप्रभूणां प्रसादात् साहाय्याच्चैव कार्यमिदं
सम्पन्नमिति तेषां करकमलेषु अनन्तशः प्रणिपातपूर्वकं भक्तिभरनिर्भरेण चेतसा पुष्पाञ्जलिरूपमेनं ग्रन्थं
निधाय प्रभुपूजनं विधाय प्रसीदति मे चेतः।

विक्रमसंवत् २०३२,
आषाढशुक्लपक्षी
(प्रभुमहावीरच्यवन-
कल्याणकदिनम्)
जुद्धरा (ता० पाटण)

इत्यावेदयति—

पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयसिद्धिसूरीश्वरपट्टालङ्कार—
पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयमेघसूरीश्वरशिष्य—
पूज्यपादमुनिराजश्रीभुवनविजयान्तेवासी
मुनि जम्भूविजयः

FOREWORD

By the grace of Supreme Soul and spiritual teachers I am able to present before the lovers of Jaina Āgamas the critical edition of the *Ācārāṅgasūtra*. While preparing this edition, I utilized many old manuscripts and scrutinized various readings yielded by them.

On the attainment of omniscience Lord Vīravardhamāna, the twenty-fourth Jaina *tīrthāṅkara*, commenced to deliver religious discourses. Following these discourses, his direct principal disciples Gautama and others composed the twelve *Anga* works (*dvādaśāṅga*). Among these twelve works, the *Ācārāṅgasūtra* occupies the first place. Rev Bhadrabāhusvāmī explained, with great respect, its importance and the first place accorded to it, giving many supporting reasons, the foremost being the one that it contains the essence of the preachings of Lord Mahāvīra. All the textual evidences pertaining to this point are given at length in my Gujarati Introduction.

The *Ācārāṅgasūtra* consists of two *Śruta-skandhas* (Two Groups of Scriptural writings). The first one is known by the name of *Ācāra* or *Brahmacārya* or *Navabrahmacārya*. It is called *Nava-brahmacārya* because it contains nine chapters (*adhyāyana*s). The second *Śruta-skandha* is of the nature of an appendix (*cūlikā*) and is known by the name of 'Agra' or 'Ācārāgra'. It contains five appendices (*cūlās*). Among them the fifth one is called *Nīśītha-cūlā*. Since long this fifth *cūlā* has been separated from the *Ācārāṅgasūtra* and has been considered to be an independent *sūtra* called *Nīśītha-sūtra*. Even the author of *Cūṛṇī* and Śīlācārya and others commented on the *Ācārāṅgasūtra* up to the end of the fourth *cūlā*. Hence the present volume of the *Ācārāṅgasūtra* contains the first *Śruta-skandha* up to the end of the fourth *cūlā*.

Authorship: All unanimously hold that Rev Sudharmasvāmī, the fifth direct disciple of Lord Mahāvīra, has composed the first *Śruta-skandha*. Regarding the authorship of the second *Śruta-skandha*, there are various views. Rev Bhadrabāhusvāmī, in his *Niryukti* on the *Ācārāṅgasūtra*, states that *sthaviras* have composed the *Ācārāgras*. While commenting on this statement of Rev Bhadrabāhu, the author of the *Cūṛṇī*, asks us to understand the term 'sthavira' in the sense of 'ganadhara' (direct principal disciple of Lord Mahāvīra). Śīlācārya, the author of the *Ācārāṅgavṛtti*, takes this term 'sthavira' in the sense of Elders by dint of their knowledge, that is, knowers of the fourteen *Pūrvas*. In the *Avāśyakacūṛṇī* and the *Paśīstapārva* we are told that the third and the fourth *cūlās* have been brought from (Lord Smandharasvāmī in) Mahāvīdehaksetra by the nun Yaksā, a sister of Śhūlabhadra.

FOREWORD

By the grace of Supreme Soul and spiritual teachers I am able to present before the lovers of Jain *Āgamas* the critical edition of the *Ācārāṅgasūtra*. While preparing this edition, I utilized many old manuscripts and scrutinized various readings yielded by them.

On the attainment of omniscience Lord Viravardhamāna, the twenty-fourth Jain *tīrthankara*, commenced to deliver religious discourses. Following these discourses, his direct principal disciples Gautama and others composed the twelve *Anga* works (*dvādaśāṅga*). Among these twelve works, the *Ācārāṅgasūtra* occupies the first place. Rev Bhadrabāhusvāmī explained, with great respect, its importance and the first place accorded to it, giving many supporting reasons, the foremost being the one that it contains the essence of the preachings of Lord Mahāvīra. All the textual evidences pertaining to this point are given at length in my Gujarati Introduction.

The *Ācārāṅgasūtra* consists of two *Śruta-skandhas* (Two Groups of Scriptural writings). The first one is known by the name of *Ācāra* or *Brahmacārya* or *Navabrahmacārya*. It is called *Navabrahmacārya* because it contains nine chapters (*adhyāyana*s). The second *Śruta-skandha* is of the nature of an appendix (*cūlikā*) and is known by the name of 'Agra' or 'Ācārāgra'. It contains five appendices (*cūlās*). Among them the fifth one is called *Niśītha-cūlī*. Since long this fifth *cūlā* has been separated from the *Ācārāṅgasūtra* and has been considered to be an independent *sūtra* called *Niśītha-sūtra*. Even the author of *Cūṛṇī* and *Śīlācārya* and others commented on the *Ācārāṅgasūtra* up to the end of the fourth *cūlā*. Hence the present volume of the *Ācārāṅgasūtra* contains the first *Śruta-skandha* up to the end of the fourth *cūlā*.

Authorship: All unanimously hold that Rev Sudharmasvāmī, the fifth direct disciple of Lord Mahāvīra, has composed the first *Śruta-skandha*. Regarding the authorship of the second *Śruta-skandha*, there are various views. Rev Bhadrabāhusvāmī, in his *Niryukti* on the *Ācārāṅgasūtra*, states that *sthaviras* have composed the *Ācārāgras*. While commenting on this statement of Rev Bhadrabāhu, the author of the *Cūṛṇī*, asks us to understand the term 'sthavira' in the sense of 'ganadhara' (direct principal disciple of Lord Mahāvīra). Śīlācārya, the author of the *Ācārāṅgavṛtti*, takes this term 'sthavira' in the sense of Elders by dint of their knowledge, that is, knowers of the fourteen *Pūrvas*. In the *Āvaśyakacūṛṇī* and the *Parīśistaparva* we are told that the third and the fourth *cūlās* have been brought from (Lord Simandharasvāmī in) Mahāvīdehaksetra by the nun Yaksā, a sister of Śtūlabhadra.

The author of the *Pañcakalpabhāṣyacūṛṇi* is of the opinion that *Ācārprakalpa* (i.e. *Niṣṭha*) is the systematic arrangement of the material taken from the ninth *Pūṛva*, this systematic arrangement done by Rev Bhadrabāhu

Order of Chapters: As we know, the first *Śruta-skandha* of the *Ācārāṅgasūtra* contains nine chapters. The seventh one is known by the name of *Mahāparijñā*. Its study was not prevalent in the days of the author of the *Ācārāṅgacūṛṇi*. That is, it did not find place in the curriculum of Jaina monks in his days. This can be gathered from his remark '*sampatam mahāparinnā na padhujjar*' (= 'here ends *Mahāparinnā* which is not studied') And in the days of Śīlācārya it was lost. This is clearly stated by Śīlācārya. He says '*tac ca vyucchinnam*' (= and it is completely destroyed') (See p 69, f.n. 1.)

The order of the first six chapters of the first *Śruta-skandha*, which is accepted in the *Ācārāṅganiryukti* and the other commentaries is the same as is found mentioned in the *Samavāyāṅgasūtra* and the other similar works. But there is difference of opinion regarding the order of the remaining three chapters of the first *Śruta-skandha*.

In the second *Śruta-skandha* the first *cūlā* contains seven chapters, the second one which is named *Saptatka* also contains seven chapters and the third and the fourth *cūlās* contain one chapter each. Thus in all there are sixteen chapters in the second *Śruta-skandha*. Among the seven chapters of the second *cūlā*, according to the author of the *Ācārāṅgacūṛṇi*, the fourth one is *Rūpasaptatka* and the fifth one is *Sabdasaptatka*. He mentions as well as comments on them in this order. But Śīlācārya and other commentators reverse the order of these two chapters. For them *Sabdasaptatka* is the fourth chapter and *Rūpasaptatka* is the fifth one. They comment on them in this order (See p 239, f.n. 1; p 247, f.n. 8)

Extent: In the Scriptures it is mentioned that the extent of the first *Śruta-skandha* is equal to eighteen thousand *paḍas*. The term '*paḍa*' is technical. The extent of the *Ācārāṅgasūtra* has been reduced on account of the loss of some portion of the text with the passage of time. This is what has happened in the case of the extent of other *Sūtras* too. At present the measure of one *anustup śloka* is 32 letters. And in measuring the extent of a particular text this *anustup śloka* is taken as a unit of measurement. The remark '*granthāgra 800*' occurs at the end of the first *Śruta-skandha* in ३३१० ms. This remark enables us to infer that the extent of the text of the first *Śruta-skandha* is 800 *anustup ślokas*. The extent of the complete text of the *Ācārāṅgasūtra* is given differently in different mss. Some mss give 2,454, some 2,554 some 2,644 and some 2,654 *ślokas* as the extent of the complete text of the *Ācārāṅgasūtra*.

Style: The style of the *Ācārāṅgasūtra* is described in the *Cūṛṇi*, etc., of the *Daśavakālikasūtra* as well as of the *Sūtrakṛtāṅgasūtra*. For this description one may refer to the fifth Appendix (*Parīśista*). The first *Śruta-skandha* is a composition in mixed verse and prose. Again, therein we find so many sentences which look like parts of verses 'Formerly there were complete verses. But with the passage of time some portions of these verses were lost. So, there came into existence these sentences of broken verses.' This view is also plausible (See Appendix V, p 65, line 10). In the second *Śruta-skandha* the sixteenth chapter is composed in verses and all the remaining chapters are mainly composed in prose.

Traditions of Readings: With the passage of time different readings cropped up in the *Ācārāṅgasūtra*. The authors of the *Cūṛṇi* and the *Vṛtti* accepted the versions that were before them and following those versions they wrote their commentaries. Hence, these two versions at some places in the first *Śruta-skandha* differ from one another but the difference is very slight. On the other hand, in the second *Śruta-skandha* the versions differ widely. There too from the tenth chapter onward there are many places where the difference of readings is very great (see p 235 fn 3, p 240 fn 1, p 274 fn 7, p 279 fn 6, etc.). The tradition of readings, followed by the author of the *Cūṛṇi* is much older and better than the one followed by the author of the *Vṛtti*. The version which we now find in different mss is mostly in consonance with the tradition of readings, followed by the author of the *Vṛtti*.

There existed even in the *Yāpanīya-saṅgha* a different and distinct tradition of readings of the *Ācārāṅgasūtra*. This *Yāpanīya-saṅgha* that resembled the *Śvetāmbara-saṅgha* in some points and the *Dīgambara-saṅgha* in some other points existed in olden days.

In the preparation of the critical edition of the *Ācārāṅgasūtra*, we have consulted with profit many works like *Ācārāṅgacūṛṇi*, the *Ācārāṅgavṛtti* and the *Nisīthacūṛṇi*. We have noted in the footnotes many readings yielded by them. Though the page numbers, etc., are given according to the printed editions, the readings are given according to the old mss. So one should not get confused, noticing the difference between the noted readings and the actual readings found in those printed texts. Late Āgama-Prabhākara Munirāja Śrī Punyaviṇṇaya took great pains to collect all these readings from various mss.

Appendices: The present critical edition of the *Ācārāṅgasūtra* is embellished with five useful appendices. Wherever in the *Ācārāṅgasūtra* there occurs the repetition of the same or similar textual portion, the concerned textual portion is abridged by the usage of 'jāva' or numerals. All the textual portions that are suggested by 'jāva' or

- खे० This ms belongs to Khetaravāsī Jñānabhandāra, Patan.
- सं० This ms belongs to Sanghavīpādā Jñānabhandāra, Patan. Its size is 15" × 2" On the basis of the proper names occurring in the colophon¹ at the end of the ms, we can infer that it should have been written in the second half of the thirteenth century of Vikrama Era.
- संदी० This ms which is very long (*dirgha*) belongs to Sanghavīpādā Jñāna-bhandāra, Patan. Its size is 32" × 2". It has been written in 1467 V S
- इ० This ms belongs to Idar Jaina Śvetāmbara Sangha Pedhi
- जे० This ms belongs to Jaina Sāhitya Vikās Mandal, Bombay.
- हे१, २, ३ These three mss are preserved in Śrī Hemacandrācārya Jaina Jñānamandir, Patan
- जा०, ला१ These two mss are preserved in the Lalbhai Dalpathbhai Bharatiya Sanskriti Vidyamandir, Ahmedabad.
- जि० This ms also belongs to the Lalbhai Dalpathbhai Bharatiya Sanskriti Vidyamandir, Ahmedabad It contains *Dīpikā* by Jinahamsasūri

ज्ञ० ms contains the text up to 204th *sūtra*. We have utilized the text contained in the जे० ms up to 31st *sūtra* जा१ and जि० mss. have been consulted only occasionally. When we got the संदी० ms, the entire text had already been printed. We advise the readers to study '*Viśistāḥ sandī. Pratipāthāḥ*' (Important Readings Yielded by संदी० ms). Readers are advised to read the text only after correcting it according to the *Suddhapatram* (Errata) given in this volume

Acknowledgements : We gratefully remember Late Āgamaprabhākara Munirāja Śrī Punyaviṇayaji who conceived this Scheme of Jaina Āgama Series and remained engaged, up to the end of his life, in collecting the material necessary for editing the texts of the Jaina Āgamas This material is in the safe custody of the Lalbhai Dalpathbhai Bharatiya Sanskriti Vidyamandir, Ahmedabad. Our thanks are due to Pt Dalsukhbhai Malvania, Director of the Vidyamandir, for making available to us this material as also the material from other places

Our sincere thanks are also due to the members of the Managing Board of the Shri Mahavira Jaina Vidyalaya for undertaking this scheme involving heavy expenditure Their devotion to scriptures is exemplary They have great patience and organizing capacity which are required in carrying out such a stupendous task.

¹ Refer to footnote No 1, pp 59-60 of Āmukham

Shri Kantilal Dahyabhai Kora, Registrar, Shri Mahavir Jaina Vidyalaya, has taken keen interest in the publication work. He has been very careful to see that all the work regarding the Press goes on smoothly and uninterrupted. His hard work deserves appreciation.

We cannot forget Muni Shri Dharmachandravijaya who has helped us by way of reading proofs and doing other necessary things.

Shri V. P. Bhagvat of the famous Mouj Printing Bureau, Bombay, deserves our heart-felt thanks for providing us with the various printing facilities.

I respectfully remember my father and spiritual teacher (in the worldly and spiritual lives respectively), His Holiness Late Munirāja Shri Bhuvanavijayaji. I could accomplish this onerous task through his profound grace.

I derive constant inspiration from Lord Shri Śankheśvara Pārśva-nātha, the Compassionate par excellence. His grace has instilled in me the mental power necessary for accomplishing this task. I, with mind full of devotion, offer this work to Him.

Vikrama Samvat 2032,
Sixth day of the Bright half of Āsādhā,
Umdara (Dist. Patan)

Muni Śrī Jambuvijayaḥ
Disciple of Late
His Holiness Munirāja Śrī
Bhuvanavijayaḥ Mahārāja

सम्पादनोपयुक्तग्रन्थसूचिः

ग्रन्थः	प्रकाशकादि
अनुयोगद्वारसूत्रम्	श्रीमहावीर जैन विद्यालय, मुंबई
अंगसुत्ताणि	जैन विश्वभारती, लाडनूं
अंगुत्तरनिकाय	पालिप्रकाशन मंडल, बिहार
आचाराङ्गनिर्युक्ति	आगमोदयसमितिः, तथा
आचाराङ्गसूत्रस्य शीलाचार्यरचिता वृत्तिः	मोतीलाल बनारसीदास (दिल्ही)
आचाराङ्गसूत्र-प्रथमश्रुतस्कन्ध	सम्पादक—WALTHER SCHUBRING
	प्रकाशक—Kraus Reprint Ltd. Nendeln, Liechtenstein, 1966.
आयारो तह आयारचूला	देवनागर्यां लिप्यां प्रकाशिका
आवश्यकचूर्णिः	—जैनसाहित्यसंशोधकसमितिः, पुना
आवश्यकभाष्यम्	जैन श्रेताम्बर तेरापंथी महासभा, कलकत्ता
आवश्यकसूत्रस्य मलयगिरिसूरिरचिता वृत्तिः	श्रीऋषभदेवजी केसरीमलजी, रतलाम आगमोदयसमितिः
आवश्यकसूत्रस्य हारिभद्री वृत्तिः	”
ईशावास्योपनिषद्	”
उत्तराध्ययनसूत्रम्	श्रीमहावीर जैन विद्यालय, मुंबई
औपपातिकसूत्रम्	आगमोदयसमितिः
कल्पसूत्रम्	साराभाई नवाब
कल्पसूत्रवृत्तिः कल्पद्रुमकलिका	वेलजी शिवजी, मुंबई
” किरणावली	जैन आत्मानंद सभा, भावनगर
” दीपिका	पं. मफतलाल श्वेरेचंद
” प्रदीपिका	”
” सन्देहविषौषधिः	”
” सुवोधिका	”
कौशीतकी उपनिषद्	
छान्दोग्योपनिषद्	
जम्बूद्वीपपञ्जतिः	आगमोदयसमितिः

जयध्वला
 तत्त्वार्थसूत्रम् }
 तत्त्वार्थभाष्यम् }
 तत्त्वार्थराजवार्तिकम्
 तैत्तिरीयोपनिषद्
 दशवै० = दशवैकालिकसूत्रम्
 दशवै० चू० = दशवैकालिकचूर्णिः
 दशाश्रुतस्कन्धचूर्णिः
 द्वादशारं नयचक्रम्
 नन्दीसूत्रम्
 नन्दीचूर्णिः
 नन्दीवृत्तिः (हारिभट्टी)
 नन्दीवृत्तिः (मलयगिरिया)
 निशीथसूत्रम् }
 निशीथचूर्णिः }
 निशीथभाष्यम् }
 वृत्तिहोत्तरतापनी उपनिषद्
 पंचकल्पभाष्यम्
 पञ्चाशकवृत्ति
 परिशिष्टपर्व
 प्रभावकचरित्रम्
 बृहत्कल्पसूत्रम् }
 बृहत्कल्पसूत्रभाष्यम् }
 बृहत्कल्पसूत्रवृत्तिः }
 ब्रह्मोपनिषद्
 भगवद्गीता
 मज्झिमनिकाय
 मूलाराधना(भगवती आराधना)वृत्तिः
 विजयोदया
 राजप्रश्नीयसूत्रम्
 विग्रहव्यावर्तनी
 विसुद्धिमग्नो
 ,, सटीक

दिगम्बर जैनसंघ चौरासी, मथुरा
 देवचंद लालभाई जैनपुस्तकोद्धार फंड,
 सुरत

भारतीय ज्ञानपीठ, काशी

श्रीमहावीर जैन विद्यालय, मुंबई
 प्राकृतटेक्ट सोसायटी
 मणिविजयजीगणिग्रन्थमाला
 जैन आत्मानन्दसभा, भावनगर
 श्रीमहावीर जैन विद्यालय, मुंबई
 प्राकृतटेक्ट सोसायटी

”
 आगमोदयसमितिः

सन्मति ज्ञानपीठ, आगरा

जैनधर्म प्रसारक सभा, भावनगर
 निर्णयसागर प्रेस, तथा सिंघी जैन ग्रंथमाला

जैन आत्मानन्द सभा, भावनगर

पालिप्रकाशनमण्डल, बिहार
 सखाराम नेमचंद दि० जैन ग्रन्थमाला,
 सोलापूर

आगमोदयसमिति
 बौद्धसंस्कृतग्रंथावली 10, मिथिला विद्यापीठ
 भारतीय विद्याभवन, मुंबई
 पालिग्रंथमाला, वाराणसी

न्यवहारसूत्रम्
न्यवहारसूत्रवृत्तिः
श्रावकभूमि

}

पट्खण्डागम-धवला टीका
समवायाङ्गसूत्रम्
सूत्रकृताङ्गम्
सूत्रकृताङ्गचूर्णिः
सूत्रकृताङ्गवृत्तिः

स्त्रीनिर्वाण-केवलिभुक्तिप्रकरणे
स्थानाङ्गसूत्रम्
हठयोगप्रदीपिका

सम्पादक—माणिकमुनिजी

काशीप्रसाद जायसवाल रिचर्स इन्स्टीट्यूट,
पटना

जैनसाहित्योद्धारकफंड, अमरावती
आगमोदयसमितिः
श्रीमहावीर जैन विद्यालय, मुंबई
प्राकृतटेक्स्टसोसायटी
आगमोदयसमितिः तथा मोतीलाल
बनारसीदास (दिल्ली)
जैन आत्मानंद समा, भावनगर
आगमोदयसमितिः

सङ्केतविवरणम्

[१] आचाराङ्गसूत्रस्य हस्तलिखितानामादर्शानां सङ्केताः
[एतेषां सङ्केतानां विवरणं प्रस्तावनातोऽवगन्तव्यम्]

इ०-इ० संज्ञक	आचाराङ्गसूत्रस्य	हस्तलिखित	आदर्शः
खे०-खे० ”	”	”	”
जि०-जि० ”	”	”	”
जे०-जे० ”	”	”	”
जै०-जै० ”	”	”	”
ला०-ला० ”	”	”	”
शा०-शा० ”	”	”	”
सं०-सं० ”	”	”	”
संदी०-संदी० ”	”	”	”
हे १-हे १ ”	”	”	”
हे २-हे २ ”	”	”	”
हे ३-हे ३ ”	”	”	”

[२] अपरे सङ्केताः

चू०-आचाराङ्गचूर्णिः, आचाराङ्गचूर्णिकृतां सम्मतो वा आचाराङ्गसूत्रपाठः

< चूपा० > = आचाराङ्गचूर्णिकृद्भिर्निर्दिष्टम् आचाराङ्गसूत्रस्य पाठान्तरम्

टि०-टिप्पणम्

[खेति०-खे०संज्ञकादर्शान्तः केनचिल्लिखितं प्राचीनं टिप्पणम्]

[संति०-सं० ” ” ” ”]

पृ०-पृष्ठम्

पं०-पङ्क्तिः

मु०-मुद्रितम् आचाराङ्गसूत्रम् आगमोदयसमितिप्रकाशितम्

मृ० } = आचाराङ्गसूत्रस्य हस्तलिखितादर्शेषु मूले पूर्वं भिन्नः पाठो लिखितः पश्चात् केनचित्
सं० } संशोधितः तत्र मूलपाठस्योपदर्शनार्थं खेमू० जैमू० हेमू० इत्यादयः सङ्केताः प्रयुक्ताः
यस्तु पाठः पश्चात् संशोध्य उपन्यस्तः तदर्थं खेसं० जैसं० हेसं० इत्यादयः सङ्केताः ।

शी०-शीलगार्थविरचिता आचाराङ्गसूत्रस्य वृत्तिः, शीलगार्थसम्मतो वा आचाराङ्गसूत्रपाठः

< शीपा० > = शीलगार्थैर्निर्दिष्टम् आचाराङ्गसूत्रस्य पाठान्तरम्

शीखं १ } = आचाराङ्गसूत्रस्य शीलाचार्यविरचितवृत्तेः खंभातनगरे श्रीशान्तिनाथमन्दिरसत्के
 शीखं २ } ज्ञानभाण्डागारे विद्यमानः तालपत्रेषु लिखित एक आदर्शः शीखं १ इति सङ्केतितः
 शीजै० } अपरस्तु तादृश एवादर्शः शीखं २ इति सङ्केतितः । पत्तननगरे संघवीपाडामध्ये
 शीसं० } विद्यमानस्तालपत्रेषु लिखित आदर्शः शीसं० इति सङ्केतितः । 'मुंबई' नगरे
 जैनसाहित्यविकासमण्डले विद्यमानः 'कागज' पत्रोपरिलिखितस्तु आदर्शः शीजै०
 इति सङ्केतितः । अतः 'शीखं १', 'शीखं २', 'शीजै०' इति संकेतेन तत्रत्यः
 पाठ इति बोध्यम् ।

सू० — सूत्रम्

आचाराङ्गसूत्रस्य विषयानुक्रमः

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
	आचाराङ्गसूत्रम्	१-२९८
	प्रथमः श्रुतस्कन्धः (९ अध्यायानां)	१-१०२
	प्रथममध्ययनं शस्त्रपरिज्ञा (७ उद्देशकाः)	१-१६
	प्रथम उद्देशकः	१-३
१	‘श्रुतं मया भगवता वीरवर्धमानस्वामिना एवमाख्यातम्’ इति सुधर्मस्वामिना जम्बूस्वामिनं प्रति ग्रन्थोपन्यासः, केषाञ्चित् ‘पूर्वादिदिशात् आगतोऽहम्’ इति संज्ञाऽभावः, आत्मन औप- पातिकेतरत्वज्ञानाभावः, पूर्वापरभवज्ञानाभावश्च	१-२
२	सहस्रसप्तत्यादिना [जातिस्मृत्यादिना] तज्ज्ञानम्, ‘सोऽहम्’ इत्यस्य जिनवचनानुसारेणार्थः, पूर्वापरजन्मानुगतस्य आत्मनः प्रतिपादनम्	२-३
३	तद्वेदिनः एव साधार्थ्येन आत्म-लोक-कर्म-क्रियावादित्वम्	३
४-५	ज्ञातव्याः कर्मसमारम्भाः	३
६	अपरिज्ञातकर्मणोऽपायाः	३
७-८	परिज्ञावर्णनम्	३
९	परिज्ञातकर्मणो मुनित्वम्	३
	द्वितीय उद्देशकः	४-६
१०	लोकस्य आर्त-परिघ्ननत्वादि	४
११	पृथिव्याः सचेतनत्वमनेकजीवाधिष्ठितत्वं च	४
१२-१४	‘पृथिवीसमारम्भे कृत-कारिता-ऽनुमतिभिः प्रवर्तमानस्य अहि- तादि’ इति सम्बुध्यमानस्य सम्यग् ज्ञानम्	४
१५	अन्धादिवत् पृथिवीजीवानामपि वेदना	५
१६-१८	परिज्ञेया त्रिविधेन पृथ्वीदण्डविरतस्य मुनित्वम्	५
	तृतीय उद्देशकः	६-८
१९	अनगारस्वरूपम्	६
२०	निष्क्रमणकालीनश्रद्धायाः सदाऽनुपालनीयत्वम्	६
२१	महापुरुषैराश्रितपूर्वोऽर्थं मार्गः	६
	अकुतोभयः संयमः	६
२२	अप्कायलोकस्य आत्मनश्च अग्न्यात्यानं न कर्तव्यम्	६
२३-२५	अप्कायवधे दोषाः	७
२६	अपां सचेतनत्वमितरजीवाश्रितत्वं च, अप्कायवधेऽदृष्टादानम्,	७

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
२७-२८	अन्यमतप्रदर्शनं दूषणं च	८
२९-३१	परिज्ञाय अप्कायवधविरतस्य मुनित्वम्	८
	चतुर्थ उद्देशकः	८-१०
३२	तेजस्कायलोकस्य आत्मनश्च अभ्याख्यानं न कर्तव्यम्	८
३३	प्रमत्त एव दण्डः	८
३४-३६	तेजस्कायिकजीवसमारम्भे दोषाः	९
३७	तेजस्कायसमारम्भेऽन्यजीवानामपि वधः	९
३८-३९	परिज्ञाय तेजस्कायवधविरतस्य मुनित्वम्	१०
	पञ्चम उद्देशकः	१०-१२
४०	वनस्पत्यारम्भादुपरतस्य अनगारत्वम्	१०
४१	शब्दादयो गुणा एव संसारे आवर्तरूपाः	१०
४२-४४	वनस्पतिकायिकजीववधे दोषाः	११
४५	वनस्पतेः सचेतनत्वम्	११
४६-४८	परिज्ञाय वनस्पतिवधविरतस्य मुनित्वम् ।	१२
	षष्ठ उद्देशकः	१२-१४
४९	त्रसजीवानां भेदाः, सर्वेषां जीवानां दुःखं महाभयम्	१२
५०-५१	त्रसजीवसमारम्भे दोषाः,	१३
५२	त्रसजीवहिंसायाः कारणम्	१३
५३-५५	त्रसवधाद् विरतस्य मुनित्वम्	१४
	सप्तम उद्देशकः	१४-१६
५६	वायुकायिकजीववधपरिहारे योग्यः	१४
५७-५९	वायुकायिकजीववधेऽपायः	१४-१५
६०	वायुकायवधेऽन्यजीवानामपि वधः	१५
६१	परिज्ञाय वायुवधाद् विरतस्य मुनित्वम्	१५
६२	आत्मारोऽरममाणानां संसारे सक्तत्वम्	१६
	परिज्ञाय षड्जीवनिर्वाणवधविरतस्य मुनित्वम्	१६
	द्वितीयमध्ययनं 'लोकविजयः' (६ उद्देशकाः)	१७-३०
	प्रथम उद्देशकः	१७-१९
६३	शब्दादयो गुणाः संसारस्य मूलस्थानम्	१७
	गुणार्थिनां स्वरूपम्	१७
६४	गुणार्थिनामपायाः	१७

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
२७-२८	अन्यमतप्रदर्शनं दूषणं च	८
२९-३१	परिज्ञाय अक्वायवधविरतस्य मुनित्वम्	८
	चतुर्थ उद्देशकः	८-१०
३२	तेजस्कायलोकस्य आत्मनश्च अभ्याख्यानं न कर्तव्यम्	८
३३	प्रसक्त एव दण्डः	८
३४-३६	तेजस्कायिकजीवसमारम्भे दोषाः	९
३७	तेजस्कायसमारम्भेऽन्यजीवानामपि वधः	९
३८-३९	परिज्ञाय तेजस्कायवधविरतस्य मुनित्वम्	१०
	पञ्चम उद्देशकः	१०-१२
४०	वनस्पत्यारम्भादुपरतस्य अनगारत्वम्	१०
४१	शब्दादयो गुणा एव संसारे आवर्तरूपाः	१०
४२-४४	वनस्पतिकायिकजीववधे दोषाः	११
४५	वनस्पतेः सचेतनत्वम्	११
४६-४८	परिज्ञाय वनस्पतिवधविरतस्य मुनित्वम् ।	१२
	षष्ठ उद्देशकः	१२-१४
४९	त्रसजीवानां भेदाः, सर्वेषां जीवानां दुःखं महाभयम्	१२
५०-५१	त्रसजीवसमारम्भे दोषाः,	१३
५२	त्रसजीवहिंसायाः कारणम्	१३
५३-५५	त्रसवधाद् विरतस्य मुनित्वम्	१४
	सप्तम उद्देशकः	१४-१६
५६	वायुकायिकजीववधपरिहारे योग्यः	१४
५७-५९	वायुकायिकजीववधेऽपायः	१४-१५
६०	वायुकायवधेऽन्यजीवानामपि वधः	१५
६१	परिज्ञाय वायुवधाद् विरतस्य मुनित्वम्	१५
६२	आचारेऽरसमाणानां संसारे सकृत्वम्	१६
	परिज्ञाय पङ्जीवनिकायवधविरतस्य मुनित्वम्	१६
	द्वितीयमध्ययनं 'लोकविजयः' (६ उद्देशकाः)	१७-३०
	प्रथम उद्देशकः	१७-१९
६३	शब्दादयो गुणाः संसारस्य मूलस्थानम्	१७
	गुणार्थिनां स्वरूपम्	१७
६४	गुणार्थिनामपायाः	१७

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
६५	प्रमादो न कार्यः	१८
६६-६७	प्रमादिनां दोषा अपायाश्च	१८
६८	उपदेशः	१९
	द्वितीय उद्देशकः	१९-२०
६९	अस्तित्वागो मोक्षः	१९
७०	अनुपदेशवर्तिनां दोषाः	१९
७१	अनगारस्य स्वरूपम्	१९
७२-७३	अर्थलुब्धानां स्वरूपम्	२०
७४	दण्डाद् विरतिरेव अर्थप्रवेदितो मार्गः	२०
	तृतीय उद्देशकः	२१-२३
७५	गोत्रमदो न कार्यः	२१
७६	अन्धत्वादि दृष्ट्वा समितभावः	२१
७७	परिग्रहकर्तानां मूढत्वम्	२१
७८	ध्रुवचारिणां स्वरूपादि	२१
७९-८०	संसारे मूढानां स्वरूपम्	२२-२३
	चतुर्थ उद्देशकः	२३-२५
८१	भोगिनां रोगोत्पादेऽसहायता	२३
८२	सञ्चितस्यापि विनाशः	२४
८३	आशा-छन्द्योस्त्यागायोपदेशः	२४
८४	स्त्रीमिलोकस्य प्रव्यथितत्वम्	२४
८५-८६	अप्रमादपूर्वकं मौनं समनुवासनीयम्	२५
	पञ्चम उद्देशकः	२५-२८
८७-८८	समुत्थित आमगन्धं पतित्यजेत् कालादिज्ञो मिथुः	२५-२६
८९	वस्त्रा-ऽऽहारादिग्रहणे विधिः	२६
९०	कामानां दुरतिक्रमत्वम्	२७
९१-९२	लोकदर्शनं शरीरदर्शनं च	२७
९२	मायालोभनिषेधः	२७
९४	वालसङ्गनिषेधः	२८
	षष्ठ उद्देशकः	२८-३०
९५	सञ्चुध्यमानः पापं न कुर्यात्, न च कारयेत्	२८
९६	एकजीवनिकायार्हिसायामितरर्हिसापि	२८
९७	समतात्यागे मुनेर्दृष्टपथत्वम्	२९

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
	लोकसंज्ञात्यागेन संयमे पराक्रमः	२९
९८	वीरस्वरूपम्	२९
९९	मौनमादाय कमशरीरधूननं कर्तव्यम्	२९
	प्रान्त-रूक्षसेविनो वीराः	२९
१००	दुर्वैसुमुनिस्वरूपम्	२९
१०१	लोकसंयोगात्ययः	२९
	अनन्यारामानन्यदर्शनयोग्यांसिः	२९
१०२	तुच्छ-पुण्ययोः समानभावेन कथनम्	३०
	देशकस्य पुरुषादिज्ञानावश्यकता	३०
१०३	वीरवर्णनम्	३०
१०४	मेधाचिचर्जनम्	३०
१०५	ऋष्टुर्नोपदेशः	३०
	बालस्थापायाः	३०
	तृतीयमध्ययनं 'शीतोष्णीयम्' (४ उद्देशकाः)	३१-३८
	प्रथम उद्देशकः	३१-३२
१०६	अमुनयः सुसाः, मुनयः सदा जाग्रति	३१
१०७	शीतोष्णत्यागिनो दुःखाद् मुक्तिः	३१
१०८	माधिनः पुनर्गर्भगमनम्	३१
१०९	अप्रमत्तः खेदज्ञः	३२
११०	कर्मणा उपाधिर्जायते	३२
१११	लोकं ज्ञात्वा लोकसंज्ञां त्यक्त्वा संयमे पराक्रमः कार्यः	३२
११२	सम्यक्त्वदर्शिनः स्वरूपम्	३२
११३	कामगृद्धिः संसारमूलम्	३२
११४	बालसङ्गनिषेधः	३२
११५-११६	अग्र-मूलयोः छेदनायोपदेशादि	३२
११७	सत्ये धृतिः कर्तव्या	३३
११८	अनेकचित्ते पुरुषे दोषाः	३३
११९-१२१	समुत्थितस्य वीरस्य वर्णनम्	३४
	तृतीय उद्देशकः	३५-३७
१२२	मुनिकारणानि	३५
१२३	आत्मनो विप्रसादः कार्यः, प्रसादश्च त्याग्यः	३५
१२४	अरतावानन्दे चाग्रहं परित्यज्य स्थेयम्	३६
१२५	पुरुषस्य स्वात्मैव मित्रं, बाह्यमित्रेच्छा व्यर्थी	३६
१२६	पुरुषस्य आत्मनिग्रहो मोक्षस्योपायः	३६

विषयानुक्रमः

७२

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
१२७	सत्यमेव पुरुषेण ज्ञातव्यम्, तदेव भारतरणोपायः	३६
१२७	लोकालोकप्रपञ्चाद् सुकेरुपायः	३७
	चतुर्थ उद्देशकः	३७-३८
१२८	क्रोधादीनां वसनं पश्यकस्य दर्वमानस्वामिनो दर्शनम्	३७
१२९	एकज्ञ-सर्वज्ञयोर्व्याप्तिः	३७
१२९	एकनाम-बहुनामयोर्व्याप्तिः	३७
१२९	वीरा महान्यानं यान्ति	३७
१३०	क्रोधादिस्वरूपदर्शी मानादिस्वरूपदर्शी भवन्ति	३८
१३०	एतत् पश्यकस्य दर्शनम्	३८
१३१	पश्यकस्य नोपाधिः	३८
	चतुर्थमध्ययनं सम्यक्त्वम् (४ उद्देशकः)	३९-४५
	प्रथम उद्देशकः	३९-४०
१३२	सर्वेषामहंतामुपदेशः	३९
१३३	लोकैवर्णां परित्यज्य अप्रमत्तेन पराक्रान्तव्यम्	३९
	द्वितीय उद्देशकः	४०-४२
१३४	आश्रय-परित्यक्तयोर्व्याप्तिः	
१३४	मृत्युमुखस्य अनागमो नास्ति	४०
१३५	कूटा-ऽक्रूरकर्मणां फलम्	४१
१३६-१३७	अनायोर्णां वचनानि	४१
१३८-१३९	आर्याणां वचनस्य स्वरूपम्	४२
	तृतीय उद्देशकः	४२-४३
१४०	बहिर्लोक उपेक्षणीयः	४२
१४१	आज्ञाकाङ्क्षिणां शरीरधूतनं कार्यम्	४३
१४२	क्रोधपरित्यागायोपदेशः	४३
	चतुर्थ उद्देशकः	४३-४५
१४३	दुरनुचरो वीराणां मार्गः	४३
१४३	ब्रह्मचर्ये उपित्वा कर्मोपचयं यो धुनाति स आद्वतीयः	४४-४५
१४४	अज्ञस्य आज्ञालाभो नास्ति	४४
१४५-१४६	वीराणां सत्यनिष्ठता, वीराणां ज्ञानम्	४४
	पञ्चममध्ययनं 'लोकसारः' 'आवंती' वा (६ उद्देशकः)	४६-५७
	प्रथम उद्देशकः	४६-४८
१४७	आरम्भिणां कामिनां च स्वरूपम्	४६

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
१४८	कुशाग्रस्थित-चातेरितजलविन्दुवज्जीवितम्	४६
१४९	छेकः सागारिकं न सेवते	४७
१५०-१५१	बालानां मूढत्वम्	४७-४८
	द्वितीय उद्देशकः	४८-५०
१५२-१५३	अनारम्भजीविनां चिरतानां जीवनम्	४८-४९
१५४	परिग्रहो महाभयम्	४९
१५५	परमचक्षुषः पुरुषस्य कर्तव्यम्	४९
१५६	अभ्रमत्तेन मौनं समनुवासनीयम्	५०
	तृतीय उद्देशकः	५०-५२
१५७	सन्धेरन्यत्र दुर्ज्ञेयत्वाद् वीर्यं न गृहणीयम्	५०
१५८	अकामेन अज्ञानेन च भवितव्यम्	५०-५१
१५९	बाह्ययुद्धं परित्यज्य आन्तरयुद्धं कर्तव्यम्	५१
१६०	प्रज्ञानवता पापं कर्म नान्वेषणीयम्	५१
१६१	सम्यक्त्वं मौनमेव मौनं सम्यक्त्वमेव	५१
	मौनमादाय शरीरं धूनीयम्	५२
	चतुर्थ उद्देशकः	५२-५३
१६२	मानिनां स्वरूपम्	५२
१६२	यतनया गन्तव्यम्	५२
१६३	अप्रमादेन विवेक आदरणीयः	५३
१६४	स्त्रियो लोके परमारामरूपाः, तासां त्यागाथ विधिः	५३
१६५	कथकादित्वं परित्यज्य मौनं समनुवासनीयम्	५३
	पञ्चम उद्देशकः	५४-५५
१६६	आचार्याणां गम्भीरहृदोपमत्वम्	५४
१६७	विचिकित्सा परिहार्या	५४
१६८	यज्जिनैः प्रवेदितं तदेव सत्यं निःशङ्कम्	५४
१६९	बालभावे आत्मा नोपदर्शयितव्यः	५४
१७०	'तत् त्वमसि' इत्यस्य वीरवर्धमानस्वामिना प्रज्ञप्तोऽर्थः	५५
१७१	आत्मवादिनः स्वरूपम्	५५
	षष्ठ उद्देशकः	५५-५७
१७२	महान् अवहिर्मानाः	५५
१७३	वीर आगमेन सदा पराक्रमेत्	५६
१७४-१७५	ऊर्ध्वादिषु क्षोतांसि दृष्ट्वा विरतिः कार्या	५६

विषयानुक्रमः

८१

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
१७६	सिद्धाः स्वर-तर्क-मतीनामगोचराः	५६
१७६	सिद्धानामेकत्रिंशद् गुणाः	५६-५७
	पष्ठमध्ययनं 'ध्रुतम्' (५ उद्देशकाः)	५८-६८
	प्रथम उद्देशकः	५८-६०
१७७	जातीनां सर्वतो ज्ञाता अनीदृशं ज्ञानमाख्याति	५८
१७८	कुलीना अपि गृहवासं न त्यजन्ति	५८
१७९	षोडश रोगा विषयासक्तानां जायन्ते	५८-५९
१८०	जन्तूनां बहुदुःखत्वम्	५९
१८१-१८२	महासुनिभिः स्वजनेषु रतिर्न विधेया	६०
	द्वितीय उद्देशकः	६१-६२
१८३	परीषद्धानसिंहने दोषाः	६१
१८४-१८६	गृद्धिं सङ्गं च परित्यज्य एकत्वं भावनीयं परीषद्वाश्च सोढव्याः	६१-६२
	तृतीय उद्देशकः	६३-६५
१८७	अचेलन्वे गुणाः	६३
१८८	कृशा अपि ज्ञानिवस्तीर्णा भवन्ति	६४
१८९	असन्दीनद्वीपतुल्य आर्यदेशितो धर्मः	६४-६५
	चतुर्थ उद्देशकः	६५-६७
१९०-१९४	पूर्वमुत्थाप्य पश्चात् कामगृद्धानां स्थितिः	६५-६६
१९५	वीर आगमेन सदा परिक्रामयेत्	६७
	पञ्चम उद्देशकः	६७-६८
१९६-१९७	धर्मोपदेशस्य विधिः	६७-६८
१९८	क्रोधादीन् वान्त्वा शरीरभेदं यावज्जीवितव्यम्	६८
	सप्तममध्ययनं 'महापरिज्ञा' व्युच्छिन्नम्	
	अष्टममध्ययनं 'विमोक्षः' (८ उद्देशकाः)	६९-८८
	प्रथम उद्देशकः	६९-७१
१९९	पार्थस्थान्यतीर्थिकेभ्योऽशनादिदाननिषेधः तेषामशनाद्यनङ्गीकारश्च	६९
२००-२०१	परेषां लोकादिविषयकाः विविधा वाचः, न तेषां सुप्रज्ञतो धर्मः	७०
२०२	सतिमता माहनेन प्रवेदितो धर्मः	७०
२०३	दण्डपरित्यागः कार्यः	७१

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
	द्वितीय उद्देशकः	७२-७४
२०४-२०५	आधाकर्माद्यशनाद्यनङ्गीकरणम्	७२-७३
२०६	परीषदसहनम् आचारगोचराख्यानं च	७३-७४
२०७-२०८	असमनोज्ञाय न दातव्यम्, समनोज्ञाय तु दातव्यम्	७४
	तृतीय उद्देशकः	७४-७६
२०९	मध्यमेन वयसा समुत्थानम्	७४-७५
२१०	कालादिज्ञो भिक्षुः निर्याति	७५
२११-२१२	शीतादितेन भिक्षुणा गाथापतेरामन्त्रणस्यास्वीकारस्तत्कृतमेरना- सेवनं च	७५-७६
	चतुर्थ उद्देशकः	७६-७७
२१३-२१४	त्रिभिर्वर्णैः प्रव्रजितस्य समाचारः	७६-७७
२१५	वेदानसादिमरणाङ्गीकारः	
	पञ्चम उद्देशकः	७७-७९
२१६-२१८	द्वाभ्यां वस्त्राभ्यां प्रव्रजितस्य समाचारः	७७-७८
२१९	भक्तपरिज्ञामरणाङ्गीकारः	७९
	षष्ठ उद्देशकः	८०-८२
२२०-२२३	एकेन वस्त्रेण प्रव्रजितस्य समाचारः	८०-८२
२२४	इङ्गितमरणाङ्गीकारः	
	सप्तम उद्देशकः	८२-८४
२२५-२२६	एकेन वस्त्रेण प्रव्रजितस्य समाचारः	८२
२२७	भिक्षोरभिग्रहविशेषाः	८२
२२८	पादपोषगमनाङ्गीकारः	८३-८४
	अष्टम उद्देशकः	८४-८८
२२९-२५३	भक्तपरिज्ञेङ्गितमरणपादपोषगमनेषु कर्तव्यम्	८४-८८
	नवममध्ययनम् 'उपधानश्रुतम्' (४ उद्देशकाः)	८९-१०२
	प्रथम उद्देशकः	८९-९३
२५४-२७६	प्रव्रज्याग्रहणानन्तरं भगवतो महावीरस्य ध्यानमयी अत्युग्रा जीवनचर्या	८९-९३

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
	द्वितीय उद्देशकः	९४-९६
२७७-२९२	विविधासु वसतिषु ध्यान-समाधिमयो भगवतो वासः	९४-९६
	तृतीय उद्देशकः	९७-९९
२९३-३०६	भगवतो महावीरस्य अनार्यदेशेषु घोरपरीवहेष्वप्यचलत्वम्	९७-९९
	चतुर्थ उद्देशकः	९९-१०२
३०७-३२३	भगवतो महावीरस्य विविधं घोरं तपः, भिक्षावेलायां कस्यापि बाधाऽभावः, अप्रमादेन विविधरीत्या ध्यानं समाधिश्च	९९-१०२
	द्वितीयः श्रुतस्कन्धः (१६ अध्ययनानि)	१०३-२२८
	प्रथमा खूला (७ अध्ययनानि)	१०३-२२७ ✓
	प्रथममध्ययनं 'पिण्डैषणा' (११ उद्देशकाः)	१०३-१४५
	प्रथम उद्देशकः	१०३-१०८
३२४-३२६	अशनादिग्रहणविषयो विधिः	१०३-१०५
३२७-३३०	अन्यतीर्थिकादिभिः सह प्रवेशादिनिषेधः	१०६
३३१-३३२	साधर्मिक-श्रमणादीनुद्दिश्य कृतस्य ग्रहणे निषेध-विधी	१०७
३३३	नित्याग्रपिण्डादिग्रहणनिषेधः	१०८
	द्वितीय उद्देशकः	१०८-११२
३३५	अष्टमीपौषधिकाद्यशनग्रहणे विधि-निषेधौ	१०८
३३६	भिक्षार्थं प्रवेष्टव्यकुलानि	१०९
३३७	समवाय-पिण्डनिकरेन्द्रमहादौ अशनादिग्रहणे विधिलिपेधौ	१०९
३३८	सङ्घडिगमननिषेधः	११०-११२
	तृतीय उद्देशकः	११२-११६
३४०-३४२	सङ्घडिमोजने सङ्घडिगमने च दोषाः	११२-११४
३४३	शङ्कावतापि न ग्राह्यम्	११४
३४४-३४५	भिक्षाचर्यादौ सर्वमाण्डेन सह गमने विधि-निषेधौ	११४-११५
३४६	क्षत्रिय-राजाद्यशनादिग्रहणनिषेधः	११५-११६
	चतुर्थ उद्देशकः	११६-११९
३४८	मांसादिक-मच्छादिकादिविविधसङ्घडिगमननिषेधः	११६-११७
३४९	दुह्यमानगवादिप्रेक्षणे भिक्षार्थं निष्क्रमण-प्रवेशनिषेधः	११७-११८
३५०	प्रावृत्तिकागमने भिक्षाचर्यादिविधिः	११८-११९

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
	पञ्चम उद्देशकः	११९-१२३
३५२	अग्रपिण्डग्रहणप्रतिषेधः	११९
३५३	अन्तरा घप्रादिषु सत्सु भिक्षाचर्याविधिः	११९-१२१
३५४	पथि गवादिषु प्राणिषु सत्सु भिक्षाचर्याविधिः	१२१
३५५	अन्तरा अवपातादौ सति भिक्षाचर्याविधिः	१२२
३५६	पिहितद्वारे गृहे प्रवेशादिविधिः	१२२
३५७	भिक्षार्थं श्रमण-साहनादिषु पूर्वग्रविष्टेषु विधिः	१२२-१२३
	षष्ठ उद्देशकः	१२३-१२६
३५९	पथि रसैषिषु कुम्भक्यादिप्राणिषु सत्सु भिक्षाग्रहणविधिः	१२३-१२४
३६०	भिक्षार्थं गृहपतिकुलप्रविष्टस्य विधिः	१२४-१२६
३६१-३६३	पृथुकादि-लवणादि-अग्निनिक्षिप्ताशनादिग्रहणनिषेधः	१२६
	सप्तम उद्देशकः	१२७-१३०
३६५	स्तम्भाद्यन्तरिक्षोपन्यस्ताशनादिग्रहणनिषेधः	१२७
३६६	कोष्ठिकादिगताशनादिग्रहणनिषेधः	१२७-१२८
३६७	मृत्तिकाबलिषाद्यशनादिग्रहणनिषेधः	१२८
३६८	पृथिवीकायादिविप्रतिष्ठिताशनादिग्रहणनिषेधः	१२८-१२९
३६९-३७१	उत्सवेदिमादि-तिलोदकादिपानकग्रहणे विधि-निषेधौ	१२९-१३०
	अष्टम उद्देशकः	१३०-१३५
३७३	आम्रपानकादिग्रहणनिषेधः	१३०-१३१
३७४	अन्नादिसुरभिगन्धेषु रागाकरणोपदेशः	१३१
३७५-३८८	साल्लकाद्यशस्त्रपरिणतविधिवस्तुग्रहणनिषेधः	१३१-१३५
	नवम उद्देशकः	१३५-१३८
३९०-३९२	अनेवणीया-ऽऽध्यात्मिकाशनादिप्रतिषेधः	१३५-१३६
३९३-३९५	लोलुपतया अशनादिग्रहणप्रतिषेधः	१३६-१३७
३९६	अधिके आहारे परिगृहीते विधिः	१३७
३९७	समनुज्ञातं निस्पृष्टं चाशनादि ग्राह्यम्	१३८
	दशम उद्देशकः	१३८-१४१
३९९-४०१	साधारणादिपिण्डान्वाप्तौ साधोर्विधिः	१३८-१३९
४०१-४०४	इक्षुपर्वमभ्य-बद्धस्थिकादिग्रहणे विधिः	१३९-१४०
४०५	लवणादौ परेण दत्ते विधिः	१४०-१४१
	एकादश उद्देशकः	१४१-१४५
४०७-४०८	श्लानाय दित्तिस्ते पिण्डे मायाचारनिषेधादि	१४१-१४२

सूत्राङ्काः

विषयः

पृष्ठाङ्काः

४०९	सप्त पिण्डपणाः सप्त च पानैषणाः	१४२-१४५
४१०-४११	गर्वाकरणेन समाधिना विहरणम्	१४५
	द्वितीयमध्ययनं 'शय्यैषणा' (३ उद्देशकाः)	१४६-१६९
	प्रथम उद्देशकः	१४६-१५२
४१२	साण्डाद्युपाश्रयवर्जनम्	१४६
४१३-४१४	एक-बहुसाधर्मिकभ्रमणाद्युद्दिश्यकृतोपाश्रयवर्जनम्	१४६-१४७
४१५-४१६	भिक्षुद्देशेन कटकिन्त्व-महद्द्वारादिसंस्कारे स्थानादिवर्जनम्	१४७-१४८
४१७-४१८	भिक्षुद्देशेन कन्द-पीठाद्यपहारे स्थानादिवर्जनम्	१४८
४१९	स्कन्ध-मञ्जादौ स्थानादिवर्जनम्	१४८-१४९
४२०-४२५	सागारिकोपाश्रयस्य विविधदोषनिवृत्त्यन्वात् तत्र स्थानादिवर्जनम्	१४९-१५२

द्वितीय उद्देशकः

१५२-१६०

४२७	शुचिसमाचारैर्गृहपतिभिः सार्धं वासे दोषाः	१५२
४२८-४२९	गृहपतिभिः सार्धं वासे आश्रमिकभोजन-दारुमेवादयो दोषाः	१५३
४३०	हारोदघाटने स्तेनागमने दोषाः	१५३-१५४
४३१	सन्तुणादाबुपाश्रये स्थानविधि-निषेधौ	१५४
४३२	आगन्तागारादिषु स्थानादिनिषेधः	१५४
४३३-४४१	कालातिक्रान्तादिर्नवविधा शय्या	१५४-१६०

तृतीय उद्देशकः

१६०-१६९

४४३	शुद्धोपाश्रयकृत्रेण साधोः सम्यग् व्याकृतृत्वम्	१६०-१६१
४४४	संनिरुद्धायां वसती रात्रौ चिकले वा निष्क्रमण-प्रवेशविधिः	१६१-१६२
४४५	आगन्तागारादौ वसतियत्नविधिः	१६२
४४६	शय्यातराशनादिग्रहणनिषेधः	१६३
४४७-४५४	निष्क्रमण-प्रवेश-वाचनादिस्वाध्यायन्यावातजनकेषु विविधेपूपाश्रयेषु स्थाननिषेधः	१६३-१६४
४५५	साण्डादिसंस्तारकग्रहणे विधि-निषेधौ	१६४-१६५
४५६-४५७	संस्तारकरणे चतस्रः प्रतिमाः	१६५-१६६
४५८	संस्तारकप्रत्यर्पणे विधिः	१६७
४५९	उच्चार-प्रसवणभूमेः प्रत्युपेक्षणे गुणाः	१६७
४६०	शय्यासंस्तारकसंस्तरणादिविधिः	१६७-१६८
४६१	उच्छ्रितसादिषु यत्तना	१६८
४६२	सम-विषमादिषु शय्यासु समतयाऽवस्थानम्	१६८-१६९

तृतीयमध्ययनम् 'इर्या' (३ उद्देशकाः)

१७०-१८८

प्रथम उद्देशकः

१७०-१७८

४६४	अभिप्रवृत्ते पयोदे ग्रामालुग्रामविहारनिषेधः	१७०
-----	---	-----

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
४६५-४६६	विहारभूम्यदेरानुकूल्य-प्रातिकूल्ययोर्वर्षावासविधि-निषेधौ	१७०-१७१
४६७-४६८	व्यतिक्रान्तेऽपि वर्षाकाले ग्रामानुग्रामविहरणविधि-निषेधौ	१७१
४६९-४७०	ग्रामानुग्रामविहारे मार्गे यतना	१७२
४७१-४७२	मार्गे प्रात्यन्तिकादिस्थानेषु अराजादिषु विहेषु च विहारनिषेधः	१७२-१७४
४७४-४८२	मार्गमध्ये नौसन्वारिमे उदके सति कर्तव्यो विधिः	१७४-१७८
	द्वितीय उद्देशकः	१७८-१८३
४८३-४९२	नाविककथितछत्रधारणादिकार्याकरणे परीषद्देषु आपतितेषु साधुना कर्तव्यो विधिः	१७८-१८०
४९३-४९७	मार्गे जङ्घासन्तारिमे उदके कर्तव्यो विधिः	१८०-१८१
४९८	श्रुत्तिकायुक्तैः पादैर्गमने यतना	१८१
४९९-५०१	मार्गे वप्रादौ यवसादौ सेनादौ च गमनविधिः	१८१-१८२
५०२	प्रातिपथिकैः सह ग्रामादिस्वरूपविषयकप्रश्नोत्तरनिषेधः	१८२
	तृतीय उद्देशकः	१८३-१८८
५०४-५०५	मार्गे वप्रादीनां विशेषतोऽञ्जलोकननिषेधः	१८३-१८४
५०६-५०९	आचार्यादिभिः सह विहरतः साधोर्विनयविधिः	१८४-१८५
५१०-५१४	विविधेषु प्रातिपथिकप्रश्नेषु उत्तरं न दातव्यम्	१८५-१८६
५१५-५१६	पथि गवादिभयाच्चौरभयाच्चोन्मार्गगमनादिनिषेधः	१८६-१८७
५१७-५१८	चौरैर्वस्त्रादिलुण्ठने कृते विधिः	१८७-१८८
	चतुर्थमध्ययनं 'भाषाजातम्' (२ उद्देशकौ)	१८९-२००
	प्रथम उद्देशकः	१८९-१९४
५२०	क्रोधादिभाषितसावद्यभाषानिषेधः	१८९
५२१	पोडशधा वचनानि	१८९-१९०
५२२-५२५	चतस्रो भाषाः	१९०-१९२
५२६-५३१	आमन्त्रणादौ वक्तव्या-ऽवक्तव्यसापाप्रकाराः	१९३-१९४
	द्वितीय उद्देशकः	१९४-२००
५३३-५५१	रोगि-विविधरूप-भोजन-मनुष्यादिप्राणि-पर्वत-वृक्षादिविषये कीदृशं वक्तव्यं कीदृशं च न वक्तव्यमित्यस्य विस्तरेण निरूपणम्	१९४-२००
	पञ्चममध्ययनं 'वस्त्रपैणा' (२ उद्देशकौ)	२०१-२१२
	प्रथम उद्देशकः	२०१-२०९
५५३	वस्त्रमर्यादा	२०१
५५४	वस्त्रार्थं दूरगमननिषेधः	२०१

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
५५५-५५६	आधार्मिकादिवस्त्रग्रहणनिषेधः	२०१-२०२
५५७-५५८	बहुमूल्यादिविविधवस्त्रग्रहणनिषेधः	२०२-२०३
५५९-५६०	वस्त्रेषणायां चतस्रः प्रतिमाः	२०४-२०५
५६१-५६०	वस्त्रग्रहणादिविधिः	२०५-२०९
	द्वितीय उद्देशकः	२०९-२१२
५८१-५८२	वस्त्रयाचन-धारणादिविधिः	२०९-२१०
५८३	प्रातिहारिकोपहतवस्त्रविधिः	२१०-२११
५८४-५८६	वस्त्राणां वर्णान्तरादिनिषेधः, चौरदर्शने उन्मार्गगमनादिनिषेधः	२११-२१२
	षष्ठमध्ययनं 'पात्रैषणा' (२ उद्देशकौ)	२१३-२१८
	प्रथम उद्देशकः	२१३-२१६
५८८	पात्रमर्यादा	२१३
५८९	पात्रार्थं दूरगमननिषेधः	२१३
५९०-५९१	आधार्मिकादिपात्रनिषेधः	२१३
५९२-५९३	बहुमूल्यपात्रग्रहणनिषेधः	२१३-२१४
५९४-५९५	पात्रैषणायां चतस्रः प्रतिमाः	२१४-२१५
५९७-६००	पात्रग्रहणादिविधिः	२१५-२१६
	द्वितीय उद्देशकः	२१६-२१८
६०२-६०४	बीजादियुक्ते पात्रे सति ग्रहणविधिः	२१६-२१७
६०५	वर्हिर्गमनादौ पात्रविषयको विधिः	२१७-२१८
	सप्तममध्ययनम् 'अवग्रहप्रतिमा' (२ उद्देशकौ)	२१९-२२७
	प्रथम उद्देशकः	२१९-२२२
६०७-६११	अवग्रहग्रहणे गृहीते चावग्रहे विधिः	२१९-२२०
६१२-६१९	विविधेषु स्थानेषु अवग्रहग्रहणनिषेधः	२२१-२२२
	द्वितीय उद्देशकः	२२२-२२७
६२१-६२२	अवग्रहग्रहणे विधिः गृहीते चावग्रहे श्रमणादिभिः सह यत्नना	२२२-२२३
६२३-६३२	आश्रवनादावग्रहणे गृहीते आम्नादिग्रहणे विधि-निषेधौ	२२३-२२५
६३३-६३४	अवग्रहावग्रहणे सप्त प्रतिमाः	२२५-२२७
६३५	पञ्चविधोऽवग्रहः	२२७
	द्वितीया चूला 'सप्त सप्तैककाः' (७ अध्ययनानि)	२२८-२५८ ✓
	अष्टममध्ययनं 'स्थानसप्तैककः'	२२८-२२९
६३७	साण्डादिस्थानग्रहणे विधिनिषेधौ	२२८

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
६३८-६३९	स्थाने चतस्रः प्रतिमाः	२२८-२२९
	नवममध्ययनं 'निषीधिका' सत्तैककः	२३०
६४०-६४४	निषीधिकाग्रहणे तत्र गमने च विधिः	२३०
	दशममध्ययनम् 'उच्चार-प्रसवण' सत्तैककः	२३१-२३९
६४५-६४८	उच्चार-प्रसवणयोग्यायोग्यस्थानादिविचारः	२३१-२३९
	एकादशमध्ययनं 'शब्द' सत्तैककः	२४०-२४८
६४९-६७३	वितत-तत-घन-श्रुतिरशब्दश्रवणाय गमननिषेधः	२४०-२४२
६७४-६८८	वप्रादिश्रवणाय गमननिषेधः	२४२-२४८
	द्वादशमध्ययनं 'रूप' सत्तैककः	२४९
६८९	ग्रन्थिमादिविलोकनाय गमननिषेधः	२४९
	त्रयोदशमध्ययनं 'परक्रिया' सत्तैककः	२५०-२५७
६९०-७२९	परकृतायाः आमार्जनादिक्रियायाः त्रिविधो निषेधः	२५०-२५७
	चतुर्दशमध्ययनम् 'अन्योन्यक्रिया' सत्तैककः	२५८-२५९
७३०-७३२	अन्योन्यं कृताया आमार्जनादिक्रियाया निषेधः	२५८-२५९
	तृतीया चूला	
	पञ्चदशमध्ययनं 'भावना'	२६०-२९३
७३३	संक्षिप्तवाचनया भगवतो महावीरस्य जीवनम्	२६०
७३४	भगवतो महावीरस्य च्यवनम्	२६०
७३५	भगवतो महावीरस्य गर्भाद् गर्भे संहरणम्	२६१
७३६-७३९	भगवतो महावीरस्य जन्म देवागमनादि च	२६१-२६२
७४०-७४२	भगवतो महावीरस्य वृद्धिः नामकरणादि च	२६२-२६३
७४३-७४४	भगवतो महावीरस्य मातापित्रादेश्च नाम-गोत्रादि	२६३-२६५
७४५	भगवतो मात्रापित्रोरन्याराधना देवगतिः परम्परया च मुक्तिः	२६५
७४६-७४९	भगवतो निष्क्रमणमिप्रायः सांवत्सरिकं च दानम्	२६५-२६६
७५०-७५२	लोकान्तिककृता विज्ञप्तिः	२६६-२६७
७५३-७६५	सेन्द्रदैवैः कृतो दीक्षामहोत्सवः	२६७-२७१
७६६-७७१	भगवतो दीक्षा चारित्रपालनम् उपसर्गसहनं च	२७१-२७४
७७२-७७४	भगवतः केवलज्ञानं देवागमनं च	२७७-२७८
७७५	भगवतो धर्मदेशना	२७८
७७६-७९२	भगवता भावनसहितानां पञ्चानां महाव्रतानां प्ररूपणम्	२७८-२९३

सूत्राङ्काः

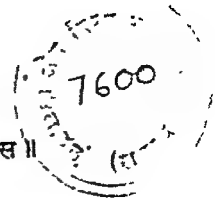
विषयः

पृष्ठाङ्काः

	चतुर्थी चूला	✓
	षोडशमध्ययनं 'विमुक्तिः'	२९४-२९८
७९३-८०४	अनित्य-पर्वत-रूप्य-मुत्रग-महासमुद्ररूपैः पञ्चभिरधिकारैः कर्म-विमुक्तेर्विर्णनम्	२९४-२९८
	५ परिशिष्टानि	२९९-४१२
	प्रथमं परिशिष्टम्	२९९-३८९
	आचाराङ्गसूत्रप्रथमश्रुतस्कन्धान्तर्गतविशिष्टशब्दसूचिः	२९९-३३९
	आचाराङ्गसूत्रद्वितीयश्रुतस्कन्धान्तर्गतविशिष्टशब्दसूचिः	३३९-३८९
	द्वितीयं परिशिष्टं 'जाव'पदग्राह्यपाठाः	३९०-३९५
	तृतीयं परिशिष्टं सूत्राणां परस्परं तुलना	३९६-३९८
	चतुर्थं परिशिष्टम् आचाराङ्गसूत्रान्तर्गतश्लोकानामकारा- दिक्रमः	३९९-४००
	पञ्चमं परिशिष्टं कतिपयानि विशिष्टानि टिप्पणानि	४०१-४१२
	शुद्धि-वृद्धिपत्रकम्	४१३-४१५
	अवशिष्टशुद्धिपत्रकम्	४१५-४१६
	विशिष्टाः संदीपप्रतिपादाः	४१६-४२२

श्रीऋषभदेवस्वामिने नमः ॥
 श्रीशंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥
 नमो त्र्यु णं समणस्स भगवओ महइमहावीरवज्जमाणसामिस्स ॥
 श्रीगौतमस्वामिने नमः ॥
 श्रीसद्गुरुदेवेभ्यो नमः ॥

पंचमगणहर-भयवं-सिरिसुहम्मसामिविरड्यं पढमं अंगं

आयारंगमुत्तं

पढमो सुयक्खंधो

१

पढमं अज्झयणं 'सत्थपरिण्णा'

[पढमो उद्देसओ]

५

नमः सिद्धेभ्यः

१. सुयं मे औउसं ! तेणं भगवया एवमक्खायं—इहमेगेसिं णो सण्णा
 भवति । तं जहा—

पुरत्थिमातो वा दिसातो आगतो अहमंसि,
 दाहिणाओ वा दिसाओ आगतो अहमंसि,
 पच्चत्थिमातो वा दिसातो आगतो अहमंसि,
 उत्तरातो वा दिसातो आगतो अहमंसि,
 उद्दहातो वा दिसातो आगतो अहमंसि,
 अंधेदिसातो वा आगतो अहमंसि,

१०

१. ॐ नमो वीतरागाय हे २. ३० । ॐ नमः श्रीसर्वज्ञाय हे १, २. ॥ २. आटसंतेणं इति
 भावसंतेणं इति आनुसंतेणं इति च चूपा० । आमुसंतेणं इति भावमंतेणं इति च दीपा० ॥
 ३. उद्दालो १० । उद्दालो वा दिसातो वा आगतो ३० । उद्दालो वा दिसातो आगतो ३० ॥
 ४. अंधे १० ३० विना ॥
 अ. १

अन्नतरीतो दिसातो वा अणुदिसातो वा आगतो अहमंसि,
एवमेगेसि णो णातं भवति । अत्थिं मे आया उववाइए, णत्थिं मे आया उववाइए,
के अहं आसी, के वा इओ सुंते पेच्चा भविस्सामि ।

५. २. से जं पुण जाणेज्जा सह सम्मुइयाए परवागरणेणं अणोसि वा अंतिए
सोच्चा, तं जहा—पुरत्थिमातो वा दिसातो आगतो अहमंसि एवं दक्खिणाओ
वा पच्चत्थिमाओ वा उत्तराओ वा उद्धाओ वा अहाओ वा अन्नतरीओ
दिसाओ वा अणुदिसाओ वा आगतो अहमंसि, एवमेगेसि णातं भवति ।
अत्थि मे आया उववाइए जो ईमाओ दिसाओ वा अणुदिसाओ वा

१. 'तरीतो वा द्वि' ख० इ० जे० चू० शी० विना ॥ २. वा नास्ति शां० हे ३. जे० ॥ ३. एव-
मेकेसि सं० हे १, २ ॥ ४. 'त्थि वा मे शां० सं० जै० लासं० ॥ ५. आया तो(उ ख०)-
ववात्ति जे० खं० ॥ ६, ९. उववादिए सं० । ओववाह(ति शां०)ए इ० शां० । उववातिए चू० ।
“उववाही संसारी” चू० । शी० मध्येऽत्र “औपपातिक” इति व्याख्यातम्, अत्रेतान् [२] द
तु “उपपादुकः” इति व्याख्यानं दृश्यत इति ध्येयम् ॥ ८. आया जो(उ खं०)ववादिए जै० खं० ॥
१०. जुए(ओ खं०) इह पेच्चा इ० खं० हे १, ३. ला० । “के वा इओ जुए पेच्चा भविस्सामि
ति.....को वा इतः—मनुष्यादेर्जन्मवः, च्युतः—विनष्टः, इह—संसारे, प्रेत्य—जन्मान्तरे
भविष्यामि उत्पत्त्ये” शी० ॥ ११. ‘स्सामो सं० जै० जे० ॥ १२. इ० विना—सह सम्मुइयाए
सं० शां० । सह सम्मुतियाए चू० । सहस्समुइए ख० । सह सम्मुइयाए इ० सं० हे ३ ला० ।
सह सम(सु हे २)दियाए हे १, २ । सह सम्मुदियाते जै० । सह सम्मुइए शीजै० । सह
सम्मइए शीखं० ॥ १३. अंतिए नारित हे १. जे० शां० । चूर्णवित्तपदसहित एतत्पदपरहित
श्लेषमयथा पाठ उपलभ्यते । द्वितीयाध्ययने प्रथमोद्देशके ‘जे गुणे से मूलहाणे’ [स. ६३] इति
सूत्रस्य वृत्तौ शीलाचार्यैरपि परम्परसूत्रसम्बन्धस्तु—“से जं पुण जाणेज्जा सहसम्मइयाए पर-
वागरणेणं अणोसि वा सोच्चा” इत्येवमिदं सूत्रमुद्धृतम् । पञ्चाशकवृत्तौ [प्रथमावृत्तौ] श्रीमद्विरभय
देवसूरिभिरपि “यदाह—सह सम्मुइयाए परवागरणेणं अणोसि वा सोच्चा” [पद्यां वृ० १/३४
पृ० २८ B] इत्येवमिदं सूत्रं समुद्धृतम् । यद्यपि द्वितीयावृत्तौ ‘अणोसि वा अंतिए सोच्चा’ इति
पाठो सुद्रष्टो दृश्यते तथापि पश्चात् सम्पादकेन तत्र अंतिए इति पदं पूरयित्वा सुद्रष्टम् ।
अतो मूलसूत्रपाठेऽनावश्यकमपि व्याख्यातृमिथ्याख्यासौकर्यार्थमुपातम् ‘अंतिए’ इति पदं
कालान्तरे मूलरूपेण परिणतमिति अस्माकं प्रतिभाति । विभावनीयं लघीभिः ॥ १४. दिसाओ
वा आगओ हे ३ चू० शी० विना । दिसाओ आगओ अहमंसि चू० ॥ १५. ख० इ० हे ३
विना—एवं—अहाओ वा नास्ति । एवं दक्खिणाओ वा पच्चत्थिमाओ वा उत्तराओ वा उद्धाओ
वा अहाओ वा जाव अन्नं खं० हे ३ । “एवं दक्खिणायाः पथिमाया उत्तरस्या ऊर्ध्वदिशोऽ-
थोदिशोऽन्यतरस्या दिशोऽनुदिशो वागतोऽहमरि” शी० ॥ १६. इ० विना—जाव अण्णयरीओ
दिसाओ वा अणुं शां० जे० । [जाव हे २. ला०] अण्णयरीओ वा दिसाओ वा अणुं हे १,
२. ला० । अन्नयरीओ वा दिसाओ अणुं हे ३ । जाव अण्णयरीओ वा अणुं जै० सं० खं० ॥
१७. ओववाइए इ० । उववादिते (ए खं०) सं० शां० । तोववादिते जै० ॥ १८. इ० खं०
विना—इमाओ दिसाओ वाणुं जै० । इमाओ दिसाओ अणुं अन्यत्र । “जो इमाओ जहापरु-
वियाओ दिसाओ थ अणुसंचरइ” चू० । “योऽमुष्या दिशोऽनुदिशश्च सकाशाद्” शी० ॥

अणुसंचरति सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अणुदिसाओ सो हं ।

३. से आयावादी ^१लोगावादी कम्मावादी किरियावादी ।

४. अकरिस्सं च हं, काराविस्सं च हं, करओ यावि समणुणे भविसंस्सामि ।

५. एयावंति सव्वावंति लोगंसि कम्मसमारंभा परिजाणितत्वा भवंति ।

६. अपरिणायकंमे खलु अयं पुरिसे जो इमाओ दिसाओ वां अणुदिसाओ ५
वा अणुसंचरति, सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अणुदिसाओ सहेति, अणेगरूवाओ
जोणीओ ^२संघेति, ^३विरूवरूवे फासे ^४पडिसंवेदयति ।

७. तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता । इमस्स चैव जीवियस्स ^५परि-
वंदण-माणण-पूयणाए जांती-मरण-मोय्णए दुक्खपडिघातेहुं ।

८. एतावंति सव्वावंति ^६लोगंसि कम्मसमारंभा परिजाणियत्वा भवंति । १०

९. जस्सेते ^७लोगंसि कम्मसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परि-
णायकंमे ति वेमि । ११

॥ * ^८सत्थपरिण्णाए पदमो उद्देशओ समत्तो * ॥

१. अणुसंचरति चूपा० । अणुसंचरह शीपा० ॥ २. सव्वातो वि दिसातो सव्वातो अणुदिसातो
जै० । सव्वाओ वा दि० सं० । सव्वाओ वि दिसाओ सव्वाओ [वि जे०] अणुदिसाओ शा०
हे २ ला० जे० । “उपसंचरति—सर्वस्या दिशः सर्वस्याश्चानुदिशः” शी० ॥ ३. ^१सामो
वा सोहं हे ३ ॥ ४. लोकां खं० जै० हे १ । लोयां शा० हे ३ शी० ॥ ५. अकरि-
(रिं शा०)स्सुं सं० खं० शा० चू० । अकरिस्सुं शीखं० ॥ ६. कारवि(वि शा०)स्सुं खं०
शा० । काराविस्सुं सं० । कारवेसुं हे ३ । कारावेस्सं इ० । कारवेस्सं जै० । काराविसुं शीखं० ।
कारावेसं शीजै० ॥ ७. ^२विस्सामो शा० खे० जै० सं० जे० हे १, २ । प्रथमपत्रस्य परि-
गलितत्वाद् ^३विस्सामो इत्यतः खे० प्रतेरारम्भः ॥ ८. एयावंती सव्वावंती खं० हे ३ इ० ॥
९. ^४कम्मा शा० सं० हे १, २. ला० इ० ॥ १०. वा नास्ति इ० जे० । “दिशोऽनुदिशो
वाऽनुसंचरति” शी० ॥ ११. ^५सामो वा सहेइ हे १ । ^६सामो संवेइ हे ३ । “सर्वा दिशः
सर्वाश्चानुदिशः” शी० ॥ १२. संवावति चू० । संघेति चूपा० । संवावइ शीपा० ॥
१३. अणेगरूवे फासे पडिदेदेति चू० ॥ १४. फासे य पडिं सं० जे० हे १, २. ला० ॥
१५. खं० विना—पडिसंवेतइ सं० । पडिसंवेतये खे० जै० । पडिसंवेतइ हे १, २. जे० ।
पडिसंवेदेति इ० । पडिसंवेदइ हे ३. ला० । अणुसंचेतइ शा० ॥ १६. परिचंदणं चू० ॥
१७. जाइमं हे ३ खं० ॥ १८. ^७भोयणाए चू० शीपा० ॥ १९. एतावंती सव्वावंती
खं० हे ३ इ० ॥ २०. लोक(ग चू०)स्स खेमं जैमू० चू० । लोकस्मि खेसं शा० ।
लोकेसि सं० जे० हे १, २. ला० । लोयंसि(सि प्र०) चूपा० ॥ २१. लोगंसि नास्ति
खं० हे १ । शी० मध्ये चूर्णविप चास्य व्याख्या यथापि न दृश्यते तथापि द्वितीयोद्देशकस्य
प्रारम्भे “लोकंसि कम्मा परिण्णाता भवंति” इत्येवमिदं वाक्यं चूर्णो पुनरावर्तितं दृश्यत इति
ज्येष्ठा ॥ २२. ^८कम्म शा० ॥ २३. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति शा० खे० जै० सं० ॥

[वीओ उद्देशो]

१०. अट्टे लोए पॅरिजुण्णे दुस्संवोधे अँविजाणए। अस्सिं लोए पँव्वहिए तत्थ तत्थ पुढो पँस आतुरा परितावँति।

११. संति पाणा पुढो सिता।

५. १२. लज्जमाणा पुढो पास। 'अणगारा मो' ति एँगे पवयमाणा, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं पुढविकम्मसमारंभेणं पुढविसत्थं समारंभमाणो अणेगरूवे पाणे विहिंसति।

१३. तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता-इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदण-माणण-पूयणाए जाँती-भरण-मोयणाए दुक्खपडिचातहेउं से सयमेव १० पुढविसत्थं समारंभति, अँण्णेहिं वा पुढविसत्थं समारंभवेति, अँण्णे वा पुढविसत्थं समारंभंते समणुजाणति। तं 'से अहिताए, 'तं से अवोहीए।

१४. से^१ तं संजुज्जमाणे आँयाणीयं संसुट्ठाए सोच्चा भगवतो अणगाराणं

१. 'परिजुणे' 'परिजुण्णे' उभयथा चू०। "निच्छित्तं नियतं वा ऊणो परिजुणो, सव्वतो वा ऊणो। ... जिणो परिजुणो ति वा बुच्चइ" चू०॥ २. अविचा^२ शां० इ० खं० सं०॥ ३. पव्वथिए इ०॥ ४. पस्स चू०॥ ५. एके(गे शां०) पवतमाणा हे १, २, ३. ला० इ० विना॥ ६. पुढविकम्म समारंभंति चू०। "विरूवरूवेहिं सत्थेहिं.....पुढविकम्म समारंभंति, जं करेति तं कम्मं, पुढवीए कम्मं [पुढविकम्म], तं तु खणं विलेहणं वा। पुढविसत्थं ति पुढविमेव सत्थं अप्पणो परेसिं च, हलादीणि वा पुढविसत्थाणि, ताणि समारभति" चू०। एतदनुसारेण 'लज्जमाणा पुढो पास अणगारा मो ति एँगे पवयमाणा जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं पुढविकम्म समारंभंति। पुढविसत्थं समारंभमाणो.....' इदंशः सूत्रपाठश्चर्णिङ्कृतमन्त्रमिति भाति। स च समीचीनोऽपि दृश्यते। एतदनुसारेण वक्ष्यमाणेषु पञ्चसु अप्पायाबुद्देशकेष्वपि विभावनीयम्॥ ७. 'मारंभेमाणा खे० जै० शां०। 'मारंभेमाणा इ० हे २. ला०॥ ८. 'संति जै० शां०॥ ९. जाह्म^३ हे ३. खं०॥ १०. समारंभंति सं०। समारंभंति खे० हे १॥ ११. अण्णेसिं खं०॥ १२. अण्णेसिं जे० हे १, २. ला०॥ १३. समारंभंते नास्ति जे० हे १। समारंभंते खे० जै०। समारंभमाणे इ०॥ १४. सेऽहिताए खे० जै०॥ से अहिताए अवोहीए शां०। "तं से[ऽ]हिताए ति.....अवोही वा से भवति" चू०॥ १५. तं अवो^४ खे० जै० सं० खं० हे १, २. लामू० शीखं०२॥ १६. से सं चू० शां०॥ १७. आताणीयं शां०। आताणीतं खे० जै० सं० खं०। "आदाणिओ संजमो.....अहवा आदाणीओ विणओ" चू०॥ १८. ससुट्ठाए हे ३. खं० ला०॥ १९. सोच्चा खलु भग^५ खे० जै० शां० हे १, २. ला० चू०॥ २०. 'राणं चा इह^६ खं०। अयं पाठो दृष्टिदृष्टा सम्मतो भाति, एवमग्नेतनेष्वपि सर्वेपुद्गेयकेषु ज्ञेयम्। 'राणं अंतिए इह^७ इ०। 'राणं वा अंतिए इह हे १, ३. लासं०। "सोच्चा खलु भगवतो सगासा अणगाराणं वा, तप्पुरिसो वा समासो कीरति-भगवतो अणगाराणं, चरगादीनां ण, पत्तेयबुद्धाणं वा, एवं एगेसिं राग-द्वेसरहियाणं" चू०॥

इहमेगेसिं णातं भवति—एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मोरे, एस खलु निरए । ✓ (१)

इच्चत्थं गढिए लोए, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं पुढविकम्मसमारंमेणं पुढविसत्थं समारभमाणे अण्णे वण्णेगरूवे पाणे विहिंसति ।

१५. से बेमि—

५

अप्पेगे अंधमन्ने अप्पेगे अंधमच्छे, अप्पेगे पादमन्ने २, अप्पेगे गुप्फमन्ने २,
 अप्पेगे जंघमन्ने २, अप्पेगे जाणुमन्ने २, अप्पेगे ऊरुमन्ने २,
 अप्पेगे कडिमन्ने २, अप्पेगे णामिमन्ने २, अप्पेगे उदरमन्ने २,
 अप्पेगे पासमन्ने २, अप्पेगे पिट्ठिमन्ने २, अप्पेगे उरमन्ने २,
 अप्पेगे हिययमन्ने २, अप्पेगे थणमन्ने २, अप्पेगे खंघमन्ने २,
 अप्पेगे बाहुमन्ने २, अप्पेगे हत्यमन्ने २, अप्पेगे अंगुलिमन्ने २,
 अप्पेगे गहमन्ने २, अप्पेगे गीवमन्ने २, अप्पेगे हणुमन्ने २,
 अप्पेगे होठमन्ने २, अप्पेगे दंतमन्ने २, अप्पेगे जिन्ममन्ने २,
 अप्पेगे तालुमन्ने २, अप्पेगे गलमन्ने २, अप्पेगे गंडमन्ने २,
 अप्पेगे कण्णमन्ने २, अप्पेगे णासमन्ने २, अप्पेगे अच्छिमन्ने २,
 अप्पेगे भसुहमन्ने २, अप्पेगे णिडालमन्ने २, अप्पेगे सीसमन्ने २,
 अप्पेगे संपमारए, अप्पेगे उद्वए ।

१०

१५

१. मेकेसिं खे० जै० सं० खं० शां० ॥ २. “मारि ति आयुगं सूचितं, दुक्खगगहणेण वेदणिज्जं” चू० । एतदनुसारेण ‘एस खलु मारे, एस खलु णरए दुक्खे’ इति ‘एस खलु मारे, एस खलु दुक्खे’ ईदृशो वा पाठोऽपि स्यात् । इत्येतां सू० ४४ टिप्पणम् ॥ ३. णरए खं० इ० विना ॥ ४. एच्चत्थं खे० जं० शां० ॥ ५. विरूवरूवेसु सत्थेसु हे ३. जा० चू० विना । विरूवरूवेसु सत्थेसु पुढविकम्म समारभमाणे अण्णे शां० ॥ ६. समारंमे० इ० । समारंमे० खे० जै० हे १, २. शां० विना ॥ ७. अण्णेगरूवे चू० विना, वृत्तिश्रुता त्वयं पाठः सम्मतो माति, एवमग्रेऽपि ज्ञेयम् । अण्णेगरूवे पाणे विहिंसति शां० । “समारभमाणश्चान्याननेकरूपात्” शां० ॥ ८. अप्पेगे गुप्फमन्ने २ नास्ति शां० खे० जै० सं० ॥ ९. अप्पेगे एवं जंघगुप्फमन्ने खं० ॥ १०. इत आरभ्य प्रायः सर्वत्र अप्पेगे इत्यस्य स्थाने अप्पे इति पाठः खे० जै० सं० ॥ ११. अप्पेगे हिययमन्ने २ अप्पे पासमन्ने २ अप्पे पिट्ठिमन्ने २ अप्पे थणमन्ने खे० जै० । अप्पेगे पासपिट्ठि २ अप्पेगे पिट्ठिउरहिययमन्ने अप्पेगे थणमन्ने खं० ॥ १२. अप्पेगे बाहुमन्ने २ नास्ति खं० ॥ १३. अप्पेगे कण्णनद्धमन्ने २ अप्पेगे अक्खिमन्ने २ खं० ॥ १४. निळाड(ट जे०)मन्ने हे १, २, ३. जे० ॥ १५. सिरमन्ने खं० ॥

१६. एत्थ सत्थं समारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाता भवंति । एत्थ सत्थं असमारंभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाता भवंति ।

१७. तं परिण्णाय मेह्वावी नेव सयं पुढविसत्थं समारंभेज्जा, नेवऽण्णेहि पुढविसत्थं समारंभेज्जा, नेवऽण्णे पुढविसत्थं समारंभते समणुजाणेज्जा ।

५ १८. जस्सेते पुँढविकम्मसमारंभा परिण्णाता भवंति से हु मुणी परिण्णायकम्मे त्ति बेमि ।

॥ * १३ सत्थपरिण्णाए विचओ उद्देसओ समत्तो ॥

[तद्दओ उद्देसओ]

१९. से बेमि—^{१३}से जहा वि अणगारे उज्जुकडे ^{१४}णियागपडिवण्णे अमायं १० कुव्वमाणे वियाहिते ।

२०. जाए सद्धाए णिक्खंतो तमेव अणुपालिया ^{१५}विजहिता ^{१६}विसोत्तिंयं ।

२१. पणया वीरा मह्वावीहिं ।

२२. ^{१७}लोगं च आणाए अभिसंभेज्जा अकुतोभयं ।

से बेमि—^{१८}नेव सयं लोगं अब्भाइक्खेज्जा, ^{१९}नेव अत्ताणं अब्भाइक्खेज्जा ।

१. इत्थं हे २, ३ ला० ॥ २, ४. °मारंभ° इ० खं० शां० ॥ ३, ५. समारंभा इ० ॥ ६. °रंभेज्जा इ० खं० वा० हे ३ ॥ ७. समारंभे(रंभावि शां०)ज्जा, समारंभंते ण समणुजाणेज्जा खे० जै० शां० ॥ ८. °रंभा° इ० खं० हे १, २ ॥ ९. नेव [अ खं०]ण्णेहि जे० हे १, २. खं० । अण्णे पुढविसत्थं समारंभंते न समणुजाणेज्जा हे ३ ॥ १०. °रंभंते इ० खं० सं० हे ३ ॥ ११. न समणु° सं० हे १, २, ३. ला० ॥ १२. पुढविकाय[सत्थ इ०]समारंभा खं० इ० ॥ १३. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० जे० सं० शां० ॥ १४. से नास्ति इ० खं० हे ३. चू० विना ॥ १५. णियायपडिवण्णे इ० हे ३ शी० विना । निकायपडिवण्णे चू० शीपा० ॥ १६. तामेव हे ३. खं० इ० शां० ॥ १७. अणुपालिये खं० । अणुपालए इ० । अणुपालिज्जा(त्ता शां०) हे १, २. ला० शां० । °मणुपालिया खे० जै० ॥ १८. विजहिता खे० जै० । विजहिस्तु सं० हे १, २. जे० । तिण्णे हुं सि विसोत्तिंयं चू० ॥ १९. अत्र प्रतिषेधविधः पाठः—विसोत्तिंयं, 'पुव्वसंजोगं' पाठान्तरम् हे १, २ विना । विसुत्तिंयं, 'विजहिता पुव्वसंजोगं' पाठान्तरम् हे १, २ । इ० मध्ये तु—विजहिता पुव्वसंजोगं विजहिता विसोत्तिंयं इति पाठः ॥ २०. °वीही सं० जै० । °वीही खे० शां० ॥ २१. लोकं खे० जै० सं० । लोयं चाणाए चू० ॥ २२. °समेव शीखं० ॥ २३. नेय सं० हे १. २ ॥ २४. नेव सयं अत्ताणं चू० ॥

जे लोगं अन्माइक्खति से अत्ताणं अन्माइक्खति, जे अत्ताणं अन्माइक्खति से लोगं अन्माइक्खति ।

२३. लंजमाणा पुढो पास । ‘अणगारा मो’ ति एगे पवैयामाणा, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं उदयकम्मसमारंभेणं उदयसत्थं समारंभमाणे अण्णे वडणेगरूवे पाणे विहिंसति ।

५

२४. तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता—इमस्स चेव जीवितस्स परि-
धंदण-माण-पूयणाए जाँती-मरण-मोयणाए दुक्खपडिघातहेतुं से सयमेव उदय-
सत्थं समारंभति, अण्णेहिं वा उदयसत्थं समारंभवेति, अण्णे वा उदयसत्थं
समारंभते समणुजाणति । तं से अहिताए तं से अबोधीए ।

२५. से चं संबुज्झमाणे आर्याणीयं समुट्ठाए सोच्चा भगवतो अणगाराणं इहं- १०
मेगेसिं पातं भवति—एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु निरिंए । ✓

इत्थं गढिए लोए, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं उदयकम्मसमारंभेणं
उदयसत्थं समारंभमाणे अण्णे वडणेगरूवे पाणे विहिंसति ।

२६. से बेमि—संति पाणा उदयणिस्सिया जीवा अणेगा ।

इहं च खलु मो अणगाराणं उदयं जीवा वियाहिया ।

१५

सत्थं चेत्थ अणुवीयि पास । पुढो सत्थं पवेदितं । अँदुवा अदिण्णादाणं ।

१. लज्जमाणा पुढो पास एत्थ आढत्तं पुढविकाइयउद्देसयगमेणं धुवगंडिया त(अ^१)त्यतो भाणियव्वा अप्पे [मे] अंधमग्गे जाव संपमारए । पच्छा से बेमि संति पाणा उदयणिस्सिता” चू० । दइयतां सू० १०-१५ ॥ २. पवतमाणा खं० सं० ॥ ३. सत्थेहि नास्ति खे० जैमू० ॥ ४. अणेगं खं० इ० विना० । “समारंभमाणोऽनेकरूपा” शी० । अन्ने अणेगं हे १, ३. ॥ ५. विहिंसति खं० सं० जै० हे १, २ ॥ ६. जाइं खं० हे ३. जै० विना ॥ ७. रंभति हे १. जु० ॥ ८. समारंभमाणे शा० इ० ॥ ९. से [ऽ] हिताए खे० जैमू० ॥ १०. [तं खेसं०] सेऽबोधीए खे० जे० । तं सेऽबोधीए सं० । तं अबोधीए खं० ॥ ११. आयाणियं खे० जै० खं० सं० हे १ ॥ १२. समुट्ठाए णं सोच्चा सं० हे २. ला० जे० । समुट्ठाए सोच्चा हे ३ ॥ १३. खं० हे २. ला० खेमू० शा० जै० विना ॥ राणं वा इहं सं० । ॥ राणं अँतिए इह खेसं० । ॥ राणं वा अँतिए इहं इ० हे १, ३ ॥ १४. इहमेकेसिं खं० हे ३. जै० इ० विना ॥ १५. णरए खे० सं० खं० इ० हे १ विना ॥ १६. ॥ रुवेसु सत्थेसु खं० सं० जैसं० हे १, २ ॥ १७. अन्ने अणेगं इ० विना ॥ १८. इहं खलु हे ३ । इहं खलु इ० ॥ १९. उदयं जीवे वियाहिये चू० । “उदकजीवा उदकरूपा जीवाः” व्याख्याता. ” शी० ॥ २०. ॥ वीइ हे १. २. ३. ला० इ० । ॥ वीची शी० ॥ १२. पासा चू० ॥ २२. पुढोऽपासं पवेदितं शीपां ॥ २३. पवेतिर्यं सं० हे १. २ ॥ २४. अहवा सं० खं० ॥

२७. कप्पइ णे कप्पइ णे पातुं, अट्ठवा विभूसाए । पुढो सत्थेहिं विउट्ठंति ।

२८. एत्थ वि तेसिं णो णिकरणाए ।

२९. एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाया भवंति ।

५. एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति ।

३०. तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं उदयसत्थं समारभेज्जा, णेवण्णेहिं उदयसत्थं समारभावेज्जा, उदयसत्थं समारभंते वि अण्णे ण समणुजाणेज्जा ।

३१. जस्सेते उदयसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णात-
कम्मे ति वेमि ।

१०

॥ * "सत्थपरिण्णाए तद्दो उद्देसओ समत्तो * ॥

[चउत्थो उद्देसओ]

३२. से वेमि—णेव सयं लोगं अब्भाइक्खेज्जा, णेव अत्ताणं अब्भाइक्खेज्जा ।

जे लोगं अब्भाइक्खति से अत्ताणं अब्भाइक्खति, जे अत्ताणं अब्भाइक्खति से लोगं अब्भाइक्खति ।

१५. जे दीहलोगसत्थस्स खेत्तण्णे से असत्थस्स खेत्तण्णे, जे असत्थस्स खेत्तण्णे से दीहलोगसत्थस्स खेत्तण्णे ।

३३. वीरेहि एयं अभिभूय दिट्ठं संजतेहिं सता जतेहिं सदा अप्पमत्तेहिं ।

जे पमत्ते गुणद्धिते "से हुं दंडे पवुच्चति ।

१. कप्पति सं० खे० जै० खं० शां० चू० ॥ २. विट्ठंति खे० जै० खं० शां० ॥ ३. गितरणा चू० ॥ ४. सत्थमसमा^१ खे० जै० इ० । सत्थं ऽसमा^२ सं० ॥ ५. ते सं० ॥ ६. भेजेज्जा ला० हे ३. इ० ॥ ७. भेजेज्जा इ० हे १, २, ३. ला० ॥ ८. भेजंते खं० सं० हे १, २ ॥ ९. कम्म ति शां० ॥ १०. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ ११. णेय खं० ॥ १२. क्खन्ति खं० । एवमपि ॥ १३. इ० खं० चू० विना—खेत्तण्णे हे १, २. सं० । अन्यत्र 'खेयजे' 'खेयजे' वा ॥ १४. इ० चू० विना 'खेयजे' 'खेयजे' वा ॥ १५. इ० चू० विना—खेत्तण्णे हे १, २. खं० सं० । अन्यत्र 'खेयजे' 'खेयजे' वा ॥ १६. इ० चू० विना—खेयजे हे ३. ला० जै० । खेत्तण्णे अन्यत्र ॥ १७. वीरेहि हे २. ला० इ० शां० । "वीरेहीत्यादि" शी० ॥ १८. गुणद्धी से सं० ॥ १९. "से से दंडे पवुच्चती तं कार्यं दंडतो अप्पाणं दंडेइ संसारे, भिंसं वुच्चइ पवुच्चइ" चू० ॥ २०. हु नास्ति हे १, २. ॥

तं परिणाय मेहावी ईदाणीं णो जमहं पुव्वमकासी पमादेणं ।

३४. लैज्जमाणा पुढो पास । ‘अणगारा मो’ त्ति एगे पवदमाणा, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभेणं अगणिसत्थं समारंभमाणे अण्णे वज्जेगरूवे पाणे विहिंसति ।

३५. तत्थ खलु भगवता परिणया पवेदिता—इमस्स चेव जीवियस्स परि- ५
वंदण-माणण-पूयणाए जाँती-मरण-मोयणाए दुक्खपडिचातहेतुं से सयमेव अगणि-
सत्थं समारंभति, अण्णेहिं वा अगणिसत्थं समारंभावेति, अण्णे वा अगणिसत्थं
समारंभमाणे समणुजाणति । तं से” अहिताए, तं से अवोधीए ।

३६. से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुद्धाए सोच्चा भगवतो अणगाराणिं १० ✓
इहमेगेसिं णातं भवति—एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस
खलु निरैए ।

इच्चत्थं गढिए लोए, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभेणं
अगणिसत्थं समारंभमाणे अण्णे वज्जेगरूवे पाणे विहिंसति ।

३७. से बेमि-संति पाणा पुढविणिस्सिता तण्णिस्सिता पत्तणिस्सिता
कट्ठणिस्सिता गोमयणिस्सिता कयवरणिस्सिया । १५

संति संपातिमा पाणा आहच संपयंति र्थे ।

अगणिं च खलु पुद्धा एगे संघातमावज्जंति । जे तत्थ संघातमावज्जंति

१. इयाणिं इ० खे० जै० हे ३. शा० चू० ॥ २. “अट्ट-परिजुण्ण-नुसंवोध-अयाणग-आतुरपरि-
ताविता जाव आतुरा परिवार्वेति, संति पाणे तेउक्काइए । लज्जमाणा पुढो० धुवगंडियं आणिकणं
जाव से वेमि” चू० । दस्यता सू० १०-१२ ॥ ३. ‘रंभमाणे खे० विना ॥ ४. अण्णे वि गेगं
खं० । अण्णे वि य अणेगं हे ३ । अण्णे अणेगं हे १, २ ॥ ५. जाई ० हे २. ला० । जाइं
हे ३ ॥ ६. रंभति हे ३. जै० ॥ ७. रंभां इ० खे० सं० विना ॥ ८. अण्णेहिं सं० हे १, २ ॥
९. रंभं हे ३ ॥ १०. सेऽहियाए खे० जै० ॥ ११. आताणीयं खे० जै० सं० । आताणियं खं० ॥
१२. समुद्धाए हे ३ ॥ १३. ‘राणं वा अंतिए इहं इ० खेसं० हे ३ । ‘राणं वांति इहं खं० ॥
१४. णिए शा० हे ३ ॥ १५. समारंभेणं अगणिसत्थं नास्ति इ० हे ३. लासं० विना ॥
१६. अण्णे वि [अ हे ३. ला०] गेगं हे १, २, ३. ला० ॥ १७. तिणं खे० जै० । “तणपतोहि
कुंलमादि” चू० । “तणपत्रनिधिताः पतञ्जेलिकादयः” श्री० । एतदनुसारेण तणपत्तणिस्सिया
इत्यपि पाठः स्यात् ॥ १८. य नास्ति खं० हे १, २. ला० । “संव्वतो पवतंति संपवतंति, च-
सदेण वाउजीवा तप्पेरिता वा मसगादि” चू० ॥

ते तत्थ परियावज्जंति । जे तैत्थ परियावज्जंति ते तत्थ उद्दयंति ।

३८. एत्थ सत्थं समारममाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाता भवंति । एत्थ सत्थं असमारममाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाता भवंति ।

३९. जैस्स एते अगणिकम्मसमारंभा परिण्णाता भवंति से हु मुणी परि-
५ ण्णायकम्मै ति वेमि ।

॥ [सत्थपरिण्णाए]*^१चउत्थो उद्देसओ सम्मत्तो ॥

[पंचमो उद्देसओ]

४०. तं णो करिस्सामि समुद्गाए मंत्ता मतिमं अभयं विदिता तं जे णो करए एँसोवरते, एत्थोवरए, एस अणगारे ति पवुच्चति ।

१० ४१. जे गुणे से आवड्ढे, जे आवड्ढे से गुणे ।

उड्ढं अँहं तिरियं पँईणं पँसमँणे रूँवाइं पासति, सुणमाणे सद्दाइं सुणेति ।
उड्ढं अँहं तिरियं पँईणं मुच्छमँणे रूवेसु मुच्छति, सदेसु याचि ।

१. परियाविज्जंति खे० जै० हे २ विना । अत्र वृत्तौ चूर्णौ च परियावज्जंति इति पाठमन्त्रकृत्य व्याख्यातम् । “परियावज्जंति ति सव्वओ आवज्जंति” चू० । “अग्नौ पर्यापद्यन्ते, पर्यापतिः सम्मूर्च्छनम्, उष्माभिभूताः मूर्च्छामापद्यन्त इत्यर्थः ।” शी० । यदि तु परियाविज्जति इति पाठः स्वीक्रियते तदा ‘परिताप्यन्ते’ इत्यर्थः स्यात् । अस्वैवाध्ययनस्य सप्तमोद्देशे [सू० ६०] परियाविज्जंति इति पाठः परिताविज्जंति इति च पाठो दृश्यत इति ध्येयम् ॥ २. जत्थ खं० ॥ ३. परियाविज्जंति हे २. इ० विना ॥ ४. सत्थससमा^१ इ० ॥ ५. “तं परिण्णाय मेहावी जाव वेमि” चू० । एतदनुसारेण जस्स एते इत्यतः पूर्वं तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं अगणिसत्थं समारमेज्जा, णेवउण्णेहिं अगणिसत्थं समारभावेज्जा, अगणिसत्थं समारभंते वि अण्णे ण समणुज्जाणेज्जा ।—ईदृशः पाठो मूलरूपेण चूर्णिकृतमभिमत इति सम्भाव्यते ॥ ६. ‘कम्मै ति खं० । ‘कम्म चि शां० ॥ ७. * ४ एतदन्तरगतं पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० जे० शां० ॥ ८. “तण्णे करिस्सामि, तदिति तं वणस्सती, इति परिसमतीए, एवं परिसमतं समणलक्खणं भवति । जं पुव्वकर्तं समारंभं तं पव्वज्जं अब्बुवगतो ण करेति” चू० । एतदनुसारेण तण्णे करिस्सामि ति इति पाठश्चूर्णिकृतमभिमतो माति ॥ ९. ‘द्वाय ला० । “सम्मं उत्थाय” चू० ॥ १०. “मंता जाणित्ता” चू० ॥ ११. एत्थोवरते एँसोवरए इति चूर्णौ क्रमः ॥ १२. अर्थं इ० हे १, २, ३. ला० । “उड्ढं अवमित्यादि.....अवमिति अवाइ अघस्तात्.....अघः शब्दार्थे अवाहित्ययं वर्तते” शी० ॥ १३. पाइणं खं० सं० ॥ १४. पासिस्साइं (पासियाइं चूपा०) पासति सुणिमाइं सुणेति चू० । पस्समाणो रूवाइं पासइ, सुणमाणो सद्दाइं सुणेति चूपा० ॥ १५. ‘माणो खं० ॥ १६. रूवाइं सं० ॥ १७. अर्थं खे० जै० हे १, २, ३. इ० । अव शां० खं० ॥ १८. पाइणं खं० ॥ १९. ‘माणो खं० सं० हे २. चू० इ० ॥

एस लोगे वियाहिते । एत्थ अंगुत्ते अणाणाए पुणो पुणो गुणासोते वंसमायारे पमत्ते गौरमावसे ।

४२. लंजमाणा पुढो पास । ‘अणगारा मो’ ति एयो पवदमाणा, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वणस्सतिकम्मसमारंभेण वणस्सतिसत्थं समारंभमाणे अण्णे वंउणेगरूवे पाणे विहिंसति ।

५

४३. तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता—इमस्स चेव जीवियस्स परि-वदण-माण-पूयणाए जाती-मरण-मोयणाए दुक्खपडिघातहेतुं से सयमेव वणस्स-तिसत्थं समारभति, अण्णेहिं वा वणस्सतिसत्थं समारंभावेति, अण्णे वा वणस्सति-सत्थं समारभमाणे समणुजाणति । तं ‘से अहियाए, तं ‘से अबोहीए ।

४४. “से तं संबुज्जमाणे आयाणीयं समुद्धाँए सोच्चा भगवतो अणगाराँणं १०
इहमेगेसिं णायं भवति—एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस
खलु १० णिरए । ✓ (५

इच्चत्थं गढिए लोए, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वणस्सतिकम्मसमारंभेण वणस्सतिसत्थं समारभमाणे अण्णे वंउणेगरूवे पाणे विहिंसति ।

४५. से बेमि—इमं पि जातिधम्मयं, एयं पि जातिधम्मयं;
इमं पि बुद्धिधम्मयं, एयं पि बुद्धिधम्मयं;
इमं पि चित्तमंतयं, एयं पि चित्तमंतयं;
इमं पि छिण्णं मिलाति, एयं पि छिण्णं मिलाति;
इमं पि आहारगं, एयं पि आहारगं;

१५

१. ऽगुत्ते खे० ॥ २. ‘साए ६०, हे १, २, ३. ॥ ३. ऽगारं जैसं० । अगारं हे १, २, ३. ला० ६० ॥ ४. “लज्जा[मा]णा धुवगळिया” चू० । दृश्यता सू० १०-१२ ॥ ५. ‘रंभ’ हे १, २ ॥ ६. अणेम’ हे १ ॥ ७. ‘रंभा’ हे १, ३. ला० ॥ ८. सेऽहियाए खे० जै० ॥ ९. सेऽवोहीए सं० । से[-ऽ जैसं०]वोहिण्ण खे० जै० ॥ १०. से तं सं० हे १, २, ३ ॥ ११. आताणीयं खं० सं० । आताणीए खे० जै० ॥ १२. ‘ट्ठाय हे ३ ॥ १३. ‘राणं वा अंतिए इह’ हे ३. ला० ॥ १४. निरए दुक्खे एस खलु णिरए खं० । दृश्यता सू० १४ टिप्पणम् ॥ १५. अणेम’ हे १ ॥ १६. ‘धम्मं चू० । एवमग्रेऽपि ॥ १७. बुद्धीं चू० हे १, २, ३. विना ॥ १८. बुद्धीं सं० ॥ १९. धम्मत्वं खे० जै० ॥ २०. “अह्वा आहारेण उवचिज्जति तदभावे अवचिज्जति, एवं वणस्सई वि । अहा वा हत्थो छिन्नो मिलाति तहा वणस्सई वि..... । अयुवं हाणी-बुद्धीए, एवं वणस्सई वि ।” इति चूर्णो क्म. पाठश्च ॥

इमं पि अणितियं, एयं पि अणितियं;
 इमं पि असासयं, एयं पि असासयं;
 इमं पि चैयोवचइयं, एयं पि चैयोवचइयं;
 इमं पि विप्परिणामधम्मयं, एयं पि विप्परिणामधम्मयं ।

५ ४६. एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाता भवंति । एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति ।

४७. तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं वणस्सतिसत्थं समारभेज्जा, णवेऽण्णेहिं वणस्सतिसत्थं समारभवेज्जा, ^१णेवऽण्णे वणस्सतिसत्थं समारभंते समणुजाणेज्जा ।

४८. जस्सेते वणस्सतिसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी
 १० परिण्णायकस्समे ति वेमि ।

॥ [सत्थपरिण्णाए] * ^{१३}पंचमो उद्देसओ सम्मत्तो * ॥

[छट्ठो उद्देसओ]

४९. से वेमि—^{१४}संतिमे तसा पाणा, तं जहा—अंडया पोतया जराउया रसया ^{१५}संसेयया ^{१६}संमुच्छिमा उब्भिया उववातिया । एस संसारे ^{१७}त्ति पवुच्चति मंदस्स अविद्याणओ ।
 १५

^{१८}णिज्झाइत्ता पडिलेहिता पत्तेयं ^{१९}परिणिव्वाणं सव्वेसिं पाणाणं सव्वेसिं भूताणं सव्वेसिं जीवाणं सव्वेसिं सत्ताणं अस्सातं अपरिणिव्वाणं महब्भयं दुक्खं ति वेमि ।

१, २. अणिच्चयं खे० शां० सं० चू० विना ॥ ३, ४. चया-उवचइयं हे ३. ला० । चलोव-
 चइयं खं० ॥ ५, ६. विपरि^१ खे० जै० शां० सं० विना ॥ ६, ८. णामयं । खे० जै० खं०
 शां० ॥ ९. अपरिण्णाया खे० जै० खं० विना ॥ १०. सत्थमसमा^१ इ० ला० । सत्थऽसमा^१
 हे २ । सत्थं समा^१ खे० जै० हे १ ॥ ११. णेवओहिं खे० जै० ॥ १२. ^१कस्मे ति खं० ॥
 १३. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० शां० ॥ १४. संति तसा चू०
 शी० ॥ १५. संसेयमा सं० । संसेयमा हे ३ ॥ १६. सं(स जै०)मुच्छिमा खे० जै० ॥
 १७. ति खं० इ० ॥ १८. हे १, २, ३. चू० विना—^{१८}स्सविद्याणओ सं० । ^{१८}स्सावि-
 जाणतो खे० जै० खं० शां० । ^{१८}स्साविद्याणओ शी० ॥ १९. “णिज्झाइएत्ताडि” शी० ।
 एतदनुसारेण णिज्झाइव इति पाठान्तरं सम्भाव्यते ॥ २०. परिणिव्वाणं खं० सं० विना ॥
 २१. अपरिणिव्वाणं ला० विना ॥

तसंति पाणा पदिसो दिसासु यं ।

तत्थ तत्थ पुढो पास आतुरा परितव्वेति ।

संति पाणा पुढो सिता ।

५०. लज्जमाणा पुढो पास । 'अणगारा मो' ति एगे पवदमाणा, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं तसकायसमारंभेणं तसकायसत्थं समारंभमाणे अण्णे ५ वंउणेगरूवे पाणे विहिंसति ।

५१. तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता—इमस्स चेव जीवियस्स पेरिवंदण-माणण-पूयणाए जाँती-मरण-मोयणाए दुक्खपडिघायहेतुं से सयमेव तसकायसत्थं समारभति, अण्णेहिं वा तसकायसत्थं समारभावेति, अण्णे वा तसकायसत्थं समारभमाणे समणुजाणति । तं से अहिताए, तं से अबोधीए । १०

५२. से तं संबुज्जमाणे आयाणीयं समुद्धाए सोच्चा भगवतो अणगाराणं इहमेगेसिं पातं भवति—एस खलु गंथे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु निरए । ✓(५)

इच्चत्थं गढिए लोए, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं तसकायकम्मसमारंभेणं तसकायसत्थं समारभमाणे अण्णे वंउणेगरूवे पाणे विहिंसति ।

से बेमि—अप्पेगे अच्चाए वंथेति, अप्पेगे अजिणाए वधेति, अप्पेगे मंसाए वहेति, अप्पेगे सोणिताए वंथेति, अप्पेगे हिययाए वहिति, एवं पिताए वसाए १५ पिच्छाए पुच्छाए बालाए सिंगाए विसाणाए दंताए दाढाए नहाए ण्हारूणीए अट्टिए अट्टिमिज्जाए अट्टाए अणट्टाए ।

१. य खूणो स्पष्टं न दृश्यते । इतः परम्—“अट्टाते जाव परित्तवित्ते धुवगल्लिया । जहिं अण्णे वंउणेगरूवे पाणे विहिंसति तस्सित्ते सिमि(सेसे १) य उदयादिसत्ते मारंति, जत्थ सो पडति तत्थ छक्काये विराहेइ तसपाणे विहिंसतो ति । अण्णे[गे] अंधमन्ने एवं वि भासियव्वं उवभोगे—अप्पेगे अच्चाए वधंति ।” बू० । द्दयतां सू० १०-१५ ॥ २. ०रं० हे ३, ३. ॥ ३. अणेगं हे १ ॥ ४. परियंदणं सं० खं० हे २ ॥ ५. जातिं इ० खे० जै० सं० खं० ॥ ६. ०भोयणाए खे० जै० खं० ॥ ७. तं से[उजैसं०]हिताए तं से[उजैसं०]वोहिए खे० जै० खं० ॥ ८. आताणीयं खे० जै० सं० खं० ॥ ९. ०हाए हे १, २, ३. ला० ॥ १०. ०राणं वा इहं हे २ । ०राणं वा अत्तिए इहं हे १, ३ ॥ ११. तसकायसमारंभेणं इ० शा० हे २, ३. विना ॥ १२. अणेगं हे १. शी० ॥ १३. हणंति इ० हे १, २. ला० ॥ १४. वधेति, एवं हिययाए पिताए खे० जै० शा० विना ॥ १५. पिछाए सं० खं० चू० ॥ १६. पुंछाए इ० हे १, २, चू० ॥ १७. ०हारूप चू० ॥ १८. अट्टिं नास्ति खेमू० जैमू० ॥ १९. ०मिजाए इ० हे ३. खं० ॥ २०. अट्टाए नास्ति खेमू० जैमू० ला० ॥

अप्येगे 'हिंसिस्तु' मे ति वाँ, अप्येगे 'हिंसंति' वा, अप्येगे 'हिंसिस्तंति' वा
णे वधेति ।

५३. एत्थ सत्थं समारममाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाय भवंति । एत्थ
सत्थं असमारममाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाय भवंति ।

५४. तं परिण्णाय मेधावी नेव सयं तसकायसत्थं समारमेज्जा, नेवऽण्णेहिं
तसकायसत्थं समारंभावेज्जा, नेवऽण्णे तसकायसत्थं समारंभंते समणुजाणेज्जा ।

५५. जस्सेते तसकायसत्थसमारंभा परिण्णाय भवंति से हु मुणी परिण्णातकम्मे
ति बेमि ।

॥ + 'सत्थपरिण्णाय छट्ठो उद्देसओ सम्मत्तो + ॥

१०

[सत्तमो उद्देसओ]

him 13

५६. पम्भू एजस्स दुग्गुण्णाय आतंकदंसी अहियं ति णच्चा ।

जे अज्झत्थं जाणति से भँहिया जाणति, जे भँहिया जाणति से अज्झत्थं
जाणति । एतं तुलमण्णेसिं ।

इह संतिगता दविया णाँवकंखंति जीविउं^{१८} ।

१५

५७. लज्जमाणा पुढो पास । 'अणगारा मो' ति एगे पवदमाणा, जमिणं
विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वाउसत्थं समारममाणे अण्णे वऽण्णेरूवे
पाणे विहिंसति ।

१. हिंसिस्तु चू० । हिंसिस्तु खे० खं० शां० ॥ २. मे ति सं० चू० । मे ति नास्ति खेम० जै० ॥
३. वा वहंति अप्येगे हे १, २, ३. ला० खं० इ० ॥ ४. हिंसति चू० ॥ ५. एति मे ति वा
वहंति, अप्येगे हिंसिस्तंति मे ति वा वधेति इ० हे १, २, ३. ला० ॥ ६. हिंसिस्तति चू० ॥
७. ने वधेति नास्ति जै० । चूर्णवपि न दृश्यते ॥ ८. रंभा जै० हे १, २, ३. ला० ॥
९. सत्थं नास्ति खेम० जै० सं० खं० ॥ १०. रंभंते सं० हे २ ॥ ११. * * एतदन्तर्गतः
पाठो नास्ति^१ खे० जै० सं० खं० शां० ॥ १२. पढ् अ एजस्स हे १, २, ३. । पम्भू य एजस्स
(एजस्स चूपा०) दुग्गुण्णाय चू० । पम्भू य एजस्स दुग्गुण्णाय शीपा० । "चग्गहणा पम्भू सद्दहणाए
पमवति दुग्गुण्णाय य" चू० ॥ १३. दुग्गं हे १, ३. ला० ॥ १४, १५. वहिता खं० ॥
१६. इमं तुलमण्णेसिं चू० ॥ १७. "तालियंटादिपुहि गातं वाहिरं वा वि पोमगलं ण कंखंति
वीयितुं" चू० । णावकंखंति जीवितं चूपा० ॥ १८. इतः परम् "अथा परिज्ज्णा आकंपिता जाव
आतुरा परितावितो(धंति?) ध्रुवगंडिया" चू० दृश्यता सू० १० ॥ १९. रंभे[ण सं०] एत्थ
सत्थे(त्थं सं०) समारममाणे जै० खेम० सं० ॥ २०. भाणे एत्थ सत्थं समारममाणे अण्णे खं० ॥

५८. तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता—इमस्स चेव जीवियस्स पँरिवंदण-माणण-पूयणाए जाँती-मरण-मोयणाए दुक्खपडिघातहेतुं से सयमेव वाउसत्थं समारभति, अण्णेहिं वा वाउसत्थं समारंभवेति, अण्णे वा वाउसत्थं समारंभते समणुजाणति । तं से अहियाए, तं से अचोवीए ।

५९. "से सं संखुज्झमाणे आयाणीयं समुद्धाए सोच्चा भगवतो अणगाराणं ५
इहमेगेसि णातं भवति—एस खलु गंये, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस ✓ (६)
खलु णिए ।

इच्चत्थं गढिए लोगे, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वाउकम्मसमारंभेण वाउसत्थं समारभमाणे अण्णे वडणेगरूवे पाणे विहिंसति ।

६०. से वेमि—संति संपाइमा पाणा आहच्च संपतंति य ।

१०

फरिसं च खलु पुट्ठा एगे संधायमावज्जंति । जे तत्थ संधायमावज्जंति ते तत्थ पँरियाविज्जंति । जे तत्थ पँरियाविज्जंति ते तत्थ उदायंति ।

एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाता भवंति । एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाता भवंति ।

६१. तं परिण्णाय भेदावी णेव सयं वाउसत्थं समारभेज्जा, णेवऽण्णेहिं वाउ- १५
सत्थं समारंभवेज्जा, "णेवऽण्णे वाउसत्थं समारंभते समणुजाणेज्जा ।

जस्सेते वाउसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णायकस्से "ति वेमि ।

१. परियंदणं खे० सं० ॥ २. इ० विना-जाह् ० खे० सं० । जातिं जै० । जाह् ० अन्यत्र ॥ ३. "मोयणाए खे० जैम० सं० ॥ ४. "रंभा" हे १, २, ३. ला० ॥ ५. "रंभते हे १, ३ ला० ॥ ६. तं सेऽहियाए सेऽवोहीए सं० । तं से अहियाए से अचोवीए खं० ॥ ७. से तं सं० हे १ ॥ ८. "ट्ठाए खं० ला० ॥ ९. "राणं वा इह" हे २, ३ । "राणं वा अंति[ए] इह हे १ । "राणं वा अंतिए इसं० ॥ १०. द्दयतां चतुर्थेदशके सू० ३७ ॥ ११. परिवविज्जंति खं० । पँरियाविज्जंति इ० । द्दयता सू० ३७ ॥ १२. एव असमां हे २. खं० शा० सं० । असमां खे० जै० । एत्थ.....भवति नास्ति हे १, ३ ला० ॥ १३. "रंभा" हे १, २. ला० ॥ १४. णेवसेहिं खे० जै० खं० ॥ १५. "रंभते इ० हे १, ३ ला० ॥ १६. ति खं० ॥

६२. एत्थं पि जाण उवादीयमाणा, जे आयारे ण रमंति
 आरंभमाणा विणयं वयंति
 छंदोवणीया अज्झोववण्णा
 आरंभसत्ता पकरेति संगं ।

५. से वसुमं सव्वसमण्णागतपण्णोणेणं अप्पाणेणं अकरणिज्जं पावं कम्मं णो
 अण्णेसि ।

तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं छज्जीवणिकायसत्थं समारंभेज्जा, णेवऽण्णेहिं
 छज्जीवणिकायसत्थं समारंभवेज्जा, णेवऽण्णे छज्जीवणिकायसत्थं समारंभंते
 समणुजाणेज्जा ।

१०. जस्सेते छज्जीवणिकायसत्थसमारंभा परिण्णाय भवन्ति से हु मुणी परिण्णाय-
 कम्मे ति वेमि ।

॥ १०सत्थपरिण्णा ११समत्ता ॥

१. एत्थं वि जाण हे १. वू० । “एत्थं पि जाणेत्यादि” शीखं० । “एत्थं वि जाणेत्यादि”
 शीखे० ॥ २. ण्णाणेण खे० जै० सं० ॥ ३. पावकम्मं खे० शां० । पावकम्मं तं णो इ० ।
 पावकम्मं णो जै० खे० । पावं कम्मं ते णो खं० ॥ ४. अण्णेसि हे १ । अण्णेसं हे २ ॥
 ५. रंभेज्जा इ० हे १, २, ३. ला० ॥ ६. रंभां इ० हे १, २. ला० ॥ ७. णेवनेहिं
 खे० जै० हे १, ३ ॥ ८. रंभंते इ० हे १, २, ३. ला० ॥ ९. ति ख० ॥ १०. सत्थपरि-
 ण्णाय सत्तमोहेसओ । सत्थपरिण्णा समत्ता हे १, २, ३ । सत्थपरिण्णाए सत्तमो उहेसओ ।
 समत्ता सत्थपरिण्णा इ० ॥ ११. सम्मत्ता ख० शां० ॥

बीअं अङ्गयणं 'लोगविजयो'

[पहमो उद्देश्यो]

६३. जे गुणे से मूलद्वारे, जे मूलद्वारे से गुणे ।

इति से गुणद्वी महता परितोवेण वसे पमत्ते । तं जहा—माता मे, पिता मे, ५
भैया मे, भगिणी मे, भज्जा मे, पुता मे, धूता मे, सुण्हा मे, संहि-सयण-संगंथ-
संयुता मे, विविक्तोवकरण-परियट्टण-भोयण-अच्छायणं मे ।

इच्चत्थं गढिए लोए वसे पमत्ते अहो य राओ र्य परितप्पमाणे कालाकालसमुद्वायी
संजोगद्वी अट्टालोभी आलुपे संहसक्कारे विणिविद्वचित्ते एत्थ संत्थे पुणो पुणो ।

६४. अप्पं च खलु आउं इहमेगेसिं माणवाणं । तं जहा—सोतपण्णाणेहिं १०
परिहायमाणेहिं चक्खुपण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं घाणपण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं
रसपण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं फासपण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं अभिक्कंतं च खलु
वयं सपेहाए ततो से एंगया मूढभावं जणयंति ।

जेहिं वा सद्धिं संवसति ते वै णं एगदा णियगा पुंत्विं परिवदंति, सो वा

१. परियावेणं इ० हे २, ३. ला० ॥ २. चूर्णो वृत्तौ च तं जहा न द्रव्यते ॥ ३. भाया मे नास्ति हे २. ला० । वृत्तावप्यस्य व्याख्या न द्रव्यते ॥ ४. सुहिं खे० जै० शा० । सहाया मे सद्धिं इ० ॥ ५. विविक्तो इ० हे १, २, ३. खे० जै० । “विविक्तं प्रभूतं अणेग-प्रकारं, विविक्तं च (विविक्तं वा ४)” चू० । “विविक्तं शोभनं प्रचुर वा” शी० ॥ ६. भोयणच्छायणं इ० हे १, २, ३ ॥ ७. इच्चत्थं से गढिए खे० जै० शा० । इच्चत्थं एत्थ से गढिए खे० । “इच्चत्थं ममेस माता-पिताति, अतोत्थं स तेसु मुच्छिते गिद्धे गदिते.....लोगो.....वसति.....पमत्तो.....अहो य रातो य परिवप्पमाणे” चू० । “इच्चत्थं गढिए इति एवमर्थं गृह्यो लोक.....प्रमत्तो.....वसेत्” शी० ॥ ८. य नास्ति हे १, २, ३. इ० ॥ ९. सहसक्कारे हे २, ३. ला० ॥ १०. विणिविद्वचित्ते च्चापा० शीपा० ॥ ११. सत्ते चू० शीपा० । सत्थे च्चापा० ॥ १२. इहमेगेसिं खे० जै० । इहमेगेसिं खे० ॥ १३. परिण्णाणेहिं खे० जै० शा० सं० विना, एवमग्रेऽपि । “सोयपण्णाणेहिं इत्यादि” शी० । “सोतपण्णाणेहिं परिहायमाणेहिं” चू० ॥ १४. चक्खुप्पं खे० जै० ॥ १५. घाण-परिण्णाणेहिं खे० जै० ॥ १६. रसप्पं खे० जै० ॥ १७. अभिक्कंतं हे २, ३. ला० इ० ॥ १८. एगता इ० हे १, २, ३. ला० ॥ १९. जणयति हे ३ । “इंदियाणि अणुबलद्धिं जणंति” चू० ॥ २०. वा हे २ विना । वि इ० । “त एव भार्या-पुत्रादयः, णमिति वाक्यालंकारे” शी० । द्रव्यता सू० ६६, ६७, ८१ ॥ २१. पुंत्विं पोसेति ते तं परिवयंति खे० जै० शा० । तं पुंत्विं परिवयंति हे १ ॥ २२. पुंत्वं चू० इ० ॥ २३. परिवयंति चू० विना ॥

ते णियगे पच्छा परिवदेज्जा । णालं ते तव ताणाए वा सरणाए वा, तुमं पि तेसिं णालं ताणाए वा सरणाए वा । से ण हांसाए, ण किहुआए, ण रतीए, ण विभूसाए ।

६५. इच्चेवं समुद्धिते अहोविहाराए अंतरं च खलु इमं संपेहाए धीरे मुहुत्त-
५ मवि णो पमादए । वथो अचेति जोव्वणं च ।

६६. जीविते इह जे पमत्ता से हंता छेत्ता भेत्ता लुंपित्ता विलुंपित्ता उद्वेत्ता उत्तासयित्ता अकडं करिस्सामि ति मण्णमाणे ।

जेहिं वा सद्धिं संवसति ते वै णं एगया णियगा पुंवि पोसेंति, सो वा ते णियगे पच्छा पोसेज्जा । णालं ते तव ताणाए वा सरणाए वा, तुमं पि तेसिं णालं
१० ताणाए वा सरणाए वा ।

६७. उंवादीतसेसेण वा सण्हिसण्णिचयो कंज्जति इहमेगेसिं माणवाणं भोयणाए । ततो से एगया रोगसमुप्पया समुप्पज्जन्ति । जेहिं वा सद्धिं संवसति ते वै णं एगदा णियगा पुंवि परिहरन्ति, सो वा ते णियए पच्छा परिहरेज्जा । णालं ते तव ताणाए वा सरणाए वा, तुमं पि तेसिं णालं ताणाए वा सरणाए वा ।

१. हस्सा(स्स खं०)ए खे० जै० सं० शां० विना ॥ २. संपेहाए इ० ॥ ३. व सं० । “जोव्वणं च ति” शी० । “चग्रहणा जहा जोव्वणं तहा बालातिवया वि” चू० ॥ ४. जे इह पमत्ता शां० खे० जै० सं० खं० । “इह जे पमत्ता, इधि ति अपसत्थगुणमूलद्वारेण विसय-कसाएड्ड” चू० ॥ ५. वा इ० हे २. चू० विना । “ते व णं निचगा त एव माता-पिताति” चू० । “जेहिं वा इत्यादि, वाशब्दो भिन्नक्रमः....., जेः.....सार्थं संवसत्यसौ त एव वा” शी० । द्ययतां सू० ६४, ६७, ८१ ॥ ६. एगता खे० जै० ॥ ७. णियगा सं० । णियता खे० जै० खं० ॥ ८. तं पुंवि हे १ । तं पुंवि इ० । पुंवि चू० ॥ ९. पोसेंति खे० जै० । पोसेंति हे १, ३ ॥ १०. उवादीतसेसं तेण वा इ० । उवादी(दि खे० शां० जै०)यसेसं तेण वा सं० शां० खे० जै० हे ३ । उवादीते सेसेण वा खं० । “उवादीतसेसेण वा से जं तेण अहण्णहणि क(कि)स्संतेण धणं उवज्जितं ततो उवादीतसेसं” चू० । “उवादीत इत्यादि उपादी(दि-प्र०)तम् उपयुक्तम्” शी० ॥ ११. किज्जह हे १, २, ३ ला० ॥ १२. इहमेगेसिं असंजयाणं भो० हे १, २, ३. ला० इ० । “इह-असंजतमाणुस्से, एगेसिं, न सव्वेसिं, असंजता वा केयि खाइक्कचकला, तेसिं कयो संचयो” चू० । “इह अस्मिन् संसारे एकेषाम् असंयतानां संयताभासाना वा केषाञ्चिद् भोजनाय” शी० ॥ १३. एगता खे० जै० सं० खं० ॥ १४. प्पाता खं० सं० इ० ॥ १५. वा इ० हे १. २ विना । “थैः.....सार्थं संवसति त एव निजा.” शी० । द्ययतां सू० ६४, ६६, ८१ ॥ १६. एगता खे० जै० सं० खं० इ० ॥ १७. तं पुंवि हे १ ॥

६८. एवं जाणितु दुक्खं पत्तेयं सातं अणभिकंतं च खलु वयं संपेहाए खणं जाणाहि पंडिते !

जाव सौतपण्णाणा अपरिहीणा जाव नेत्तपण्णाणा अपरिहीणा जाव घाण-
पण्णाणा अपरिहीणा जाव जीहपण्णाणा अपरिहीणा जाव फासपण्णाणा
अपरिहीणा, इच्चेतेहि विरूवरूवेहि पण्णाणेहि अपरिहीणेहि आर्यंढं सम्मं समणु- ५
वासैज्जासि ति बेमि ।

॥ १२ लोगविजयस्स पढमो उद्देसओ सम्मत्तो ॥

[वीओ उद्देसओ]

६९. अरतिं आउट्टे से मेधावी खणंसि मुँके ।

७०. अणाणाए पुट्ठा वि एगे णियट्ठंति मंदा मोहेण पाउडा । ‘अपरिग्गहा १०
भविस्सामो’ समुट्ठाए लद्धे कौमेऽभिगाहति । अणाणाए मुणिणो पंडिलेहेति । एत्थ
मोहे पुणो पुणो सण्णा णो हव्वाए णो पाराए ।

७१. ‘विसुक्का हु ते जणा जे जणा पारगामिणो, लोभमलोभेण दुगुंछमाणे

१. एवं नास्ति सं० हे २, ३. ला० । “जाणितु इत्यादि” शी० । “इच्चं जाणिय परिवत्ते पोसणे परिहारे य अपडिपक्खदुक्ख” चू० ॥ २. पत्तेय सं० हे १. ला० इ० विना । “पत्तेय सार्व, एकेकं प्रति पत्तेयं, दुक्खं सातं वा” चू० ॥ ३. अणभिकंतं खे० जै० खं० शां० । “अणभिकंतं च इत्यादि” शी० ॥ ४. संपेहाए हे १ ॥ ५. सोयं सं० । सोत्तं इ० हे २. ला० ॥ ६. पण्णाणा अपरिहायमाणा ला०, एवमप्रेऽपि । पण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि नेत्तपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि घाणपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि रसपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि फासपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि इच्चेतेहि विरूवरूवेहि पण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि आयुं हे १, २, ३. । पण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि चक्खुपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि घाणपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि रसपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि फासपण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि इच्चेतेहि विरूवरूवेहि पण्णाणेहि अपरिहायमाणेहि आयुं इ० । अस्माभिस्तु चूर्णि-वृत्त्यनुसारी खे० जै० सं० खं० शा० पाठोऽत्र मूले स्वीकृत इति ध्येयम् ॥ ७. रसपण्णाणा ला० ॥ ८. अपरिहीयमाणा खे० जै० सं० खं० ला० ॥ ९. आयुं चूपां शीपां माति ॥ १०. ढं सम्मं अणुवसें चू० । ढं समणुवसें शी० ॥ ११. पासें खे० जै० खं० ॥ १२. लोगविजयस्स नास्ति खे० सं० शां० ॥ १३. मुत्ते सं० ॥ १४. कामे अभिगां हे १, २, ३. इ० ला० ॥ १५. पडिलेहेति हे १, २, ३. ला० ॥ १६. विसुत्ता सं० विना । “विसुक्का इत्यादि” शी० । “विसुत्ता ते जणा जे जणा पारगामिणो.....पमात्तातो विसुक्का” चू० ॥ १७. लोभं अलोभेण हे १, २, ३. इ० । “ते पुण कर्ह पारगामिणो ? अण्णति-लोभं अलोभेण दुगुंछमाणा” चू० ॥

लद्धे कामे णाभिगाहति । ^१विणा वि लोमं ^२निक्खम्म एस अकम्मे जाणति पासति, पडिलेहाए णावकंखति, एस अणगारे ^३त्ति पवुच्चति ।

७२. अहो य रातो यं परितप्पमाणे कालकालसमुद्वायी संजोगड्डी अट्टालोमी आलुपे संहसकारे विणिविट्ठचित्ते एत्थ सत्थे पुणो पुणो ।

५ ७३. से आतबले, से णातबले, से मित्तबले, से पेच्चबले, से देवबले, से रायबले, से चोरबले, से अतिथिबले, से ^१किवणबले, से समणबले, इत्थेतेहिं विरूववेवोहिं कजेहिं ^२दंडसमादाणं संपेहाए भया कज्जति, पावमोक्खो त्ति मण्णमाणे अट्टुवा आसंसाए ।

१० ७४. तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं एतेहिं कजेहिं दंडं समारभेज्जा, ^१णेव अण्णं एतेहिं कजेहिं दंडं समारभावेज्जा, णेवऽज्जे एतेहिं कजेहिं दंडं समारभंते समणुजाणेज्जा ।

एस मग्गे आरिण्हिं पवेदिते जहेत्थ कुंसले णोवैलंपेज्जासि त्ति बेमि ।

॥ * ^२लोगविजयस्स विइओ उहेसओ सम्मत्तो * ॥

१. णोमिं खे० सं० इ० शां० विना ॥ २. विणएत्तु लोमं खं० हे १, ३. इ० । विणइत्तु लोमं हे २. ला० शीपा० । विणयेड लोमं खे० शां० । “कोयि पुण विणा वि लोमेण निक्खम्म जहा भरहो राया” चू० । “विणा वि लोहं इत्यादि” शी० ॥ ३. निक्खम्म हे १. चू० । निक्खम्मत्ति खं० ॥ ४. त्ति वुच्चति खे० जै० सं० खं० । “पवुच्चति भिसं वुच्चति” चू० । ५. इतः पूर्वम् इच्छर्थं गदिए लोए वसति पनत्ते इत्यधिकः पाठश्चणौ विद्यते व्याख्यातश्च । पूर्वापरतुलनया शोभनोऽप्ययं भाति । दृश्यतां सू० ६३ ॥ ६. य नास्ति सं० हे १, २, ३. ला० ॥ ७. ^१समुद्वाती खे० जै० सं० खं० शां० ॥ ८. सहसकारे हे २, ३. ला० ॥ ९. णात(य सं०)बले से सयणबले से भिसं सं० खं० । णातिबले से भिसं सं० खं० विना । “णातबले सयणसंवधो, ते वरं मम बलिया भवंतु, तेहि बलिएहिं अह बलिओ अपरिभूतो य भविस्सामि” चू० ॥ १०. अतिथिवले खे० चू० ॥ ११. किविणं सं० हे ३. इ० ॥ १२. ^२रूवे(व सं०)कजेहिं खे० जै० सं० ॥ १३. दंडं समारभति चू० । दंडसमादाणं सपेहाए चूपा० ॥ १४. संपेहाए इ० हे २, ३. ला० । पेहाए खे० जै० । “सयं पेहाए सपेहाए” चू० । “एवं संप्रेक्षया पर्यालोचनया एवं संप्रेक्ष्य वा” शी० ॥ १५. अट्टुवा संसाए खे० जै० ॥ १६. णेव (णेव जै० खेमू०) अण्णं च एतेहिं खे० जै० । णो अण्णं एतेहिं सं० । णेवऽण्णं एतेहिं हे १, २. ला० । नेवऽन्ने एतेहिं इ० हे ३ ॥ १७. ^३रभावेज्जा, एएहिं कजेहिं दंडं समारभंते वि अण्णे ण (वि ण अण्णे सं०) समणुजाणेज्जा खे० जै० सं० खं० शां० । दृश्यतां सू० १७ ॥ १८. आयरिण्हिं जै० इ० शां० चू० । दृश्यता सू० ८९ ॥ १९. कुसलो सं नोव० इ० ॥ २०. ^४लिप्पे हे १, २, ३. चू० इ० ॥ २१. एतदन्तर्गतपाठस्थाने वीओ उहेसओ सम्मत्तो सं० । विइओ खे० जै० । विद्यओ खं० शां० ॥

[तद्दो उद्देसओ]

७५. 'से असइं उच्चागोए, असइं णीयागोए । णो हीणे, णो अतिरित्ते । णो पीहए ।

इति संखाए 'के गोतावादी? के माणावादी? कंसि वा एगे 'गिज्जे?

तम्हा पंडिते णो हरिसे, णो कुज्जे ।

५ ✓

७६. भूतेहिं जाण पडिलेह सातं । समिते ऐयाणुपस्सी । तं जहा—अंधत्तं बहिरत्तं मूकत्तं काणत्तं कुंठत्तं खुब्बत्तं वडमत्तं सामत्तं सबलत्तं । संह पमादेण अणेगरूवाओ जोणीओ 'संधेति, विरुवरूवे फासे पंडिसंवेदयति ।

७७. से अणुज्झमाणे हतोवहते जांती-मरणं अणुपरियट्टमाणे ।

जीवियं पुढो पियं इहमेगेसिं माणवाणं 'खेत्त-वत्थु ममायमाणानं । आरत्तं १०
विरत्तं मणि-कुंडलं सह हिरण्णेण ईत्थियाओ परिगिज्झ तत्थेव रत्ता । ण एत्थ तवो वा दमो वा णियमो वा दिस्सति । संपुण्णं वाले 'जीविउकामे लालप्पमाणे मूढे विप्परियसुवेति ।

७८. इणमेव णौवकंखति जे जणा धुवचारिणो ।

जाती-मरणं परिण्णाय चैर संकमणे दहे [॥ १ ॥]

१५

१. "भदन्तनागार्जुनीयास्तु पठति—एगमेगे खलु जीवे अतीतद्वाए असइं(इं प्र०)उच्चागोए असइं(इं प्र०) णीयागोए कंडगट्टयाए णो हीणे णो अतिरित्ते" चूपा० शीपा० ॥ २. असइं हे ३ । असयं हे १, २ ॥ ३. 'भोत्ते(ते प्र०) चू० । 'भोत्ति खं० ॥ ४. असत्तिं खे० जै० हे १, २. ला० इ० । असत्ति हे ३ ॥ ५. इच्चैव चू० । इति संखाय इ० ॥ ६. के गोतावाते के माणावाते चू० ॥ ७. गिज्झति चू० ॥ ८. इतः पूर्वम् "नागार्जुनीया पठति—पुरिसेण खलु दुक्ख[वि]वेगगवेसएणं पुब्बि ताव जीवाभिगमे कायज्जे, जाव इच्छिताणिच्छित्तं सात्तासावं वियाणिता हिंलोवरती कायज्जा । एवं अहिंसतो सो भूत्तात्तगवेसओ अल्लियादिआसवदार-विरतो जाव परिगहातो ।" चूपा० । "नागार्जुनीयास्तु पठन्ति—पुरिसे णं खलु दुक्खुब्बेए सुहेसए" शीपा० ॥ ९. 'एवा अणुपस्सी' 'एयाणुपस्सी' ठमयथा चूणौ ॥ १०. सहप्पमां चू० इ० ॥ ११. संवाप्ति खे० जै० चू० । संवाप्ति हे १, २, ३. ला० इ० । इयतां सू० ६ । "अणेगरूवाओ जोणीओ पुन्वमणिआओ विरुवरूवे फासे संवाप्ति" चू० ॥ १२. पडिसंवेदेइ हे १, २, ३. ला० इ० । परिसंवेदेति शा० शी० । इयतां सू० ६ ॥ १३. जाइमरणं चू० । जातीमरण सं० खं० ॥ १४. खेत्तं वत्थु मामेसां खे० ॥ १५. मणि हे १, २. ॥ १६. इत्थी० खं० शा० ॥ १७. जीविउं कामे जै० खेमू० ॥ १८. 'यासुवेति शां० खे० जैमू० खं० हे ३ ॥ १९. णा(णो खं०)वकंखति इ० खं० ॥ २०. 'मरण खं० हे १ ॥ २१. परिण्णाय चू० ॥ २२. चरे संकं इ० खं० हे १, २, ३. ला० शा० । चरऽसंकं स० । चूर्ण्युसारेण

णत्थि कालस्स णांगमो ।

सव्वे पाणा पिआउया सुहसाता दुक्खपडिकूला अप्पियवधा पियजीविणो जीवितुकामा । सव्वेसिं जीवितं पिंयं ।

७९. तं परिगिञ्छ दुपयं चउप्पयं अमिजुंजियाणं संसिंचियाणं तिविधेण जा वि से तत्थ मत्ता भवति अप्पा वा बहुगा वा से तत्थ गढिते चिद्धति भोय-
णाए । ततो से एंगदा विप्परिसिट्ठं संभूतं महोवहरति भवति । तं पि से एंगदा दायादा विभयंति, अदत्तहारो वा सेऽवहरति, रायाणो वा से विलुंपति, णस्सति वा से, विणस्सति वा से, अगारदाहेण वा से डज्झति ।

इति से परस्सऽद्वाए कूराइं कम्माइं बाले पकुव्वमाणे तेण दुक्खेण मूढे विप्परियांसमुवेति ।

मुणिणा हु एतं पवेदितं ।

अणोहंतरा एते, णो य ओहं तरित्तए ।

‘चरेऽसंकमणे’ ‘चर संकमणे’ इति पाठद्वयमत्र भाति । “चरे इति अणुमतत्वे, असंकितो मणो जस्स स भवति असंकितमणो, जे एवं असंकमणो स एव दणे ।अहवा जेण संकमिज्जति तं संकमणं, णाणादितिण मोक्खं संकमिज्जति, तत्थ चर संकमणे ददे” चू० । “चर उद्युत्तो भव, क्व ? संकमणे, संकमणं चारिजम्, तत्र । यदि वा अशाङ्कमना. सन् संयमं चर(रे शीख० २)” शी० ॥

१. ऽणागमो(मे इ०) खं० इ० ॥ २. “पियाते(त्)गा पिओ अप्पा जेसि ते पि[या]यगा” चू० । पियायया शीपा० । “प्रिय आयतः—आत्मा येषां ते तथा” शी० ॥ ३. सुहसाता खे० जै० शां० सं० खं० चू० विना ॥ ४. पितं खे० जै० सं० खं० हे १ ॥ ५. दुपयं च चउ० खे० जै० ॥ ६. तिविहेणं हे १, २, ३. ला० इ० ॥ ७. एगता खे० जै० सं० खं० चू० ॥ ८. विविहं परिसिट्ठं हे २. इ० विना । “एगता विपरिसिट्ठं...विविधेहि प्रकारैः परिसिट्ठं विप्परिसिट्ठं, जं भणितं वेत्तमुत्तसेसं” चू० । “विविधं नानाप्रकारं परिशिष्टं प्रभूतत्वाद् भुक्तोद्धरितं” शी० । नद्युयेंद्विक्के [सू० ८२] सर्वास्त्र प्रतिषु ‘विपरिसिट्ठं’ ‘विप्परिसिट्ठं’ वा पाठो दृश्यते, अतोऽत्रापि स एव स्वीकृतोऽस्माभिः ॥ ९. एगता खे० जै० सं० खं० ॥ १०. दातारो वा सं० खं० खे० जै० । दातादा वा खे० । दायाया वा जै० । दातारो संवर्यति शां० । “दाया विभयंति, ण वा सव्वस्स अवहिज्जति, पितिपिडादि दंति तेण दातारो” चू० । “दायादाः पितृपिण्डोदकदानयोग्याः” शी० ॥ ११. विभयंति खं० हे ३ ॥ १२. अदत्तहारो वा से अवहरति हे ३. ला० । अदत्ताहारो वा से वहरति खे० जै० सं० शां० खं० । दृश्यता सू० ८२ । “अदत्तहारो वा दस्युर्वाऽपहरति” शी० । “अदत्तहारी छिद्देण अक्कमत्ता वा रायाणो वा अवहरति ति” चू० ॥ १३. णासति खे० जै० सं० खं० शां० । “णस्सति चउप्पयादि सयमेव” चू० ॥ १४. सम्मूढे इ० । ‘सम्मूढे’ ‘मूढे’ उभयथा चू० ॥ १५. णासुवेति खे० जै० सं० शां० ॥ १६. एयं पवेतियं खे० जै० सं० खं० ॥

अतीरंगमा एते, णो य तीरं गमित्तए ।

अपारंगमा एते, णो य पारं गमित्तए ।

आयाणिज्जं चै आदाय तम्मि ठाणे ण चिट्ठति ।

वितहं पप्प खेत्तण्णे तम्मि ठाणम्मि चिट्ठति [॥ २ ॥]

८०. उद्देसो पासगस्स णत्थि ।

५

वाले पुण णिहे कामसमणुण्णे असमितदुक्खे दुक्खी दुक्खानमेव आवहं
अणुपरियंइति ति वेमि ।

॥ २० * लोचजियस्स ततीयो उद्देसओ सम्मत्तो * ॥

[चउत्थो उद्देसओ]

८१. ततो से एंगया रोगसमुप्याया समुप्पजंति । जेहिं वा सद्धिं संवसति १०
ते व ण एंगया णियया पुत्तिं परिवयंति, सो वा ते णियए पच्छा परिवएजा ।
णालं ते तव ताणाए वा सरणाए वा, तुमं पि तेसिं णालं ताणाए वा
सरणाए वा ।

१. गमा य एते ५० सं० । गमा वा एते खे० जै० ॥ २. वि खं० ॥ ३. आयात खे० जै० सं० ॥ ४. द्वाणे खे० जै० खं० ॥ ५. शा० खं० विना खेत्तण्णे खे० जै० । खेत्तण्णे सं० हे १, २, ३. ला० इ० । 'खेत्तण्णे' 'खेत्तण्णे' उभयया चू० । "गिण्हियव्वं आदाणीयं । किं च तं ? पंचविद्धो आयारो । तम्मि आदाणियउवदेसद्वाणे ण चिट्ठति, ण करेति तं उवदेसं । एवं सो ण अप्पाणं तारयति, ण परं । तं तेसिं दरिसणं उवदेसचिट्ठितं वा वितहं पप्प खेत्तण्णे, तेण प्रकारेण तद्वा, ण तद्वा वितथा कृतित्तिया करंति । खेत्तण्णो पंडितो तम्मि इति तद्धिं आदाणीयउवदेसद्वाणे चिट्ठतीति आयरति, अं भणितं ण अतियरति । तस्स एवंविहस्स नागिस्स उद्देसो पासगस्स णत्थि । अहवा आदाणियस्स आणाए तम्मि ठाणे...संसारद्वाणे, ण चिट्ठइ, जो पुण तं आणं वितहं पप्प अखेत्तण्णे वितहं करेता अखेत्तण्णो अपंडितो से तद्धिं चेव संसारद्वाणे चिट्ठति ।" चू० ॥ ६. द्वां हे १ विना ॥ ७. असमियदुक्खी चू० ॥ ८. अट्टं इ०, द्दयतां सू० १०५ ॥ ९. अत्ति(ति खं०) ति खे० खं० ॥ १०. * एतदन्तर्गतपाठस्थाने '॥ ३ ॥' खे० जै० सं० खं० शा० ॥ ११. एगता खे० जै० खं० शां० ॥ १२. प्पाता खं० इ० ॥ १३. ते वा हे १, २. ला० इ० विना । "त एवैकदा निजाः" श्री० । द्दयतां सू० ६४, ६६, ६७ ॥ १४. एगता खं० शां० ॥ १५. णित्ता खे० खं० ॥ १६. परिचयंति खं० जै० । परिचयंति चू० ॥ १७. परिचय्जा हे ३ ॥

८२. जाणितु दुक्खं पंत्यं सायं, भोगामेव अणुसोयंति, इहमेगेसिं माणवाणं
तिविहेण जा वि से तत्थ मत्ता भवति अप्पा वा बहूया वा से तत्थ गद्धि
चिद्धति भोयणाए । ततो से एग्या विप्परिसिद्धं संभूतं महोवहरणं भवति । तं
पि से एग्या दायादा विभयंति, अंदत्तहारो वा सेऽवहरति, रायाणो वा से
५ "विलुपंति, णस्सति वा से, विणस्सति वा से, अगारदाहेण वा से डज्झति ।

इति से परस्स अट्ठाए कूराइं कम्माइं चाले पकुव्वमाणे तेण दुक्खेण भूढे
विप्परियासमुवेति ।

८३. आसं च छंदं च विगिंच धीरे ।

तुमं चेव तं सल्लमाहङ्गु ।

१० जेण सिया तेण णो सिया ।

इणमेव णावबुज्झंति जे जणा मोहपाउडा ।

८४. शीमि लोए पव्वहिने ।

ते भो ! वदंति एयाइं आयतणाइं ।

से दुक्खाए मोहाए माराए णरगाए नरगतिरिक्खाए ।

१५ सततं भूढे धम्मं णाभिजाणति ।

१. पत्तेय इ० हे १, २, ३. ला० चू० ॥ २. मेकेसिं खे० जै० सं० खं० । "इह माणुस्से एगे...
माणवा" चू० । "भोगामेवेत्यादि । भोगाः शब्द-रूप-गन्ध-रस-स्पर्शविषयाभिलाषाः, तानेवालु-
शोचयन्ति । "इदं शब्दाभ्यवसायः केषाञ्चिदेव भवतीत्याह—इहमेगेसिमित्यादि ।" शी० ॥
३. बहु वा खे० जै० सं० खं० ॥ ४. एगता खं० शा० ॥ ५. विपरि० खे० जै० सं० विना ॥
६. अगारणं सं० खं० ॥ ७. एगता खे० खं० शा० ॥ ८. दायादो वा खं० । दायादा वा
खे० जै० सं० शा० ॥ ९. अदत्ताहारो खं० ॥ १०. हे २ विना—से हरंति खे० जै० सं० शा०
इ० । से हरति हे १. ला० । से बहरंति खं० । से अवहरति हे ३ । "तस्य हरति" शी० ।
द्वयतां तु ० ७९ ॥ ११. विलुपंति खे० जै० सं० ॥ १२. कूराणि कम्माणि शा० खे० जै०
सं० खं० ॥ १३. सम्भूढे हे १, २. ला० इ० ॥ १४. ला० खं० विना—"यास उवेइ हे १ ।
यासुवेति अन्यत्र । "से तत्थ गद्धि जे विप्परियासुवेति एतं पुव्वभणितं" चू० ॥
१५. विविच खे० जै० सं० । विगिंचि खं० । विक्किंच चू० ॥ १६. सं नास्ति खं० ॥
१७. शीमि खे० खं० । शीहि सं० । "शीमि इत्यादि" शी० । "शीमि भिंसं [प]गारेहि
वा वहितो पव्वहितो" चू० ॥ १८. पव्वघिए खे० ॥ १९. णरगाए तिरिक्खाए खे० शा० ।
चूर्णपेक्षया अयं पाठः सङ्गतः प्रतीयते । "णरगाए पि मतो नरएण उव्वज्जइ, ततो उव्वट्ठिता
तिरिएण्ड ।" चू० । "नरगाए नरकाय नरकगमनार्थम्, पुनरपि नरगतिरिक्खाए ततोऽपि
नरकादुद्गत्य तिरश्च तत् प्रभवति" शी० ॥

८५. उदाहु वीरे—अप्पमादो महामोहे, अलं कुसलस्स पमादेणं, संतिमरणं संपेहाए, मेउरधम्मं संपेहाए । णालं पांस । अलं ते एतेहिं । एतं पांस मुणि ! महब्भयं । णातिवातेज्ज कंचणं ।

८६. एस वीरे पंससिते जे णं णिविज्जति आदाणाए ।

ण मे देति ण कुप्पेज्जा, थोवं लंहुं ण खिसए ।

५

पंडिसेहितो परिणमेज्जा ।

एतं मोणं समणुवासेज्जासि त्ति वेमि ।

॥ * १० लोगविज्जयस्स चउत्थो उद्देसओ सम्मत्तो * ॥

[पंचमो उद्देसओ]

८७. जमिणं विरुवरुवेहिं सत्येहिं १० लोगस्स कम्मसमारंभा कज्जंति । तं १०
जहा—अप्पणो से पुत्ताणं धूताणं सुण्हाणं णातीणं धातीणं रंईणं दासाणं
दासीणं कम्मकराणं कम्मकरीणं आदेसाए पुढो पहेणाए सामासाए पातरासाए
संणिहिसंणिचयो कज्जति इहमेगेसि माणवाणं भोयणाए ।

८८. समुद्धिते अणगारे आरिए आरियपण्णे आरियदंसी अयं संधी ति
अदक्खु ।

१५

१. धीरे हे १. २ ॥ २. संतिमरणं पेहाए चू० ॥ ३. सप्येहाए खे० जैमू० ॥ ४. सप्येहाए सं० ।
संपेहाए हे १, २, ३. ला० इ० ॥ ५. पस्स चू० ॥ ६. अलं तवेहिं इ० हे २. ला० । अलं
तेहिं खेमू० शा० । अलं तवेहिं खेसं० । “अलं तव कामभोगेहिं ति वक्खसेसं । अहवा अवावाहसुहं
अलं तव मुहाए ति ।” चू० । चूर्यनुसारेण ‘अलं तव’ इत्येवात्र पाठो भाति ॥ ७. पस्स चू० ।
“पुणं पस्सेलादि” शी० ॥ ८. मुणी इ० हे १, २, ३. ला० चू० । मुणी मं इत्यतः परमेकं
पत्रम् इ० प्रतौ नोपलभ्यते ॥ ९. णमंसिते चूपा० ॥ १०. ला० चू० विना—णिविज्जति खे०
जै० सं० । णिविज्जति खं० हे १, २, ३ ॥ ११. लुद्धू सं० ॥ १२. पडिलाभिते परिणमे चूपा० ।
पडिलाभितो परिणमेज्जा औपा० ॥ १३. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० गा० खं० ॥
१४. जमिणं विरुवरुवेहिं सत्येहिं विरुवरुवाणं अट्ठाए तं जहा—अप्पणो से चूपा० ॥ १५. लोकस्स
खे० जै० ॥ १६. कज्जंति हे २ ॥ १७. सुण्हाणं चूर्यो न दद्यते ॥ १८. रातीणं खे० जै० खं० शां० ॥
१९. कम्मगराणं कम्मगरीणं सं० चू० ॥ २०. संणिहिसंणिचये खे० जै० शां० । सण्णिधिसंचयो
चू० ॥ २१. किज्जति हे २ ॥ २२. इहमेकेसि खे० जै० खं० ॥ २३. आरियए आरियपण्णे
आरियविट्ठी चू० ॥ २४. अयं संधि ति(त्ति खं०) खे० जै० सं० शा० खं० । अयं संधिमदक्खु
शोपा० । “अयं संधीति अयमिति प्रत्यक्षीकरणे, संघाणं संधि, जं मणितं मिक्खवाकालो ।...अहवा
नाण-दंसण-चरिताई भावसंधी । ताई लभित्ता” चू० ॥ २५. अदक्खु सं० खं० शी० विना ॥

से णाइए, णाइआवए, न समणुजाणए ।

सत्त्वामरंगंधं परिण्णाय णिरामरंगंधे परिच्चए ।

अदिस्समाणे कय-विक्रएसु । से ण किणे, ण किणावए, किणंतं णं समणुजाणए ।

५ 'से भिक्खू कालण्णे बाँलण्णे मातण्णे खेयण्णे खणयण्णे विणयण्णे समयण्णे भावण्णे परिग्गहं अममायमाणे कालेणुट्ठाई अपडिण्णे । दुहतो छित्ता णियाइ ।

८९ वत्थं पडिग्गहं कंबलं पादपुच्छं उग्गहं च कडासणं एतेसु चेव जाँणेजा ।

लद्धे आहारे अणगारो मातं जाणेजा । से जहेयं भगवता पवेदितं ।

लभो ति णं मज्जेजा, अलभो ति ण सोएजा, बहं पि लँडुं ण णिहे ।

१० परिग्गहाओ अप्पाणं अवसक्केजा । अप्णहा णं पासए परिहरेजा ।

१. णाइए णावीआतिए खे० जै० । णाइए णावीआवए सं० । णादिए नादि(दी हे ३)आवए हे १, २, ३. ला० । “से ण आतिए, ण आतिआवए, अणेसणिज्जं णातिए, णाति-यावए, णणं अणुमोदए” चू० ॥ २. “जाणे त्ति खं० । “जाणति हे ३ । “जाणइ त्ति हे २ ॥ ३. “गंयो हे १, २, ३. चू० ॥ ४. अदिस्समाणो खे० जै० शां० खं० । अदिस्समाणो हे १, २ । “अदिस्स इत्यादि” शी० । अदिस्समाणो कय-विक्रयेहि चू० ॥ ५. ण समणुजाणइ हे १, २, ३. ला० । णाणुमोदए चू० ॥ ६. से कालण्णे बालण्णे चू० । ७. “बालण्णे, बलं जानातीति बलज्जं, छान्दसत्वाद् दीर्घत्वम्” शी० ॥ ८. “खित्त जाणति खित्तण्णो भिक्खायरियाकुसलो.....एवमादी खित्तं जाणति खित्तण्णो” चू० । “खेय(द् प्र०)जे, खेदः-अभ्यासः.....खेदज्जं, अथवा क्षेत्रज्ञः” ॥ ९. खणणो चू० । “खणयजे, क्षण एव क्षणकः अवसरः,.....तं जानातीति” शी० ॥ १०. “ण्णे समयण्णे विणयण्णे भावण्णे खं० शां० खे० जै० । “ण्णे समयण्णे परसमयण्णे विणयण्णे भावण्णे सं० । “ण्णे विणयण्णे ससमयण्णे परसमयण्णे भावण्णे हे १, २. ला० । “तथा समयजे, स्वसमय-परसमयौ जानातीति” शी० ॥ ११. “ग्गहमममा” खं० ॥ १२. कालेणुट्ठाई खेसू० जै० सं० । कालाणुट्ठायी हे २ । कालेणुट्ठाए चू० । “काले [अ शीखं०]णुट्ठाईकालाणुट्ठायी” शी०, एतदनुसारेण कालेणुट्ठाई इति पाठोऽत्र सम्मतः, किन्तु अष्टमाध्ययनस्य तृतीयोद्देशकेऽस्यैव सूत्रस्य व्याख्यायां “कालेनोत्थायी” [शी०] इति व्याख्यातं श्रीलार्चयैः, तदनुसारेण तु कालेणुट्ठाई इत्येव पाठो भवेत्, चूर्णवपि “उट्ठाणमाहणा” इति पदमत्र दृश्यत इत्यपि ध्येयम् ॥ १३. अप्पडिण्णे खं० हे ३. शीखं० ॥ १४. “एतेसु चेव जाएजाजाएजा मग्गिजा” चू० ॥ १५. आहारेऽणगारो सं० जै० खे० ॥ १६. ण य मज्जेजा तिअलभे व ण सोएजा चू० ॥ १७. सोयए खे० जै० खं० शां० विना । “शोकं न कुर्यात्” शी० ॥ १८. लद्धं खं० ॥ १९. “अप्पाणं सक्केज, अव-सक्कणं अपवत्तणं” चू० । चूर्णौ पुनः पुनरपीदृश एव पाठः ॥ २०. अण्णतरेण पासएण परिहरिजा चूपा० । “इमं अज्जं इमं च अज्जं अज्जतरं, पासणं णाम नीसरणोवातो, तं जहा-ण मम एतं, आयरियसंतगं, परिह्वारो दुविहो धारणापरिहारो य उवभोगपरिहारो य” चू० ॥

एस मग्गे आरिएहिं पवेदिते, जहेत्थ कुसले णोवल्लिपिजासि त्ति वेमि ।

९०. कामा दुरतिक्रमा । जीवियं दुष्पडिबूहगं ।

कामकामी खलु अयं पुरिसे, से सोयति जूरति तिप्पति पिडुति परितप्पति ।

९१. आयतचक्खू लोगविपस्सी लोगस्स अहेभागं जाणति, उड्डं भागं जाणति, तिरियं भागं जाणति, गढिए अणुपरियट्टमाणे ।

संधिं विदिता इह भच्चिएहिं,

एस वीरे पसंसिते जे वद्धे पडिमोयए ।

९२. जँहा अंतो तहा वाहिं, जहा वाहिं तहा अंतो ।

अंतो अंतो पुतिदेहंतराणि पासति पुढो वि सवंताइं । पंडिते पडिलेहाए ।

से मतिमं परिणाय मा य हु लौलं पञ्चासी । मां तेसु तिरिच्छमप्पणमा- १०
वातए ।

९३. कांसकसे खलु अयं पुरिसे, वँहुमायी, कडेण मूढे,

पुणो तं करोति लोमं, वेरं वड्ढेति अप्पणो ।

जमिणं परिकहिज्जइ इमस्स चेव पडिवूहणताए ।

१. आयरिएहिं शा० चू०, द्रव्यता सू० ७४ ॥ २. णोवल्लि(लिं खेस०)प्येजासि खे० जै० खं० शा० । णोवल्लिपिजासि हे १, २, ३. । ण लिप्पिजासि चू० ॥ ३. वूहणं हे १, २, ३. ला० ॥ ४. तिप्पति परित्ति(त स०)प्पति पिडुति खे० जै० सं० शा० । त(ति खं० हे १)प्पति परितप्पति चू० खं० हे १ । “तिप्पहिं तितेपते.....निर्मर्यादो भवतीति थावद् । तथा शारीर-मानसैर्दुःखैः पीड्यते । तथा परि.....तप्पते” शी० । “तप्पति ति काय-वाय-अणेहिं ति तिहिं तप्पति । वहि अंतो य तप्पति परितप्पति” चू० ॥ ५. लोक्कस्स खे० जै० ॥ ६. अहेभागं हे १, २, ३. ला० । अवेभावं.....अहेभावं । एवं तिरियं उड्डं च” चू० ॥ ७. जहा अंतो तहा वाहिं जहा खं० ॥ ८. वाही जहा वाही स० ॥ ९. पुढो वि सवंताइं खे० जै० हे १, २, ३. । “पुढो वीसवंताइं पिहु वित्तारे,.....भिसं विविहेहिं वा पणारेहिं..... खवति पुढो वीसवंताइं” चू० । “पृथगपि प्रत्येकमपि, अपिगन्धान् कृष्टाद्यवस्थाया यौगपथे-नापि स्रवति” शी० । १०. परिणाय हे १, २, ला० चू० ॥ ११. लालपचासी जे० ॥ १२. मा तिरिच्छं चू० खेमू० ॥ १३. कासंकसे हे १. ये० जैसं शा० । “कासंकसे इत्यादि” शी० । कासंकसे हु पुरिसे चू० ॥ १४. खलु अंत पुरिसे सं० । खलु अंत पुरिसे ये० शा० । यं खलु पुरिसे हे १, २ ॥ १५. वड्ढमायी ये० शा० ॥ १६. “पुणो तं करोति...लोमं करोति, नरगादिभवल्लोमं करोति णिव्वतेति” चू० ॥

अमराय् महासड्डी । अट्टमेतं तुं पेहाए । अण्णरिणाए कंदति ।

९४. "से तं जाणह जमहं बेमि । तेइच्छं पंडिए पवयमाणे से "हंता छेत्ता भेत्ता लुंप्पित्ता विलुंप्पित्ता उद्वइत्ता 'अकडं करिस्सामि' ति मण्णमाणे, जस्स वि य णं करेइ ।

५ अलं बालस्स संगेणं, जे वा से करेति बाले ।

णं एवं अणगारस्स जायति ति बेमि ।

॥ * "लोगविजयस्स पंचमो उद्देसओ सम्मत्तो * ॥

[छट्ठो उद्देसओ]

९५. "से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए तम्हा पावं कम्मं णेव कुज्जा १० ण कारवे ।

९६. "सिया तंत्य एकयरं विप्परासुसति छसु अण्णयरम्मि कप्पति । सुंइड्डी लालप्पमाणे सँएण दुक्खेण मूढे "विप्परियांसमुवेति । सएण विप्पमाणेण पुढो वयं पकुव्वति जंसिमे पाणा पव्वहिता ।

१. अमराय् खे० जै० शा० चू० ॥ २. तुवेहाए खे० चू० । "अट्टमेतं तुवेहाए । अट्टो णाम अट्टज्झाणोवगतो राग-दोसद्धितो वा, तमेवं उवेहाए पेच्छाहि ताव" चू० । "अट्ट इत्यादि, अर्त्तिः शारीरमानसी पीडा, तत्र भव आर्त्तः, तमार्तम्...प्रेक्ष्य दृष्ट्वा" शी० ॥ ३. अण्णरिणावे(ए शा०) कंदति खे० जै० शा० ॥ ४. से एवमायाणह खे० जै० शा० सं० चू० । "से एवमायाणह, से इति णिहेसे, जं इमं कहितं अच्चत्थं जाणह आयाणह जं बेमि" चू० । "से त्ति तदर्थे, तदपि हेत्वर्थे, तस्मात् कामा दुःखैकहेतव. तस्मात् तज्जानीत यदहं ब्रवीमि" शी० ॥ ५. हंता भेत्ता छेत्ता खे० जै० खं० चू० । शी० मध्ये हंता छेत्ता भेत्ता इत्येवंक्रमेण व्याख्यानम् । दृश्यतां सू० ६६ ॥ ६. लुंप्पइत्ता सं० । लुंप्प(लुंप्प)ित्ता खे० । लुंप्पित्ता जै० ॥ ७. विलुंप्पित्ता नास्ति सं० चू० । विलुंप्पइत्ता खे० जै० । विलुंप्पित्ता खं० । दृश्यतां सू० ६६ ॥ ८. करेती खे० । करेई हे १, २ । करेति खं० । जस्स वि य.....करेति बाले इति पाठस्य चूर्णिः खण्डितवाजोपलभ्यते ॥ ९. ण तु एवं चू० ॥ १०. * ÷ एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० शा० ॥ ११. से तं सं० खं० शा० ॥ १२. आताणीयं खे० जै० खं० । आताणीतं चू० ॥ १३. पावकम्मं खे० शा० । पावकम्म खं० । पावकम्म हे ३ । "पावं कम्मं ण कुज्जा णो...कारवे चू० ॥ १४. सित्ता खे० जै० खं० । "सिया [से] एगतं विप्पराससति, सिया कयाई से इति असंजतस्स निहेतो पमतसंजतो वाविविधं परामसति" चू० ॥ १५. तत्थेगयरे(रं हे ३) विपरां हे १, २, ३ ॥ १६. यरंसि हे १, २, ३. ला० । यरं शा० ॥ १७. से सुहत्थी चू० ॥ १८. सयेण खं० । सतेण हे १, २, ३. ला० ॥ १९. विपरिं हे २. ला० ॥ २०. य्वासुवेति हे १. ला० विना । विपरियासं एति चू० ॥

९७. पडिलेहाए णो ^१णिकरणाए । एस परिण्णा पवुच्चति कम्मोवसंती ।

जे ममाइयमर्त्तिं जहाति ^२से जहाति ममाइतं ।

से हु ^३दिट्ठपदे मुणी जस्स णत्थि ममाइतं ।

तं परिण्णाय मेहावी विदिता लोगं, वंता लोगसण्णं, से मतिमं ^४परक्कमेज्जासि ति बेमि ।

५

९८. णारत्तिं ^५सहती वीरे, वीरे ^६णो सहती रत्तिं ।

जम्हा अविमणे वीरे तम्हा ^७वीरे ण रज्जति ॥ ३ ॥

९९. ^८सद्दे फासे ^९अधियासमाणे णिव्विद ^{१०}णंदिं इह जीवियस्स ।

^{११}मुणी मोणं समादाय धुणे कम्मसंरीरगं ।

पंतं लूहं सेवंति ^{१२}वीरा संम्मत्तदंसिणो ।

१०

एस ओघंतरे मुणी तिण्णे मुत्ते ^{१३}विरते वियाहिते ति बेमि ।

१००. ^{१४}दुव्वसुमुणी अणाणाए, तुच्छए गिलाति वत्तए ।

१०१. ^{१५}एस वीरे पसंसिए अब्बेति लोगसंजोगं । एस णाए पवुच्चति ।

जं दुक्खं पवेदितं ^{१६}इह माणवाणं तस्स दुक्खस्स कुसला ^{१७}परिण्णमुदाहरंति, ^{१८}इति कम्मं परिण्णाय सव्वसो ।

१५

जे अणण्णदंसी से अणण्णारामे, जे ^{१९}अण्णारामे ^{२०}से अणण्णदंसी ।

१. णिकरणा । चू० ॥ २. ममात्तियमर्त्तिं सं० चू० विना ॥ ३. से चयति खे० जै० सं० शा०

खं० ॥ ४. दिट्ठमए सं० खं० सं० हे १, २. ला० चूपा० शीपा० । द्ययतां सू० ११२ ॥

५. परिक्रं सं० चू० विना । द्ययतां सू० १११ ॥ ६. णारत्तिं सहते हे १, २, ३. ला० ।

“णारइमित्थाद्यनुष्ठुप्” शी० ॥ ७. ण सहति चू० ॥ ८. रत्तिं खं० हे १, २ ॥ ९. जम्हा

अविमणो वीरो तम्हादेव विरज्जते चू० ॥ १०. धीरे खे० ॥ ११. सद्दे फासे य चू० ॥

१२. अहिंयां खे० जै० खं० विना ॥ १३. णंदी हे १, २. चू० ॥ १४. मुणी मोणं

समायाए ^{१५}धुण कम्मसरीरं चू० । “धुनीयात् कर्मशरीरकं(रं प्र०)”—अथवा धुनीहि विवेचय”

शी० । द्ययता पद्ममाध्ययने तृतीयोद्देशकान्ते ॥ १५. ^{१६}सरीरं खं० ॥ १६. वीरा सं० ला० ॥

१७. समत्तं खं० हे २ । “समत्वदर्शिः—सम्यक्त्वदर्शिनो वा” शी० ॥ १८. “मुचमाणे

मुक्के—मुक्को विरते ति य एणट्ठा” चू० ॥ १९. विरते नास्ति खं० । विरते हे १, २, ३.

ला० ॥ २०. दुव्वसु मुणी चू० ॥ २१. एस वीरे पसंसिए न द्ययते चू० । एस सुव(द खं०)सू

वीरे खं० हे २ ॥ २२. इय खे० जै० खं० ॥ २३. पत्तिण्णं खे० जै० ॥ २४. इति कम्म

सं० खं० विना । “इति कम्म इत्यादि” ग्री० खं० २ । “इति कम्मं परिण्णाए” चू० ॥

२५. अणण्णारामे खं० ॥ २६. से णियमा अणण्णदिट्ठी चू० ॥

१०२. जँहा पुण्णस्स कैत्थति तद्वा तुच्छस्स कैत्थति ।

जँहा तुच्छस्स कैत्थति तँद्वा पुण्णस्स कैत्थति ।

अवि य हणे अण्णातियमाणे । एत्थं पि जाण सेयं ति णत्थि ।

केऽयं^{१०} पुरिसे कं च णए ।

५ १०३. एस वीरे पसंसिए जे बद्धे पडिमोयए,

उद्धं अँहं तिरियं दिसासु,

से सव्वतो सव्वपरिण्णाचारी ण लिप्पति छँणपदेण वीरे ।

१०४. से मेघावी जे अँणुग्घातणस्स खेतण्णे जे य बंधपमोक्खमण्णेसी ।

कुसले पुण णो बद्धे णो मुक्के ।

१० से 'जं च आरमे, 'जं च णारमे, अँणारद्धं च र्णे आरमे ।

छणं छणं परिण्णाय लोगसण्णं च सव्वसो ।

१०५. उद्देसो पासगस्स णत्थि ।

बाले पुण णिहे कामसमण्णे असमितदुक्खे दुँक्खी दुक्खाणमेव अँवद्धं
अणुपरियट्ठति ति वेमि ।

१, ५. जथा खं० ॥ २, ३. कथ्यती हे १, २, ३. ला० । एवमग्रेऽपि ॥ ४, ८. इदं कथ्यति
चूर्णीं न दृश्यते ॥ ६. कहिज्जाति चू० ॥ ७. तथा खं० ॥ ९. अणाइयमाणे हे १, २, ३ ॥
१०. के अयं चू० ॥ ११. अहे चू० ॥ १२. 'परिण्ण' हे १, २, ३. ला० । 'परिण्णा' इति
'परिण्ण' इत्युभयथा चूर्णीं ॥ १३. छणणपदेण खेमू० सं० हे १. । चूर्णीं क्वचित् प्रती
छणपदेण इति पाठः क्वचिच्च छणणपदेण इति पाठः ॥ १४. चू० विना-अणुग्घातणस्स खेतण्णे
खं० । अणस्स उग्घात(य सं०)णखेतण्णे खेमू० जै० सं० । अणुग्घातणखेतण्णे खेसं० दां० ।
अणुग्घातणस्स खेतण्णे अन्यत्र ॥ १५. जं खं० हे २, ३ ॥ १६. जं खं० ॥ १७. 'अणारद्धं च
ण आरमे' इत्ययं पाठधूर्णिकृतः सम्मतो न वेति सन्देहोऽस्माकम् । द्रष्टव्या चूर्णिः । शां०
प्रतावपि नास्त्ययं पाठः ॥ १८. णारमे सं० ॥ १९. "दुक्खी दुक्खावद्दमेव अणुपरियट्ठति ति
वेमि दुक्खाणं आवद्धो दुक्खावद्धो" चू० ॥ २०. जै० खेसं० विना-अँहं अणुं सर्वत्र ।
"दुःखानामेवा[व शीखं० १]तमनुपरिवर्तते" शीखं० २, शीजै० । दृश्यतां सू० ८० । "यावत्-
तावज्जीविता-ऽऽवर्तमान-देवकुल-प्राकारैवमेवे वः" [सि० ८।१।२७१] इति सूत्रानुसारेण
'आवर्त'शब्दस्यापि 'अट्ठ' इति रूपं भवेदित्यपि ध्येयम् ॥ २१. वीयज्ज' सं० ॥

तइअं अज्झयणं 'सीओसणिज्जं'

[पढमो उद्देशओ]

१०६. सुत्ता अमुणी मुणिणो सया जागरंति ।

लोगंसि जाण अहियाय दुक्खं ।

५

समयं लोगस्स जाणित्ता एत्थ सत्थोवरते ।

१०७. जस्सिमे सद्दा य रूवा य गंधा य रसा य फासा य अभिसमण्णागता भवंति 'से आतवं जाणवं' वेयवं धम्मवं चंभवं पण्णाणेहिं परिजाणति लोगं, मुणी ति वच्चे धम्मविदु ति अंजू आवट्टसोए संगमभिजाणति । 'सीतोसिणच्चागी से णिग्गंथे अरति-रतिसहे फौरसियं णो वेदेति, जागर-वेरोवरते वीरे ! एवं दुक्खा पैमोक्खसि । १०

१०८. जरा-मच्चुवसोवणीते णरे सततं मूढे धम्मं णाभिजाणति ।

पासिय आंतुरे पाणे अप्पमत्तो परिव्वए ।

मंतो एयं मतिमं पास,

आरंभजं दुक्खमिणं ति णच्चा,

मायी पमायी पुणरेति गन्मं ।

१५

उवेहमाणो सद्-रूवेसु 'अंजू मौराभिसंकी मरणा पमुच्चति ।

१. अमुणी सया मुणिणो सया जै० ॥ २. सुत्ता खे० खं० । सययं हे १, २, ३. ला० ॥ ३. लोगंसि खे० जै० सं० खं० ॥ ४. से आतवं खे० जै० सं० खं० शा० । "से आतवि वेतवि" । पटिज्जति य-से आतवं" चू० । से आयवं शी० । से आयवी शीपा० ॥ ५. जाणवं नास्ति चू० । जाणवी शी० । जायवं खे० जै० सं० ॥ ६. वेदवी धम्मवी बंसवी चू० शी० ॥ ७. परियाणति लोगं खे० जै० सं० खं० शा० ॥ ८. उजू खं० हे १, २, ३. संगमिणं भिजाणति चू० ॥ १०. सिउसिणं खे० जै० खं० ॥ ११. फरुसियं हे १, २, ३. खे० जै० ला० शा० ॥ १२. पमुक्खसि खं० । पमुक्खसि(ति शां०) खे० जै० सं० शा० । "पमोक्खसि" भिसं प्रकारेहि वा सुच्चति उतदोसाओ' चू० ॥ १३. "मच्चुवसोवणीते खे० जै० सं० खं० शा० ॥ १४. आतुरप्पाणे खे० जै० शा० । आतुरपाणे हे २. खं० । आतुरिए पाणे हे १ । "आतुर मो पाणे" मो इति पदं वक्कपूरणे" चू० ॥ १५. मन्वा खं० । संता एतं सहितं ति पास चूपा० ॥ १६. माई पमाथा पुण सं० इ० । मादी पमाथा पुणं खे० जै० शां० । मादी पमादी खं० । "मायी पमादा(दी) पुणरेति, मायी पमाती य मायिप्पमाति, अहवा मायी णियमा पमावी" चू० ॥ १७. उजू हे १, २, ३. ला० खं० इ० ॥ १८. मारावसक्की चूपा० ॥

१०९. अप्पमत्तो कामेहिं, उंवरतो पावकम्मेहिं, वीरे औतगुत्ते खेयण्णे ।
जे पज्जवजातसत्थस्स खेतण्णे से असत्थस्स खेतण्णे । जे असत्थस्स खेतण्णे
से पज्जवजातसत्थस्स खेतण्णे ।

११०. अकम्मस्स ववहारो ण विज्जति ।

५ कम्मणा उवाधि जायति ।

१११. कम्मं च पडिलेहाए कम्ममूलं च जं छणं,

पडिलेहिय सच्चं समायाय दोहिं अंतेहिं अदिस्समण्णे तं परिण्णाय मेधावी
विदिता लोगं वंता लोगसण्णं से मतिमं परक्कमेज्जासि त्ति वेमि ।

॥ * सीओसणिज्जस्स पढमो उद्देसओ सम्मत्तो * ॥

१०

[वीओ उद्देसओ]

११२. जीतिं च बुद्धिं च इहउज्ज पास, भूतेहिं जाण पडिलेह सातं ।

तम्हाउतिविज्जं परमं ति णव्वा सँम्मत्तदंसी ण करोति पावं ॥ ४ ॥

१. उवरतो पावेहिं कम्महेहिं इ० चू० ॥ २. आयगुत्ते जे खेयत्ते हे १, २, ३. ला० जै० इ० ॥
३. खेयण्णे नास्ति खेम० चू० ॥ ४. खेतण्णे खं० । खेयण्णे हे १, २, ३. इ० शां० ॥
५. चू० विना-खेयण्णे खे० जै० हे १, २, ३. शां० ला० इ० । खेदण्णे सं० खं० ॥ ६. खेदण्णे
खं० ॥ ७. खेयण्णे इ० हे २, ३. ला० शां० । खेतण्णे इत्यपि चूर्णौ क्वचित् प्रती पाठः ॥
८. कम्मणा हे २, ३. ला० । कम्मणो इ० ॥ ९. उवधि खेम० चू० । उवहि सं० । उवाही
इ० हे १, २, ३. ला० । “कम्मणा उवधि, उवधी तिविहो—आतोवही [कम्मोवही] सरीरोवही,
[तत्थ] अप्पा दुप्पउत्तो [आय] उवधी, ततो कम्मोवही भवति, ततो सरीरोवही भवति, सरीरोवहीओ
य ववहरिज्जति, तं जहा.....नेरइओ एवमादि” चू० । “उपाधीयते—व्यपदिद्यते येने-
त्तुपाधिः—विशेषणम्, स उपाधिः कर्मणा.....जायते, तद्यथा—.....मन्दमतिस्तीक्ष्णो वे-
त्यादि.....नारकः.....इत्यादि” शी० ॥ १०. कम्ममाहुय जंछणं चूपा० शीपा० ॥
११. समायात खे० जै० शां० । पडिलेहेहि य सच्चं समायाए चू० ॥ १२. माणेहिं शां० खेम०
जै० । “माणे” “माणेहिं” उभयथा चू० ॥ १३. से मतिमं परिक० हे २. ला० शां० । से
मेधावी परिक० खं० । “स मेधावी मयादाव्यवस्थितः सन् पराकमेत” शी० । “महसं
परक्कमेज्जासि त्ति वेमि” चू० । द्यता सू० ९७ ॥ १४. * * एतदन्तर्गत. पाठो नास्ति खे०
जै० सं० खं० ॥ १५. “जहं च इत्यादि वृत्तम्” शी० ॥ १६. भूणहिं सायं पडिलेह जाणे
हे १, २, ३. ला० इ० ॥ १७. जाणे खेम० जै० ॥ १८. चू० विना ‘तिविज्जे’ सर्वत्र । “अतीव
विद्या तत्त्वपरिच्छेदनी यस्यासावतिविद्यः” शी० । तम्हा तिविज्जं परमं ति णव्वा, विज्जन्ति
हे विद्वां । अहवा अतिविण्णू” चू० । द्यता सू० ११५ ॥ १९. सम्मत्तं सं० ॥

११३. उम्मुंच पासं इह मच्चिण्हिं, अरंभजीवी उ भयाणुपस्सी ।
कमेसु गिद्धा णिचयं करेति, संसिच्चमाणा पुणरेति गव्वं ॥ ५ ॥

११४. अवि से हासमासन्न, हंता णंदीति मण्णति ।
अलं बालस्स संगेणं, वेरं वड्ढेति अप्पणो ॥ ६ ॥

११५. तम्महांसतिविज्जं परमं ति णच्चा, आयंकदंसी ण करेति पावं ।
अंगं च मूलं च विगिंच धीरे, पल्लिंछिदियंणं णिक्कम्मदंसी ॥ ७ ॥

११६. एस मरणा पमुच्चति, से हु "दिट्ठमये सुणी ।

लोगंसि परयदंसी विवित्तजीवी उवसंते समिते सहिते सदा जते कालकंखी
परिच्वए ।

बहुं च खलु पावं कम्मं पंगडं ।

११७. संबंसि धित्तिं कुंवह । एत्थोवरए मेहावी सव्वं पावं कम्मं ओसेति ।

११८. अणेगचित्ते खलु अयं पुरिसे, से केयणं अरिहइ पूरइत्तए ।

१. चू० शी० ला० विना-उमुंच खे० जै० खं० । ओमुंच सं० शा० । उमुच इ० हे १, २, ३ ।
“उम्मुंच इत्यादि वृत्तम्” शी० ॥ २. “अरंभजीवी तु भयाणुपस्सी” महारंभपरिगहो
इधेव वंध-वह-रोध-मरणावसाणाइ भयाइ अणुपस्सति” चू० । “आरंभजीवी” उभयं (अयं
शीखं० २) शारीर-मानसमैहिकामुष्मिकं वा द्रष्टुं शीलमस्येति स तथा” शी० ॥ ३. संसिच्चमाणा
खे० जै० सं० शा० । “सम्मं समत्थं वा सिच्चमाणा, मम्मणदणिलो व हिसावीहिं आसवदारेहिं
अणिवारितप्पाणो” चू० । “संसिच्च” इत्यादि.....ससिच्चयमाना आपूर्यमाणाः” शी० ॥
४. पुणरेति हे ३ ॥ ५. “अवि से इत्यादिश्लोकः” शी० ॥ ६. संगाय चू० ॥ ७. वड्ढंति
खे० शा० । वड्ढति जै० हे ३. ला० इ० ॥ ८. “तम्हा इत्यादि वृत्तम्” शी० ॥ ९. तिचिज्जो
खेम्० सं० खं० शां० । “तम्हा यिविज्जं परमं ति णच्चा । तम्हा वेरउवरमा विज्जं विद्धा” चू० ।
“तस्मादतिविद्धान्” शी० ॥ १०. अगं च मूलं च विगिंच धीरे खे० जै० खं० चू० । मूलं च
अगं च वियेतु वीरो चूपा० । “धीरः असोभ्यो धीरावितो वा” शी० । “भदंतणागजुणिग्या
हु पदंति-मूलं च अगं च वियेतु धीरे कम्मासवा वेति विमोक्खणं च । अविरता अस्सवे
जीवा, विरता णिज्जरेति ति” चू० ॥ ११. पाण चू० ॥ १२. दिट्ठमए इ० खे० जै० विना ।
दिट्ठपहे चू० । दिट्ठवहे चूपा०, दिट्ठमए चूपा० । इत्यतां सू० ९७ ॥ १३. कालाकंखी इ० ।
“कालाकाव्खी” शी० ॥ १४. परिच्वत्ते खं० शां० ॥ १५. पापकम्मं खं० इ० ॥ १६. पयडं सं० ।
पगडं नास्ति चू० ॥ १७. सव्वंमि खं० । सव्वे इ० । “सव्वे इत्यादि” शी० ॥ १८. कुव्वहा
इ० हे १, २, ३. ला० ॥ १९. सोसति खे० जै० सं० शा० । ओसन्ति खं० । “ओसेद् जं
भणितं सोसेति” चू० ॥ २०. पूरित्तत्ते इ० खे० जै० खं० । पूरित्तए हे १, ३. ला० शां० ।
पूरइं चू० ॥

से अण्णवहाए अण्णपरियावाए अण्णपरिग्गहाए जणवयवहाए जणवय-
परियावाए जणवयपरिग्गहाए ।

११९. आसेवित्ता ऐयमट्ठं इस्सेवेगे समुट्ठिता ।

तम्हा तं विइयं नासेवते णिस्सारं पांसिय णाणी ।

५

उववार्यं चयणं णच्चा अण्णणं चर माहणे ।

से ण छणे, न छणावए, छणंतं णाणुजाणति ।

णिव्विंदं णंदिं अरते पयासु अणोमदंसी णिसण्णे पावेहिं कम्मेहिं ।

१२०. कोधादिमाणं हणिया य वीरे, लोभस्स पासे गिरयं महंतं ।

तम्हा हि वीरे विरते वधातो, छिंदिज्ज सोतं लहुभूयगामी ॥ ८ ॥

१०

१२१. गंथं परिण्णाय ईहंज्ज वीरे, सोयं परिण्णाय चरेज्ज दंते ।

उम्मगग लद्धुं इह माणवेहिं, णो पाणिणं पाणे समारमेज्जासि ॥ ९ ॥

ति भेमि ।

॥ * सीओसणिज्जस्स बीओ उद्देसओ सम्मत्तो * ॥

१. अण्णा(ण) जै० पारिआवए खे० जै० । अण्णपारियावाए शां० खं० । चूर्णनुसारेण अण्ण-
परितावाए भाति ॥ २. जाणवत्तवहाए खं० । जणवयवहाते खे० इ० ॥ ३. “पररट्ठमहणे वा
रायाणो जणवयं परितावयंति” इति चूर्णनुसारेण जणवयपरितावाए इति पाठोऽत्र भाति । “परि-
वादाय.....समोद्धटनाय” शी० ॥ ४. एतं अट्ठं खे० जै० खं० । एयं अट्ठं सं० । इममट्ठं इ० ।
“एयमट्ठं ति जो एसो जणवत्तवहाति भणितो” चू० ॥ ५. विइयं नो सेवते इ० हे १, ३. ला० ।
वीर्यं नो सेवे खे० जै० सं० खं० । वितियं नासेवए चू० । “द्वितीयं मृषावादमसंयमं वा नासेवते”
शीखं० ॥ ६. पांसिया सं० ॥ ७. ओवार्यं इ० सं० । “ओ(उ—प्र०)वातं चयणं च णच्चा, उपपदणं
उववातो” चू० ॥ ८. ‘णिव्विज्ज’ इति ‘णिव्विद’ इत्युभयथा चूर्णौ ॥ ९. णंदी चू० हे १, २, ३ ॥
१०. णिसण्णो खं० हे १ विना ॥ ११. [पा]वेसु कम्मेसु चूपा० । “पडिज्जइ य [पा]वेसु कम्मेसु
पावं कोहादिकसाया” चू० ॥ १२. कोधादिमाणं खे० जै० । कोहादिमाणं अन्यत्र । “कोहादीत्यादि
वृत्तम्” शी० ॥ १३. हणया द वीरे चू० ॥ १४. तम्हा ति वीरे खं० । तम्हा त वीरे खे० जै० ।
तम्हादि वीरे सं० । “तम्हा ति(हि ?) वीरे, ही पादधरणे” चू० ॥ १५. छिंदिज्ज इ० । चूर्णवपि
क्वचित् प्रती ॥ १६. “लहुभूतं अप्पाणं कामयति ।पडिज्जइ य-छिंदिज्ज सोतं ण हु भूतगामं,
भूतगामो चोइसविहो, तं इरियाइज्जतो [ण ८] छिंदिज्जा” चू० । “लघुभूतो मोक्षः सयमो वा,
तं गन्तुं शीलमस्येति लघुभूतगामी, लघुभूतं वा कामयितुं शीलमस्येति लघुभूतकामी” शी० ॥
१७. “गंथमित्यादि वृत्तम्” शीखं० ॥ १८. इह वज्ज खं० । इहेज्ज जै० । “इह पवयणे,
अज्जेव मा चिरा, वीरो भणितो” चू० । “इहाद्यैव कालानतिपातेन” शी० ॥ १९. वीरे
खे० जै० । “वीरः सन्” शीखं० ॥ २०. सोगं खे० जै० सं० खं० इ० । सोतं चू० ॥
२१. उम्मगग खे० जै० सं० हे १, २. “उम्मगग लद्धमित्यादि” शीखं० २ । “उम्मगग” इति
‘उम्मगग’ इत्युभयथा प्रयोगश्चूणौ ॥ २२. पाणिणो खे० जै० सं० खं० ॥ २३. पाण खे० जै०
हे १, ३ ॥ २४. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० शां० ॥

[तईओ उद्देसओ]

१२२. संधिं लोगस्स जाणित्ता आततो वहिया पास ।

तम्हा ण हंता ण विघातए ।

जमिणं अण्णमण्णवित्तिमिच्छाए पडिलेहाए ण करोति पावं कम्मं किं
तैत्थ मुणी कारणं सिया ? ।

५

१२३. समयं तैत्थुवेहाए अप्पाणं विप्पसादए ।

अण्णणपरमं णाणी णो पमादे कयाइ वि ।

आतगुत्ते सदा वीरे जातामाताए जावए ॥ १० ॥

विरागं रूवेहिं गच्छेज्जा महता खुडुएहिं वा ।

आगतिं गतिं पिरिण्णाय दोहिं वि अंतेहिं अदिस्समाणेहिं से ण छिज्जति, ण १०
मिज्जति, ण डज्जति, ण हम्मति कंचणं सव्वलोए ।

१. वहिता इ० खं० खे० जै० चू० ॥ २. ण विग्वातए खे० जै० । ण वातए चू० ॥

३. अण्णमण्णं वित्तिं चू० । अण्णमण्णस्स वित्तिं हे ३ ॥ ४. ण्णत्तिमिच्छाए पडिं सं० ।

ण्णवित्तिमिच्छापडिं खे० शा० हे १ ॥ ५. पावकम्मं खं० सं० शा० इ० ॥ ६. “तत्थ मुणिस्स कारणं,

अद्देहणातीति मुणिकारणाणि, ताणि तत्थ ण संति, ण तत्थ मुणिकारणं सिया, तत्थ

वि ताव मुणिकारणं ण अत्थि” चू० । एतदनुसारेण मुणिकारणं इति पाठभूषिण्णदमिसतो भाति ॥

७. तत्थ उवेहाए हे १, २, ३. ला० चू० । तत्थुवेहाए खे० ॥ ८. सातए चू० ॥ ९. ‘अण्णण-

परमं णाणं णो पमायए’ इति ‘अण्णणपरमे णागी ण पमाए’ इति चोभयथा चूर्णौ । “अण्णणपरम-

मित्थायनुडुए” शी० ॥ १०. पमाए सं० । पमायए हे १, २, ३. ला० । पमादि इ० ॥

११. जायामायाए सं० हे १, २, ३. ला० । जातमाताए खं० ॥ १२. रूवेसु हे १, २, ३.

ला० । “रूवेहिं गच्छेज्जा” चू० ॥ १३. यड० खे० जै० सं० शा० । “खुडुकेयु वा” शी० ।

“अदंतणागज्जुर्णाया—

विसय[म्मि] पंचगम्मि वि [दुविहम्मि] तियं तियं ।

भावतो सुट्ठु जाणित्ता से ण लिप्पति दोसु वि ॥” चूपा० ।

“नागार्जुनीयास्तु पठन्ति—

विसयम्मि पंचगम्मि वि दुविहम्मि तियं तियं ।

भावतो सुट्ठु जाणित्ता से न लिप्पइ दोसु वि ॥

शब्दादिविषयपञ्चकेऽपि इष्टानिष्टरूपतया द्विविधे हीनमध्यमोत्कृष्टमित्येतद् भावत. परमार्थतः सुट्ठु

ज्ञात्वा स मुनिः पापेन कर्मणा द्वाभ्यामपि रागद्वेषाभ्यां न लिप्यते तदकरणदिति भावः” शी० ॥

१४. परिण्णाय हे १, २, ३. ला० ॥ १५. अदिस्समाणे चू० । इयतां न्० १११ ॥

१६. हणं(ण?)ति चू० ।

१२४. अवरेण पुव्वं ण सरंति एगे किमस्स तीतं किं वाऽऽगमिस्सं ।
मासंति एगे इह माणवा तु जेमस्स तीतं तं आगमिस्सं ॥ ११ ॥
णातीतमट्ठं ण य आगमिस्सं अट्ठं णियच्छंति तथागता उ ।

विधूतकप्पे एताणुपस्सी णिज्झोसइत्ता ।

५

का अरती के आणंदे ? एत्थं पि अगगहे चरे ।
संव्वं हासं परिच्चज्ज अल्लीणगुत्तो परिच्चए ।

१२५. पुरिसा ! तुममेव तुमं मित्तं, किं बहिया मित्तंमिच्छसि ?

जं जाणेज्जा उच्चालयितं तं जाणेज्जा दूरालयितं, जं जाणेज्जा दूरालइतं तं जाणेज्जा
उच्चालयितं ।

१०

१२६. पुरिसा ! अत्ताणमेव अभिणिगिज्ज, एवं दुक्खा पमोक्खासि ।

१२७. पुरिसा ! सच्चमेव समभिजाणाहि । सच्चस्स आणाए से उवट्ठिए
मेघावी मारं तरति ।

१. “अवरेण इत्यादि रूपकम्” शी० ॥ २. किह से अतीतं किह आगमिस्सं “...चूपा० ॥
३. किं आगमिस्सं हे ३. ला० ॥ ४. जह से अतीतं तह आगमिस्सं चूपा० ॥ ५. णिज्झोसत्तिता
खे० खं० शां० चू० । णिज्झोसइत्ता खवगे महेसी इ० जै० । ‘खवगे महेसी’ इति कच्चिदेव
प्रतौ दइयते, वृत्तौ चूर्णौ चास्य व्याख्यापि नोपलभ्यते, अतो मूलपाठे तद् न स्थापित-
मस्माभिः, तुलना-सू० १८७ ॥ ६. का रती हे ३. काऽरती हे २. ‘काऽरती’ ‘का अरती’
इत्युभयथा चूर्णौ ॥ ७. आणंदे सं० हे १, ३. ला० ॥ ८. “एत्थं पि अगगहे चरे, रागदोसेहिं
अगरहो, तच्चिमित्तं जह ण गरहिज्जति ण रज्जति दुस्सिंति वा” चू० । एत्थं पि अगगहे हे ३ ॥
९. सव्वहासं परिच्चज्ज चू० सं० हे ३. “सर्वथा सम्परित्यज्य” संटि०, अस्य संटि०कर्तुः
“सव्वहा संपरिच्चज्ज” इति पाठोऽभिमतो भाति । “सव्वमित्यादि” शी० ॥ १०. अल्लीणगुत्ते
सं० विना । “धम्मं आयरियं वा अल्लीणो तिविहाए गुत्तीए गुत्तो” चू० । “सेसं पुच्चुत्तं ।
तंजहा—सव्वहासं परिच्चज्ज अल्लीणगुत्तो” चू० ॥ ११. बहिता इ० खं० चू० ॥ १२. ‘मिच्छसी
हे १, २, ३. ला० ॥ १३. ‘लइयं हे १, २, ३. ला० । ‘लइयं, ‘लइत्तं, ‘लइत्तं’ एते
सर्वेऽपि पाठाश्चूर्णौ दइयन्ते ॥ १४. दुरा० शा० खं० विना ॥ १५. ‘लत्तितं खे० जै० शां० ।
‘लइयं हे १, २, ३ । ‘लइत्तं, ‘लइत्तं’ इति चोभयथा चूर्णौ ॥ १६. दुरालइतं सं० इ० ।
दुरालइयं खे० ॥ १७. ‘लत्तितं खे० जै० इ० ॥ १८. सच्चस्साणाए खे० जै० सं० खं० शा० ॥
१९. से नास्ति चू० हे १, २, ला० । उवट्ठितो से मेघावी हे ३. इ० । “उपस्थितं सत्
स मेघावी” शीखं० जीजै० ॥

संहिते धम्ममादाय सेयं समणुपस्सति ।

दुइतो जीवियस्स परिवंदण-माणण-पूयणाए, जंसि एगे पैमादेति ।

संहिते दुक्खमत्ताए पुट्ठो णो झंझाए ।

पासिमं दविए लौगालोगपवंचातो मुच्चति ति बेमि ।

॥ * लीओसणिज्जस्स तृतीयोद्देशकः * ॥

५

[चउत्थो उदेसओ]

१२८. से वंता कोहं च माणं च मायं च लोमं च । एतं पासगस्स दंसणं
 ◁ उवरतसत्थस्स पलियंतकैरस्स, औयाणं सगडब्भि । ▷

१२९. जे एगं जाणति से सव्वं जाणति, जे सव्वं जाणति से एगं जाणति ।

सव्वतो पमतस्स भयं, सव्वतो अपमतस्स णत्थि भयं ।

१०

जे एगणामे से बहुणामे, जे बहुणामे से एगणामे ।

दुक्खं लौगस्स जाणित्ता, वंता लौगस्स संजोगं, जंति वीरा महाजाणं ।

परेण परं जंति, णावकंखंति जीवितं ।

१. पुरिसे ४^० शा० ॥ २. जीविय[स्स खेसं]परिवंदण खेमू० जै० । जीवियपरिवंदण^० खं०
 इ० । जीवियं परिवंदण^० सं० । “दुइतो जीवित्त, दुइतो ति रागेण दोसेण अहवा अप्पणो परस्स
 य । जीवितं परिवंदण-माणणा पुव्वभणित्ता” चू० । “जीवित्तस्य...परिवन्दनमाननपूजनार्थम्”
 शी० ॥ ३. पमार्यति इ० सं० हे १, २, ३. ला० ॥ ४. सहिते धम्ममादाय चू० । सहिते दुक्ख-
 मायाए चूपा० । “पठिज्जइ थ-सहिते दुक्खमादाए, मीयत इति मत्ता, जं भणितं परिमाणं, ताए
 दुक्खमायाए अप्पाए वा महतीए वा” चू० ॥ ५. भत्ताते इ० खे० जै० सं० शा० । भत्ताते खं० ॥
 ६. लोकालोको इ० खे० जै० सं० खं० ॥ ७. “साधु आदितो भिसं मुच्चति पमुच्चति”
 चू० ॥ ८. * एतदन्तर्गत पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० शा० ॥ ९. ◁▷ एतदन्तर्गतः
 पाठश्चूर्णो नास्ति । तु०-सू० १३० ॥ १०. कडस्स हे १, २. जै० ला० । ‘करस्स’ ‘कडस्स’
 इत्युभयथा शी० प्रतिषु ॥ ११. आताणं इ० खे० जै० सं० शा० । “आदानं हिंसाद्याभ्रवद्वार-
 मष्टादशपापस्थानरूपं वा...कषाया वा आदानम्, तद्वमिता स्वकृतमिदं भवति । स्वकृतं...
 कर्म भिनतीति स्वकृतमित्” शी० ॥ १२. अपमं इ० खे० जै० सं० शा० ॥ १३. पुगं खे०
 शा० खं० हे १, २. ला० । “जे एगनामे से बहुनामे” चू० । “जे एगमित्तादि” शी०,
 कचित् प्रत्यन्तरे “जे एगेत्यादि” शी०, इत्येवमुभयथा पाठः शी० प्रतिषु लभ्यते । “जे एकणामे
 से बहुणामे” नयचक्र पृ० ३७५ । “अतोऽपदिश्यते—यो बहुनामः स एव परमार्थत एकनाम
 इति । नाम इति श्रपकोऽभिधीयते उपनामको वा” शी० ॥ १४. बहुं खं० शा० हे १, २ः
 ला० । एवमेवेऽपि ॥ १५. पुगं खे० जै० सं० विना ॥ १६. लोयस्स इ० खे० जै० सं० खं० ॥
 १७. लोयसंजोगं हे १, २, ३. ला० ॥ १८. वीरा हे १, २. ला० ॥

एगं विगिंचमाणे पुढो विगिंचइ, पुढो विगिंचमाणे एगं विगिंचइ सड्ढी
आणाए^२ मेधावी ।

^३लोगं च आणाए अभिसमेच्चा अकुतोभयं ।

अत्थि सत्थं परेण परं, णत्थि असत्थं परेण परं ।

५ १३०. "जे कोहदंसी से माणदंसी, जे माणदंसी से मायदंसी, जे मायदंसी
से लोभदंसी, जे लोभदंसी से पेज्जदंसी, जे पेज्जदंसी से दोसदंसी, जे दोसदंसी
से मोहदंसी, जे मोहदंसी से गम्भदंसी, जे गम्भदंसी से जम्मदंसी, जे जम्मदंसी
से मारदंसी, जे मारदंसी से^४ णिरयदंसी, जे^५ णिरयदंसी से तिरियदंसी, जे
तिरियदंसी से दुक्खदंसी ।

१० से मेहावी अभिणिवैट्ठेज्जा कोधं च माणं च मायं च लोभं च पेज्जं च दोसं च
मोहं च गम्भं च जम्मं च मारं च णरगं च तिरियं च दुक्खं च ।

एयं पासगस्स दंसणं उवरयसत्थस्स पलियंतकंरस्स, आयाणं^६ निसिद्धा
सगडिभि ।

१३१. किमत्थि^७ उवधी पासगस्स, णं विज्जति^८ ? णत्थि^९ त्ति बेमि ।

१५

॥^{१०} सितो^{११} णिज्जं तत्तियमज्झयणं^{१२} सैंम्मत्तं^{१३} ॥

१. 'पुढो...विगिंचइ' इत्यस्य व्याख्या चूणै न दृश्यते ॥ २. मेहावी खे० जै० खं० विना ॥ ३. लोयं
इ० खे० जै० सं० खं० । लोयं चाणाए चू० ॥ ४. णो असत्थं चू० ॥ ५. ६. णरय^४ हे ३. शां० ॥
७. 'व्वट्ठेज्जा खे० इ० शां० ॥ ८. मरणं च हे १, २. ला० ॥ ९. एवं खं० ॥ १०. 'कडस्स चू० ।
'गडस्स हे १, २. ला० । 'गरस्स हे ३ । "पलियंतकडस्स । "परियंतकरस्स" ति वत्तव्वे रलयो
एगता 'पलियंतकडि' ति वुच्चति" चू० ॥ ११. आताणं इ० खे० जै० खं० ॥ १२. निसिद्धा नास्ति
सं० खं० चू० । पूर्वमपि 'आयाणं सगडिभि' इत्येव पाठः, दृश्यतां सू० १२८ । "आदानं
कम्मोपादानं निषेध्य पूर्वस्वकृतकर्मभिदसाविति ।" शी० । चूर्णनुसारेण तु आदानं सकतं
इत्येव पाठोऽत्र भाति, "आदानं सकतं, आदत्ते आदीयते वा कम्मं, सयं कतं सकतं, जेण
पुणो संसारो भण्णति, णत्थि त्ति बेमि ।" चू० ॥ १३. उवही सं० । उवाधी खं० । उवाही हे
१, २. ला० शी० । अत्रेदमवधेयम्-चूर्णावस्य सूत्रस्य व्याख्यानावसरे 'किमत्थि...ण विज्जति'
इत्यस्य व्याख्याऽत्र कस्यचित् पाठस्य गलितत्वात् केनचित् कारणेनाव्याख्यातत्वाद्वा न विलोक्यते,
किन्तु चतुर्थीध्ययनप्रारम्भे तृतीय-चतुर्थीध्ययनयोः सम्बन्धोपदर्शनावसरे चूर्णौ "एसो अज्झयण-
संबंधो । झत्तस्स झुणेण-किमत्थि कम्मोवही ? णत्थि त्ति" इत्येवं तृतीयाध्ययनान्तिमसूत्र-
निर्देशो विलोक्यते । एतदनुसारेण 'एतं पासगस्स दंसणं उवरयसत्थस्स पलियंतकडस्स । आदानं
सकतं । किमत्थि कम्मोवही ? णत्थि त्ति बेमि ।' ईदृशः सूत्रपाठयूगिकता सम्मतः स्यादिति भाति ।
दृश्यतामुपरितनमपि टिप्पणम्, सू० १४६ ॥ १४. ण विज्जति नास्ति शा० । तु०-सू० १४६ ॥
१५. सितो^{११} खे० जै० शा० खं० ॥ १६. 'णिज्जमज्झयणं सं० ॥ १७. समत्तं खे० सं० ॥

चउत्थं अज्झयणं 'सम्मत्तं'

[पढमो उद्देसओ]

१३२. से वेमि—'जे य अतीता जे य पडुप्पण्णा जे य आगमिस्सा अर-
हंता भगवंता ते सव्वे एवमाइक्खंति, एवं भासंति, एवं पण्णवैति, एवं परूवैति— ५
सव्वे पाणा सव्वे भूता सव्वे जीवा सव्वे सत्ता ण हंतव्वा, ण अज्जावेतव्वा, ण
परिधेत्तव्वा, ण परितिवेयव्वा, ण उद्दवेयव्वा ।

एस धम्मे सुद्धे णितिए सासए समेच्च लोयं 'खेतण्णेहि पवेदिते । तं जहा—
उट्ठिएसु वा अणुट्ठिएसु वा, उवट्ठिएसु वा अणुवट्ठिएसु वा, उवरतदंडेसु
वा अणुवरतदंडेसु वा, 'सोवधिएसु वा अणुवहिएसु वा, संजोगएसु वा १०
असंजोगएसु वा ।

१३३. तच्च चेत्तं तहँ चेत्तं अस्सिं चेत्तं पवुच्चति ।

तं आइत्तु ण णिहे, ण णिक्खिवे, जाणितु धम्मं जहँ तहा ।

दिट्ठेहि 'णिव्वेयं गच्छेज्जा ।

'णो लोगस्सेसणं चरे ।

१५

जरस णत्थि इमा णाती अण्णा तस्स केत्तो सिया ।

१. जे अतीता खं० ॥ २. य नास्ति खं० हे २, ३ । य अणागया शां० ॥ ३. भगवंतो जै० हे १,
२, ३. ला० इ० ॥ ४. ते नास्ति खं० हे १. चू० । सव्वे ते एव० सं० हे २. इ० । ते सव्वे ते
शां० । "ते सर्व एव परप्रश्नावसरे एवमाचक्षते" शां० ॥ ५. मातिक्खंति खं० जै० इ० ।
मायक्खंति हे १, ३. ला० ॥ ६. अज्जावे० खं० जै० ॥ ७. उव्वा खं० सं० हे १ ॥ ८. उद्दवेत्तव्वा
खं० ॥ ९. समिच्च सं० हे १. चू० ॥ १०. खेतण्णेहि सं० । खेदण्णेहि हे १, २, ३. ला० । "खितं
आगसं, खितं जायतीति खित्त्तण्णो, तं तु आहारभूतं दव्व-काल-भावाणं अमुत्तं च पवुच्चति ।
सुत्तासुत्ताणि खितं च जायंतो पाएण दव्वादीणि जाणह । जो वा संसारियाणि दुक्खाणि जाणति
सो खित्त्तण्णो पंडितो वा ।" चू० । खेदजैः जन्तुदुःखपरिच्छेदमि" जी० ॥ ११. सोवहितेसु
हे १, २, ३. ला० विना । "सोवधिएसु" चू० पृ० १३९ पं० ५ ॥ १२. अणोवहिएसु खं० जै० ।
अणोवहितेसु इ० खं० । निव्वहिएसु हे २, ३. ला० ॥ १३. जहा शां० ॥ १४. आइत्तु खेम्
जै० । आतिइत्तु चू० ॥ १५. जाणित सं० । जाणितु खं० ॥ १६. अघातया खं० सं० शां० ।
जया तथा खं० ॥ १७. णिव्वेदं चू० । णिव्वेतं खं० जै० इ० सं० खं० शां० ॥ १८. णो य लो०
चू० ॥ १९. कुतो सं० । 'कतो' 'कुलो' इत्युभयथा चू० ॥

दिडं सुतं मयं विण्णायं जेमयं परिकहिज्जति ।

समेमाणा पलेमाणा पुणो पुणो जातिं पैकप्पेती ।

अहो य रातो य जतमाणे धीरे सया आगतपण्णाणे, पमत्ते बैहिया पास,
अप्पमत्ते सया पैरक्कमेज्जासि ति बेमि ।

५

॥ * सम्मत्तस्स पदमो उदेसओ सम्मतो * ॥

[बीओ उदेसओ]

१३४. जे आसवा ते परिस्सवा, जे परिस्सवा ते आसवा ।

जे अणासवा ते अपरिस्सवा, जे अपरिस्सवा ते अणासवा ।

एते यं पँए संबुज्झमाणे लौगं च आणाए अभिसँमेच्चा पुढो पवेदितं आघाति

१०. गाणी इह माणवाणं संसारपडिवण्णाणं संबुज्झमाणं विण्णाणपत्ताणं ।

अट्टा वि संता अदुवा पमत्ता ।

अहासच्चमिणं ति बेमि ।

णाऽणारँगमो मच्चुमुहस्स अत्थि ।

इच्छापणीता वंकाणिकेया कालगहीता णिचये णिविट्ठा पुँढो पुढो जाइं पैकप्पेति ।

१. विण्णाणं चू० ॥ २. जं लोए परि० चू० । जं एवं परि० हे १, २, ३. खं० ला० ॥ ३. पगप्पेति चू० । कप्पेति इ० ॥ ४. धीरे हे १, २. ला० जै० । धीरे सता इ० ॥ ५. अहिता खं० चू० ॥ ६. अपमत्ते हे १, २, ३. ला० ॥ ७. परिक्खएसि खे० शां० । परिक्कमेज्जासि इ० हे १, २, ३. ला० ॥ ८. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० शां० ॥ ९. य नास्ति खे० चू० विना । “एते य पदे संबुज्झ, चसद्वा अण्णे य जीव-अजीव-बंध-संवर-भोक्खा । संसं सगतं वा पसत्थं वा बुज्झमाणे” चू० ॥ १०. पते इ० खे० जै० सं० खं० शां० ॥ ११. “समेच्चा इ० सं० चू० ॥ १२. अक्खति इ० चू० । “अदंतणागज्जुणा पढति-आघाति धम्मं खलु जे जीवाणं [तंजहा शी०] संसारपडिवण्णाणं मणुस्सभवत्थाणं आरंभवि[ण शी०]यीणं दुक्खुव्वेयसुहेसगाणं धम्मसवणगवेसगाणं [निक्खित्तसत्थाणं चू०] सुस्सुसमाणाणं पडिपुच्छमाणाणं विण्णाणपत्ताणं” चू० शी० ॥ “आरम्भविनयिनामिति आरम्भविनय आरम्भाभावः स विद्यते येषामिति मत्वर्थीयः, तेषामिति” शी० ॥ १३. विसंता चू० शीपा० ॥ १४. “गमे चू० ॥ १५. “पुढो पुढो जाइं पकप्पेति” इत्यस्य स्थाने ‘एत्थ मोहे पुणो पुणो’ इति पाठः इ० खे० सं० । “पुढो पुढो जाइं पकुर्वन्ति वा पाठः खेटि० । चूर्णि-शी० वृत्त्योस्तु ‘एत्थ मोहे पुणो पुणो’ इति पाठः पाठान्तरत्वेन निर्दिष्टः । पुढो पुढो जाइं कप्पेति चूपा० ॥ १६. पकप्पयंति(पिपति जै०) एत्थ मोहे पुणो पुणो खं० जै० । पकप्पयंति (पकप्पेह हे २, ३, पकरंति हे १) पाठान्तरं वा एत्थ मोहे पुणो पुणो हे १, २, ३ ला० ॥

१३५. इहमेगेसिं तत्थ तत्थ संथवो भवति । अहोववातिए फासे पडिसंवे-
दयंति । 'चिट्ठं कूरेहिं कम्मेहिं' चिट्ठं पॅरिविचिट्ठति । अचिट्ठं कूरेहिं कम्मेहिं
पो 'चिट्ठं पॅरिविचिट्ठति ।

एगे वंदंति अदुवा वि णाणी, णाणी वंदंति अदुवा वि एगे ।

१३६. आंवती केआवंती 'लोयंसि समणा य माहणा य पुँढो विवादं ५
वंदंति से दिट्ठं चैं ने, सुयं च ने, मयं च ने, विण्णायं च ने, उड्डं अहं तिरियं
दिसासु सव्वतो सुपडिलेहिं च ने—'सव्वे पाणा सव्वे जीवा सव्वे भूता सव्वे
सत्ता हंतव्वा, अजावेतव्वा, पॅरिघेतव्वा, परितावेतव्वा, उद्वेतव्वा । एत्थ वि
जाणह णत्थेत्थ दोसो' । अणारियवयणमेयं ।

१३७. तत्थ जे ते आँरिया ते एवं वदासी—से दुड्डिं च मे, दुस्सुयं च मे, १०
हुम्मयं च मे, दुँविण्णायं च मे, उड्डं अहं तिरियं दिसासु सव्वतो दुँपडिलेहिं
च मे, जं णं तुम्मे एवं आँचक्खह, एवं भासह, एँवं पणवेह, एवं परूवेह—
'सव्वे पाणा सव्वे भूता सव्वे जीवा सव्वे सत्ता हंतव्वा, अजावेतव्वा, पॅरिघेतव्वा,
परितावेतव्वा, उद्वेतव्वा । एत्थ वि जाणह णत्थेत्थ दोसो ।' अणारियवयणमेयं ।

१. अओववाइए इ० । अओववाइते खं० । "अहोववाइए फासे अओववाइए, अय
इति अणंतरे" ॥ चू० ॥ २, ३, ५, ६. चिट्ठं खेमू० जै० शा० हे १, २, ३. ला० ॥
४. परि[वि खेसं०]चिट्ठदी खे० जै० शा० । "परिवितिष्ठति" शीखं० शीजै० । "विनिहं
परिचिट्ठति" चू०, एतवत्तुसारेण वक्ष्यमाणपाठानुसारेण च विपरिचिट्ठति इति पाठश्रृण्णिकृदभिमतो
भाति । इत्यता सू० १४६ ॥ ७. हे २. ला० विना—परिचिट्ठदी इ० खे० जै० । परिचिट्ठति हे
१, ३. सं० खं० । विपरिचिट्ठति चू० ॥ ८. वदंती खे० जै० सं० शा० ॥ ९. चू० विना वदंती
शा० सं० । वयंति अन्यत्र ॥ १०. आवंति केआवंति चू० ॥ ११. लोयंसि हे १, २, ३. ला० ।
लोयंसि खं० ॥ १२. पुढोवात्तं चू० ॥ १३. वदंती खे० जै० सं० ॥ १४. च मे चू० ॥ १५. अहे
य हे १, २. ला० । अर्थ इ० ॥ १६. सव्वे जीवा सव्वे सत्ता खे० । सव्वे भूता सव्वे सत्ता सव्वे
जीवा हे १, २. ला० । "किं तदित्याह—सर्वे प्राणाः सर्वे जीवाः सर्वे भूताः सर्वे सत्ताः"
शी० । पूर्वपरसन्दर्भाद्यनुसारेण 'सव्वे भूता सव्वे जीवा सव्वे सत्ता' इति पाठः सम्यग् भाति ॥
१७. परितावेतव्वा परिघेत(य खं०)व्वा उद्वेतव्वा सं० खं० । परिघावेतव्वा [परिघेयव्वा जै०]
उद्वेतव्वा शा० खे० जै० इ० । परिघावेतव्वा उद्वेतव्वा परिघेतव्वा हे १ । "आज्ञापयितव्याः
परिग्रहीतव्याः परितपयितव्याः अपद्रावयितव्याः" शी० ॥ १८. एत्थं पि जाणघ खे० सं०
इ० खं० शा० ॥ १९. आयरिया खे० जै० चू० हे २ । आरिता इ० खं० ॥ २०. दुविण्णायं
खे० जै० सं० हे १, २. ॥ २१. दुपडिं खे० सं० ॥ २२. खं० विना—आइ(चि हे ३)क्खह
इ० हे १, २, ३ । आयक्खह अन्यत्र ॥ २३. एवं परूवेह एवं पणवेह इ० खे० जै० सं०
खं० ॥ २४. 'तव्वा परितावेतव्वा परिघेतव्वा उद्वेतव्वा' हे १ । 'यव्वा परिघावेतव्वा उद्वेतव्वा'
जै० । 'तव्वा परिघेतव्वा उद्वेतव्वा' इ० ॥ २५. परिघेतव्वा नास्ति खे० जै० । परिघेतव्वा खं० विना ॥

१३८. वयं पुण एवमाचिक्खामो, एवं भासामो, एवं पणवेमो, एवं परूवेमो—‘सव्वे पाणा सव्वे भूता सव्वे जीवा सव्वे सत्ता ण हंतव्वा, ण अज्जावेतव्वा, ण परिघेतव्वा, ण परियावेयव्वा, ण उद्वेतव्वा । एत्थ वि जौणह गत्थेत्थ दोसो ।’
आरियवयणमेयं ।

५ १३९. पुँव्वं णिक्काय समयं पत्तेयं पुच्छिस्सामो—‘हं भो पावाडुया ! किं मे सैयं दुक्खं उताहु असायं ? समिता पडिवण्णे या वि एवं बूया—सव्वेसिं पाणाणं सव्वेसिं भूताणं सव्वेसिं जीवाणं सव्वेसिं सत्ताणं असायं अपरिणिव्वाणं महम्मयं दुक्खं^{१३} ति ति वेमि ।

॥ *^{१४}सम्मत्तस्स बीओ उदेसओ सम्मत्तो + ॥

१०

[तईओ उदेसओ]

१४०. उँवेहेणं बहिता य लोकं । से सर्व्वलोकंसि जे केइ विण्णू । अँणु-
वियि पास णिक्खित्तदंडा जे^{१५} केइ सत्ता पलियं चयंति णैरा सुतच्चा धम्मविदु ति
अंजू आरंभजं दुक्खमिणं ति णच्चा ।

एवमाहु सम्मत्तदंसिणो । ते सव्वे पाँवादिया दुक्खस्स कुसला परिण्णुमुदाहरंति
१५ इति कम्मं परिण्णाय सव्वसो ।

१. °माचिक्खामो सं० हे १, २, ३ ॥ २. चू० हे ३ विना— एवं परूवेमो एवं पणवेमो
इ० खे० जै० सं० खं० हे १, २. ला० ॥ ३. °तव्वा खे० सं० । °तव्वा ण उड्डं इ० ॥
४. एत्थं पि खे० जै० सं० खं० शा० । ‘एत्थं वि’ ‘एत्थं पि’ उभयथा चू० ॥ ५. जाणध
इ० खे० खं० ॥ ६. आरियं सं० हे १. चू० ॥ ७. पुच्छि खे० जै० सं० शा० ॥ ८. णिक्काय
खे० जै० हे ३ ॥ ९. पत्तेयं पत्तेयं खं० हे १, २ ला० ॥ १०. हं भो पावाडिया इ० । हं भो
समणा माहणा किं चू० ॥ ११. सातं दुक्खं उदाहु अस्सातं चू० । सायं दुक्खं तु(उ जै०
इ०)ताहु अस्सातं इ० खे० जै० ॥ १२. अस्सायं खे० जै० शा० हे १, ३ ॥ १३. ति(त्ति
हे ३) वेमि हे १, २, ३ ॥ १४. १- एतदन्तर्गत पाठो नारित खे० जै० सं० खं० शा० ॥
१५. उँवेहेणं खं० । उँवेह णं इ० खे० जै० सं० शा० । “उँवेह(ह) वेतं बहिता
लोकं । एतं ति अं वक्खामो” चू० । “उँवेहे इत्यादि । थोऽयमनन्तरं प्रतिपादितः
पाषण्डलोकः एनं धर्माद् बहिर्यवस्थितमुपेक्षस्व ।” ग्री० ॥ १६. बहिता हे १, २, ३. ला०
चू० ॥ १७. °लोयंसि हे १, २, ३. ला० ॥ १८. अणुवीथि जै० चू० ग्री० । अणुवीह इ० ॥
अणुचितिय खं० । अणुचितिय हे २ । अणुचिय हे १. ला० ॥ १९. केति इ० खे० शा० जै०
खं० ॥ २०. जहंती खे० जै० शा० । जहंति चू० । चयंती सं० ॥ २१. णरे इ० खे० सं० ला०
विना ॥ २२. पावाडिया चू० । पावाडुया शा० ॥ २३. तु०—सू० १०१ । इति” सव्वमो
न दइते चू० ॥ २४. कम्म हे १, २, ३ ॥

१४१. इह आणाकंखी पंडिते अणिहे एगमप्पाणं संपेहाए धुणे सैरिं, कैसेहि अप्पाणं, जरेहि अप्पाणं । जँहा जुझाई कडाई हँववाहो पँमत्थति एवं अत्तसमाहिते अणिहे ।

१४२. "विगिंच कोहं अविकंपमाणे इमं निरुद्धाउयं संपेहाए । दुक्खं च जाण अंदुवाऽऽगमेस्सं । पुढो फासाइं च फासे । लेयं च पासं विप्फंदमाणं ।

जे णिव्बुडा पावेहिं कम्मेहिं अणिदाणा ते वियाहिता । तम्हाँऽतिविज्जो णो पडिसंजलेज्जासि ति वेमि ।

॥ * १३ सम्मत्तस्स तद्वओ उद्देसओ सम्मत्तो * ॥

[चउत्थो उद्देसओ]

१४३. आवीलए पवीलए १०णिपीलए जँहिता पुव्वसंजोयं १०हिच्चा उवसमं । १०

तम्हा अविमणे वीरे सौरए समिए सहिते सदा जँते ।

दुरणुचँरो मगो वीराणं अणियट्टगामीणं ।

१०विगिंच मंस-सोणितं ।

१. संपेहाए हे १ । "सम्प्रेक्ष्य" शी० । "सम्मं पेहाए उवेहाए" चू० ॥ २. सरीरं चू० । "धुनीयाच्छरीरकम्" शी० ॥ ३. कसे खे० गा० । किसेहि चू० ॥ ४. जहा कडाई जुझाई हे १, २. ला० ॥ ५. हँववाहू खे० जै० सं० शां० खं० ॥ ६. पँमत्थति खं० । "भिस संयेति" चू० ॥ ७. विकिं(सं हे २, ३)च हे १, २, ३. ला० शी० विना ॥ ८. संपेहाए हे १, २. इ० खे० । "सम्मं पेहाए सपेहाए" चू० । "सम्प्रेक्ष्य" शी० ॥ ९. अदुवा आगं चू० । अदुयागं सं । अदु आगं इ० खे० जैमू० खं० । बहु आगं शां० ॥ १०. विफंदमाणं खं० हे १, २, ३ । विफुडमाणं चू० ॥ ११. विताहिता इ० खे० खं० ॥ १२. ०तिविज्जा खेमू० खं० हे ३ । "तम्हा इति कारणा, इति आसंतणे, एवं आप्तो सद्दहंतो य विज्जं भवति, हे विद्वा" चू०, एतदनुसारेण 'तम्हा ति विज्जं' ईदृश. पाठशूर्णिक्कदसिमतो भाति ॥ १३. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० खं० शां० ॥ १४. णिपीलए चू० । णिपीलए हे १, २, ३ ॥ १५. चहत्ता हे २. ३ ला० ॥ १६. "इहेच्चा उवसमं, इहेति इह प्रवचने, एच्चा आगंतुं" चू० ॥ १७. सारते सहिते समिते चू० ॥ १८. यते सं० । यए खे० ॥ १९. ०चरे मगो सं० ॥ २०. अणिव० खे० जै० । "जेण दुरणुचरो ? जे ण अणियट्टगामी ।...वीरा तव-णियम-संजमेसु ण विसीतंति अणियट्टगामी ।" चू० ॥ २१. विकिच शां० इ० खे० जै० । विकंच खं० । विगंच हे २, ३ । 'विगिंच' 'विगंच' उभयथा चू० ॥

एस पुरिसे दविए वीरे आयाणिजे वियाहिते जे धुणाति समुस्सयं वसित्ता बंभचेरंसि ।

१४४. "णेत्तेहिं पलिछिण्णेहिं आताणसोतगढिते बाले अव्वोच्छिण्णबन्धणे अणभिक्तसंजोए ।

५ तंमांसि अविजाणओ आणाए लंभो णत्थि ति बेमि ।

१४५. जस्स णत्थि पुरे पच्छा मज्झे तस्स कुओ सिया ? ।

से हु पन्नाणमंते बुद्धे आरंभोवरए ।

सम्ममेतं ति पाँसहा ।

जेण बंधं वहं घोरं परितावं च दारुणं ।

१० पैलिछिंदिय बाहिरंगं च सोतं णिक्कम्मदंसी इह मच्चिएहिं ।

कंम्मुणा सफलं दंहुं ततो णिज्जाति वेदवी ।

१४६. जे खलु भो वीरा समिता सहिता सँदा जता "संथडदंसिणो आतो-
वरता अँहा तहा "लोगं उवेहमाणा पाईणं पडीणं दाहिणं उदीणं इति सच्चंसि
पैरिविचिद्धिंसु ।

१. आताणिजे इ० खं० । आयाणिए सं० । 'आदाणिओ' 'आताणिओ' उभयथा चू० ॥
२. ख० विना—णेत्तेहिं पलिछिण्णेहिं चू० । णेत्तेहिं पलिछिणेहिं अन्यत्र । "णयंतीति णेताणि
चक्खुमादीणि । ...जेसि संजतते दग्गणेताणि छिण्णाति आसी, जं भणितं जिताणि, त एव केयि
परीसहोदया भावणेत्तेहिं छिण्णेहिं, किं ससोतेहिं मुच्छिता जाव अज्झोववणा" चू० ।
"णेत्तेहिं इत्यादि । नेत्राणि चक्षुरादीनीन्द्रियाणि, तै परिच्छिन्नैः यथास्व विषयग्रहण प्रति
निरुद्धैः" शी० ॥ ३. आवाणसोयं चू० । आयाणसोयं सं० हे १, २, ३ ॥ ४. "तमस्स
(तस्स—प्र०) अविद्याणतो । अत(ध१)स्स तमस्स एवं तस्स अविद्याणतो तत्थ अवाया
भवन्ति । पडिज्जइ थ—तमंसि अविद्याणतो " चू० । "इन्द्रियानुकूल्यरूपे मोहात्मके वा तमसि
वर्तमानस्य आत्महितं मोक्षोपायं वा अविजानतः" शी० ॥ ५. पुरा हे १, २. ला० ॥
६. समं एतं इ० । एतं च समं पासहा चू० ॥ ७. पासह खे० जै० सं० शा० खं० इ० ॥
८. पैलिछिंदियाणं चू० ॥ ९. इह मच्चिएसु चू० ॥ १०. कम्मुणो खेसं सं० शा० ।
कम्मुणं हे १ । "कम्मुणा इत्यादि" शी० । चूर्णावपि कम्मुणा इत्येव पाठः ॥ ११. दट्ट
इ० । दट्टण खं० ॥ १२. सन्वता चू० ॥ १३. संथडं इ० खे० जै० खं० ॥ १४. अहातहं हे
१, २. ला० ॥ १५. लोहं खे० शा० । लोयं इ० सं० खं० जै० ॥ "१६. "चिपरिचिद्धिंसु ...
विसेसेण अतिसएण वा चिद्धिंसु विपरिचिद्धिंसु ।" चू० ॥

साहिस्सामो णाणं वीराणं समिताणं सहिताणं सदा जैताणं संधडदंसीणं
आतोवरताणं अहा तहा लोकमुवेहमाणानं— किमत्थि उवही पासगस्स, ण
विज्जति ? णत्थि त्ति वेमि ।

॥ चउत्थमज्झयणं सम्मत्तं ॥

१. अघातिस्सामो खं० । अप्पाहिस्सामो हे २ ॥ २. जदाणं खे० जै० शा० खं० ॥ ३. संधड०
इ० खे० जै० संधड० खं० । संवड० हे ३ ॥ ४. अघातघा खे० जै० खं० । अघातघं इ० ॥
५. लोकां समुप्पेह० हे २, ३ । लोकं समुप्पेह० खं० । लोकां स उवेह० हे १ ॥ ६. किमत्थी
इ० खे० जै० सं० खं० शा० ॥ ७. उवही इ० सं० हे २, ३ । उवाही हे १. ला० ॥ ८. °स्स ?
नत्थि त्ति वेमि शा०, तुलना—सू० १३१ । °स्स नत्थि वा ? ण विज्जिह्व त्ति वेमि हे २. ला० ।
°स्स वा ण विज्जति ? णत्थि त्ति वेमि हे १ । “तेसि एवंगुणजातीयाणं अणेगे एगाठेसेणं
पुच्छा—किमत्थं(त्थि) उवही पासगस्स ? किमिति परिणहे, जहमणितेसु सम्मत्तातिगुणेषु
वटमाणस्स उवही द्रव्यभावे, पासगो जाणगो, अह णत्थि ? पुच्छा । वागरणं—ण विज्जति, जेण
पुणो संज(स)रेजा ” चू० । एतदनुसारेण ‘किमत्थि उवही पासगस्स, अह णत्थि ? ण विज्जति
त्ति वेमि’ ईदृशः पाठश्चूणिक्रदभिमतो भाति । “तेषां च...यज्ज्ञानं थोऽसिप्रायस्तदहं कथ-
यिष्यामिकिं प्रश्ने, अस्ति विद्यते...उपाधिः कर्मजनितं विशेषणम्...आहोस्विद् न विद्यते ?
इति परमतमाशङ्क्य त ऊचुः—पश्यकस्व...कर्मजनितोपाधिर्न विद्यते । इत्येतदनुसारेणाहमपि
ब्रवीमि ।” शी० । एतदनुसारेण ‘किमत्थि उवही ? [णत्थि वा ?] पासगस्स ण विज्जति त्ति
वेमि’ ईदृशः पाठः शी० वृत्तिकृतमभिमतो भाति ॥ ९. सम्मत्तं सम्मत्तं हे १, २. ला० ॥

पंचमं अङ्गयणं 'आवंती' अहवा 'लोगसारो'

[पढमो उद्देश्यो]

१४७. आवंती केआवंती लोयंसि विप्परामैसंति अट्टाए अणट्टाए वं, एतेसु
५ चेव विप्परामैसंति ।

गुरू से कामा । ततो से मारस्स अंतो । जतो से मारस्स अंतो ततो
से दूरे ।

१४८. णेव से अंतो णेव से दूरे ।

से पासति फूसितमिव कुसग्गे पणुणं णिवतितं वातेरितं । एवं बालस्स
१० जीवितं मंदस्स अविजाणतो ।

कूँराणि कम्माणि बाले पकुच्चमाणे तेण दुक्खेण मूढे विप्परियांससुवेति,
मोहेण गब्भं मरणाइ एति । एत्थ मोहे पुणो पुणो ।

१४९. संसयं परिजाणतो संसारे परिणाते भवति, संसयं अपरिजाणतो
संसारे अपरिणाते भवति ।

१. "परामसण आरंभो" । एत्थ सक्खी भदंतमागार्जुना । ते पढंति—जावंति केयि लोए
छक्कायं समारंभंति" चू० ॥ "नागार्जुनीयास्तु पठन्ति—जावंति केइ लोए छक्कायवहं समारंभंति
अट्टाए वा अणट्टाए व इत्यादि" शी० ॥ २. केयावंती खे० सं० ॥ ३, ५. "मुसंति जै०
शा० हे ३ । "मुसंती हे १, २. ॥ ४. व नास्ति खे० जै० सं० खं० । वा शा० हे १, २, ३.
ला० ॥ ६. गुरू खे० जै० खं० चू० ॥ ७. "पुसियमिव 'पुसितं ति उदयविहुं" चू० ।
"फुसियमिव ति कुत्ताग्रोदकविन्दुमिव" शी० । ८. मिसं तुणं [पणुणं प्र०] पततीति
पणुणं" चू० । "प्रणुच प्रेरितं" शी० ॥ ९. बालस्स विजी० खं० ॥ १०. कराइं कम्माइं हे १, २
शा० । तुलना—सू० ७९, ८२ ॥ ११. "यासुवेति शा० खेमू० जै० सं० हे ३ । "यासमेति
चू० खं० खेसं० ला० हे १, २ । "विपर्याससुपैति" शी० ॥ १२. मरणति एति शा०
खे० जै० सं० खं० इ० चू० । मरणादुवेति चूपा० ॥ १३. परिया" हे १, २, ३.
ला० विना ॥

जे छेये सांगारियं ण से सेवे । 'कहुँ' एवं अविजाणतो 'वित्तिया मंदस्स वालिया ।

लद्धा हुरत्था पडिलेह्वाए आगमेत्ता आणवेज्जा अणासेवणयाए त्ति वेमि ।

पासह एगे रूवेसु गिद्धे परिणिज्जमाणे । एत्थ फासे पुणो पुणो ।

१५०. आवंती केआवंती लोयंसि आरंमजीवी एतेसु 'चेव आरंमजीवी । ५

एत्थ वि चाले परिपच्चमाणे रमति पावेहिं कम्मोहिं असरणं सरणं ति मण्णमाणे ।

१५१. इहमेगेसिं एगचरिया भवति । से बहुकोहे बहुमाणे बहुमाए बहुलोमे बहुरते बहुण्डे बहुसहे बहुसंकप्पे आसवसक्की पालिओछण्णे उडितवादां पवदमाणे, मा मे 'केइ' अंदक्खु अण्णाण-पमाददोसेणं ।

१०

सततं मूढे धम्मं णाभिजाणति ।

अट्टा पया माणव ! कम्मकोविया,

१. सांगारियं ण सेवे हे ३. खेमू० कैमू० । सांगारियं ण सेवए जै० । से सांगारियं ण सेवए खं० हे १ ॥ २. "गागालुनीयास्तु पठंति-जे खलु विसए सेवति, सेविता नालोपति, परेण वा पुट्ठे णिणहवति, अहवा तं परं सएण वा दोसेण पाचिट्ठतरएण वा [दोसेण शी०] उवल्लिपिज्जा" चू० शी० ॥ ३. "कहुमेव, करिता कहु, एवमवचारणे, ... एवं करिता ... अब परिवर्जने, अवघाणति, जं भणितं षट्ठवति" चू० । चूर्ण्यनुसारेण कहुमेव(व ?) अवघाणतो इति पाठश्रृङ्खलदभिसतो भाति । "कहु इत्यादि ... कृत्वा ... अकार्यमपलपतोऽविजाणयतो वा" शी० ॥ ४. कहु एवमवि० हे १, २, ३ ॥ कहु अवि इ० । बहु एवं अवि० शा० । खमेगावियाणतो चूपा० ॥ ५. वीया हे १, २, ३ ॥ ६. बालया खेसं० ॥ ७. आणविज्जा अणासेवणाए हे १, २ खं० ॥ ८. एत्थ सोहे पुणो पुणो चू० शीपा० । तत्थ फासे पुणो पुणो चूपा० ॥ ९. नेवारंभ० खे० ॥ १०. परितप्पमाणे चू० शी० । परिपच्चमाणे चूपा० शीपा० ॥ ११. रमती खे० जै० सं० रं० गां० इ० ॥ १२. बहुमायि चू० । "क्कत्तपसा च बहुमायी" शी० ॥ १३. बहुरए सं० । "बहुरतो उवणिणति कम्मरयं" चू० । "बहुरजाः बहुपापो बहुपु वाऽऽरम्भादिपु रतो बहुरतः" शी० ॥ १४. "आत्तव[स]क्की, आसवेउ विउ(स)तो आसव[स]क्की, अहवा आसवे अणुसंचरति ।" चू० । "आश्वसक्तम् । तद् विद्यते यस्थासावाश्वसक्ती" शी० ॥ १५. पलिउछण्णे जै० इ० गां० विना । "आसवपलि[व ?] छण्णे प्रलीयते भवं येन यच्च भूत्वा प्रलीयते प्रलीयमुच्यते कर्म भृशं लानं वदात्मनि" चू० । "पलितं कर्म, तेनावच्छन्नः" शी० ॥ १६. केदि खे० जै० गां० खं० इ० ॥ १७. अद(द गां०)क्खू जै० सं० इ० विना ॥ १८. "मणुक्खच्चा माणवा, तेसिं आमंतणं" चू० ॥ १९. कम्मकोविता खे० शा० रं० इ० । "कम्मअकोविता क्हं कम्मं वज्झति मुच्चति वा" चू० । "कम्मणि ... कोविदा. कुञ्जला." शी० ॥

जे अणुवरता अविज्जाए पलिमोक्खमाहु, 'आवट्ठं अणुपरियट्ठंति ति वेमि ।

॥ आवंतीए पढमो उद्देसओ सम्मत्तो ॥

[बीओ उद्देसओ]

१५२. आवंती केआवंती लोगंसि अणारंभजीवी, एतेसु 'चेव अणारंभजीवी ।

५ एत्थोवरते तं झोसमाणे अयं संधी ति अदक्खु, जे इमस्स विग्गहस्स अयं खणे ति अंजेसी ।

एस मग्गे अरिएहिं पवेदिते । उट्ठिते णो पमादए जाणितु दुक्खं पत्तेयं सातं ।

पुढोछंदा इह माणवा ।

पुढो दुक्खं पवेदितं ।

१० से अविहिंसमाणे अणवयमाणे पुढो फासे 'विप्पणोल्लए । एस समियापरियाए वियाहिते ।

१. ऽविज्जाए सं० खे० । विज्जाए इ० । “विज्जा[ए] पलिमोक्खमाहु” मतेहिं विसनिग्घात-
दिट्ठता विज्जाए पलिमोक्खं इच्छंति जहा संखाति” चू० । “अविद्या, तथा परि समन्ताद्
मोक्षमाहुः” शी० । विद्यया तत्त्वज्ञानेन मोक्ष इति सांख्यानां मतम्, अतश्चूणौ ‘संखाति’
इत्युक्तम् । तथा चाहुः सांख्याः—“पञ्चविंशतितत्त्वज्ञो यत्र तत्राश्रमे रतः । जटी मुण्डी
शिखी वापि मुच्यते नाऽत्र संशयः ॥” २. इ० विना—अट्ठमणुं सं० । अट्ठं अणु खे० जै०
शा० । आवट्ठमेवमणुं खं० । आवट्ठमेव अणुं हे १, २, ३. ला० । “आवट्ठं इत्यादि,
भाववर्तं संसारं, तम्—अणुपरिवर्तन्ते” शी० । “अट्ठं अणुपरियट्ठंति वेमि, आवट्ठो
संसारो, त अणुपरियट्ठंति” चू० । इत्यता सू० ८०, १०५ पृ० ३० टि० २० ॥ ३. लोयंसि
खे० जै० सं० शा० इ० ॥ ४. एसु हे १ । तेसु हे २. इ० । “तेज्जेव गहिणु” शी० । “एतेसु
चेव छक्काएसु” चू० ॥ ५. सेवमणां खे० जै० ड० ॥ ६. तज्जोसं चू० । तं ज्जोसं
खे० जै० खं० इ० ॥ ७. संधिचिं खं० । इत्यतां सू० ८८ । संधीचिं जै० । संधी अं खे०
शा० ॥ ८. इ० विना—अदक्खु खे० । अदक्खु अन्यत्र ॥ ९. खणेवि चू० ड० ॥ १०. मण्णेसी
खं० सं० शा० इ० जै० । मण्णेसी खे० ॥ ११. पत्तेयं खं० शा० हे १, २ ॥ १२. पुढोछंदाणं
माणवाणं चू० ॥ १३. अवदमाणे मुसावार्दं चू० ॥ १४. पुढो सं० इ० हे १, २ । “पुट्ठे
इत्यादि” शी० ॥ “अणारंभजीविणा तवो अधिट्ठेयवो, जत्थं उवदेसो पुढो(ट्ठो) फासे । अहवा
जति तं विरतं परीसहा फुसिजा तत्थं सत्तं—पुट्ठो फासे विप्प० । पुट्ठो पत्तो” चू० ॥ १५. विपं
खं० सं० चू० विना ॥ १६ “समिताए परियाए वियाहिते, समगमणं समिया, परिमणं
परियाए, विविहं आहिते वियाहिते” चू० ॥

१५३. जे असत्ता पावेहिं कम्मेहिं उदाहु ते आंतका फुसंति । इति उदाहु धीरे । ते फासे पुट्टोऽधियासते ।

से पुव्वं पेतं पच्छा पेतं भेउरधम्मं विद्धंसणधम्मं अधुवं अणितियं असासंतं चयोवचइयं विप्परिणामधम्मं । पाँसह एयं रूवसंधिं ।

समुपेहमाणस्स एगायतणरतस्स ईहं विप्पमुक्कस्स णत्थि मग्गे विरयस्स ५
त्ति बेमि ।

१५४. आवंती केआवंती लोगंसि परिग्गहावंती, से अप्पं वा वुँहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा, एतेसु चेव परिग्गहावंती ।

एतदेवेगोसिं महम्मयं भवति ।

लोगवित्तं च णं उवेहाए ।

१०

एते ^{१०}संगे अविजाणतो ।

१५५. से सुँपडिबुद्धं सुँवणीयं ति णच्चा पुरिसा ! परमचक्खू ! विपरिक्कम ।

एतेसु चेव बंमचेरं ति बेमि ।

से सुतं च मे अज्झत्थं च मे — ^{१०}बंघपमोक्खो तुँज्झऽज्झत्येव ।

१. रोगातंका चू० ॥ २. धीरे खं० हे ३. ला० । द्रव्यता सू० २०६ । “वी(धी)रो तित्थयरो अणतरो वा आयरियविसेसो” चू० । “धीः बुद्धिः, तथा राजते, स च तीर्थं द्रव्यं गणधरो वा” शी० ॥ ३. पुट्टो विप्पणोछये चू० । पुट्टो अहियासए हे १ ॥ ४. पुव्वं पेतं पच्छा वेतं चू० । पुव्वं वेतं पच्छा वेतं खं० ॥ ५. अणितयं खेसं० शा० हे १ । “ण णियतं अणियतं” चू० ॥ ६. चयावचइयं हे १ । “इद्धाहारातो विजाति, तदभावा अवजिजाति, अतो चयोवचयियं,” चू० ॥ ७. पस्सव एतं चू० ॥ ८. समुपेहं हे १ । समुवेहं हे २, ३ । “समुवेह इत्यादि” शी० ॥ ९. चू० विना—एकायणरयस्स हे १, २, ३ । एकाततणरयस्स ला० । एकातण[य खं०]रतस्स खे० जै० खं० शा० । एकायणरतस्स इ० । एकायणरयस्स सं० ॥ १०. इध खं० इ० ॥ ११. बहुगं खं० इ० । बहुयं जै० । बहुयं खे० ॥ १२. संगे खं० इ० ॥ १३. सुप्पडिबुद्धं शा० । सुप्पडिबुद्धं च मे सूवणीयं चू० । “सुप्पु प्रतिबुद्धं सुप्रतिबुद्धं” शी० ॥ १४. “पडिज्जइ य—सुत अणुविचित्तेति णच्चा, सुतेण अणुविचित्तिता गणधरेहिं णच्चा” चू० ॥ १५. “अज्झत्थितं ऊहितं गुणितं चित्तितं ति एण्ढा” चू० । “अध्यात्मं भमैतच्चेतसि व्यवस्थितम्” शी० ॥ १६. बंघमोक्खो खे० इ० । उभयथा चूर्णौ । बंधो मोक्खो शा० । “बन्धान् सक्काशान् प्रमोक्षः बन्धप्रमोक्षः” शी० ॥ १७. तुँज्झ अज्झत्येव चू० । अज्झत्येव जै० । “बन्धप्रमोक्षः तत्वाध्यात्मन्येव” शी० ॥

१५६. एत्थ विरते अणगारे दीहरायं तितिकखते ।
पमत्ते बहिया पास, अप्पमत्तो परिच्चए ।
एयं मोणं सम्मं अणुवासेज्जासि त्ति वेमि ।

॥ आवंतीए बीओ उद्देसओ सम्मत्तो ॥

५

[तईओ उद्देसओ]

१५७. आवंती केआवंती लोगंसि अपरिग्गहावंती, एएसु चेव अपरिग्गहावंती ।
सोच्चा वई मेहावी पंडियाणं निसामिया । समियाए धम्मे आरिएहिं पवेदिते ।

जहेत्थ मए संधी शोसिते एवमणत्थ संधी दुज्झोसए भवति ।

तम्हा वेमि णो णिहेज्ज वीरियं ।

१० १५८. जे पुच्चुड्डाई णो पच्छाणिवाती । जे पुच्चुड्डाई पच्छाणिवाती । जे
णो पुच्चुड्डाई णो पच्छाणिवाती । से वि तारिसए सिया जे परिण्णाय लोग-
मण्णेसिति ।

एयं णिदाय मुणिणा पवेदितं ।

१. दिग्घकालं चू० ॥ २. तिकखते इ० खं० ॥ ३. बहिता चू० ॥ ४. पासे खं० हे १ । पस्त
चू० ॥ ५. अपमत्ते हे ३ । अप्पमत्तो परिचये खं० । “अप्पमातं सुसिक्खेज्जा.....” । तं एतं
अप्पमातं दुविहाए सिक्खाए झड्डु सिक्खज्ज ।...एतं मोणं सम्मं अणुपाळिज्जासि त्ति वेमि ।
पञ्चमाध्ययनस्य द्वितीयोद्देशकः ।.....सुत्तस्स सुत्तेण-अपमत्ते परिचएज्जासि त्ति वेमि ।”
चू० ॥ ६. दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ७. आवंतीए बीओ उद्देसओ ॥ छ ॥ इ० । बीओ सम्मत्तो
खेसं० । द्वितीयोद्देशकः सं० । लोगसारज्जवणे बीओ उद्देसओ सम्मत्तो जे० ॥ ८. वयी खं० ।
वती खे० जे० सं० शा० । वय इ० । दृश्यता सू० २०९ । “वई मेहावी, सोच्चा सुणिता, वयि
वयणं, मेहावी सिस्सामंतणं ।.....अहवा सोच्चा मेहाविचयणं ति तित्थगरवयणं, तं पंडितेहिं
मण्णमाणं गणहरावीहिं गिससामिया” चू० । “वइ ति सुब्बयत्ययेन द्वितीयार्थे प्रथमा, अतो वार्च...
श्रुत्वा’ शी० ॥ ९. आयरिएहिं खे० जे० ॥ १०. निणहवेज्ज हे १, २. ला० । “णो निहेज्जा,
णिहणं ति वा गूहणं ति वा छाणं ति वा एण्डा” चू० । “नो निहन्याद् नो निगूहयेत्” शी० ॥
११. सिता खं० इ० । “से वि तारिसए चेव...जे परिण्णात लोगमण्णेसति, अकारलोवा जे
अपरिण्णाय लोगं छज्जीवकायलोगं अणु एसति अण्णेसति...आरंभति । पडिज्जइ य-लोगमण्णुस्सिते,
परिण्णात पच्चक्खाय...पुणरवि तदत्था लोगं अरिस्सता ।” चू० ॥ १२. खं० ला० इ० विना-
मण्णसितो खे०, “मण्णेसिता खेसं० शा० हे ३ । मणुसिता जे० । मन्नेसिए हे १, २. सं० ।
“लोकमन्वाश्रिता अन्वेययन्ति वा” शी० । द्रष्टव्यमुपरितनं टिप्पणम् ॥ १३. खं० इ० चू०
विना-णियाय । “णिदाय णच्चा” चू० । “नियाय ति ज्ञात्वा” जी० ॥

इह आणाकंखी पंडिते अण्हि पुच्चावररायं जतमाणे सया सीलं संपेहाए सुणिया भवे अकामे अइइं ।

१५९. इमेण चेव जुज्झाहि, किं ते जुज्जेण बज्झतो ?

जुद्धारिहं खलु दुल्लभं । जहेत्थ कुसलेहिं परिण्णाविवेगे मासिते ।

चुते हुं बाले गम्मातिसु रज्जति । अस्सि चेतं पवुच्चति रूवंसि वा छणंसि वा । ५

से हु एगे संविद्धपहे मुणी अण्णहा लोगमुवेहमाणे ।

१६०. इति कम्मं परिण्णाय सव्वसो से ण हिंसति, संजमति, णो पगम्भति,

उवेहमाणे पत्तेयं सातं, वण्णादेसी णारमे कंचणं सव्वलोए

एगप्पमुहे विदिसप्पतिण्णे णिव्विण्णचारी अरते पयासु ।

से वसुमं सव्वसमण्णागतपण्णाणेणं अप्पाणेणं अकराणिज्जं पावं कम्मं तं णो १० अण्णेसी ।

१६१. जं सम्मं ति पासहा तं मोणं ति पासहा, जं मोणं ति पासहा तं सम्मं ति पासहा ।

ण इमं सैकं सिद्धिलेहिं अदिज्जमाणेहिं गुणासाएहिं वंकसमायारेहिं पमत्तेहिं गारमावसंतेहिं ।

१५

मुणी मोणं समादाय धुणे सरीरगं ।

१. अणिञ्जे इ० ॥ २. संपेहाए इ० हे २ । “सता सीलं सपेहाए” सम्मं पेक्ख” चू० । “सम्प्रेक्ष्य” वी० ॥ ३. सुणित्ता खे० जै० सं० इ० ॥ ४. जुद्धारिं च दुल्लहं वीपा० ॥ ५. हि चू० ॥ ६. “रिज्जह ति वा क्वचित् पाठः, रीयते गच्छतीत्यर्थः ।” वी० । “पडिज्जइ य—गम्मादि र(रि)ज्जति, जं भणितं गम्मातिसु गच्छति” चू० ॥ ७. संविद्धपये इ० । संविद्धमये वीपा० चू० । संविद्धपहे वूपा० । ८. छोगं उविकखमाणे चू० ॥ ९. पत्तेय चू० ॥ १०. पण्णाणो ण करणिज्जं पावकम्मं तं णो अण्णसिं चू० । तुलना—सू० ६२ ॥ ११. सक्का खे० शा० इ० हे १. चू० ॥ १२. खं विना—आदिज्जं हे २ । अदिज्जं अन्यत्र । ‘अदिज्ज’ ‘अदिज्ज’ इत्युभयथा चू० । “अदिज्जमाणेहिं” “जं भणितं सिद्धेहमाणेणं” अहवा अह अभिभवे, परीसहेहिं अभिभूयमाणेणं” चू० । “अदिज्जमाणेहिं” स्नेहादाद्रीक्रियमाणैः” वी० ॥ १३. गुणासातेहिं खे० जै० खं इ० । “गुणसातेणं ति गुणे सादयति; गुणा वा साता, जं भणितं सहा” चू० । “गुणासाएहिं” गुणास्वादाः, तैरिति” वी० ॥ १४. द्वितीयाध्ययनस्य षष्ठोद्देशके [पृ० ९९] यथापि कम्मसरीरगं इति पाठो द्रश्यते तथापि अत्र चूर्णि-वृत्त्योः स्पष्टं तद्व्याख्याया अवर्शनात् ‘सरीरगं’ इत्यस्यैव मूलपाठस्य दर्शनात् ‘सरीरगं’ इत्येव पाठः स्वीकृतोऽस्माभिरत्र ॥

पंतं लूहं सेवंति वीरा सम्मत्तदंसिणो ।

एस ओहंतरे मुणी तिण्णे मुत्ते विरते वियाहिते त्ति बेमि ।

॥ आवंतीए तत्तिओ उद्देसओ सम्मत्तो ॥

[चउत्थो उद्देसओ]

५ १६२. गामाणुगामं दूइज्जमाणस्स दुज्जातं दुप्परक्कंतं भवति अवियत्तस्स भिक्खुणो ।

वयसा वि एगे बुइता कुप्पंति माणवा ।

उण्णतमाणे य णरे महता मोहेण मुज्झति ।

१० संबाहा बहवे मुज्जो २ दुरतिकमा अजाणतो अपासतो ।

एतं ते मा हौउ ।

एयं कुसलस्स दंसणं । तद्धिइए तंमुत्तीए तप्पुरक्कारे तस्सण्णी तण्णिवेसणे, जयं विहारी चित्तणिवाती पंथणिज्झाई पल्लिवाहिरे पासिय पाणे गच्छेज्जा ।

से अभिक्कममाणे पडिक्कममाणे संकुचेमाणे पसारमाणे विणियट्टमाणे संपल्लि-
१५ मज्जमाणे ।

१६३. एगया गुणसमितस्स रीयतो कायसंफासमणुचिण्णा एगतिया पाणा

१. सेवंती शा० खे० जै० सं० खं० हे २, ३ । च सेवंती हे १ ॥ २. वीरा खे० जै० गां० हे २ ॥ ३. उद्देसओ सम्मत्तो नास्ति खे० जै० सं० शां० खं० । एवमग्रेऽपि बोध्यम् ॥ ४. उण्ण-
[मिज्ज?]माणे चू० ॥ ५. मुज्झती खे० जै० सं० शा० खं० इ० । “मुज्झति, अहवा, मुज्झति” चू० ॥ ६. मुज्जो णं हे १, २. शा० खं० विना । “भूयो भूयः” शी० । “भूयः” शी० ॥ ७. एयं ते कुं सं० हे १ । दृश्यतां सू० १०२ ॥ ८. तस्मोत्तीए हे १, २, ३. इ० । “तथा तस्मोत्तीए, तेनोक्ता” सुक्तिः तन्मुक्तिः, तथा” शी० ॥ ९. चित्तणिवायी पलि० चू० ॥ १०. उज्जाती खे० जै० सं० शा० खं० ॥ ११. पल्लिवाहिरे खे० जै० सं० खं० इ० । “पल्लिवाहिरे प्रतीपं आहरे, जन्तुं दृष्ट्वा चरणं सक्कोचए देसीमासाए” चू० । “पल्लिवाहिरे परिः समन्ताद् गुरोरवग्रहात् पुरतः पृष्ठतो वाऽवस्थानात् सदा कार्यभृते बाह्या स्यात्” शी० ॥ १२. संकुचेमाणे इ० चू० । संकुचमाणे हे १, २. जै० ॥ १३. एकदा इ० खं० । “एगया इत्यादि” शी० ॥

उदायंति, इहलोगवेदणवेज्जावडियं । जं आउट्टिकयं कम्मं तं परिणाय विवेगमेति । एवं से अप्पमादेण विवेगं किट्ठति वेदवी ।

१६४. से पभूतदंसी पभूतपरिणायणे उवसंते समिए सहिते सदा जते दडुं विप्पडिवेदेति अप्पाणं—किमेस जणो करिस्सति ?

एस से परमारामो जाओ लोगंसि ईत्थीओ ।

५

मुणिणा हु एतं पवेदितं ।

उच्चाधिज्जाणे गामधम्मोहिं अवि णिव्वलासए, अवि ओमोदरियं कुज्जा, अवि उडुं ठणं ठाएज्जा, अवि गामाणुगामं दूइज्जेज्जा, अवि आहारं वोच्छिदेज्जा, अवि चए इत्थीसु मणं ।

पुव्वं दंडा पच्छा फासा, पुव्वं फासा पच्छा दंडा ।

१०

इच्चते कलहासंगकरा भवंति ।

पडिलेहाए आगमेत्ता आणवेज्जा अणासेवर्णाए त्ति वेमि ।

१६५. से णो काहिए, णो पासाणिए, णो संपसारए, णो मीमए, णो कतकिरिए, वइगुत्ते अज्झप्पसंबुडे परिवज्जए सदा पावं ।

एतं मोणं समणुवासिज्जासि त्ति वेमि ।

१५

॥ आर्वंतीए चउत्थो उद्देसओ सम्मत्तो ॥

१. °विज्जा° खे० चू० हे १ । “तवो वा छेदो वा वेयावडं वा करेति वेयावडियं कम्म खवणीयं विदारणीयं वेयावडियं” चू० ॥ २. जं आउट्टिकम्मं तं खे० जै० सं० खं० जा० । जं आउट्टीकम्मं तं हे २. इ० ला० । आउट्टिकत्तं परिणाय विवेगमेति चू० । “जं आउट्टी इत्यादि, यत् पुन कर्म आउट्ट्या कृतं तत् परिणाय” शी० ॥ ३. किट्ठती सं० हे ३ । किट्ठेति चू० ॥ ४. इत्थीओ खे० जै० सं० शा० खं० ॥ ५. °वरितं खे० जै० इ० ॥ ६. अवि आहारं वोच्छिदिज्जा अवि उडुट्ठाणं ठाएज्जा अवि गामाणुगामं दूइज्जेज्जा अवि जहे इत्थीसु मणं इति पाठधूर्णो भाति ॥ ७. ८. पुब्बि शा० ॥ ९. णयाए हे १, २, ३. ला० । णताए चू० ॥ १०. सामा[र खे० शां०]ए खे० जै० सं० शा० खं० इ० हे ३ ॥ ११. “एतं मोणं, मुणिभावो मोणं, सम्मं नाम ण आससप्पयोगादीहि उवहतं, अणिसिज्जासि । अहवा तित्थगरादीहि वसियं अणुवसिज्जासि त्ति वेमि” चू० । एतदनुसारेण ‘समणिसिज्जासि’ इति ‘समणुवसिज्जासि’ इति द्विविधः पाठधूर्णिकृताभिमतो भाति ॥

[पंचमो उद्देशो]

१६६. से बेमि, तं जहा—अवि हरदे पडिपुण्णे चिह्णति समंसि भोमे उवसंतरए सारक्खमाणे । से चिह्णति सोतमैज्झए । से पास सव्वतो गुत्ते । पास लोए महेसिणो जे य पण्णाणमंता पबुद्धा आरंभोवरता । सैम्ममेतं ति पासहा ।

५ कालस्स कंखाए परिव्वयंति ति बेमि ।

१६७. "वित्तिगिच्छसमावन्नेणं अप्पाणेणं णो लभति समार्धि ।

सिता वेगे अणुगच्छंति, असिता वेगे अणुगच्छंति ।

अणुगच्छमाणेहिं अणुगच्छमाणे कहं ण णिव्विजे ?

१६८. तमेव सच्च णीसकं जं जिणेहिं पवेदितं ।

१० १६९. सङ्खिस्स णं समणुणस्स संपव्वयमाणस्स समियं ति मण्णमाणस्स एगदा सैमिया होति १, समियं ति मण्णमाणस्स एगदा असमिया होति २, असमियं ति मण्णमाणस्स एगया समिया होति ३, असमियं ति मण्णमाणस्स एगया असमिया होति ४, समियं ति मण्णमाणस्स सैमिया वा असमिया वा समिया होति उवेहाए ५, असमियं ति मण्णमाणस्स सैमिया वा असमिया वा १५ असमिया होति उवेहाए ६ । उवेहमाणो अणुवेहमाणं बूया—उवेहाहि सैमियाए, इच्चेवं तत्थ संधी झोसितो भवति ।

से उट्ठितस्स ठितस्स गतिं समणुपांसह ।

एत्थ वि बालभावे अप्पाणं णो उवदंसेज्जा ।

१. जहाऽवि हरए खे० जै० सं० खं० इ० ॥ २. मज्झगए खे० शां० विना । "स्रोतोमध्यग इत्थनेन स्थविराचार्यमाह । तस्य हि 'स्रोतोमध्यगत्वम् ।' शी० ॥ "सोयमज्झि ति तत्तियो हरतो" चू० ॥ ३. एतं सम्मं ति चू० ॥ ४. वित्तिगिच्छां चू० ॥ ५. ण लभते चू० ॥ ६. सिता वि अणुगच्छति असिता वि अणुगच्छति एगदा । अणुगच्छमाणेसु अणुगच्छमाणे इति पाठोऽत्र चूर्थनुसारेण सम्भाव्यते ॥ ७. वि एगे सं० ॥ ८. गिस्सकं चू० ॥ ९. समिता खे० । एवमग्रेऽपि क्वचित् ॥ १०. एवा एव भवति इ० हे २ ॥ ११. स एगया खे० शां० ॥ १२. वूया एवं उवेह समियाए चू० ॥ १३. समिया एवं भवति इच्चेवं इ० हे १ ॥ १४. तत्थ तत्थ चू० । "तत्थ तत्थेति वीप्सा, तत्थ तत्थ नागंतरे दसणचरितंतरे लिंगंतरे वा संधाणं संधी" चू० ॥ १५. पस्सहा (ह चू०) हे १, २, ३. चू० ॥ १६. बालिआभावे खे० जै० शां० । 'बालभावे' 'बालिआभावे' उभयथा चू० ॥ १७. णो दुरिसिज्जा चू० ॥

१७०. तुमं सि णाम ^१तं चेव जं हंतव्वं ति मण्णसि,
 तुमं सि णाम ^२तं चेव जं अज्जावेतव्वं ति मण्णसि,
 तुमं सि णाम ^३तं चेव जं परितावेतव्वं ति मण्णसि,
 तुमं सि णाम ^४तं चेव जं परिचेतव्वं ति मण्णसि,
 एवं तं चेव जं उद्देवेतव्वं ति मण्णसि ।

५

अंजू चेयं पडिबुद्धजीवी । तम्हा ण हंता, ण वि घातए । अणुसंवेयणमप्पाणेणं,
 जं हंतव्वं णामिपत्थए ।

१७१. जे आता से विण्णाता, जे विण्णाता से आता । जेण विजाणति से
 आता । तं पडुच्च पडिसंखाए । एस आतावादी समियाए परियाए वियाहिते ति वेमि ।

॥ आवंतीए पंचमो उद्देसओ सम्मत्तो ॥

१०

[छट्ठो उद्देसओ]

१७२. अणाणाए एगे सोवट्ठाणा, आणाए एगे गिरुवट्ठाणा ।

एतं ते मा होतु ।

एतं कुसलस्स दंसणं । तदिट्ठीए तम्मुत्तीए तप्पुरक्खारे तस्सण्णी तण्णिवेसणे
 अभिभूय अंदक्खु ।

१५

अणमिभूते पम् गिरालंघणताए, जे महं अवहिमणे ।

पवादेण पवायं जाणेज्जा सँहसम्मुइयाए परवागरणेणं अणोसिं वाँ सोच्चा ।

१. सखेव खं० हे २. ला० इ० चू० विना । अस्य तुलना 'चत् त्वमसि' इति वैदिकेषु
 प्रसिद्धेन वाक्येन सह विधेया ॥ २. तुमं पि खं० सं० ॥ ३. स खेव इ० विना ॥ ४. स खेव
 हे १, ३ ॥ ५. तुमं तं चेव खं० खे० जै० हे ३ ॥ ६. 'णुवे' चू० ॥ ७. जं
 हंतव्वं ति(सि इ०) णामि० इ० हे १, २ । "जं हंतव्वं णामिपत्थए, जमिति जम्हा कारणा,
 हंतव्वं मारेयव्वमिति, ण पडिसेहे, अभिमुहं पत्थए" चू० । "अतु पश्चात् संवेदनम्, केन ?
 आत्मना इत्याकलय्य यत् किमपि हन्तव्यमिति चिकीर्षितं तद् नामिप्रार्थयेत्" शी० ॥
 ८. आयवादी हे १, २, ३. ला० । "एस आतावाते अप्पणो वातो आतावातो" चू० ॥
 ९. अणाणाए सोवट्ठाणं आणाए अणुवट्ठाणं चू० ॥ १०. 'ट्ठणे' हे २, ३ । एवमग्रेऽपि ॥
 ११. अदक्खु हे १, २ । चूर्णे कचित् प्रती 'अदक्खु' प्रत्यन्तरे 'अदक्खु' । १२. अवही० हे
 १, २, ३ । "जे महं अवहिमणे, जे इति णिहेसे, अहमेव सो जो अवहिमणो" चू० । "य.....
 महान् महापुरुषः..... अवहिर्मानाः" शी० ॥ १३. पवाएण य पवायं चू० ॥ १४. सह संसुति-
 याए खे० इ० ॥ १५. वा अंतिए सोच्चा खे० जै० सं० खं० चू० विना । व्ययता सू० २ ॥

१७३. णिहेसं णातिवत्तेज मेहावी सुंपडिलेहिय सव्वओ सव्वताए सम्ममेव समभिजाणिया ।

इह आरामं परिण्णाय अलीणगुत्तो परिव्वए ।

निड्डियट्ठी वीरे आंगमेणं सदा परक्कमेजासि त्ति बेमि ।

- ५ १७४. उहुं सोता अहे सोता तिरियं सोता वियाहिता ।
एते सोया वियक्खाता जेहिं संगं ति पासहा ॥ १२ ॥
आवट्टमेयं तु पेहाएँ एत्थ विरमेज वेदवी ।

१७५. विणएत्तु सोतं निक्खम्म एस महं अक्कम्मा जाणति, पांसति,
पडिलेहाए णावकंखति ।

- १० १७६. इह आंगतिं गतिं परिण्णाय अञ्चेति जातिमरणस्स वहुमगं वक्खातरंते ।
सव्वे सरा नियट्ठंति,
तक्का जत्थ ण विज्जति,
मती तत्थ ण गाहिया ।
ओए अप्पतिट्ठाणस्स खेतण्णे ।

- १५ से ण दीहे, ण हूँस्से, ण वट्टे, ण तंसे, ण चउरंसे, ण परिमंडले, ण किण्हे,
ण णीले, ण लोहिते, ण हालिहे, ण सुक्किले, ण सुँरमिगंधे, ण दुँरमिगंधे, ण

१. "सयं भगवता सुष्ठु पडिलेहितं विण्णातं तमेव सिद्धंतं भागवतं" चू० ॥ २. सव्वत्ताए सम्मं एतं.....समभिजाणिय चू० ॥ ३. इह आरामं खे० सं० शा० खं० इ० । "इह इत्यादि" शी० ॥ ४. आंगमेणं सुपरक्कं चू० ॥ ५. "उहुं सोया इत्याद्युत्पृष्टम्" शी० ॥ ६. "अट्टमेयं तुपेहाए, रागद्वोसवसद्धं कम्मबंधगं उवेहेत्ता" चू० । इत्यतां सू० ९३ । आवट्टं तुवे(पे हे १)हाए हे १, २, ३. ला० इ० खं० । "आवट्टमेयं तु इत्यादि" शी० १. शीजे० । "आवट्टं तु इत्यादि" शी० २ ॥ "रागद्वेषकषायविषयावर्तं कर्मवन्धावर्तं वा, शुशब्द. पुन.शब्दार्थे, भावावर्तं पुनरुपेक्ष्य" शी० ॥ ७. ए विवेगं किट्ठति वेदवी चू० शीपा० । ए एत्थ विरमिज्ज वेदवी चूपा० शी० ॥ ८. विणएत्ता सोयं निक्खम्म चूपा० ॥ ९. पासती खे० सं० खं० ॥ १०. आगतिं गतिं परिण्णाय(ता खं०) खे० जै० खं० । आगतिं गतिं परिण्णाय शा० ॥ ११. जानीमं खं० चू० ॥ १२. बहुमगं खेसं खं० इ० । वट्टमगं जै० । "बहुमगो पंथो" चू० । "बहुमगं ति पन्थानम्" शी० ॥ १३. वक्खा० खे० जै० सं० शा० हे ३ । "वक्खा-यरए.....व्याख्यातो मोक्षः.....तत्र रतः ।" शी० । "वक्खायरतो सुते अत्थे य" चू० ॥ १४. विज्जती हे १, २ ॥ १५. ओते खे० जै० चू० ॥ १६. खं० विना—खेतण्णे खे० जै० इ० । खेयण्णे खे० जै० इ० विना ॥ १७. रहस्से हे १, २. ला० ॥ १८. सुक्किमं खं० जै० सं० चू० ॥ १९. दुक्किमं सं० चू० ॥

तित्ते, ण कडुए, ण कसाए, ण अंविले, ण महुरे, ण कक्खे, ण मउए, ण गरुए, ण लहुए, ण सीए, ण उण्हे, ण णिद्धे, ण लुक्खे, ण काँऊ, ण रुहे, ण संगे, ण इत्थी, ण पुरिसे, ण अण्णहा ।

परिण्णे, सण्णे ।

उवमा ण विज्जति ।

५

अरूवी सत्ता ।

अपदस्स पदं णत्थि ।

से ण सदे, ण रूवे, ण गंधे, ण रसे, ण फासे, ईच्चेतावंति ति वेमि ।

॥ पंचमं अज्झयणं आवंती समत्ता ॥

१. “काडगहणेणं लेस्साओ गहिताओ” चू० । “न काळ इत्यनेन लेट्सा गृहीताः” शी० ॥
 २. “ण इत्थिवेदगो ण णुंसगवेदगो ण अण्णह ति” चू० ॥ ३. चू० हे २ विना—विज्जती खे० जै० स० शा० खे० ६० । विज्जप् हे १ ॥ ४. इच्चेतावंती हे २ । “इति परिसमतीए, एतावंति ति तस्स परियाता, एतावंति य परियायविसेसा इति । लोगसारविजओ नाम पंचमं अज्झयणं सम्मत्तं ॥ ५ ॥” चू० । “इत्येतावन्त एव वस्तुनो भेदाः स्युः, इतिरधिकारपरिसमाप्तौ, ब्रवीमीति पूर्ववत् । समाप्तं लोकसाराख्यं पञ्चममध्ययनमिति ॥” शी० ॥

छट्टमज्झयणं 'धुयं'

[पढमो उद्देश्यो]

१७७. ओवुज्झमाणे इह माण्वेसु आंघाइ से णरे, जस्स इमाओ जातीओ
५ सव्वतो सुंण्डिलेहिताओ भवंति आंघाति से णाणमणेलिसं ।

से किट्ठति तेसिं समुट्ठिताणं निक्खित्तदंडाणं समाहिताणं पण्णाणमंताणं इह
मुत्तिमगं ।

१७८. एवं पेगे महावीरा विप्परक्कमंति ।

पासह एंगेऽवसीयमाणे अणत्तपण्णे ।

१० से भेमि—से जहा वि कुम्मे हूरए विणिविट्ठचित्ते पच्छण्णपलासे, उंस्सुगं से
णो लभति । भंजगा इव संनिवेसं नो चयंति ।

एवं पेगे अणेगरूवेहिं कुलेहिं जांता

रूवेहिं सत्ता कलुणं थणंति, ^{१३}णिदाणतो ते ण लभंति मोक्खं ।

१७९. अह पास ^{१३}तेहिं कुलेहिं आयत्ताए जाया—

१५ गंडी अदुवा ^{१४}कोटी रायंसी अवमारियं ।

काणियं ^{१५}झिमियं चेव कुणितं खुज्जितं तथा ॥ १३ ॥

१. अग्घादि खे० जै० स० खं० । अक्खादि इ० । अग्घाति शा० चू० ॥ २. सुप्पडिं चू० ॥
३. अग्घाह हे १, २, ३. चू० । “अग्घाह इत्यादि” शी०, “अग्घाह इत्यादि” शी० ॥
४. तेसि खे० जै० सं० इ० हे २, ३ ॥ ५. एगे विसीं हे २, ३. जै० इ० । “विसीदमाणे”
विविहं सीयंति.....ते विसीदंति” चू० । “एकान्...सयसेऽवसीदतः पद्यत” शी० ॥
६. हरते इ० खे० जै० ॥ ७. उस्सुगं खे० जै० इ० हे २ । उस्सगं हे १ । “उस्सुगं” “उस्सगं”
उसयथा चू० । “उस्सुगं ति विवरम्” शी० ॥ ८. ण जहंति चू० ॥ ९. “एवं पेगे
अणेगरोत्तेसु कुलेसु, एवमवधारणे, एगे, ण सव्वे, अणेगरोत्तेसु मरुगादिस्स ४, अहवा उच्चणीएसु”
चू० ॥ १०. जाया वि रूवेहिं हे १. २ ॥ ११. रूवेसु मिट्ठा चू० ॥ १२. णिताणातो वा
ते णो चू० ॥ १३. तेहिं तेहिं कुलेहिं जाता चू० ॥ १४. कोट्टी हे, १, २, ३ जै० ॥
१५. सिमियं खं० । झिमियं शा० । “झि(सि शीखं २) मियं ति जाह्यता” शी० ।
“सिमिता अलसयवाही” चू० ॥

उदरिं च पास मुइं च सुणियं च गिलासिणिं ।
 वेवइं पीढसप्पिं च सिलिवयं मधुमेहणिं ॥ १४ ॥
 सोलस एते रोगा अक्खाया अणुपुव्वसो ।
 अहं णं फुसंति आतंका फासा य असमंजसा ॥ १५ ॥

१८०. मरणं तेसिं सपेहाए उव्वायं चयणं च णच्चा परिपागं च सपेहाए ५
 तं सुणेह जहा तथा ।

संति पाणा अंधा तमंसि विद्याहिता । तमिव सइं असइं अतियच्च उच्चावचे
 फासे पडिसेवेदेति ।

बुद्धेहिं एयं पवेदितं ।

संति पाणा वासगा रसगा उदए उदयचरा आगासगामिणो ।

१०

पाणा पाणे किलेसंति । पास लेए महब्भयं ।

बहुदुक्खा हु जंतवो ।

सत्ता कामेहिं माणवा । अवलेण वहं गच्छंति सरिरेण पमंगुरेण ।

अट्टे से बहुदुक्खे इति वाले पकुव्वति ।

एते रोगे वेहू णच्चा आतुरा परितवए ।

१५

१. उदरिं पास सं० । “उदरिं च ति, च समुच्चये” शी० ॥ २. मुत्ति हे २, मूलं हे सं० २ ।
 मूलं हे ३ । “मूची मूलं” चू० । “मु(मू शीखं २)हं च ति.....मूकं सम्मनभापिणं
 वा” शी० ॥ ३. सुणीयं सं० । “सुणीया सुणसरीरा” चू० । “सुणियं च ति शतत्वम्”
 शी० ॥ ४. गिलास(सि खं० हे २)णी खं० हे १, २, ३ । “गिलासिणिं ति मत्स्यको व्याधिः”
 शी० ॥ ५. वेवयं खं० इ० ॥ ६. सिलिवत्तं खेसं शां० । सिलिवत्ति जै० खेसं खं० । सिलिवत्ते
 इ० । सिलवइं हे २ । सिलवयं सं० । “सिलवती पादा सिलीभवन्ति” चू० । “सिलि(ली
 शीखं० १)वयं ति स्त्रीपदम्” शी० । “सिलिवयि ति स्त्रीपदम्” शीजै० ॥ ७. मधुमेहिणं
 हे १, २, इ० । ८. फासा.....असमंजस(या?) नाम अप्पत्तपुत्वा, अहव असमन्नि(मि?)दा
 असमिता नाम विसमा तिव्वमंदमज्जा, अहवा फासा य असमंजसा ललत्थपलत्था” चू० ॥
 ९. “मरण[च] तत्थ सपेहाए मरणं तत्थ समिक्खच्च, चसइ जम्मणं च” चू० ॥
 १०. ओवायं इ० चू० ॥ ११. चवणं हे १, ३ ॥ १२. परिपागं चू० ॥ १३. तमसि शां०
 हे १, २, इ० । तमं पविट्ठा चू० ॥ १४. तमेव हे १ सं० । तमेव सयं असइं अतिगाच्च इ० ।
 “तमेव सइं [अ?]सइं तमेव कम्मं सइं(यं-प्र०) किच्चा सयं किच्चा से असइं अणेगसो” चू० ।
 “तामेव इत्यादि, तामेवावस्था.....सकृदनुभूय...तामेव असकृद् अनेकशोऽतिगत्य” शी० ॥
 १५. उच्चावते फासे.....पडिसेवेदेति चू० ॥ १६. “प्रतिसंवेदयन्ति अनुभवन्ति” शीखं० १ ।
 एतदनुसारेण पडिसेवेदेति इति पाठोऽयं भवेत् ॥ १७. बुद्धेहेतं पवेदितं चू० ॥ १८. पगम्भति
 चूपा० ॥ १९. बहु खे० जै० शां० चू० । बहु इ० ॥

णालं पास। अलं तवेतेहिं। एतं पास मुणी! महम्मयं। णातिवादेज्ज कंचणं।

- १८१. आयाण भो! सुस्स भो! धूतवादं पवेदयिस्सामि। इह खलु अत्तत्ताए तेहिं तेहिं कुलेहिं अभिसेएण अभिसंभूता अभिसंजाता अभिणिव्वट्ठा
५ अभिसंबुद्धा अभिसंबुद्धा अभिणिक्खंता अणुपुब्बेण महामुणी।

१८२. तं परक्कमंतं परिदेवमाणं मां णे चयाहि इति ते वदन्ति।
छंदोवणीता अज्झोववण्णा अक्कंदकारी जणगा रूदन्ति।
अत्तारिसे मुणी ओहं तरए जणगा जेण विप्पज्जा।

सरणं तत्थ णो समेति। किंह णाम से तत्थ रमति।

- १० एतं णाणं सया समणुवासेज्जासि त्ति बेमि।

॥ पष्ठस्याध्ययनस्य प्रथमः ॥

१. आजाण चू० ॥ २. धुयवाद् सं०। “धुयं वायं पवेदइस्सामि, धुयं भणित्, धुयस्स वादो, धुजति जेण कम्मं तवसा।.....णागज्जुणा धुतोवायं पवेदइस्सामि जेण.....कम्मं धुणति तं उवायं” चू०। “नागार्जुनीयास्तु पठन्ति—धु(धू शीखं० २)तोवायं पवेण्ति। अष्ट-प्रकारकर्मधूननोपाय निजकधूननोपाय वा प्रवेदयन्ति तीर्थकरादयः।” शी० ॥ ३. अत्तत्ताते इ०। अत्तयाए खे० जै० सं०। “इह खलु अत्तत्ताए तेसु तेसु.....अतभावो अतत्ता, ताए....., तेसु तेसु ति उत्तम-अहम-मज्झिमेसु” चू०। “इत्यत आह—इह खलु अत्तत्ताए तेहिं २ कुलेहिं [अभिसेएण?] अभिसंभूया अभिसंजाया इत्यादि” शीखं० २। “इत्यत आह—इह खलु आया (?) इत्यादि” शीखं० १, शीजे० ॥ ४. अभिसंभूता अभिसेगभूया अभिसंजाता चू०। अभिसेएण नास्ति खेमू० जै० खं० चू०। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ५. अभिसंबुद्धा चू०। “अभिसंबुद्धाः” शी०। ६. मा णे जहाहि चू० ॥ ७. रुवं(वं शा०)ति खे० जै० शा० खं० इ० ॥ ८. “अत[री?] रि[?]से मुणी ओहं, ण वि सोहं (से ओहं) संसारसारं तारी मुणी भवति.....। अहवा अत्तारिसे ण तारिसे, मुणी णत्थि, जेण..... जणगा विप्पज्जा। अहवा अत्तारीयो, न वहणं णावाभूतो अप्पणे परेसि च संसारसमुद्-तारणाय।” चू०। “एवं च वदेयुरिह—अत्तारिसे इत्यादि, न तादृशो मुनिर्भवति, न चौघ ससारं तरति” शी०। तरए इति पदं चूणं नास्ति, अतः अत्तारिसे(?) मुणी ओहं जणगा जेण विप्पज्जा इति पाठोऽप्यत्र चिन्त्यः, दृश्यतां सूत्रकृताङ्गे [१३।२।१२] अत्तारिमा इति पदम् ॥ ९. तत्थ से णो चू० ॥ १०. “किमित्थसौ शरणं न समेत्य्याह—किं इत्यादि, कथं नु नामासौ” शी०। ११. “एतं नाणं सम्मं.....अणुकूलं आयरियसर्मावे अणुवसाहि अणु-वसिज्जासि त्ति बेमि” चू०। “एतन् पूर्वोक्तं ज्ञानं सदा आत्मनि सम्यग्गनुवासेयः—व्यवस्था-पयेः” शी० ॥

[वीओ उद्देसओ]

१८३. आतुरं लोगमायाए चइत्ता पुव्वसंजोगं हेच्चा उवसमं वसित्ता वंभ-
चेरंसि वसु वा अणुवसु वा जाणितु धम्मं अहा तहा अहेगे तमचाइ कुसीला वत्थं
पडिग्गहं कंवलं पायपुच्छणं विउसिज्ज अणुपुव्वेण अणधियासेमाणा परीसहे
दुरहियासए ।

५

कामे ममायमाणस्स इदाणि वा सुहुत्ते वा अपरिमाणाए भेदे ।

एवं से अंतराइएहिं कामेहिं अकेवलिएहिं, अविदिण्णा चेते' ।

१८४. अहेगे धम्ममादाय आदाणप्पमिति सुप्पणिहिं चरे अप्पलीयमाणे
दहे संव्वं गेहिं परिणाय ।

१. जहिच्चा पुव्वमायतणं चू० ॥ २. "हेच्चा उवसमं, इह एच्चा हिच्चा, आदिअक्खरलोवा हिच्चा,
इहेति अस्मि अवचने" चू० । "हित्वा गत्वा उपसमं" जी० ॥ ३. "तमचाइअच्चाइ
णाम अच्चाएमाणा, जं अणितं असत्तमंता" चू० । "तं धम्मं प्रतिपालयितुं न शक्नुवन्ति"
शी० ॥ ४. विउसिज्जा शा० खं० । विओसेज्जा खं० इ० । विओसेज्जा खं० जै० । "व्युत्सज्य"
शी० । "विउसज्ज.....विविहं उसज्जा" चू० ॥ ५. अणधि(हि इ० खं०)तासेमाणा खे० शां०
खं० इ० । अणधियासेमाणे सं० हे १, २, ३. ला० । अणधियासेचा इत्यापि पाठश्रुणौ भाति ॥
६. इदाणि [वा शां०] सुहुत्ते वा सं० खं० शां० शी० ॥ ७. भेदो हे १, २, ३. ला० चू० ॥
८. "एवं से (स)अंतराइएहिं, एवं अवधारणे, अवधारणादेव हि सअतराया कामा" चू० ।
"एवं से इत्यादि, एवं पूर्वोक्तप्रकारेण स भोगाभिलाषी आन्तरायिकैः कामैः" शी० ॥
९. "अकेवलिएहिं, केवलं संपुण्णं, ण केवलिया असंपुण्ण" चू० । "न केवलम् अकेवलम्, तत्र
भवा आकेवलिका सद्गन्धाअसम्पूर्णा वा" शी० ॥ १०. अवतिण्णा खे० जै० सं० शां० ।
"अविदिण्णा चेव(ते), विविहं तिण्णा वितिण्णा, ण वितिण्णा, विणा वेरग्गेण ण एते कोति तिण्ण-
पुव्वो तरति वा तरिस्सइ वा, जहा—अलं ममेतेहि । च पूरणे, एते अणुस्सकामा" चू० । "तैः
सद्भिरचित्तीर्णैः संसारं तान् वा, द्वितीयाथे तृतीया, चः समुच्चये, एत इति भोगाभिलाषिणः"
शी० ॥ ११. "जाणि पमादसुत्ताणि अणिताणि तं जहा—अधेगे तमचायी एताणि विवज्जेण
पडिज्जंति अथवसातो—अधेगे तं चायी सुसीला वत्थं पडिग्गहं अविकोसज्ज अणुपुव्वेण
अधियासेमाणो(ण?) परीसहे दुरधियासते, कामे अममायमाणस्स इदाणि वा सुहुत्ते वा
अपरिमाणाए भेदे, एवं वा अंतराइएहिं कामेहिं अ[केवलिएहिं], विदिण्णा चेते" चू० ॥
१२. अधेगे धम्ममादाय अणेहिसं आदाणप्पमिती चू०, सहिते धम्ममादाय आदाणप्पमिति
चूपा० ॥ १३. सुपणि" खे० जै० शां० खं० । "सुप्पणिहिते सुहु पणिहिते इप्पणिहिते" चू० ।
"धर्मचरणे दु(द्ध)प्रणिहिताः" शी० ॥ १४. "चर इति उव्वेसो, धम्मं चर" चू० । "धर्म
चरेयु." शी० ॥ १५. अपली" हे १, २, ३. चू० । "अप्पलीच इत्यादि,अप्रलीयमानाः"
शी० ॥ २ । "अप परिवर्त्तने, लीणो विसयकलायादि" चू० ॥ १६. "सव्वं गंथं परिणाय,
सव्वं निरवसेसं, गंथो गेही" चू० ॥

एस पणते महासुणी अतियच्च सव्वओ संगं 'ण महं अत्थि' ति, इति एगो अहमंसि, जयमाणे, एत्थ विरते अणगारे सव्वतो मुंडे रीयंते जे अचेले पेरिवुसिते संचिक्खति ओमोयरियाए । से अँकुडे व हते व लूसिते वा पलियं पंगंथं अदुवा पंगंथं अतहेहिं सहफासेहिं इति संखाए एगतरे अणतरे < अँमिण्णाय ५ तितिक्खमाणे परिव्वए जे य हिरी जे य अँहिरीमणा ।

१८५. चेच्चा सव्वं विसोत्तियं फासे फासे समितदंसणे ।

एते ओ णगिणा जुत्ता जे लोगंसि अणागमणधम्मिणो ।

आणाए मामगं धम्मं >० । एस उत्तरवादे इह माणवाणं वियाहिते ।

एत्थोवरते 'तं झोसमाणे आयाणिज्जं परिण्णाय पेरियाएण विगिंचति ।

१० १८६. इह एगोसि एगचरिया होति । तँत्थितराइतरेहिं कुलेहिं सुद्धेसणाए सव्वेसणाए से मेधावी परिव्वए सुब्बिं अदुवा दुब्बिं । अदुवा तत्थ भेरवा पाणा पाणे" किलेसंति । ते फासे पुट्ठो "वीरो अधियासेज्जासि ति बेमि ।

॥ षष्ठस्य द्वितीयः ॥

१. एगो महमंसि खे० जै० सं० । एगोहमंसि इ० ॥ २. एत्थ वि चिरए चू० ॥ ३. परिवुसिते चूणौ न दश्यते । "संचिक्खमाणे ओमोदरियाए सम्मं चिट्ठमाणे संचिक्खमाणे" चू० । "संचिक्खइ सन्तिष्ठते" शी० ॥ ४. आकुडे व हए व लुंचिए (लूसिए सं०) वा खे० जै० शां० खे० इ० चू० विना । तुलना—“अकुडे व हए व लूसिए वा” दशवै० १०।१३ ॥ ५. पकत्थं (खं हे १) अदुवा पकत्थं इ० हे १ । पकंथं अदुवा पकंथं हे २ । पकप्पं अदुवा पकप्पं हे ३. ला० । पंगंथे अदुवा पंगंथे खे० जै० सं० शां० । "पलियं पंगंथे, पलियं णाम कम्म.....अदुवा पंगंथं, अदुचेति अहवा अचेहि चेव जगारसगारेहिं भिसं कथेमाणो पंगंथमाणो" चू० । "पलियं इत्यादि, पलियं ति कर्म.....प्रकथं जुगुप्सते" अथवा जकारचकारादिभिरपरिः प्रकारैः प्रकथं निन्दा विधत्ते" शी० । दश्यतां सू० १९१ ॥ ६. <> एतदन्तर्गतस्य पाठस्यात्र चूर्णिर्न लभ्यते ॥ ७. अहिरीमणा खे० जै० हे १, २, ३. ला० । "जे य इत्यादि.....ये चहारिणः.....अहारिणः.....यदि वा हीरुपाःअहीमनसश्च" शी० ॥ ८. "तज्झोसमीणे ति जुपी प्रीतिसेवणयो, तं जहोदिट्ठं झोसमाणेआद्वीणीयं परिण्णाय.....पलियं भणितं, तं जहा प्रलीयते भवं येन, आदानमेव पलितं परियाएण विगिंचइ" चू०, एतदनुसारेण पलियं परियाएण विगिंचइ" इति पाठश्चूर्णिकृता-मभिप्रेतः स्यादिति भाति ॥ ९. इह.....होति इति चूर्णौ न दश्यते ॥ १०. "तत्थ इयरा-इतरेहि....., इतराइतर इतरेतरं, कमो गहितो, ण उट्ठयाहिं" चू० । "तत्थियरा इत्यादि,इतरे सामान्यसाधुभ्यो विशिष्टतराः, इतरेषु अन्तप्रान्तेषु" शी० ॥ ११. परिकिलेसंति हे १, २, ३. ला० ॥ १२. वीरो सं० इ० । वीरे हे १, २, ३ । वीरो अधिवासेज्जासि खे० । "धीमा वीरो" चू० । "धीरः-अक्षोभ्यः" शी० ।

[तईओ उद्देसओ]

१८७. एतं खु मुणी आदाणं सदा सुअकखातधम्मे विधूतकप्पे णिज्झोसं-
इत्ता ।

जे अचेले परिव्रुसिते तस्स णं भिक्खुस्स णो एवं भवति—पँरिजुण्णे
मे वत्थे, वँत्थं जाइस्सामि, सुत्तं जाइस्सामि, सइं जाइस्सामि, संधि- ५
स्सामि, सीविस्सामि, उक्कसिस्सामि, वोक्कसिस्सामि, परिहिस्सामि, पाउणि-
स्सामि ।

अदुवा तत्थ परक्कमंतं मुँज्जो अचेलं तँणफासा फुसंति, सीतफासा फुसंति,
तेउफासा फुसंति, दंस-मसगफासा फुसंति, एगतरे अण्णयरे विरूवरूवे फासे
अंधियासेति अचेले लाँघवं आगममाणे । तवे से अभिसमण्णागए भवति । जँहेतं १०

१. “एस मुणी आदाणं, एस ति जं भणितं ‘ते फासे पुट्ठो अहियासए’ एस तव तित्थगराओ
आणा ।” एसा ते जा भणित्ता वक्खमाणा य, मुणी भगवं सिस्सामंतणं वा, आणप्पत इति
आणा जं भणितं उवदेसो । अहवा एतं खु मुणी आदाणं...आताणं आयाणं नाणादि-
तियं ।” चू०, एतदनुसारेण ‘एस मुणी आणा’ ‘एतं खु मुणी आदाणं’ इति पाठद्वयं
चूर्णिकृतमत्राभिप्रेतं भाति । “एयं खु मुणी इत्यादि...आदानं कर्म ‘कर्मोपादानं’ ‘वज्रादि’
शी० ॥ २. आताणं सदा सं० । आदाणं सदा खे० जै० ॥ ३. ‘सइया हे १, २ ।
“विधूतकप्प(पपो) णिज्झोसत्तिवा । णियतं णिच्छितं वा शोसइत्ता, अहवा जुसी प्रीतिसे-
वणयो, णियतं णिच्छितं वा शोसत्तिता, जं भणितं णिसेवत्तिता फासइत्ता पालयिता” चू० ।
“मुनिज्झोपयितेति सम्बन्धः, किम्भूतः ?.....स्वाख्यातधर्मा,एवम्भूतो मुनिरादानं
शोषयितेति आदानमपनेष्यति” शीखं० १ । तुलना-सू० १२४ ॥ ४. परिजिञ्जे खे० जै०
शा० ॥ ५. वत्थं जातिस्सामि सुत्तं जातिस्सामि खे० जै० इ० । सुत्तं सइं जाइस्सामि
सं० । “सइं याचिये सुत्तिं याचिये” शी० । “सुत्तिं सइं न याचिये” शीखं० १ ॥
६. सिव्विस्सामि हे १, २, ३. जै० ला० । सेवेसामि सं० । चूर्णो तु नेदं पदम् ॥ ७. “अव-
करिसण वोक्कसणं । णियंसणं णियंसिसामि, उवरिं पाउरणं” चू० । एतदनुसारेण वोक्कसिस्सामि
णियंसिस्सामि पाउणिस्सामि इति पाठचूर्णिकृतमभिप्रेतो भाति ॥ ८. सुयो खे० जै० ।
मुओ सं० ॥ ९. तण ६ फासा सं० हे ३ ॥ १०. अघितासेति खे० इ० ॥ ११. लाघवियं
आगमेमाणे चू० । “अदंतणागज्जुणा तु एवं खल्लु से उवगरणलाघवियं तवं कम्मवत्तयकरणं
करोति” चू० । “नागार्जुनीयास्तु पठन्ति—एवं खल्लु से उवगरणलाघवियं तवं कम्मवत्तयकरणं
करोइ । एवमुक्तमेव भावलाघवार्थमुपकरणलाघवं तपश्च करोतीति भावार्थः ।” शी० । दइयतां
सू० २१५ ॥ १२. तवे य से खे० जै० सं० ॥ १३. “से जहेयं भगवया पवेदियं, से इति
णिहेसे उवगरणत्थं वा” चू० । दइयता सू० २१५ ॥

भगवता एवेदितं । तमेव अमिसमेवा सँवतो सव्वत्ताए सँम्मत्तमेव सम-
भिजाणिया ।

एवं तेसिं महावीराणं चिरराइं पुच्चाइं वासाइं रीयमाणं दवियाणं पास
अधियासियं ।

५ १८८. आगतपण्णाणाणं किंसा बाँहा भवन्ति पयणुए य मंससोणिए ।
विस्सेणिं कट्ठु परिण्णाय एस तिण्णे मुत्ते विरते विद्याहिते ति बेमि ।

१८९. विरयं भिक्खुं रीयंतं चिररातोसियं अरती तत्थ किं विधारए ?
'संवेमाणे संमुद्धिते ।

जहा से दीवे अँसदीणे एवं से धम्मे आरियपदेसिए । ते अँणवकंखमाणा
१० अँणतिवातेमाणा दँइता मेधाविणो पंडिता ।

१. सव्वओ सव्वत्ताए सं० हे २ विना । “सव्वओ सव्वत्ताए..... णागज्जुणिया उ सव्वं
सव्वं चेव (सव्वत्थेव ?) सव्वकालं पि सव्वेहिं एवं विसेसे(सँ)ति” चू० । “सवाँत्मना इति
भावतः” शी० । दृश्यतां सू० १९८, २१४ ॥ २. समत्तं इ० विना । “सम्मत्तमेव समभि-
जाणिता पसत्थो...भावो सम्मतं, ...सम्मं अभिजाणिता समभिजाणिता । अहवा समभावो
सम्मत्तमिति ।...सम्मत्तं समभिजाणमाणे ‘आराधओ भवति’ इति वक्खसेवं ।” चू० । “सम्यक्त्व-
मिति.....सम्यक्त्वमेव समत्वमेव वा समभिजानीयात्” शी० । दृश्यतां सू० २१४ ॥
३. जाणिता शां० खं० । जाणिता खे० । जाणता(या ला०) इ० ला० । जाणिजा हे १ ।
दृश्यतामुपरित्तनं टिप्पणम् ॥ ४. चिररायं सं० । चिररातं हे १, २ ३ । “चिरराइं जं मणितं
जावजीवाए” चू० । “चिररात्रं प्रभूतं कालं थावजीवमित्यर्थः” शी० ॥ ५. वासाणि
सं० इ० । वासाणं खे० शां० । ६. आगतपण्णाणं खे० जै० हे ३ । “आगतपण्णा[णा?]णं
आगतं उवलद्धं भिसं णाणं पण्णाणे.....एवं तेसिं महावीराण आगतपण्णा[णा?]णं किंसा
बाहा भवन्ति” चू० ॥ “आगतं प्रज्ञानं...येषां ते तथा, तेपासागतप्रज्ञानानाम्” शी० ॥
७. बाधा खे० जै० सं० इ० ॥ ८. विसेणिं सं० ॥ विस्सेणी हे २ ला० ॥ ९. परिण्णाए
खे० जै० सं० शां० इ० । “विस्सेणी कट्ठु परिण्णाय.....विस्सेणिं कट्ठु परिण्णाए ति एताव
(एयाए ?) णातुं वितियाए पच्चक्खाएता” चू० । “परिजाय ज्ञात्ता च समत्वभावना” शी० ॥
१०. संघाणाए चू० । संघि(घे)माणे चूपा० ॥ ११. समुट्ठाए खे० जै० शां० । समुट्ठियं इ० ॥
१२. असदीवे शां० ॥ १३. आयरियं शां० खे० जै० हे १ । आरियदेसिए इ० हे २ । आयरिय-
देसिते चू० । “आर्यप्रदेशितः” शी० ॥ १४. “ते अवयमाणा.....अवदमाणा मुसावातं.....।
पडिजइ य-ते अणवकंखमाणा” चू० । १५. पाणे अणतिवातेमाणा जै० ॥ १६. “चत्तोवरण-
खरीरा दियत्ता, अहवा.....साहुवग्गस्स सज्जिवग्गस्स वा चियत्ता जं मणितं सम्मता” चू० ।
“दयिताः सर्वलोकानाम्” शी० ॥

एवं तेहिं भगवतो अणुद्वाणे जहा से दियापोते । एवं ते सिस्सा दिया यं रातो
य अणुपुव्वेण वायित ति बेमि ।

॥ षष्ठस्य तृतीयः ॥

[चउत्थो उद्देसओ]

१९०. एवं ते सिस्सा दिया य रातो य अणुपुव्वेण वायिता *तेहिं महा- ५
वीरेहिं पण्णाणंमेतेहिं तेसेति पण्णाणमुवलम्भं *हेत्वा उवसमं फारुसियं समादियंति ।
वसित्ता बंमचेरंसि आणं तं णो ति मण्णमाणा आंघायं तु सोच्चा णिसम्म
'समणुणा जीविस्सामो' एगे णिक्खम्म,

ते असंभवंता विडज्झमाणा कम्मेषु गिद्धा अज्झोववण्णा
समाहिमाघातमंशोसयंता सत्थारमेव फरुसं वदंति ।

१०

१९१. सीलमंता उवसंता संखाए *रीयमाणा । असीला अणुवयमाणस्स
चित्तिया मंदस्स बाँलिया ।

णियट्ठमाणा *वेगे आयारगोयरमाइक्खंति, णाणन्मट्ठा दंसणल्लसिणो ।

णममाणा *वेगे जीवितं विप्परिणामेति ।

पुट्ठा वेगे णियट्ठंति जीवितस्सेव क्कैरणा ।

१५

णिक्खंतं पि तेहिं दुँण्णक्खंतं भवति । बालवयणिज्जा हु ते णरा पुँणो पुणो

१. "भगवताणं आणाए उट्ठाणं अणुद्वाण वा, तत्थ आणाउट्ठाणे ठिता इति वक्कसेस ।.....
अहवा अणुद्वाणं आयरणं" चू० । "धम्मं सम्यगनुत्थाने सति" शी० ॥ २. अ नास्ति खे० जै०
शा० ॥ ३. वात्तिथिं चि खे० जै० शा० । वाइ चि हे १, २ । वाइति चि हे ३ । "वाइति
गणहरादि, एवं भणामि" चू० । "वात्तिताः पाठिताः..... इति " "ब्रवीमि" शी० ॥
४. * एतदन्तर्गतस्य पाठस्य स्थाने तेहिं महावीराणं पण्णाणं पइल्लम्भ इति पाठश्रुणौ भाति ॥
५. *मेतेहिं ते तेहिं सति सं० ॥ *मेतेहिं तेसेति इ० हे २ ॥ ६. हिच्चा उवसमं अघेगे फारुसियं
समारमंति चूपा० शीपा० [शीखे० २] ॥ ७. अगघायं सं० जै० । अक्खंतं सोच्चा णिसम्मा अ
चू० । "अक्खावा गणधरेहिं येरेहिं वा, तेहिं सोच्चा णिसम्मा अ" चू० ॥ "आघायं तु,
उरवधारणे" शी० ॥ ८. कामे गिं खे० जै० । कामेहिं गिं सं० खं० हे १, २, ३. इ० ला०
शी० । "कामेसु अज्झोववण्णाकामेसु सहादिषु गिद्धा अहिंयं उववण्णा" चू० ॥
९. *मज्जेसं इ० ॥ १०. रियं शा० खं० सं० खे० ॥ ११. बालया हे २, ३ ॥ १२, १३. वि
एगे चू० ॥ १४. कारणए खे० जै० सं० शा० खं० इ० ॥ १५. दुण्णक्खंतं हे १, २. चू० ॥
१६. पुणो पुणो गळम पगण्वेचि चू० ॥

जातिं पकप्पेति । अथे संभवता विद्यायमाणा, अहमंसीति विउक्कसे । उदासीणे फरुसं वदन्ति, पलियं पगंथे अदुवा पगंथे अतहेहिं । तं मेवावी जाणेजा धम्मं ।

१९२. अधम्मद्वी तुमं सि णाम बाले आरंभद्वी अणुवयमाणे, हणमाणे, घातमाणे, हणतो यावि समणुजाणमाणे । घोरे धम्मे उदीरिते । उवेहति णं
५. अणाणाए । एस विसण्णे वितहे वियाहिते ति वेमि ।

१९३. किमणेण भो जणेण करिस्सामि ति मण्णमाणा एवं पेगे वदित्ता मातरं पितरं हेच्चा णातओ य परिग्गहं वीरायमाणा समुट्ठाए अविहिंसा सुव्वता दंतं । पस्स दीणे उप्पइए पडिवत्तमाणे । वसट्ठा कायरा जणा लूसगा भवन्ति ।

१९४. अहमेगेसिं सिलोए पावए मवति—^{१३}से सँमणविब्भन्ते समणविब्भन्ते ।

१०. पँसहेगे समण्णागतेहिं असमण्णागए णममाणेहिं अणममाणे विरतेहिं अविरते दवितेहिं अदविते ।

१. पगप्पेति इ० विना ॥ २. अहमंसी विउ^० खं० हे १, २, ३, ला० विना । अहमंसी उ^० इ० ।
३. पलियपगंथे खं० विना । दइयतां सू० १८४ । “पलितं पगंथं अदुवा पगंथं.....अदुव ति अहवा कथं आधाया, कथणं ति वदहणं ति वा मद्धं ति वा एगट्ठा, ण पडिसेधणे, पगथ अमणतो चेव सुहमकडियाहि वा.....तं हीलेति ।” चू० । एतदनुसारेण ‘पलियं पगंथं अदुवाऽपगंथं’ इति पाठश्रुणिकृदभिमतो भाति । “पलिय इत्यादि, पलियं ति अनुग्रानम्, तेन.... प्रकथयेत्— एवम्भूतस्त्वमिति । अन्यथा वा.....प्रकथयेदिति ।” शी० ॥ ४. हण पाणे शा० विना । दइयतां सू० २०० । “हणव(पा?)णघातमीणे, हणतीति हणो, घातेतीति घायमीणे, हणओ वि समणुण्णे (समणुजाणमाणे ?) ।.....एगिदिए प्रति सव्वे हणा(ण)पाणघायमीणा हणतो या वि” चू० । “एतद् ब्रूथे, तद्यथा—जहि प्राणिनः अपरैरेवं घातयन्, ज्ञतव्यापि समनुजानासि” शी० । अत्र हणमाणे घातमाणे इति शां० पाठ शोभनो भाति । विभावनीयं सुधीमि ॥ ५. विउड्डे खे० शा० इ० । वितंहे हे २. ला० । “विहिं तहो....वितड्डो” चू० । “विविधं तर्हतीति वितदो हिंसकः” शी० ॥ ६. ओ यणेण हे २, ३. चू० ॥ ७. मण्णमाणे इति प्रतिपु पाठ । “मण्णमाणा जाणमाणा इति अत्यो” चू० । “इत्येवं मन्यमानाः” शी० ॥ ८. खं० चू० शी० विना वीरायमागे प्रतिष्ठु ॥ ९. अविहिंसगा चू० ॥ १०. “णागळुणा तु—समणा अविस्सामो अणगारा अकिंचणा अणुत्ता अपसू अविहिंसगा सुव्वता दंता परदत्तभोइणो पावं कम्मं णो करिस्सामो समुट्ठाए” चू०, शी० ॥ ११. पास हे १, २, ३. ला० । अथेगे पास दीणे उप्पइत्ता पडिवयमाणे इति पाठश्रुण्यनुसारेणात्र भाति ॥ १२. लयका इ० ॥ १३. से चूणां न दइयते ॥ १४. समणवित्तं(त्तं खं० स०)ते २ खे० सं० खं० शा० इ० चू० । समणभविता विभन्ते जै० । विविहं तंतो वितंतो, समणवित्तं(त्तं प्र०)ते वीप्सा, समणत्तणे विविहं तंतो, जं भणितं उप(प)व्वतति” चू० । “विविधं भ्रान्तो भग्नः भ्रमणविभ्रान्त” शी० ॥ १५. पस्सहेगे चू० ॥ १६. दविपहिं अदविप स० हे १, २, ३. ला० । “दवियं णाम वव्वं, तं जस्स अत्थि स भवि(व)ति दव्विते” चू० । “द्रव्यभूतैरव्यभूताः पापकल्पाद्वितत्वात्” शी० ॥

१९५. अभिसमेच्चा पंडिते मेहावी णिड्डियड्डे वीरे आगमेणं सदा परि-
कमेज्जासि ति वेमि ।

॥ पद्यस्य चतुर्थः ॥

[पंचमो उद्देशो]

१९६. से गिहेसु वा गिहंतरेसु वा गामेसु वा गामंतरेसु वा नगरेसु वा ५
नगरंतरेसु वा जणवएसु वा जणवयंतरेसु वा संतेगतिया जणा लूसगा भवंति
अदुवा फासा फुसंति । ते फासे पुड्डो धीरो अधियासए ओए समितदंसणे ।

दयं लोगस्स जाणित्ता पाईणं पडीणं दाहिणं उदीणं आइक्खे विभए किट्टे वेदवी ।

से उट्टिएसु वा अणुट्टिएसु वा सुस्ससमाणेसु पवेदए सतिं विरतिं उवसमं १०
णिच्चाणं सोयवियं अज्जवियं महवियं लाघवियं अणतिवत्तियं सच्चेसि पाणाणं
सच्चेसि भूताणं सच्चेसि जीवाणं सच्चेसि सत्ताणं, अणुवीईं भिक्खु धम्ममाइक्खेज्जा ।

१. णिड्डियड्डो वीरे आगमेमाणो सता परिव्वएज्जासि चू० ॥ २. इ० खं० विना परक्कमेज्जासु
सं० हे १, २, ३. छा० । गमेज्जासि खे० झां० । “परिक्कामयेः” शी० ॥ ३. “गामंतरे
तु गामतो गामाणं वा अतरं गामंतरं पंचो उप्पहो वा । एवं नगरेसु वा नगरंतरेसु वा जाव
रायहागीसु वा रायहाणिअंतरेसु वा । एत्थं सण्णिगासो कायव्वो अत्थतो, तं जहा—गामस्स
य नगरस्स य अंतरे, एवं गामस्स खेडस्स य अतरे, जाव गामस्स रायहाणीए य, एवं एक्केकं
छहेतेणं जाव अपच्छिमे रायहाणीए य । एवं एक्केकं तेसु जहुदिट्ठेसु ठण्णेसु जणवयंतरेसु वा” चू० ।
एतदनुसारेण ‘गामंतरेसु वा खेडेसु वा खेडंतरेसु वा कडवडेसु वा कडवडंतरेसु वा मडवडेसु
वा मडवडंतरेसु वा दोगमुहेसु वा दोगमुहंतरेसु वा पट्टेसु वा पट्टणंतरेसु वा नगरेसु वा
नगरंतरेसु वा आसमेसु वा आममंतरेसु वा संवाहेसु वा संवाहंतरेसु वा रायहागीसु वा
रायहाणिअंतरेसु वा [जगवएसु वा] जगवयंतरेसु वा’ इदंशः पाठश्चूणिक्कतामभिप्रेतो भाति ॥
४. पुड्डो वीरे गा० । धी(धी)रे हियासते इ० । पुड्डो धीरो हियासए हे २ । “ते फासे पुड्डो
धियासते । हीअरलोवो एत्थ दट्टव्वो, तेहि फासेहि पुड्डो ति । धियासए ति अगारलोवो एत्थ
दट्टव्वो ति, थडुव्वंतं भवति—अहियासते” चू० । “से गिहेसु वा इत्यादि जाव धीरो अधियासए
ति ...धीरः अओम्य.” शी० ॥ ५. ओते चू० ॥ ६. “णागज्जुणा तु—जे खलु भिक्खु
यहुस्सुतो वडभागमे आहरणहेडकुसले धम्मकहियल्लदिसंपण्णे खित्तं कालं पुरिसं समासज्ज के
अयं पुरिसं कं वा दूरेसयं अभिसंरणे एवंगुगजाईए पभू धम्मस्स आववित्तए” चू०,
शी० ॥ ७. “किम्मूतं प्रवेदयेदित्याह—संति पाणा (२) इत्यादि यावत् भिक्खु धम्ममाइक्खेज्ज
ति, धामनं शान्ति. अहिंसेत्यर्थः, तायाचञ्जीत” शीखं० १, शीजै० ॥ ८. “सोयवित्तं सोयं”
चू० ॥ ९. “अगतिरन्तियं नागादीणि जहा ण अतिवयति तहा क्खेति । अहवा अतिपतणं
अतिपातो, ...ण अतिवातेति अणतिवातियं” चू० ॥ १०. “वीई खे० जै० गा० ॥

१९७. अणुवीई भिक्खू धम्ममाइक्खमाणे णो अत्ताणं औसादेज्जा णो परं औसादेज्जा णो अण्णाइं पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं औसादेज्जा ।

से अण्णासादए अणासादमाणे वज्झमाणणं पाणाणं भूताणं जीवाणं सत्ताणं जहा से दीवे अंसंदीणे एवं से भवति सरणं महामुणी ।

५ एवं से उट्ठिते ठितप्पा अणिहे अचले चले अब्हिलेस्से परिव्वए ।

संखाय पेसलं धम्मं दिट्ठिमं परिणिव्वुडे ।

१९८. तम्हा 'संगं ति पासहा । गंथेहिं गढिता णरा विसण्णा कामकंता । तम्हा लूहातो णो परिवित्तसेज्जा । जस्सिमे आरंभा सव्वतो सव्वताए सुपरिण्णाता भवंति 'जेसिमे लूसिणो णो परिवित्तसंति, से वंता कोधं च माणं च मायं च

१० लोमं च । एस 'तिउट्ठे वियाहिते ति बेमि ।

कायस्स 'वियावाए एस संगामसीसे वियाहिए । से हु पारंगमे मुणी ।

अवि हम्ममाणे फलगावतट्ठी कालोवणीते कंखेज्ज कालं जाव सरीरेदो ति बेमि ।

॥ धुयनामयं छट्ठमज्झयणं सम्मत्तं ॥

१. 'वीयी(ईं शां०) खे० जै० खं० शां० ॥ २. आसादेज्जा नास्ति खे० जै० सं० शां० खं० ॥ आसात्तिज्जा शां० । आसाएज्जा सं० इ० ॥ ३. अण्णाइं चूर्णो न दृश्यते ॥ ४. आसाएज्जा सं० ॥ ५. अणासायए अणासायमाणे खे० जै० विना । अणासातए अणासायचमाणे चू० ॥ ६. "बुज्झमाणणं पाणाणं ४ वहिज्झमाणणं वा संसारसमुद्देणे" चू० । "वध्यमानानां" शरण्योऽयं भवति" शी० ॥ ७. असदीवे शां० ॥ ८. उट्ठिते उट्ठितप्पा चू० ॥ ९. 'अबहि-लिस्से' 'अबहिलेस्से' उभयथा चू० ॥ १०. संखाए चू० । "संखाय इत्यादि" शी० ॥ ११. संगं ति पासह इ० सं० शां० खं० चू० । संगंथं पासह चूपा० ॥ १२. कामकंता सं० । कामधिक्खिता खेमू० जैमू० चू० । "कामजैः... दुःखैरुपतापिताः" शी० ॥ १३. जेसिमे लूसिणो णो परिवित्तसंति चू० । तम्हा लूसीतो णो परिवित्तसेज्जा चूपा० । सव्वत्ताए हे १, ३ ॥ १४. जस्सिमे हे २, ३ । जेसिमे...त्तसंति अयं पाठलूणावन्न नास्ति, दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ १५. तुट्ठे इ० शां० खं० ॥ १६. विओपाए सं० । विओ(यो खेमू०)वाए इ० हे २. ला० खेमू० शां० । विवावाए जै० । वियावाओ हे १ । 'वियोव्रते' 'विउवाते' उभयथा चू० । "व्याघातो विनाशः, अथवा 'विशेषेण आह् मर्यादया' पातो व्यापातः ॥ १७. "अवि हण्णमाणे । अवि पदार्थसम्भावने" चू० । "अविहम्ममाणे इत्यादि, 'न विहन्यमानोऽ-विहन्यमानः, 'अविवा हन्यमानोऽपि" शी० ॥ १८. "कालग्रहणा 'कालोवणीतो' ग्रहणाद्वा ण अप्पते काले मरणस्स उज्जमियव्वं । एत्थ णागज्जुणा सक्खिणो—'जति खलु अहं अणुणे आउते उ कालं करिस्सामि तो परिण्णालोवे अकित्ती दुग्गतियमणं च भविस्सइ' । सो एवं कालोवणीतो" चू० ॥ १९. धुयमज्झयणं सम्मत्तं खे० जै० सं० शां० खं० । धुयं समत्तं छट्ठमज्झयणं इ० ॥

अट्टमं अञ्जयणं 'विमोक्खो'

[पढमो उद्देशो]

१९९. 'से बेमि—समणुणस्स वा असमणुणस्स वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंवलं वा पादपुंछणं वा णो पाएज्जा, ५ णो णिमंतेज्जा, णो कुज्जा वेयावडियं परं आढायमाणे ति बेमि ।

धुवं चेतं जाणेज्जा असणं वा जाव पादपुंछणं वा, लंभिय णो लंभिय, भुंजिय णो भुंजिय, पंथं वियत्ता विओकम्म, विभत्तं धम्मं झोसेमाणे समेमाणे वल्लेमाणे पाएज्जा वा, णिमंतेज्जा वा, कुज्जा वेयावडियं । परं अणाढायमाणे ति बेमि ।

२००. इहमेगोसिं आयागोयरे णो सुणिंसंते भवति । ते इह आरंभट्ठी १० अनुवयमाणा, हण पाणे घातमाणा, हणतो यावि समणुजाणमाणा, अदुवा

१. "उक्तं षष्ठमध्ययनम्, अधुना सप्तममध्ययनस्य महापरिज्ञाख्यस्यावसरः, तच्च व्यवच्छिन्नमिति कृत्वाऽतिलङ्घ्याष्टमस्य सम्बन्धो वाच्यः ।" शी० । "धुतातो महापरिण्णाए संबधो पुव्व-भणितो णिक्खेवणिज्जुत्ती[ए], तंजहा—'मोहसमुत्था परीसहोवसग्गा' परिजाणियग्गवा, परिण्णाय-कम्मस्स णिज्जाणं भवति, श्दुक्कं भवति—मरणं । सपत्तं, महापरिण्णा ण पडिज्जइ" चू० ॥ २. शीळाचार्यो इमं पाठमनुसरन्ति । चूणीं त्वन्यादृशः पाठः प्रतिभाति—से बेमि—समणुणस्स वा असमणुणस्स वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंवलं वा पायपुंछणं वा पाएज्जा वा णिमंतेज्जा वा कुज्जा वा वेयावडियं परं आढायमाणा । धुवं केथं जाणेज्जाहि असणं वा जाव पादपुंछणं वा, लंभिय णो लंभिय भुंजिय अर्भुजिय, वत्तं पंथं(?), विभत्तं धम्मं झोसेमाणा समेमाणा प(व)लेमाणा, इति पादिज्जा वा णिमंतेज्जा वा कुज्जा वेयावडित्वा आढायमाणा । परं अणाढायमाणे । अत्यार्थशून्यंवेव विलोकनीयो जिज्ञासुरिः ॥ ३. वा इत्यादि ४ वत्थं वा पडिग्गहं वा कंवलं वा पायपुंछणं वा हे २ ॥ ४, ५. लभिया खे० जै० सं० शा० खं० हे १ ॥ ६. विउत्ता विउकम्मं (कम्म शा० खं०) खे० शा० खं० । वियत्ता विओकम्मं जै० । वियत्त विउकम्म सं० । वियत्तूण विओकम्म हे २, ३. ला० । "वत्तं वियत्तं अणुपंथे सो अहं विहारावसहो वा, थोवं उक्कतियव्वं कतिथिं प्पदाणि, अहं वा वत्तो प्हो गिरावातो ण तिणादिणा छण्णो" चू० । "पत्थानं व्यावर्थापि—अपक्रम्य वान्यग्रहाणि" शी० ॥ "समेमाणे नास्ति शा० खं० ॥ ७. प(पा खं०)लेमाणे इ० खं० । चलेमाणे खेमू० जै० । "समेमाणा एत्ता पलेमाणा गच्छता" चू० । "समेमाणे ति समागच्छन् तथा पलेमाणं ति गच्छन्" शी० ॥ २ ॥ ८. से एवं आरंभट्ठी चू० ॥ ९. हणवाणघातमाणा खे० शा० चू० हे १ । दवयता सू० १९२ । "हणवाणघातमाणा, सयं हणति एगिंदियात्ती, घातमाणा रघावेमाणा" चू० । "तथा जहि प्राणिन इत्येवमपरैर्योतयन्तः" शी० ॥

अदिन्नमाइयंति, अदुवा वायाओ विउजंति, तं जहा—अत्थि लोए, णत्थि लोए, धुवे लोए, अधुवे लोए, सादिए लोए, अणादिए लोए, सपज्जवसिए लोए, अपज्जवसिए लोए, सुकडे ति वा दुकडे ति वा क्खण्णे ति वा पावए ति वा सांधू ति वा असांधू ति वा सिद्धी ति वा असिद्धी ति वा निरए ति वा अनिरए ति वा । जेमिणं विप्पडिवण्णा मामगं धम्मं पण्णवेमाणा । एत्थ वि जाणह अक्कस्मात् ।

२०१. एवं तेसिं णो सुअक्खाते णो सुपण्णत्ते धम्मे भवति । से जहेतं भगवया पवेदितं आसुपण्णेण जाणया पासया । अदुवा गुत्ती वइगोयरस्स त्ति बेमि ।

१० २०२. सव्वत्थ संमतं पावं । तमेव उवातिकम्म एस महं विवेगे वियाहिते । गामे अदुवा रण्णे, णेव गामे णेव रण्णे, धम्ममायाणह पवेदितं माहणेण मत्तिमया । जामा तिण्णि उदाहडा जेसु इमे औरिया संबुज्झमाणा समुड्ढिता, जे णिव्वुत्ता पावेहिं कम्मेहिं अणिदाणा ते वियाहिता ।

१. 'मादित्तंति खे० शा० । 'मातित्तंति जै० । 'मादियंति चू० ॥ २. 'विउजंति' 'विउजंति' उभयथा चू० । विप(प्प जैसं० खं०)उजंति इ० जै० खं० । "विविधं नानाप्रकारा युज्जन्ति प्रयुज्जन्ति" शाखं० १, शीजै० ॥ ३. "सुकडे त्ति वा सुद्ध कड सुकडं, दुद्ध कडं दुकडं, ... दुकडे विमासा" चू० ॥ ४, ६, ७, ९, ११, १२. त्ति खे० जै० शां० । ५. दुकडे खं० हे ३ । दृश्यतामुपरि ३ टिप्पणम् ॥ ८. पावे त्ति शां० हे १ ॥ १०. साधुरिति वा असाधुरिति वा इ० ॥ १३. सेधी त्ति वा असेधी इ वा चू० । सिधीत्ति वा असिधी त्ति वा सं० । सि(से हे २)द्धि त्ति (त्ति हे ३) वा असि(से हे २)द्धि त्ति(त्ति हे ३) वा शा० हे १, २, ३. इ० ॥ १४. निरए त्ति वा अनिरए त्ति वा चूणो नास्ति । निरत्ते त्ति वा अनिरत्ते त्ति वा इ० । निरए त्ति वा अनिरए त्ति वा खे० जै० सं० शां० । नरए त्ति वा अनरए त्ति वा हे १ ॥ १५. "एवं पेगे विप्पडिवण्णा, एवं जहुद्धिक्कमेण...अवि संभावणे" चू० । "अदिदं विप्रतिपन्नाः" शी० ॥ १६. जाणे शां० खं० खे० ॥ १७. अक्कस्मा इ० । 'अक्कस्मा' 'अक्कस्मात्' उभयथा चू० । "अक्कस्मादिति मागधदेशे आगोपालाज्ञादिना संस्कृतस्यैवोच्चारणादिहापि तथैवोच्चारित इति" शी० ॥ १८. ण एस धम्मे सुयक्खाए । से जहेतं भगवया...चू० ॥ १९. पवेत्तितं खे० ॥ २०. अदुवा वत्तिगुत्ती णं गोयरस्स शां० खे० जै० सं० । 'अदुवा गुत्ती वइगोयरस्स 'पाठान्तरम्' सटि०, 'इति पाठः' खेदि० । "अदुवा... 'गुत्ती वइगोयरस्स" चू० ॥ २१. वओगो हे १, २, ३. इ० । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ २२. गामे [वा शां०] अदुवा रण्णे, रण्णे [वा शां०] अदुवा गामे, णेव गामे णेव रण्णे खे० जै० सं० शां० ॥ २३. धम्म...मत्तिमया अस्य व्याख्या चूणो स्पष्टं न विलोक्यते ॥ २४. मइमया खे० जै० शां० खं० ॥ २५. उदाहिया हे १, २, ३. इ० खं० ॥ २६. आयरिया सं० चू० ॥ २७. णिव्वुड्डा चू० । णिव्वुड्डया हे ३ ॥

२०३. उद्धं अथं तिरियं दिसासु सव्वतो सव्वावन्ति च णं पांडियक्कं जीवेहिं कम्मसमारंभे णं ।

तं परिणाय मेहावी णेव सयं एतेहिं काएहिं दंडं समारंभेज्जा, णेवऽण्णेहिं एतेहिं काएहिं दंडं समारंभेज्जा, णेवऽण्णे एतेहिं काएहिं दंडं समारंभंते वि समणुजाणेज्जा । १ जे चऽण्णे एतेहिं काएहिं दंडं समारंभंति तेसिं पि वयं ५ लज्जामी ।

तं परिणाय मेहावी तं वा दंडं अण्णं वा दंडं णो दंडमी दंडं समारंभेज्जासि ति वेमि ।

॥ अष्टमस्य प्रथमः ॥

१. पडिक्कं शां० । पाडिक्कं हे १ । पाडेक्कं इ० । परिक्कं हे २, ३. ला० खं० । “पतेयं पतेयं समत्तं कायेसु दंडं आरंभंते समारंभंते” इति पांडियक्कं दंडं आरंभंति जतोऽयमुवढेशो तं परिणाय मेहावी” चू० ॥ २. अत्र प्रतिष्वीदृशाः पाठाः—णेव सयं दंडं समारंभेज्जा, नेवण्णेहिं दंडं समारंभेज्जा, णेवण्णे एएहिं काएहिं दंडं समारंभंते वि ण (१) समणुजाणेज्जा, णेवण्णेतो काएहिं दंडं समारंभाविज्जासि ति वेमि । शां० । णेव सयं एतेहिं दंडं समारंभेज्जा, णेवण्णे एतेहिं [काएहिं खे० जै०] दंडं समारंभेज्जा, [णेवण्णेहिं खेसं०] काएहिं ते दंडं समारंभंते वि ण समणुजाणेज्जा स० खे० जै० । नेव सयं एएहिं काएहिं दंडं समारंभेज्जा, नेवणे एएहिं काएहिं दंडं समारंभेज्जा, नेवणे एएहिं काएहिं दंडं समारंभंते वि समणुजाणेज्जा हे ३ । नेव सयं एएहिं काएहिं दंडं समारंभेज्जा, नेवणेहिं [एएहिं इ०] काएहिं दंडं समारंभेज्जा, नेवणेहिं काएहिं दंडं समारंभंते वि समणुजाणेज्जा हे १, २. ला० इ० । “णेव सयं छमीवकायेसु दंडं समारंभेज्जा णो वि अण्णे एतेसु कायेसु दंडं समारंभेज्जा जाव समणुजाणिज्जा” चू० । “नैव स्वयम्” एतेषु ‘कायेषु’ दण्डम्” समारंभेत, न चापरेण समारंभयेत्, नैवान्यान् समारंभमाणान् समणुजानीयात्” शां० ॥ ३. जे वण्णे सं० विना । जे व(च खेस०)जे ते [एएहिं खेसं०] काएहिं खेसू० जै० खं० । जे वण्णे चू० । “वे चान्ये” जी० ॥ ४. अण्णं वा नो दंडं दंडमी दंडं सं० । अज्जं वा नो दंडमी दंडं हे १ । अज्ज वा दंडमी नो दंडं हेसं० २ । तं वा दंडं अज्जं वा दंडं णो दंडमी दंडं चू० । “तद्वा पूर्वोक्तं दण्डमन्यद्वा दण्डमी” सन् नो दण्डं” जी० ॥ ५. समारंभावेज्जासि खे० जै० ॥ ६. सप्तमस्य खे० विना । “इति विमोहाययणस्स अञ्जयणस्स सप्तमस्य प्रथमः” चू० । सप्तमस्य महापरिज्जाययणस्य व्यवच्छिन्नत्वात् ततः परमष्टमं विमोक्षाध्ययनमेव सप्तमत्वेन व्यवहृतं पूर्वोक्तार्थः । अतोऽत्र ‘सप्तमस्य’ इत्युल्लेखः प्रायः सर्वेष्वप्यादर्शेषु दृश्यत इति ध्येयम् । एवमष्टेऽपि सर्वत्र ध्येयम् । एवं नवमे उपधानश्रुताध्ययनेऽपि ‘अष्टमं तथा निदंजोऽनया युक्त्या सर्वत्र सप्तमनीयः’ ॥

[बीओ उद्देसओ]

२०४. 'से भिक्खू परक्कमेज्ज वा चिड्देज्ज वा णिसीएज्ज वा तुयट्ठेज्ज वा सुसाणंसि वा सुण्णागारंसि वा रुक्खमूलंसि वा गिरिगुहंसि वा कुंभारायतणंसि वा हुरत्था वा, कहिंचि विहरमाणं तं भिक्खुं उवसंक्रमितु गाहावती वूया—आउ-
 ५ संतो समणा ! अहं खलु तव अट्टापे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पाणाइं मूताइं जीवाइं सत्ताइं समारंभ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अभिहट्ठं आहट्ठु चेतोमि आवसहं वा समुस्सिणामि, 'से भुंजह वसह आउसंतो समणा !।

'तं भिक्खू गाहावतिं समणसं सवयसं पडियाइक्खे—आउसंतो गाहावती !
 १० 'णो खलु ते वयणं आढामि, णो खलु ते वयणं परिजाणामि, जो तुमं मम अट्टापे असणं वा ४ वत्थं वा ४ पाणाइं ४ समारंभ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छेज्जं

१. से भिक्खू परिं शां० खं० । भिक्खू व परं चू० ॥ २. खेसं० विना—सुण्णागारंसि वा रुक्खमूलंसि वा कुंभारां० खेमू० जैमू० सं० । सुण्णागारंसि वा गिरिगुहंसि वा रुक्खमूलंसि वा कुंभारां० अन्त्यत्र । “सुसाणस्स पासे द्वाति अन्भासे वा, सुण्णवरे वा ठितवो होज्ज, रुक्खमूले वा, जारिसो रुक्खमूलो णिसी[हि] मणितो, गिरिगुहाए वा” चू० । गिरिगुहंसि वा कुंभारायतणंसि वा इति पाठस्य व्याख्या शी० मध्ये न दृश्यते । कुंभारायतणंसि वा इति पाठश्रौणं न दृश्यते ॥ ३. हुरत्थ सं० हे १. शीखं० १ । हुरत्थं जैसं० । ‘हुरत्थं’ ‘हुरत्था’ उभयथा चू० ॥ ४. उवसमित्तु हे १, २, ३ ॥ ५. असणं वा ४ वत्थं वा चू० शी० विना ॥ ६, १४. समारंभ सं० । “समत्थं आरंभ समारंभ” चू० ॥ ७. अभिहट्ठं इत्यस्य व्याख्या शी० मध्ये न दृश्यते ॥ ८. वादेमि इ० । “चेदेमि ति ददामि” शीखं० २ । “चेत(ते)मि ति । केयि अणंति करेमि, तं तु णयुज्जति, जेण तं आहियमेव, आहियस्स करणं ण विज्जति, परिसेसा चेत(ते)मि ति वेमि पदच्छामि” चू० ॥ ९. अयं पाठध्वन्यनुसारेण । शी० अनुसारेण तु—से भुंजह वसह । आउसंतो ! समणा ! भिक्खू ! तं गाहावतिं इति पाठः । “से भुंजह वसह आउसंतो समणा.....” एवं णिमंतितो सो साहू..... तो वि पडिसेहेयव्वं, कहं १ वुचइ—तं भिक्खू गाहावतिं समणं सवयसं पडियाइक्खेज्जा । तमिति तं दानारं, भिक्खू पुव्वमणितो” चू० । “अज्ञादिनाऽऽमन्त्रयेत्, यथा—भुङ्क्षाशनादिकं मत्संस्कृतावसथे वसेत्यादि, द्विवचन-वहुवचने अप्याथोज्ये । साधुना तु प्रतिषेद्धव्यमित्याह—आउसंतो इत्यादि । आयुप्मन् । श्रमण । भिक्षो । तं गृहपतिं.....प्रत्याचक्षीत, कथमिति, चेद्दर्शयति, यथा—आयुप्मन् । सो गृहपते ।” शी० ॥ १०. इ० ला० हे ३. चू० विना—तं भिक्खू तं गाहां० खेमू० जैमू० हे १ । भिक्खू गाहां० सं० । भिक्खू तं गाहां० खेसं० हे २. शी० ॥ ११. “णो खलु मे एव वयणं पडिसुणेमि, कतरं १ जं ममं भणसि—आउसंतो समणा अहं खलु तुभं अट्टातो(ते) असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा जाव आवसहं वा समुस्सिणामि” चू० ॥ १२. अट्टाते इ० ॥ १३. पाणाइं वा ४ इ० विना ॥ १५. पामिच्चं [अ खे० सं०, अच्छिज्जं हेसं० २] अणिसट्ठं आहट्ठु हे ३ विना । दृश्यतां टि० ७ ॥

अणिसहं अभिहडं आहट्टुं चेतोसि आवसहं वा समुस्सिणासि । १ से विरतो
आउसो गाहावती ! एतस्स अकरणयाए ।

२०५. १ से भिक्खू परक्कमेज्ज वा जाव हुरत्था वा कहिचि विहरमाणं तं
भिक्खुं उवसंक्रमितु गाहावती आतगताए पेहाए असणं वा ४ वत्थं वा ४ पाणाइं
४ समारंभं जाव आहट्टुं चेतोसि आवसहं वा समुस्सिणाति तं भिक्खुं परिधासेतुं । ५
तं च भिक्खू जाणेज्जा संहसम्मतियाए परवागरणेणं अण्णेसिं वा सोच्चा—अयं
खलु गाहावती मम अट्टाए असणं वा ४ वत्थं वा ४ पाणाइं ४ समारंभं चेतोसि
आवसहं वा समुस्सिणाति । तं च भिक्खू पडिलेहाए आगमेत्ता आणवेज्जा
अणासेवणाए ति वेमि ।

२०६. भिक्खुं च खलु पुट्टा वा अपुट्टा वा जे इमे आहच्च गंधा फुसंति, १०
से इन्ता हणह खणह छिंदह दहह पचह आलुपह विलुपह संहसक्कारेह १ विप्परा-
मुसह । ते फोसे पुट्टो धीरो अहियासए । अट्टवा आयारगोयरमाइक्खे तौक्किया-

१. चेदेसि खे० सं० ॥ २. से विरतो...अकरणयाए चूर्णी न दृश्यते ॥ ३. एतस्स करणयाए
खे० । एयस्साकरणयाए (पाए हे २) हे १, २ । “एतस्य...अकरणतया” शी० ॥ ४. इदं
सत्तं चूर्णनुसारेण भिक्खू परक्कमेज्ज वा चिट्ठिज्ज वा णिलीएज्ज वा सुसाणांसि वा सुवागारंसि
वा जाव हुरत्था वा, कम्हिति विहरमाणं पासेत्ता आतगताए पेहाए असणं वा पाणं वा खाइमं
वा साइमं वा जाव आवसहं वा समुस्सिणादि तं च भिक्खुं परिधासेत्तं इदं प्रतीयते ॥
५. अत्र प्रतिष्ठापनाः पाठाः—पाणा [ति इ०] ४ समारंभे (भा खे० जै०) खे० जै० सं० इ० ।
पाणाइं वा ४ समारंभे (म हे ३) हे १, २, ३. ॥ ६. १णाति भिक्खू परि० खे० जै० सं० खं० । “तद-
श्नादिकं भिक्षुं (भिक्खू—शीखं० १, शीजैसं०) परिधासयितुम्” शी० ॥ ७. सहसंस्तुतियाए खे०
जै० खं० । सहसंमुट्टयाए हे १, २, ३. ला० । सहसंमुयाए चू० । द्रव्यतां सू० २, १७२ ॥ ८. पाणाइ
वा ४ समारंभं इ० हे २, ला० । पाणाय वा समारंभं हे १ । पाणाइ ४ समारंभं सं० ॥
९. आहच्च गंधा वा सं० खं० इ० हे १, २. ला० । “आहच्च गंधा फुसंति...आहच्च णाम
क्ताह...गंधा यदुक्तं भवति वंधा, फुसंति च भणिं पावति” चू० । “अन्यात् महतो द्रव्यव्ययान्
आहत्य दौकित्वा आहतप्रन्या वा व्ययीकृतद्रव्या वा तदपरिभोगे स्पृगमिति उपतापयन्ति” शी० ॥
१०. सहसा कारवेह सं० । सहसाकारेह खे० जै० । “सहसाकारेह सीसं से छिंदह” चू० । “सहसा
कारयत् आशु पक्खवं नयत्” शीखं० २ ॥ ११. विप० खे० इ० । “विप्परामसह...विविहं
परामसह, यदुक्तं भवति मुसह” चू० । “विविहं परामृगत...वाययत्” शी० ॥ १२. फासेसु पुट्टो
धीरो कहि खे० जै० । फासे धीरो पुट्टो कहि अन्यत्र । ते फासे पुट्टो अहियासए चू० । द्रव्यतां
सू० १५३ । “ताथैवम्मनान् स्पगान् दुःखविशेषान् धीरः अन्नोभ्यः तैः स्पगैः स्पृष्टः सन्नधिसहेत्”
शी० । द्रव्यतां सू० १९१ ॥ १३. तत्कियाणमणेसिं अणुपुत्वेण णिसम्म पडिलेहा[ए] । आचगुत्ते,
अट्ट[वा?] गुत्तीए ववोगोयरस्स । बुदेहैत्तं पवेहयं । इति पाठव्युत्थानुसारेण भाति । “तत्कियाण-
मणेसिं, तक्केता, जं भणितं णच्चा,..... अणेसिसमिति असारिं.....अणुपुत्वेण णिसम्म

णमणेलिसं । अदुवा वडगुत्तीए गोयरस्स अणुपुच्चेण सैम्मं पडिलेहाए आयगुत्ते ।
बुद्धेहिं एयं पवेदितं ।

२०७. से समणुण्णे असमणुण्णस्स असणं वा ४ वत्थं वा ४ णो पाएज्जा
णो णिमंतेज्जा णो कुज्जा वेयावडियं परं आढायमाणे त्ति बेमि ।

५ २०८. धम्ममायाणह पवेदितं माहणेण मँतिमता—समणुण्णे समणुण्णस्स
असणं वा ४ वत्थं वा ४ पाएज्जा णिमंतेज्जा कुज्जा वेयावडियं परं आढायमाणे
त्ति बेमि ।

॥ अँष्टमस्य द्वितीयः ॥

[तईओ उद्देसओ]

१० २०९. मज्झिमेणं वयसा वि एगे संबुज्झमाणा समुट्ठिता सोच्चा वयं
मेधावी पंडियाण णिसामिया । सँमियाए धम्मे आरिएहिं पवेदिते । ते अणवकंख-

जं भणितं कमेण, किं तं ? असरिसं । पडिलेहा पेक्खिता, आयगुत्ते तिहिं गुत्तीहिं । अध उत्तरे
वि दिज्जमाणे क्कपति ण वा सतं उत्तरसमत्थो भवति ताहे अदु गुत्तीए, गोवर्णं गुत्ती, वयोगो-
यरस्स, बुद्धेहेतं पवेदयं” चू० । “तर्कयित्वा पर्यालोच्य.....अवीद्वशम् अनन्यसदृश.....
आवेदयेदिति । अथ सामर्थ्यविकलः.....ततो वाग्युक्तिर्विधेयेत्याह—अदुवा इत्यादि ।...
अथवा वाग्युक्त्या व्यवस्थितः.....आचारगोचरस्य आनुपूर्व्या उद्गमप्रश्नादिरुपया सम्यक् शुद्धिं
प्रत्युपेक्षेत...आत्मगुप्तः सन्...। बुद्धैः...एवत् पूर्वोक्तं प्रवेदितम् ।” शी० ॥

१. संपडिलेहाते इ० हे २ ॥ २. असणं ४ णो पाएज्जा चू० विना । “तत् पूर्वोक्तमशनादिकं न
प्रदंयात्” शी० ॥ ३. मीणाए त्ति खेमू० जै० खं० हे १, २. इ० ॥ ४. ‘मतीमता’ ‘मतिमता’
उभयथा चू० । मईमया हे ३ ॥ ५. सप्तमस्य खे० विना । दइयतां पृ० ७१ टि० ६ ।
“इति विमोक्षाध्ययनद्वितीयोद्देशः” चू० ॥ ६. सोच्चा वयणं सं० । सोच्चा मेहावी वयणं
पंडि० सं० खं० विना । चूर्णवुसारेणात्रेदश पाठो भाति...वेगे संबुज्झमाणा समुट्ठिता
सोच्चा वई मेहावी पंडित्ताण णिसम्म चू० । दइयतां सू० १५७ । “बुद्धवोधिं थ पडुच्च
वुचति—सोच्चा वई मेहावीणं, सोऊणं वत्ति वयणं, मेरा धावति [मेहावी], मेहावीणं वयणं
मेहाविवयणं, स ए[व] वा मेहावी सोच्चा तित्थगरवयणं...पंडिएहिं गणहरेहि ता सुत्तीकयं
सोच्चा णिसम्म हियए करिता” चू० । “कथं सम्बुध्यमानाः समुत्थिता इत्याह—सोच्चा
इत्यादि ।...मेधावी मर्यादान्यवस्थित पण्डितानां तीर्थकृदादीनां वचनं...श्रुत्वा आकर्ण्य...
निशम्य अवधार्य” शी० । ७. निहामेत्ता हे १, २, ३. ला० इ० । ८. समयते इ० ॥
९. आयरिएहिं जै० ॥

माणा, अणतिवातेमाणा, अपरिग्गहमाणा, णो परिग्गहावंति सच्चावंति च णं लोगंसि, णिहाय दंडं पाणेहिं पावं कम्मं अकुच्चमाणे एस मंहं अगंथे वियाहिते । ओए जुइमस्स खैतण्णे उववायं चयणं च णच्चा ।

२१०. आहारोवचया देहा परीसहपैमंगुणो । पाँसहेगे सच्चिदिएहिं परिगिलायमाणेहिं ।

ओए दयं दयति जे संणिधानसत्थस्स 'खैतण्णे, से भिक्खू कालण्णे बौलण्णे मातण्णे खैणयण्णे विणयण्णे समयण्णे परिग्गहं अममायमाणे कौलेणुइहिं अपडिण्णे दुहतो छेत्ता 'णियाति ।

२११. तं भिक्खुं सीतफासंपैरीवेवमाणं उवसंकमित्तु गाहावती ब्रूया—
आउसंतो समणा ! णो खैलु ते गामधम्मा उब्बाहंति ? आउसंतो गाहावती !
णो खलु मम गामधम्मा उब्बाहंति । 'सीतफासं णो खलु अहं संचाएमि अहियासे-

१. 'हावती सं० हे ३ । 'हावती सच्चावती हे १, २. ला० । 'हावती सच्चावती लोगंसि च णं इ० । 'हावति, से सच्चावति च णं लोयंसि णिहाय डंडं' इति पाठश्रृणु-सारेण भाति । "णो परिग्गहावंति 'आदिरन्तेन सहेता' [पाणिनि० १।१।७१] अहा णो परिग्गहावंतो तथा पच्छाणुपुब्बीए जाव णो पाणाइवायमंतो । अणेगेस एगादेसा बुच्चति से सच्चावति च णं लोयंसि णिहाय डंडं । स इ[ति]सो पुब्बभणितो' 'अणवकंखमाणो अणतिवातेमाणो जाव णो परिग्गहावंति" चू० । "सच्चावति ति सर्वस्मिन्नपि लोके, चः समुच्चये, स च भिन्नक्रमः, णमिति नाक्यालङ्कारे, नो परिग्रहवन्तश्च भवन्तीति यावत् । किञ्च णिहाय इत्यादि ।" शी० ॥ २. लोगस्सिं खे० जै० सं० ॥ ३. पावकम्मं सं० इ० हे १, २. ला० । ४. ओते खे० सं० । ओदे दयं दयाति खे० चू० । "ओए इत्यादि । ओजः अद्वितीयो रागद्वेषरहितः, शुतिमान् संयमो मोक्षो वा, तस्य खेदशो विपुलः" शी० ॥ ५. खेयण्णे खे० जै० विना ॥ ६. ओवायं खे० जै० सं० । डव(ओ इ०)वायं चयणं हे १, २. ला० इ० । उववादं चयणं चू० ॥ ७. 'पमंगुणा चू० । पमंगुरा हे १, २, ३. ला० इ० खं० । "परीषहप्रभञ्जिनः" शी० ॥ ८. पासह एगे चू० ॥ ९. संणिहाणस्स चू० । संणिहाणसत्थस्स चूपा० ॥ १०. खेय(स खे० जै०)ण्णे खं० विना ॥ ११. बलण्णे हे १, २. चू० विना । "बालञ्ज" शीखं० २ । "बलञ्जः" शी० । इश्यतां स० ८८ ॥ १२. खणण्णे खे० जै० इ० । इश्यतां स० ८८ ॥ १३. काले अणुइहाती इ० । "कालेनोत्थायी" शी० ॥ १४. णिताति खं० जै० । णिताणि खे० ॥ १५. 'पडिवेयमाणं' हे २, ३. ला० इ० । परीवेयमाणं स० । पडिरिवेयमाणं हे १ । "परिवेयमानात्रं" शी० ॥ १६. गातं[तं हे २ इ०]उवसंकमिता हे २, ३. खं० इ० ला० ॥ १७. खलु गां खं० । खलु ते नास्ति खे० जै० सं० । "णो खलु ते...खलु विसेसणे" चू० । "प्रश्रयति—नो भवन्तं ग्रामधर्मा विवशा उत्त प्रावत्येन वाधन्ते" शी० ॥ १८. "बेति—हे आउसं अपं खलु मम गामधम्मा उब्बाहंति । अपं ति अभावे भवति शोवे य, एत्थ अभावे" चू० ॥ १९. सीयफासं च णो सं० खं० हे १. ला० । सीयफासं च हं णो सहामि अहियासित्तए चू० । "सीतस्पर्शमहं न खलु शक्नोम्यधिसोद्धुम्" शी० ॥

तए । णो खलु मे कप्पति अगणिकायं उज्जालितए वा पज्जालितए वा कायं
आयावित्तए वा पयावित्तए वा अण्णेसिं वा वयणाओ ।

२१२. सिया एवं वदंतस्स परो अगणिकायं उज्जालेत्ता पज्जालेत्ता कायं
आयावेज्जा वा पयावेज्जा वा । तं च भिक्खू पडिलेहाए आगमेत्ता आणवेज्जा
५ अणासेवणाए त्ति वेमि ।

॥ अष्टमस्य तृतीयः ॥

[चउत्थो उदेसओ]

२१३. जे भिक्खू तिहिं वत्थेहिं परिवुसिते पायचउत्थेहिं तस्स णं णो एवं
१० भवति—चउत्थं वैत्थं जाइस्सामि ।

२१४. से अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाएज्जा, अहापरिग्गहियाइं वत्थाइं धारेज्जा,
‘णो धोएज्जा, णो एएज्जा, णो धोतरत्ताइं वत्थाइं धारेज्जा, अपलिउंचमाणे गामंतरेसु,
ओमचेलिए । एतं खु वत्थधारिस्स सामगियं ।

अह पुण एवं जाणेज्जा ‘उवातिक्कंते खलु हेमंते, गिम्हे पडिवण्णे’, अहापरि-
१५ जुण्णाइं वत्थाइं परिट्टवेज्जा, अहापरिजुण्णाइं वत्थाइं परिट्टवेत्ता अदुवा संतरुत्तरे,

१. कप्पती खे० जै० खं० । कप्पई सं० ॥ २. कायमाया० सं० ॥ ३. इ० सं० खं विना—सितेवं
खे० जै० । सिया सेतेवं खेस० । सिया सेवं हे २. ला० । सिया स एवं हे १, ३ । “से सेवं
वयंतस्स । सिया कयायि, एवमवधारणे” चू० । “सिया इत्यादि । स्यात् कदाचित् स परो
गृहस्थः एवमुक्तनीत्या वदतः” शी० । अत्र चूर्ण्यनुसारेण से सेवं वयंतस्स परो पाणाइं भूयाइं
जीवाइं सत्ताइं समारंभ समुद्दिस्स कीतं पामिबं अच्छिजं अणिसट्ठं अगणिकायं उज्जालित्ता
पज्जालित्ता वा तस्स कायं आतावेति वा पतावेति वा । तं च भिक्खू पडिलेहाए आगमेत्ता
आणवेज्जा अणासेवणाए त्ति वेमि ईदृशः पाठोऽत्र चूर्णिकृता सम्मतो भाति ॥ ४. सप्तमस्य
खे० विना । इदयतां पृ० ७१ टि० ६ । “इति विमोक्षाध्ययनस्य तृतीयोद्देशकः” चू० ॥
५. पादव० खे० जै० खं० चू० ॥ ६. वत्थं धारिस्सामि चू० ॥ ७. अहापरिग्गहियाइं खे० जै० ॥
८. णो धोएज्जा णो धोव० खे० सं० । तुलना—सू० ५८१ । “णो धोएज्जा, णो एएज्जा त्ति कसाय-
धातुकद्दमादीहि, धोतरत्तं णाम जं धोवित्तु पुणो रयति” चू० । “णो धोवेज्जा इत्यादि । नो धावेत्
प्राप्त्युद्देशेनापि न प्रक्षालयेत् । तथा न धोतरक्तानि वस्त्राणि धारयेत्” शी० ॥ ९. एत्थं खु
वत्थधारिस्स हे १, २. ला० । एत्वं खु (एवं खलु प्र०) वत्थधारिस्स चू० । “एतत् पूर्वोक्तं
सुरवधारणे एतदेव” शी० ॥ १०. परिट्टवेत्ता अदुवा संतरुत्तरे खे० सं० । परिट्टवेज्जा अदुवा
संतरुत्तरे हे १ ॥

*अदुवा ओमचेले, अदुवा एगसाडे, अदुवा अचेले । लौघवियं आगममाणे ।
तवे से अभिसमण्णागते भवति । जँहेतं^१ भगवता पवेदितं तमेव अभिसमेच्चा
सव्वतो सव्वताए सँम्मत्तमेव समभिजाँणिया ।

२१५. जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति 'पुटो खलु अहमंसि, नालर्महमंसि
सीतफासं अहियासेतए', से वसुमं सव्वसमण्णागतपण्णाणेणं अप्पाणेणं 'केइ ५
अकरणयाए आउट्टे ।

तवस्सिणो हुं तं सेयं^२ जं सेगे विहमादिए । तँत्यावि तस्स कालपरियाए ।
१^३ से वि तत्थ वियंतिकारए ।

इच्चेतं विमोहायतणं हियं सुहं खँमं^४ णिस्सेसं आँणुगामियं ति वेमि ।

॥ १^५अष्टमस्य चतुर्थः ॥

१०

[पंचमो उदेसओ]

२१६. जे भिक्खू दोहिं वत्थेहिं परिवुसिते पायततिएहिं तस्स णं णो एवं
भवति—ततियं वत्थं जाइस्सामि ।

२१७. से अहेसणिजाइं वत्थाइं जाएजा जाँव एँयं खु तस्स भिक्खुस्स
सामगियं ।

१५

१. * > एतदन्तर्गतपाठस्थाने अदुवा एगसाडे लाववियं आगममाणे । से जहेयं चू० । दृश्यतां सू० १८७ ॥ २. ओमचेलए हे ३. ला० । अदमचेलए हे १, २. इ० ॥ ३. दृश्यतां सू० १८७ ॥ ४. जमेय खे० जै० सं० विना । से जहेयं चू० । दृश्यता सू० १८७ ॥ ५. सव्वत्तयाए खे० । दृश्यता सू० १८७, १९८ ॥ ६. समत्तं खे० जै० खं० हे २ । दृश्यता सू० १८७ ॥ ७. जाणिजा हे १ । जाणया हे ३ । जाणिवा चू० । दृश्यता सू० १८७ ॥ ८. महंसि चू० ॥ ९. केति खे० जै० । 'केति' 'केयि' उभयथा चू० । 'कथिन्' शी० ॥ १०. अकरणाए हे १, २. जै० इ० ला० चू० । "अकरणया" शी० ॥ ११. हु तं सेतं खे० जै० सं० खे० चू० । उ तं सेतं चू० । "तवस्सिणो हु इत्यादि । हुँतौ" शी० ॥ १२. जमेगे जै० । जस्सेगे इ० ॥ १३. तत्थेव चू० ॥ १४. से तत्थ [वि प्र०] वियंति चू० ॥ १५. खेमं हे २ । "क्षमं वुक्कम्" शी० ॥ १६. णिस्से(से ड०)यत्तं जै० इ० । 'णिस्सेसियं' 'णिस्सेसित्वं' उभयथा चू० ॥ १७. अणुं खं० चू० ॥ १८. सप्तमस्य खे० विना । दृश्यता पृ० ७१ टि० ६ । "इति विमोहाययणस्स चउत्थो" चू० ॥ १९. दृश्यतां सू० २१४ ॥ २०. एवं खलु तस्स खे० जै० सं० खे० इ० । दृश्यतां सू० २१४ ॥

अह पुण एवं जाणेज्जा 'उवातिक्कंते खलु हेमंते, गिम्हे पडिबण्णे', अहापरि-
जुण्णाइं वत्थाइं परिट्टवेज्जा, अहापरिजुण्णाइं वत्थाइं परिट्टवेत्ता अदुवा एगसाडे,
अदुवा अचेले लघवियं आगममाणे । तवे से अभिसमण्णागते भवति । अहेयं
भगवता पवेदितं । तमेव अभिसमेच्चा सच्चतो सच्चयाए सच्चतमेव सच्चमिजाणिया ।

५ २१८. जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति—पुट्टो अवलो अहमंसि, णालमह-
मंसि गिहंतरसंकमणं भिक्खायरियं गमणाए ।^{१०} से^{११} सेवं वदंतस्स परो अभिहडं
असणं वा ४ आहट्टु दलएज्जा, से पुच्चमेव आलोएज्जा—आउसंतो गाहावती !
णो खलु मे कप्पति अभिहडं असणं वा ४ भोत्तए वा पातए वा अण्णे
वा एत्तप्पगारे ।

१० २१९. जस्स णं भिक्खुस्स अयं पंगप्पे अहं च खलु पडिण्णत्तो अपडिण्ण-

१. उवातिक्कंते सं० इ० ॥ २. अहाजुण्णाइं सं० ॥ ३. अदुवा संतरुत्तरे अदुवा एगसाडे हे
१, ३ । “जे भिक्खू दोहि वत्थेहि ‘सअंतरुत्तर’वज्जो स एव वच्चो जाव सम्मत्तमेव
सम्मिजाणिता” चू० । “परुषित इत्याद्यनन्तरोद्देशकवद् नेयम्” शी० ॥ ४. सच्चेले खे० जै० ॥
५. जमेयं हे १, २. ला० ॥ ६. सच्चत्ताए खे० जै० । सच्चयाते इ० ॥ ७. समत्तं इ० हे २
चू० विना ॥ ८. सम्मिजाणिता चू० । इयतां सू० १८२ । अभिजाणिया (ता खे० जै०)
खे० जै० सं० खं० ॥ ९. पुट्टो अहमंसि अवलो अहमंसि गिहंतरं भिक्खायरियाए गमणा इति
सूत्रपाठवृत्त्यनुसारेण भाति ॥ १०. “पाठान्तरं वा—तं भिक्खुं केद्वा गाहावती उवसंकमित्तु
चूया—आउसंतो समणा ! अहं णं तव अट्ठाए असणं वा ४ अभिहडं वलामि । से पुच्चामेव
जाणेज्जा आउसंतो गाहावई ! जं णं तुमं मम अट्ठाए असणं वा ४ अभिहडं चेत्तेसि, णो य खलु
मे कप्पइ एयप्पगारं असणं वा ४ भोत्तए वा पायए वा, अग्गे वा तहप्पगारे ति कप्पम् ।”
शी० ॥ ११. से एवं हे १, २, ३. ला० इ० । सेवं जेसं० खं० । “से(सि)या से य वदंतस्स
चि परो जं मणितं तं दुक्खं अकहेतस्स परो...अणुकेगपरिणतो असणं वा पाणं वा खाइमं वा
साइमं वा आहु आणिता दलएज्जा” चू० । “स्यान्—गृहस्थ एवम्भूतामात्मीयामवस्थां
वदतः साधोरवदतोऽपि परो गृहस्थादिः.....अभिहटं.....अग्रं पानं स्वादिमं स्वादिमं
चेत्याद्यादित्य तस्मै साधवे दलएज्ज ति वद्यात्” शी० ॥ १२. पुच्चां हे १, २. खं० इ० । “किं
विवेयमित्याह—से पुच्चमेव इत्यादि ।” शी० ॥ १३. अभिहडे खे० जै० इ० हे ३ । अभिहडे
असणे वा हे १, २ । “अभिमुहं हितं अभिहडं असणे पाणे खाइमे साइमे भोत्तए वा पातए
वा.....जा(ज)या अभिहडं.....ण कप्पति एवं अन्नं पि तेण प्रगारेण तहप्पगारं.....ण
कप्पति ति वदति” चू० । “न खलु एतद् मम अभिहृतम् अभ्याहृतं वा कल्पते अन्नं भोज्यं
पानं पातुम्. अन्यद्वा एतदकारम्न कल्पते” शी० ॥ १४. तहप्पगारे खे० जै० सं० इ०
खं० विना । इयतामुपरितं टिप्पणम् ॥ १५. “कप्पेकप्पो । सामायारी मज्जाता” चू० ।
“प्रकल्पः आचारः” शी० ॥ १६. पडिण्णत्तो अपविण्णत्तेहि सं० । पडिण्णत्तो अपडिण्णत्तेहि हे
१, २. ला० । चूणो क्वचिन् प्रतौ पडिण्णत्तञ्चन्द्रस्य क्वचिन् प्रतौ पडिण्णत्तञ्चन्द्रस्य प्रयोगः ।
‘प्रतिज्ञः..... अपरेत्यन्तः’ । शी० ॥

तेहिं गिलाणो अगिलाणेहिं अभिक्खं साधम्मिएहिं कीरमाणं वेयावडियं साति
जिस्सामि, अहं चावि खलु अपडिण्णत्तो पडिण्णत्तस्स अगिलाणो गिलाणस्स
अभिक्खं साधम्मियस्स कुज्जा वेयावडियं करेणए । आहट्टु परिणं आणक्खे-
स्सामि आहडं च सातिजिस्सामि १, आहट्टु परिणं आणक्खेस्सामि आहडं च
नो सातिजिस्सामि २, आहट्टु परिणं नो आणक्खेस्सामि आहडं च साति- ५
जिस्सामि ३, आहट्टु परिणं णो आणक्खेस्सामि आहडं च णो सातिजिस्सामि ४ ।
[लाघवियं आगममाणे । तवे से अभिसमण्णागते भवति । जहेतं भगवता
पवेदितं तमेव अभिसमेच्चा सव्वतो सव्वताए सम्मत्तमेव समभिजाणिया ।]

एवं से अहाकिट्ठितमेव धम्मं समभिजाणमाणे संते विरते सुसमाहितलेस्से ।
तत्थावि तस्स कालपरियाए । से तत्थ वियंतिकारए । १०

इच्चेतं विमोहायतणं हितं सुहं खेमं जिस्सेसं आणुगामियं ति वेमि ।

॥ अष्टमस्य पञ्चमः ॥

१. साधम्मियवेयावडियं कीरमाणं सातिजिस्सामि च० ॥ २. अहं चावि खलु इ० हे १. खं०
जै० खेम० । अहं खलु च० । “अहं चावीत्यादि, च० समुच्चये, अपिखब्दः पुनःखब्दार्थे, ‘‘खलुः
वाक्यालङ्कारे’’ शी० ॥ ३. अपडिण्णत्तो सं० । अपडिण्णत्तो हे १. इ० ला० । ४. अपडिण्णत्तस्स
हे १. इ० ला० । अपडिण्णत्तस्स इ० । अपडिण्णत्तस्स खेम० । “[अ] पडिण्णत्तो पडिण्णत्तस्स,
[अ] पडिण्णत्तो णाम णाहं सा[हं]मियवेयाववे केणयि अब्भत्थेयव्वो इति अपडिण्णत्तो ।
पडि(अपडि) प्र०)ण्णत्तस्स अहं तव इच्छाकारेण वेयावडियं करेमि जाव गिलावसि’’
च० । “अप्रतिज्ञतः.....प्रतिज्ञतस्य’’ शी० ॥ ५. “वेयावच्चरणे अभिक्खिता वेयावडियं
करिस्सामि’’ च० । “निर्जरामगिकाइश्च उद्दिश्य साधर्मिकैः...क्रियमाणं वेयावत्त्यमहं स्वाद-
यिष्यामि’’ शी० ॥ ६. करणयाए खं० । करणाय हे १, २ ॥ ७. अण० सं० ला० । अण्ण० इ० ।
आणक्खे० आणक्खि० आणक्खि० अक्खिक्खि० अक्खिक्खि० अण्णक्खे० इति विविधाः पाठा विविधेषु
चूर्णीपुस्तकेषु दृश्यन्ते ॥ ८. साहजिं हे २, ३ विना ॥ ९. साहजिं हे २, ३. खे० जै० विना ॥
१०, ११. साहजिं हे २, ३. खे० जै० इ० विना ॥ १२. [] एतदन्तर्गतः पाठो यद्यपि
क्वचिदप्यादर्शे न दृश्यते तथापि चूर्णीरपष्टमत्र दृश्यते, शीलाचार्यैस्तु एवं से अहाकिट्ठितमेव
धम्मं समभिजाणमाणे इत्यनन्तरं निर्दिष्टं प्रतिभाति । तथाहि—“चउरमणे जिणक्कपितो ।
लाघवितं आगममाणे, घुणता(लघुता) लाघवितं दब्बे भावे य, तं इच्छमाणे जाव सम्म(म
प्र०)त्तमेव समभिजाणता । एवं से अहाकिट्ठितमेव’’ च० । “एवं से इत्यादि । एवम्.....
स यथाकीर्तितमेव धर्मम् सम्यग्भिजानन् तथा लाघविकमगमयशित्यादि
यच्चतुर्थोद्देशकेऽभिहितं तदत्र वाच्यमिति, तथा शान्तः.....’’ शी० ॥ १३. तत्थेव च० ।
दयता सू० २१५ ॥ १४. खेमं हे २ ॥ १५. जिस्सेय जैसं०] सं अणु० खे० जै० खं० ।
निस्सेयं अणु० इ० । जिस्सेसं आणु० च० । दयता सू० २१५ ॥ १६. ससमस्य खे० विना ।
“विमोक्षायनस्य पञ्चमः’’ च० । दयता सू० ७१ टि० ६ ॥

[छट्ठो उदेसओ]

२२०. जे भिक्खू एगेण वत्थेण परिखुसिते पायबितिएण तस्स णो एवं भवति—बितियं वत्थं जाइस्सामि ।

२२१. से अहेसणिज्जं वत्थं जाएज्जा, अहापरिग्गहितं वत्थं धारेज्जा जाव
५ गिम्हे पडिवन्ने अहापरिजुण्णं वत्थं पॅरिट्ठवेज्जा, अहापरिजुण्णं वत्थं परिट्ठवेत्ता
अदुवा एगसाडे अदुवा अचेले लाघवियं आगममाणे जाव सम्मत्तमेव
समभिजाणिया ।

२२२. जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति—एगो अहमंसि, ण मे अत्थि
कोइ, ण याहमवि कस्सइ । एवं से एगाणियमेव अप्पाणं समभिजाणेज्जा
१० लाघवियं आगममाणे । तवे से अभिसमण्णागते भवति । जहेयं भगवता पवेदितं
तमेव अभिसमेच्चा सव्वतो संव्वताए सम्मत्तमेव समभिजाणिया ।

२२३. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा असणं वा ४ आहारेमाणे णो वामातो
हणुयातो दाहिणं हणुयं 'संचारेज्जा औसाएमाणे, दाहिणातो वा हणुयातो वामं

१. पायवीतीएण खे० जैमू० खं० । पायवीएण सं० ॥ २. जातिस्सामि इ० ॥ ३. परिजुण्णवत्थं
खे० सं० । परिजुण्णं वत्थं हे १, २, ३. ला० ॥ ४. अत्र प्रतिषीदशाः पाठाः—परिट्ठवेज्जा
२ अदुवा एगसाडे अदुवा अचेले खे० जै० सं० । परिट्ठवेज्जा २ अचेले इ० । परिट्ठवेज्जा अदुवा
एगसाडे अदुवा अचेले खं० हे १, ३. ला० । परिट्ठवेज्जा अदुवा अचेले हे २ । अत्र अहापरिजुण्णं
वत्थं परिट्ठवेत्ता अचेले इति इ० पाठः शोमनो यथापि भाति तथापि प्राचीनास्तु प्रायः सर्वास्तु प्रतिष्ठ
दर्शनात् खे० जै० सं० खं० हे १, ३. ला० पाठोऽस्माभिर्मूले उपन्यस्तः । चूर्णि-वृत्त्योस्तु अस्य
किमपि व्याख्यानं नोपलभ्यते । “जे भिक्खू एगेणं वत्थेणं परिखुसिते जाव समत्तमेव समभि-
जाणिता” चू० । “जे भिक्खू इत्यादि जाव सम्मत्तं समभिजाणिय ति गतार्थम्” शी० ॥ ५. ला०
हे ३ विना—लाघवं खे० जै० सं० खं० इ० । लाघविए हे १, २ ॥ ६. समत्तं हे २, ला० इ० ॥
७. कोइ (वि खं०) ण वाहमवि कस्स चि खे० सं० खं० । कोति वि णाहमवि कस्सति चू० ।
कोइ न यामहमवि कस्सति इ० । “न चाहमन्यस्य..... कस्यचिद्” शी० ॥ ८. हे २, ३. ला०
चू० विना—एगाणियं अप्पाणं खे० सं० खं० । एगाणियमेव अप्पाणं हे १. इ० । “एकाकिनमेव
आत्मानम्” शी० । “एगाणियं अन्वितियं एव(ग)मेव अप्पाणं” चू० ॥ ९. सव्वत्ताए जै० ॥
१०. समत्तं हे २. खं० जै० । “लाघवितं आगममाणे...जाव स[म्म]त्तमेव समभिजाणिता”
चू० । “लाघवियमित्यादि.....यावत् सम्मत्तमेव समभिजाणिय ति” शी० ॥ ११. साहरेज्जा
चू० ॥ १२. आसातेमाणे खे० जै० खं० । आढायमाणे चूपा० शीपा० । “पडिज्जइ य आढायमाणे,
आढा णाम आया(य)रो, ...अमणुण्णे वा अणाढायमाणे, .. तं दुग्गंधं विरसं वा णो वामातो
दाहिणं हणुयं साहरेज्जा अणाढायमाणे दाहिणाओ वा हणुयाओ वामं हणुयं साहरेज्जा । ...इति
लाघवितं आगममाणे.....जाव सम्म(म प्र०)त्तमेव समभिजाणिता ।” चू० ॥

हणुयं णो संचारेज्जा आसादेमाणे । से अणासादमाणे लाघवियं आगममाणे ।
तवे से अभिसमण्णागते भवति । 'जहेयं भगवता पवेदितं तमेव अभिसमेच्चा
सञ्चतो सैव्वयाए सँम्मत्तमेव समभिजाणिया ।

२२४. जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति 'से गिलांमि च खलु अहं इमं सि
समए इमं सरीरगं अणुपुब्बेण परिवहित्तए' से आणुपुब्बेण आहारं संवट्टेज्जा, आणु- ५
पुब्बेण आहारं संवट्टेक्का कसाए पतणुए किञ्चा समाहियच्चे फलगावयट्ठी उट्ठाय
भिक्खू अँभिणिव्वुडच्चे अणुपविसित्ता गामं वा नगरं वा खेडं वा कैव्वडं वा
मडंबं वा पट्ठणं वा "दोणमुहं वा आगरं वा आसमं वा सँणिवेसं वा णिमं वा
रायहाणिं वा तँणाइं जाएज्जा, तणाइं जाएत्ता से तमँयाए एगंतमेवक्कमिज्जा,
एगंतमवक्कमिज्जा अँप्यडे अप्पयाणे अप्पवीए अप्पहरिए अप्पोसे अप्पोदए अप्पु- १०
त्तिंग-पणग-दगमट्ठिय-मक्कडासंताणए पँडिलेहिय पडिलेहिय पमजिय पमजिय
तणाइं 'संथरेज्जा, तणाइं 'संथरेत्ता एत्थ वि समए ईत्तिरियं कुज्जा ।

तं सच्चं सच्चवादी ओए तिण्णे छिण्णकहं कहे आतीतट्ठे अँणातीते चिच्चाण मेदुरं
कायं "संविधुणिय विरूवरूवे परीसहोवसग्गे अस्सि विसंमणयाए भेरवमँणुचिण्णे ।

१. जमेयं इ० ॥ २. पवेतियं स० ॥ ३. सञ्चत्ताए खे० जै० सं० खं० ॥ ४. समत्तं जै० ला० इ०
खं० । "सम्मत्तमेव समभिजाणिय ति" श्री० ॥ ५. से गिलांमि सं० खे० । गिलांमि चू० ।
इयत्ता सू० २२८ ॥ ६. पडिवं सं० खं० ॥ ७, ८. अणुं हे १, २. ला० । से अणुपुब्बीए आहारं
संवट्टित्ता.....गिलाणो अणुपुब्बीए "आहारं सम्मं संवट्टे, यदुक्कं भवति संखिवति, अणुपुब्बीते
संवट्टित्ता" चू० । "स भिक्खुरानुपूर्व्यां...आहारं संवत्तवेत्.....संखिस्स च यदपरं कुर्यात्
तदाह—आ (अ श्रीखं० १, श्रीजै०) णुपुब्बेण इत्यादि.....आनुपूर्व्यां आहारं संवत्तं" श्रीखं० २ ॥
९. ववट्ठी खे० जै० ॥ १०. अभिनिव्वुडप्पे ला० । अभिणिव्वुडप्पा चूणा ॥ ११. खड्वडं वा
पत्तणं वा सं० ॥ १२. आगरं वा दोणमुहं वा चूर्ण्यनुसारेण भाति ॥ १३. तणाइं जाएज्जा नास्ति
हे १. इ० ॥ १४. "मादाय चू० ॥ १५. "मवक्कमिज्जा २ अप्पंडे खे० जै० सं० ॥ १६. अप्पंडे चूर्णं
न इयते ॥ १७. पडिलेहित्ता संथारगं संथरेइ संथारगं संथरेत्ता एत्थ वि चू० ॥ १८. संथारेज्जा
खे० जै० ॥ १९. संथारेत्ता खे० हे १, २. ला० इ० ॥ २०. "इत्तिरियं णाम अप्पकालियं"
चू० ॥ २१. अत्ती खे० खं० । "आइंय[?]ट्ठे अणातीते, आतीतं णाम गहितं, अत्था जीवादि
नाणारी वा पंच, ण अतीतो अणातीतो जहरोवियभारवार्ही" चू० ॥ २२. अणातीते अस्सि
विसंमणयाए चिच्चाण चू० ॥ २३. संविडु(इ इ०)णिय खे० जै० सं० खं० इ० चू० ॥
२४. "मणुक्खिण्णे खं० । "भेरवमणुक्खिण्णे, भयं अरेतीति मेरवं, मेरवेहि परीसहोवसग्गेहि
अणुविज्जाणो अणुविण्णो दंसमसगसीहवग्धातिएहि य रक्खसपिसायासीहि य" चू० । चूर्ण्यनु-
सारेणात्र अणुविण्णे इत्यस्य अनुद्विग्न इत्यर्थो विवक्षितो भाति । "भैरवं भवानकमनुष्ठानं.....
अनुचोर्णवान् अनुष्ठितवानिति" श्री० ॥

तत्थावि तस्स कालपरियाए । से वि तत्थ वियंतिकारए ।

इच्चेतं विमोहायतणं हितं सुहं खमं णिस्सेसं औणुगामियं ति बेमि ।

॥ अष्टमस्य षष्ठः ॥

[सत्तमो उद्देशो]

५ २२५. जे भिक्खू अचेले परिवुसिते तस्स णं एवं भवति—चाँएमि अहं तण-
फासं अधियासेत्तए, सीतफासं अधियासेत्तए, तेउफासं अधियासेत्तए, दंस-मसगफासं
अधियासेत्तए, एगतरे अण्णतरे विरूवरूवे फासे अधियासेत्तए, हिरिपडिच्छादणं
च हं णो संचाएमि अधियासेत्तए । एवं से कप्पति कडिबंघणं धारित्तए ।

२२६. अर्दुवा तत्थ परक्कमंतं मुज्जो अचेलं तैणफासा फुसंति, सीतफासा
१० फुसंति, तेउफासा फुसंति, दंस-मसगफासा फुसंति, एगतरे अण्णतरे विरूवरूवे
फासे अधियासेति अंचेले लाघवियं आगममाणे । तवे से अभिसमण्णागते भवति ।
जैहेतं भगवया पवेदितं तमेव अभिसमेच्च सव्वतो सव्वयाए सम्मत्तमेव समभि-
जाणिया ।

२२७. जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति—अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं
१५ असणं वा ४ आहट्ठु दल्लयिस्सामि आहडं च सातिजिस्सामि [१], जस्स णं
भिक्खुस्स एवं भवति—अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं असणं वा ४ आहट्ठु
दल्लयिस्सामि आहडं च णो सातिजिस्सामि [२], जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति

१. तत्थ वि सं० । तत्थेव चू० । “तत्थावि इत्यादि” शी० ॥ २. से तत्थ चू० ॥ ३. अणुं
हे १, २, ३. ला० इ० सं० खं० ॥ ४. सप्तमस्य खे० विना । दृश्यतां पृ० ७१ टि० ६ ॥
५. “सक्को चाए व अहं” चू० ॥ ६. हिरिपु पडिं हे १ । हिरिपडिच्छाद्यं णो संचां सं० ।
हिरिपडिच्छादणं च णो संचां खे० जै० ॥ हिरिपरिच्छादणं च णो खं० ॥ ७. अधियासेत्तए
चूर्णो न दृश्यते । “ण सो अहं अवाउडो”ति लज्जति” चू० ॥ ८. अत्र चूर्णो लेखकप्रमादेन
पाठव्यत्यः ॥ ९. तणफासा फुसंति चूर्णो न दृश्यते ॥ १०. अचेले—एवं भवति नास्ति ला० ॥
११. जमेयं हे १, २, ३ ॥ १२. तमेव—सव्वयाए इत्यस्य स्थाने जाव इति पाठः हे २. इ० ॥
१३. “सव्वतो सव्वचाए समत्तमेव खे० जै० सं० खं० ॥ १४. जाणिता चू० । जाणिजा
हे १ । “गतार्थं यावत् सम्मत्तमेव समभिजाणिय ति” शी० ॥ १५. आहट्ठु परिणं
आणविस्सामि आहडं चू० ॥ १६. दल्लइस्सामि सं० विना । एवमग्रेऽपि ॥ १७. साहजिं
खे० जै० इ० विना । एवमग्रेऽपि ॥ १८. आहट्ठु परिणं दाहामि [ण] पुण गिलायमाणो वि
सरिकाप्पियस्सावि णिण्डइस्सामो (मि ?) असणादि, वित्तियो” चू० ॥

—अहं च खलु असणं वा ४ आहङ्कु णो दैल्यिस्सामि आहडं च सातिजिस्सामि [३], जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति—अहं च खलु अण्णोसिं भिक्खूणं असणं वा ४ आहङ्कु णो दैल्यिस्सामि आहडं च णो सातिजिस्सामि [४], [जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति—] अहं च खलु तेण अहातिरित्तेण अहेसणिज्जेण अहापरिग्गहिण्ण असणेण वा ४ अभिक्खं साहम्मियस्स कुज्जा वेयावडियं करणाय ५ अहं वा वि तेण अहातिरित्तेण अहेसणिज्जेण अहापरिग्गहिण्ण असणेण वा ४ अभिक्खं साहम्मिण्हिं कीरमाणं वेयावडियं सातिजिस्सामि [५] लोचवियं आगममाणे जाव सँमत्तमेव समभिजाणिया ।

२२८. जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति 'से' गिलामि च खलु अहं इमम्मि समए इमं सरीरगं अणुपुब्बेणं परिवहित्तए' से अणुपुब्बेणं आहारं १० 'संवट्टेज्जा, अणुपुब्बेणं आहारं संवट्टेत्ता कसाए पतणुए किञ्चा सँमाहियच्चे फलगा-वैयट्ठी उट्ठाए भिक्खू अभिणिव्वुडच्चे अणुपविसित्ता गाँमं वा जाव रायहाणिं

१. दासामि हे २. ला० । "तइयस्स [ण] कस्सति करेमि जइ वि से लद्धी णत्थि" चू० ॥ २. आहडं पुण सातिजिस्सामि चू० ॥ ३. दासामि हे १, २. ला० ॥ ४. "चट्थे उभय-पडिसेहो । लाघवितं आगममाणे आहारउवगरणलाघवितं" चू० । चूर्णनुसारेण लाघवितं आगममाणे तवे से अभिसमण्णागते ".....इत्यादिपाठोऽत्र स्यादिति भाति ॥ ५. कोष्ठकान्तर्गतः पाठो यद्यपि प्रतिष्ठु शी० मध्ये च न दृश्यते तथापि चूर्णनुसारेणात्र स्यादिति प्रतीयते—“चत्तारि पडिमा अभिग्गहविसेसा बुत्ता, इदानीं पंचमो, सो पुण तेसि चैव तिण्हं आदिक्कणं पडिमा-विसेसाणं विसेसो । अभिग्गहं दरिसेति—जस्स णं भिक्खुस्स” चू० । “अथवा एतेषामेवाद्यानां त्रयाणा भज्जानामेकपदेनैव कथिदमिग्रहं गृहीयादिति दर्शयितुमाह—“अहं च खलु इत्यादि । यस्य भिओरेक्म्भूतोऽभिग्रहविशेषो भवति तद्यथा अहं च खलु” शी० ॥ ६. “अहं च खलु अण्णोसिं साहम्मियाणं अहेसणिज्जेण अहापरिग्गहितेण अहातिरित्तेण असणेण वा ४ अगिलाए अभिक्खं वेयावडियं करिस्सामि अहं वा वि खलु तेण अहातिरित्तेण अभिक्खं साहम्मिएण अगिलार्यत्तएण वेयावडियं कीरमाणं सातिजिस्सामि ।” ईदृशः सूत्रपाठश्चूर्णनुसारेणात्र भाति ॥ ७. करणाय जैसं० । करणायते इ० । करणेण खे० जैमू० खं० । “करणाय उपकरणार्थम्” शी० । दृश्यतां सू० २१९ ॥ ८. लाघवियं आगममाणे तवे से अभिसमन्नाएए जाव हे १ । चूर्णं तु एतत्स्थाने “से जहेतं भगवया पवेइयं जाव” इति पाठः । “लाघविकमित्यादि गतार्थम्” शी० ॥ ९. समत्त० खं० हे १. इ० ला० । समत्तमेव समभिजाणिता (त्ता जै०) खे० जै० । समत्तमेव समभिजाणेज्जा चू० ॥ १०. गिलामि खे० जै० सं० खं० चू० । दृश्यतां सू० २२४ ॥ ११. खलु नास्ति खे० सं० खं० ॥ १२. अत्र प्रतिष्ठीदृशाः पाठाः—संवट्टेज्जा संवट्टेत्ता कसाए खे० जै० सं० खं० ला० । संवट्टेज्जा २ कसाए हे १, २, ३. इ० । एतदनुसारेण संवट्टेज्जा, अणुपुब्बेणं आहारं संवट्टेत्ता इति पाठः उपट्टु प्रतीयते, दृश्यता सू० २२४ ॥ १३. समाह्वडच्चे खे० जै० खं० हे २, ३. इ० ला० ॥ १४. “चट्टट्टी खे० जै० खं० इ० हे १, २ ॥ १५. गाँमं वा नगरं वा जाव हे १, २ ॥

वा तणाइं जाएज्जा, तणाइं जाएत्ता से तमायाए एगंतमवक्कमेत्ता, एगंतमवक्कमेत्ता अप्पंडे जाव तणाइं संथरेज्जा, [तणाइं संथरेत्ता] एत्थ वि समए कायं च जोगं चै इरियं च पच्चक्खाएज्जा ।

तं सच्चं सच्चवादी ओए तिण्णे छिण्णकहंक्कहे आतीतट्ठे अणातीते चेच्चाण
५ मेउरं कायं संविहुणिय विरूवरूवे परीसहुवसग्गे अस्सि विसंभणताए भेरवमणु-
चिण्णे । तत्थवि तस्स कालपरियाए । से तत्थ वियंतिकारए ।

इचेत्तं "विमोहायतणं हितं सुहं खमं णिस्सेसं आणुगामियं ति वेमि ।

॥ अष्टमस्य सप्तमः ॥

[अट्टमो उद्देशओ]

- १० २२९. अणुपुण्वेण विमोहाइं जाँइं धीरा समासज्ज ।
वसुमंतो मतिमंतो सव्वं णच्चा अणेलिसं ॥ १६ ॥
२३०. दुविहं पि विदित्ता णं बुद्धा धम्मस्स पारगा ।
अणुपुण्वीए संखाए आरंभाय तिउट्ठति ॥ १७ ॥

१. जायत्ता सेत्तमा^१ हे १, २, ३. ६० ॥ २. ^२कमेज्जा २ अप्पंडे खे० जै० सं० ख० ला० । ^३कमेज्जा अप्पंडे अन्यत्र । दृश्यतां सू० २१९ ॥ ३. तणाइं संथा^४ खे० जै० हे २, ३ ला० ६० । संथारगं संथरेइ संथारगं संथरेत्ता चू०, दृश्यता सू० २१९ ॥ ४. च रीयं च चू० ॥ ५. "पच्चक्खाएज्जा । पाओवगमणं भणितं सम(मे) क्खिमे वा पादवो विव जह पडिओ । णायज्जुणा तु कट्ठमिव अचेट्ठे ।" चू० ॥ ६. सच्चवादी खे० जै० खं० हे १, २. ६० ला० ॥ ७. "कहे जाव से तत्थ विअंतिकारए (ते ५०) हे १, २, ३. ६० ला० ॥ ८. अतीतट्ठे खेमू० जै० ॥ ९. तत्थ वि खेमू० जै० ॥ १०. विमोहायणं खे० जै० । विमोहायदणं खं० ॥ ११. अणु^५ खे० जै० खं० ६० ॥ १२. सप्तमस्य खे० विना । दृश्यतां पृ० ७१ टि० ६ ॥ १३. अणुपुण्वेण इत्याद्यनुपु^६ शी० ॥ १४. जाइं धीरा इ० खं० । "जाणि धीरा समासज्ज, धीरा भणिता । वुसिमंतो मतिमंतो, संजमो वुसी, सो जत्थ अत्थि जत्थ वा विज्जति सो वुसिमां" वुसिमं च वुसिमंतो" चू० । "धीराः अक्षोभ्याः, समासाद्य प्राप्य, वसु द्रव्यं संयमः, तद्वन्तो वसुमन्तः" शी० ॥ १५. दुविहं पि विणिंचित्ता बुद्धा चूपा० । "दुविहं इत्यादि खोकः ।" शी० ॥ १६. ^७पुण्वीइ हे १ । ^८पुण्वीय खं० चू० विना ॥ १७. चू० शी० विना आरंभाओ खं० हे १. ६० । चू० शी० खं० हे १. ६० विना सर्वासि प्रतिषु कम्मणा य तिउ^९ खे० जै० सं० ला० चूपा० । कम्मणाओ तिउ^९ हे २, ३. शीपा० । "आरंभाय तिउट्ठति...पडिज्जइ य-कम्मणा य तिउट्ठति" चू० । "आरम्भणमारम्म...तस्मात् वुच्यति, ...सुच्यत्ययेन पदम्यर्थे चतुर्थी । पाठान्तरं वा-कम्मणाओ तिउट्ठइ" शी० ॥ १८. तिउट्ठती खे० जै० सं० खं० ॥

२३१. कसाए पयणुए किञ्चा अप्पाहारो तितिकखए ।
अह भिक्खू गिलाएजा आहारस्सेव अंतियं ॥ १८ ॥
२३२. जीवियं णाभिकंखेजा मरणं णो वि पत्थए ।
दुहत्तो वि ण सज्जेजा जीविते मरणे तहा ॥ १९ ॥
२३३. मैज्झत्थो णिज्जरापेही समाहिमणुपालए ।
अंतो बहिं वियोसज्ज अज्झत्थं सुद्धमेसए ॥ २० ॥
२३४. जं किंचुवक्कमं जाणे आउखेमस्स अण्णो ।
तस्सेव अंतरद्धाए खिणं सिकखेज्ज पंडिते ॥ २१ ॥
२३५. गामे अट्टुवा रण्णे थंडिलं पडिलेहिया ।
अण्णपाणं तु विण्णाय तणाइं संथरे मुणी ॥ २२ ॥
२३६. अण्णाहारो तुवट्ठेजा पुट्ठो तत्थ हियासए ।
णातिवेलं उवचरे मणुस्सेहिं वि पुट्ठवं ॥ २३ ॥
२३७. संसप्पगा य जे पाणा जे य उड्डमहेचरा ।
अुंजंते मंससोणियं ण छणे ण पमज्जए ॥ २४ ॥
२३८. पाणा देहं विहिसंति ठाणातो ण वि उज्जमे ।
आसवेहिं विवित्तेहिं तिप्पमाणोऽधियासए ॥ २५ ॥
२३९. गंयेहिं विवित्तेहिं आयुकालस्स पारए ।
पमंगहिततरगं चेत्तं दवियस्स वियाणतो ॥ २६ ॥

१. कसाए इत्यादि श्लोकः शी० ॥ २. तितट्ठति चू० ॥ ३. आहारस्सेव कारणा चू० ॥
४. “जीवियं इत्यादि श्लोकः ।” शी० ॥ ५. “मज्झत्थो इत्यादि श्लोकः” शी० । ६. जं किंचि
उव चू० । “जं किंचि इत्यादि श्लोकः” शी० ॥ ७. चू० सं० विना—मण्णो खे० जै० खं०
हे १, २, ३. इ० ला० । “आयु खेमस्य..... कस्य सम्भन्धि तदायु १ आत्मनः” शी० ॥
८. गामे वा अट्टुवा रण्णे हे २, ३. खं० इ० चू० शी० विना । “गामे इत्यादि श्लोकः । ग्रामः
प्रतीतः, “...अरण्ये वा इत्यनेन चोपाश्रयाद् बहिः” शी० ॥ ९. अण्णपाणं धियाणिता चू० ॥
१०. “अणाहारो इत्यादि श्लोकः” शी० ॥ ११. तुयं हे २. इ० ॥ १२. मणुं हे १, २,
३ इ० ला० । माणुस्सेहिं खं० । “मणुस्सेसु वि पुट्ठवं, मणुस्सेस,.....अवि पदत्थादिषु,
पुट्ठवं” चू० । “माणुस्यैस्पृष्टो व्यासः” शी० ॥ १३. “संसप्पगा इत्यादि श्लोकः”
शी० । १४. उड्डमहेचरा चू० । उड्डमहेचरा खं० । १५. इ० चू० विना—“लोणीतं खे०
जै०, सोणीयं अन्यत्र ॥ १६. पमज्जते चू० ॥ १७. “पाणा देहं इत्यादि श्लोकः ।” शी० ॥
१८. “गंयेहि इत्यादि श्लोकः ।” शी० ॥ १९. “तरां खे० सं० इ० । “तरां च पृत्तं चू० ॥

२४०. अयं से अवरे धम्मे णायपुत्तेण साहिते ।
आयवज्जं पैडियारं विजहेज्जा तिधा तिधा ॥ २७ ॥
२४१. हरिणसु ण णिवज्जेज्जा थंडिलं मुणिव्वा सए ।
वियोसज्ज अणाहारो पुट्ठो तत्थउधियासए ॥ २८ ॥
- ५ २४२. इंदिएहिं गिलयंतो समियं साहरे मुणी ।
तंहावि से अगरहे अचले जे समाहिए ॥ २९ ॥
२४३. अमिक्कमे पडिक्कमे संकुचए पसारए ।
कायसाहारणट्ठाए एत्थं वा वि अचेतणे ॥ ३० ॥
२४४. पंरिक्कमे परिकिलंते अदुघा चिठ्ठे अहायते ।
१० उणेण परिकिलंते णिसीएज्ज य अंतसो ॥ ३१ ॥
२४५. आसीणेऽणेलिसं मरणं इंदियाणि समीरते ।
कोलावासं समासज्ज वितहं पादुरेसए ॥ ३२ ॥

१. “अयं से इत्यादि श्लोकः।” शी० ॥ * आया^० खं० ॥ २. पडीयारं सं० खं० विना ।
पडिगारं चू० । “प्रतिचारमन्त्रापरम्” शी० ॥ ३. “हरिण इत्यादि श्लोकः, हरितानि
दूर्वाङ्गुरादीनि, तेषु” शी० । हरितेषु चू० ॥ ४. मुणी आसए चू० । “मुणी पुण्यभणितो, आसीत
आसए” चू० । “स्थण्डिलं मत्वा शयीत” शी० ॥ ५. वियोसेज्ज खं० जै० । विउसेज्ज सं० ।
विउसज्ज हे २, ३. इ० ला० ॥ ६. गिलयंतो समियं आहरे मुणी खं० विना । किलंतो वा (?)
समितं साहरे मुणी चू० । “समितं साहरे मुणी, संकुडितो परिकिलंतो वा ताहे सम्मं पसारहे,
पसारिय किलंतो वा पमज्जिता साहरइ” चू० । “इंदिएहिं इत्यादि श्लोकः, स ध्वनाहारतया
मुनिर्ग्लायमान इन्द्रियैः, शमिनो भावः शमिता समता, तां साम्यं वा आत्मन्याहरेद् व्यवस्था-
पयेत्” शी० ॥ ७. ताहेवि चू० ॥ ८. “अमिक्कमे इत्यादि श्लोकः” शी० ॥ ९. संकुचते
पसारते इ० । संकुचिते पसारिते हे १, २, ३. ला० ॥ १०. “परि(१ शीखं० १)क्कमे इत्यादि
श्लोकः” ततः परि(१ शीखं० १)क्कमेव चट्ठकम्यात्” शी० । “परिकिलंते परि(२-प्र०)-
क्कमणं” चू० ॥ ११. णिसीएज्ज खं० जै० खं० हे १, २, ३. इ० । णिसीएज्ज वा अंतसो
चू० ॥ १२. आसीणमणेलिसं हे १, २. इ० ला० । आसीणे मणेलिसं खं० । “आसीणे
(णं शीखं० २, जै०) इत्यादि श्लोकः । आसीनः आश्रितः” शी० । “आसीणे मणेलिसं
आसीण इति उदासीणो.....अहवा धम्मं अस्सितो” चू० ॥ १३. पादुरेसइ खं० ।
“पादुज्जत्तेसते । पादु पगासअवट्ठितं, तं.....एसति” चू० । “पादुरेपयेत् प्रकटम्.....
अन्वेपयेत्” शी० ॥

२४६. जंतो वजं समुप्पजे ण तत्थ अवलंघए ।
ततो उक्केस अप्पाणं सव्वे फाँसेऽधियासए ॥ ३३ ॥

२४७. अयं चाततरे सिया जे एवं अणुपालए ।
संवगायणिरोधे वि ठाणातो ण वि उब्भमे ॥ ३४ ॥

२४८. अयं से उत्तमे धम्मे पुव्वहाणस्स पग्गहे ।
अचिरं पडिलेहिता विहरे चिड्ड माहणे ॥ ३५ ॥

२४९. अचिच्चं तु समासज्ज ठावए तत्थ अप्पगं ।
वोसिरे सव्वसो कायं ण मे देहे परीसहा ॥ ३६ ॥

२५०. जावजीवं परीसहा उव्वसग्गा य इति संखाय ।
संबुडे देहमेदाए इति पण्णेऽधियासए ॥ ३७ ॥

१०

१. “जमो वजं इत्यादि श्लोकः” शी० ॥ २. उव्वक्कसे खेमू० जै० खं० ॥ ३. फासे अधि० खे० सं० ॥ ४. अयं इत्यादि श्लोक ” शी० । अयं चायततरे खे० जै० हेसं० २ । अयं चायतरे सं० ला० । “अयं चाततरे सिया, अंत(अत्त)तरो आततरो वा आततरो । पडिज्जइ य-आय[व]रे दढगाहूतरे धम्मे मरणधम्मे, इंगिणिमरणातो आयतरे उत्तमतरे” चू० । “इत्तिमरणविधिरायततरः । अयं च तस्मादायततर इति चगन्दार्थः । आयततर इत्याहमिधिवौ, सामस्येन यत आयतः, अयमनयोरतिशयेनायत आयततरः । यदिवाऽयमनयो-रतिशयेनातो गृहीत आततरः, यत्नेनाव्यवसितः....दढतरः स्यात् ।” शी० ॥ ५. सव्वकाय० खं० ॥ ६. “अयं से इत्यादिश्लोकः” शी० । अयं से.....पग्गहे इति पूर्वार्थे चूर्णी न दृश्यते ॥ ७. “अचिच्चमित्यादि श्लोकः ।” शी० । अचिच्चं तु समासज्ज तत्थ वि किर कीरति इति सूत्रपाठश्चूर्ण्यनुसारेण स्यादिति भाति ॥ ८. “जावजीवं इत्यादि श्लोकः” शी० ॥ ९. हे १ विना—उव्वसग्गा इति संखता(या सं०) खे० जै० सं० खं० । उव्वसग्गा ति संखते इ० । उव्वसग्गा य संखाय हे २, ३. ला० । “जावजीवं परीसहा उव्वसग्गा य परीसहा दिगिच्छादि, उव्वसग्गा य अणुलोमा पडिलोमा या इति संखाय, एवं संखाता तेण भवन्ति, यदुक्तं तेन भवन्ति नाता, अणहियासंते पुण इदत्ते पडुच्च ण सखाता भवन्ति । अहवा जावजीवं एते परीसहा उव्वसग्गा वि, ण मे मतस्स भविस्संतीति एवं संखाए अहियासए । अहवा परीसहा एव उव्वसग्गा, तप्पुरित्तो समासो । अहवा [परीसहा] उव्वसग्गा य जावदेहमाविणो, ततो वुच्चति—जावजीवं परीसहा, एवं संखाय संबुडे देहमेदाय.....इति पण्णे अहियासए” चू० । “यावजीवं इत्यादि श्लोक”, यावत् प्राणधारणं तावत् परीसहा उपसर्गाच्च सोढव्या इत्येतत् संख्याय ज्ञात्वा तानध्यासयेदिति । यदि वा न मे यावजीवं परीपहोपसर्गा इत्येतत् संख्याय मत्वाऽधिसहेत । यदिवा यावजीवमिति यावदेव जीवितं तावत् परीपहोपसर्गज्जतिता पीडेति, तत् पुनः कतिपय-निमेयावस्थायि.....इत्यत एतत् संख्याय ज्ञात्वा संबुतो देहमेदाय चरित्थागायोत्थित इति कृत्वा प्राज.....सम्यगाधिसहेत” शी० ॥

२५१. 'भिदुरेसु ण रज्जेज्जा कामेसु बहुतरेसु वि ।
इच्छालोभं ण सेवेज्जा धुववण्णं संपेहिया ॥ ३८ ॥
२५२. सासएहिं णिमंतेज्जा दिव्वमायं ण सहहे ।
तं पंडिबुज्झ माहणे सव्वं नूमं विधूणिता ॥ ३९ ॥
- ५ २५३. संव्वट्ठेहिं अमुच्छिए आयुक्कालस्स पारए ।
तितिवक्खं परमं णच्चा विमोहण्णतरं हितं ॥ ४० ॥ ति वेमि ।

॥ अंष्टम 'विमोक्षाध्ययनं समाप्तम् ॥

१. भेदरेसु खे० जै० सं० खं० चू० । “भिदु(भेद शीखं० १, जीजै०)रेसु इत्यादि श्लोकः, भेदनशीलाः भिदुराः” शी० ॥ २. बहुतरेसु चू० । बहुलेसु वि चूपा० शीपा० । “प्रभूततरेण्वपि” शी० ॥ ३. धुवं जै० इ० । “सुहुमरूवे उचसग्गे सूयणीया सुहुमा, वण्णो णाम संजमो, सो य सुहुमो थोवेण वि विराहिज्जति बालपद्मवत् । सम्म पे(ए-प्र०)हिता समेहिता । पडिज्जइ य-धुवमजं समेहिता थिरसंजमं समपेहिज्ज, सो क्हं थिरो ? धुव(वो ?) अव्वमिचारी । अहवा धुवमजं सपेहिथा, धुवो मोक्खो, सो य अण्णो संसाराओ, तं सदोहिता” चू० । चूर्ण्यनुसारेण सुहुमं वण्णं समेहिता इति पाठः, अन्यतु पाठान्तरमिति भाति । “वर्णं संयमो मोक्षो वा, स च सक्ष्मो दुर्विज्ञेयत्वात् । पाठान्तरं वा - धुव(वं प्र०)वन्नमित्यादि, धुवोऽव्वमिचारी, स चासौ वर्णश्च धुववर्णः, तं संप्रेक्ष्य” शी० । शी० अनुसारेण सुहुमं वण्णं सपेहिथा इति पाठः, धुववण्णं सपेहिथा इति तु पाठान्तरं भाति ॥ ४. सपेहिता(त्ता हे १) हे १, २, ३ ॥ ५. “सासएहि इत्यादि श्लोकः” शी० ॥ ६. दिव्वं मायं हे २. इ० जै० । “दिव्वं मातं न सहहे, ..तं दिव्वमायं ण सहहे । अहवा दिव्वं आयं ण सहहे” चू० ॥ ७. पडिबुज्जे चू० ॥ ८. विहूणिथा सं० हे १, २. ला० । विधूणिथा खं० । “सव्व णूमं विधूणिताअहवा नूमं ति दव्वमुच्चति, विविहं धूमिता विधूमिता विमोक्खिय इति” चू० ॥ ९. “सव्वट्ठेहिं इत्यादि श्लोकः” शी० ॥ १०. सप्तमं खे० विना । दइयता पृ० ७१ टि० ६ ॥ ११. अध्ययनं खे० जै० सं० इ० । अध्ययनं समत्तं खं० । “सप्तमाध्ययनं विमोक्षायतनं नाम परिसमाप्तम्” चू० ॥

नवमं अञ्जयणं 'उवहाणसुयं'

[पढमो उद्देशओ]

२५४. अह्मासुतं वदिस्सामि जहा से समणे भगवं उद्वाय ।

संखाए तंसि हेमंते अहुणा पव्वइए रीइत्था ॥ ४१ ॥

२५५. णो चेविमेण वत्थेण पिहिस्सामि तंसि हेमंते ।

से पारए आवकहाए एतं खु अणुधम्मियं तस्स ॥ ४२ ॥

२५६. चत्तारि साहिए मासे बहवे पाणजाती आगम्म ।

अरिस्सु कायं विहरिस्सु आरुसियाणं तत्थ हिंसिस्सु ॥ ४३ ॥

२५७. 'संवच्छरं साहियं मासं' जं ण रिक्कासि वत्थगं भगवं ।

अचेए ततो चाई तं वोसज्ज वत्थमणगारे ॥ ४४ ॥

१. "अह्मासुयं वदिस्सामि इत्यादि" शी० ॥ २. उद्वाय संखाए खे० जै० खं० । उद्वाय संखात
इ० । उद्वाय संखाय चू० ॥ ३. अहुणो खे० जै० खं० हे २ ॥ ४. पव्वत्ति खे० जै० खं० ।
पव्वत्तिए स० चू० ॥ ५. "णो चेविमेण इत्यादि श्लोक." शी० ॥ ६. एवं खु सं० । एतं खलु
हे २. ला० ॥ ७. आणु० खे० जै० । 'अणु०' 'आणु०' उभयथा चू० ॥ ८. चत्तारि साधिते
खं० । चत्तारि साधि[ते] चू० । "चत्तारि इत्यादि श्लोकः" शी० ॥ ९. पाणजाति पागम्म
खं० । पाणजातीया आगम्म ला० । पाणजातिया आगम्म खे० जै० सं० । "पाणजाति आगम्म
...भमरा मधुकरा य पाणजातीया बहवो आगमिति" पाणजातीओ आरुज्ज कायं विहरंति"
चू० । "प्राणिजातयो भमरादिकाः" शी० ॥ १०. अरिस्सु खं० ॥ ११. आरुसिताणं खे० जै० खं० ।
"आरुसियाणं तत्थ हिंसिस्सु, अचवत्थं रस्सिताणं आरुसिताणं" चू० । "आरुस्य तत्र काये
णमिति वाक्यालङ्कारे" शीखं० १ ॥ १२. "संवच्छरं इत्यादि श्लोकः" शीखं० २, "संवच्छरं
इत्यादि रूपकम्" शीखं० १, जोजै० ॥ १३. जं ण रिक्कासि वत्थगं खं० । "जं ण रिक्कासि
ति यत्न त्यक्तवान् भगवान् तत् स्थितिवत्प इति कृत्वा" शी० । "सो हि भगवं तं वत्थं
सवच्छरमेग अह्माभावेण धरित्वा, ण तु णिक्कासते, साहियं मासेण साहियं मासं, ज[ण] णिक्कासि
तं तस्स खं० तेण वत्थेण ण रिक्कां आसि । अह्वा ण णिक्कासितवं तं वत्थं सरीराओ । अह्वा णिर
इति पट्ठि(यदि १) वत्थत्वं कासि, वत्थभावो वत्था वा देसीभासाए वा उतमण्णित्ती वा वत्थता,
सव्वतित्थगाराणं वा तेण अन्नेण वा साहिज्जइ, भगवता तु तं पव्वइयमित्तेण भावतो णिसट्ठं तद्वा
वि धुवण्णवाछ्छगानीरूपरवहित्ते कट्ठए लग्गं दट्ठुं पुणो वि बुच्चइ वोसिसमि ति" चू० । चूर्णसु-
सारेणात्र जं ण णिक्कासि वत्थत्वं भगवं इति सूत्राणो भाति ॥

२५८. अहु पोरिसिं तिरियमितिं चक्खुमासज्ज अंतसो ज्ञाति ।

अह चक्खुमीतसहिंया ते हंता हंता बहवे कंदिसु ॥ ४५ ॥

२५९. सयणेहिं विंतिमिस्सेहिं इत्थीओ तत्थ से परिणाय ।

सागारियं न से सेवे इति से सयं प्रवेसिया ज्ञाति ॥ ४६ ॥

५ २६०. जे केयिमे अगारत्था मीसीभावं पहाय से ज्ञाति ।

पुंडो वि णामिमासिसु गच्छति णाडवत्तती अंजू ॥ ४७ ॥

२६१. णो सुकरमेतमेगेसिं णांभिमासे अमिवादमाणे ।

हयपुव्वो तत्थ दंडेहिं लूसियपुव्वो अप्पपुण्णेहिं ॥ ४८ ॥

२६२. फेरिसाइं दुत्तितिकखाइं अतिअच्च मुणी परक्कममाणे ।

१० आघात-णट्ट-गीताइं दंडजुद्धाइं मुट्टिजुद्धाइं ॥ ४९ ॥

२६३. गंडिण् मिहुं कहासु समयम्मि णातसुते विसोगे अंदक्खु ।

एताइं से उरालाइं गच्छति णायपुत्ते असरणाए ॥ ५० ॥

१. “अहु पोरिसिमित्यादि” शी० ॥ २. ज्ञासि खं० ॥ ३. अच चक्खुभीता(त खेम०) सधिया खं० खं० । अह चक्खुभीता सहिया सं० हे ३ । अह चक्खुभीतसहिता से(हे १) चू० । “चक्खु”शब्दोऽन दर्शनपर्यायः, दर्शनादेव भीताः दर्शनभीताः, सहिता मिलिताः” शी० ॥ ४. “सयणेहिं इत्यादि” शी० ॥ ५. वीतिं चू० ॥ ६. से तत्थ हे १, २, ३. ला० इ० ॥ ७. न सेवे[ति इ०] इति इ० खं० हे १ । “सागारियं ण से सेवे, सागारियं णाम मेहुणं, तं ण सेवति” चू० । “सागारिकं मैथुनं न सेवेत” शी० ॥ ८. खं० विना—के इमे खं० जै० सं० हे ३. इ० । केह इमे हे १, २ । जे केतिमे चू० । “जे केति इत्यादि, ये केचन इमे.....अगारत्थाः” शी० ॥ ९. ज्ञाती खं० जैमू० सं० ॥ १०. पुट्टे व से अपुट्टे वा गच्छति णातिवत्तप अंजू चू० । शीलाचार्याणामपि अर्थ पाठः सम्मतो भाति, तथाहि—पृष्ठोऽपृष्ठे वा न वक्ति, स्वकार्थाय यच्छ-त्येव, न तैवतो मोक्षपथमतिवर्तते ध्यानं वा ‘अजु’ ति ऋजु.” शी० । “णागजुणा तु पडंति—पुट्टो व सो अपुट्टो वा णो अणुजाणापि पावग भगवं” चू० ॥ ११. णो सुकर(स खे० जै०)-रणमेगेसिं खे० जैमू० सं० । णो सुकरणमेतमेगेसिं चू० । “णो सुकर[ण जीवै०]मित्यादि, नैतद् वक्ष्यमाणमुक्तं वा एकेषामन्येषा सुकरमेव” शी० ॥ १२. णामिमासे य अमिं सं० । “एतमिति जं नामिमासते वि(म०)तिमंतेहिं पयत्तेण वि(मि०)वंदिज्जमाणो” चू० । अमिवादयतो नामिमाषते” शी० ॥ १३. दंडेण चू० ॥ १४. “फरुसइं इत्यादि” शी० ॥ १५. दुत्तितिकखाइं सं० । “दुत्तितिकखाइं.....दुक्खं तितिकिखज्जंति दुत्तितिकखाइं” चू० । “दुत्तितिक्षाणि” शी० । १६. “गंडिण् इत्यादि श्लोकः । ‘ग्रथितः’ अववद्धः ‘मिथः’ अन्योन्यं ‘कथासु’ स्वैरकथासु, समये वा कथिदववद्धः, तम्, लीद्वयं वा परस्परकथाया गृद्धमपेक्ष्य.....तान् मिथः कथावद्वान् मध्यस्थोऽद्राक्षीत्” शी० । “गन्धिते विधूतसमयं ति गदितं, यदुक्तं भवति वद्धे.....मिहोक्कहा-समयो ति.....एवमादी मित्तु(हु)कहासमतो(यो) । गच्छति णातिवत्तप गह(त २)हरिसे अरते

२६४. अवि साधिए दुवे वासे सीतोदं अमोच्चा णिक्खंते ।
 एगत्तिगते पिहितच्चे से अमिण्णायदंसणे संते ॥ ५१ ॥
२६५. पुढविं च आउकायं च तेउकायं च वायुकायं च ।
 पैणगाइं वीयहरियाइं तसकायं च सव्वसो णच्चा ॥ ५२ ॥
२६६. एताइं संति पडिलेहे चित्तमंताइं से अमिण्णाय ।
 पैरिवज्जियाण विहरित्था इति संखाए से महावीर ॥ ५३ ॥
२६७. अंदु थावरा य तसत्ताए तंसजीवा य थावरत्ताए ।
 अंदुवा सव्वजोणिया सत्ता कम्मुणा कणिया पुढो वाला ॥ ५४ ॥
२६८. भगवं च एवमैण्णेसि सोवधिए हु लुप्पती वाले ।
 कम्मं च सव्वसो णच्चा तं पैडियाइक्खे पावगं भगवं ॥ ५५ ॥

१०

अदुद्धे अणुलोमपडिलोमेसु वित्तोगे विगतहरिसे अदक्खु ति दडु” चू० । चूर्ण्यनुसारेण गढिते मिहुकहसमयम्मि गच्छति णातिवत्तए अदक्खु इति पाठः स्यादिति सम्भाव्यते । द्रव्यतामनन्तरं वक्ष्यमाणं टिप्पणम् ॥ १७. मिहुकहसमयंमि खेमू० जै० । द्रव्यतामुपरितनं टिप्पणम् । मिधुकहासु समयंमि खं० । मिधो(हो इ०) कहासु समयंमि हे १. इ० । मिधकहासु समयंमि हे २, ३. ला० ॥ १८. अदक्खू खे० जै० । अदक्खू हे १, २, ३. ला० ॥ १९. णायपुत्तो खं० । णायपुत्तेऽसरणाए खे० जै० सं० । “गच्छतीति अतिक्रमति, णासु(य)पुत्त असरणाए” चू० ॥

१. “अवि साही(हि)ए इत्यादि अपि साधिके द्वे वर्णे” शी० । “अवि समधिसे दुवे वासे, अध इति अनंतरे,अह तेसिं तं अवत्थं णच्चा साधिते दुहे(वे) वासे” चू० ॥ २. सीजोदगं अनुच्चा हे २, ३ । ३. एगत्तगते हे १, २. चू० विना । “एगत्तिगते पिहितच्चा, एगतं एगत्ती, एगत्तिगतो णाम ण मे कोत्ति णाहमविक स्सति” चू० । “एकत्वमितो गत इति” शी० । तुलना—सू० ४८२ ॥ ४. पिहितच्चा हे २, ३. ला० खेमू० जै० खं० चू० । “यदि वा पिहित्वाचो(चां) शीखं० २) गुप्ततनुः” शी० । “पिहितच्चापिहिताओ अच्चाओ जस्स भवति पिहितासवः, अच्चा पुव्वमणिता.....भाववच्चीतो वि अप्पसत्थाओ पिहिताओ रागदोसाणिलजाला पिहिता” चू० । पिहितच्ची (?) ॥ ५. “पुढविं च इत्यादि एयाइं इत्यादि लोकद्वयस्याप्ययमर्थः” शी० । “पुढविं आउं च कंठं” चू० ॥ ५. एगत्तगत्तं खं० ॥ ६. कायं खे० जै० ॥ ७. वज्जियणं सं० ला० । वज्जिय हे १ ॥ ८. संखते(व हे १) हे १, २, ३. इ० ला० । संखाय चू० ॥ ९. अदु थावरा तस” खे० जै० सं० इ० । अदुवा थावरा तसत्ताए तसजीवा वि थावरत्ताए चू० । “अदु थावरा इत्यादि, अय आनन्तरे, थावराः....त्रसतया... विपरिणमन्ते...चवच्च उत्तरापेक्षया समुच्चयार्थः । तथा त्रसजीवाश्च थावरतया” शी० ॥ १०. तसा य हे १, ३ ॥ ११. अदुवा सव्व” खे० सं० हे १, २, ३. ला० । “अदु सव्वजोणिया सत्ता, अदु ति अधसद्वा अवमंसो सुहडु(सु ?)हउच्चारणता” चू० । “अथवा...सर्वयोगिनकाः सत्ताः” शी० ॥ १२. मण्णेसिं खे० जै० सं० खं० हे १, ३. ला० । “भगवं च एवमण्णेसि । च पूरणे, एवमवधारणे, एवं अजिसित्ता, जं भणितं भवति अणुचित्ता” चू० । “भगवं च इत्यादि..... एवमभन्यत” शी० ॥ १३. परिचा० खे० जै० ॥

२६९. दुविहं समेच्च मेहावी किरियमक्खायमणेत्थिं णाणी ।
आयाणसोतमतिवातसोतं जोगं च सव्वसो णच्चा ॥ ५६ ॥

२७०. अतिवत्तिं अणाउट्ठिं सयमण्णेसिं अकरणयाए ।
जस्सिस्थीओ परिण्णाता सव्वक्कम्मार्वाओ सेऽदक्खू ॥ ५७ ॥

५ २७१. अँहाकडं ण से सेवे सव्वसो कम्मणा य अँदक्खू ।
जं किंचि पावगं भगवं तं अकुव्वं वियडं भुंजित्था ॥ ५८ ॥

२७२. णासेवइय परवत्थं परंपाए वि से ण भुंजित्था ।
परिवज्जियाण ओमाणं गच्छति संखडिं असरंणाए ॥ ५९ ॥

२७३. माँतण्णे असणपाणस्स णाणुगिद्धे रसेसु अपडिण्णे ।
अत्तिं पि णो पमज्जिया णो वि य कँडुयए मुणी गातं ॥ ६० ॥

१०

१. “दुविहं इत्यादि” शी० ॥ २. हे १ विना—“क्खाय अणेत्थिं सं० । क्खाय णेत्थिं(सं खं० ला० हे ३) हे २, ३. इ० खे० जै० ला० खं० । “दुविहं समेच्च मेहावी.....दुविहं कीरतीति कम्मं.....सव्वतित्थगरक्खायं अच्चे(ने)त्थिं [अ]सरिं.....किरियं च” चू० । “द्विविधं.....कर्म समेत्य ज्ञात्वा मेधावी क्रियाम्.....अनीदशीम् अनन्यसदशीमाख्यातवान्” शी० ॥ ३. अतिवाह्यं हे १, २, ३. ला० । अतिवात्तिं इ० । अतिवत्तिं खे० खं० । “अतिवत्तिं अणाउट्ठिं अतिवादिज्जति जेण सो अतिवादो हिंसादि, आउट्ठणं करणं, तं अतिवातं णाउट्ठति” चू० । “अतिवत्तिं इत्यादि । ... अतिक्रान्ता पातकादतिपातिका निर्दोषा, तामाश्रित्य” शी० ॥ ४. सयमञ्जेसिमकरणयाए इ० । सतमञ्जेहिं अकरणयाए खं० । “सयमण्णेहिं वि अकरणयाए(णाए प्र०) ति” चू० । “स्वतोऽन्येषा चाकरणतया” शी० ॥ ५. तस्सिस्थीओ परिण्णाता, अहवा उव्वेसिगमेव.....जस्सिस्थीओ परिण्णाता” चू० ॥ ६. सं० विना—“वहाओ अद(व खं० इ०)क्खू खे० जै० हे २, ३. खं० इ० । “वहाउ से अदक्खू हे १. ला० । “वहाओ सेऽदक्खू खे० । “स एवाद्राक्षीत्” शी० ॥ ७. “अँहाकडं इत्यादि” शी० ॥ ८. कम्मणा अदक्खू खं० । कम्मणा य अदक्खू जं किंचि अपावगं चू० । ९. णासेवतीय हे १, २, ३ । णो सेवइय खं० । णो सेवतीय इ० ला० । “णासेवइय परवत्थं, जं तं दिव्वं देवदूतं पव्वयत्तेण गह्मितं तं साहियं वरिसं खंथेण चैव धरितं, ण वि पाउयं, तं मुइत्ता सेसं परवत्थं पाडिहारितमवि ण धरितवा । के वि इच्छंति सवत्थं तस्स तत्त, सेसं परवत्थं जंगादि, तं णासेवितवा” चू० । “णासेवइ इत्यादि, नासेवते च” शी० २, “णोसेवइ [इ]त्यादि, तं णासेवितवा” शी० १, शी० १० । दइयतां सू० २८१ टि० १२ ॥ १०. परपादे धी खे० जै० सं० खं० ॥ ११. “रणयाए खं० हे १ ॥ १२. “मायच्चे इत्यादि” शी० ॥ १३. पमज्जिजा खं० हे १ ॥ १४. कँडुय खं० ॥

२७४. अर्पं तिरियं पेहाए अर्पं पिड्डो उप्पेहाए ।

अर्पं बुइए पडिमाणी पंथपेही चरे जतमाणे ॥ ६१ ॥

२७५. "सिसिरंसि अद्धपडिण्णे तं वोसज्ज वत्थमणगारे ।

पसारेतु वाहुं परक्कमे णो अवलंविमाणं कंधंसि ॥ ६२ ॥

२७६. एस विधी अणुक्कंतो माहणेण मतीमता ।

वहुसो अपडिण्णेण भगवया एवं रीयं(य?)ति ॥ ६३ ॥ त्ति वेमि ।

॥ नवमस्य प्रथमः ॥

१. "अर्पं इत्यादि" शी० । "अर्पं तिरियं पेहाए, अप्पमिति अभावे, ण गच्छंतो तिरियं पेहित्वा, ण वा पिड्डतो पच्चवलोगित्वा" चू० ॥ २. उपेहाए हे २० इ० । व पेहाए खे० जै० सं० खं० । द्दयतामुपरितनं टिप्पणम् । "अर्पं पृष्ठतः स्थित्वोत्प्रेक्षते" शी० ॥ ३. "अर्पं बुटिए पडिमाणी" "पुच्छित्ते अर्पं पडिमणति, अभावे दट्टवो अप्पसद्दो, मणेण अच्छति" चू० । "केनचित् पृष्ठं सत् प्रतिभापी सज्जत्तं इत्ते, मौनेन गच्छत्येव केवलम्" शी० ॥ ४. पंथे पेही सं० खेम्० । "पंथं पेहति पंथपेही" चू० । "पथिप्रेक्षी चरेद्" शी० ॥ ५. "सिसिरंसि इत्यादि" शी० ॥ ६. वोसज्ज हे १ । वोसिरिज्जा चू० ॥ ७. वाहु सं० हे १ इ० ला० । वाहुं परक्कम णो खं० । वाहुं परक्कमु णो खेम्० जैम्० । "पसारेतु वाहुं पक्कम्म, वाहुं(हुं) पसारियं कमति, णो अवि(व)लंविताण कंठंसि, वाहुहि कंठोवलंवितेहि हियस्स उब्भा भवति, तेण संमिज्जं सरीरं, स तु भगवं सत्तुसारे वि सीते जहापणिहितेहि वाहुहि पराक्कमित्वा, ण कंठे अवलंविता" चू० । "भगवान् प्रसार्य वाहुं पराक्कमते (वाहु प्रकमते शीखं २).....नापि स्कन्धेऽवलम्ब्य तिष्ठतीति" शी० ॥ ८. खंधंसि हे १, २, ३. ला० इ० । कंधंसि चू० । द्दयतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ९. विही यऽणोक्कंतो सं० । विही अणोक्कंतो खेम्० जै० खं० । "चरियाहिगारपडिसमाणत्थि(त्थं ?) इमं भणति—एस विही अणो(णो?)क्कंतो.....अणु पच्छामावे, जहा अणोहिं तिथगरेहि क्तो तहा तेणावि, अतो अणुक्कंतो" चू० । "एस विधी(ही शीखं २) इत्यादिअनु(अन्वा शीखं १, शीजै०, अना शीखं २)क्रान्तः अनुचीर्णः" शी० ॥ १०. अपडिण्णेण वीरेण कासवेण महरि(महे ?)सिणा चू० । वहुसो अपडिण्णेण भगवता रीयं(य?)ति त्ति वेमि चूपा० । "पडिज्जं य-वहुसो अपडिण्णेण भगवता रीयं(य?)ति त्ति वेमि । वहुसो इति अणोगसो, अपडिण्णे भणितो, भगवता रीयमाणेण रीयता एवं वेमि जहा भया खतं" चू० । "एय चर्याविधिः..... अनुचीर्णभगवता । 'एवम्' अनेन पथा.....अन्ये.....साधवो 'रीयन्ते' गच्छन्तीति । इतिरधिकारसमाप्ती, त्रयीमीति पूर्ववत्" शी० । द्दयता सू० २९२, ३०६, ३२३ ॥ ११. अपडिं खे० जै० सं० हे २, इ० । द्दयता टि० १० । य पडिण्णेण खं० ॥ १२. एवं नास्ति खं० चू० हे २ । द्दयता टि० १०, सू० २९२, ३०६, ३२३ ॥ १३. रियं त्ति वेमि खं० । रीयंते त्ति वेमि ला० हे १, २ । अत्र चर्प्यनुसारेण रीयता इति पाठः प्रतिभाति, द्दयतामुपरितनं टिप्पणम् । तदनुसारेण 'रीयते त्ति' 'रीयति त्ति' वा पाठो भवेत् । द्दयता सू० २९२, ३०६, ३२३ ॥ १४. अष्टमस्य खे० विना । द्दयता पू० ७१ टि० ६ ॥

[बीओ उद्देसओ]

२७७. चेरियासणाइं सेज्जाओ एगतियाओ जाओ वूइताओ ।

आइक्ख ताइं सयणासणाइं जाइं सेवित्थ से महावीरे ॥ ६४ ॥

२७८. आवेसण-सभा-पवासु पणियसालासु एगदा वासो ।

अहुवा पलियट्ठणेसु पलालपुंजेसु एगदा वासो ॥ ६५ ॥

२७९. आगंतारे आरामागारे नगरे वि एगदा वासो ।

सुसाणे सुण्णगारे वा रुक्खमूले वि एगदा वासो ॥ ६६ ॥

२८०. एतेहिं मुणी सयणेहिं समणे आसि पतिलस वासे ।

राइंदिवं पि जयमाणे अप्पमत्ते समाहिते ज्ञाती ॥ ६७ ॥

२८१. णिहं पि णो पगामाए सेवइया भगवं उट्ठाए ।

जग्गावतीय अप्पाणं ईसिं सईय अप्रडिण्णे ॥ ६८ ॥

१. “चरियाणंतरं सेज्जा, तद्विभागो अवदिस्सति-चरितासणाहं सिज्जाओ एगतियाओ जाओ वुत्तिताओ । आइक्ख ताहिं सयणासणाइं जाइं सेवित्थ से महावीरे ॥ एसा पुच्छा ॥” चू० । “चरियासणाइं इत्यादिश्लोकः ।.....अयं च श्लोकश्चिरन्तनटीकाकारेण न व्याख्यातः, तत्र किं सुगमत्वादुत अभावात् ? सूत्रपुस्तकेषु तु दृश्यते, तदभिप्रायं च न विद्म इति” शी० ॥ २. बुइयाओ खे० जै० हे १. ला० ॥ ३. सेवील्य खे० जै० खं० हे ३. सेवील्य सं० ॥ ४. ‘सभप्प’ खे० जै० हे २ इ० ला० । ‘सभप्प’ चू० । “आवेसण इत्यादि ।...आवेसन-सभा-प्रपाः, ताइ” शी० ॥ “पणियगिहेसु चूपा० ॥ ५. गारे णकरे व खं० । गारे नगरे वा इ० । गारे तह य नयरे वि खे० जै० सं० ला० । गारे गाभे रण्णे वि एगदा वासो चू० । “आगंतारे इत्यादि ।...आगन्तारं...तत्र, तथा...आरामागारम्, तत्र वा, तथा नगरे वा एकदा वासः” शी० । दृश्यतां टि० ६ ॥ ६. सुण्ण(ण्णा हे १)गारेसु वा रुक्ख” हे १, २. इ० । सुसागारे रुक्ख” चू० । “अन्यागारे वा...रुक्खमूले वा एकदा वासः” शी० ॥ ७. एतेसु मुणि(णी) सयणेसु समणे आसी चू० । “एएहिं इत्यादि” शी० ॥ ८. पतेरस इ० जैसं० । “पगतं पत्थियं वा तेरसमं वरिसं जेसिं वरिसाणं ताणिमाणि [प] तेरसवरिसाणि” चू० । “पतेलस वासे ति प्रकवेण त्रयोदशं वर्षं यावत्” शी० ॥ ९. राइंदियं खे० जै० हे १, २, ३. चू० ॥ १०. “निहं इत्यादि ।.....न प्रकामतः सेवते” शी० । “णिहं णो पगामादे.....सेवित्तां सेवइया भगवं.....उट्ठितो । भदंतनागाज्जनीया तु णिहा वि ण प्पगामा आसी तवेव उट्ठाए” चू० ॥ ११. सेवइ भगवं खं० ॥ १२. वति खे० जै० सं० खं० चू० विना । “जग्गावतीय अप्पाणंजग्गाइतवं अप्पाणं क्षणेषण” चू० । “आत्मानं जागरयति” शी० । “सी ही हीअ भूतार्थस्य । व्यञ्जनादीनः ।” [प्रा० २।१६२, १६३] इति सूत्रानुसारेण चूर्णानुसारेण च भूतार्थवाचका ईदृशाः प्रयोगा यदि स्वीक्रियन्ते तदात्र श्लोके “सेवइय”, “जग्गावतीय”, “सइय” इति सम्यग् भाति । दृश्यतां सू० २७२ ॥ १३. ईसि खेसं० सं० हे १, २ ॥ १४. साइय खे० जै० । सइ य इ० । साति(ती हे ३) य अपरिण्णे हे १, २, ३. ला० । “ईसिं सत्तितासि इतरकालं णिमेषउम्मेषसेत्तं व(प)लमिंतं वा ईसिं सइत्तां आसी अप्रडिण्णे” चू० । “यत्रापि ईप्पच्छ(च्छा ?) म्यासीत् तत्राप्यप्रतिज्ञः” शी० ॥

२८२. संबुज्झमाणे पुणरवि आसिंसु भगवं उट्ठाए ।
 णिक्खम्म एगया राओ वैहि चंक्कमिया मुहुत्तागं ॥ ६९ ॥
२८३. सयणेहिं तस्सुवसग्गा भीमा आसी अणेगरूवा य ।
 संसप्पगा य जे पाणा अदुवा पक्खिणो उवचरंति ॥ ७० ॥
२८४. अदु कुचरा उवचरंति गामरक्खा य सत्तिहत्था य ।
 अदु गामिया उवसग्गा इत्थी एगतिया पुँरिसा य ॥ ७१ ॥
२८५. ईहलोइयाइं परलोइयाइं भीमाइं अणेगरूवाइं ।
 अवि सुब्बिदुब्बिगंधाइं सदाइं अणेगरूवाइं ॥ ७२ ॥
२८६. अंधियासए सया सँमिति फाँसाइं विरूवरूवाइं ।
 अरतिं रतिं अभिमूय रीयति माहणे अबहुवादी ॥ ७३ ॥
२८७. सँ जणेहिं तत्थ पुच्छिसु एगचरा वि एगदा रातो ।
 अँवाहिते कसाइत्था पेहमाणे सँमाहिं अपडिण्णे ॥ ७४ ॥

१. “संबुज्झमाणे पुणरवि” “ण पडिसेहाते, ण पञ्जायति, ण गिहापमादं चिरं करेति ।”
 चू० । “संबुज्झमाणे इत्यादि” शी० । २. आसंसु खे० जै० सं० । आसीसु इ० ॥ ३. वहि
 खे० जै० खं० हे १. इ० ॥ ४. चंक्कमिया(ता हे १) खे० हे १ । चंक्कमिया(ता इ०)
 खं० इ० । चंक्कमित हे २ । चंक्कमित हे ३ । चूर्णी कचित् प्रतौ चंक्कमिया कचित् चंक्कमिया ॥
 ५. सयणेसु चू० । “सयणेहिं इत्यादि ।अयनानि आश्रयस्थानानि, तेषु तैर्वा” शी० ॥
 ६. तत्थुव खे० जै० सं० ला० । “तस्सेति तस्स छउमत्त्वकाले अरुहतो” चू० । “तत्थ
 भगवत्” शी० ॥ ७. अदुवा जे पक्खिणो खे० जै० सं० ला० हे ३ ॥ ८. अदुवा हे २, ३ ॥
 अदु कुचाराड उव खं० । “अदु इत्यादि” शी० ॥ ९. उवचरिंसु चू० ॥ १०. अह हे २. इ० ।
 अदु गामिता.....गामा जाता गामिता,.....अहवा गामधम्मससुत्था” चू० । “अथ ग्रामिका
 ग्रामधर्माश्रिताः” शी० ॥ ११. पुरिसो वा हे १, २, ३. ला० । “काचित् क्खी.....
 उपसर्गयति पुरुषो वेति” शी० २ ॥ १२. “इहलोइयाइं इत्यादि तथा अहियासए इत्यादि”
 शी० ॥ १३. अहियासए सया सहिते इति मंवा भगवं अनगारे चूपा० ॥ १४. सहिए चू० ।
 समिते चूपा० । समिति खं० ॥ १५. फासाइं पि विरूव चू० ॥ १६. अरति रतिं [२ खे०]
 अभि० खे० जै० खं० । अरइ रइ अभि० सं० । अरतिरति च अभिभूत चू० ॥ १७. रीयती
 हे २, ३. ला० इ० ॥ १८. “एवं गुतापुत्तेसु सयणेहिं तत्थ पुच्छिसु एगचरा वि एगदा
 राओ एगा चरंति एगचरा उव्वामियाओ उव्वामगं पुच्छंति” अहवा दो वि जणाइं आगम्म
 पुच्छंति....., सोणेण अच्छति” चू० । “स ज(य प्र०)णेहिं इत्यादि, स भगवान्.....जनैः
 लोकेः पृथः.....तूर्णाभावममजत् । तथा उपपत्त्याया अन्येकचरा....एकदा....पप्रच्छुः” शी० ॥
 १९. “अँवाहिते कसाइत्थ पुच्छिज्जंतो वि वारं ण देइ ति काठणं रस्संति पिट्ठंति” चू० ॥
 २०. समाहि अपडिजे खे० । समाहियपडिण्णे जै० । समाहिऽपडिण्णे सं० । समाहि णे ३० ।
 “पेहमाणे समाहिय(म)पडिण्णे, विसयसमासनिरोही णेउत्ताणसुहसमाहिं च पेहमाणे विसयसंगदोसे
 अ पेहमाणे इह परत्थ य अपडिण्णे” चू० । “समाधिं प्रेक्षमाणः....अप्रतिज्ञः” शी० ॥

२८८. अयमंतरंसि को एत्थ अहमंसि ति भिक्खू आहट्ठु ।
अयमुत्तमे से धम्मो तुसिणीएँ सकसाइए ज्ञाति ॥ ७५ ॥

२८९. जंसिप्पेगे पवेदेंति सिसिरे मारुए पवायंते ।
तंसिप्पेगे अणगारा हिमवाते णिवायमेसंति ॥ ७६ ॥

५ २९०. संघाडीओ पविसिस्सामो एषा य समादहमाणा ।
पिहिता वा सक्खामो अतिदुक्खं हिमगसंफासा ॥ ७७ ॥

२९१. तंसि भगवं अपडिण्णे अँघे विगडे अधियासते दविए ।
णिकखम्म एगदा रातो चाँएति भगवं समियाए ॥ ७८ ॥

२९२. एँस विही अणुक्कंतो माहणेण मतीमता ।

१० चहुसो अपडिण्णेणं भगवया एँव रीयं(य ?)ति ॥ ७९ ॥ ति वेमि ।

॥ नर्वमस्य द्वितीयः ॥

१. अतमं खं० । “अयमंतरंसि इत्यादि” शी० ॥ २. इत्थं खं० ॥ ३. अहमसीति हे २, ३. ला० ॥ ४. धम्मं खं० ॥ ५. हे २. ला० विना—“ए सकसाइए हे १ । “ए स कसात्ति” खे० जै० खं० । “ए कसाइए सं० इ० हे ३ । “गिहत्ये समतं कसाइते संकसाइते, ते संकसाइते णाहुं ज्ञातिमेव” चू० । “स कषायितेऽपि तस्मिन् गृहस्थे” ध्यायत्येव” शी० ॥ ६. जंसिऽपेगे... तंसिऽपेगे सं० । जंसि वेगे... तंसि वेगे इ० । जंसिप्पेगे पवेयंति हे १ । “जेसि (जंसि) पेगे पवेदेंति सिसिरे मारुते पवायंते, जति वि जम्हि काले एते अजतित्थिया गिहत्था वा णिवेदेंति सिसिरं, सिसिरे वा मारुतो पवायति भिसं वायति तंति(सि) पेगे अण्णतित्थिया” चू० । “जंसि प्पेगे इत्यादि, यस्मिन् शिशिरादावप्येके... प्रवेपन्ते कम्पन्ते यदि वा प्रवेदयन्ति शीतजनितं दुःख-स्पर्शमनुभवन्ति” तस्मिन् शिशिरे” जी० ॥ ७. सिसिरमारुए सं० ॥ ८. णिवासमे० खं० ॥ ९. पवेसिस्सामि । एषा यो य समा० खं० । “पविसिस्सामो पाडिणस्सामो, समिहातो कट्ठाई, समादहमाणा” चू० । “किञ्च, संघाडीओ इत्यादि ।... एषाः समिधः काष्ठानीति यावत्, एषाश्च समादहमानाः” शी० ॥ १०. “पिहिता पाख्या वा ए(अ ?)स्सामो अतिव दुक्खं हिमयं पएसं” चू० । ११. “तंसि इत्यादि” शी० । “तहि काले भगवं ति अपडिण्णे” चू० ॥ १२. अधि वि० खे० जै० हे १ । अहि(हे ?)विगडाए वि अधियासेति दव्वि(वि ?)ते” चू० । “क्वाध्यासयति ? अधो विकटे, अधः कुड्यादिरहिते छजेऽप्युपरि तदभावेऽपि चेति” द्रव्यभूतः... वा... द्रविकः” शी० ॥ १३. चातेति खे० जै० । “चाएति सहाति” भगवं समियाए समं, गणारवमयडाए वा सहति” चू० । “सोढं शन्नोति” शी० ॥ १४. “एस विही(ही प्र०) इत्यादि अनन्तरोद्देशक-वच्यमिति” शी० ॥ १५. अण्णोक्कं(क्कं खे० जै०)तो सं० खे० जै० । अण्णोक्कंतो खं० । “एस-विही अज(णु)क्कंतो [एस इति जो मणितो विहाणं विही, अणु पच्छाभावे, जहा अजतित्थगरेदि ह(क ?)तो तेणावि अणुक्कंतो पूर्ववत् एतस्स सिलोगस्स वक्खणं कायव्वं जहा पढमुद्देसए इति ।” चू० । द्यतां सू० २७६, ३०६, ३२३ ॥ १६. एवं नास्ति खेमू० जै० खं० । द्यतां सू० २७६, ३०६, ३२३ ॥ १७. रीयंते हे १, २. ला० । द्यतां सू० २७६, ३०६, ३२३ ॥ १८. अष्टमस्य खे० विना । द्यतां पृ० ७१ टि० ६ ॥

[तईओ उद्देसओ]

२९३. तणफास सीतफासे य तेउफासे य दंसमसगे य ।
अहियासते सैया समिते फासाइं विरूवरूवाइं ॥ ८० ॥

२९४. अह दुच्चरलाढमचारी वज्जभूमिं च सुब्भभूमिं च ।
पंतं सेज्जं सेविंसु आसणगाइं चैव पंताइं ॥ ८१ ॥

५

२९५. लाढेहिं तस्सुवसग्गा बहवे जाणवया लूसिंसु ।
अह लूहदेसिए मत्ते कुकुरा तत्थ हिंसिंसु णिवर्तिंसु ॥ ८२ ॥

२९६. अप्पे जणे णिवारेति लूसणए सुणए डसमाणे ।
छुच्छुक्करोरिंति आहंतु समणं कुकुरा दसंतु ति ॥ ८३ ॥

२९७. एल्लिक्खए जेणे भुज्जो बहवे वज्जभूमिं फरुसासी ।
लूहिं गहाय गालीयं समणा तत्थ एव विहरिंसु ॥ ८४ ॥

१०

२९८. एवंपि तत्थ विहरंता पुट्टपुन्वा अहेसि सुणएहिं ।
सलुंचमाणा सुणएहिं दुच्चरगाणि तत्थ लाढेहिं ॥ ८५ ॥

१. “तणफास इत्यादि” शी० ॥ २. सताखे० जै० ॥ ३. “अति(ध) दुच्चरलाढचारी। अद्य इति अणंतरे” चू० । “अह दुच्चर इत्यादि” शी० ॥ ४. पंतं सेज्जं सेवित्वा आसणाइं पि चैव पंताणि चू० ॥ ५. आसणगा(या खे० जै०)णि खे० जै० सं० खं० ॥ ६. “एरिसेसु सयण-आसणेसु वसमाणस्स लाहेसु ते उवसग्गा बहवे जाणवता आयम्म” चू० । “लाहेसु इत्यादि” शीखं० २ । “लाढेहिं इत्यादि” शीखं० १, जै० ॥ ७. लूसिंसु खं० । “लूसहिंसा(लूसइंसु १) कट्टसुट्ठिप्पहारादीएहि उमंगे(सग्गे)हि य लूसंति। एगे आहु-दंतेहिं खायंते ति” चू० ॥ ८. लुक्खदे० खं० हे १, २, ३. ला० ॥ ९. अप्पे ऊ(ज?)णे णिवारेति चू० । “अप्पे इत्यादि” शी० ॥ १०. “लूसणगा जं अणितं होति त(म)क्खणगा, मसंसीति भसमाणा जे वि णाम ण खायंते ते वि छच्छुक्का(क प्र०)रंति आहंसु आहंसु ति आहणेता केति चोरं चारियं ति च मणमाणा केइ पदोसेण” चू० ॥ ११. “करोरिंति हे १, २, ३. ला० इ० ॥ १२. आहंतुं खं० सं० इ० विना । “भगवन्तं हत्वा तत्तेरणाय सीत्कुर्वन्ति” शी० ॥ १३. “एल्लिक्खए इत्यादि” शी० ॥ १४. जणे खे० जै० हे १ । जणा खं० ॥ १५. “भूमि खे० जै० ॥ १६. “फरुसं आ(अ)संति फरुसासिणे, फरुसा वा आसी अतिकंतकाले” चू० ॥ १७. लट्ठी गहाय नालीय चू० ॥ १८. एवं खे० ॥ १९. “एवं पि इत्यादि।” शी० ॥ २०. दुच्चराणि खं० सं० हे १ । दुच्चराइं हे २, ३. इ० ला० । “दुक्खं चरिज्जंति दुच्चरगाणि गामादीणि वक्खसेसं” चू० । “दुश्चराणि आमादीनीति” शी० ॥

२९९. 'णिधाय डंडं पाणेहिं तं वोसज्ज कायमणगारे ।

अहं गामकंटाए भगवं ते अधियासए अभिसमेच्चा ॥ ८६ ॥

३००. णाओ संगामसीसे वाँ पारए तत्थ से महावीरे ।

एवं पि तत्थ लढेहिं अलद्धपुच्चो वि एगदा गामो ॥ ८७ ॥

५ ३०१. उँवसंकमतमपडिण्णं गाँमंतियं पि अँपत्तं ।

पडिणिक्खमित्तु लूसंसु एँतातो परं पँलेहि ति ॥ ८८ ॥

३०२. हँतपुच्चो तत्थ डंडेणं अँदुवा मुट्ठिणा अँदु फलेणं ।

अँदु लेलुणा कवाल्लेणं हंता हंता वहवे कँदिसु ॥ ८९ ॥

३०३. 'मंसूणि छिण्णपुच्चाइं उँडुभियाए एगदा कायं ।

१० पँरिस्सहाइं लुँचिसु अँदुवा पंसुणा अवकरिसु ॥ ९० ॥

३०४. उँच्चालइय णिहाणिंसु अदुवा आसणाओ खलइंसु ।

वोसट्ठकाए पणतासी दुक्खसहे भगवं अपडिण्णे ॥ ९१ ॥

१. "निधाय इत्यादि" शी० । "णिहाय इत्यादि" शी० २॥ २. तं कार्यं वोसज्जमणगारे खे० जै० सं० खं० हे ३ । नायं पाठश्रूणौ । "तच्छरीरमप्यनगारो व्युत्सज्य" शी० ॥ ३. अदु खे० जै० सं० । अथ चू० । "अथ ग्रामकण्टकान्" शी० ॥ ४. व खे० सं० खं० । णाओ संगामसीसे वा चू० । "णाओ इत्यादि" शी० ॥ ५. तत्ता खे० सं० खं० । तत्थ विहरतो ण लद्धपुच्चो चू० ॥ ६. "उवसंकमत इत्यादि" शी० ॥ ७. गामनियंतिअपत्तं अपडिं खं० । "गामणिर्यतिर्यं गामभासं, ते लाढा पडिनिक्खमेत्तु लूसंसि" एततो परं पलेहिं ति" चू० ॥ ८. अपपत्तं हे १, २, ३. ला० । अ पत्तं जै० । पत्तं इ० । चूणौ नास्त्ययं पाठः । "ग्रामान्तिकं प्राप्तमप्राप्तमपि (प्राप्तमपि शी० १)" शी० ॥ ९. लूसंसु इ० हे ३ ॥ १०. एताओ हे २, ३. ला० । तेतातो इ० ॥ ११. पलेहिं ति हे २. ला० इ० विना । 'पँहि ति' 'पँहि ति' उभयथा चू० ॥ १२. "हयपुच्चो इत्यादि" शी० ॥ १३. अहवा हे ३ ला० इ० ॥ १४. खे० चू० विना—अदु कुंताइफलेणं सं० । अदु कुन्तिफलेणं खं० । अदु कुंतेण फलेणं जै० । अह कुंताइ(वि ला०, ति इ०)फलेणं हे १, २, ३. ला० इ० । "अदुवा अ(मु)ट्ठिणा अदु फलेणं दंढो मुट्ठी कंठं, फलं चवेडा" चू० । "दण्डेनाथवा मुट्ठिनाऽथवा कुन्तादिफलेन" शी० ॥ १५. अह हे २, ३ । अथ चू० ॥ १६. "कँदंसि जं भणितं बाहरंति" चू० ॥ १७. मंसूणि पुव्वछिण्णाइं सं० । "अनेहि पुण मंसूणि छिन्नपुच्चाणि, केयि थूमा तेणं उट्ठुमंति धिकारंति य" चू० । "मंसूणि इत्यादि, मासानि च तत्र भगवतादिहजपूवाणि एकदा कायमवट्ठम्य आक्रम्य" शी० । अत्र मंसूणि इमशूणि इत्यर्थो भाति । १८. उट्ठु(ट्ठं हे १, २)भिया एगदा हे १, २, ३. इ० ला० । इयतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ १९. परिसहाणि(हा णि?)लुँचीसु चू० ॥ २०. लुँचिसु खं० ॥ २१. अहवा हे १, २, ३. ला० ॥ २२. यवकरिसु इ० । इ० चू० विना उवकरिसु । "अथवा पांसुना अवकीर्णवन्तः" शी० ॥ २३. उच्चालइत्ता चू० । "उच्चालइम इत्यादि" शी० ॥

३०५. सूरु संगामसीसे वा संबुडे तत्थ से महावीरे ।
पडिसेवमाणो फरुसाइं अचले भगवं रीयित्था ॥ ९२ ॥

३०६. एस विही अणुकंतो माहणेण मतीमता ।
वहुसो अपडिण्णेणं भगवथा एव रीयति ॥ ९३ ॥ ति वेमि ।

॥ नवमस्य तृतीयः ॥

५

[चउत्थो उद्देसओ]

३०७. ओमोदरियं चाएति अपुडे वि भगवं रोगेहिं ।
पुडे वं से अपुडे वा णो से सातिज्जती तेइच्छं ॥ ९४ ॥

३०८. "संसोहणं च वमणं च गायव्मंगणं सिणाणं च ।
संवाहणं न से कप्पे दंतपक्खालणं परिण्णाए ॥ ९५ ॥

१०

३०९. विरते य गामधम्मोहिं रीयति माहणे अवहुवादी ।
सिसिरंसि एगदा भगवं छायाए ज्ञाति आसी य ॥ ९६ ॥

३१०. आयावई य गिम्हाणं अच्छति उकुडए अमितवे ।
अदु जावइत्थ लूहेण ओयण-मंधु-कुम्मासेण ॥ ९७ ॥

१. "सुरो इत्यादि" शी० ॥ २. संबुडे खं० ॥ ३. परिसे^० खं० । "पडिसेवमाणो" सहमाणो^० रीयत्थ" चू० ॥ ४. अणुकंतो सं० । [अ चू०] अणुकंतो खे० जै० चू० ॥ ५. एवं नास्ति खेम० जै० सं० हे १, २. इ० । दस्यता सू० २७६, २९२, ३२३ ॥ ६. खं० विना-रीयति च्छि । दस्यता सू० २७६, २९२, ३२३ ॥ ७. "ओमोदरियं इत्यादि" शी० ॥ ८. चाएति हे १, २, ३. इ० ला० । "चाएति" अहियासेति" चू० ॥ ९. अपुडे(ट्टा खं०) भगवं हे १ खं० । "अपुडे भगवं रोगेहि वातातिएहि रोगेहिं अपुडे वि ओमोदरियं कृतवां" चू० ॥ १०. वा से अ^० हे १ । व अ^० सं० ॥ ११. संसोहणं चू० । "संसोहणं च इत्यादि" शी० ॥ १२. गणं च सिं सं० खं० ॥ १३. संवाहणं च न खं० सं० । संवाहणं ण सेवित्था चू० ॥ १४. दंतपक्खालणं च खं० सं० । "दंतवणं पि" परिण्णाते, जाणितु ण करेति" चू० ॥ १५. गामधम्मेषु चू० । "विरते इत्यादि । विरतो" ग्रामधर्मेषुः" शी० ॥ १६. छाया इ० । १७. सिसिरंसि खे० जै० सं० । सिसिरंसि एगदा इ० चू० ॥ १८. छायाए खे० जै० सं० चू० । छायाए सं० । छायाहियाए इ० । "छायाए ज्ञाति आसीता, छायाए आतवं अच्छति तत्थेव ज्ञाति यासि ति अतिकृतकाले" चू० । "छायाया वर्मशुक्क्यानव्यासी आसीवेति" शी० ॥ १९. दस्यता सू० २८१ टि० १२ ॥ २०. वईय खे० जै० खं० । वतीथ इ० । वइ गिम्हाणं सं० । "आयावई य इत्यादि" शी० २ । "आयावइ य इत्यादि" शी० १, गीजै० । "आयावयति गिम्हासु उकुडयासेण अभिमुहवते उण्हे सक्खे य वार्यते" चू० । "सुव्यत्ययेन

३११. एताणि तिणिण पडिसेवे अट्ट मासे अं जावए भगवं ।

अपिइत्थ एगदा भगवं अट्टमासं अट्टुवा मासं पि ॥ ९८ ॥

३१२. अवि साँहिए दुवे मासे छप्पि मासे अट्टुवा अपिपित्था ।

राओवरतं अपडिण्णे अण्णगिलायमेगता मुंजे ॥ ९९ ॥

३१३. छट्ठेण एगया मुंजे अट्टुवा अट्टमेण दसमेण ।

दुवालसमेण एगदा मुंजे पेहमाणे सँमाहिं अपडिण्णे ॥ १०० ॥

३१४. णँच्चाण से महावीरे णो वि य पावगं सयमकासी ।

अँण्णेहिं वि ण कारित्था कीरंतं पि णाणुजाणित्था ॥ १०१ ॥

३१५. गामं पविस्स णगरं वा घाँसमेसे कडं परट्ठाए ।

सुँविसुद्धमेसिया भगवं आयतजोगताए सेवित्था ॥ १०२ ॥

३१६. अट्टु वायसा दिग्गिच्छता जे अण्णे रसेसिणो सत्ता ।

घासेसणीए चिडंतं सँययं णिवतिते य पेहाए ॥ १०३ ॥

सप्तम्यथै पछी, ग्रीष्मेष्वातापयति" शी० । इत्यतां सू० २८१ टि० १२ ॥ २५. "अभित्तापं (अभित्तापं शीखं १) तापाभिमुखमित्यर्थः" शी० । इत्यतामुपरितनं टिपणम् ॥ २२. अट्टु जावेइत्थ सं० । अट्टु जावएत्थ चू० । अट्टु जावइत्थ हे १, २, ३. ला० । अट्टु जावइ इ० ॥ १. "एताणि तिणिण इत्यादि" शी० ॥ २. य जावए चू० । यऽजावगं अ० सं० । अजावगं अ० खं० । य जावगं अ० खं० जै० । अजावए य अ० हे १ । अजावए अ० ला० ॥ ३. अट्टुवा हे १, २, ३. ला० ॥ ४. साधिते खं० जै० इ० चू० । साहिते खं० । "अवि साँहिए इत्यादि" शी० ॥ ५. अपिपित्थ सं० जै० । पिपित्थं खं० । 'अप्य विहरित्था पाठान्तरम्' संटि० । 'अप्य विहरित्था इति वा पाठः' खेडि० । अपविच्छा हे १ । अपिविहरित्था इ० । विहरित्था हे २, ३. ला० । "रीयितवा रीयित्था" चू० । "अपीत्वापि.....विहृतवा" शी० ॥ ६. हे १ विना-अण्ण(णं०)गिलागमे० खं० सं० इ० । अण्णेगिलागमे० जै० । अण्णइत्यामे० हे २, ३. ला० । "अण्णइत्ता एगता मुंजे अण्णेव गलाणं अण्णगिलाणं दोसीणं" चू० । "अण्ण(इ प्र०)लायं ति पर्युषितम्" शी० ॥ ७. छट्ठेणमेगया हे २, ३. ला० । छट्ठेण एगया खं० जै० सं० खं० । छट्ठेणमेगता चू० । "छट्ठेण इत्यादि" शी० ॥ ८. अट्टुवा हे १, २. इ० ला० ॥ ९. समाधि अपडिण्णे खं० । "समाहि अपडिण्णे, समाधिमिति तवसमाधी णेवणसमाही, तं पेहमाणे" चू० ॥ १०. "णञ्जाण इत्यादि" शी० ॥ ११. अजेहिं वी खं० जै० सं० खं० । "अण्णेहिं ण कारित्था कीरमाणं पि नाणुमोतित्था कंठं" चू० ॥ १२. गामं पविसेखं० जै० सं० खं० । "गामं इत्यादि" शी० ॥ १३. घासमेसे करं परट्ठाए खं० । "घासमातं कडं परट्ठाए, घासमाहारं, अद भक्खणे" चू० ॥ १४. सुविसुद्धं एसिया भगवं आयतजोगता गवेसित्था चू० ॥ १५. "दिग्गिच्छ(छ)ता...दिग्गिच्छा छुहा, ताए अता तिसिया वा" चू० । "अट्टु वा इत्यादि,दिग्गिच्छ ति बुभुक्षा, तथा आत्ता बुभुक्षात्ताः" शी० ॥ १६. "ण्णाए चिट्ठति हे १, ३ । णाड चिट्ठति खं० ॥ १७. "संयरे(डे) णिवतिते.....संव(श)डा संततं संणिवतिया" चू० ॥

३१७. अंदु माहणं व समणं वा गामपिंडोलं च अतिहिं वा ।
सोवाग मूसियारिं वा कुक्कुरं वा वि विद्धितं पुरतो ॥ १०४ ॥
३१८. वित्तिच्छेदं वज्जेतो तेसऽपत्तियं परिहरंतो ।
मंदं परक्कमे भगवं अहिंसमाणो घासमेसित्था ॥ १०५ ॥
३१९. अवि सइयं व सुक्कं वा सीयपिंडं पुराणकुम्मासं ।
अदु बंक्कसं पुलगं वा लद्धे पिंडे अलद्धए दंविण ॥ १०६ ॥
३२०. अवि ज्ञाति से महावीरे आसणत्थे अकुक्कुए ज्ञाणं ।
उडुं अपे य तिरियं च पेहमाणे समाहिमपिंडिण्णे ॥ १०७ ॥
३२१. अकसायी विगतगेही य सद-रूवेसऽमुच्छित्ते शींती ।
छउमत्थे वि विपरक्कममाणे ण पमायं सई पि कुवित्था ॥ १०८ ॥ १०
३२२. सयमेव अभिसमागम्म आयतजोगमायसोहीए ।
अमिणिच्चुडे अमाइल्ले आवकहं भगवं समितासी ॥ १०९ ॥

१. अंदु माहणं वि खं० । “अंदु माहणं इत्यादि” शी० ॥ २. व जै० ॥ ३. वा विद्धितं च० । ‘विद्धितं’ उपविष्टमित्यर्थो भाति ॥ ४. वज्जेतो खं० ॥ ५. तेसि अपपत्तियं इ० । तेसऽपत्तियं सं० । ते (त हे २. ला०) स्त पत्तियं हे १, २. ला० । तेसिपत्तियं खं० ॥ ६. अविहिंसमाणो घासमेसेत्या च० ॥ ७. वा खे० जै० । “अवि सूचितं व सुक्कं वा..... सूचितं णाम कुसणितं” च० । “अवि सइयं व इत्यादि । सइयं ति दध्यादिना भक्तमाद्री-कृतमपि” शी० ॥ ८. सुक्कं सं० ॥ ९. हे १. इ० विना—प्रतिषु चूर्णौ वृत्तौ च पक्कसं (बुक्कसं खं०) पाठ उपलभ्यते तथापि हस्तलिखितेषु प्राचीनग्रन्थेषु ‘व’स्थाने प्रायः ‘प’ अक्षरं लिखितं दृश्यते अतोऽत्रापि तथा सम्भावनया बक्कसं इत्यस्माभिः पाठोऽत्र निर्दिष्ट इति ध्येयम् । “व(प शीखं २)क्कसं ति विरन्तनघान्यौदनम्” शी० ॥ १०. दवित्तो च० ॥ ११. “अवि झाइ इत्यादि” शी० ॥ १२. च छोए ज्ञायती [पेहमाणे हे १] समाहिं हे १, २, ३. ला० ॥ १३. परिण्णे सं० ॥ १४. अकसायी विगतगेही त सइां खे० जै० । “अकसाई इत्यादि” शी० ॥ १५. पेसु अमुच्छित्ते हे १, २, ३. इ० ला० । “सइादिएहि य अमुच्छित्तो ज्ञायति” च० ॥ १६. झाइ हे १, २, ३. ला० ॥ १७. मत्थे विपरं सं० हे २. ला० विना । मत्थे वि परक्कम्म ण पमायं खे० जै० । “छउमत्थे वि विपरक्कम्मा छउमत्थकाले विहरंतरेण भगवता जयतेण घटतेण परक्कमतेण ण कयाइ पमातो कयतो, अवि सइा णवरिं एकसिं एकं अंतोमुहुत्तं अट्टियग्गामे” च० । “छउनि..... तिष्ठतीति छउमत्थ इत्येवंभूतोऽपि विविधं..... पराक्रममाणो न प्रमादं कयायादिकं सकुदपि कृतवानिति” शी० । खे० जै० च० पाठानुसारेण ‘पराक्रम्य’ इत्यर्थो विवक्षितो भाति ॥ १८. सयं पि खे० जै० सं० खं० ॥ १९. “सयमेव इत्यादि” शी० ॥ २०. आवकहा च० । आवकहं भगवं समीयासी खे० जै० सं० ॥

३२३. एस विद्दी अणुकंतो माहणेण मतीमता ।

बहुसो अपडिणेणं भगवया एवं रीयति ॥ ११० ॥ ति बेमि ।

॥ ओहाणसुयं समचं । नवममध्ययनं समाप्तम् ॥

॥ 'ब्रह्मचर्याणि' आचाराङ्गस्य प्रथमः श्रुतस्कन्धः समाप्तः ॥

१. अणुकंतो सं० खं० । अणोक्तं(कं चू०)तो खे० जै० चू० । अणुकंतो इ० । दृश्यतां सू० २७६, २९२, ३०६ ॥ २. एवं नास्ति खे० जै० खं० चू० इ० । दृश्यतां २७६, २९२, ३०६ ॥ ३. रीयति(ते जै० चू०) खे० जै० हे १, २, ३- इ० । "एयः.....अनुक्रान्तः अनुष्ठितःभगवता....." अतोऽपरोऽपि सुसुखरतेनैव पथा.....रीयते पराक्रमते" शी० । दृश्यतां सू० २७६, २९२, ३०६ ॥ ४. आचाराङ्गे प्रथमः श्रुतस्कन्धः समाप्तः इ० ॥ ५. अष्टमं खे० विना । दृश्यतां पृ० ७१ टि० ६ ॥ ६. ब्रह्मचर्याणि प्रथमः खे० जै० सं० खं० ॥

॥ श्रीशान्तिनाथाय नमः ॥
 ॥ श्रीसीमन्धरस्वामिने नमः ॥
 ॥ श्रीसद्गुरुदेवेभ्यो नमः ॥

आयारंगमुत्ते

बीओ सुयक्खंधो

॥ पढमा चूला ॥

१

पढमं अज्झयणं 'पिंडेसणा'

५

[पढमो उद्देसओ]

ॐ नमः

३२४. 'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए अणु-
 पविट्ठे समाणे से ज्ञं पुण जाणेज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा
 पाणेहिं वा पणएहिं वा वीएहिं वा हरिएहिं वा संसतं उम्मिस्सं सीओदएण वा १०

१. नमः खे० सं० खं० । ॐ नमः श्रुतदेवतायै हे २ ॥ २. श्रीआचाराङ्गसूत्रस्य प्रथमश्रुत-
 स्कन्धस्य प्रारम्भे चूर्णां वृत्तौ च श्रुतस्कन्धादिविभाग एवं वर्णितः - "आयारे णं अंगं, नो अंगाई;
 नो सुयक्खंधो, सुयक्खंधा,

णवधंभचेरमह्वो अट्टारसपयसहस्सिओ वेदो ।

हवइ य सपंचचूलो बहु-बहुतरओ पद्यगेणं ॥

तस्य णव धंभचेरा आधारे । तस्स पंच चूलाओ, ताओ पुण आयारंगं । तो अज्झयणसंखाए
 बहु, पदगेणे बहुतरियाओ दुगुणा तियुणा वा, तातो पुण इमाओ भवन्ति-एकारस्स पिंडेसणाओ
 जावोगहपडिमा पढमा चूला, सत्तसत्तिकया वितिया, मावण ततिया, विमोत्ती चउत्था, णिसाई
 पंचमा चूला" चू० । "नवेत्थादि । तत्र अध्ययनतो नवग्रहाचर्याभिधानाध्ययनात्मकोऽयम्, पद-
 तोऽष्टादशपदसहस्रात्मकः । वेदः.....आचार इति । सह पञ्चभिश्चूडाभिर्वर्तत इति सपञ्चचूडश्च
 भवति । उक्तशेषानुवादिनी चूडा । तत्र प्रथमा 'पिंडेसण सेजिरिया भासा वत्थेसणा य पाएसा ।
 उग्गहपडिम'त्ति सप्ताध्ययनात्मिका । द्वितीया सत्तसत्तिकया । तृतीया भावना । चतुर्थी विमुक्तिः ।
 पञ्चमी निशीयाध्ययनम् । बहु-बहुतरओ पदगेणं ति, तत्र चतुश्चूलिकात्मकद्वितीयश्रुतस्कन्धप्रक्षेपाद्

औसितं रयसा वा परिघासियं, तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा परहत्थंसि वा पैरपायंसि वा अफासुयं अणेसणिज्जं ति मण्णमाणे लभे वि संते णो पैडिगाहेज्जा ।

से यँ आहच्च पैडिगाहए सिया, से त्मादाय एगंतमवक्कमेज्जा, एगंतमवक्कमिता
५ अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा अप्पंडे अप्पपाणे अप्पवीए अप्पहरिते
अप्पोसे अप्पुदए अप्पुत्तिंग-पणग-दगर्मट्टिय-मक्कडासंताणए विगिंचिय विगिंचिय
उम्मिस्सं विसोहिय विसोहिय ततो संजतामेव मुंजेज्जा वा 'पिएज्जा वा ।

जं च णो संचाएज्जा भोत्तए वा पातए वा से त्मादाय एगंतमवक्कमेज्जा, २ [त्तो]

बहुः, निशीयाध्ययनपद्धमचूलिकाप्रक्षेपाद् बहुतरः, अनन्तगमपर्यायात्मकतया बहुतमश्च 'पदाग्रेण' पदपरिमाणेन भवतीति ।" शी० । द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य प्रारम्भेऽपि चूर्णौ वृत्तौ च एवं वर्णनमुप-
लभ्यते - "उक्तो आचारार्थः नववर्गमचैरमइतो । यदत्र विस्तरेण नोक्तं तदिह आचाराग्रेषु
विस्तार्यते । आचारस्य अग्गाणि आचाराग्राणि, आचार एव वा अग्रं आचाराग्रं" चू० । "उक्तो
नवब्रह्मचर्याध्ययनात्मक आचारश्रुतस्कन्धः, साम्प्रतं द्वितीयोऽग्रश्रुतस्कन्धः समारभ्यते.....तत्राग्रे
श्रुतस्कन्धे नव ब्रह्मचर्याध्ययनानि प्रतिपादितानि । तेषु च न समस्तोऽपि विवक्षितोऽर्थोऽभिहितः,
अभिहितोऽपि संक्षेपतः, अतोऽनभिहितार्थाभिधानाय संक्षेपोक्तस्य च प्रपञ्चाय तदग्रभूताश्च-
तसश्चूडा उक्तानुक्तार्थसंग्राहिकाः प्रतिपाद्यन्ते, तदात्मकश्च द्वितीयोऽग्रश्रुतस्कन्धः" शी० ॥

१. उखित्तं खे० हे १, २, ३. इ० । अभिसित्तं चू० ॥ २. "परमतो परमायणं" चू० ॥
३. पडिग्गा खे० जै० खं० । अग्रेऽपि यत्र यत्र 'पडिग्गाह' शब्दो दृश्यते तत्र तत्र काष्ठचित्
प्रतिषु 'ग्गा' इति, अन्यत्र तु 'गा' इति प्रायश उपलभ्यते इति ध्येयम् ॥ ४. य नास्ति सं०
ला० ॥ ५. पडिग्गाहे सिया खे० जै० हे १. इ० । पडिगाहिए सिया सं० खं० हे ३ । "से य
आहच्चेत्यादि, स च भावभिधुः, आहचेति सहसा.....प्रतिगृहीयात्" शी० । ३०५ सूत्रे तु
"से य आहच्च पडिग्गाहिते सिया" इति सूत्रपाठमवलम्ब्य "तच्च आहचेति सहसा प्रतिगृहीतं
भवेत्" इति व्याख्यानं शी०मध्य उपलभ्यत इति ध्येयम् । तथैव सू० ६०३ मध्येऽपि ।
"आधच्च सहसा, सिता कदाति, अणामोगदिज्जं अणामोगपडिच्छित्तं भंगा चत्तारि" चू० ॥
६. से तं खं० खे० जै० चू० विना । एवमग्रेऽपि प्रतिषु कचित् से तं कचित् से तं इति पाठः सर्वत्र
ज्ञेयः । चू० विना से तं आयात् खे० जै० खं० । से तं आदात् सं० । से तं आयाए हे १, २,
३. ला० इ० । एवमग्रेऽपि एतादृशानि पाठान्तराणि विभिन्नासु प्रतिषु ज्ञेयानि ॥ ७. अप्पपाणे
नास्ति सं० खे० शी० । "अडगा पाणा जत्थ गत्थि, हरिता दगं उस्सा वा जहि गत्थि" चू० ॥
८. 'मट्ठीमक्क' खे० । 'मट्ठीयमक्क' इ० । तुलना—दशवै० ५।१।२६ ॥ ९. उम्मीसं सं०
खं० ॥ १०. पीएज्जा खे० जै० ॥ ११. माताय खे० । मादात् खं० । मायाए हे १, २, ३ ।
एवमग्रेऽपि एतादृशानि पाठान्तराणि विभिन्नासु प्रतिषु ज्ञेयानि ॥ १२. अत्रेदं बोध्यम्—यत्र
क्रियापदानन्तरम् २ इति अङ्को हस्तलिखितादर्शेषूपलभ्यते यत्र च तेन 'क्वा'प्रत्ययान्तो
धातुर्विवक्षितस्तत्र स्पष्टीकरणार्थमस्माभिः [त्ता] इति पाठो मूले निवेधितः, तेनात्र एगंतमव-
क्कमेज्जा २ इत्यय एगंतमवक्कमेज्जा, एगंतमवक्कमेत्ता इत्यर्थोऽत्रगन्तव्यः । एवमन्यत्रापि यत्र
यत्र २ [त्ता] इति पाठोऽग्रे दृश्यते तत्र तत्र सर्वत्राप्येवं यथायोगमवगन्तव्यम् ॥

अहे श्रामंथंडिलंसि वा अट्टिरासिंसि वा किट्टिरासिंसि वा तुसरासिंसि वा गोमय-
रासिंसि वा अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय
पमज्जिय ततो संजयामेव परिट्टवेज्जा ।

३२५. से भिक्खू वा भिक्खूणी वा गाहावति जाव पविट्ठे समाणे से
ज्जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा कसिणाओ सासियाओ अविदलकडाओ ५
अतिरिच्छच्छिण्णाओ अब्बोच्छिण्णाओ तरुणियं वा छिवाडिं अणभिकंतोभजितं
पेहाए अफासुयं अणेसणिज्जं ति मण्णमाणे लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से ज्जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा
अकसिणाओ असासियाओ विदलकडाओ तिरिच्छच्छिण्णाओ वोच्छिण्णाओ
तरुणियं वा छिवाडिं अभिकंतमज्जियं पेहाए फासुयं एसणिज्जं ति मण्णमाणे लामे १०
संते पडिगाहेज्जा ।

३२६. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा पिहुयं वा बहुरजं
वा भुंजियं वा मंथुं वा चाउलं वा चाउलपलवं वा सइं मज्जियं अफासुयं जाव
णो पडिगाहेज्जा ।

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा पिहुयं वा जाव चाउल- १५
पलवं वा अंसइं मज्जियं दुक्खुत्तो वा भजियं तिक्खुत्तो वा भजियं फासुयं
एसणिज्जं लामे संते जाव पडिगाहेज्जा ।

१. थंडिलंसि हे २, ३ । एवमग्रेऽपि प्रत्यन्तरेषु हेयम् ॥ २. “ओसहीओ सच्चिताओ पडिपुद्गाओ
अखंडिताओ सस्सियाओ परोहणसमत्याओ” चू० ॥ ३. “त्ता अभं जे० । “तमं खं० ला०
हे २ । “तममं इ० । “अणभिकंता जीवेहि [अ?] भजिता मीसजीवा चेव । एत्तो विवरीता
कप्पणिज्जा अववादेणं” चू० । “अणभिकंता (त—प्र०) भजियं ति, नाभिकान्ता जीवितादन-
मिकान्ता सचेतनेत्यर्थः, अभजियं अभमाममर्दितामविराधितामित्यर्थः” शी० । तुलना—दशवै०
५।२।२० ॥ ४. भुंजियं हे १, २. इ० ला० विना । “व(पि)हुगा साल्लिवीहीणं, बहुरया जवाणं
भवन्ति, सु(भु)जिगा गोधूमाणं वुचन्ति” चू० । “भुजियं ति अग्र्यर्थपक्वं गोधूमादेः शीर्यकमन्यद्वा
तिल-गोधूमादि” शी० ॥ ५. वा जाव चां खं० ॥ ६. सइं खे० जै० सं । सह हे ३ ।
सइ मज्जियं खं० । “सकूदेकवारं सइं भजियं (सइं मज्जियं शीखं० २) ति आमर्दितं किञ्चिदग्निना
किञ्चिदपरश्चक्षेण” शी० । “सइं भजितं एकस्मिं दुग्भजितं” चू० ॥ ७. पिहुयं वा बहुयं
वा भुंजियं वा मंथुं वा जाव सं० ॥ ८. असइ हे ३ । असइ मज्जियं दुक्खुत्तो तिक्खुत्तो मज्जियं
सं० । असइं मज्जियं दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा भजियं हे १, २. ला० । [अ]सइ मज्जियं
दुक्खुत्तो मज्जियं फासुयं खं० । “असकूद् अनेकओऽन्यादिना पक्वमामर्दितं वा” शी० ।
“असइं मज्जियं दुक्खुत्तो तिक्खुत्तो, कप्पणिज्जं” चू० ॥ ९. दुक्खुत्तो वा मज्जियं तिक्खुत्तो खे० ॥
१०. फासुयं लामे इ० । फासुयं जाव लामे संते पडिं हे १, २, ३. ला० ॥

३२७. से भिक्खू वा २ गाहावतिकुलं जाव पविसित्तुकामे णो अण्ण-
उत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ वा अपरिहारिएण सद्धिं गाहावतिकुलं
पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा ।

५ ३२८. से भिक्खू वा २ बहिया वियारभूमिं वा विहारभूमिं वा णिक्खम-
माणे वा पविसमाणे वा णो अण्णउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ वा
अपरिहारिएण सद्धिं बहिया वियारभूमिं वा विहारभूमिं वा णिक्खमेज्ज वा
पविसेज्ज वा ।

३२९. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे णो अण्णउत्थिएण वा
गारत्थिएण वा परिहारिओ अपरिहारिएण वा सद्धिं गामाणुगामं दूइजेज्ज ।

१० ३३०. से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे णो अण्णउत्थियस्स वा गार-
त्थियस्स वा परिहारिओ अपरिहारियस्स वा असणं वा ४ देज्जा वा अणुपदेज्जा वा ।

१. पविसित्तुकामे खं० । पविसित्तुकामे खे० । पविसित्तुकामे हे १, २, ३. इ० विना । २. वा नास्ति
खे० जै० हे १ । बाह्यन्दरहितस्य पाठस्य प्राचीनासु प्रतिपु प्राचुर्येण प्रयोगदर्शनाद् बाह्यन्दरहित एव
परिहारिओ अपरिहारिएण सद्धिं इति सूत्रपाठः पुरातनकाले प्रचलित आसीदिति भाति, दृश्यता
सू० ३२८, ३२९, ३३० । तुलना—“जे भिक्खू अण्णउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ
[वा—प्र०] अपरिहारिएण सद्धिं गाहावतिकुलं पिंडवातपडियाए णिक्खमति वा पविसति वा.....जे
भिक्खू अण्णउत्थिएण वा गारत्थिएण वा स(१)परिहारिओ अपरिहारिएण सद्धिं बहिया विहारभूमिं
वा वियारभूमिं वा णिक्खमति वा पविसति वा.....जे भिक्खू अण्णउत्थिएण वा गारत्थिएण वा
परिहारिओ [वा—प्र०] अपरिहारिएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूतिज्जति” इति निश्रीयसूत्रे
द्वितीयोद्देशके, अत्र चूर्णिः—“अन्यतीर्थिकाश्वरक-परिव्राजक-शाक्या-ऽऽजीवक-शुद्धभावकप्रसृत्य,
गृहस्था मरगादिभिक्षाथरा । परिहारिओ मूलतरदोसे परिहरति । अहवा मूलतरगुणे धरेति आचर
तीत्यर्थः । तत्प्रतिपक्षभूतो अपरिहारी, ते य अण्णत्तिथिय-गिहत्था । णो कप्पति भिक्खुस्सा
गिहिणा अहवा वि अण्णत्तिथीणं । परिहारियस्स अपरिहारिएण सद्धिं पविसिउं जे ॥ १०८० ॥”
इति सभाष्याया निश्रीयचूर्णीं द्वितीयोद्देशके, पृ० ११८ ॥ ३. वा २ नास्ति खे० सं० ।
४. वा बहिया विहारं खे० सं० ॥ ५. वा नास्ति खे० जै० इ० हे १, २, ३. ला० । किन्तु
हे १. ला० मध्ये अपरिहारिएण वा इति पाठो विद्यत इति ज्ञेयम् । दृश्यतां सू० ३२७,
३२९, ३३० ॥ ६. भूमिं पविसेज्जा णिक्खमेज्जा वा २ सं० । “भूमिं वा विहारभूमिं वा
पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा इ० । “तैः सह न प्रविशेत् नापि ततो निष्क्रामेदिति” शी० ॥
७. गारत्थेण हे १, २. ला० ॥ ८. वा नास्ति हे १, २, ३. ला० इ० विना । दृश्यतां सू० ३२७,
३२८, ३३० ॥ ९. वा नास्ति खं० ॥ १०. अत्र प्रतिषेधविधाः पाठा उपलभ्यन्ते—“रिओ
अपरिहारियस्स असणं खे० जै० सं० खं० हे ३, अयं पाठ प्राचीनो भाति, दृश्यता सू० ३२७
टिप्पणम् । “रिओ वा अपरिहारियस्स असणं इ० । “रिओ वा अपरिहारियस्स वा असणं हे १,
२. ला० । दृश्यता सू० ३२७, ३२८, ३२९ ॥

३३१. से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेजा असणं वा ४ अस्सिपडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं मूताइं जीवाइं सत्ताइं समारंभं समुद्दिस्स कीतं पमिच्चं अच्छेज्जं अणिसइं अमिहडं आहट्टु चेतैति, तं तहप्पगारं असणं वा ४ पुरिसंतरकडं वा अपुरिसंतरकडं वा वहिया णीहडं वा अणीहडं वा अत्तडियं वा अणत्तडियं वा परिभुत्तं वा अपरिभुत्तं वा आसेवितं वा ५ अणासेवितं वा अफासुयं जाव णो पडिगाहेजा ।

एवं बहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स चत्तारि आलावगा भाणितत्वा ।

३३२. [१]. से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेजा असणं वा ४ बहवे समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स १० पाणाइं जाव सत्ताइं समारंभं आसेवियं वा अणासेवियं वा अफासुयं अणेसणिज्जं ति मण्णमाणे लाभे संते जाव णो पडिगाहेजा ।

[२]. से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेजा—असणं वा ४ बहवे समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमए समुद्दिस्स पाणाइं ४ जाव आहट्टु चेतैति, तं तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं अवहिया णीहडं १५ अणत्तडियं अपरिभुत्तं अणासेवितं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहेजा ।

अह पुण एवं जाणेजा पुरिसंतरकडं वहिया णीहडं अत्तडियं परिभुत्तं आसेवितं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहेजा ।

१. अस्संपडियाए खं० हे १, २. ला० इ० । “अस्सिपडियाए, अस्सिन् साहुं एगं प्रतिज्ञाय प्रतीत्य वा” खू० । “अस्सं(स्सिं शीखं० १, २. शीजै०)पडियाए ति न विद्यते स्वं द्रव्यमस्य सोऽयमस्वो निर्ग्रन्थ इत्यर्थः, तत्पत्तिज्ञया” शी० ॥ २. समारंभं जै० हे ३ ॥ ३. अवहिया णीहडं खं० इ० ॥ ४. “म्मिणि[या जै०]ओ खे० जै० ॥ ५. समणा माहणा अ० खे० जै० । समणमाहणा अ० सं० । समणे माहणे अ० हे १, २, ३ ॥ ६. पाणाइं भूयाइं जीव(जीवाइं?) सत्ताइं आसे० सं० । पाणाइं जाव सत्ताइं आसे० खे० जै० । पाणाइं जाव सत्ताइं समारंभं आसे० हे १, २, ३. ला० इ० । “प्राण्या(णा)दीन् समारंभ्य यदश्नादि संस्कृतं तदासेवित-मनासेवितम्” शी० ॥ ७. जाणे खे० सं० हे २ ॥ ८. समणमाहणा अ० सं० हे १, २, ३ । तुलना—दशवै० ५/२/१० ॥ ९. पाणाइं भूयाइं जाव सं० ॥ १०. जाव सं(=समारंभ) आहट्टु हे १ । “प्राणदींश्च समारंभ्य यावदाहृत्य” शी० ॥ ११. चेदियं तह० सं० । चेतितं तह० खे० जै० हे १, हेमू० २ । चेतिते तं तह० खं० । “अथिद् ग्रहस्यो ददाति, तत् तथाप्रकारमश्नाद्यपुरुषान्तरकृतमवहिर्निर्गतम्” शी० ॥ १२. कडं वा अव० सं० खं० । कडं वहिया अनीहडं हे २, ३ ॥

३३३. से भिक्खू वा २ गाहावतिकुलं पिंडवातपडियाए पविसिच्चकामे से ज्जाइं पुण कुलाइं जाणेज्जा—इमेसु खलु कुलेसु णितिए पिंडे दिज्जति, णितिए अंगपिंडे दिज्जति, णितिए भौए दिज्जति, णितिए अवड्ढभाए दिज्जति, तह-
प्पगाराइं कुलाइं णितियाइं णितिउमाणाइं णो मत्ताए वा पाणाए वा पविसेज्ज
५ वा णिक्खमेज्ज वा ।

३३४. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वेद्वेहिं समिते सहिते सदा जए त्ति बेमि ।

॥ आचारस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धे "पिण्डैवणाध्ययनस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥

[बीओ उद्देश्यो]

१० ३३५. से भिक्खू वा २ गाहावतिकुलं पिंडवातपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणेज्जा, असणं वा ४ अट्ठमिपोसहिएसु वा अट्ठमासिएसु वा मासिएसु वा दोमासिएसु वा तेमासिएसु वा चाउमासिएसु वा पंचमासिएसु वा छम्मासिएसु वा उंउसु वा उदुसंधीसु वा उदुपरियट्ठेसु वा बहवे समण-माहंण-
अतिहि-किवण-वणीमगे एगातो उक्खातो परिएसिज्जमाणे पेहाए, दोहिं उक्खाहिं

१. पविसिच्चकामे सं० हे १, २, ३. ला० ॥ २. अगो दिज्जति खे० जै० सं० खं० । “अगपिंडो अगभिक्षा” चू० । “अग्रपिण्डः शाल्योदनादेः प्रथममुद्धृत्य भिक्षार्थं व्यवस्थाप्यते सोऽग्रपिण्डः” शी० ॥ ३. “माओ भत्तट्ठो, अवड्ढभातो अट्ठभत्तट्ठो, तस्सद्धं उवड्ढभातो” चू० । “नित्यं भागः—अर्धपोषो वीयते, तथा नित्यमुपार्धभागः—पोषचतुर्थभागः” शी० ॥ ४. नियोमाणाइं खे० जै० । “अण्णेसिं दिज्जमाणे उ(ओ प्र०)माणं, अह दोण्ह वि देति ता अप्पणो सिं उमाणं, पच्छा वज्जं रंथेति, अह बहुतरं तो छक्कायवड्ढो, तम्हा सपक्खपरपक्खो-
माणाइं वज्जेज्जा” चू० । “निउमाणाइं ति नित्यं उमाणं ति प्रवेशः स्वपक्षपरपक्षयोरेषु तानि,नित्यलाभात् तेषु स्वपक्षः—संयतवर्गः, परपक्षः—अपरभिक्षाचरवर्गः सर्वौ भिक्षार्थं प्रविशेत्” शी० ॥ ५. एवं खे० जै० सं० खं० । “एतं खलु एवं परिहरता पिण्डेसणागुणेहिं उत्तरगुणसमगता भवति” चू० । “एतदिति यदादेरारभ्योक्तम्” शी० । दृश्यतां सू० ३३९, ३४७, ३५१, ३५८, ३६४, ३७२, ३८९, ३९८, ४०६, ४११, ४२६, ४४२, ४६३, ४८३, ५०३, ५१९, ५३२, ५५२, ५८०, ६०१, ६०६, ६२०, ६३६, ६४०, ६४४, ६६८, ६८८, ७२९, ७३२ ॥ ६. स्कन्धस्य खे० जै० सं० ॥ ७. “पिण्डैवणा”—
प्रथमोध्ययने हे १, २. इ० ॥ ८. चउ हे १, २, ३. इ० ॥ ९. उदुएसु खे० खं० । उत्तएसु जै० । उक्खु वा नास्ति सं० शी० । “उदुसु सरतादिषु” चू० ॥ १०. माहण नास्ति खे० सं० ॥

परिएसिज्जमाणे पेहाए, तिहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए, कुंभीमुहातो वा क्लोवातितो वा सण्हिसिण्णिचयातो वा परिएसिज्जमाणे पेहाए, तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं जाव अणासेवितं अफासुयं अणेसणिजं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

अह पुण एवं जाणेज्जा पुरिसंतरकडं जाव आसेवितं फासुयं जाव पडिगाहेज्जा ।

५

३३६. से भिक्खू वा २ जाव अणुपविट्ठे समाणे से जाइं पुण कुलाइं जाणेज्जा, तंजहा—उग्गकुलाणि वा भोगकुलाणि वा राइण्णकुलाणि वा खत्तियकुलाणि वा इक्खगकुलाणि वा हरिवंसकुलाणि वा एसियकुलाणि वा वेसियकुलाणि वा गंडागकुलाणि वा कोट्टागकुलाणि वा गामरक्खकुलाणि वा बोक्कसालियकुलाणि वा अण्णतरेसु वा तहप्पगारेसु अदुगुंछिएसु अगरहितेसु असणं वा ४ फासुयं जाव पडिगाहेज्जा ।

१०

३३७. से भिक्खू वा २ जाव अणुपविट्ठे समाणे से ज्ञं पुण जाणेज्जा असणं वा ४ सैमवाएसु वा पिंडणियरेसु वा इंदमहेसु वा खंदमहेसु वा एवं रुदमहेसु वा मुगुंदमहेसु वा मूतमहेसु वा जक्खमहेसु वा नाँगमहेसु वा थूममहेसु वा चैतियमहेसु वा रुक्खमहेसु वा गिरिमहेसु वा दरिमहेसु वा अगडमहेसु वा तैलगमहेसु वा दहमहेसु वा णदिमहेसु वा सरमहेसु वा सागरमहेसु वा आगरमहेसु वा अण्णतरेसु वा तहप्पगारेसु विरूवरूवेसु महामहेसु वट्टमाणेसु

१५

१. पेहाए २ खे० ॥ २. “कुंभी कुंभप्पमाणा, कलसी गिहिकुंमेहि भरिज्जति, कलवादी पच्छी पिडगमादी” चू० । “पिठरक एव संकुटमुखः कुन्सी, कलोवादि ति पच्छी पिठकं वा, तस्माद्वैकस्माविति” शी० ॥ ३. कलोवातीतो ला० हे १, २, ३. इ० ॥ ४. “सन्धिघी गोरसो, सण्णिचओ षतगुलमादि” चू० । द्रव्यता नि० चू० ८ । १७ ॥ ५. “माणं जै० ॥ ६. पुणेवं इ० हे १, २, ३ ॥ ७. जाव पविट्ठे समाणे खं विना । जाव पविसमाणे इ० । “स सिद्धुभिन्नार्थं प्रवेष्टुकामः” शी० ॥ ८. राइण्णं खे० । राइण्णं सं० । राइण्णं खं हे १ । “राइणा राइणो” चू० । “राजन्त्याः सखिसस्थानीयाः” शी० ॥ ९. “एसिता द(व)णिता, वेसिता रंगोवजीविणो” चू० । “एसिय ति गोष्ठाः, वैद्याः वाणिजः” शी० ॥ १०. गंडागकुलाणि हे २ विना । गंडकुलाणि खं । “गंडगा गामतत्तिवाहगा” चू० । “गण्डको नापितो यो हि प्राप्ते उद्घोषयति” शी० ॥ ११. “कोट्टगा रहगारा, कोट्टकीत्यर्थः” चू० । “कोट्टागाः कोष्ठतक्षका वर्येक्वि इत्यर्थः” शी० ॥ १२. पोक्कं हे १ । “पोक्कसालिता णंतिका” चू० । “बोक्क- (पोक्क) प्र०)सालियाः तन्तुवायाः” शी० ॥ १३. “सु वा अगरहिएसु वा हे १, २, ३ ॥ १४. द्रव्यतां निशी० ८ । १४ ॥ १५. वा नास्ति स० ला० हे १ ॥ १६. एवं नास्ति ला १ ॥ १७. “णागा णागंवि लियाए, जक्खा आणंदपुरे” चू० ॥ १८. तडामं हे १, २, ३. ला० ॥ १९. “सु वा विरूवरूवेसु वा वट्ठं हे २ । “सु वा विरूवरूवेसु वा महामहेसु वा वट्ठं हे १ ॥

बहवे समण-माहण-अतिहि-क्विण-वणीमए एगातो उक्खातो परिएसिज्जमाणे दोहिं जाव संणिहिंसंणिचयातो वा परिएसिज्जमाणे पेहाए तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरगयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

- अह पुण एवं जाणेज्जा — दिण्णं जं तेसिं दायव्वं, अह तत्थ सुंजमाणे पेहाए
 ५ गाहावतिभारियं वा गाहावतिमगिणिं वा गाहावतिपुत्तं वा गाहावतिधूयं वा सुण्हं वा धातिं वा दासं वा दासिं वा कम्मकरं वा कम्मकरिं वा से पुंवाभेव आलोएज्जा— आँउसो त्ति वा भगिणि त्ति वा दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं भोयणजायं ? से सेवं वदंतस्स परो असणं वा ४ आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं असणं वा ४ सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं जाव पडिगाहेज्जा ।

- १० ३३८. से भिक्खू वा २ परं अद्दजोयणमेराए सँखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

से भिक्खू वा २ पाईणं संखडिं णच्चा पडीणं गच्छे अणाढायमाणे, पडीणं संखडिं णच्चा पाईणं गच्छे अणाढायमाणे, दाहिणं संखडिं णच्चा उदीणं गच्छे अणाढायमाणे, उदीणं संखडिं णच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे । जत्थेव सा
 १५ सँखडी सिया, तंजहा — गांसि वा णगरंसि वा खेडंसि वा कब्बडंसि वा मंडंंसि वा पट्टांसि वाँ दोणमुहंसि वा आगरंसि वा आसमंसि वा संणिवेसंसि

१. अत्र यद्यपि सर्वांश्च प्रतिषु 'वणीमएसु इति पाठ उपलब्धते तथापि पूर्वापरानुसन्धानेन 'वणीमए इति पाठः समीचीन इति मत्वा स एवास्माभिर्मूले निवेशितः । "तदेवंभूतेषु नानाप्रकारेषु प्रकरणेषु सत्सु तेषु च यदि यः कश्चिच्छ्रमण-ब्राह्मणा-ऽतिथि-कूपण-वणीमगादिरापतति तस्मै सर्वस्मै दीयत इति मन्यमानोऽपुरुषान्तरकृतादिविशेषणविशिष्टमाहारादिकं न गृह्णीयात्" शी० ॥
 २. पुण्वमेव सं० ॥ ३. आलोए — खे० जै० । "आलोएज्जा आलविज्जा" चू० । "आलोकयेत् पश्येत्, प्रभुं प्रमुसन्दिष्टं वा वृथात् ।" शी० ॥ ४. आउसि त्ति खे० । आउसे त्ति जै० । "आयुष्मति । भगिनि । इत्यादि शी० ॥ ५. भगिणी त्ति खे० जै० विना । एवमग्रेऽपि प्रत्यन्तरेषु ज्ञेयम् ॥ ६. यद्यपि खे० सं० जैम्० विना संखडिं णच्चा संखडिपडियाए इति पाठः सर्वांश्च प्रतिषु दृश्यते तथापि 'णच्चा'पदरहितः संखडिं संखडिपडियाए इति पाठः पुनरप्यत्रैव वारत्रयं दृश्यते इति स एव पाठः पूर्वापरानुसन्धानेनास्माभिर्मूले स्वीकृतः । "सङ्खडिः, ता ज्ञात्वा तत्प्रतिज्ञया नाभिसन्धारयेत्, ...तत्रैतेषु स्थानेषु सङ्खडिं ज्ञात्वा सङ्खडिप्रतिज्ञया न गमनमभिसन्धारयेत्, ...दर्शयति—संखडिं संखडिपडियाए त्ति, ...सा पुरःसङ्खडिः पश्चात्सङ्खडिर्वा भवेत्, ...सर्वे सङ्खडिं सङ्खडिप्रतिज्ञया नोऽभिसन्धारयेत्" शी० ॥ ७. गच्छे, अवरं संखडिं णच्चा खे० जै० ॥
 ८. संखडि सं० जै० हे १ । संखडिं खे० ॥ ९. मडंसि वा नास्ति सं० ॥ १०. वा आसमंसि वा संणिवेसंसि वा खे० । वा आगरंसि वा संणिवेसंसि वा खे० । वा आगरंसि वा संणिवेसंसि

वा जाव रायहारिंसि वा संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेजा गमणाए ।
 केवली बूया-आयाणमेतं । संखडिं संखडिपडियाए अभिसंधारेमाणे आहाकम्मियं
 वा उद्देसियं वा मीसजायं वा कीयगडं वा पामिच्चं वा अच्छेज्जं वा अणिसट्ठं वा
 अभिहण्डं वा आहट्टु दिज्जमाणं भुंजेज्जा, अस्संजते भिक्खुपडियाए खुँडियदुवारियाओ
 महल्लियाओ कुज्जा, महल्लियदुवारियाओ खुँडियाओ कुज्जा, समाओ सेज्जाओ ५
 विसमाओ कुज्जा, विसमाओ सेज्जाओ समाओ कुज्जा, पवाताओ सेज्जाओ
 णिवायाओ कुज्जा, णिवायाओ सेज्जाओ पवाताओ कुज्जा, अंतो वा वहिं वा कुँज्जा
 उँवस्सयस्स हरियाणि छिंदिय २ दालिय २ संधारणं संधारेज्जा, एँस खलु
 भगवया मीसज्जाए अक्खाए ।

तम्हा से संजते णियंटे तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं १०
 संखडिपडियाए णो अभिसंधारेजा गमणाए ।

वा आसमंसि वा हे १. जै० । वा आगरंसि वा नेगमंसि वा आसमंसि वा सण्णिवेसंसि वा
 हे ३ । “गामादी पुण्ववणिग्या” चू० । “आकरः ताम्रादेश्यतिस्थानम्, द्रोणमुखं यस्य
 जलस्थलपथावुभावपि, निगमा वणिजस्तेषां स्थानं नैगमम्, आश्रमं यन् तीर्थस्थानम्, राजधानी
 यत्र राजा स्वयं तिष्ठति, सन्निवेशो यत्र प्रभूतानां भाण्डानां प्रवेश इति” शी०, एतदनुसारेण
 पाठकमालीकरणे आगरंसि वा दोणमुहंसि वा नेगमंसि वा आसमंसि वा रायहारिंसि वा
 सण्णिवेसंसि वा इति पाठोऽत्र संभवेत् ॥

१. आययणमेयं शीपा० ॥ २. जायं हे १, २, ३ । तुलना-दञ्जै० ५, ११, ७० ॥ ३. अस्सं
 हे १, २, ३ । अस्संजए से भिक्खुं जै० ॥ ४. खुँडियाओ दुवारियाओ महल्लियाओ कुज्जा,
 महल्लियाओ दुवां इ० । “खुँडिया[ओ?] दुवारियातो मह० प्रकाश-प्रवात-अवकाशार्थं बहुयाण,
 महल्लियाओ दुवारियाओ खुँडियाओ सुसंयुतणिवातार्थं थोवाणं” चू० । इत्यता शत्र्यैपणाभ्ययने
 प्रथमोद्देशके सू० ४१६ ॥ ५. कुज्जा नास्ति खे० खं० जै० सं० विना । “अतो वा बाहिं वा हरिया
 छिंदिय छिंदिया दालिय ति कुसा खरा पिट्ठता सयरंति” चू० । “अन्तः-मल्ले उपाश्रयस्य
 वहिर्वा हरितानि छित्त्वा छित्त्वा विदार्य विदार्य उपाश्रयं संस्क्रुयात्, संस्तारकं वा संस्तारयेत्”
 शी० ॥ ६. उवस्सगस्स खे० । उवस्सगस्स सं० । उवास्सगस्स जै० ॥ ७. संयं हे १, २
 ला० ॥ ८. एस्स खलु भगवया मो मीसज्जाए जैमू० । एस्स विलुगयामो सिज्जाए जैसं० । एस्स
 विलुगयामो मीसज्जाए खे० इ० । “एस्स विलुगयामो मीसज्जाए” पाठान्तरम् सटि० । एस्स
 विलुगयामो सिज्जाए खं० । एस्स विलुंगयामो सिज्जाए हे १ । एस्स विलुंगयामो सज्जाए हे ३ ।
 एसा विकुलगता मो सेज्जाए हे २. ला० । “गृहस्थश्चानेनाभिसन्धानेन संस्क्रुयान्-यथा एष
 साधुः शम्पायाः संस्कारे विधातव्ये खलु भगवया मीसज्जाए (विलुंगयामो शीत्तं० २ विना) ति
 निर्र्णयः अविज्ञान इत्यतः स गृहस्थः कारणे संयतो वा स्वयमेव संस्कारयेदिति” शी० । “एस्स
 खलु भगवया एव आहाकम्म-मिसजातदोसा” चू० ॥ ९. संखडिं नास्ति खे० जै० सं० ।
 दइयता सू० ३४०, ३४८, सू० ३३८ टि० ६ ॥

३३९. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वहेहिं समिते सहिते सदा जए त्ति बेमि ।

॥ पिण्डैषणाध्ययनस्य द्वितीय उद्देशकः समाप्तः ॥

[तईओ उद्देशओ]

५ ३४०. से एगतिओ अण्णतरं संखडिं अंसिता पिचित्ता छडेज्ज वा, वमेज्ज वा, भुत्ते वा से णो सम्मं परिणमेज्जा, अण्णतरे वा से दुक्खे रोगातंके समुप्पज्जेजा ।

केवली बूया आयाणमेतं । इह खलु भिक्खु गाहावतीहिं वा गाहावतीणीहिं वा परिवायएहिं वा परिवाइयाहिं वा एगज्झं सडिं सोंडं पाउं भो वतिमिस्सं हुँरत्था वा उवस्सयं पडिलेहमाणे णो लमेज्जा तमेव उवस्सयं सम्मिस्सीभाव-
१० मावज्जेजा, अण्णमणे वा से भत्ते विप्परियासियमूते इत्थिविग्गहे वा 'किलीबे वा, तं 'भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया-आउसंतो समणा ! अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा रातो वा वियाले वा गौमधम्मनियंतियं कट्ठु रहस्सियं

१. एवं खं० सं० हे ३. शी० । “एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वित्तिआ पिडेसणा समत्ता” चू० । “एवं तस्य भिक्षोः सामग्र्यं-सम्पूर्णता भिक्षुभावस्य यत् सर्वथा सङ्गठितवर्जनमिति ।” शी० । दश्यतां सू० ३३४ ॥ २. जएज्जासि त्ति हे १, २, ३. ला० इ० । दश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ३. अण्णतरं हे १, २, ३. ला० । “अन्यतरां काचित्” शी० ॥ ४. “भत्तं असिता” चू० । “आस्वाद्य भुक्त्वा” शी० ॥ ५. वमेज्ज वा नास्ति हे १, २. इ० ला० शी० । “छट्ठीं वोसिरावणिता, वमणं वमणमेव” चू० ॥ ६. परिआएहिं खं० हे २. ला० इ० । परिआवाएहिं हे १ । परिआएहिं वा परिआइयाहिं वा सं० । “परिआया कावालयिमादी, परिआतिआओ तेसिं चेव भोटियो वाडु-गिम्हग्गमादीसु संखडीसु पिवंति, अगारीओ वि माहिस्सर-मालवगज्जणीसु एगज्झं एगवत्ता एगचित्ता वा सखं मिलिता वा सो(सों)डं विगडं चेव पिवंति, पाडुः प्रकाशने, प्रकाशं पिवंति” चू० । “परिआजकैः परिआजिकाभिर्वा सार्धम् एकज्जस(धम्म शीखं० २ विना) एकवाक्यतया सम्प्रधार्य” शी० ॥ ७. “हुँरत्था वा बहिर्वा” शी० । “हुँरत्था णाम बाहिं” चू० ॥ ८. अण्णमाणे हे १, २, ३ । “अण्णमणो णाम ण संजतमणो” चू० ॥ ९. विप्परियासभूतो णाम अचेतो” चू० ॥ १०. किलियन्वे हे २. ला० । विल्लवे हे १, ३ ॥ ११. भिक्खु खं० जै० सं० । “तं भिक्षुम्” शी० ॥ १२, १३. अघे हे १, २, ३ ॥ १४. गामधम्मणियंतियं तियं त्ति कट्ठु हे २. इ० । गामणियंतियं कण्डुह रहस्सितं चू० शीपा० । “गामणियंतियं गाममग्गभासं, कण्डुह रहस्सितं कम्भिहति रहस्से उच्छुयक्खाडे वा अजतरे वा पच्छण्णे, सिट्ठु रहस्से सहयोगे न्व, पतियरणं पचियारणा, [पचियारणाए] आउट्टामो कुर्वामो” चू० । “आमधम्मैः विषयोपभोगगतैर्व्यापारैर्नियन्त्रितं कृत्वा, तद्यथा-मम त्वया न विप्रियं विधेयम्, प्रत्यहमहमनुसर्पणीयेति । एवमादिभिर्नियम्य, ग्रामासजे वा कुत्रचिद् रहसि, मिथुनं-दाम्पत्यम्, तत्र भवं मैथुनम्-अब्रह्मेति, तस्य धर्माः-तद्गता व्यापाराः, तेषां पचि(रि शीखं० २ विना)यारणा-आसेवना, तया ‘आउट्टामो’ त्ति प्रवर्तमहे” शी० ॥

मेहुणधम्मपरियारणाए आउडामो । तं चैगइओ सातिज्जेजा ।

अकरणिज्जं चेतं संखाए, एते आँयाणा संति 'संचिज्जमाणा पच्चवाया भवन्ति । तम्हा से संजए णियंठे तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा सँखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

३४१. से भिक्खू वा २ अण्णतरं संखडिं सोच्चा णिसम्म 'संपहावति ५
उत्सुयभूतेणं अप्पाणेणं, धुवा सँखडी । णो संचाएति तँत्य इतराइतरेहिं कुलेहिं
सँमुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवातं पडिगाहेत्ता आहारं आहारेत्ताए । माइड्डाणं
संफासे । णो एवं करेज्जा ।

से तत्थ कालेण अणुपविसित्ता तत्थितँराइतरेहिं कुलेहिं सँमुदाणियं एसियं
वेसियं पिंडवातं पडिगाहेत्ता आहारं आहारेज्जा ।

१०

३४२. से भिक्खू वा २ से ज्जं पुण जाणेज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा,
इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिसि वा संखडी सिया, तं पि थाइं गामं वा
जाव रायहाणिं वा संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

१. धम्मं हे १, २, ३. ला० ॥ २. परि० खे० जै० इ० विना । “पतियरणं पवियारणा”
चू० । “पवि(रि शीखे० २ विना)यारणा-आसेवना” शी० ॥ ३. वेगाणिओ सं० ।
“एरावोयो कोति” चू० । “तां वैककः कश्चिदेकाकी वा” शी० ॥ ४. आयत्तणाणि हे १,
२. ला० । आचाणाणि हे ३ । “अकरणीयमेतद् एवं सङ्ख्याय ज्ञात्वा सङ्खडिगमनं न कुर्यात् ।
यस्मादेतान्ध्यायतनानि कर्मोपादानकारणानि ‘सन्ति’ भवन्ति ‘संचीयमानानि’ प्रतिक्षणमुपची-
यमानानि, इदमुक्तं भवति-अन्यान्चपि कर्मोपादानकारणानि भवेयुः । यत एवमादिकाः
प्रत्ययाया भवन्ति तस्मादसौ” शी० । “अकृत्यमेतज्ज्ञात्वा आद्याणा तो(वो)सा संति विज्जंते
प्रत्ययाया इह परल्लगे थ, तम्हा णो अभि०” चू० । चूर्ण्यनुसारेण एते आयाणा संति
पच्चवाया, तम्हा इति पाठोऽत्र साति ॥ ५. संचिज्जं हे ३. जै० विना । संचिज्जं हे ३. जै० ॥
६. पच्चवाया हे १, २, ३. ला० विना ॥ ७. भवन्ति नास्ति खे० जै० सं० । द्रव्यता टि०
४ ॥ ८. संखडिं नास्ति इ० । द्रव्यता सू० ३३८, ३४८ ॥ ९. अन्नयरि हे १, २, ३ ॥
१०. संपरिहावइ सं० खे० विना । “समत्तं(न्तं) धावति” चू० । “सम्प्रधावति” शी० ॥
११. संखडिं हे १. सं० । संखडिं खे० जै० खं० ॥ १२. तत्थ इतरेतरेहिं सं० खं० विना ।
तत्थितरावितरेहिं इ० । “इतराइतराई उच्चनीयाणि” चू० । द्रव्यता सू० ३५०, ३९१ ॥
१३. समु० सं० विना । स(सा सं०)मुदाणीयं खे० जै० सं० खं० । “समुदाणजातं सा(स प्र०)
मुदाणियं चू० । “सामुदाणियं ति भैक्षम्” शी० । द्रव्यता टि० १५, सू० ३५०, ३९१ ॥
१४. त्तरावितरेहिं खे० जै० खं० । तरेतरेहिं जै० सं० इ० हे १, २, ३. ला० । द्रव्यता
टि० १२, सू० ३५०, ३९१ ॥ १५. समु० हे १, २, ३. ला० इ० । द्रव्यता टि० १३,
सू० ३५०, ३९१ ॥

केवली ब्रूया-आयाणमेतं । आइण्णोमाणं संखडिं अपुणविस्समाणस्स पाएण वा पाए अक्कंतपुच्चे भवति, हत्थेण वा हत्थे संचालियपुच्चे भवति, पाएण वा पाए आवडियपुच्चे भवति, सीसेण वा सीसे संघट्टियपुच्चे भवति, काएण वा काए संखोभितपुच्चे भवति, दंडेण वा अट्ठीण वा मुट्ठीणं वा लेलुणा वा कवालेण वा ५ अभिहतपुच्चे भवति, सीतोदण वा ओसित्तपुच्चे भवति, रयसा वा परिघासित्तपुच्चे भवति, अणेसणिजे वा परिभुत्तपुच्चे भवति, अण्णेसिं वा दिज्जमाणे पंडिगाहितपुच्चे भवति । तम्हा से संजते णियंठे तहप्पगारं आइण्णोमाणं संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

३४३. से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से ज्ञं पुण जाणेज्जा असणं वा १० ४ 'एसणिजे सिया, अणेसणिजे सिया' । 'वित्तिगिच्छसमावण्णेण अप्पाणेण असमाहाडाए लेस्साए तहप्पगारं असणं वा ४ लभे संते णो पडिगाहेज्जा ।

३४४. [१] से भिक्खू वां २ गाहावत्तिकुलं पविसित्तुं कामे सव्वं भंडग-मायाए गाहावत्तिकुलं पिंडवातपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा ।

१. आताणं खे० खं० ॥ २. आइण्णोऽवमाणं सं० खे० जै० ला० हे २ । आइण्णावमाणं खं० । आयन्नामाणं हे ३ । "आइण्णा चरगादीहि । उ(ओ प्र०)माणा त(थ) सत्तस्स भते कते सहरसं आगतं णाऊणं माणं ओमाणं" चू० । "सा च सङ्खडिः आकीर्णो वा भवेद् चरकादिभि संकुला, 'अवसा' हीना शतस्योपस्कृते पञ्चशतउपस्थानादिति" शी० ॥ ३. 'पविसमा' सं० ॥ ४. 'णा वा लेलुण वा इ० । 'ण वा लेलुण वा कवलेण वा हेमू० २. ला० ॥ ५. उस्सिच्च हे ३. खं० ॥ ६. परि० हे १, २, ३. ला० ॥ ७. णियंठे हे १, २, ३. ला० इ० ॥ ८. आइण्णोऽ-माणं खे० सं० ॥ ९. विचिं खे० जै० खं० । "यत् पुनराहारजातमेवणीयमप्येवं शक्ते, तद्यथा विचिकित्सा जुगुप्सा [वा-शीखं० १ विना] अनेवणीयाशङ्का, तथा समापन्नः शङ्कागृहीत आत्मा यस्य स तथा, तेन शङ्कासमावणेनात्मना" शी० ॥ १०. वा २ नास्ति खे० जै० विना । अत्रेदम-वधेयम्-"स मिश्रमर्गच्छनिर्गतो जिनकल्पिकादिर्गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामः" अन्यत्रापि गच्छता सर्वमुपकरणं गृहीत्वा गन्तव्यमित्याह-से भिक्खू इत्यादि, स मिश्रमार्गादेर्वैहिर्निहार-भूमिइति द्वितीयम् । एवं ग्रामान्तरेऽपि तृतीयं सूत्रम् ।" शी० । एवं च वृत्त्यनुसारेण गच्छनिर्गतस्यात्र विवक्षितत्वाद् वा २ इति पाठोऽत्र किमर्थ इत्याशङ्का यद्यपि सम्भवेत् तथापि अत्रेतने सूत्रद्वये, सर्वस्मिन्नापि चास्मिन् ग्रन्थे, से भिक्खू वा २ इति पाठः प्राथम्येन दृश्यते सर्वोच्च प्रतिष्ठु, अत ईदृशः सूत्रपाठदण्डकोऽयमिति विभाव्य स एव पाठो मूले निवेशितोऽस्माभिः । ३२४ तमं सूत्रं विहाय से भिक्खू वा २ इति पाठस्य विवरणे प्रायः सर्वत्र 'स मिश्र' इत्यभिहितं वृत्तिकृता, अतो मूले 'वा २' इति पाठस्य सत्त्वेऽपि "स मिश्र" इति वृत्तिकृतमभिधानमत्र जाघटीति ॥ ११. 'सित्तुकामे खं० विना ॥ १२. सव्वमं' खे० सं० जै० हे १, २. इ० ॥

[२]. से भिक्खू वा २ वहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा णिक्खममाणे वा पविस्समाणे वा सच्चं भंडगमायाए वहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा ।

[३]. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे सच्चं भंडगमायाए गामाणु-
गामं दूइजेज्जा ।

५

३४५. से भिक्खू वा २ अहं पुण एवं जाणेज्जा, तिव्वेदेसियं वा वासं वासमाणं पेहाए, तिव्वेदेसियं वा महियं सण्णिवंदमाणं पेहाए, महावाएण वा रयं समुद्धुतं पेहाए, ति रिच्छं संपातिमा वा तसा पाणा संथडा सणिवतमाणा पेहाए, से एवं णच्चा णो सच्चं भंडगमायाए गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा, वहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज १०
वा, गामाणुगामं वा दूइजेज्जा ।

३४६. से भिक्खू वा २ से ज्जाइं पुणो कुलाइं जाणेज्जा, तंजहा—खत्तियाण वा रईण वा कुराईण वा रायपेसियाण वा रायवंसट्ठियाण वा अंतो वा बाहिं वां

१. पवित् खे० जै० खं० सं० विना ॥ २. मायाय हे १. स० ॥ ३. सच्चमंड० खे० जै० हे ३. इ० ॥ ४. से भिक्खू वा २ नास्ति खेमू० जै० इ० । अत्रेवं ध्येयम्—अहं पुण एवं जाणेज्जा इति पाठोऽन्यत्र यत्रोपलभ्यते प्रायस्तत्र सर्वत्रापि से भिक्खू वा २ इति पाठ आदौ न दृश्यते, तथापि श्री० मध्ये “से भिक्खू इत्यादि, स भिक्खुरथ पुनरेवं विजानीयात्” इति पाठस्य दर्शनादस्माभिरपि से भिक्खू वा २ अहं पुण इति पाठोऽत्र स्वीकृतः ॥ ५. अहं पुण हे ३. जै० । अहं पुण खे० हे १ ॥ ६. एवं नास्ति खे० जै० ॥ ७. वियारेज्जा सं० । “अथ पुनरेवं विजानीयात्” श्री० ॥ ८. वा नास्ति सं० खं० ॥ ९. वंदमाणं हे १, ३ । “वयमाणीं इ० ॥ १०. महं सं० । दयता दशवै० ५।१।८ ॥ ११. तिरिच्छं च० हे १, २. विना ॥ १२. सच्चमं० खे० हे २. इ० ॥ १३. वहिया वियारभूमिं वा णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा वहिया विहारभूमिं वा णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा खे० जै० ॥ १४. पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा हे १ ॥ १५. गामं च दू० ला० हे २ । गामं दू० हे १, २. ला० विना ॥ १६. दूजेज्जा सं० । दूइज्ज हे २. ला० ॥ १७. ज्जाइं कुलाइं पुणो जाणेज्जा खे० जै० सं० खं० । “स भिक्खुणी पुनरेवंभूतानि कुलानि जानीयात्” श्री० ॥ १८. रातीण वा कुरातीण वा खे० जै० खं० इ० । “खत्तिया चक्रवर्ती-चलदेव-वासुदेव-मंडलियरायाणो । कुरायी पर्वतियरायाणो । रायवंसिता रायवंसप्पसूया, ण रायाणो । रायपेसिया अजतरमोइता” चू० । “क्षत्रियाः चक्रवर्ति-चलदेव-वासुदेवप्रभृतयः, तेषां कुलानि । राजानः क्षत्रियेभ्योऽन्ये । कुराजानः प्रत्यन्तराजानः । राजप्रेम्याः दण्डपाशिकप्रभृतयः । राजवंशे स्थिता राज्ञो मातुल-भागिनेयादयः” श्री० ॥ १९. इ० चू० विना—अहियं खे० जै० स० खं० । वहिं हे १, २, ३ ॥ २०. अत्र प्रतिषेधविधः पाठः—वा सण्णिवंदमाण वा णिमंतेमाणाण वा खे० जै० सं० । वा गच्छंताण वा सण्णिवंदमाण वा असण्णिवंदमाण वा णिमंतेमाणाण वा खं० । वा गच्छंताण वा सण्णिवंदमाण वा णिमंतेमाणाण वा खं० खे० जै० सं० विना । एष च पाठो वृत्ति-

गच्छंताण वा संणिविट्ठाण वा णिमंतेमाणण वा अणिमंतेमाणण वा असणं वा
४ लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

[३४७. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।]

॥ पिण्डैषणाध्ययनस्य तृतीय उद्देशकः समाप्तः ॥

५

[चउथो उद्देशओ]

३४८. से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा, मंसादियं
वा मच्छादियं वा मंसखलं वा मच्छखलं वा अहेणं वा पहेणं वा हिंगोलं वा

कृतापि स्वीकृतः प्रतीयते, तथाहि—“तेषां च गृहान्तर्बहिर्वा स्थितानां ‘गच्छतां’ पथि बहता,
‘संनिविट्ठानाम्’ आवासितानां निमन्त्रयतामनिमन्त्रयतां वाऽश्ननादि सति लामे न प्रतिगृह्णीयात्”
—शी० । चूर्णिस्त्वत्रैवही वर्तते—“अंतो अंतो नगरादीर्णं, बाहिं णिमगमणिगतताणं, संणि-
विट्ठाणं ठियारं, इतरेसि गच्छंताणं, मंगलत्थं पासंढाणं साहूणं वा दिज्जा, णिमंतंति सयमेव,
अणिमं० दुक्कस्स देज्जा, देवताणं सयमेव, अदेवताणं अण्णो दिज्जा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा
साइमं वा लामे संते णो पडिगाहिज्जा ।.....एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए
वा सामगियं । तृतीया पिंडेसणा परिसमाप्ता ।” चू० । अत्र चूर्ण्यनुसारेण ‘अंतो वा बाहिं
वा संणिविट्ठाणं वा असंणिविट्ठाणं वा णिमंतेमाणणं वा अणिमंतेमाणणं वा देवताणं वा
अदेवताणं वा असणं वा.....इत्यपि सूत्रपाठः स्यादिति भाति ॥

१. ‘ज्जासि त्ति बेमि हे १, २, ३. ला० ॥ २. अयं पाठश्चूर्णवेष्ट दृश्यते, तथापि पूर्वापरानु-
सन्धानेन अयं पाठोऽत्र समीचीनः प्रतिभाति । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्, तथा दृश्यतां सू०
३३४ ॥ ३. मच्छखलं वा नास्ति खेम्० जै० । “जे भिक्खू मंसादियं वा मच्छादियं वा मंसखलं
वा मच्छखलं वा आहेणं वा पहेणं वा हिंगोलं वा सम्मेलं वा अन्नयरं वा तहप्पारं विरुवरुवं
हीरमाणं पेहाए” इति निशीथसूत्रे एकादशोद्देशके, अत्र चूर्णिः—“जे भिक्खू मंसादिया (थं)
वा इत्यादि । जन्मि पगरणे मंसं आदीए दिज्जति पच्छा ओदणादि तं संसादी भजति, मंसाण वा
गच्छंता आदावेव पगरणं करेति तं वा संसादी, आणिएस्स मंसेइ आदावेव जणवयस्स मंसपगरणं
करेति पच्छा सयं परिमुज्जति तं वा संसादी भजति । एवं मच्छादियं पि वत्तव्वं । मंसखलं जत्थ
मंसाणि सोसिज्जति । एवं मच्छखलं पि । जमन्नगिहातो आणिज्जति तं आहेणं । जमन्नगिहं निज्जति
तं पहेणं । अथवा जं वधुवरातो वरचरं निज्जति तं आहेणं, जं वरचरातो वधुवरं निज्जति तं
पहेणं । अथवा वरवधूण जं आमव्वं परोप्परं निज्जति तं सव्वं आहेणं, जमन्नतो निज्जति तं
हिंगोलं । विवाहभतं सम्मेलं, अथवा सम्मेलो गोट्ठी, तीए भतं सम्मेलं मण्णति । अथवा कम्मरमेइ
व्हासिया जे ते सम्मेल, तेसि जं भतं तं सम्मेलं । गिहातो उज्जाणादिइ हीरंतं नीयमानमित्यर्थः ।
पेहा त्रेक्ष्य” इति निशीथचूर्णौ ॥ ४. अहेणं खे० । ‘अहेणं’ ‘आहेणं’ चू० ॥

संमेलं वा हीरमाणं पेहाए, अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुवीया बहुहरिया बहुओसा बहुउदया बहुउत्तिग-पणग-दगमट्टिय-मक्कडासंताणगा, वहवे तत्थ समण-मौहण-अतिहि-^१किवण-वणीमगा उवागता उवागमिस्संति, अच्चाइण्णा वित्ती, णो पण्णस्स णिक्खमण-पवेसाए, णो पण्णस्स वायण-पुच्छण-परियट्ठणा-^२उणुप्पेह-धम्माणु-योगर्चिताए । से एवं णच्चा तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं ५ संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्ज गमणाए ।

से भिक्खू वा २ जाव पविडे समाणे से ज्ञं पुण जाणेज्जा मंसादियं वां जाव संमेलं वा हीरमाणं पेहाए अंतरा से मग्गा अप्पंडा जाव संताणगा, णो जत्थ वहवे समण-मौहण जाव उवागमिस्संति, अप्पाइण्णा वित्ती, पण्णस्स णिक्खमण-पवेसाए, पण्णस्स वायण-पुच्छण-परियट्ठणा-^३उणुप्पेह-धम्माणुयोगर्चिताए । सेवं णच्चा तहप्पगारं १० पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं संखडिपडियाए अभिसंधारेज्ज गमणाए ।

३४९. से भिक्खू वा २ गाहावति जाव पविसिउत्तुकामे से ज्ञं पुण जाणेज्जा, खीरिणीओ गावीओ खीरिज्जमणीओ पेहाए, असणं वा ४ उवक्खडिज्जमाणं पेहार, पुरा अप्पवूहिते । सेवं णच्चा णो गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा । १५

से तमायाए एगंतमवक्कमेज्जा, एगंतमवक्कमित्ता अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा । अह पुंण एवं जाणेज्जा, खीरिणीओ गावीओ खीरियाओ पेहाए, असणं वा ४

१. ^०बीला खे० जै० ॥ २. ^०उस्सा खे० जै० । ३. ^०माहणा हे १, २. सं० ला० । “वहवे समणमाहणा उवागता उवागमिस्संति” वू० ॥ ४. ^०किविणं खे० हे १, २. ला० ॥ ५. उवगता खे० जैमू० खं० । उवागया उवागमिस्संति वा हे २ ॥ ६. तत्थाइण्णा खेमू० जैमू० वू० विना । “अत्यर्थं आइण्णा अच्चाइण्णा” वू० । “तत्राक्कीर्णी” शी० ॥ ७. ^०पेहधम्मा खे० जै० सं० खं० हे १ विना । “नापि प्राज्ञस्य ... नुप्रेक्षाधर्मानुयोगचिन्तायै वृत्तिः कल्पते” शी० ॥ ८. सेवं खे० जैमू० । “से एवं णच्चा” वू० ॥ ९. संखडिं नास्ति इ० । दृश्यतां सू० ३३८, ३४० ॥ १०. वा मच्छादियं वा जाव खं० ॥ ११. “एयासु चेव अप्पपाणादिस्स अप्पाइण्णासु” वू० । “अल्पप्राणा अल्पजीवा अल्पहरिता इत्यादिव्यत्ययेन पूर्ववदालापकः” शी० । एवं चूर्णि-नृत्यसुसारेण अप्पपाणा इति पाठेऽत्र स्यादिति माति ॥ १२. ^०माहणा हे १, ३. ला० । ^०माहणा उवागता भविस्संति इ० हे २ ॥ १३. ^०पेहाए धम्मा जै० सं० । ^०पेहा । धम्मा खे० । दृश्यता सू० ३४८ टि० ७ ॥ १४. सेवं णच्चा नास्ति खे० जै० ॥ १५. संखडिं नास्ति खे० जै० सं० खं० । दृश्यतां पृ० ११० टि० ६, सू० ३३८, ३४० ॥ १६. तुक्कामे खं० विना ॥ १७. खीरिणिमो खे० जै० सं० खं० इ० ॥ १८. ^०माणी ये सं० ॥ १९. “उवक्खडिज्जमाणे संजतद्वाए” वू० । “उपसंस्क्रियमाणम्” शी० ॥ २०. ^०यूहितो खे० जै० सं० ॥ २१. पुणेवं सं० जै० हे १, ३ ॥ २२. वा पाणं वा खाइमं वा सइमं वा उव सं० ॥

उवक्खडितं पेहाए, पुरा पंजुहिते । सेवं णत्वा ततो संजयामेव गाहावतिकुलं
पिंडवातपडियाए णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा ।

३५०. भिक्खागा णामेगे एवमाहंसु सैमाणा वा वसमाणा वा गामाणुगामं
दूइज्जमाणे-खुड्डाए खलु अयं गामे, संणिरुद्धाए, णो महालए, से हंता भयंतारो
५ बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरियाए वयह । संति तत्थेगतियस्स भिक्खुस्स
पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया वा परिवसंति, तंजहा-गाहावती वा गाहावतिणीओ
वा गाहावतिपुत्ता वा गाहावतिधूताओ वा गाहावतिसुण्हाओ वा धातीओ वा
दासा वा दासीओ वा कम्मकरा वा कम्मकरीओ वा । तहप्पगाराइं कुलाइं
पुरेसंथुयाणि वा पच्छासंथुयाणि वा पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविस्सिस्सामि,
१० अविद्याइंत्य लमिस्सैमि पिंडं वा लोयं वा खीरं वा दहिं वा णवणीतं वा घयं
वा गुलं वा तेलं वा महुं वा मज्जं वा मंसं वा संकुलिं फाणितं वा पूयं वा

१. एयुहिते खे० जै० । एयुड्धिप सं० । एयुधिते खं० ॥ २. से एवं हे १, २ ॥ ३. स(सा-
खे०)माणे वा वसमाणे वा खे० जै० हे १, २, ३. इ० । अत्र चूर्णनुसारेण सैमाणा वा
वसमाणा वा गामाणुगामं दूइज्जमाणा इति पाठः प्रतीयते, वृत्त्यनुसारेण तु सैमाणा वा वसमाणा
वा गामाणुगामं दूइज्जमाणा इति भाति । “भिक्खणसीला भिक्खागा । नामप्रह्णा दग्गभिक्खागा ।
एगे, ण सव्वे । एवमवधारणे । आहंसु व्रुवां । सामाणा वुड्ढासी, वसमाणा णवक्कपविहारी,
दूतिज्जमाणा [मा]सकप्पं चउमासकप्पं वा काउं संकममाणा कहिंचि गामे ठिता उड्ढवद्धे अहवा
हिंजमाणा । माहट्ठाणेण मा अम्हं खेतसारो भवतु ति पाहुणए आगते २ भणंति-खुड्डाए खलु
अयं” चू० । “भिक्खणसीला भिक्खा नामैके साधवः केचनैवमुक्तवन्तः, किम्भूतास्ते
इत्याह-‘समानाः’ इति अंधाबलपरिक्षीणतयैकस्मिन्नेव क्षेत्रे तिष्ठन्तः, तथा ‘वसमानाः’ मासकल्प-
विहारिणः, त एवंभूता प्राचूर्णकान् समायानान् ग्रामानुग्रामं दूयमानान्-गच्छत एवमुचुः-यथा
क्षुल्लकोऽयं ग्रामो ...” शी० । “जे भिक्खू सा(स-प्र०)माणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं
वा दूतिज्जमाणे पुरेसंथुयाणि वा पच्छासंथुयाणि वा कुलाइं पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविस्सति,”
इति निशीथसूत्रे द्वितीयोद्देशके, अथ चूर्णिः-“जे भिक्खू समाणे इत्यादि । भिक्खू पूर्ववत् ।
‘सामाणो’ नाम समचीनः अप्रवसितः, को सो ? वुड्ढो वासः । ‘वसमाणो’ उदुवद्धिते अट्ठमासे
वासावासं च नवमं, एवं नवविहं विहार विहरतो वसमाणो भणति । अनु पच्छाभावे, गामातो
अत्रो गामो अणुगामो, दोष वासेषु सिसिर-गिम्हेषु वा रीइज्जति ति वूइज्जति” इति
निशीथचूर्णौ ॥ ४. भिक्खापडियाए खे० जै० ॥ ५. पुत्तो खे० जै० सं० ॥ ६. अविद्या इत्थ
हे २ । अविज्ज इत्थ हे ३ । “त्यदायव्ययात् तत्स्वरस्य लृक्” [सि० ८१।१४०] इति
सूत्रेण ‘अविद्याइं इत्थ’ इत्यस्य स्थाने ‘अविद्याहंत्थ’ इति भवेदिति ध्येयम् ॥ ७. ‘ससामी
खे० जै० सं० खं० ॥ ८. “लुत्तरसं लोबगं, वण्णादिजपेतं असोमणमित्यर्थः” चू० ।
“लोयमितीन्द्रियावुकूलं रसाणुपेतमुच्यते” शी० ॥ ९. सक्कुलिं इ० चू० । संकुलिया ला०
हे १ । तुलना दशव० ५।१।१०२। गुर्जरभाषायां ‘तल्लाकळी’ इति प्रसिद्धः प्रयोगः ॥
१०. “पूवओ उल्लं खज्जगं” चू० । लिप्पनुसारेणात्र ‘पूयं’ ‘पूवं’ वेति पाठोऽपि भवेत् ॥

‘सिहरिणिं वा, तं पुत्रमेव भोच्चा’ पिच्चा पडिग्गहं चै संलिहिय संमज्जिय ततो पच्छा भिक्खूहिं सँद्धिं गाहावतिकुलं पिंडवातपडियाए पविसिस्सामि वा णिक्ख-
मिस्सामि वा । माइड्डाणं संफासे । णो एवं करेज्जा ।

से तत्थ भिक्खूहिं सँद्धिं कालेण अणुपविसित्ता तत्थितरातिथरेहिं कुलेहिं
साँमुदाणियं एसितं वेसितं पिंडवातं पडिगाहेत्ता आहारं आहारेज्जा ।

३५१. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं ।

॥ प्रथमस्य चतुर्थोद्देशकः समाप्तः ॥

[पंचमो उद्देश्यो]

३५२. से भिक्खू वा २ जाव पविडे समणे से जं पुण जाणेज्जा, अग्ग-
पिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए, अँगपिंडं णिक्खिप्पमाणं पेहाए, अग्गपिंडं हीरमाणं १०
पेहाए, अँगपिंडं परिमाइज्जमाणं पेहाए, अग्गपिंडं परिमुँज्जमाणं पेहाए, अग्गपिंडं
परिद्विज्जमाणं पेहाए, पुरा अँसिणादि वा अवहारादि वा, पुरा जत्थउणे समण-
माँहण-अतिहि-क्किवण-वणीमगा खद्धं खद्धं उवसंकमंति, से हंता अहमवि खँद्धं
२ उवसंकमामि । माइड्डाणं संफासे । णो एवं करेज्जा ।

३५३. से भिक्खू वा २ जाव समणे अंतरा से वैप्पाणि वा फलिहाणि वा १५

१. सिहरिणिं चू० ॥ २. पिच्चा नास्ति खे० जैमू० सं० खं० । “तं भोच्चा पच्छा साहुणो हिंजावेति”
चू० । “तल्लब्धं पूर्वमेव भुक्त्वा पेयं च पीत्वा” श्री० ॥ ३. च नास्ति हे १, २, ३. इ० ॥
४. सद्धं सं० इ० ॥ ५. ण पुवं खे० जै० ॥ ६. तत्थितरातिरेहिं सं० खं० । तत्थितरेतरेहिं
हे १, २, ३ । दृश्यतां सू० ३४१ ॥ ७. सस्सुं हे १, २, ३. इ० । दृश्यतां सू० ३४१ ॥
८. एवं हे १, २, ३. ला० खं० । दृश्यतां सू० ३३४ ॥ ९. समाप्तः नास्ति हे १, ३ विना ॥
१०. अग्गपिंडं नास्ति हे १, २, ३. ला० इ० ॥ ११. अग्गपिंडं परिमाइज्जमाणं पेहाए नास्ति
सं० ला० ॥ १२. मुँज्जमाणं हे २, ३ ॥ १३. असि(स हे ३)णादि वा अवहारादि वा हे १,
२, ३. ला० इ० । “पुरा असणादी वा तत्थेव मुँजंति जहा वोडियसरक्खा, अवहरत्ति
णाम उक्खुति” चू० । “पुरा...अशितवन्त”, तथा पूर्वमपहतवन्त ” श्री० ॥ १४. “माहणा
असि” सं० । “माहणाति” खं० ॥ १५. खद्धं उक्खं खे० जै० हे १, २, ३ । “खद्धं
खद्धं णाम बहवे उवसंकमंति तुरियं च, तत्थ भिक्खू वि तहेव” चू० । “अमणादयः
खद्धं खद्धं नि त्वरितं त्वरितमुपसंकमन्ति, स मिश्रुः.....आलोचयेत्, यथा-हन्त.....
अहमपि त्वरितमुपसंकमामि” श्री० ॥ १६. दृश्यतां सू० ६७३ । तुलना-दृश्यते ५।२।७, ९ ॥

पागाराणि वा तोरणाणि वा अगलाणि वा अगलपासगाणि वा, सति परक्खे संजयामेव परक्खेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा ।

केवली ब्रूया-आयाणमेतं । से तत्थ परक्खममाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा, से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा तत्थ से काए उच्चारणे वा पासवणेण वा खेलेण
५ वा सिंघाणएण वा वंतेण वा पित्तेण वा पूएण वा सुक्खेण वा सोणिएण वा उवलित्ते सिया । तहप्पगारं कायं णो अणंतरहियाए पुढवीए, णो ससणिद्धाए

१. पयलेज्ज वा पक्खलेज्ज वा पवडेज्ज वा हे १ । “प्रचलेत् कम्पेत् प्रस्खलेद्वा, तथा प्रपतेद्वा” शी० ॥ २. पयडेज्ज खे० जै० सं० खं० इ० । दृश्यतां दशवै० ५।१।५ ॥ ३. सिंघाणेण सं० । “सिंहानकेन” शी० ॥ ४. “अणंतरहिता नाम, तिरो अंतर्धानि, न अंतरहिता, सचेतना इत्यर्थः, सचेतना, अहवा णो अणतेहिं रहिता इत्यर्थः । इत्यर्थं (अन्वर्थं ?) न दीसति । ससणिद्धा, चडओ- [५] इत्य पाणियभरितो पल्हत्थतो, वासं वा पडियमेतत्तं । ससरक्खा सचित्ता मट्ठिता तहिं पडति या सगडमादिणा णिज्जमाणी कुंभकारादिणा लवणं वा । चित्तमत्ता सिला सिला एव सचित्ता । लेद्ध मट्ठिताचंडओ सचित्तो चेव । कोलो नाम धुणो, तस्स आवासं कट्ठं, अच्चे वा दासए जीवपतिट्ठिते हरितादीणं उवरिं उदेहिगणे वा सचित्तो वा । सअंडे सपाणे पुव्वभणित्ता । आमज्जति एक्कसिं । पमज्जति पुणो पुणो” चू० ।

“अंतररहिताऽणंतर ईसि उल्ला उ होति ससणिद्धा ।

रण्णरण विभिन्ना फासुगपुढवी तु ससरक्खा ॥ ४२५८ ॥

अंतरणं व्यवधानं, तेण रहिता निरंतरा इत्यर्थः । अधवा पुढवी अणंतभावेण रहिता असंख्येय-जीविका, पज्जन्तं पडुक्खं संख्येया नि । अधवा जीए पुढवीए अता जीवेहिं रहिया सा पुढवी अंतरहिया, ण अंतरहिता अणंतरहिता, सर्वा सचेतना, न सिंघा इत्यर्थः । ईसि उल्ला ससणिद्धा । सयं पुढवी अचित्ता सचित्तेण आरण्णरण वितिभिन्ना ससरक्खा ।

चित्तं जीवो भणितो तेण सह गया तु होति सचित्ता ।

पासाणसिला रंदा लेद्ध पुण मट्ठियालेद्ध ॥ ४२५९ ॥

सचेयणा रंदा महासिला, सचित्तो वा लेद्ध लेद्धओ ।

कोला उ धुणा तेसिं आवासो तप्पतिट्ठियं दारं ।

अंडा तु मुदिगादी पाणमगहणे तसा चउरो ॥ ४२६० ॥

बीयं तु अप्परूढं तदेव रूढं तु होति हरितादी ।

कीडगनगरुत्तिगो सअंकुर निरंकुरो पणओ ॥ ४२६१ ॥

कोला धुणा, तेसिं आवासदारुए । दारुए वा जीवपतिट्ठिए, सपाणे वा दारुए पुढवीए वा । एवं सबीए दारुए पुढवीए वा । अणंकुरियं बीयं, तं चेव अंकुरम्भिणं हरितं । कीडियणगरगो उत्तिगो फुरगद्दमो वा । पणगो पंचवण्णो संकुरो अणंकुरो वा । ओसा त्रेहो । अडगा मुद्दंगा-दिगा । दगमट्ठिया चिक्खलो सचित्तो मीसो वा ।

भक्कडसंताणो पुण छतापुढतो उ होइ अप्फुडितो ।

संक्रमणं तस्सेव उ पिवीलिगादीणि अण्णेसिं ॥ ४२६२ ॥

पुढवीए, णो ससरक्खाए पुढवीए, णो चित्तमंताए सिलाए, णो चित्तमंताए लेलूए, कोलावासंसि वा दासए जीवपतिद्धिते सअंडे सपाणे जाव संताणए णो (?) आमजेज्ज वा, णो (?) पमजेज्ज वा, संलिहेज्ज वा णिल्लिहेज्ज वा उच्चलेज्ज वा उच्चट्टेज्ज वा आतावेज्ज वा पैयावेज्ज वा ।

से पुच्वामेव अप्पससरक्खं तणं वा पत्तं वा कट्ठं वा सक्करं वा जाएज्जा, जाइत्ता ५
से त्तामायाए एगंतमवक्कमेज्जा, २ [त्ता] अहे ज्ञामयंङ्गिलंसि वा जाव अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि पडिलेहिय २ पमज्जिय २ ततो संजयामेव आमजेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा ।

३५४. से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से ज्ञं पुण जाणेज्जा गोणं वियालं पंडिपहे पेहाए, महिसं वियालं पंडिपहे पेहाए, एवं मंणुस्सं आसं हत्थि १०
सीहं वग्गं ११ विगं दीवियं अच्छं तरच्छं परिसरं सियालं विरालं सुणयं कोलसुणयं कोकंतियं चित्तांचेल्लडयं वियालं पडिपहे पेहाए सति परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा ।

कोलियपुडगं अफुडियं संताणगो, तस्सेव फुडियस्स गमणकाले संकमणं भण्णति । अह्वा संताणगसंकमणं पिपीलिका-मक्खोडगादीण भण्णति ।” इति निश्रियचूर्णो त्रयोदशोद्देशके पृ० ३७६-७७ ॥

१. दाहवे खे० जै० सं० इ० । दाहणे खं० ॥ २. संताणाए खे० जै० । ससंताणाए खं० । “यावत् ससन्तानके” शी० ॥ ३. अत्रेदं बोध्यम्—णो अणंतरहियाए पुढवीए इत्यादौ ‘णो’शब्दस्य उपात्तात्वात् पुनरत्र ‘णो’शब्दोपादानं निरर्थकं भाति, संलिहेज्ज वा इत्यादावपि ‘णो’पदं क्वचिदपि न दृश्यते, अतः ‘णो’पदं मूले लेखकप्रमादेनायातमिति स्पष्टं प्रतीयते । एवमग्रेऽपि । अतः संताणए आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा इति पाठः समीचीनः प्रतीयते । दृश्यता टि० १, सू० ३७१, ५७५, ६१२, ६५३ ॥ ४. णो नास्ति खं० ला० ॥ ५. जिल्लि० सं० । णिल्लिहेज्ज वा नास्ति हे २. इ० । “न संलिखेत् [न मिलिखेत्—सु०] नोद्वर्तनादिनो-द्वलेत्” शी० ॥ ६. पायां खे० जै० खं० ॥ ७. तणं वा नास्ति सं० ॥ ८. तुलना—दशवै० ५।१।१२ । “मणुस्सं(स्स प्र०)विबालो णाम गहिल्लमतओ, गहिल्लओ रणपिसाइयागहितो वा, सेसा गोणादि मारगा अलक्खिता वा” चू० । अग्रे तृतीयाध्यक्षे तृतीयोद्देशेऽपि “मणुस्सवियालं”-पदं चूर्णो प्रथमं दृश्यते । अतो ‘गोणं वियालं’ इत्यस्य स्थाने ‘मणुस्सं वियालं’ इति पदं चूर्णसुसारेणार्थं पदं भाति ॥ ९. पडिप्पहं खं० ला० इ० हे १, २ । “पन्थानं प्रति प्रतिपथं (थः—शीखं २ विना), तस्मिन् स्थितम्” शी० ॥ १०. पडिपहं इ० ॥ ११. मां हे १, २, ३. इ० ॥ १२. वगं खे० जै० हे १, २ । वेगं खं० हे ३ । “वगं ति वृक्कम्” शी० ॥ १३. चिल्लं सं० विना । “चित्तांचेल्लडयं ति आरण्यको जीवविशेषः, तमिति” शी० । दृश्यतां सू० ५१५ ॥

३५५. से भिक्खू वा २ जाव समाणे अंतरा से ओवाए वा खाणुं वा कंटाए वा घसी वा मिलुगा वा विसमे वा विज्जले वा परियावज्जेजा। सति परक्कमे संजयामेव [परक्कमेजा], णो उज्जुयं गच्छेजा।

३५६. से भिक्खू वा २ गाहावतिकुलस्स दुवारवाहं कंटगबोदियाए पडि-
५ पिट्ठितं पेहाए तेसिं पुच्वामेव उग्गहं अणुण्णविय अपडिलेहिय अप्पमज्जिय णो अवंगुणेज्ज वा पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा। तेसिं पुच्वामेव उग्गहं अणुण्ण-
विय पडिलेहिय पमज्जिय ततो संजयामेव अवंगुणेज्ज वा पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा।

३५७. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेजा, समणं वा माहणं वा गामपिंडोलमं वा अतिहिं वा पुव्वपविट्ठं पेहाए णो तेसिं संलोए
१० सपडिदुवारे चिट्ठेजा।

* कैवली बूया-आयाणमेतं। पुरा पेहा एतस्सङ्गाए परो असणं वा ४
✓ आहट्टु दलएजा। अह भिक्खूणं पुच्वोवदिट्ठा एस पत्तिण्णा, एस हेतू, एस उवएसे-जं णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठिजा।*

से तमादाए एगंतभवक्कमेजा, २ [त्ता] अणावायमसंलोए चिट्ठेजा। से से
१५ परो अणावातमसंलोए चिट्ठमाणस्स असणं वा ४ आहट्टु दलएजा, 'से सेवं वदेजा-आउसंतो समणा ! इमे भे असणे वा ४ सव्वजणाए णिसिडे, तं सुंजह वं णं परिभाएह वं णं। तं चेगतिओ पडिगाहेत्ता तुसिणीओ उवेहेजा-अविथाइं एयं मेमामेव सिया। माइट्ठाणं संफासे। णो एवं करेजा।

१. उवाए ६०। उवाओ खे० जै० हे १, २। उववाओ हे ३। "खुड्जाह खा(उवा १)यति अस्थिति उवात" चू०। "अवपातो गति" शी०। तुलना-दशवै० ५।१।४। "अहो पतणं ओवाओ खट्ठा-कूव-झिरिडाती" दश० चू० ५।१।४॥ २. "दुवारवाहा अगदार" चू०। "दुवारवाहं ति द्वारभागः तम्" शी०। दश्यातं सू० ३६०॥ ३. अणुण्णविय खे० जै०॥ ४. अवगुं हे १ सं०॥ ५. ## एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खं० हे १, २, ३. ६० ला० शी०। चूर्णौ तु व्याख्यातोऽयं पाठः॥ ६. दश्यातं सू० ३९१॥ ७. पुच्वोवति(इ सं०)ट्ठं चू० विना। दश्यातं सू० ३६३ टि० १३। "पुच्वो[वि]दिट्ठा ए[स] पदण्णा प्रतिज्ञा हेतुस्सपदेशः भगवता(तो) जं णो संलोए" चू०॥ ८. से य से वं खे० जैमू० खं०। से य(अं हे १, २, ३) वं इ० ला० हे १, २, ३। सेवं वं जैसं०। "प्रयच्छंथैतद् ब्रूयात्" शी०॥ ९. णिसिडे खे० जै०॥ १०, १२. व नास्ति सं०। वा जै०॥ ११. परियाभाएध खे० जै०। परि(डि सं०)-याभाएध खं० सं०॥ १३. एवं खं० सं० विना। "ममैवायमेकस्य दत्तः, अपि चायमल्पत्वाद् ममैवैकस्य स्यात्" शी०॥ १४. मममेव इ० खे० सं० विना॥ १५. एवं माइट्ठाणं हे १, २, ३. ला० जि०। "एवं च मातृस्थानं संसृजेत्" शी०॥

से त्तायाए तत्थ गच्छेज्जा, २ [त्ता] से पुव्वामेव आलोएज्जा आउसंतो समणा । इमे भे असणे वा ४ सव्वजणाए णिसट्ठे, तं भुंजह वं णं परियाभाएह व णं । से णमेवं वदंतं परो वदेज्जा-आउसंतो समणा । तुमं चेव णं परिभाएहि । से तत्थ परिभाएमाणे णो अप्पणो खद्धं २ हायं २ ऊंसदं २ रसियं २ मणुणं २ णिद्धं २ लुक्खं २ । से तत्थ अमुच्छित्ते अगिद्धे अगहिए ५ अणज्झोववण्णे बहुसममेव परिभाएज्जा ।

से णं परिभाएमाणं परो वदेज्जा-आउसंतो समणा ! मा णं तुमं परिभाएहि, सव्वे वेगतिआ मोक्खामो वा पाहामो वा । से तत्थ भुंजमाणे णो अप्पणो खद्धं खद्धं जाव लुक्खं । से तत्थ अमुच्छिए ४ बहुसममेव भुंजेज्जा वा पाएज्जा वा ।

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से ज्ञं पुण जाणेज्जा, समणं वा माहणं वा १० गामपिंडोलगं वा अतिहिं वा पुव्वपविट्ठं पेहाए णो ते उवातिकम्म पविसेज्जा वा ओभासेज्जा वा । से त्तायाए एगंतमवक्कमेज्जा, २ [त्ता] अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा । अह पुणेवं जाणेज्जा पडिसेहिए व दिण्णे वा, तओ तम्मि णिवट्ठिते संजयामेव पविसेज्जा वा ओभासेज्जा वा ।

३५८. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

१५

॥ 'पिण्डैवणाध्ययनस्य पञ्चमः ॥

[छट्ठो उद्देसओ]

३५९. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से ज्ञं पुण जाणेज्जा, रसेसिणो बहवे पाणा घासेसणाए संथडे संणिवतिए पेहाए, तंजहा-कुक्कुडजौतियं वा

१. इदं 'व णं' नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० । वा णं सं०, एवमप्रपि ॥ २. णामेवं सं० । णेवं सं० खे० विना । "से अथैनं साधुमेवं ब्रुवाणं कञ्चिच्छमणादिरेवं ब्रूयात्" शी० ॥ ३. ऊसदं खे० जै० इ० । "ऊसदं ति उच्छ्रितं वर्णादिगुणोपेतम्" शी० । तुलना-दशवै० ५।२।२५ ॥ ४. सम एव खे० जै० ॥ ५. परिभाएज्जा । से णं परिभाएमां खे० जै० । परिभाएज्जा से णं पमां इ० ॥ ६. वेगलो ठिया मोक्खामो हे २ । "एकत्र व्यवस्थिता वयम्" शी० । "एकत्र स्थिता वयम्" शी० १ ॥ ७. पीइज्जा जैसं० । पिण्ण हे १, २, ३. ला० ॥ ८. से यमां खे० जै० सं० ॥ ९. खे० विना-णिवट्ठिते खे० जै० सं० ला १ । नियत्तिए तओ संजया हे १, २, ३. इ० । तुलना-दशवै० ५।२।१३ । "ततस्तस्मिन् 'निवृत्ते' गृह्याज्जिगते सति ततः सयतः एव प्रविशेदवभाषेत वेति" शी० ॥ १०. एव हे १, २, ३ । "एवं च तस्य" शी० । "एवं खलु" चू० । दस्यतां सु० ३३४ ॥ ११. प्रथमस्य पञ्चमोद्देशकः समासः हे १, २, ३. इ० ला० ॥ १२ जातीयं चू० ॥

सूरजजातियं वा, अग्गपिंडसि वा वायसा संथडा संणिवतिया पेहाए, सति परक्कमे संजया णो उज्जुयं गच्छेज्जा ।

३६०. से भिक्खू वा २ जाव समाणे णो गाहावतिकुलस्स दुवारसाहं
 ५ अवलंबिय २ चिट्ठेज्जा, णो गाहावतिकुलस्स दगळ्हुणमेत्तए चिट्ठेज्जा, णो गाहा-
 वा वतिकुलस्स चंदणिउयए चिट्ठेज्जा, णो गाहावतिकुलस्स अंसिणाणस्स वा वच्चस्स
 वा संलोए संपडिदुवारे चिट्ठेज्जा, णो गाहावतिकुलस्स आलोयं वा थिग्गलं वा
 संधिं वा दग्गभवणं वा बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलियाए वा उद्दिसिय २
 ओणमिय २ उण्णमिय २ णिज्झाएज्जा । णो गाहावतिं अंगुलियाए उद्दिसिय २
 १० जाएज्जा, णो गाहावतिं अंगुलियाए चालिय २ जाएज्जा, णो गाहावतिं अंगुलियाए
 गाहावतिं वंदिय २ जाएज्जा, 'णो व णं फरुसं वदेज्जा ।

- अह तत्थ 'कंचि भुंजमाणं पेहाए' तंजहा-गाहावतिं वा जाव कम्मकारिं
 वा से पुव्वामेव आलोएज्जा-आउंसो ति वा भइणी ति वा दाहिसि मे एत्तो
 १५ अण्णतरं भोयणजातं ? से सेवं वदंतस्स परो हत्थं वा मतं वा दाव्वि वा भायणं
 वा सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोल्लेज्जा वा पधोएज्जा वा । से
 पुव्वामेव आलोएज्जा-आउंसो ति वा भगिणी ति वा मा एतं तुमं हत्थं वा मतं

१. संजए सं० । यद्यपि संजयामेव परक्कमेज्जा इति पाठः पूर्वापरसूत्रेषु दृश्यते, [दृश्यतां सू० ३५३, ३५४, ३५५], तथापि अत्र शी० मध्ये "सति पराक्कमे-अन्थस्मिन् भागान्तरे 'संथतः' सम्मगुपयुक्तः संयतामन्त्रणं वा, ऋजुः तदभिमुखं न गच्छेत्" इति वृत्तिदर्शनात् संजया इति पाठोऽत्र मूले आहत इति ध्येयम् ॥ २. 'बाहं खं० । "दुवारबाधा दुवारपिंडो" चू० खं० । चूर्यनुसारेण पूर्वापरानुसन्धानेन च दुवारबाहं इति पाठोऽत्र शोभनो भाति । दृश्यतां सू० ३५६ । "द्वारशास्त्रम्" शी० ॥ ३. "अवलंबणं अवर्त्यभणं काएण वा हत्थेण वा दुव्वल-कुट्टि उद्देहिपक्कवहिते । फलहिवं फलिहो चेव, दारं उत्तरंतरो, कवाहं(ड ?) दोरणेसु एते चेव दोसा । दगळ्हुणं जत्थ पाणिणं छड्डिज्जति । चंदणिउदगं जहिं उच्चिट्ठभायणादी धुव्वति ।" चू० । चूर्यनुसारेणात्र सूत्रे कश्चित् पाठभेदः प्रतिभाति ॥ ४. सिणाणस्स जैसं हेसं० २ । "आ(अ)सिणाणं जहिं प्हायति" चू० । "तथा स्नान-वर्चः-संलोके तत्प्रतिद्वारे वा न तिष्ठेत्" शी० । तुलना-दशवै० ५।१।२५ ॥ ५. संप० खे० जै० ॥ ६. तुलना-दशवै० ५।१।१५ ॥ ७. वा नास्ति हे २. इ० ॥ ८. 'ए वा उ० खं० ॥ ९. उक्खल्लंपिय सं० । उक्खल्लंपिय खं० । "सव्वा(द्वा ?) तीहिं उक्खल्लंपिय (उक्खल्लंपि ?) चुल्लेहि" चू० । "तथा कण्हयनं कृत्वा" शी० ॥ १०. नो वयणं जैसं हे २. खं० । नो चेव णं इ० । "नैव तं शृहपतिं पखं वदेत्" शी० । तुलना-दशवै० ५।२।२९ ॥ ११. किंचि चू० ॥ १२. तंजहा नास्ति हे १, २ ॥ १३. 'सो त्ति वा भइणि त्ति वा खे० जै० । 'सो त्ति वा भइणीत्ति वा खं० ॥ १४. सो त्ति(त्ति इ०) वा भगिणी [त्ति खं० हे ३] वा खं० हे १, २, ३. इ० ॥

दत्विं वा भायणं वा सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेहि वा पधोवाहि वा, अभिकंखसि मे दातुं एमैव दलयाहि ।

से सेवं वदंतस्स परो हत्थं वा ४ सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोइत्ता आहट्टु दलएज्जा । तहप्पगारेणं पुरोकम्मकतेणं हत्थेण वा ४ असणं वा ४ अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहेज्जा । ५

अह पुंणेवं जाणेज्जा णो पुरेकम्मकतेणं, उदउल्लेणं । तहप्पगारेणं उदउल्लेण हत्थेण वा ४ असणं वा ४ अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

अह पुंणेवं जाणेज्जा—णो उदउल्लेण, ससणिद्धेण । *सेसं तं चेव ।

एवं ससरक्खे मट्ठिया ऊसे हरियाले हिंगुलुएँ मणोसिल्ल अंजणे लोणे गेरुय वणिणय सेडिय सोरड्डिय पिड्ड कुक्कुस उकुड्ड असंसट्ठेण । १०

अह पुंणेवं जाणेज्जा — णो असंसट्ठे, संसट्ठे । तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेण वा ४ असणं वा ४ फासुयं जाव पडिगाहेज्जा ।

< अह पुण एवं जाणेज्जा—असंसट्ठे, संसट्ठे । तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेण वा ४ असणं वा ४ फासुयं जाव पडिगाहेज्जा । >

१. भायणं वा नास्ति खे० जैमू० सं० खं० ॥ २. पधोएहि इ० हे २ ॥ ३. एवमेव हे १, २. जै० सं० इ० विना ॥ ४. पुण एव हे १, २, ३. जै० इ० ॥ ५. पुण एवं खे० सं० खं० हे १ विना ॥ *से सेवं चेव खं० ॥ ६. ससरक्खे उदउल्ले ससणिद्धे मट्ठिया संमू० खेमू० जै० खं० हे १, २, ३ । प्रागेव उदउल्ले ससणिद्धे इति पदद्वयस्य व्याख्यातत्वादज्ञातिदेशो नावश्यकः, वृत्तावपि रजोऽनन्तरं श्रुतिकाया एव निर्देशः । अतः ‘उदउल्ले ससणिद्धे’ इति पदद्वयरहितः खेसं संसं० इ० पाठः शोभनः प्रतीयते इति स मूलेऽस्माभिः स्थापित इति ज्ञेयम् । दृश्यतां निशी० चू० शा० १४६-८; १८४८-९ । विस्तरेण जिज्ञासुभिर्देशवैकालिकसूत्रस्य पञ्चमे पिण्डेपणाध्ययने पञ्चमे उद्देशके ३२ तः ५१ गाथाः सट्ठिप्पणा विलोकनीयाः ॥ ७. ‘ऊए हे १, ३. इ० ॥ ८. कुक्कुस उकुड्डं खे० । कु सक्कए य उकुड्डं हे १, २. जै० इ० ला० । कुक्कुसुक्कं सं० हे ३ ॥ ९. अ० नास्ति खं० इ० विना ॥ १०. पुण एवं हे १, २, ३ ॥ ११. फासुयं वा जाव खे० जैमू० सं० खं० ॥ १२. < > एतच्चिह्नान्तर्गतसिद्धं सूत्रं हे १. जि० ला० १ विनाऽन्यत्र न दृश्यते तथापि श्री०वृत्तौ काञ्चिच्चि० प्रतिषु व्याख्यानं दृष्ट्वा तदनुसारेणास्माभिर्मूले स्थापितमिति विभावनीयम्, श्री०वृत्तौ हि काञ्चिच्चि० प्रतिषु एवं दृश्यते—“अहेत्यादि । अथ पुनरसौ मिश्ररेवं जानीयान्, तद्यथा—उदकादिनाऽसंसृष्टो हस्तादिस्ततो गृहीयात्, यदिवा तथाप्रकारेण दातव्यद्रव्यजातीयेन संसृष्टो हस्तादिस्तेन तथाप्रकारेण हस्तादिना दीयमानमाहारादिकं प्रासक्यमेवणीयमिति कृत्वा प्रतिगृहीयादिति” श्री० । श्रीखं० १ मन्वे तु समप्रोऽप्ययं पाठो न दृश्यत इति ज्ञेय ॥ १३. संसट्ठे नास्ति हे १. जि० ॥

३६१. से भिक्खू वा २ [जाव समाणे] से जं पुण जाणेज्जा—पिहुयं वा बहुरयं वा जाव चाउलपलं बं वा अस्संजए भिक्खुपडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव मक्कडासंताणाए कोट्टिसु वा कोट्टेति वा कोट्टिस्संति वा उप्फणिसु वा ३ । तहप्पगारं पिहुयं वा जाव चाउलपलं वा अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

५ ३६२. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा—बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं अस्संजए भिक्खुपडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव संताणाए भिंदिसु वा भिंदंति वा भिंदिस्संति वा रुंत्तिसु वा ३, बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

३६३. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा—असणं वा ४ १० अगणिणिकिखत्तं, तहप्पगारं असणं वा ४ अफासुयं लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

केवली बूया—आयाणमेतं । अस्संजए भिक्खुपडियाए उस्सिचमाणे वा 'निसिचमाणे वा आमज्जमाणे वा पमज्जमाणे वा उतारेमाणे वा उयत्तमाणे अगणिजीवे हिंसेज्जा । अह भिक्खूणं पुव्वोवदिद्वा एस पत्तिण्णा, एस हेतू, एस कारणं, एसुवदेसे—जं तहप्पगारं असणं वा ४ अगणिणिकिखत्तं अफासुयं १५ अणेसणिज्जं लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

३६४. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

॥ "पिण्डैवणाध्ययनस्य षष्ठोद्देशकः समाप्तः ॥

१. जाव समाणे जि० विना नास्ति । "स भिक्खुभिस्सार्थं गृहपतिकुलं प्रविष्टं सत्" शी० ॥
 २. मक्कडा नास्ति हे १ ॥ ३. णए जै० हे २ विना । "चित्तमत्यां शिलायां थावद् मक्कटसन्तानोपेतायाम्" शी० । द्रव्यतां सू० ३६२ ॥ ४. कोट्टिसु हे १, २. जै० चू० ॥
 ५. हे १. इ० विना—उफु० सं० खं० । उफु० खे० हे २, ३. ला० । उप्फि० जै० । अत्र 'उप्फणिसु वा ३' इत्यस्य 'उप्फणिसु वा उप्फणंति वा उप्फणिस्संति वा' इत्यर्थो ज्ञेयः ॥ ६. पिहुं वा खं० हे १, २. इ० । पिहुं वा खे० जै० ॥ ७. अफा० खे० जै० ॥
 ८. णए खं० इ० । "पूर्वोक्तविशेषणविशिष्टायां शिलायाम्" शी० । द्रव्यतां सू० ३६१ ॥
 ९. रुंत्तिसु खे० जै० सं० खं० । "रुत्तति वा" चू० । "रुत्तिसु व ति पिष्टवन्तः" शी० । अत्र 'रुत्तिसु वा ३' इत्यस्य 'रुत्तिसु वा रुत्तति वा रुत्तिस्संति वा' इत्यर्थो ज्ञेयः ॥
 १०. निसिचं हे १, २. इ० चू० । "निसिचति तर्हि अणं छुमति" चू० ॥ ११. उतारे० सं० जै० । "उयत्त० उतारेमाणे वा अगणिविराहणा" चू० । "तथाऽवतारयन्, तथा प्र(परि शीखं० २, अप मु०)वर्तयन् तिरस्त्रीनं कुर्वन्" शी० ॥ १२. उयत्ते० हे १, २, ३ जै० इ० ला० । उत्तरमाणे खं० । द्रव्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ १३. एस कारणं नास्ति खे० सं० । तुलना सू० ३५७ ॥ १४. अफा० खे० जै० ॥ १५. पुवं खं० हे १, २, ३. इ० । द्रव्यतां सू० ३३४ ॥ १६. प्रथमस्य षष्ठो हे १, २, ३. इ० ॥

[सत्तमो उद्देसओ]

३६५. से भिक्खु वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेजा-असणं वा ४ खंधंसि वा थंमंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा पासादंसि वा हम्मियतलंसि वा अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि उवणिक्खित्ते सिया । तहप्पगारं मालोहडं असणं वा ४ अफासुयं णो पडिगाहेजा ।

५

केवली वूया-आयाणमेतं । अस्संजए भिक्खुपडियाए पीढं वा फलगं वा णिस्सेणिं वा उदूहलं वा अँवहडु उस्सवियँ द्रुहेजा । से तत्थ द्रुहमाणे पयलेज्ज वा पँवडेज्ज वा । से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा हत्थं वा पादं वा बाहुं वा ऊरुं वा उदरं वा सीसं वा अण्णतरं वा कायंसि इंदियजायं लूसेज्ज वा, पाणाणि वा ४ अभिहणेज्ज वा, वेत्तेज्ज वा, लेसेज्ज वा, संघसेज्ज वा, संघट्टेज्ज वा, परियावेज्ज वा, किलामेज्ज वा, [उद्देवेज्ज वा ?] ठाणाओ ठाणं संकामेज्ज वा, [जीवियाओ ववरोवेज्ज वा ?] । तं तहप्पगारं मालोहडं असणं वा ४ लाभे संते णो पडिगाहेजा ।

१०

३६६. से भिक्खु वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेजा — असणं वा ४

१. खंमंसि वा सं० । थंमंसि वा नास्ति इ० । “खंधो पागारओ अहवा खंधो, सो तज्जातो अतज्जातो वा, अ(त)ज्जातो अबवीए गोडलाविस्स उवनिक्खित्तं होज्ज, अतज्जातो घरे चेव पाह्णखंधो वा, तज्जातो गिरिणगरे, अतज्जातोऽन्यत्र” कू० । “स्कन्धे अर्धप्राकारे स्तम्भे वा शैलदारुमयादौ, तथा मन्त्रके माले वा” शी० । चूर्णोद्यनुसारेण असणं वा ४ खंमंसि वा मंचंसि वा इत्यपि पाठः स्यादिति विभावनीयम् । द्रव्यतां सू० ४१९ । निशीथेऽपि द्रष्टव्यम् १३।११ ॥
२. वा फलिहंसि वा मंचंसि हे २, ३. इ० ॥ ३. एंसि वा अं खं० ॥ ४. वा जाव अं खं० जै० ॥ ५. भिक्खू हे ३ विना । तुलना-दशवि० ५।१।९८ ॥ ६. आहडु हे २ शी० । “आहल ऊर्ध्वं व्यवस्थाप्यारोहेत्” शी० । “अवहडु अण्णतो णिहिया अण्णहि ठवेत्ति । उस्सविय उहुं ठवित्तं” कू० ॥ ७. सं० जैमू० विना १५ द्रुहेजा खे० । १५ द्रुहेजा खं० । १५ आरहेजा जैसं० । १५ रुहेजा हे १ । १५ करेजा हे २ । १५ दुरुहेजा हे ३ । १५ दुरुहेज्ज वा इ० ॥ ८. सं० जै० विना-दुरुहमाणे खे० । दुरुहमाणे अन्यत्र ॥ ९. पयडेज्ज खे० जै० ॥ १०. वा बाहुं वा पायं वा सं० ॥ ११ वाहं खे० जै० हे ३ ला १ ॥ १२. वा नास्ति हे १, २, ३. इ० ॥ १३. ‘चित्तालिज्ज वा’ पाठः संति० । चित्तसेज्ज हे २ शी० । वत्तासेज्ज खेसं० । “अभिहया वत्तिया लेसिया संघाइया संघट्टिया परियाविया किलामिया उह्विया ठाणाओ ठाणं संकामिया जीवियाओ ववरोविया” इति आववयके ईर्यापयिकीसूत्रे ॥ १४. संघासेज्ज वा हे २, ३ ॥ १५. ठाणाओ [वा खं०] ठाणं संकामेज्ज, तं तहं सं० खं० । ठाणाओ वा ठाणं संकामेज्ज । जं तहं खे० । ठाणाओ ठाणं संकामेज्ज वा । जं तहं जै० इ० ॥ १६. द्रव्यतां सू० ४१९ ॥

कोट्टिगातो वा कोलेज्जातो वा अस्संजए भिक्खुपडियाए उँकुजिय अवउजिय ओहरिय आहट्टु दलएज्जा । तहप्पगारं असणं वा ४ माँलोहडं ति णच्चा लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

३६७. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा असणं वा ४ मट्ठिओलित्तं । तहप्पगारं असणं वा ४ जाव लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

केवली बूया-आयाणमेयं । अस्संजए भिक्खुपडियाए मट्ठिओलित्तं असणं वा उब्भिदमाणे पुँढवीकायं समारंभेज्जा, तँह तेउ-वाउ-वणस्सति-तसकायं समा-रंभेज्जा, पुणरवि ओलिपमाणे पच्छाकम्मं कैरेज्जा । अह भिक्खूणं पुच्चोवदिहँ ४ जं तहप्पगारं मट्ठिओलित्तं असणं वा ४ अफासुयं लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

३६८. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा असणं वा ४ पुढविकायपतिट्ठितं । तँहप्पगारं असणं वा ४ अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

१. कुट्टिगातो सं० । कोट्टितातो खे० जै० खं० । कोट्टियाओ अन्यत्र । “कोट्टिगा [कोट्टिगा] एव” चू० । “कोट्टिकातः सृष्णयकुशलसंस्थानायाः” शी० ॥ २. “कालेज्जाओ वंसमओ उवरि संकुओ मूडिगहो भूमीए वा खणित्तु भूमीवरणं उवरि संकडं हेट्ठा विच्छिण्णं अतिगणा दहिता कज्जति, ताहिं छुचिरं पि गोह्मसादी धणं अच्छति” चू० । “कोलेज्जाओ ति अघोवृत्ताताकारात्” शी० ॥ ३. उकुजिय खं० विना । उकजिय सं० । ओकुजिया इ० । उकुजिया अवउजिया ओहरिया खे० जै० । “कुंथा कुंजिगा, उक्क(कु-प्र०)जिय अवकुजिय अवकुजिय ओहरिय उ(ओ-प्र०)तारिय” चू० । “कोट्टिकात उकुजिय ति ऊर्ध्वकायमुज्जम्य ततः कुब्जीभूय, तथा कोलेज्जाओ अवउजिय ति अघोऽवनम्य, तथा ओहरिय ति तिरस्वीनो भूत्वाऽऽहारमाहृत्य दद्यात्” शी० । “पुरिसपमाणा हीणाहिया वा वि चिक्खलमयी कोट्टिया भवति । कोलेज्जा नाम धंसमओ कडवल्लो सट्ठे वि भणन्ति, अञ्जे भणन्ति उट्ठिया । उवरिहुत्तकरणं उक्कजित्त, उक्काए तिरियहुत्तकरणं अवकुजिया वा, ओहरिय ति पेडियमादिस्स आरुभित्तं ओतारेति । अहवा उच्चं कुज्जा उक्कजिया वंडायत्तं तद्वद् गृह्णाति, कायं कुब्जं कृत्वा गृह्णाति, ओणमिय इत्यर्थः” इति निशेथचूणो सप्तदशोद्देशके ॥ ४. ओ(ऽओ) माँलोहडं हे १, २. इ० ला० । माँलोहडं ति णच्चा नास्ति खे० जै० सं० खं० । “अघोमालाहतमिति मत्वा” इति शी०मध्ये वृत्तिकृता व्याख्यातत्वात्तु मूलेऽस्माभिः स्थापितमिति व्येयम् ॥ ५. वा ४ मट्ठिओलित्तं जाव हे १, २, ३. इ० ॥ ६. पुढविकायं खे० जै० । पुढविकायं हे २, ३. इ० ॥ ७. तह नास्ति खे० जै० सं० । आहट्टु दलएज्जा तह तेउ खं० । “तथा तेजोवाधु-वनस्पति-त्रसकायं समारंभेत” शी० ॥ ८. तेउवाउ खे० जै० ॥ ९. उलिप्पं हे १, ३. चू० । ओलिप्पं हे २. इ० ॥ १०. कुज्जा हे १ ॥ ११. दइयतां सू० ३५७, ३६३ ॥ १२. तं तह जै० । तं जह खे० । जाव तं तह हे १ ॥ १३. मट्ठियोवलित्तं खे० जै० ॥ १४. तहप्पगारं नास्ति खे० जै० सं० इ० ॥

से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेजा असणं वा ४ आउकायपतिट्ठितं तहं चेव । एवं अगणिकायपतिट्ठितं लमे संते णो पडिगाहेजा । केवली वूया-आयाणमेयं । अस्संजए भिक्खुपडियाए अगणिं उस्सिकिय णिस्सिकिय ओहरिय आहट्टु दलएजा । अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा ४ जाव णो पडिगाहेजा ।

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेजा-असणं वा ४ अञ्चुसिणं ५ अस्संजए भिक्खुपडियाए सूवेण वा विहुवणेण ताल्लियंणेण वा पत्तेण वा साहाए वा साहामंगेण वा पेहुणेण वा पेहुणहत्थेण वा चेलेण वा चेलकण्णेण वा हूत्थेण वा मुहेण वा कुंभेज वा वीएजा वा । से पुव्वामेव आलोएजा-आउसो त्ति वा भगिणि त्ति वा मा एतं तुमं असणं वा ४ अञ्चुसिणं सूवेण वा जाव फुमाहि वा वीयाहि वा, अभिक्खसि मे दाउं एमेव दलयाहि । से ऐवं वदंतस्स परो १० सूवेण वा जाव वीइत्ता आहट्टु दलएजा, तहप्पगारं असणं वा ४ अफासुयं जाव णो पडिगाहेजा ।

से भिक्खू वा २ समाणे से जं पुण जाणेजा वणस्सतिकायपतिट्ठितं । तह-प्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वणस्सतिकायपतिट्ठितं अफासुयं लमे संते णो पडिगाहेजा । एवं तसकाए वि ।

३६९. से भिक्खू वा जाव समाणे से जं पुण पाणगजायं जाणेजा, तं-जहा-उस्सेइमं वा 'संसेइमं वा चाउलोदगं वा अण्णतरं वा तहप्पगारं पाणगजातं अधुणाधोतं अणविलं अञ्चोक्कंतं अपरिणतं अविद्धत्थं अफासुयं जाव णो पडिगाहेजा । अह पुंणवं जाणेजा चिराधोतं अंविळं वक्कंतं परिणतं विद्धत्थं फासुयं जाव पडिगाहेजा ।

१. जाव समाणे नास्ति हे ३ विना ॥ २. तह नास्ति खे० सं० जैमू० खं० ॥ ३. 'पहट्ठियं जाव णो हे १, २, ३ जि० ॥ ४. अत्र प्रतिष्ठीदशाः पाठाः-उस्सिकिया णिस्सिकिया हे १, २, ३ । उस्सिकिय णिस्सिकिय खे० जै० सं० । उस्संकिअ णिस्सिकिय खं० । उस्सिकिय णिस्सिकिय इ० । "ओस(उस्स कीखं० २)किय त्ति प्रज्वाल्य, तथा ओहरिय त्ति..... अपवृत्त्य(उपहृत्य-शीखं० २)" जी० । "उस्सिकिय णिक्खविय, ओहरिय उत्तारेत्तु" चू० । अत्रैदं ध्येयम्-णिस्सिकिया इति वृत्तौ चूर्णौ वा न दृश्यते । दृश्यतां दृष्टवै० ५, ११, ७८-९४ ॥ ५. 'सिणं वा अस्संजए खे० जै० ॥ ६. सूवेण खं० । सुप्पेण हे, १, २, ३. इ० ला० एवमग्रेऽपि । "सुप्पेण वा" जी० । "सुवं इप्पं, विवुवणं वीयणओ" चू० ॥ ७. 'हयपुण खे० ॥ ८. फू० हे ३. इ० । एवमग्रेऽपि । फूमिजा कीखं० ॥ ९. 'सो त्ति अहणीत्ति खे० जै० विना ॥ १०. एवं हे १, २. इ० । "मैवं कयाः" जी० ॥ ११. तुलना-दशवै० ५, ११, १०६ ॥ १२. अञ्चोक्कंतं इ० । "अव्वक्कंतं सचेयणं" चू० ॥ १३. पुण एवं खे० जै० खं० विना ॥

३७०. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण पाणगजातं जाणेज्जा, तंजहा—तिलोदगं वा तुसोदगं वा जवोदगं वा आयामं वा सोवीरं वा सुद्ध-
वियडं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं पाणगजातं पुव्वामेव आलोएज्जा—आउंसो
त्ति वा भगिणि त्ति वा दाहिसि मे एत्तो अण्णतरं पाणगजातं ? से सेवं वंदंतं परो
५ वदेज्जा—आउसंतो समणा ! तुमं चेवेदं पाणगजातं पडिग्गहेण वा उँस्सिंसं चियाणं
ओयत्तियाणं गिण्हाहि । तहप्पगारं पाणगजातं संयं वा गेण्हेज्जा, परो वा से देज्जा,
फासुयं लभे संते पडिगाहेज्जा ।

३७१. से भिक्खू वा जाव समाणे से जं पुण पाणगं जाणेज्जा—अणंत-
रहिताए पुढवीए जाव संताणए उँद्धु उद्धु णिक्खित्ते सिया । अस्संजते
१० भिक्खुपडियाए उदउल्लेण वा ससणिद्धेण वा सकसाएण वा मत्तेण वा
सीतोदएण वा संभोएत्ता आहडु दलएज्जा । तहप्पगारं पाणगजायं अफासुयं
लभे संते णो पडिगाहेज्जा ।

३७२. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा २ सामगियं ।

॥ पिण्डैवणाध्ययनस्य सप्तम उद्देशकः समाप्तः ॥

१५

[अट्ठमो उद्देशो]

३७३. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण पाणगजातं जाणेज्जा, तं-
जहा—अंबपाणगं वा अंबाडगपाणगं वा कविट्टपाणगं वा मातुल्लंगपाणगं वा
मुद्धियापाणगं वा दाँलिमपाणगं वा खज्जरपाणगं वा णालिएरपाणगं वा करीरपाणगं
वा कोलपाणगं वा आमलगपाणगं वा चिंचापाणगं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं
२० पाणगजातं सअट्ठियं सकणुयं संबीयगं अस्संजए भिक्खुपडियाए उँज्वेण वा दूसेण

१. 'सो त्ति वा भगिणि त्ति वा खे० जै० विना ॥ २. वदंतस्स इ० ॥ ३. उँस्सिं' खे० जै० ।
उँस्सिंचियाणं उवत्ति' इ० । तुलना—दशवै० ५।१।८८, ९२ ॥ ४. सयं वा णं गे' हे २, ३. इ० ॥
५. ओहडु निक्खित्ते हे २ । उहडु २ निक्खित्ते हे ३ ॥ ६. वा नास्ति खे० इ० । "मात्रेण
भाजनेन शीतोदकेन वा संभोएत्ता मिश्रयित्वा" शी० ॥ ७. एव चू० । "एतत् तस्य भिक्षो-
भिष्टुग्या वा सामग्र्यम्" शी० । द्रव्यता सू० ३३४ ॥ ८. "अंबपाणगं वेत्यादि" शी० ॥
९. मातुल्लंगं खं० हे १, २. चू० । मातुल्लिगं सं० इ० । तुलना—दशवै० ५।२।२३ ॥
१०. दाँलिमपाणगं वा नास्ति सं० ॥ ११. आमलगपाणगं हे १, २, ३. सं० ॥ १२. सबीयं
सं० । "अनु स्तोके, छो(शो)वेण वीतेण सह साणुबीयकं" चू० । किञ्च, अग्नेऽपीदशः
पाठोऽस्मिन्नेवोद्देशके विद्यते, सू० ३८० ॥ १३. "छव्वं छव्वगं" चू० ॥

वा वालोण वा आवीलिणं पेरिपीलियाण परिसाँइयाण आहट्टु दलएजा ।
तहप्पगारं पाणगजायं अफासुयं लामे संते णो पडिगाहेजा ।

३७४. से भिक्खू वा २ जाव पँविट्ठे समाणे से आंगंतरेसु वा आरामागारेसु
वा गाहावतिकुलेसु वा परियावसहेसु वा अण्णगंधाणि वा पाणगंधाणि वा
सुरभिगंधाणि वा आँघाय से तत्थ आसायपडियाए मुच्छिए गिद्धे गहिए ५
अज्झोववण्णे 'अहो गंधो, अहो गंधो' णो गंधमाघाएजा ।

३७५. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेजा साँलुयं वा
विरालियं वा सासवणालियं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणतं
अफासुयं लामे संते णो पडिगाहेजा ।

३७६. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेजा पिप्पलं वा १०
पिप्पल्लिच्चुणं वा मिरियं वा मिरियच्चुणं वा सिंगवेरं वा सिंगवेरच्चुणं वा,
अण्णतरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अँफासुयं लामे संते णो पडिगाहेजा ।

३७७. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण पँलं वजातं जाणेजा,
तंजहा - अंवपलं वं वा अंवाडगपलं वं वा तालपलं वं वा झिज्झिरिपलं वं वा
सुरमिपलं वं वा सल्लइपलं वं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं पलं वजातं आमगं १५
असत्थपरिणतं अफासुयं अणेसणिजं जाव लामे संते णो पडिगाहेजा ।

३७८. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण पवालजातं जाणेजा,
तंजहा - आँसोत्थपवालं वा णँगोहपवालं वा "पिलंखुपवालं वा "णिपूरपवालं वा

१. °वाणं सं० । एवमेऽपि ॥ २. परिबीलिं° सं० ॥ ३. °स्साविचाण हे १, २ । °साविचाण
इ० । "आवीलेति एकस्मिं । परिपीलेति बहुसो । परिसएति गालेति" । चू० ॥ ४. पविसमाणे
इ० विना ॥ ५. "आंगंतारो मग्गो, मग्गे गिहं, अहवा यत्र आगत्य आगत्थागारात्तिष्ठन्ति तं
आंगंतारागारं" चू० । द्रव्यता निशी० ७-७७; ८-१ । "आंगंतरेसु व ति पत्तनाद् वहि-
र्गृहेषु" शी० ॥ ६. परियावसहेसु जै० खेमू० । परियावसहेषु खेसं० । "परिव्यायादीनां
आवासो परियावसहे" चू० । "पर्यावसहेषु" शी० ॥ ७. आघाय नास्ति खे० सं० ।
"आघाय आघाय" शी० ॥ ८. आसायपडियाए नास्ति खे० जै० सं० । "आसायपडिता
घाणहुरागो" चू० ॥ ९. "सालगं सप्पलकदगो" चू० । तुलना - दशवै० ५, १२, १८ ॥
१०. अफासुयं जाव णो पडिं° खे० जै० सं० खे० ॥ ११. पलं वगजायं हे २. जै० इ० ॥
१२. आसोत्थयं हे १, ३. जै० । "आपोढपलासं वा, असोढो(ढो प्र०) पिप्पलो, तेसि पल्लवा
खजंति । नग्गोहो नाम वडो, पिलक्खू पिप्परी, णिपूरसल्लइ ए वि" चू० । "आसोह्म ति
अश्वत्थः, पिलं(लं श्रीखे० २. खु ति पिप्परी, णिपूरो नन्दीद्वयः" शी० ॥ १३. निग्गोहं
सं० । णग्गोहपलं वं खे० जैमू० ॥ १४. पिलंखं° खं० । पिलुखुं° हे १. इ० । पिलक्खू° चू० ॥
१५. णीपूरं° सं० चू० शी० विना ॥ १६. वा अण्णं° सं० ॥

सल्लइपवालं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं पवालजातं आमगं असत्थपरिणतं अफासुयं अणेसणिजं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

३७९. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण सरंहुयजायं जाणेज्जा, तंजहा — सरंहुयं वा कविट्टसरंहुयं वा दालिमसरंहुयं वा बिल्लसरंहुयं वा,
५ अण्णतरं वा तहप्पगारं सरंहुयजातं आमं असत्थपरिणतं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

३८०. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण मंथुजातं जाणेज्जा, तं-
जहा — उंवरैमंथुं वा गगगोहमंथुं वा पिलक्खुमंथुं वा आसोड्डमंथुं वा, अण्णतरं वा
तहप्पगारं मंथुजातं आमयं दुरुक्कं साणुवीयं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

१० ३८१. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा आमडागं वा
पूतिपिण्णागं वा मंथुं वा मज्जं वा सप्पिं वा खोलं वा पुराणं, एत्थ पाणा

१. सरंहुयं सं० हे २। एवमग्रेऽपि। अत्र प्रतिषेधविधाः पाठाः—सरंहुयं वा कविट्टसरंहुयं वा खेसं० जै० सं० हे २। सरंहुयं वा दालिमं खं०। सरंहुयजायं जाणेज्जा तं० कविट्टसरंहुयं वा खेम०। सरंहुयं वा जाणेज्जा तंजहा—अंबसरंहुयं वा कविट्टसरंहुयं वा हे १, २। सरंहुयजायं वा कविट्टसरंहुयं वा इ०। “पुनरपि फलविशेषमधिकृत्याह—से भिक्खू वेत्यादि उगमम्, नवरं सरंहुअं वेति अवद्वास्थि फलम्, तदेव विशेष्यते कपित्थादिभिरिति” शी०। एवं च शी० अनुसारेण पूर्वोपरसन्दर्भतुलनया चात्र मूले पाठोऽस्माभिरुपदर्शितः। इत्यतामग्रेतन टिप्पणम्॥ २. इत्यता-
मुपरितने टिप्पणे ‘हे १, २’ प्रतिस्थः पाठः, तदनुसारेण चूयंनुसारेण च अंबसरंहुयं वा अंबाडगसरंहुयं वा कविट्टं इति पाठोऽत्र प्रतिभाति। “अंबसरंहुयं तरुणं जोहियं वा, एवं अंबाडग-कविट्ट-दाडिम-बिल्लाण वि” चू०॥ ३. जाव नास्ति हे १, २॥ ४. मंथुं जाणेज्जा हे २॥ ५. ‘मंथु खं०। एवमग्रेऽपि॥ ६. पिलक्खं खे० जै०। पिलक्खं हे १, २, ३. इ०। “मंथु नाम फलचूर्णं, एवं गगगोह-पिलक्ख-असोड्डाणं” चू०॥ ७. आसोत्थं हे ३। आसत्थं हे १, २॥ ८. जाव नास्ति हे १, २ इ०॥ ९. “आमडागं वेति आमपत्रम्” शी०। “अमलडागं पत्रं, न मृतं अमृतं, सजीवमित्यर्थः” चू०॥ १०. पूइपण्णागं हे २. जै०। “पूतीपिण्णाओ सरिसवखलो, अहवा सन्वो चैव खलो कुवितो पूतिपिण्णाओ।” चू०। “पूतिपिण्णागं ति कुथितखलम्” शी०॥ ११. “महुं पि ससज्जति तव्वणेहिं। एवं णवणीय-सप्पी वि” इति चूर्णनिर्देशात् महुं वा णवणीयं वा सप्पिं वा इति सूत्रपाठश्रृङ्गिकारस्य सम्मतो भाति॥ १२. पुराणं [वा हे ३] इ० हे १, २, ३। पुराणं वा खं० सं० जै० हे १। “खोलं कल्लाणण” चू०। “खोलं मथाघ-वर्दम, एतानि पुराणानि न आह्वाणि” शी०॥ १३. ‘इत्थ पाणा अणुप्पसूया, इ० जाया, इ० संवुड्ढा, इ० अब्बुक्कंता, इ० अपरिणया’ इति पाठो विकृतिमापद्य सु० मध्ये इत्थ पाणा अणुप्पसूयाहं जायाहं संवुड्ढाहं अब्बुक्कंताहं अपरिणया इति दृश्यते॥

अणुप्पसूता, एत्थ पाणा जाता, एत्थ पाणा संवुड्ढा, एत्थ पाणा अवक्कंता, एत्थ पाणा अपरिणता, एत्थ पाणा अविद्धत्था, णो पडिगाहेज्जा ।

३८२. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा उच्चमेरंगं वा अंककरोलुयं वा णिक्खारंगं वा कसेरुंगं वा सिंघाडंगं वा पूतिआलुगं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणयं जाव णो पडिगाहेज्जा । ५

३८३. से भिक्खू वा २ [जाव समाणे] से जं पुण जाणेज्जा उप्पलं वा उप्पलणालं वा भिसं वा भिसमुणालं वा पोक्खलं वा पोक्खल्लिथिभंगं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

३८४. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा अग्गवीयाणि वा मूलवीयाणि वा खंधवीयाणि वा पोरवीयाणि वा अग्गजायाणि वा मूल- १०
जायाणि वा खंधजायाणि वा पोरजायाणि वा णणत्थ तक्कलिमत्थएण वा तक्कलिसीसेण वा णालिएरिमत्थएण वा खज्जूरिमत्थएण वा तालमत्थएण वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

१. पाणाऽवक्कंता खं० । पाणाऽवक्कंता एत्थ पाणाऽपरिणया सं० । पाणा वक्कंता एत्थ पाणा परिणया खे० जै० । “एत्थ पाणा अणुप्पसूता । जाता । सव्वदा । वक्कंता जीवा, एत्थ तिष्ठ णत्थि । परिण[था १] । विद्धत्था । एत्थ सजमविराहणा बलीकवग्गुलेमादि दोसा” चू० । “यत् एतेषु प्राणिनोऽनुप्रसूता जाता सव्वदा अव्युत्क्रान्ता अपरिणता अविध्वस्ताः” शी० ॥ २. पाणा णो विद्धत्था खे० जै० सं० ॥ ३. उच्चमेरुगं छोडियंगं(ग-प्र) मज्जे मेवो” चू० । उच्चमेरुं वेति अपनीतत्वनिष्ठगण्डिका” शी० ॥ ४. अंकरे० चू० खेम० । “अंककरोलुअं वा इत्येवमादीन्” शी० ॥ ५. वा णिक्खा(खा सं०)रंगं वा सिंघा० खे० सं० । वा कसेरुंगं वा सिंघा० अन्यत्र । इदमत्र ध्येयम्—प्रतिषु यत्र णिक्खारंगं अस्ति तत्र कसेरुंगं न द्ध्यते, यत्र कसेरुंगं अस्ति तत्र णिक्खारंगं न द्ध्यते । चूणीं तुभयमस्ति, तथाहि—“अंककरोलुगं वा लिखरंगं वा एते गोहविसेए । कसेरुग-सिंघाडगा कोदण्णेषु” चू० । अत उभयमपि संयोज्य मूले स्थापितमस्माभिः ॥ ६. गारं असत्थ० खे० जै० । गारं आमंगं जाव हे १, २, ३. इ० ॥ ७. जाव समाणे नास्ति हे ३ विना ॥ ८. लविभंगं समू० खं० । लविभंगं संसं० हे १, २ । लविभंगं इ० । “पोक्खरथिभंगं पद्द-कन्दः” शी० । “पुक्खलत्थिभंगं पुक्खरविगा कच्छमओ” चू० । तुलना—“से किं तं जलत्हा ? पोक्खले पोक्खलत्थिभए” पण्ण० पृ० २१ पं० १० । “पुक्खलत्थाए पुक्खलत्थिभगत्ताए” स्य० २।३।५४ ॥ ९. “अण्णत्थ तक्कलिमत्थएण वा तक्कलीसीसएण वा णालिएरिमत्थएण वा खज्जूरिमत्थएण वा । एते एगजीवा । ते छेडिता मत्थओ वेप्पति, सो लहुं चैव विद्धंति । एते ण कप्पंति ।” चू० । “णत्थत्थ ति नान्यस्मादग्गारेणीयान्यत्र प्ररोहितानि किन्तु तत्रैवाग्रादौ जातानि । तथा तक्कलिमत्थएण वा, तक्कली कन्दली, ण इति वाक्यालङ्कारे, तन्मस्तकं तन्मव्यवर्ती गर्भः अथवा कन्दल्यादिमस्तकेन सद्व्यमन्यद् यच्छिन्नानन्तरमेव ध्वंसमुपयाति तन् तथाप्रकार-मन्यदामम् अण्णपरिणतं न प्रतिगृहीयादिति” शी० ॥ १०. आमंगं जाव हे १, २, ३. इ० ॥

३८५. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा उच्छं वा काणं अंगारिं संमहं वैइदूमितं वेत्तग्गं वा कैदलिउसुगं वा अण्णतरं वा तहप्पगारं आंमं असत्थपरिणयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

३८६. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा लसुणं वा लसुणपत्तं वा लसुणणालं वा लसुणकंदं वा लसुणचोयगं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं आंमं असत्थपरिणतं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

३८७. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा अंच्छियं वा कुंमिपक्कं तेंदुगं वा वेलुगं वा कासवणालियं वा, अण्णतरं वा आंमं असत्थपरिणतं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

१० ३८८. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा कणं वा कणं-कुंडगं वा कणपूर्यलं वा चाउलं वा चाउलपिटं वा तिलं वा तिलपिटं वा

१. काणं अं^० हे १, २, ३. इ० । काणं वा अं^० सं० । काणसं वा अं^० खं० । “काणं झणखइयत्तं । अंगिरग्गं खदरणं । संमहं वार्हिं छेडियं । वया सिताला, तेहि दूमियं, तं न सक्केयं खाइत्तुं” चू० । “इच्छं वा काणं ति व्याधिविशेषात् सच्छिद्रम् । तथा अंगारकितं विवर्णीभूतम् । तथा सम्मिश्रं स्फुटितत्वक् । वइ(वय, विथ-प्र०)दूमियं दृक्कैः शृंगालैर्वा ईषद् भक्षितम् । न ह्येतावता रन्ध्राद्युपद्रवेण तत् प्राक्कं भवतीति सूत्रोपन्यासः” शी० ॥ २. अंगारियं खे० जै० हे १, २, ३ । दइयतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ३. संमिस्सं खेसू० जै० चू० विना । दइयतामुपरि टिप्पणम् १ ॥ ४. विगदूमियं सं० हे १ । दइयतामुपरि टिप्पणम् १ ॥ ५. वेत्तग्गं सं० हे १, २. इ० । “वेत्तस्स अग्गगं” चू० । “तथा वेत्ताग्रम्” शी० ॥ ६. “कंदलीउस्सुगं मज्झं कतलीए हत्थिदंतसंठितं, कल(ला)तो सिंवा, कलो चणगो, उल्लिं सेंगा तस्स चेव, एवं सुग्गमासाण वि, आमता ण कप्पति ।” चू० । “क(कं-प्र०)दलीउसुयं ति क(कं-प्र०)दलीमथ्यम्” शी० । चूर्यनुसारेणापराण्यपि कानिचित् पदानि मूलसूत्रपाठे सन्तीति प्रतीयते ॥ ७, ९. आमं जाव हे १, २, ३. इ० [२ सं० मध्येऽपि] ॥ ८. ओयं खे० जै० खं० इ० । “चोयं ति कोशिकाकारा लघुनस्य बाह्या त्वक्” शी० ॥ १०. अत्थियं सं० खं० हे ३ जै० विना । “अत्थियं कुंसीए पवति” चू० । “अच्छियं ति वृक्षविशेषफलम्” शी० । दइयतां दइयवै० ५।१।१०४ । अत्रेदं बोध्यम्—हस्तलिखितादर्शेषु “च्छ” “त्थ” इत्यनयोः परस्परं प्रायशः समानत्वात् “अच्छियं” “अत्थियं” इत्यनयोः पाठयोः कः पाठोऽत्र समसीष्ट इति निर्णयो दुष्करः । तस्य शी० मध्ये संस्कृतपर्यायेऽपि कचित् प्रतौ “अच्छिक्क” इति पाठ उपलभ्यते, कचित्तु प्रतौ “अस्थिक” इति पाठो दृश्यते । दइयतां दइयवै० ५।१।१०४ ॥ ११. आमगं जाव सं० इ० । आमगं असत्थपरिणतं लामे संते नो पडिगाहेज्जा चू० । एवमनन्तरसूत्रेऽपि ॥ १२. कणकुंडं वा हे १, २. सं० इ० । “कण(णिक प्र०)कुण्डं कणिकाभिर्यिथाः कुक्कुसाः” शी० । “कणा तंदुलकणियाओ, कुंडओ कुक्कुसा, तेहिं नेव पूवलिता आमिता” चू० ॥ १३. पूलिय हे १, २, ३. इ० । “कणपूर्यल्लं ति कणिकाभिः पू[प-शीखं० २ विना]लिका कणपू[प-शीखं० २ विना]लिकाः” शी० ॥ १४. वा पोलिय वा तिलं वा हे १, २. इ० ॥

तिलपपडंगं वा, अण्णतरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणतं जाव लामे संते णो पडिगाहेजा ।

३८९. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

॥ *पिण्डैवणाध्ययनस्य अष्टमोद्देशकः समाप्तः ॥

[णवमो उद्देसओ]

५

३९०. इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगतिया सड्ढा भवंति गाहावती वा जाव कम्मकरी वा । तेसिं च णं एवं वुत्तपुच्चं भवति—
जे इमे भवंति समणा भगवन्तो सीलमन्ता वयमन्ता गुणमन्ता संजता संखुडा वंमचारी
उवरया मेहुणातो धम्मातो णो खलु एतेसिं कप्पति औधाकम्मिए अंसणे वा पाणे
वा खाइमे वा साइमे वा भोत्तए वा पौत्तए वा । से जं पुण इमं अम्हं अप्पणो १०
अँट्ठाए णिट्ठितं, तंजहा—असणं वा ४, सच्चैमेयं समणाणं णिसिरामो, अविद्याइं
वयं पच्छा वि अप्पणो सयट्ठाए असणं वा ४ चेतिस्सामो । एयप्पगारं णिग्घोसं
सोच्चा णिसम्म तहप्पगारं असणं वा ४ अँफासुयं अणेसणिजं जाव लामे संते णो
पडिगाहेजा ।

३९१. से भिक्खू वा २ जाव समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं वा १५
दूइजमाणे, से जं पुण जाणेजा गामं वा जाव रायहाणिं वा, इमंसि खलु गामंसि
वा जाव रायहाणिसि वा संतेगतियस्स भिक्खुस्स पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया
वा परिवसंति, तंजहा—गाहावती वा जाव कम्मकरी वा । तहप्पगाराइं कुलाइं
णो पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा णिक्खमेज वा पविसेज वा ।

१. 'पपडं' सं० हे १, २. चू० । "तिलपपडं आमगं असत्थपरिणयं लामे संते नो पडिगाहेजा" चू० । हुल्ला—दणवै० ५।२।२१॥ २. वा तहप्पगारं असत्थं सं० । वा अण्णतरं वा तहप्पगारं आमं जाव णो पडिं हे १, २, ३. इ० ॥ ३. एवं सं० खं० हे ३. इ० । दइयतां सू० ३३४ ॥ ४. प्रथमस्य अं० हे १, २, ३. इ० ॥ ५. "तेषां चेदमुत्तपूर्वं भवति" इति शी० अनुसारेण 'एयं' इत्यपि पाठः सम्भाव्यते । शब्दैषणाध्ययने प्रथमोद्देशकान्ते सू० ४२५ एयं इत्यपि पाठान्तरं दृश्यते इत्यपि व्येयम् ॥ ६. 'वन्ता' हे १. इ० ॥ ७. सीलवन्तो खं० हे १ ॥ ८. गुणवन्ता खे० जै० विना ॥ ९. अधाक्खं खे० जै० ॥ १०. असणं वा ४ हे ३. जै० इ० ॥ ११. पायत्तए खे० जं० हे ३ ॥ १२. सयट्ठाए हे १, २. ला० इ० ॥ १३. 'मेव' खं० ॥ १४. अफासुयं णो पडिं हे १, २ ॥ १५. वा नास्ति खे० जै० सं० । "सामाणादी पुव्वभणिता" चू० ॥ १६. वा नास्ति खे० जै० ॥

केवली बूया-आयाणमेतं । पुरा पेहा एतस्स परो अट्टाए असणं वा ४ उवकरेज्जा वा उवक्खडेज्जा वा । अह भिक्खूणं पुच्चोवदिट्ठां ४ जं णो तहप्पगाराइं कुलाइं पुच्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा पविसेज्जा वा णिक्खमेज्जा वा ।

से त्त्तमायाए एगंतमवक्कमेज्जा, एगंतमवक्कमिता अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा, से
५ तत्थ कालेणं अणुपविसेज्जा, २ [त्ता] तत्थितरातिरेहिं कुलेहिं सौमुदाणियं एसितं वेसियं पिंडवायं एसित्ता आहारं आहारेज्जा ।

३९२. अह सिया से परो कालेण अणुपविट्ठस्स आधाकम्मियं असणं वा ४ उवकरेज्जा वा उवक्खडेज्जा वा । तं चेवगतिओ तुसिणीओ उवेहेज्जा, आहडंमेयं पञ्चाइक्खिस्सामि । मातिट्ठाणं संफासे । णो एवं करेज्जा । से पुच्वामेव आलोएज्जा
१० -आउंसो ति वा भइणी ति वा णो खलु मे कप्पति आहाकम्मियं असणं वा ४ भोत्तए वा पौयए वा, मा उवकरेहिं, मा उवक्खडेहिं ।

से सेवं वदंतस्स परो आहाकम्मियं असणं वा ४ उवक्खडेत्ता आहट्टु दलएज्जा । तहप्पगारं असणं वा ४ अफासुयं लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

३९३. से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा, मंसं वा मच्छं वा
५ भज्जिज्जमाणं पेहाए तेलपूयं वा आएसाए उवक्खडिज्जमाणं पेहाए णो खद्धं खद्धं उवसंकमित्तु ओभासेज्जा णणत्थ गिलाणाए ।

१. प्रतिष्ठु यवप्यत्र 'पुरा पेहाएतस्स' इति पाठो दृश्यते तथापि 'पुरा पेहा एतस्स' ईदृशः पाठः शी० अलुसारेण सम्भाव्यते, "पूर्वमेवैतत् 'प्रत्युपेक्षेत' पर्यालोचयेत्, अथा 'एतस्य' भिक्षोः कृते" शी० ॥ २. "उक्करेति परिवच्छेति उवक्खडेति रथेति" चू० । "उपकुर्यादिति ढौकयेदुपकरणजातम्, उवक्खडेज्जा ति तदशनादि पथेद्वा" शी० ॥ ३. दृश्यतां सू० ३५७ ॥ ४. त्तमायाय खे० जै० । त्तमाताय इ० ॥ ५. तत्थितरेवेहिं हे १, २, ३ । तत्थितरातिरेहिं खं० इ० । दृश्यतां सू० ३४१, ३५० ॥ ६. ससु० खे० जै० खं० । दृश्यतां सू० ३४१, ३५० ॥ ७. अह नास्ति सं० विना । "अह से काले पविट्ठस्स वि उवक्खडिज्जा" चू० । "अथ कदाचिदेवं स्यात्" शी० ॥ ८. तं चेवगं हे ३ इ० ॥ ९. भेव हे १ । भेवं हे २, ३ ला० । "आहृत पडियाइक्खिस्सं" चू० । "आहृतमेव(वं-शीखं १) प्रत्याख्यास्यामीति" शी० ॥ १०. 'सो च्छि खे० जै० हे ३ इ० ॥ ११. 'कम्मे असणे हे २, ३ ॥ १२. 'पाइत्तए हे १, २, ३ ॥ १३. उवक्खडावेत्ता खे० ॥ १४. अफासुयं लामे संते जाव णो सं० । अफासुयं णो हे १, २ ॥ १५. भज्जमाणं खेसं० सं० । "मंसमच्छा भज्जिज्जति । सक्कुलिगहणा सुक्खज्जयं, पूवगहणा उल्लं, अहवा तेल्लखो तेल्लाणुतो" इति चूर्णयुसारेणात्र मंसं वा मच्छं वा भज्जिज्जमाणं पेहाए सक्कुलिं वा पूवं वा तेल्लाणुलं वा इति सूत्रपाठश्चूण्हित्सम्मतो भाति ॥ १६. गिलाणीए ला० हे १, २ । गिलाणिए खं० सं० । "णणत्थ गिलाणो" चू० । "अन्यत्र ग्लानादिकार्यादिति" शी० ॥

३९४. से भिक्खू वा २ जाव समाणे अण्णतरं भोयणजातं पडिगाहेत्ता सुब्धिं सुब्धिं भोच्चा दुब्धिं दुब्धिं परिट्टवेति । माट्टिङ्गणं संफासे । णो एवं करेजा ।

सुब्धिं वा दुब्धिं वा सव्वं भुंजे, ण छंहुए ।

३९५. से भिक्खू वा २ जाव समाणे अण्णतरं वा पाणगजायं पडिगाहेत्ता पुप्फं पुप्फं आँविइत्ता कसायं कसायं परिट्टवेति । माट्टिङ्गणं संफासे । णो एवं करेजा । पुप्फं पुप्फे ति वा कसायं कसाए ति वा सव्वमेयं भुंजेजा, ण किंचि वि परिट्टवेजा । ५

३९६. से भिक्खू वा २ बहुपरियावण्णं भोयणजायं पडिगाहेत्ता साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुण्णा अँपरिहारिया अदूरगया । तेसिं अणालोइया अँणामंतिया परिट्टवेति । मतिट्टाणं संफासे । णो एवं करेजा । १०

से तमादाए तत्थ गच्छेजा, २ [त्ता] से पुन्वामेव आलोएजा—आउसंतो समणा ! इमे मे अँसणे वा ४ बहुपरियावण्णे, “तं भुंजह वं णं [परिभाएह व णं] । “से सेवं वदंतं परो वदेजा—आउसंतो समणा ! आहारमेतं असणं वा ४ जावतियं “२ सँरति तावतियं “२ भोक्खामो वा पाहामो वा । सव्वमेयं परिसडति सव्वमेयं भोक्खामो वा पाहामो वा । १५

१. समाणे से ज्ञं पुण जाणेजा अण्णतरं हे १ ॥ २. ट्टाणं फाले खे० जै० ॥ ३. सुब्धिं ति वा दुब्धिं ति वा सव्वमेयं सुब्धिजा नो किंचि वि परिट्टविजा । से भि० हे १, २, ला० ॥ ४. छंहुए खं० ॥ ५. वा नास्ति हे १, २, ३ ला० ॥ ६. पाणजायं खे० जै० सं० ॥ ७. आवीत्ता हे १, २, ३ ॥ ८. कसाति वा खे० जै० सं० खं० इ० ॥ ९. मेवं भुंजेज्ज णेवं किंचि परिट्टवेजा वा सं० खं० । मेवं भुंजेज्ज णेवं (णो एवं जैसं०, णो य इ०) किंचि वि परिट्टवेजा वा खे० जै० इ० । तुलना-दण्वे० ५।२१ ॥ १०. त्ता बह्वे साहं हे ३, जैसं० ॥ ११. अपडिहां हे १, २, ३ ॥ १२. अणासंसिया सं० हे १, २ । अणामंते परि० खे० इ० ॥ १३. इमे मे खेसं० सं० चू० हे २ । खं० प्रतौ बहुः पाठोऽत्र खण्डितः । इमे मे इ० । “भमैतदशनादि बहुपर्यापन्नम्, नाहं भोक्तुमलम्, अतो यूयं किञ्चिद् भुञ्जस्व” शी० । “इमे मे असणपाणखाइमसाइमे, भुंजह वा णं परिभाएह वा णं, ‘भुंजध’ सतमेव, ‘परियाभाएध’ अण्णमणेसि देह” चू० ॥ १४. असणं वा ४ बहुपरियावणं हे १, २, ३ ला० ॥ १५. तंजहा सुं० हे १, २ ला० इ० ॥ १६. व नास्ति खे० जै० सं० खं० हे ३ इ० । द्ययतां सु० २५७, ४०७ ॥ १७. से णेवं खे० जै० इ० । “तस्य चैवं वदतः स परो व्रयात्” शी० ॥ १८. ‘२’ नास्ति खे० जै० खं० विना ॥ १९. परिसडति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २०. ‘२’ नास्ति खे० खं० इ० विना ॥ २१. मेयं सरति खे० खं० । मेयं परिसरति खेसं० सं० । नास्ति पाठोऽयं जै० । “यावन्मात्रं भोक्तुं गन्तुमस्तावन्मात्रं भोक्ष्यामहे पास्यामो वा सर्वं वा परिश्रुति उपयुज्यते तत् सर्वं भोक्ष्यामहे पास्याम इति” शी० ॥

३९७. से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेज्जा असणं वा ४ परं समुद्दिस्स वहिया णीहडं तं परेहिं असमणुण्णातं अणिसिद्धं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।
 १ तं परेहिं समणुण्णातं समणुसद्धं फासुयं लामे संते जाव पडिगाहेज्जा ।

३९८. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

५

॥ १पिण्डैषणाध्ययनस्य नवमोद्देशकः समाप्तः ॥

[दसमो उद्देशो]

३९९. से एगतिओ साहारणं वा पिंडवातं पडिगाहेत्ता ते साहम्मिए अणापुच्छिता जैस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलति । मातिट्ठणं संफासे । णो एवं करेज्जा ।

- १० से तमायाए तत्थ गच्छेज्जा, गच्छित्ता पुव्वामेव एवं वदेज्जा — आउसंतो समणा !
 ५ संति मम पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया वा, तंजहा — आयरिए वा उवज्जाए वा पव्वती वा थेरे वा गणी वा गणधरे वा गणावच्छेइए वा, अवियीं एतेसिं खद्धं खद्धं दाहामि ? * १ से णेवं वदंतं परो वदेज्जा — कामं खलु आउसो ! अहापज्जत्तं ११ निसिराहि । * ११ वइयं २ परो वदति तवइयं २ णिसिरेज्जा । सव्वमेतं परो १५ वदति सव्वमेयं णिसिरेज्जा ।

१. असमणिट्ठं खेमू० जैमू० ॥ २. जं परेहिं सं० ॥ ३. समणिसिद्धं खेमू० जैसं० हे ३ इ० । समणिसिद्धं खं० ला० । समणिट्ठं खेमू० जैमू० । णिसिद्धं सं० । पूर्वम् 'असमणुण्णायं अणिसिद्धं' इत्युक्तमतस्तद्विपरीतत्वेन 'समणुण्णायं णिसिद्धं' इति सं० पाठो यद्यपि शोभनो भाति तथापि अग्रे दशमोद्देशके [सू० ४०५] 'तं परेहिं समणुण्णायं समणुसद्धं' इति पाठदर्शनाद् वृत्तिकृताऽपि 'समणुज्जातं समनुमृष्टम्' इति तत्र व्याख्यातत्वाच्चात्रापि 'समणुण्णायं समणुसद्धं' इति पाठोऽद्वयतोऽस्माभिरिति ध्येयम् ॥ ४. एवं खे० सं० । इदयता सू० ३३४ ॥ ५. प्रथमस्य नव० हे १, २, ३ ॥ ६. वा नास्ति सं० ॥ ७. जस्स इच्छइ तस्स खद्धं २ सं० । "जस्सिच्छति तस्स देति" चू० । "यस्मै यस्मै रोचते तस्मै तस्मै.....प्रभूतं प्रभूतं प्रयच्छति" शी० ॥ ८. दलति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ९. गच्छेज्जा एवं वदेज्जा खं० ॥ १०. पविच्छीए वा सं० ॥ ११. एवाहं तेसिं खे० जै० चू० ॥ १२. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति सं० खे० जैमू० खं० । "तदेवं विज्ञप्तः सन् पर आचार्यादिर्यावन्मात्रमनुजानीते तावन्मात्रमेव 'निसृजेन्' दद्यात्" शी० । "कामं णाम इच्छातः, अहापज्जत्तं अहापज्जत्तं, जावइयं वा वदेज्जा" चू० ॥ १३. णिसं० हे १, २, ३ । एवमग्रेऽपि ॥ १४. जावतिदं परो खे० जै० सं० खं० ॥ १५. तावदियं २ खे० जै० खं० ॥ १६. सव्वमेव हे १, २, ३. ला० ॥

४००. से एगइओ मणुणं भोयणजातं पडिगाहेत्ता पंतेण भोयणेण पल्लि-
च्छाएति 'मामेतं दाइयं संतं दट्ठुणं सयमादिए, तं [जहा—] आयरिए वा
जाव गणावच्छेइए वा' । णो खलु मे कस्सइ किंचि वि दातव्वं सिया ।
माइद्धानं संफासे । णो एवं करेजा ।

से तमायाए तत्थ गच्छेजा, २ [ता] पुव्वामेव उताणए हत्थे पडिग्गहं ५
कट्ठु इमं खलु इमं खलु ति आलोएजा । णो किंचि वि विणिग्गूहेजा ।

४०१. 'से एगतिओ अण्णतरं भोयणजातं पडिगाहेत्ता मइयं मइयं भोजा
विवण्णं विरसमाहरति । मातिद्धानं संफासे । णो एवं करेजा ।

४०२. से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेजा अंतरुच्छुयं वा उच्छुगंडियं
वा उच्छुचोयगं वा उच्छुमेरगं वा उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा संवलिं वा १०
'संवलिथालिगं वा, अस्सि खलु पडिग्गाहियंसि अप्पे भोयणजाते बहुउज्झिय-
धम्मिए, तहप्पगारं अंतरुच्छुयं वा जाव संवलिथालिगं वा अफासुयं जाव
णो पडिगाहेजा ।

४०३. से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेजा बहुअडियं वा मंसं मेच्छं

१. पल्लियच्छाएति सं० ॥ २. सदमादिए सं० खं० । सतिमातिए हे २, ३ ला० । द्दयतां
दशवै० ५।२।३१ ॥ ३. तं नास्ति खे० जै० खं० किं ॥ ४. वि नास्ति सं० इ० ॥ ५. इमं
खलु ति [२ खेसं० जैसं०] मालो खे० जै० । इमं खलु ति बालो सं० ॥ ६. अत्र
प्रतिष्ठीदशाः पाठाः—विणिग्गूहेजा खे० जै० खं० । निग्गहंजा हेमू० २ ला० । गिणू (गु सं०) हे
जा सं० हे १, २ इ० । नास्ति पाठः हे ३ ॥ ७. द्दयतां दशवै० ५।२।३३ ॥ ८. "अंतरुच्छुयं
दोणं पोरणं मज्झं, गंडिता चकलितछेदेण छिन्विता, चोदगं उच्छुतोदिवा, छल्ली इत्यर्थः ।
उच्छुसालिगं गिरो अहवा सगलं उच्छुदो फालीतो बहुगीतो वा, डालगं खंडा खंडा गिडलित्ता,
संवलि वा घोवातो सिंगाओ, थाली सव्वातो चैव पिडा समूहो य" च० । तुलना—निशी०
१६।८ । "अंतरुच्छुयं व ति शुलपर्वमव्यम्, उच्छुगंडियं ति सपर्वेशुशकलम्, चोचनो पीलित्ते-
छुच्छोदिवा, मेरुक् वैत्यग्रम्, सालगं ति दीर्घगात्रा, डालगं ति आक्षेपदेशः, सं (सि प्र०) वलिं
ति मुद्रावर्तनां विवस्ता फलिः, सं (सि प्र०) वलिथाल (लि प्र०) गं ति वल्ल्यादिस्त्रिणां स्थालां,
फलीनां वा पाकः" शी० । द्दयतां सू० ६३० ॥ ९. संवलिं खेसं० सं० हे २, ३ इ० ।
द्दयतां टि० ८ ॥ १०. संवलिथालगं सं० । संवलिथालगं खेमू० । संवलिथालियं हे १,
२, ३. ला० । संवलिथालं इ० ॥ ११. पडिग्गाहियंसि सं० ॥ १२. अप्पे मिया भोयणं
हे १, २, ३. इ० ला० । द्दयतां सू० ४०३, दशवै० ५।१।१०५ । "जं जगमे—जमे
भोयणजाए बहुउज्झियधम्मिए ।" इति निगीयचूणी पद्मदशोद्वेगके पृ० ५४५ ॥ १३. सिंव
इ० ॥ १४. मच्छं हे १, २, ३ ला० इ० । द्दयतां दशवै० ५।१।१०४, ११५ ॥

वा बहुकंटगं, अस्सि खलु पडिग्गाहितंस्सि अण्णे भोयणजाते बहुउज्झियधम्मिए,
तहप्पगारं बहुअड्डियं वा मंसं मच्छं वा बहुकंटगं लभे^१ संते णो पडिगाहेत्ता ।

४०४. से भिक्खू वा २ जाव समाणे सिया णं परो बहुअड्डिएण मंसेण
उवणिमंतेजा—आउसंतो समणा ! अभिक्खसि बहुअड्डियं मंसं पडिगाहेत्ताए ?
५. एतप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म से पुच्चामेव आलोएत्ता—आउसो^२ ति वा
भइणी ति वा णो खल्लु मे कप्पति बहुअड्डियं मंसं पडिगाहेत्ताए । अभिक्खसि
५ मे दाउं, जावतितं तावतितं पोग्गलं दल्ल्याहि, मा अड्डियाइं ।

से सेवं वदंतस्स परो अभिहहु अंतो पडिग्गहगंसि बहुअड्डियं मंसं पेरिया-
माएत्ता^३ णिहहु दलएत्ता । तहप्पगारं पडिग्गहगं परहत्थंसि वा परपायंसि वा
१०. अफासुयं अणेसणिजं लभे संते जाव णो पडिगाहेत्ता ।

११. “से य आहच्च पडिगाहिते सिया, तं^४ णो हि त्ति वएत्ता, णो धि त्ति वएत्ता,
णो अणह त्ति वएत्ता । से तत्तादाय एगंतमवक्कमेत्ता, २ [त्ता] अहे आरामंसि
वा अहे उवस्संयंसि वा अण्णंडे जाव संतारणं मंसगं मच्छगं भोच्चा अड्डियाइं कंटए
गहाय से तत्तायाए एगंतमवक्कमेत्ता, २ [त्ता] अहे ज्ञामयंदिहंसि वा जाव
१५. पमजिय पमजिय परिद्वेत्ता ।

४०५. से भिक्खू वा २ जाव समाणे सिया से परो अभिहहु अंतो पडि-
ग्गहए विलं वा लोणं उच्चियं वा लोणं पेरियामाएत्ता णीहहु दलएत्ता ।

१. अण्णे सिया भोयणं हे १, २, ३ इ० ला० । दृश्यतां सू० ४०२ ॥ २. संते जाव णो
खे० जै० सं० खं० ॥ ३. मंसेण मच्छेय उव^५ हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. त्ति खे०
जै० खं० ॥ ५. खलु कप्पइ मे हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. जावतितं [तावइयं खे० सं०]
गाहावति तं पोग्गलं खे० जै० सं० । “जावइयं मंसगं दल्लहि” थू० ॥ ७. परिग्गं सं०
खं० ॥ ८. पडिमां हे, १, २, ३ इ० ला० । दृश्यतां सू० ४०५ ॥ ९. नीहहु इ० हे ३ ॥
१०. अफा जाव णो हे १, २ ला० इ० । अफासुयं अणेसणिजं जाव णो हे ३ ॥ ११. से
कां खे० जै० सं० खं० । दृश्यतां सू० ३२४, ४०५ ॥ १२. णो हि त्ति वएत्ता, णो वि त्ति
वएत्ता, णो हंइह त्ति वएत्ता सं० इ० । णो हि त्ति वएत्ता णो हंइह त्ति वएत्ता हे ३ ला० ।
णो हि त्ति वएत्ता णो अणह त्ति वएत्ता खे० जै० हे १ । नो हि त्ति वएत्ता नो हि त्ति
वएत्ता हे २ । “बहुअड्डिते दिण्णे हि त्ति हि त्ति हत्तिस्स विति य णं वा फरसं ण मणेत्ता”
चू० ॥ १३. स्सगंसि खे० जै० इ० हे १, २ ॥ १४. अण्णंइय खे० जै० ॥ १५. एण
वा मं^६ हे १, २ ला० इ० ॥ १६. पेरियामाएत्ता सं० । पेरियामाएत्ता खे० जै० ।
पेरियाएत्ता खं० । परिमाएत्ता हे ३ । दृश्यतां सू० ४०४ । “परि[या श्रीलं० १, २]माएत्ता
नि दातव्यं विमज्ज दातव्यद्रव्यात् क्विद्वंशं गृहीत्वैतयः” श्री० ॥

तहण्यारं पडिगहणं परहत्थंसि वा परपायंसि वा अपासुयं अणेसणिजं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

‘से य आह्वं पडिग्माहिते सिया, तं च णातिदूरगते जाणेज्जा, से त्मायाए तत्थ गच्छेज्जा, २ [त्ता] पुव्वामेव आलोएज्जा—आउसो’ति वा भङ्गी ति वा इमं किं ते जाणता दिण्णं उदाहु अजाणतां ? ‘से य मणेज्जा—णो खलु मे ५ जाणता दिण्णं, अजाणता; कांमं खलु आउसो ! इदाणि णिसिरामि, तं मुंजह वं णं परिआभाएह व णं । तं पेरेहिं समणुण्णायं समणुसट्ठं ततो संजतामेव मुंजेज्ज वा ‘पिएज्ज वा ।

जं च णो संचापति भोत्तए वा पायए वा, साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुण्णा अपरिहारिया अदूरगया तेसिं अणुण्णदातव्वं ‘सिया । णो जत्थ १० साहम्मिया सिया जेह्वं चट्ठपरियावण्णे कीरति तहेव कायव्वं सिया ।

४०६. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

॥ ‘पिण्डैपणाध्ययनस्य दशमोद्देशकः समाप्तः ॥

[इकारसमो उद्देश्यो]

४०७. भिक्खागा णामेगे एवमाहंसु समीणे वा वसमाणे वा गामाणुगीमं १५ वा दूइज्जमाणे मणुण्णं भोयणजातं लभित्ता—से यं भिक्खू गिलाइ, से इंदह णं तस्साहरहं, से य भिक्खू णो मुंजेज्जा तुमं चेव णं मुंजेज्जासि । ‘से ‘एगतितो

१. से जा^० हे २ ला० इ० विना । “तव आहच्चेति सहसा प्रतिगृहीतं भवेत्” शी० । दृश्यतां सू० ३२४, ४०४ ॥ २. ग्राह्य हे २. ला० । दृश्यतां सू० ३२४ ॥ ३. त्ति खे० जै० हे १, २ ला० ॥ ४. से किं खे० जै० हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ५. ‘त्ता दिण्णं सं० खे० ॥ ६. सा थ खे० जै० सं० ॥ ७. इमं खलु हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ८. संजहा मुं^० खे० जै० सं० खं० ॥ ९. वा हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १०. परिमाएव खे० जै० । दृश्यतां सू० ४०४, ४०५ ॥ ११. समणिसट्ठं खे० जै० । सम्मणिसट्ठं खं० । “समवुजातं समवुच्छम्” शी० । दृश्यतां सू० ३९७ ॥ १२. पीएज्ज सं० ॥ १३. गया समणुण्णा (पणा हे १) यातव्वं हे १, २ ॥ १४. सिया नास्ति हे २, ३ ला० इ० ॥ १५. जहेव्वं खं० हे २ ॥ १६. एवं हे १ । दृश्यतां सू० ३२४ ॥ १७. प्रथमस्य दणं हे १, २, ३ ला० इ० ॥ १८. माणा हे १ । एवमग्रेऽपि ॥ १९. गामं दूइज्जमाणे वा इ० । गामं वा दूइज्जमाणे (णा हे १) वा हे १, २, ३ ला० ॥ २०. थ नास्ति खे० जै० सं० खं० । दृश्यतां सू० ४०८ ॥ २१. रहा खेमू० जै० सं० ॥ २२. सेगतिवो खे० जै० सं० खं० ॥

मोक्खामि' ति कट्ठु पल्लिउंचिय २ आलोएज्जा, तंजहा—इमे पिंडे, इमे लोए, इमे तित्तए, इमे कडुयए, इमे कसाए, इमे अंबिले, इमे महुरे, णो खलु एत्तो किंचि गिलाणस्स सँदति ति । माइइणं सँफासे । णो एवं करेज्जा । तँहाठितं आलोएज्जा जहाठितं गिलाणस्स सदति ति, तँ[जहा]—तित्तयं तित्तए ति वा,
५ कँडुयं २, कसायं २, अंबिलं २, महुरं २ ।

४०८. भिक्खागा णामेगे एवमाहंसु समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे [वा] मणुणं भोयणजातं लमिता—से य भिक्खू गिलाइ, से हँदह णं तस्साहरह, से य भिक्खू णो भुंजेज्जा आहरेज्जासि णं । णो खँलु मे अंतराए आहरिस्सामि ।

१० ४०९. ईच्चेयाइं आयतणाइं उवातिकम्म अह भिक्खू जाणेज्जा सत्त पिंडे-सणाओ सत्त पाणेसणाओ ।

[१] तत्थ खलु इमा पढमा पिंडेसणा—असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते । तहप्प-

१. °मिती हे १, २, ३ इ० ला० । °मि ति खं० ॥ २. पल्लियंचित्त २ अ° खे० खं० हे ३ । पल्लिउंचिय अ° सं० ॥ ३. तित्तिए खे० जै० । तित्ते सं० । तित्ताए हे १, ३ । तित्ताए कडुयाए खं० ॥ ४. “न”सदतीत्युपकारे न वर्तत इत्यर्थः” शी० ॥ ५. सँ नास्ति खे० जै० सं० ॥ ६. तहेव तं आलोएज्जा जहेव तं गिलाणस्स सदति तं हे १, २, ३ इ० ला० । “जहतियं आलोएइ जहा गिलाणस्स सदति” वृ० । “तथावस्थितमेव ग्लानस्यालोक्येद् यथावस्थितमिति” शी० ॥ ७. ‘कडुयं कडुए ति वा कसायं कसाए ति वा अंबिलं अंबिले ति वा महुरं महुरे ति वा’ इति सम्पूर्णः पाठोऽत्रावगन्तव्यः ॥ ८. वा हे २ मध्ये पूरितः ॥ ९. हँदह णं २ त° सं० । १०. आहारे° हे १, २, ३ इ० ला० जै० । आहारेज्जा से णं खं० । ११. खलु इमे खे० जै० सं० खं० ॥ १२. इच्चेयाइं जै० इ० । अत्रेवं ध्येयम्—“इत्येतानि..... आयतनानि..... उपातिकम्प्य..... ग्लानाय वा दद्यात् साधुसमीपं वाऽऽहरेत्” इत्येवं पूर्वसूत्रेण सह इच्चेयाइं आयतणाइं उवातिकम्म इति पाठस्य सम्बन्धः शी० मध्ये दर्शितः, तथापि द्वितीयोऽध्ययने तृतीयोद्देशके, पञ्चमेऽध्ययने प्रथमोद्देशके, षष्ठेऽध्ययने प्रथमोद्देशके, सप्तमेऽध्ययने द्वितीयोद्देशके, अष्टमेऽध्ययने च त्रयेदं सूत्रमस्ति तत्र अह भिक्खू..... इति सूत्रेण सह सम्बन्ध उपदर्शितः शी० मध्ये, अतः पूर्वोपरैकवाक्यतार्थमत्रापि अह भिक्खू इत्यनेन सह स्थापितोऽयं पाठोऽस्माभिः । चूर्णित्वनैवविधा—“कादाइ वाधातेण ण जेज्जा वि तं भत्तपाणं गिलाण, अत्थंतो स्रो, गोण अस्सा वा मारणगा, खँधावारो, हत्थो मत्तो, सूलं वा होज्जा । इच्चेयाइं आयतणाइं, आयतणा सोसाइ, अप्पसत्थाइं संसारस्स, पसत्थाइं मोक्खस्स नाणासी । इमा वा सत्तमा(धा ?) पिंडेसणा, तंजहा—असंसट्ठा १, [संसट्ठा २,] उद्धवा ३, अप्पलेवा ४, उव्वडिया ५, उग्गहितापग्गहिता ६, उज्जिणयधम्मियागा ७” वृ० । “सत्त पिण्डैवणाः पानैवणाश्च । ताश्चेमाः, तद्यथा—असंसट्ठा १, संसट्ठा २, उद्धवा ३, अप्पलेवा ४, उग्गहिता ५, पग्गहिता ६, उज्जिणयधम्म ति” शी० ॥ १३. °कम्म हे १, २, ३ इ० ला० ॥

गारेण असंसट्ठेण हत्थेण वा मत्तएण वा असणं वा ४ सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं पडिगाहेज्जा । पद्मा पिंडेसणा ।

[२] अहावरा दोच्चा पिंडेसणा—संसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते, तैहेव दोच्चा पिंडेसणा ।

[३] अहावरा तच्चा पिंडेसणा—इह खलु पाईणं वा ४ संतेगतिया सड्ढा भवंति गाहावती वा जाव कम्मकरी वा । तेसिं च णं अण्णतरेसु विरूवरूवेसु भायणजातेसु ५ उवणिक्खित्तपुत्थे सिया, तंजहा—थालंसि वा पिढरगंसि वा सरगंसि वा परगंसि वा वरगंसि वा । अह पुणेवं जाणेज्जा असंसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते, संसट्ठे वा हत्थे असंसट्ठे मत्ते । से य पडिग्गहधारी सिया पाणिपडिग्गहए वा, से पुवामेव आलोएज्जा—आउसो ति वा भगिणी ति वा एतेण तुमं असंसट्ठेण हत्थेण संसट्ठेण मत्तेण संसट्ठेण वां हत्थेण असंसट्ठेण मत्तेण अस्सिं पडिग्गहगंसि वा पाणिसि वा १० पिहट्ठु ओवित्तु दल्याहि । तहप्पगारं भोयणजातं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं जाव लाभे संते पडिगाहेज्जा । तच्चा पिंडेसणा ।

[४] अहावरा चउत्था पिंडेसणा—से भिक्खू वा २ से ज्जं पुण जाणेज्जा पिहुयं वा जाव चाउलपलंवं वा, अस्सिं खलु पडिग्गाहियंसि अप्पे पच्छाकम्मे अप्पे पज्जवजाते । तहप्पगारं पिहुयं वा जाव चाउलपलंवं वा सयं वां णं जाएज्जा १५ जाव पडिगाहेज्जा । चउत्था पिंडेसणा ।

[५] अहावरा पंचमा पिंडेसणा—से भिक्खू वा २ जाव समाणे उवहितमेव भोयणजातं जाणेज्जा, तंजहा—सरावंसि वा डिंडिमंसि वा कोसगंसि वा ।

१. मत्तेण खं० हे ३ ॥ २. तहेवं सं० खं० ॥ ३. पिढरंसि खे० जै० हे ३ । “पिहट्ठु वा जज्जंमिं छूवं । सरगं वंसमयं पच्छिगादिपिडिया छब्बगपलंगं वा । वरगंसि वा, ध(व ?)रा भूमी, जहा वरं हतीति वराहं उत्तिकरतीत्यर्थः, तं अलिंदिगा वा कुंडगं वा । परन्तं भगिण्यसादी” चू० । “स्थालादीनि सुवोप्यानि नवरं ‘सरगम्’ इति सरिकादिभिः कृतं सर्पादि, परगं वंशनिष्पन्नं छब्बकादि, वरगं मण्यादि महार्चमूल्यम्” शी० ॥ ४. असंसट्ठे वा मत्ते सं० खं० ॥ ५. गगहिए हे १, २, ३ इ० ला० जैसं० ॥ ६. ण वा मत्तेण अस्सिं पडिं हे २ ला० इ० ॥ ७. वा नास्ति सं० ॥ ८. ण वा मत्तेण सं० ॥ ९. उवित्तु सं० जै० विना ॥ १०. पडिग्गं हे १ ॥ ११. पिहुं सं० । पिण्डं खे० जै० । पिण्डुं खं० ॥ १२. जाव चाउलपलंवं वा नास्ति खं० हे ३ विना ॥ १३. फासुयं वा खं० । फासुयं सयं वा इ० । फासुयं वा सयं वा हे १, २ ला० ॥ १४. व जाएज्जा खे० जै० सं० ॥ १५. “पंचमी उवगहिता उवगहियं भुंजमाणस्स सअट्ठाए उवणीत्तं” चू० । “पञ्चमी पिण्डैवणाऽवगृहीता नाम तच्चथा—स भिक्षुर्यावदुपहतमेव भोक्तुकामस्य भोजनस्थितमेव भोजनजातं दौकितं जानीयात्” शी० ॥

अह पुण्वेवं जाणेज्जा—बहुपरियावण्णे पाणीसु दगलेवे । तहप्पगारं असणं वा ४ सयं वा णं जाँएज्जा जाव पडिगाहेज्जा । पंचमा पिंडेसणा ।

[६] अहावरा छट्ठा पिंडेसणा—से भिक्खू वा २ उग्गहियमेव भोयणं-जायं जाणेज्जा जं च सयट्ठाए उग्गहितं जं च परट्ठाए उग्गहितं तं पादपरियावणं ५ तं पाणिपरियावणं फासुयं जाव पडिगाहेज्जा । छट्ठा पिंडेसणा ।

[७] अहावरा सत्तमा पिंडेसणा—से भिक्खू वा २ जाव समाणे बहु-उज्झितधम्मियं भोयणंजायं जाणेज्जा जं चऽण्णे बहवे दुपय-चउप्पय-समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा पावकंखंति तहप्पगारं उज्झितधम्मियं भोयणजायं सयं वा णं जाँएज्जा परो वा से देज्जा *जाँव पडिगाहेज्जा । सत्तमा पिंडेसणा* ।
१०. इच्चैयाओ सत्त पिंडेसणाओ ।

[८] अहावराओ सत्त पाणेसणाओ । तत्थ खलु ईमा पढमा पाणेसणा—असंसङ्के हत्थे असंसङ्के मत्ते । तं चेव माणियक्वं, णवरं चउत्थाए णाणत्तं, से भिक्खू वा २ जाव समाणे से ज्ञं पुण पाणगजातं जाणेज्जा, तंजहा—तिलोदगं वा तुसोदगं वा जवोदगं वा आयासं वा सोवीरं वा सुद्धवियडं वा, अस्सि खलु पडिगाँहाहितांसि १५ अप्पे पच्छाकम्मे, तदेव जाव पडिगाहेज्जा ।

४१०. इच्चैतासिं सत्तण्हं पिंडेसणाणं सत्तण्हं पाणेसणाणं अण्णतरं पडिमं पडिवज्जमाणे णो एवं वदेज्जा—मिच्छा पडिवण्णा खलु एते भयंतारो, अहमेगे सँम्मा पडिवण्णे ।

१. पुण एव हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २. जातेज्जा इ० । जाणेज्जा खे० जै० विवा ॥ ३. पगं हे १, शी० । एवमग्गेऽपि सर्वत्र । इत्येतां सू० ४०९ टि० ३ । “छट्ठा उग्गहिता पग्गहिता, उग्गहितं दग्गं हत्थगतं, पग्गहितं दाहिणहत्थगतं दिज्जमाणं एल्लगविक्खंभमेणं, जरस वि अट्ठाए उग्गहियं पग्गहियं सो वि तं नेच्छति, पादपरियावणं कंसभाय[णे] णत्थि दगलेवो पाणीसु नत्थि दगलेवो दंतस्स निचयो भावो, छट्ठी” वू० । “अथापरा पछो पिण्डैवणा प्रगृहीता नाम—स्वार्थं परार्थं वा पिठरकादेरुद्धृत्य चट्टुकादिनोस्त्रिता परेण च न गृहीता प्रव्रजिताय वा दापिता सा प्रकर्षेण गृहीता प्रगृहीता तां तथाभूता प्रागृतिर्का ‘पात्रपर्यापनां वा’ पात्रस्थिता वा ‘पाणि-पर्यापनां वा’ हस्तस्थिता वा यावत् प्रतिगृहीतादिति” शी० ॥ ४. णं जाणेज्जा खे० खं० ॥ ५. णं तं जाव खे० जै० ॥ ६. णं जाणेज्जा हे १, २ इ० ॥ ७. जाणेज्जा खे० जै० खं० ॥ ८. * * एतदन्तरगतः पाठो नास्ति खे० ॥ ९. इमा नास्ति खे० खं० हे १, २ ला० इ० ॥ १०. ‘भगहिं’ हे १ ॥ ११. तदेव पडिं खे० जै० खं० खं० ॥ १२. सम्मं खे० जै० हे १, २ ॥

जे एते भयंतारो एताओ पडिमाओ पडिवज्जित्ताणं विहरंति जौ य अहमंसि
एयं पडिमं पडिवज्जित्ताणं विहरामि सब्बे पेते उं जिणाणाए उवड्ढिता
अण्णोण्णसमाहीए एवं च णं विहरंति ।

४११. एवं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

॥ *पिण्डैषणाध्ययनं प्रथमं समाप्तम् ॥

५

१. जं च झं हे १, २, ३ ला० वी० । “यां चाहं प्रतिमां प्रतिपद्य विहरामि” शी० ॥ २. इ०
विना-वेते खे० जै० सं० खं० । एते हे १, २ ला० । विते हे ३ । “सर्वेऽप्येते जिनाजायां
जिनाज्ञया वा समुत्थिताः” शी० ॥ ३. उ नास्ति हे १, २, ३ इ० ॥ ४. “एतत् तस्य
भिओभिंछुण्या वा सामग्र्यम्” शी० । गी० अनुसारेण पूर्वापरतुलनया च ‘एयं’ इति पाठोऽत्र
युक्तः । छयतां सू० ३३४ ॥ ५. पिण्डैषणाध्ययनं समाप्तम् सं० । प्रथमाद् द्वितीयश्रुतस्फन्धे
प्रथममध्ययनं समाप्तम् हे १, २, ३ इ० ला० ॥

वीथं अज्झयणं 'सेज्जा'

[पदमो उद्देशो]

४१२. से भिक्खू वा २ अभिकंखेज्जा उवस्सयं एसित्तए, अणुपविसित्तौ गामं
५ वा गैगरं वा जाव रायहाणिं वा से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा सव्वं सपाणं जाव
संताणयं, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ।

से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणं,
तहप्पगारे उवस्सए पडिलेहिता पमज्जिता ततो संजयमेव ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

४१३. से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—अस्सिपडियाए एगं साहम्मियं समु-
१० हिस्स पाणाइं ४ समारंभं समुहिस्स कीयं पामिच्चं अच्छेज्जं अणिसइं अभिहं
आहइ ११ चेतेति । तहप्पगारे उवस्सए पुरिसंतरकडे वा अपुरिसंतरकडे वा जाव
आसेविते वा १२ णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा । एवं वहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं
वहवे साहम्मिणीओ ।

४१४. [१] १२ * से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा वहवे
१५ समण-माहण-अतिहि-क्खिण-वणीमए पगणिय २ समुहिस्स तं चेव भाणियच्चं * ।

[२] से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—वहवे समण-माहण-

१. 'पु, से अणु' हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २. 'त्ताणं गामं खं० ॥ ३. गगरं वा नास्ति खे०
जै० सं० ॥ ४. ससंतां खं० हे ३ इ० ॥ ५. अप्पंडं वा हे १, २, ३ इ० ॥ ६. जाव अप्प-
संतां खं० इ० ला० । जावप्पसंतां हे २ । जावपसंतां हे १, ३ ॥ ७. 'यमेव सं० ॥
८. 'ठाणं वा ३' इत्यनेन ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा इति पाठोऽवगन्तव्योऽस्मिन्नुद्देशके
सर्वत्रापि ॥ ९. दृश्यतां सू० ३३१ । अत्रैवं ध्येयम्—“एगं साहम्मियं समुहिस्स छ आलावा
तहेव जहा पिंढेसणाए, णवरं वहिया णीहं छ, णीसगडं वा छ, इतरं णीणज्जति” सू० ।
एवं च चूर्णनुसारेण वहिया णीहं वा अणीहं वा अत्तद्वियं वा अणत्तद्वियं वा परिसुत्तं वा
अपरिसुत्तं वा इति पट् पदानि अत्र शब्दाध्ययने नोपयोगिनीत्याचार्यो भाति ॥ १०. पाणाइं ४
इत्यनेन पाणाइं मृताई जीवई सत्ताई इति पाठ सर्वत्रावगन्तव्यः ॥ ११. चेतेति हे १, २
ला० ॥ १२. '२' नास्ति हे १, २ इ० ला० । अत्र '२' इत्यनेन अणासेविते वा इति पाठोऽवग-
न्तव्यः ॥ १३. वह्वो सं० । दृश्यतां सू० ३३१ ॥ १४. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति हे
१, २, ३. खे० जै० इ० ला० । “किञ्च से भिक्खू वेत्थादि सूत्रद्वयं पिण्डैपणानुसारेण नेयम्”
श्री० । दृश्यतां सू० ३३२ ॥ १५. उवस्सयं नास्ति सं० ॥

अतिहि-किवण-वणीमए समुद्दिस्स पाणाइं ४ जाव चेतैति । तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे जाव अणासेविते णो ठाणं वा ३ चेतैजा ।

अह पुणेवं जाणेजा-पुरिसंतरकडे जाव आसेविते । पडिलेहिता पमज्जिता ततो संजयामेवै ठाणं वा ३ चेतैजा ।

४१५. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेजा-अस्संजए भिक्खू- ५
पडियाए कडिए वा उक्कंपिए वा छत्ते वा लेत्ते वा घट्ठे वा मट्ठे वा संमट्ठे वा संपधूविए
वा । तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे जाव अणासेविए णो ठाणं वा ३ चेतैजा ।

१. पाणाइं भूताइं सत्ताइं जीवाइं जाव खे० जै० सं० । इत्यतां सू० ४१३ ॥ २. चेतिते खे० जै० सं० खं० हे १, २ ला० ॥ ३. 'व जाव चेतैजा खे० जै० ॥ ४. अत्र प्रतिषेधविधः पाठः-
ओकंपिए वा छत्ते वा लेत्ते वा खे० सं० । उक्कंपिए वा छत्ते (चे इ० जै०, खे खं०) वा लिप्ते वा
खं० हे १, २, ३ जै० इ० ला० । हस्तलिखितादौ 'प' 'व' इत्यनयोः समानप्रायत्वात्
अत्र व इति पाठः आचारांस्तस्य पुरातनैः सम्यादकैः स्वीकृतो मुद्रितश्च, "वंशादिकम्बादि-
मिरववद्ध" इति वृत्ताबुल्लेखदर्शनादस्माभिरपि स ग्राह्यतः । "कडितो पासेहिं, ओकंपितो
उवरिं उक्कंपितो, छत्तो उवरिं चैव, लेत्तो कूडाए, ते उत्तरगुणा मूलगुणे उवहणंति । घट्ठा विसमा
समीकता, मट्ठा माइता, संमट्ठा पमज्जिता, संपधूविता दुग्गंधा सुग्गंधीकता । 'वंसण कडणोक्कंवा'
[बृहत्कल्पभा० ५८३, निशीथभा० २०४७] असोधिकोडी, 'दूमित धूविता' [बृहत्कल्पभा०
५८४, निशीथभा० २०४८] विसोधिकोडी" चू० । "कट्टकितः काष्ठिकादिभिः संस्कृतः, ओकं-
(उक्कं प्र०)विभो त्ति वंशादिकम्बादिमिरववद्धः, छत्ते(छत्ते प्र०) व त्ति दमोदिभिश्चादितः, कितः
गोमयादिना, घृष्टः क्षयादिखरपिण्डेन, मृष्टः स एव लेपनिकादिना समीकृतः, संमृष्टः भूमिकर्मा-
दिना संस्कृतः, संपधूपितः दुग्गंधापनयनार्थं धूपादिना धूपितः" शी० । "वंसण कडणोक्कंवाण
छावण लेवण दुवारभूमी य । सप्परिकम्मा सेजा (वसही-बृहत्क०) एसा मूलोत्तरगुणेइ ॥"
[निशीथभा० २०४७, बृहत्कल्पभा० ५८३] । "वंसक इति वंडगो(गंडका-प्र०), कडणं कूटकरणं,
वंडगो(गंडको-प्र०)वरि ओलंवरणं उक्कंपणं, दम्भातिणा छावणं, कूडाण लेवणं, बृहदल्पकरणं दुवारस्स,
विसमाए समीकरणं भूकर्म, एसा सपरिकम्मा"-निशीथवृणै पब्बमोद्देशके । "वंशका ये
वेलीनामुपेरि स्थाप्यन्ते पृष्ठवंशस्योपरि तिर्यक्, कटंन कटादिभिः समन्ततः पार्श्वानामाच्छादनम्,
'उत्कम्बतम्' उपरि कम्बिकानां बन्धनम्, एतत् सप्तविधमुत्तरकरणम् । एषा सपरिकर्मा
वसतिर्मूलगुणोत्तरगुणैश्च" इति मलयगिरिसूरिविरचितायां बृहत्कल्पसूत्रवृत्तो पृ० १६९ ।
प्रवचनसारोद्धारे [शा० ८७२] तद्वृत्तावपि च विलोकनीयम् । "जजो णं पाएणं अगारीणं
अगाराइं कडियाइं उक्कंपियाइं छजाइं लिताइं [गुताइं] घट्ठाइं मट्ठाइं संपधूमियाइं" इति कल्पसूत्रस्य
किरणवल्या व्याख्यायां [पृ० १७५] " 'कडियाइं' कट्टयुक्तानि, 'उक्कंपियाइं' धवलितानि,
'छजाइं' तृणादिभिः, 'लिताइं' छगणाद्यैः, क्वचिच्च 'गुताइं' ति पाठस्तत्र गुप्तानि वृत्तिकरण-
द्वारपिधानादिभिः, 'घट्ठाइं' विपमभूमिमखनात्, 'मट्ठाइं' श्लक्ष्णीकृतानि, क्वचित् 'संमट्ठाइं' ति
समन्तान्मृष्टानि मखणीकृतानि, 'संपधूमियाइं' सौगन्ध्यापादनार्थं धूपनैर्वसितानि..... ।
चूर्णिकारस्तु 'कडियाइं पासेहिं उक्कंपियाइं उवरिं' इत्याह ।" श्रीधर्मसंगरोपाध्यायः ॥
५. संमट्ठे सं० । संमट्ठे वा नास्ति खे० ॥ ६. संपधूमिए सं० खं० चू० शी० विना ॥

अह पुणेवं जाणेज्जा—पुरिसंतरकडे जाव आसेविते, पडिलेहिता पमज्जिता ततो संजयामेव जाव चेतेज्जा ।

४१६. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—अस्संजते भिक्खु-
पडियाए खुड्डियाओ दुवारियाओ महल्लियाओ कुज्जा जहा पिंडेसणाए जाव
५ संथारंगं संथारेज्जा बहिया वा णिण्णक्खु । तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे
जाव अणासेविए णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

अह पुणेवं जाणेज्जा—पुरिसंतरकडे जाव आसेविते, पडिलेहिता पमज्जिता ततो संजयामेव जाव चेतेज्जा ।

४१७. से भिक्खू वा २ स जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—अस्संजए भिक्खुपडियाए
१० उँदकपसूताणि कंदाणि वा मूलाणि वा पत्ताणि वा पुप्फाणि वा फलाणि वा
बीयाणि वा हरियाणि वा ठाणाणो ठाणं साहरति बहिया वा णिण्णक्खु ।
तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे जाव णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

अह पुणेवं जाणेज्जा—पुरिसंतरकडे जाव चेतेज्जा ।

४१८. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—अस्संजते भिक्खु-
१५ पडियाए पीढं वा फलगं वा णिस्सेणिं वा उदूखलं वा ठाणातो ठाणं साहरति
बहिया वा णिण्णक्खु । तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे जाव णो ठाणं वा ३
चेतेज्जा ।

अह पुणेवं जाणेज्जा—पुरिसंतरकडे जाव चेतेज्जा ।

४१९. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा, तंजहा—^{१३}खंधंसि वा

१. दृश्यतां सू० ३३८ ॥ २. बहिं वा सं० ॥ ३. “णिण्णक्खु णीणतातं (णीणवाति—प्र०) अंतो वा बहिं वा” चू० ॥ ४. “उदए पसूयाणि कंदाणि वा....., एवं मूल—बीत—हरियाणि उदगाप-
सूयाणि वा इतराणि वा संजयट्ठाए णीणेज्जा” चू० ॥ ५. बहिं वा सं० ॥ ६. णिण्णक्खू खे०
सं० खं० । “बहिर्वा णिण्णक्खु ति निस्सारयति” श्री० ॥ ७. उवस्सयं नास्ति खे० जै० सं० ॥
८. पडिमाए सं० ॥ ९. वा नास्ति खे० जै० सं० ॥ १०. णिण्णक्खू खे० सं० ॥ ११. रंगडे
वा जाव सं० । “पुरुषान्तरास्वीकृते स्थानादि न कुर्यात्, पुरुषान्तरास्वीकृते तु कुर्यादिति ।
एवमचित्तनिःसारणसूत्रमपि नेयम्” श्री० ॥ १२. दृश्यतां सू० ३६५ । “खंबंति (सि) । एवं
खंसे पासाते कुडे वा विस्थिण्ये अट्टुपारए वा । फलिहो वि कोति विस्थिजो जत्थ झप्पति । संचाती
भणिता । अण्णतरग्रहणाच्चोपले वा जत्थ पुरिसो निवण्णो सादि । नान्यत्र आगाढागार्ढं, आवतीए
असिवाधी अलम्भमाणो(जे १) वा ।” चू० । “स्कन्ध एकस्य स्तम्भस्योपर्याश्रयः, मन्त्र-मालौ
प्रतीतौ, प्रासादो द्वितीयभूमिका, हर्म्यतलं ढायालं, अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे प्रतिश्रये

मंचंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा हम्मियतलंसि वा अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि
अंतलिकखजायंसि णणत्थ आगाढागादेहिं कारणेहिं ठाणं वा ३ चेतैजा ।

से य आहच्च चेतिते सिया, णो तत्थ सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण
वा हत्थाणि वा पादाणि वा अच्छीणि वा दंताणि वा मुंहं वा उच्छोलेज्ज वा
पधोएज्ज वा णो तत्थ ऊसट्ठं पक्खेज्जा, तंजहा—उच्चारं वा पासवणं वा खेलं ५
वा सिंघाणं वा वंतं वा पित्तं वा पूतिं वा सोणियं वा अण्णतरं वा सरीरावयवं ।

केवली बूया—आयाणमेतं । से तत्थ ऊसट्ठं पक्खेमाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा,
से तत्थ पयलमाणे पवडेमाणे वा हत्थं वा जाव सीसं वा अण्णतरं वा कायंसि
इंदियजातं लूसेज्जा, पाणाणि वा ४ अभिहणेज्ज वा जाव ववरोवेज्ज वा ।

अह भिक्खूणं पुब्बोवदिट्ठौ ४ जं तहप्पगारे उवस्सए अंतलिकखजाते णो १०
ठाणं वा ३ चेतैजा ।

४२०. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा संहित्थियं सखुडुं

स्थानादि न विदध्यात्, अन्यत्र तथाविधप्रयोजनादिति” शी० । “खंधो पागारो पेढं वा ।
फलिहो अगगला, अङ्गुलो मंचो, सो य मंडवो । मिहोवरि मालो दुभूमिगादी । निज्जहगवक्खो-
वसोमिचो पासावो । सव्वोवरि ङायलं हम्मतलं” इति निश्रीयचूर्णौ चतुर्दशोद्देशके ॥

१. गारंसि वा खे० जै० सं० इ० ॥ २. वा न चेतैज्जा इ० ॥ ३. णो नास्ति हे १, २ इ०
ला० । “सीतोदगं अतावितं, वियडं ति व्यपगतजीवं । उसिणं ति ताविय तं नेव ववगयजीवं ।
एकसिं उच्छोलणं, पुणो पुणो धोवणं पधोवणं” इति निश्रीयचूर्णौ चतुर्दशोद्देशके ॥ ४. “हत्थाणि
वा, अविरुद्धं पागवे बहुवचणं निहं । मुहाणि वा कहं ? उच्यते, अत्रापि त्रयं—आसए पोसए
आलुत्ते, णव वा वणमुहाणि” चू० ॥” ५. नो अ णं ऊ० (उ० हे ३) हे १, २, ३ इ०
ला० ॥ ६. ऊसट्ठं सं० खे० । ऊसडं जै० खं० । “उच्छित्ते उवस्सट्ठं (ओसट्ठं प्र०) उच्चारादि”
चू० । “न च तत्र व्यवस्थितः ‘उत्सृष्टम्’ उत्सर्जनं त्यागमुच्चारणेः कुर्यात्” शी० ॥
७. पगडेज्जा हे १, २ इ० ला० ॥ ८. ऊसट्ठं सं० । ऊसडं जै० खं० ॥ ९. पयडेज्ज सं० ॥
१०. पयलेमाणे [य खं०] खे० जै० खं० । पयलेमाणे पवडेमाणे सं० । दय्यता सू० ३६५ ॥
११. दय्यतां सू० ३६५ ॥ १२. दय्यतां सू० ३५७ ॥ १३. अत्र चूर्णादीदृशी व्याख्या विलोक्यते—
“सागारिया पारंडत्थ गिहत्था(व्य)पुरिसेहिं, सागणिवाए अगणिसंघट्टो, सउदयाए उदगवहो
सेहा(ह)गिलाणादिदोसा, सह इत्थिताहिं सहत्थिया आत-परसमुत्था, सखुडुति खड्डाणि चेडलवाणि
सण्णामूमिं गच्छंति पढेते य वंदंताणि इहरहा य वाउलेंति, अहवा खड्डा सीह-वग्घा(ग्घ)-खणगा,
पडु गोगमहिंसादि, व्रतभंगमादिदोसा एवेसु, भत्त-पाणाई च दट्ठुं सेहाणं भुत्ताभुत्तदोसा” चू० ।
वक्ष्यमाणे सप्तमेऽध्ययनेऽपि से भिक्खू वा २ से जं पुण उगगहं जाणेज्जा—ससामारियं
सागणियं सउदयं सहत्थि सखुडुपसुभत्तपाणं इति पाठो विलोक्यते, एवं च चूर्ण्युत्सारेण
पूर्वपराउसन्धानेन चात्रापि से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—सामारियं सागणियं
सउदयं सहत्थियं सखुडु-पसु-भत्त-पाणं इति पाठः प्राचीनकाले मूलरूप आसीदिति भाति ॥

सपसुभत्तपाणं । तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतैज्जा ।

४२१. आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावतिकुलेण सद्धिं संवसमाणस्स । अलसगे वा विसइया वा छड्डी वा णं उब्बाहेज्जा, अण्णतरे वा से दुक्खे रोगातंके समुप्पजेज्जा ।
 ५. अस्संजते कलुणपडियाए तं भिक्खुस्स गातं तेहेण वा घएण वा णवणीएण वा वसाए वा अब्भंगेज्जा वा मक्खेज्जा वा, सिणाणेण वा कक्केण वा लोद्धेण वा णणेण वा चुण्णेण वा पउमेण वा आघंसेज्जा वा पघंसेज्जा वा उव्वलेज्जा वा उव्वट्ठेज्जा वा, सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्जा वा प्होएज्जा वा सिणावेज्जा वा सिंचेज्जा वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्ठु अगणिकायं उज्जालेज्जा वा पज्जालेज्जा वा उज्जालेत्ता [पज्जालेत्ता ?] कायं आतावेज्जा वा पयावेज्जा वा ।

१०. अह भिक्खूणं पुच्चोवदिट्ठा एस पतिण्णा ४ जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतैज्जा ।

४२२. आयाणमेयं भिक्खुस्स सागारिए उवस्सए संवसमाणस्स । इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरी वा अण्णमण्णं अक्कोसंति वा वंइति वा रुंमंति वा उह्वंति वा । अह भिक्खू णं उच्चावयं मणं णियच्छेज्जा—एते खलु अण्णमण्णं
 १५. अक्कोसंतु वा, मा वा अक्कोसंतु, जाव मा वा उह्वंतु ।

अह भिक्खूणं पुच्चोवदिट्ठा ४ जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतैज्जा ।

४२३. आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावतीहिं सद्धिं संवसमाणस्स । इह खलु

१. आलं खे० जैमू० सं० । “अलसगे ति हस्त-पादादिस्तम्भं श्वयधुर्वा” शी० ॥ २. ने खे० । णं नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ३. अस्संजतो कलुणं हे १, २, ३ ला० ॥ ४. उव्वलेज्जा वा २ चू० ॥ ५. दारुं परिं सं० । दारुणं परिं खं० । दारुणं परिं हे १, २, ३. इ० ला० । तुलना—४२९, ४७४, ५८३, ५८४ । “दारुणा दारुपरिणामं ति कट्ठु परियट्ठेति दारुं, अहवा उत्तराधरा संजो[एता?] अगणिं पाडित्ता उज्जालेत्ता पज्जालेत्ता” चू० । सू० ४२९ इत्यत्र “दारुणं परिणामणं परियट्ठणं अभिणवज्जणं वा” चू० । “दारुणा वा दारुणां परिणामं कृत्वा संघर्षं कृत्वा अमियुज्ज्वालयेत प्रज्वालयेद्वा” शी० ॥ ६. पज्जालेज्जा वा नास्ति खे० जैमू० सं० ॥ ७. एसा खे० जै० सं० । दृश्यतां सू० ३५७ ॥ ८. ए वस्समाणस्स खे० जै० सं० ॥ ९. सू० ३५० मध्ये तु “करीओ वा इति पाठः इति ध्येयम् ॥ १०. वंमंति वा रुंमंति वा सं० । [वंमंति रुंमंति वा खेसं०] वं(वंजे०)मंति वा उह्वंति वा उह्वंति वा खे० जै० ॥ ११. णिगं(अ जै०)च्छेज्जा खे० जै० । “उच्चाव[व]यं मणं णिगंच्छेज्जा, उच्चावयं अण्णमण्णारं” चू० ॥ १२. वस्सं खे० जै० ॥

गाहावती अर्पणो सअट्ठाए अगणिकायं उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा विज्झवेज्ज वा । अह भिक्खू उच्चावयं मणं णियच्छेज्जा—एते खलु अगणिकायं उज्जालेंतु वा मा वा उज्जालेंतु, पज्जालेंतु वा मा वा पज्जालेंतु, विज्झावेंतु वा मा वा विज्झावेंतु । अह भिक्खूणं पुज्जोवदिट्ठा ४ जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

४२४. आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावतीहिं सद्धिं संवसमाणस्स । इह खलु ५
गाहावतिस्स कुंडले वा गुणे वा मणी वा मोत्तिए वा हिरण्णे वा सुवण्णे वा
कडगाणि वा तुंडियाणि वा तिसरगाणि वा पालंवाणि वा हारे वा अद्धहारे वा
एगावली वा मुत्तावली वा कणगावली वा रयणावली वा तरुणियं वा कुमारिं
अलंकियविभूसियं पेहाए अह भिक्खू उच्चावयं मणं णियच्छेज्जा, एरिसिया
वाउडसी ण वा एरिसिया इति वा णं बूया, इति वा णं मणं साएज्जा । १०

अह भिक्खूणं पुज्जोवदिट्ठा ४ जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३
चेतेज्जा ।

४२५. आयाणमेतं भिक्खुस्स गाहावतीहिं सद्धिं संवसमाणस्स । इह खलु
गाहावतिणीओ वा गाहावतिधूयाओ वा गाहावतिसुण्हाओ वा गाहावतिधातीओ
वा गाहावतिदासीओ वा गाहावतिकम्मकरीओ वा, तासिं च णं एवं वुत्तपुव्वं १५
भवति—जे इमे भवन्ति समणा भगवंतो जाव उवरत्ता मेहुणातो धम्ममातो णो
खलु एतेसिं कप्पति मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्ठितए, जा य खलु एतेसिं

१. 'णो अट्ठाए हे १, २ इ० ला० । "स्वार्थमभिसमारम्भे क्रियमाणे" वी० ॥ २. पज्जालेज्ज वा नास्ति खेमू० जै० । "अगणिकायं उज्जालिज्जा, ससण्दि एवं एत्थ उज्जा[लिज्जा ?], उज्जलत्ते चोरा सावयं वा ण एहि ति । अहवा सुद्धु विज्झवितो, मा एयं पेच्छित्तुं तेणगा एहिंति । एवं कस्सइ उज्जोओ पितो, कस्सति अधगारो" चू० ॥ ३. विज्झं खे० जै० सं० इ० ॥ ४. विज्झवें(वे खे०)तु खे० जै० इ० । विज्झावेंतु वा २ सं० ॥ ५. तुरिगाणि वा तिसराणि वा सं० ॥ ६. अट्ठं खे० इ० ॥ ७. रयणावली वा नास्ति खे० जै० सं० ॥ ८. कुमारि वा हे २ । "तरुणियं कुमारिं मज्झिमवयं वा" चू० ॥ ९. वा सा णो वा हे १, २, ३ जै० ला० । वा सा ण वा इ० । "एरिसिया मम मोत्तिगा आसि, ण वा एरिसिया, भणिज्ज वा ण(णं ?) मए समाणं संविकखाहि । मणं साएज्जा क्वं मम एताए सद्धिं मेलतो होज्जा, अहवा सा कण्णा ताहे चित्तेति—एसा मम पडुप्पजेज्जा" चू० ॥ १०. एयं खे० जै० । इत्थता सु० ३९० टि० १ ॥ ११. धम्ममातो नास्ति हे १, २ इ० ॥ १२. मेहुणधम्मं परिं सं० खं० हे ३ । मेहुणं धम्मं परियारणाए खे० जै० । अत्र चूर्णनुसारेण 'मेहुणं धम्मं परिं' इति 'मेहुणधम्मं परिं' इति वा पाठो भाति, वृत्त्यनुसारेण तु मेहुणधम्मपरिं इति पाठो भाति । "आताणमेतं । इत्थिगाभिलावे सीलमंतादिसंलावा । जा एतेहिं सद्धिं मेहुणं, अयुता पयसति, धूयवियाइणि(णी) पुत्तं, पुत्तवियाइणि(णी) जोयस्सिं ओरालसरीरं, तेयस्सी सूरं, वचंसी

सद्धिं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टेज्जा पुत्तं खलु सा लभेज्जा ओयस्सिं तेयस्सिं वच्चस्सिं जसस्सिं संपरायियं आलोयदरिसणिज्जं । एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्मा तासिं च णं अण्णतरी सद्धी तं तवस्सिं भिक्खुं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टावेज्जा ।

- ५ अह भिक्खूणं पुव्वोवदिद्धौ ४ जं तहप्पगारे सागारिण उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

४२६. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

॥ पढमा सेज्जा समत्ता ॥

[बीओ उद्देसओ]

- १० ४२७. गाहावती नामगे सुइसमायारा भवंति, भिक्खू य असिणाणए मोयसमायारे से सैगंधे दुग्गंधे पडिकूले पडिलोमे यावि भवति, जं पुंक्कम्मं तं पच्छाकम्मं, जं पच्छाकम्मं तं पुंक्कम्मं, ते भिक्खुपडियाए वट्टमाणा करेज्जा वा णो वा करेज्जा ।

दीप्तिवान्, जसंसी लोकपसंस, संपराइयं पराक्रमः, आलोगदरिसणिज्जं दरिसणादे[व] मणग्रीति-जणणं” चू० । “एतेभ्यो श्रमणा मैथुनादुपरताः, तदेतेभ्यो । यदि पुत्रो भवेत् ततोऽसौ ‘ओजस्वी’ बलवान् ‘तेजस्वी’ दीप्तिमान् ‘वर्चस्वी’ रूपवान् ‘यशस्वी’ कीर्तिमान् इत्येवं संप्रधायै..... काचित्.... तं साधुं मैथुनघर्मे[स्य?] पडियारणाए ति आसेवनाथंम् आउट्टावेज्जा ति अभिमुखं कुर्यात्” शी० । सू० ३४० इत्यस्य चूर्णौ वृत्तौ चेत्यम्—“मिहु रहस्से सहयोगे च, पतियरणं पवियारणा, ‘आउट्टामो’ कुर्वीमो” चू० । “मैथुनमब्रह्मेति, तस्य ‘धर्माः’ तद्वता व्यापाराः, तेषां ‘परि(वि-शीखं० २)वारणा’ आसेवना, तथा आउट्टामो ति प्रवर्तामहे” शी० ॥

१. मेहुणधम्मं परि० सं० हे ३ । मेहुणं धम्मं परि० खे० जै० खं० । द्ययतां पृ० १५१ टि० १२ ३. संपहारिय हे १, २, ३ इ० ला० शी० । द्ययतां पृ० १५१ टि० १२ ॥ ३. मेहुणधम्मं परि० सं० । मेहुणं धम्मं परि० खे० जै० खं० । द्ययतां पृ० १५१ टि० १२ ॥ ४. पडियां हे २ इ० ला० ॥ ५. द्ययतां सू० ३५७ ॥ ६. एवं चू० शी० विना । द्ययतां सू० ३३४ ॥ ७. सेज्जा द्वितीयस्य प्रथमोद्देशः हे २ ॥ ८. “स मिछुत्तद्धन्वो भवति” शी० । “तेण तेसिं सो गंधो पडिकूलो” चू० ॥ ९. पुव्वं कम्मं खे० जै० सं० खं० इ० । “जं पुव्वकम्मं ति गिहत्थाणं पुव्वकम्मं उच्छोलणं तं च पच्छा पव्वज्जाए वि कुब्बा सा उट्टाहो होहिहि, तस्य बाउसदोसा, अह ण करेति तो उट्टाहो । अह्वा ताई पुव्वं पए जेमेताईओ पच्छा संजयउवरोहा झत्तथाणं उसूरे वा, पच्छिमाए पोरिसीए जेमेताईओ ताहे संजयाणं पाढवाघातो ति पदे चेव जिमिताई । उवक्खडणा वि एवं प्रत्य (१)-प्रत्यागते उस्सकणं, उस्सकणदोसा भिक्खुभावो, भिक्खुपडियाए वट्टमाणा करेज्जा वा ण वा” चू० ॥ १०. पुव्वं कम्मं सं० इ० ॥ ११. वे हे ३ ॥ १२. करेज्जा वा हे १, २ ला० इ० ॥

अह भिक्खूणं पुच्चोवदिद्धा ४ जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

४२८. आयाणमेतं भिक्खुस्स गाहावतीहिं सार्द्धं संवसमाणस्स । इह खलु गाहावतिस्स अप्पणो संयद्वाए विरूवरूवे भोयणजाते उवक्खडिते सिया, अह पच्छा भिक्खुपडियाए असणं वा ४ उवक्खडेज्ज वा उवकरेज्ज वा, तं च भिक्खू अभिक्खेज्जा भोत्तए वा पातए वा वियट्ठितए वा । ५

अह भिक्खूणं पुच्चोवदिद्धा ४ जं णो तहप्पगारे उवस्सए ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

४२९. आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावतिणा सार्द्धं संवसमाणस्स । इह खलु गाहावतिस्स अप्पणो संयद्वाए विरूवरूवाइं दारुयाइं मिण्णपुच्चाइं भवंति, अह पच्छा भिक्खुपडियाए विरूवरूवाइं दारुयाइं भिंदेज्ज वा किणेज्ज वा पामिन्हेज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्ठुं अणिकायं उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा, तत्थ १० भिक्खू अभिक्खेज्जा आतवेत्तए वा पयावेत्तए वा वियट्ठितए वा ।

अह भिक्खूणं पुच्चोवदिद्धा ४ जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

४३०. से भिक्खू वा २ उच्चारपासवणेणं उव्वाहिज्जमाणे रातो वा वियाले वा गाहावतिकुलस्स दुवारवाहं अवंगुणेज्जा, तेणो य तस्संघिचारी अणुपविसेज्जा, तस्स भिक्खुस्स णो कप्पति एवं वदित्तए—अयं तेणे पविसति वा णो वा १५ पविसति, उवल्लियति वा णो वा उवल्लियति, औपतति वा णो वा आपतति,

१. सट्ठाए खे० जैमू० ॥ २. वियट्ठितए सं० । “विद्यट्ठितए च त्ति तत्रैवाहारयद्वा विवर्तितुम् आसितुमाकाङ्क्षेत्” शी० । “विद्यट्ठितए णाम तेसि चक्खुपहे अच्छति ताहे से दिति” चू० ॥ ३. ठाणं वा नास्ति खे० जै० सं० ॥ ४. सअट्ठाए खे० । अट्ठाए जै० ॥ ५. पामिन्हेज्ज वा नास्ति खे० सं० ॥ ६. दाहं परि० खे० जै० सं० खं० । दारुणा परि० हे २ । इत्थता ६० ४२१, ४४४, ५८३, ५८४ ॥ ७. विद्यट्ठितए नास्ति खे० जैमू० सं० । “विद्यट्ठितए, अदूरे तप्पति संजमविराहणा” चू० ॥ ८. जं णो वहप्पगारे जाव उवस्सए चेतेज्जा खे० जै० सं० ॥ ९. तेणे व ५० सं० । “अयं तेणे पविसति वा ण वा पविसति, उवल्लियति दुक्कति, भजति रु(न)स्सति । साहू भणति ‘तेण हदं’, ताणि वा भणति ‘असुत्तेण हदं’ ताहे साहू भणति ‘अण्णेण हदं, ण तेण’ । साहू चेव भणति—तस्स अणुगस्स ठवियगं हदं, ताणि वा भणति—अणुगस्स ठवियगं हदं, ताहे साहू भणति—ण तस्स, अण्णस्स हदं, सो वा साहू कंचि ददिसेति । अयं उव[च]रए, उववरओ णाम चारिओ, ताणि वा साहुं चेव भणति—अयं तेणे, अयं उवचरए, अयं एत्थ अकासी च(चो ? वा ?)रियं, आसी वा एत्थ । एत्थ सम्भावे क्खिए चोरातो अयं, तुण्हिक्के पच्चंगिरा । अतेणं तेणगमिति संकति । सागारिए भवे दोसा” चू० ॥ १०. आवयति वा २ खं० । आवइयइति वा णो वा ३ हे ३ । “अयमतिपतति न वेति” शी० ॥

वदति वा णो वा वदति, तेण हडं, अण्णेण हडं, तस्स हडं, अण्णस्स हडं, अयं तेणे, अयं उवचरण, अयं हंता, अयं एत्यमकासी । तं तवस्सि भिक्खुं अतेणं तेणमिति संकति ।

अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा ४ जाव णो चेतेज्जा ।

- ५ ४३१. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा, तं [जहा-] तण-पुंजेसु वा पललपुंजेसु वा सबंडे जाव संताणए । तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ।

से भिक्खू वा २ सेज्जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा तणपुंजेसु वा पललपुंजेसु वा अप्पंडे जाव चेतेज्जा ।

- १० ४३२. से आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावतिकुलेसु वा परियाव-सहेसु वा अभिक्खणं २ साहम्मिण्हि ओवयमाणेहिं णो ओवतेज्जा ।

४३३. से आगंतारेसु वा ४ जे भयंतारो उड्डुवद्वियं वा वासावासियं वा कप्पं उवातिणिच्चा तत्थेव भुज्जो संवसंति अयमाउसो कालातिक्कंतकिरिया वि भवति ।

१. वयह सं० । “वदति” शी० । “व्रजति” चू० ॥ २. अण्णेण हडं नास्ति सं० ॥ ३. अण्णस्स हडं । खे० जैमू० ६० ॥ ४. तेणं ति हे १, २, ३ ६० ला० खं० ॥ ५. संताणए हे १, २, ३ ला० खं० ॥ ६. ठाणं वा ३ चेतेज्जा हे १, २, ३. ६० ला० । ठाणं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा खे० जै० सं० । “तणपुंजा गिहाणं उवरि तणा कया, पललं वा मंडपस्स उवरि, हेट्ठा भूमी रमणिज्जा, सबंडेहिं णो ट्ठाणं चेतिज्जा, अप्पंडेहिं चेतिज्जा” चू० ॥ ७. अप्पंडेहिं जाव खे० जै० हे १, २, ३ ६० ला० । इयतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ८. णोवएज्जा हे १, २ ६० ला० । णो य वतेज्जा जै० हे ३ । “नावपतेत्” शी० ॥ ९. उड्डुव सं० हे १, ३ । उड्डुव खे० जै० ॥ १०. उवातिणाविच्चा हे १ ॥ ११. “सम्प्रति शय्याविधिद्वारमाह—

कालातिक्कंतोवट्ठाण अभिक्कंत अणमिक्कंता य ।

वज्जा य महावज्जा सावज्ज महप्पकिरिया य ॥ ५९३ ॥

शय्या नवप्रकारा भवन्ति, तद्यथा—कालातिक्रान्ता १ उपस्थाना २ अमिक्कान्ता ३ अनमिक्कान्ता ४ वर्ज्या ५ महावर्ज्या ६ सावया ७ महासावया ८ अल्पक्रिया च ९ ॥ ५९३ ॥..... साम्प्रतमेतासामेव कालातिक्रान्तादीनां व्याख्यानमभित्तराह—

उत्त वासा समतीता कालातीया उ सा भवे सेज्जा ।

स चैव उवट्ठाणा दुग्गुणा दुग्गुणं अवजेत्ता ॥ ५९५ ॥

ऋतुवद्धे काले वर्षाकाले च यत्र स्थितास्तस्यामृतुवद्धे काले मासे पूर्णे वर्षाकाले चतुर्मासे पूर्णे यत् तिष्ठति सा कालातिक्रान्ता वसति । “सचैव” इत्यादि, या वलमर्यादाऽनन्तरमुक्ता “ऋतुवद्धे मासो वर्षाश्च चत्वारो मासाः” इति तामेव द्विगुणा द्विगुणमवर्जयित्वा यत्र भूयः समागत्य तिष्ठन्ति सा उपस्थाना । किमुक्तं भवति ?—ऋतुवद्धे काले द्वौ मासौ वर्षाखण्ड मासान् अपरिहृत्य

४३४. से आंगंतरेसु वा ४ जे मयंतारो उँडुवच्चियं वा वासावासियं वा कपं उवातिणावित्ता तं दुगुणा दुगुणेण अपरिहरित्ता तत्थेव भुज्जो संवसंति अयमाउँसो उवट्ठाणकिरियाँ यावि भवति ।

यदि पुनरागच्छति तस्यां वसतौ ततः सा उपस्थाना भवति, उप सामीप्येन स्थानं-अवस्थानं यस्यां सा उपस्थानेति व्युत्पत्तेः । अन्ये पुनरिदमाचक्षते-यस्यां वसतौ वर्षावासं स्थितास्तस्यां द्वौ वर्षा-रात्रावन्यत्र कृत्वा यदि समागच्छन्ति ततः सा उपस्थाना न भवति, अर्वाक् तिष्ठता पुनरुपस्थाना ॥

जावंतिया उ सेजा अचेहि निसेविया अमिक्कता ।

अचेहि अपरिभुता अनमिक्कता उ पविसंते ॥ ५९६ ॥

या शय्या धाचण्डालेभ्यो यावन्तिकी सा यदाऽन्यैश्चरकादिभिः पापण्डस्यैर्गृहस्थैर्वा निषेविता पश्चात् संयतास्तिष्ठन्ति सा अभिकान्ता । तैव यावन्तिकी अन्यैः पापण्डस्यैर्गृहस्थैर्वा अपरिभुक्ता तस्यां यदि संयताः प्रविशन्ति ततः साऽनभिकान्ता ॥ ५९६ ॥

अत्तट्ठकं दासं जतीण अन्नं करेति वज्जा उ ।

अम्हा तं पुब्बकयं वज्जंति ततो मवे वज्जा ॥ ५९७ ॥

आत्मार्यकृता वसतिं शतिभ्यो दत्त्वा पुनरन्यामात्मार्यं कुर्वन्ति यदि ततः सा शतिदत्ता वज्या भवति । कया व्युत्पत्त्या ? इत्यत आह-यस्मात् ता पूर्वकृतां वसतिं गृहस्था वर्जयन्ति, यतिभ्यः किल दत्तत्वात् । ततो वर्ज्यत इति वर्ज्या भवति सा पूर्वकृतेति ॥ ५९७ ॥

पासंडकारणा खलु आरंभो अभिणवो महावज्जा ।

समणद्धा सावज्जा महसावज्जा उ साहूणं ॥ ५९८ ॥

यत्र बहूना भ्रमण-आह्वणप्रसूतीनां पाषण्डानां कारणात्-कारणेन खल्वारम्भोऽभिनवः क्रियते सा महावज्या । ‘भ्रमणार्था’ पश्चानां भ्रमणानामर्थाय कृता सावद्या । या पुनरमीयमेव साधूना-मर्थाय कृता सा महासावद्या ॥ ५९८ ॥

जा खलु जहुतदोसेहि वज्जिया कारिया सअट्ठाए ।

परिकम्मविप्पसुक्का सा वसही अप्पकिरिया उ ॥ ५९९ ॥

या पुनः ‘यथोक्तदोषैः’ कालातिक्रान्तादिलक्षणैर्वर्जिता केवलं स्वस्थ-आत्मनोऽर्थाय कारिता परिकर्माणां च विप्रसृता सर्वस्यापि परिकर्मणः स्वत एवाये प्रवर्तितत्वात् सा वसतिरुपक्रिया वेदितव्या ॥ ५९९ ॥” इति मलयगिरिसुरविरचितवृत्तिसहिते वृहत्त्वल्पभाष्ये ॥

१. ‘तागारेसु इ० ॥ २. उदुव’ सं० हे १, ३ ॥ ३. दुगुणादुगुणेण हे १ । दुगुणेण जै० । “इदामि भणितिं किरियाकालातिक्रान्ता-अहिं मासकप्पं वासा[वा]सं वा करेति तहिं चेव वितियं करेति । उवट्ठाणा-एते चेव करेता दुगुणं अपरिहरेत्ता पुणो करेति” चू० । “ये...ऋतुबद्धं वर्षां वाति-वाह्यान्त्यत्र मासमेकं स्थित्वा द्विगुणादुगुणादिना मासकल्पेन अपरिहृत्य द्वित्रिमासैर्व्यवधानमकृत्वा पुनस्तत्रैव वसन्ति अयमेवभूतः प्रतिश्रय उपस्थानक्रियादोषदुष्ट.” शी० । “संवच्छरं वा वि परं पमाणं वितियं न वासं ण तहिं वसेज्जा । [दश० गा० ५५२].....संवच्छर इति कालपरिमाणं, तं पुण गेह वारसमासिगं संवज्जति, किं वरिसारत्तचातुम्मासितं, स एव जेट्ठोगहो तं संवच्छरं ।परमिति परसद्धे उक्कारिसे बट्ठति, एतं उक्किट्ठं पमाणं, एतियं कालं वसिक्कण वितियं न वासं, वितियं ततो अणतंरं, वसद्धेण ततियमवि, जतो अणितं-“तं दुगुणं दुगुणेण अपरिहरित्ता ण वट्ठति” [] । वितियं ततियं न परिहरिक्कण वचत्थे होज्ज” दशवै० चू० पृ० २६७ ॥ ४. ‘उलो इवरा उव’ खं० हे १, २, ३. इ० ला० ॥ ५. ‘यावि म’ हे ३ इ० ॥

४३५. इह खलु पाईणं वा ४ संतेगतिया सड्ढा भवंति, तंजहा-
गाहावती वा जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते
भवति, तं सहहमाणेहिं तं पत्तियमाणेहिं तं रोयमाणेहिं बहवे समण-माहण-अतिहि-
किवण-वणीमए समुदिसस तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेतिताइं भवंति, तं-
५ जहा-आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा सँहाणि वा पवाणि वा
पणियगिहाणि वा पणियसालाओ वा जाणगिहाणि वा जाणसालाओ वा
सुधाकम्मंताणि वा दँभकम्मंताणि वा वब्भकम्मंताणि वा वँव्वकम्मंताणि वा
इंगालकम्मंताणि वा कडुकम्मंताणि वा सुसाणकम्मंताणि वा गिरिकम्मंताणि वा

१. 'वणि' खे० ॥ २. 'वईओ वा हे २, ३ ॥ ३. "अभिकंता".....आएसणाणि छरण
सिज्जंति वणिण वुस्सति (१), अहवा लोहारसालमादी। आयतणं पासंडाणं अवछतिआ कुड्डस्स
पासे। देवडलं वाणमंतररहितं, देवडलं सवाणमंतरं सपडिमं इत्यर्थः। सभा मंडवो वलभी वा
सवाणमंतरा इतरा वा। पवा जत्थ पाणितं दिज्जइ। पणितगिहं आवणो सकुड्डओ। पणियसाला
आवणो चेव अकुड्डओ। जाणगिहं रहादीण वासकुड्डं। सा[ल] एएसिं चेव अकुड्डा। छुहा कडा,
छुहा जत्थ कोहाविज्जति वा। दँभा दँभा वलिज्जंति छिज्जंति वा। वव्वओ वि प्पि(छि)एज्जति
वलिज्जति थ। वव्वमा वरता जा गदीणं (गवीणं? गडीणं?) दलिज्जति। इंगालकट्टकम्मं
एतेसिं सालातो भवंति। सुसाणे गिहाइं। गिरि जहा खहणागिरिस्मि लेणमादी। कंदरा
गिरियुहा। संति संतीए वराइं। सेल पाहाणवराइ। उवट्टाणगिहं जत्थ गावीओ उट्टावितु
दुब्भंति। सोभणं ति भवणं, भा दीतौ। उवतंतेहिं उवतति। एसा अतिकंता। एतेहिं चेव
अणोवतंतेहिं उव[त]तीति अणतिकंता।" चू०। "आदेशनानि" लोहकारादिशालाः।
'आयतनानि' देवकुलपार्श्वपवरकाः। 'देवकुलानि' प्रतीतानि। 'सभा' चातुर्वैद्यादिशालाः।
'प्रपाः' सदकदानस्थानानि। 'पण्यगृहाणि वा' पण्यापणाः। 'पण्यशालाः' घट्टशालाः।
'यानगृहाणि' रथादीनि यत्र यानानि तिष्ठन्ति। 'यानशालाः' यत्र यानानि निष्पाद्यन्ते।
'सुधाकम्मन्तानि' यत्र सुधापरिकर्म क्रियते। एवं दर्मचर्रं(चै-प्र०)-बल्लजा-डङ्गार-काष्ठकर्म-
काष्ठगृहाणि द्रष्टव्यानि। 'इमशानगृहं' प्रतीतम्। 'शान्तिकर्मगृहं' यत्र शान्तिकर्म क्रियते।
गिरिगृहं पर्वतोपरि गृहम्। 'कन्दरं' गिरिगृहा संस्कृता। 'शैलोपस्थापनं' पाषाणमण्डपः।
तदेवंभूतानि गृहाणि तैश्चरक-ज्जाणादिभिरभि(ति-शीखं०२)क्रान्तानि पूर्वम्, पश्चाद् 'भगवन्तः'
साधवः 'अवपतन्ति' अवतरन्ति, इयम्.....अभिक्रान्तक्रिया वसतिर्भवति, अल्पदोषा चेयम्"
शी० ॥ ४. सभाओ वा हे १। सभाओ वा पवाकरणाणि वा हे २, ३ इ० ला० ॥
५. दँभकम्ममाणि वा वब्भकम्मं पुव्व(व)कम्मं [गुलकम्मं वणकम्मं हे२] इंगालकम्मं कट्ट-
कम्मं सुसाणकम्मं संतिसुज्जागरगिरिकंदरासेलोवट्टाणकम्मं सयणगिहाणि वा भवणगिहाणि
वा हे १, २ ला०। डँभकम्मंताणि वा वब्भकम्मं वव्वकम्मं इंगालकम्मंताणि वा सुसाणकम्मं
संतिसुज्जागरगिरिकंदरासंतिसेलोवट्टाणकम्मं भवणगिहाणि वा हे ३। दँभकम्मंताणि वा
वब्भकम्मं वव्वकम्मं गुलकम्मं वणकम्मं इंगालकम्मं कट्टकम्मं सुसाणकम्मं सुण्णागरगिरि-
कंदरसंतिसेलोवट्टाणकम्मं भवणगिहाणि वा इ० ॥ ६. 'वव्वजः काशः' संदि० ॥ ७. 'सुसाण-
घरं वा पाठः। एवं गिर्यादिष्वपि।' -खे० डि० ॥

कंदरकम्मंताणि वा संतिकम्मंताणि वां सेलोवड्डाणकम्मंताणि वा भवणगिहाणि वा । जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा तेहिं ओवतमाणेहिं ओवतंति अयमाउसो ! अभिक्कंतकिरियाँ या वि भवति ।

४३६. इह खलु पाईणं वा जाव ४ तं रोयमाणेहिं बहुवे समण-माहण-अतिहि-
किवण-वणीमए समुदिसस तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेतित्ताइं भवंति, तं जहा—
आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा
जाव गिहाणि वा तेहिं अणोवतमाणेहिं ओवयंति अयमाउसो अणभिक्कंतकिरियाँ
यावि भवति ।

४३७. इह खलु पाईणं वा ४ संतेगइया सड्डा भवंति, तंजहा—गाहावती वा
जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च णं एवं वुत्तपुच्चं भवति—जे इमे भवंति समणा
भगवंतो सीलमंता जाव उवरता मेहुणाओ धम्माओ णो खलु एतेसिं भयंताराणं
कप्पति आंघाकम्मिए उवरसए वत्थए, से ज्ञाणिमाणि अम्हं अप्पणो सयड्डाए
चेतियाइं भवंति, तं जहा—आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा सँव्वाणि ताणि
समणाणं णिसिरामो, अवियाइं वयं पँच्छा वड्डप्पणो सँयड्डाए चेतैस्सामो, तंजहा—
आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा । एतप्पगारं णिगधोसं सोच्चा १० णिसम्म जे भयंतारो
तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा उवागच्छंति, २[चा] इतरातिरेहिं

१. उवत्तमाणेहिं उवतंति खे० ॥ २. ०या वि सं० हे १, २, ३. इ० ला० ॥ ३. जे य भयं
सं० ॥ ४. जाव भवणगिहाणि खे० जै० ॥ ५. उवयंति खे० ॥ ६. अणभिक्कंतं सं० ।
“चरकादिभिरनवसेवितपूर्वा अनभि(ति श्रीजै०)कान्तक्रिया” श्री० ॥ ७. ०या वि सं० इ० ॥
८. संते० गाहावती वा नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ ९. सीलमंता नास्ति खे० जै० सं०
खं० ॥ १०. भयंताराणं नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ ११. अवा० खे० जै० ॥ १२. ०णो मट्टाए
हे १, २, ३ इ० ला० । “साहु सीलमंतं ति काकणं एते आहाकम्ममिं ग वंति, अप्पणो सयड्डाए
क्याइं एतेसिं देमो अप्पणो अण्णाइं करेमो” चू० ॥ १३. वा नास्ति खे० जै० सं० ॥ १४. सव्वा-
णियाणि सं० । सव्वाणियाणि खे० जै० । “समुदायार्थस्त्वयम्—ग्रहरथैः साध्वाचारानभिज्ञैरन्या-
त्मार्यं ग्रहाणि निर्वर्तितानि तानि साधुभ्यो दत्त्वाऽऽत्मार्यं त्वन्यानि कुर्वन्ति” श्री० ॥ १५. पच्छा
अप्पणो हे १, २, ३, ला० ॥ १६. सयड्डाए खे० । सट्टाते इ० ॥ १७. णिसम्मा खे० जै० सं० खं० ॥
१८. ‘२’ नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १९. सं० विना—इतरातिरेहिं खे० जै० इ० । इतरातिरेहिं
हे ३ खं० । इयरंतेरेहिं हे १, २ । इयता सू० ३४१, ३५०, ३९१ । “इतराह्वरेहिं,
कालातिकंता अपतकिंता इमा वज्जा इतरा, एवं सेसा वि, इतरा इतरा अप्पसत्थ[त]रा इत्यर्थः,
पाहुडेहिं पाहुडं ति वा पहेणयं ति वा एगड्डं । कस्य १ कर्मबन्धस्य । निरतस्य पाहुडाइं दुग्गतिपाहुडाइं
च अपसत्थासेवणाए । एसा वज्जकिरिया ।” चू० । “से च साववस्सेषु इतरेषु उच्चावचेषु ‘पाहुडेहिं’
ति प्रदत्तेषु ग्रहेषु यदि वर्तन्ते ततो वज्जेक्रियाभिधाना वसतिर्भवति सा च न कल्पत इति” श्री० ॥

पाहुडेहिं वट्ठंति, अयमाउसो ! वज्जकिरियां यावि भवति ।

४३८. इह खलु पाईणं वां ४ संतेगतिया सड्ढा भवन्ति, तेसिं च णं आयार-
गोयरे जाव तं रोयमाणेहिं बहवे सँमणमाहण जाव पगणिय २ समुहिस्स तत्थ २
अगारीहिं अगाराइं चेतियाइं भवन्ति, तंजहा—आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा, जे
५ भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा उवार्गच्छन्ति, '२[त्ता]
इयराइयरेहिं पाहुडेहिं [वट्ठंति, ?] अयमाउसो ! महावज्जकिरियां यावि भवति ।

४३९. इह खलु पाईणं वां ४ जाव तं रोयमाणेहिं बहवे समणजाते समुहिस्स
तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेतित्ताइं भवन्ति, तंजहा—आएसणाणि वा जाव
गिहाणि वा, '३* जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा *
१० उवार्गच्छन्ति, '२ [त्ता] इतरातिरेहिं पाहुडेहिं [वट्ठंति, ?] अयमाउसो !
सावज्जकिरियां यावि भवति ।

४४०. इह खलु पाईणं वां ४ जाव तं रोयमाणेहिं एगं समणजातं समुहिस्स
तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेतित्ताइं भवन्ति, तंजहा—आएसणाणि वा

१. 'या वि इ० हे ३ विना ॥ २. वा जाव तं खे० जै० ॥ ३. रोयमा^१ सं० खं० हे २, ३
ला० ॥ ४. अत्रेदमवधेयम्—बहवे समणमाहण जाव वणीमरो पगणिय २ समुहिस्स इति पाठस्य
स्थाने खे० जैमू० प्रत्योः बहवे समणजाते समुहिस्स इति पाठः । अत्रेतत्तं ४३९ तमं सूत्रं तु खे०
जैमू० प्रत्योनास्त्येव, अन्यासु प्रतिषु यादृशः पाठस्तत् तत्रैव विलोकनीयम् । धूर्णो वृत्तो चेत्यं व्याख्या
वर्तते—“महावज्जा पार्सडाणं अट्ठाए, एसा चेव वत्तव्वया । सावज्जा पंचण्हं समणाणं पगणित २,
एसा चेव वत्तव्वया ।” सू० । “श्रमणाद्यर्थं निष्पादितायां 'यावन्तिक'वसंतौ स्थानादि कुर्वतो
महावज्जाभिधाना वसतिर्भवति । अकल्प्या चेयं विबुद्धिकोटिच्येति । इदानीं सावथाभिधानामभि-
कृत्याह—इहेत्यादि । प्रायः सुगमम् । नवरं पञ्चविधश्रमणार्थमेवैषा कल्पिता” शी० । इत्यत्रा
सू० ४३५ टि० ५ ॥ ४. जाव भवणगिहाणि इ० ॥ ५. वा महत्ता पुढविकायस० जे भ० खे०
जैमू० ॥ ६. जाव गिहाणि वा नास्ति सं० जै० हे १, २, ३ ला० । जाव भवणगिहाणि वा
इ० ॥ ७. 'गच्छन्ति २ इयरेहिं खं० । 'गच्छन्ति इतरातिरेहिं खे० जै० हे १ हेमू० २ । 'गच्छन्ति
इतरातिरेहिं हे ३ । इत्यत्रा सू० ३४१, ३५०, ३५१ ॥ ८. '२' नास्ति खं० विना ॥ ९. 'या वि
इ० जैसं० हे ३ । वा संतेगइया जाव तं सइं तं प[त्ति] यं रो^२ हे १, २ ॥ १२. जाव भवण-
गिहाणि हे १, २, ३. ला० ॥ १३. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खं० हे ३ जैसं० विना ॥
१४. '२' नास्ति खं० विना ॥ १५. 'या वि सं० इ० ॥ १६. वा ४ संतेगइया सड्ढा भवन्ति,
तंजहा—] गाहाचइं वा जाव कम्मकरीमो वा, तेसिं च णं आयारगोयरे नो सुणिस्संते भवति,
तं सइममाणेहिं ३ एक्कं समणं हे १, २, ३ इ० ला० ॥

जाव गिहाणि वा महता पुढविकायसमारंभेण जाव महता तसकायसमारंभेण महता संरंभेण महता समारंभेण महता आरंभेण महता विरूवरूवेहिं पावकम्मकिञ्चेहिं, तं-जहा — छावणतो लेवणतो संयार-दुवार-पिहणतो, सीतोदगए वा पैरिडुवियपुच्चे भवति, अगणिकाए वा उज्जालियपुच्चे भवति, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएस-णाणि वा जाव गिहाणि वा उवागच्छंति इतराइतरेहिं पाहुडेहिं दुंपक्खं ते कम्मं ५
सेवंति, अयमाउसो ! महासावज्जकिरियां यावि भवति ।

४४१. इह खलु पाईणं वा ४ जाव तं रोयमाणेहिं अप्पणो सँयद्वाए तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेतियाइं भवंति, तंजहा — आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा महता पुढविकायसमारंभेण जाव अगणिकाये वा उज्जालियपुच्चे भवति, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा उवागच्छंति १०

१. जाव भवणगिहाणि हे १, २, ३. ६० ला० ॥ २. 'समारंभेण' एवं आठ तेड वाड वणत्सइ महया तस' हे १, २, ३ ६० ला० ॥ ३. महता संरंभेण महता समारंभेण महता आरंभेण नास्ति खं० । महा संरंभेण महया आरंभेण महया समारंभेण हे १ । महया समारंभेण महया आरंभेण महया आरंभसमारंभेण सं० । महया आरंभेण महया समारंभेण [महया आरंभसमारंभेण ६० ला०] हे २ ६० ला० । "महासावजा एरं समणजातं समुद्दिस्स जाव [भव]णगिहाणि वा महता छजीवनिकायसमारंभेण महता आरंभसमारंभेण अणगप्पगारेहिं च आरंभेहिं संजयद्वाए छाविति, लिप्यति, संयारगा ओयद्वा कुणंति, दुवारं करंति, पी(पि)धंति वाडो(डे) जा" चू० । "एकं साधर्मिकमुद्दिश्य पृथिवीकायादित्तरम्म-समारम्भा-ऽऽरम्भैरन्यतरेण वा महता, तथा 'विरूपरूपैः' नानारूपैः 'पापकर्मकृत्यैः' अनुष्ठानैः, तथथा—छादनतो लेपनतस्तथा सस्तारकार्यं द्वारडकनार्यं च इत्यादीनि प्रयोजनान्युद्दिश्य" शी० सू० ४४३ ॥ ४. छावणओ हे १, २, ३ ला० ॥ ५. सीओदए वा हे १, ३ । सीओदएण वा हे २ ६० । सीओदगसए खं० । 'सीतोदगघडे वा' इति पाठोऽत्र चूर्णसुराणेण भाति । "सीतोदगघडे अब्भंतारतो संणिक्खित्तो, अगणिकार्यं वा उज्जालेति, पाउया वा" चू० । "सीतोदकं त्यक्तपूर्वं भवेत् अग्निर्वा प्रज्वालितो भवेत्" शी० ॥ ६. परट्ठं सं० ॥ ७. 'काएण वा हे २ ६० ला० ॥ ८. जाव भवणगिहाणि वा हे १, २, ३ ६० ला० । जाव गिहाणि वा नास्ति सं० ॥ ९. 'गच्छंति २ इतरा' खं० । 'गच्छंति इत्तए' सं० । "जे एत्थे उवागच्छंति, इतराइतरेहिं पुव्वभणितं, दुपक्खं कम्मं सेवंति, अपसत्थासु जहा रागो दोसो थ पुचं पावं इहलोइयं पारलोइयं च, अहसा [इरियावहिंयं] संपराइयं च । एसो महा[सा]वजा ।" चू० । "तदस्यां वसतो स्थानादि कुर्वन्तस्ते द्विषं कर्मसेवन्ते, तथथा—अवज्याम् आधाकर्मिकवसत्यासेवनाद् ग्रहस्थत्वं च, रागं द्वेषं च, ईश्यापथं साम्पराधिकं च इत्येवं वा द्विषश्चासेवनदोषात् महासावथक्रियाभिधाना वसतिर्भवतीति ।" शी० ॥ १०. दुप्पं सं० ॥ ११. 'या वि सं० ॥ १२. 'समट्ठा' खं० जे ६० ॥ १३. 'काए' उ सं० । 'काएण वा उ' हे १, २ ६० ला० ॥

इतराइतरेहिं पाहुडेहिं एगपक्खं ते कम्मं सेवन्ति, अयमाउसो ! अप्पसावज्जकिरियाँ यावि भवति ।

४४२. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं ।

॥ सेज्जाए बीओ उद्देसओ समत्तो ॥

५

[तर्हओ उद्देसओ]

४४३. से य गो सुलभे फासुए उँछे अहेसणिजे, गो य खलु सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं, तंजहा—छावणतो लेवणतो संथार-दुवार-पिहणतो पिंडवातेसणाओ ।
‘‘से य भिक्खू चरियारते ठाणरते णिसीहियारते सेज्जा-संथार-पिंडवातेसणारते,

१. इतरातिरेहिं खे० । इत्यतां सू० ३४१, ३५०, ३९१ । “अप्पसावज्जाए अप्पणो सयङ्गाए चेवे(ते)ति, इतराइतरेहिं, इह अप्पसत्थाणि वज्जिता पसत्थेहिं पाहुडेहिं जेव्वाणस्स सग्गस्स वा एगपक्खं कम्मं सेवन्ति, एगपक्खं रियावहिंयं । एसा अप्पसावज्जा । एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा स(सा)मगियं ।” चू० ॥ २. पाहुडेहिं नास्ति सं० ला० ॥ ३. एगपक्खं कम्मं ते हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. ‘‘आ वि हे १, २ ॥ ५. एवं हे १, २, ३ खे० खं० इ० ला० । इत्यतां सू० ३३४ ॥ ७. बिज्जओ उद्देशकः खे० जै० खं० । द्वितीयोद्देशकः हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. उँछे सं० । “संबंधो अफासुगाणं विवेगो, फासुगाणं गहणं वसहीण । से य गो सुलभे फासुए उवस्सए । आहारो सुहं सोहिज्जति, वसही दुक्खं । उँछे अण्णातं अण्णातेण, कतरे उँछे १ अहेसणिजे जहा एसणिजे । सद्धो पुच्छति उज्जुगं साहुं—किमत्य साहुणो ण अच्छंति १ भगति—पडिस्सतो गत्थि, अप्पणो व णाढं पडिस्सथं करेउं(इ ?), एवं नो सुलभे फासुए उँछे । ण य सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं ति कारणेहिं, काणि वा ताणि १ छावणं गलमाणीते कुहमाणीते, भूमीते वा लेवणं, संथारओ उयट्ठओ, दुवारा खड्गा महल्ला करेति, पिहणं वाडस्स दारस्स वा, पिंडवातं वा मम मिण्ह, ण दोसा” चू० । “स च प्रासुकः आधाकमीदिदोषरहितः प्रतिश्रयो दुर्लभः, ‘उँछ’ इति छादनाद्युत्तरगुणदोषरहितः...अहेसणिज्ज ति यथाऽसौ...एषणीयो भवति तथाभूतो दुर्लभ इति ।...न चासौ शुद्धो भवत्यमीभिः कर्मोपादानकर्मभिः तथाथा—छादनतो दर्भा-दिना, लेपनतो गोमयादिना, ‘संस्तारकम्’ अपवर्तकमाश्रित्य, तथा द्वारमाश्रित्य...”, तथा द्वारस्थगनं कपाटमाश्रित्य, तथा पिण्डपातैषणमाश्रित्य, तथाहि—करिंमथित् प्रतिश्रये वसतः साधून् शम्भातरः पिण्डेनोपनिमन्त्रयेत्, तद्ग्रहे निषिद्धाचरणम्, अग्रहे तत्प्रेषादिसम्भवः” श्री० ॥ ८. छावणतो इ० । छावणओ वा छे सं० खं० ॥ ९. ‘‘पिहणओ सं० । ‘‘पिहणतो इ० । ‘‘पिहणओ हे २ ला० । सू० ४४० ॥ १०. से भिक्खू खे० जै० सं० खं० । “से इत्यादि, तत्र च भिक्षवः चर्यताः” श्री० ॥ ११. ‘‘वातपुसणां इ० । ‘‘वातपुसणां हे १, २, ३ ला० ॥

‘संति भिक्खुणो एवमक्खाइणो उञ्जुकडा गियागपडिवण्णा अमायं कुञ्जमाणा वियाहिता । संतेगतिया पाहुडिया उक्खित्तपुव्वा भवति, एवं णिक्खित्तपुव्वा भवति, परिभाइयपुव्वा भवति, परिमुत्तपुव्वा भवति, परिद्विवियपुव्वा भवति, एवं वियागरेमाणे संमिया ”वियागरेइ ? हंता भवति ।

४४४. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—खुड्डियाओ खुड्ड- ५
दुवारियाओ णितियाओ संणिरुद्धाओ भवन्ति, तहप्पगारे उवस्सए राओ वा
वियाले वा णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा पुराहंत्थेण पच्छापाएण ततो

१. संति हि भिं सं० ॥ २. उञ्जुकडा हे १, २ ला० । उञ्जुकडा हे ३ । उञ्जुकडा खे०
जै० । उञ्जुया खं० । “संति भिक्खुणो उञ्जुगा गियागपडिवण्णा चरितपडिवण्णा अमातिणो
वियाहिता व्याख्याता ।.....स एवं उञ्जुकडो अक्खायमाणो सम्यक् अक्खाति ।” चू० ।
“तदेवं सन्ति.....मिक्षवः एवमाख्यायिनः.....ऋजवः ‘नियागः’ संयमो मोक्षो वा,
तं प्रतिपन्नाः, तथा अमायायिनः, एवं विशिष्टाः साधवः व्याख्याता ।” शी० ॥ ३. “सो
गिहत्थो मज्झ अस्सि भति, एकेषां एगवा उक्खित्तपुव्वा पढमं साहूणं उक्खिवति अग्गे भिक्खं
हिंताणं.....उक्खित्तपुव्वा, मा एतं चरगादीणं देह । परिमुत्तपुव्वा तं अप्पणा भुञ्जति साहूण
य दंति, परिद्विवियपुव्वा अक्खयिं करेति” चू० । “सन्ति” विद्यन्ते तथाभूताः केचन गृहस्था
य एवभूता छलनां विद्वन्, तथा—प्राप्तिकेव प्राप्तिका दानार्थं कल्पिता वसतिरिह गृह्यते,
सा च तैर्गृहस्थैः ‘उत्क्षिप्तपूर्वा’ तेषामादौ दर्शिता यथास्यां वसत यूयमिति । ‘निक्षिप्तपूर्वा’
पूर्वमेवास्माभिरात्मकृते निष्पादिता । तथा परिभाइयपुव्वं ति पूर्वमेवास्माभिरियं आरुव्यादेः
परिकल्पितेत्येवंभूता भवेत् । तथान्यैरपीयं परिमुत्तपूर्वा, तथा पूर्वमेवास्माभिरियं परित्यजेति ।”
शी० ॥ ४. भवन्ति खे० जै० हे १ ॥ ५. भवन्ति खे० जै० ॥ ६. परियाभां इ० । परि.....
परिद्विवियपुव्वा भवति नास्ति खं० ॥ ७, ८. भवन्ति जै० ॥ ९. वियारे० खे० जैमू० सं० ।
“व्याकरण-प्राकारा-ऽऽगते कणो [८।१।२६८], एषु को गश्च सस्वरस्य छगं वा
भवति ।”—सि० ॥ १०. समियाए खे० जै० सं० विना ॥ ११. वियारेइ खेमू० जैमू० ।
इत्यतां टि० ९ । “स एवं साहू अक्खायमाणो सम्यक् अक्खाति, ण लिप्पति कम्मबंधेण ?
आस गाहा (१) वागरणं हंता, सम्यक् भणति, ण लिप्पति कम्मबंधेण इत्यर्थः ।” चू० ॥
१२. खुड्डियाओ दुवां खेमू० सं० खं० । चूर्णिक्कतामय पाठः सम्मतो भाति । “खुड्दि खुड्दि एव
दुवारं संनिरुद्धं खुड्डलं वा । णिच्चिताओ, ण उच्चाओ । संनिरुद्धा साधूहिं अजेहि वा भरितिया,
अहवा खुड्डलिया चेव भण्णा (णं-प्र०)ति संणिरुद्धिया । एतासु दिवा वि ण कप्पति, कारणटियाणं,
जयणा । राति-विगाला भणिता । पुराहंत्थेण रयहरणेण, हत्थोपचार कृत्वा । पच्छापादं करेज्जा,
आवस्सितासज्ज णिताणं, पविसंताणं णिसीहिया आसज्जा ।” चू० । “क्षुद्रिकाः लक्ष्यः, तथा
क्षुद्रद्वाराः, नीचा उच्चैस्स्वरहिताः, संनिरुद्धा गृहस्थाकुला वसतयो भवन्ति ।...तत्र कार्यवशाद्
वसता राज्यादौ...पुरोद्वेस्तकरणादिक्रिया गमनागमनादिक्रिया यतितव्यम् ।” जी० ॥ १३. रुद्धा
सं० । रुद्धाओ खे० जै० । रुद्धियाओ हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १४. हत्थेण हे १, २, ३.
इ० ला० । हत्थेण वा पच्छा सं० ॥

संजयामेव णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा । केवली ब्रूया—आयाणमेतं । जे तत्थ
समणाण वा माहणाण वा छत्तए वा मत्तए वा डंडए वा लड्डिया वा मिसिया वा
णालिया वा चैले वा चिलिमिली वा चम्मए वा चम्मकोसए वा चम्मच्छेदणए
वा दुबद्धे दुणिविखत्ते अणिकंपे चलाचले, भिक्खू य रातो वा वियाले वा
५ णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा, से तत्थ पयलमाणे वा
पवडमाणे वा हत्थं वा पादं वा जाव इंदियजातं वा लूसेज्ज वा पाणाणि वा ४
अभिहणेज्ज वा जाव ववरोवेज्ज वा, अह भिक्खूणं पुच्चोर्वदिट्ठा ४ जं तहप्पगारे
उवस्सए पुराहत्येण पच्छापादेण ततो संजयामेव णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा ।

४४५. से आगंतारेसु वा ४ अणुंवीयी उवस्सयं जाँएज्जा । जे तत्थ ईसरे
१० जे तत्थ समाधिद्धाँए ते उवस्सयं अणुणवेज्जा—कामं खलु आउसो । अहालंदं
अहापरिण्णातं वसिस्सामो, जाव आउसंतो, जाव आउसंतस्स उवस्सए, जाव
साहम्मिया, एत्ताव ता उवस्सयं गिण्हिस्सामो, तेण परं विहरिस्सामो ।

४४६. से भिक्खू वा २ जस्सुवस्सए संवसेज्जा तँस्स पुच्वामेव णामगोतं

१. के च दोसा १ समणा पंच, माहणा धीयारा अहवा सावगा, छत्तं छत्तगमेव, मत्तए
उच्चारादि ३, डंडए पादणिज्जोगो सव्वं वा उवगरणं, लड्डी आयाप्पमाणा, भिसिता
कट्टमयी, भिसिगा भिसिगा चैव, चेलग्गहणा वत्थं, च(चि)लिमणी दोरो, चम्मए मिंगचम्मं
उवाहणाओ वा, चम्मकोसओ खल्लओ अंगुठकोसए वा, चम्मच्छेदणयं वज्जो ।” चू० ।
“शेषं कण्ठयम्, नवरं ‘चिलिमिली’ यम(व)निका, ‘चर्मकोशः’ पार्थिवं खल्लकादिः” शी० ॥
२. णलिया सं० । णलिया वा नास्ति खे० जै० हे १, २ इ० ॥ ३. चेले वा नास्ति सं०
खं० ॥ ४. चिलिमिलि(लिं सं०) सं० हे ३ । चिलिमिणि(णी इ०) खे० जै० इ० ॥ ५.
दुबद्धे हे १, २, ३ इ० ला० खं० ॥ ६. दुब्रिविखत्ते खे० जै० खं० हे ३ ॥ ७. वा २ से सं०
खं० । वा पयडेज्ज वा से खे० जै० ॥ ८. ‘दिट्ठं खे० जै० सं० हे १, २ इ० ला० ॥ ९.
‘तागारेसु इ० ॥ १०. ‘वीया हे २, ३ । ‘वीय हे १ जैसं० । ‘वीड सं० । ‘वीह खं० । ‘वीयि
चू० ॥ ११. जाणेज्जा खेमू० जैमू० खं० । “याचेत” शी० ॥ १२. ‘ट्ठए खेसं० हे १, २, ३
इ० ला । “समधिट्ठाए पमुसंदिट्ठो” चू०, सप्तमेऽध्ययने तु “समाधिट्ठाए पमुसंदिट्ठो” चू० ।
“समाधिष्ठाता प्रमुनियुक्तः” शी० ॥ १३. इत्ता(इत्ता इ०) उव० खेमू० जै० इ० । इत्ता तावता
उव० खेसं० । एत्ता तावता उव० सं० । इत्ता ताव उव० खं० । “जाव साहम्मिय ति जतिया
तुमं इच्छसि जे वा तुमं भणसि णामेणं असुओ गोतेणं विसेसितो, कारणे एवं, णिक्कारेण ण ठायंति,
तेण परं जति तुमं उवट्ठिज्जिहिसि ण वा तव रोदहिदि उवस्सओ वा भज्जिहिसि परेण विह-
रिस्सामो ।” चू० । “यावन्तः साधर्मिकाः समागमिष्यन्ति तावतामयमाश्रयः । साधुपरिमाणं
न कथनीयमिति भावार्थः ।” शी० । द्दयतां सू० ६०८, ६२०, ७७४, ७७७, ७७९[३], ७८०,
७८३, ७८६ ॥ १४. उगिण्हि खं० ॥ १५. तेसिं पुं सं० ॥ १६. नामा(म हे ३)गोयं
हे १, २, ३ इ० ला० । “णामा(म)गोतं जाणेत्ता...भतपाणं ण गिण्हति” चू० ॥

जाणेजा, तओ पच्छा तस्स गिहे णिमंतेमाणस्स वा अणिमंतेमाणस्स वा असणं वा ४ अफासुयं जाव णो पडिगाहेजा ।

४४७. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेजा सागारियं सागणियं सउदयं, णो पण्णस्स णिक्खमण-पवेसाए णो पण्णस्स वायण जाव चिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेजा । ५

४४८. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेजा गाहावतिकुलस्स मज्झमज्झेण गंतुं वैत्थए पडिचद्धं वा, णो पण्णस्स णिक्खमण जाव चिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेजा ।

४४९. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेजा—इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णं अक्कोसंति वा जाव उद्वेति वा, णो पण्णस्स जाव चिंताए । १०
“से एवं णच्चा तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेजा ।

४५०. से भिक्खू वा से जं पुण उवस्सयं जाणेजा—इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णस्स गातं तेलेण वा घएण वा णवणीएण वा वसाए वा अम्मंगे(गे)ति वा मक्खे(क्खे)ति वा, णो पण्णस्स जाव चिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा ३ चेतेजा । १५

१. “जा ससागा” खेमू० जै० खं० विना । “जा सागारितं सागणितं खेमू० जै० खं० । वृत्तिकृतां ससागा” इति पाठः सम्मतो भाति । “सागारियसागरि(मि)ते, पण्णो आयरिओ अहवा विद्वा जाणओ, तस्स पण्णस्स ण भवति निष्क्रमणप्रवेशः[ः] संकट इत्यर्थः, वायण-पुच्छण-परियट्ठण-धम्मणुओगर्चिताए, सागारिए ण ताणि सक्कंति करेत्तं, तम्हा ठाणादीणि ण कुजा” चू० । “ससागारिकं सामिकं सोदकम्, तत्र स्वाध्यायादिकृते स्थानादि न विधेयमिति” शी० ॥ २. खं० विना—पविस्साए खे० जै० सं० । “पविस्साए हे १, २ ला० । “पविसणाए हे ३ ॥ ३. पत्थए हे १, २, ३ ला० । पंथए खे० जै० सं० खं० । पंथए इ० । “मज्जेण गंतुं वत्थए, अक्कोसमादी ४ सिणाणादी सीतोदएण पंच आलावया आलावगसिद्धा” चू० । “से इत्यादि, यस्योपाश्रयस्य गृहस्थगृहमध्येन पन्थास्तत्र बहुपायसम्भवाच्च स्यात्तव्यमिति” शी० । “नो कप्पइ निरग्गथाणं पडिवदस्सेजाए वत्थए १।३०...नो कप्पइ निरग्गथाणं गाहावडकुलस्स मज्झमज्जेण गंतुं वत्थए । १।३२ ।” [बृहत्कल्प०] । “सागारिकं यस्योपाश्रयस्य अदूरे आसरे स प्रतिवद उच्यते । तत्र निर्भन्यानामवस्थानमनेन प्रतिपिध्यते । “...गृहिणां मध्येन गत्वा यत्र निर्गम-प्रवेगौ क्रियेते तत्र वस्तुं न कल्पते इति निवार्यते” इति बृहत्कल्पसूत्रवृत्तां पृ० ७२७, ७३८ ॥ ४. से एवं णच्चा नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ५. णवणीएण वा घएण वा सं० खं० । घएण वा नास्ति खेमू० जै० । द्दयतां सू० ३२१ ॥ ६. घमाए वा नास्ति सं० ॥ ७. अम्मंगिएइ रो० । अम्मंगे(मि जै०)इ खं० जै० ॥ ८. मक्खेड रो० जै० मं० । मक्खइ सं० । मंसेति हे २ ला० ॥

४५१. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णस्स गायं सिणाणेण वा कक्केण वा लोद्धेण वा वण्णेण वा चुण्णेण वा पउमेण वा आघंसंति वा पघंसंति वा उव्वलेंति वा उव्वहेंति वा, णो पण्णस्स णिक्खमण-पवेसे जाव णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

५ ४५२. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णस्स गायं सीतोदगवियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेंति वा पधोवेंति वा सिंचंति वा सिणावेंति वा, णो पण्णस्स जाव णो ठां ।

१० ४५३. इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरीओ वा णिगिणा ठिता णिगिणा उवल्लीणा मेहुण्णधम्मं विण्णवेंति रहस्सियं वा मंतं मंतेति, णो पण्णस्स जाव णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

४५४. से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा आइण्णं सलेक्खं, णो पण्णस्स जाव णो ठाणं वा ३ चेतेज्जा ।

१५ ४५५. [१] से भिक्खू वा २ अभिक्खेज्जा संथारगं एसित्तए । से जं पुण संथारगं जाणेज्जा सअंडं जाव संताणगं, तहप्पगारं संथारगं लाभे संते णो पडिगाहेज्जा ।

१. पधोयंति सं० । पधोअंति जै० खं० खे० ॥ २. णो ठाणं वा चेतेज्जा हे ३ ॥ ३. से भिक्खू वा इह हे ३ । अत्रैतदनुसारेण पूर्वोपरतुलनया च से भिक्खू वा २ से जं पुण उवस्सयं जाणेज्जा—इह इति पाठः सम्भाव्यते तथापि वृत्तौ “इहेत्यादि, यत्र प्रातिवेशिकक्रियः णिगिणाओ ति सुकपरिधाना आसते” [शी०] इति द्रव्यत इति खे० आदिप्रत्यनुसारेण इह इति पाठः सूत्रस्यादौ स्वीकृतोऽत्रास्माभिरिति ध्येयम् ॥ ४. “धम्मंमि रह” हे १, २ ला० । “धम्म रह” इ० । “णिगिणा णरगाओ ढियाओ अच्छंति, णिगिणातो उवल्लिजंति, मेहुणधम्मं विण्णवेंति ओभासंति अविरतं साहुं वा, रहस्सित्वं मेहुणपत्तियं चेव अजं वा किंवि शुह” चू० । “उपलीनाः प्रच्छन्ना मैथुनधर्मविषयं किञ्चिद् रहस्यं रात्रिसम्भोगं परस्परं कथयन्ति, अपरं वा रहस्यम-कार्यसम्बद्धं मन्त्रं मन्त्रयन्ते, तथाभूते प्रतिश्रये न स्थानादि विधेयम्” ॥ शी० ॥ ५. रहसियं खे० जै० सं० इ० ॥ ६. चूर्ण्यनुसारेणात्र पाठोऽस्माभिराहतो मुले, प्रतिषु त्वेवंविधः पाठः—आइण्ण-स्सलेक्खे(क्खं खेसं०) खे० । आइण्णसलेक्खे जै० हे १ । आइण्णस्स(सं खं०)ल्लिक्खे सं० खं० । आइण्णसलेक्खं हे २, ३ ला० । आतेणसलेक्खं इ० । “आदिण्णो णाम सागारिय-मादिणा, सलेक्खो सचित्तकम्म इति” चू० । “से इत्यादि कप्पयम्, चवरं तत्रायं दोषः—चित्रभित्तिदर्शनात् स्वाध्यायक्षतिः” शी० । आइण्णसलेक्खं इत्यपि पाठोऽत्र स्यात् ॥

[२] से भिक्खू वा २ से जं पुण संथारगं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं गरुयं, तहप्पगारं संथारगं लभे संते णो पडिगाहेज्जा ।

[३] से भिक्खू वा २ से जं पुण संथारगं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं अप्पडिहारियं तहप्पगारं संथारगं लभे संते णो पडिगाहेज्जा ।

[४] [से भिक्खू वा २] से जं पुण संथारगं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं पडिहारियं, णो अहाबद्धं, तहप्पगारं लभे संते णो पडिगाहेज्जा । ५

[५] से भिक्खू वा २ से जं पुण संथारगं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं पडिहारियं अहाबद्धं, तहप्पगारं संथारगं जाव लभे संते पडिगाहेज्जा ।

४५६. इच्चेताइं आयतणाइं उवातिकम्म अह भिक्खू जाणेज्जा इमाहिं चउडिं पडिमाहिं संथारगं एसित्तए— १०

[१] तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उडिसिय २ संथारगं जाएज्जा, तंजहा—इक्कडं वा कडिणं वा जंतुयं वा परगं वा मोरगं

१. ससंतां ६० ॥ २. जाव संताणग नास्ति खेमू० जैमू० सं० ॥ ३. अप्पाडिं खे० सं० । “पढमं सअंठं संथारगं ण गेण्हेज्जा, वितियं अप्पंडं गरुयं तं पि ण गेण्हति, ततियं अप्पंडं लहुयं अपाडिहारियं न गिण्हति, चउत्तयं अप्पंडं लहुयं पाडिहारियं णो अहाबद्धं ण गेण्हेज्जा, पंचमं अप्पंडं लहुयं पाडिहारियं अहाबद्धं पडिगाहेज्जा” खू० ॥ ४. संमू० विना सेज्जासंथारगं इति पाठो यद्यपि सर्वत्र दृश्यते तथापि पूर्वापरतुलनया सेज्जा इति पदमधिकं भाति, अतः संथारगं इति पाठोऽस्माभिर्मूले स्वीकृतः ॥ ५. “पञ्चमसूत्रे त्वत्पाण्डं यावद्वपसन्तानकं लघुप्रा- (प्र-शीखं० १)तिहारिकाववद्धत्वात् संस्तारको ग्राह्यः” इति शी०मये दर्शनात् जावप्पसंताणगं इति पाठो वृत्तिकृताममिमतो भाति ॥ ६. लहुयं वा हे १, २, ६० ला० ॥ ७. पाडिं सं० खं० ॥ ८. आतताइं खं० । “इच्चेयाइं आयतणाइं, आयतणाणि वा संसार[स्स] अप्पसत्थाइं पसत्थाइं भोक्खस्स । पडिमा प्रतिज्ञा प्रतिपत्तिर्वा” खू० । “इच्चेयाइं (इच्चेया शीजै०) इत्यादि । पूर्वोक्तानि इत्येतानि पूर्वोक्तानि आयतनानि दोषरहितस्थानानि वसतिगतानि संस्तारकगतानि च उपातिकम्य परिहृत्य वक्ष्यमाणान्च दोषान् परिहृत्य संस्तारको ग्राह्य इति दर्शयति—अथ..... भिज्जुनीयात्” शी० ॥ ९. कम्मं खं० । “कम्मं सं० ॥ १०. “उडिसि(स्सि—प्र०)त णांमं गेण्हतु, जहा इक्कडं वा इक्कडा केयारादिको, कडिणो कंथिमादी वासारतो, तं(जं१)तु तणजाती, परमो सुंढयो, मोरमो मोरंगा तणवाती वा, तणं सव्वमेव किंचि, कुला दब्भा, कुबते सण्हए दब्भे, वव्वते सिधूए, पलाळं पलालमेव, एते सिमाणसज्ज (१) गिण्हंति जत्थ भूमी उम्मिज्जति” खू० । “उडिसियोडिसिय.....कठिनं वंशकटादि, जन्तुकं तृणविशेषोत्पन्नम्, परकं येन तृणविशेषेण पुष्पाणि ग्रथ्यन्ते, मोरगं ति मयूरपिल्लनिष्पन्नम्, कुक्कगं ति येन कूर्चकाः क्रियन्ते । एते चैवम्भूताः संस्तारका अनूपदेशे साद्रीदिभूम्यन्तरणार्थमनुज्ञाता इति” शी० ॥

वा तण्णं वा कुसं वा कुच्चं वा वव्वं वा पलालं वा । से पुव्वामेव आलो-
एज्जा—आउसो^१ ति वा भगिणी ति वा दाहिसि मे एत्तो अण्णतरं संधारणं ?
तहप्पगारं^२ संधारणं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं जाव
लभे संते पडिगाहेज्जा । पढमा पडिमा ।

५ [२] अहावरा दोच्चा पडिमा—से भिक्खू वा २ पेहाए संधारणं जाएज्जा,
तंजहा—गाहार्वातिं वा जाव कम्मकरिं वा । से पुव्वामेव आलोएज्जा—आउसो
ति वा भगिणी ति वा दाहिसि मे एत्तो अण्णतरं संधारणं ? तहप्पगारं संधारणं
सयं वा णं जाएज्जा जाव पडिगाहेज्जा । दोच्चा पडिमा ।

[३] अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा २ जस्सुवस्सए संवसेज्जा जे
तत्थ अहासमण्णागते, तंजहा—इक्कडे वा जाव पलाले वा, तस्स लभे संवसेज्जा,
१० तस्स अलभे उक्कुडुए वा गेसज्जिए वा विहरेज्जा । तच्चा पडिमा ।

[४] अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा २ अहासंथडमेव^३ संधारणं
जाएज्जा, तंजहा—पुढविसिलं वा कड्डसिलं वा अहासंथडमेव, तस्स लभे संवसेज्जा,
तस्स अलभे उक्कुडुए वा गेसज्जिए वा विहरेज्जा । चउत्था पडिमा ।

१. पप्पलणं खेमू० जै० खं० । पिप्पलणं सं० हे ३ । पप्पणं खे० सं० । पव्वणं अन्यत्र ।
अत्र चूर्णैतुसारेण, प्राचीनग्रन्थेषु 'प' 'व' इत्यनयोरक्षरयोर्हस्तलिखितेषु समानप्रायत्वाच्च
वव्वणं इति पाठोऽस्माभिः स्वीकृतः । दृश्यतां सू० ४३५ टि० १६ ॥ २. ति हे १, २, ३ । ति
वा भगिणि ति वा खे० जै० ॥ ३. अण्णयरकं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. संधरेज्जा सयं खे०
जैमू० ॥ ५. जाणेज्जा खं० ॥ ६. जाव नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ७. पेहाए ३ हे १,
३. ला० । “उद्धिटे कताइ छिंदित्तु आणेज्ज तेण पेहा विस्सुत्तरा, पेहा णाम पिक्खित्तु ‘परिसणं
देहि’ वित्तिया पडिमा” चू० ॥ ८. वई वा हे १, २, ३ इ० ला० । वति खं० ॥ ९. करीयं
वा सं० खं० हे १ । करी य वा हे २, ३ जै० । करी वा इ० ॥ १०. जाणेज्जा हे २ इ०
ला० । जाएणेज्जा हे १ । जाएज्जा परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहेज्जा हे ३ ॥
११. “तत्तिया अघासमण्णा[ग?]ता णाम जति वाहिं वसति वाहिं चेव इक्कडादि, णो अंतो
साहीओ णो वेसणीओ आणेयव्वं, अह अंतो वसति अंतो चेव, इक्कडादि वा णत्थि तो उक्कुडग-
णेसज्जिओ विहरेज्जा” चू० ॥ १२. तत्थ हे १, २, ३ ला० ॥ १३. तस्सलभे खे० ।
तस्सालभे सं० खं० ॥ १४. संधारणं संधारेज्जा तं जहा खे० जैमू० । “अहावरा चउत्था
अहासंथडा, तत्थत्था अहासंथडा, पुढविसिला ओयट्ठओ पाहाणसिला वा कड्डसिला वा ।
सिलाय(ए?) गहणा गरुयं अहासंथडगहणा भूमीए लगगं चेव । अलभे उक्कुडगणेसज्जितो ।
चउत्था पडिमा ।” चू० ॥ १५. उक्कुडुए खे० जै० हे १. ला० । उक्कु(कु हे२)डुए वा विह^४
खे० हे २ ॥

४५७. इच्चेताणं चउण्हं पडिमाणं अण्णतरं पडिमं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव
अण्णोणसमाहीए एवं च णं विहरंति ।

४५८. [१] से भिक्खू वा २ अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए । से ज्जं
पुण संथारगं जाणेज्जा सअंडं जाव संताणगं, तहप्पगारं संथारगं णो पच्चप्पिणेज्जा ।

[२] से भिक्खू वा २ अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए । से ज्जं पुण संथारगं
जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणगं, तहप्पगारं संथारगं पडिलेहिय २ पमज्जिय २
आताविय २ विणिट्ठुणिय २ ततो संजतामेव पच्चप्पिणेज्जा ।

४५९. से भिक्खू वा २ सैमाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे
[वा] पुव्वामेव पण्णस्स उच्चार-पासवणभूमिं पडिलेहेज्जा ।

केवली बूया-आयाणमेयं अपडिलेहियाए उच्चार-पासवणभूमीए, भिक्खू वा २
रातो वा वियाले वा उच्चार-पासवणं परिट्ठवेमाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा, से
तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा हत्थं वा पायं वा जाव लूसेज्जा पाणाणि वा
४ जाव ववरोएज्जा ।

अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा ४ जं पुव्वामेव पण्णस्स उच्चार-पासवणभूमिं
पडिलेहेज्जा ।

४६०. [१] से भिक्खू वा २ अभिकंखेज्जा "सेज्जासंथारगभूमिं पडिले-
हित्तए, अण्णत्थ आयरिएण वा उवज्जाएण वा जाव गणावच्छेइएण वा चालेण

१. इत्थतां सू० ४१० ॥ २. पच्चपि^० सं० । पच्चप्पिणियत्तए खे० जै० ॥ ३. ससंता^० हे १, २,
३. इ० ला० ॥ ४. पच्चपिणियत्तए खे० जै० । पच्चपिणियत्तए सं० ॥ ५. विट्ठुणिय सं० ।
"विणिट्ठुणिय चालिय पच्चप्पिणेज्जा" चू० ॥ ६. सामाणे सं० । इत्थतां सू० ३९९ ॥ ७. भेव
णं पं हे ३ । "भेव णं समणस्स हे १, २ इ० ला० ॥ ८. वा २ नास्ति सं० ॥ ९. वा नास्ति
खे० सं० ॥ १०. पायं वा नास्ति हे १, २ इ० ॥ ११. सेज्जं संथा^० खे० जै० सं० खं० ।
"सेज्जासंथारगभूमीए गिज्जतीए इमे आयरियगाही एकारस सुत्तितु सेसाणं जहाराइणिया ।
गणी अण्णगणओ नायरिको, गणधरो अज्जाणं वाबारवाहतो, एतेसिं विसेतो कप्पे, चालादीण य
ट्ठणा तत्थेव सम-विसम-पवा[य-निवा]याण य तन्नैव अंतो मज्जे वा" चू० । "से इत्यादि,
स भिक्खुराचार्योपाध्यायादीनां योग्यां भूमिं मुक्त्वाऽन्यां स्वसंस्तरणाय प्रत्युपेक्षेत, शेषं श्रमम्,
नवरमादेशः प्राधूर्णक इति । तथा 'अन्तेन वा' इत्यादीनां पदानां वृत्तीया सप्तम्यर्थ इति ।"
शी० ॥ १२. अण्णत्थ सं० खं० निना ॥ १३. उवज्जाएण वा नास्ति खे० ॥ १४. इत्थतां
सू० ३९९ ॥ १५. पवच्छेइए सं० इ० । इत्थतां सू० ३९९ ॥

भवेज्जा, अपरिसाडा वेगदा सेज्जा भवेज्जा, सँउवसग्गा वेगदा सेज्जा भवेज्जा, णिरुवसग्गा वेगदा सेज्जा भवेज्जा, तहप्पगाराहिं सेज्जाहिं संविज्जमाणाहिं पंगहित-तरांगं विहारं विहरेज्जा । णो किंचि वि गिलाएज्जा ।

४६३. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं जं सच्च-द्वेहिं सहिते सँदा जतेज्जासि ति वेमि ।

५

॥ सेज्जा सँमत्ता ॥

१. सोव° हे १ ॥ २. “पवाय-णिवायमादिसु पत्तयासु सँगाला, अप्पसत्थासु सधूमा । पगगहियतरं विहारं विहरेज्जा ।” चू० । “प्रगृहीततरमिति यैव काचिद्...वसतिः सम्पन्ना तामेव समचित्तोऽधिवसेत्” शी० ॥ ३. गला° इ० हे २ । “णो किंचि वलाएज्जा, वलादि णाम मातं करेति, कर्हं ? विसम-दंस-मसगादिसु धाहिं अच्छति अण्णत्थ वा” चू० । “न तत्र व्यलीकादिकं कुर्यात्” शी० । चूर्णि-वृत्त्यनुसारेण “णो किंचि वलाएज्जा” इति “णो किंचि वि वलाएज्जा” इति वा पाठः समीचीनो भाति ॥ ४. द्दयतां सू० ३३४ ॥ ५. सदा संजते° खे० जै० सं० । “एतत् तस्य भिद्दोः सामग्र्यं यत् सर्वायैः सहितः सदा अतेतेति” शी० ॥ ६. संमत्ता हे १, २ ला० ॥

तईयं अज्झयणं 'इरिया'

[पढमो उद्देसओ]

४६४. अब्भुवगते खलु वासावासे अभिपवुडे, बहवे पाणा अभिसंभूया,
५ बहवे बीया अहुणुब्भिण्णा, अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया जाव संताणगा,
अण्णोक्कंता पंथा, णो विण्णाया मग्गा, सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जेजा,
ततो संजयामेव वासावासं उवळ्ळिएजा ।

४६५. से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेजा गामं वा जाव रायहाणि वा,
इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिसि वा णो महती विहारभूमी, णो महती
१० वियारभूमी, णो सुलभे पीढ-फलग-सेजा-संथारए, णो सुलभे फासुए उंछे अहे-
सणिजे, बहवे जत्थ समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा उवागता उवाग-
मिस्संति च, अच्चाइण्णा वित्ती, णो पणस्स णिक्खमण जाव चिंताए । सेवं

१. अहुणाभिण्णा खे० जै० सं० खं० हे १। “बीया अहुणुब्भिण्णा अंकुरिता इत्यर्थः” वू० ।
“बीजानि अभिनवाङ्कुरितानि” शी० । “आचारंगस्य वित्तियसुयकखे” “जो विधी भणितो...
सो य इमो—अब्भुवगते खलु वासावासे अभिपवुडे इमे पाणा अभिसंभूता, बहवे बीया
अहुणाभिण्णा, अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया संसंताणगा, अणभिकंता पंथा, णो विजाया
मग्गा, सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूतिज्जेजा, ततो संजयामेव वासावासं उवळ्ळिएजा” इति
निशीथचूणौ दशमोद्देशके पृ० १२२ ॥ २. अंतर ति वरिसारतो जहा “अतरघणसामलो भगवं”,
“अंतरालं वा अंते(तो-प्र०)” वू० । “अन्तराळे च मार्गः” शी० ॥ ३. “यावत् ससन्तानकाः”
शी०, एतदनुसारेण जाव संसंताणगा इति पाठो वृत्तिकृतसमिमतो भाति ॥ ४. “अणणो(णो)-
कंता लोएण चरणादीहि वा अकंता वि अणकंतसरिसा” वू० । “अनभिकान्ताश्च पन्थान”
शी० ॥ ५. दूतेजा खे० जै० । दूतिज्जेजा हे १, २, ३ ला० । दूएज्जेजा सं० ॥ ६. उव्वलि(छि
हे २)एजा खं० हे १, २, ३ ला० ॥ ७. चूर्ण्यनुसारेण णो महई वियारभूमी णो महई विहार-
भूमी इति पाठक्रमो भाति, तथाहि—“से भिक्खू वा २। वियारभूमिं(मी) काइयाभूमिं(मी)
णत्थि, विहारभूमी सज्जायभूमी णत्थि, पीढा वट्ठमया, इहरहा वरिसारतो णिसिजा कुच्छति,
फलगं संथारओ, सेजा उवस्सओ, संथारओ कहिमा(कढिणा)दी, जहणेण चउग्गुणं खेतं विचार-
विहार-वसही-आहारै” वू० । इतोऽनन्तरे ४६६ तमे सूत्रे खे० जै० सं० प्रतिष्णपीइश एव
पाठक्रमः । “न विद्यते महती विहारभूमिः स्वाध्यायभूमिः विचारभूमिः बहिर्गमनभूमिः”
शी० ॥ ८. य हे १, २, ३ इ० ला० । च नास्ति खे० जै० ॥ ९. निक्खमण[पवेसाए जै०
विना] जाव धम्मणुओगचिंताए हे १, २, ३ इ० ला० जै० । इत्यतो सू० ३४८ । “न
प्राज्ञस्य तत्र निष्क्रमण-प्रवेशौ यावच्चिन्तनादिक्रः क्रिया निरुपद्रवाः सम्भवन्ति” शी० ॥

ण्चा तहप्पगारं गामं वा णगरं वा जाव रायहाणिं वा णो वासावासं उवलिण्जा ।

४६६. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण जाणेजा गामं वा जाव रायहाणिं वा, इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिसि वा महती विहारभूमी, महती वियार-भूमी, सुलमे जत्थ पीढ-फल्ल-सेजा-संथारए, सुलमे फासुए उंछे अहेसणिजे, णो जत्थ बहवे समण जाव उवागमिस्संति यै, अप्पाइण्णा वित्ती, जाव रायहाणिं वा ततो संजयामेव वासावासं उवलिण्जा ।

४६७. अह पुणेवं जाणेजा—चत्तारि मासा वासाणं वीतिकंता, हेमंताण यं पंच-दसरायकमे परिवुसिते, अंतरा से मग्गा बहुपाणा जाव संताणगा, णो जत्थ बहवे समण जाव उवागमिस्संति यै, सेवं ण्चा णो गामाणुगामं दूजेजा ।

१०

४६८. अह पुणेवं जाणेजा—चत्तारि मासा वासाणं वीतिकंता, हेमंताण यं पंच-दसरायकमे परिवुसिते अंतरा से मग्गा अप्पंडा जाव संताणगा, बहवे

१. उवलिण्जा खे० जै० खं० । उवलिजेजा इ० । “उवलिण्जा आगच्छेजा” चू० ॥
 २. महति वियारभूमी महइ विहारभूमी खे० जै० । वियारभूमी महइ विहारभूमी महइ सं० ॥ ३. अत्र प्रतिष्वीदश पाठः—पीढ ४ सुलमे खे० जै० सं० खं० । पीढे ४ सुलमे हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. उवागया उवागमिस्संति हे १, २, ३ इ० ला० । इयतां सू० ४६७, ४६८ ॥ ५. य नास्ति हे १, २ इ० ला० ॥ ६. “मेव वासं उ” सं० ॥
 ७. उवलीण्जा सं० । उवलि(ल्ल हे ३)ण्जा हे १, २ इ० । उवलिण्जा हे २ ला० ॥
 ८. [स खेमू०] मावासावासाणं खे० । समा वासाणं हे २ ॥ ९. वीतिकंता सं० इ० ॥ १०. य दसरायं खेमू० हे २ । अत्र चूर्णनुसारेण दसरायकमे इति, वृत्त्यनुसारेण तु पंचदसरायकमे इति पाठो भाति । “णिवग्गो तिविहो-आरेण, पुण्णे, परेण । असिवादिषु कारणेण आयरिय असाधए वा आरेण, णिवाधातेण सुक्खेसु पधेसु कतियपाड्विए, दसराए गतेसु ततो परेणं पव(य)-त्तेण विणिगंतव्वं । आलावगत्यो दसराए य वीतिकन्ते बहुपाणेषु समा(मग्गा १)दिषु समणादिषु अणागएषु ण रीतेजा, विवरीते रीण्जा” चू० । “कार्तिकचतुर्मासकमतिकान्तमित्यर्थः, तत्रोत्सर्गतो यदि न वृष्टिस्ततः प्रतिपद्येवान्यत्र गत्वा पारणं विधेयम्, अथ वृष्टिस्ततो हेमन्तस्य पञ्चसु दशसु वा दिनेषु ‘पर्युषितेषु’ गतेषु गमनं विधेयम्, तत्रापि यद्यन्तराले पन्थानः साण्डा यावत् ससन्तानका भवेयुः... मार्गेशिरं यावत् तत्रैव स्थेयम्, तत ऊर्ध्वं यथा तथाऽस्तु न स्थेयमिति ।” शी० ॥ ११. अपरिं खे० मू० जैमू० खं० ॥ १२. ‘ससन्तानका’ इति शी० अनुसारेण ससंताणगा इति पाठोऽत्र भवेत्, इयतासुपरितनं टिप्पणम् १० ॥ १३. य नास्ति खं० विना ॥ १४. वीतिकंता इ० । वियिकंता खे० जै० ॥ १५. य दसरायं खे० सं० । इयता सू० ४६७ ॥ १६. जाव असंतां इ० ॥

जत्थ समण जाव उवागमिस्संति यं । सेवं णच्चा ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ।

४६९. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे पुरओ जुगमायं पेहमाणे दट्ठूण तसे पाणे उद्धु पादं रीएज्जा, साहट्टु पादं रीएज्जा, वित्तिरिच्छं वा कट्टु
५. पादं रीएज्जा, सति परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा, ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ।

४७०. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से पाणाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा उदए वा मट्ठिया वा अविद्धत्था, सति परक्कमे जाव णो उज्जुयं गच्छेज्जा, ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ।

१०. ४७१. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से विरूवरूवाणि पच्चंतिकाणि दंसुगायतणाणि मिलक्खूणि अणारियाणि दुस्सणप्पाणि दुप्पण्णवणिज्जाणि अकालपडिबोहीणि अकालपरिभोईणि, सति लांढे विहाराए संथरमाणेहि जणवएहि णो विहारवत्तियाए पवज्जेज्जा गमणाए । केवली बूया-

१. य नास्ति सं० ॥ २. साहट्टु पादं रीएज्जा उक्खिप्प पादं रीएज्जा [वि हे २, ३ ला०] त्तिरिच्छं हे १, २, ३ इ० ला० । “उद्धु ति उक्खिवितु अतिकमिणु वा, साहट्टु परिसाहरति निवर्तयतीत्यर्थः, वित्तिरिच्छं पस्सेणं अतिकमि[म]ति, सति, अवियमाने अन्यत्र गच्छेत, ण उज्जुयं” चू० । “उद्धु ति पादमृद्वत्याग्रतलेन पादपातप्रदेशं वातिक्रम्य गच्छेत, एवं संहृत्य शरीराभिमुखमाक्षिप्य पाद विवक्षितपादपातप्रदेशादारत एव विन्यस्य उक्खिप्य बाग्रभागं पाणिक्कया गच्छेत, तथा तिरश्चीनं वा पादं कृत्वा गच्छेत, अथ चान्यमार्गोभावे विधिः” शी० ॥ ३. ज्जा से भिक्खू वा २ वित्तिं सं० ॥ ४. अविद्धत्थे खं० विना । इत्यतां सू० ४७३ ॥ ५. परक्कमेज्जा जाव खं० जै० हे ३ विना ॥ ६. गामं गच्छेज्जा खे० जै० सं० खं० ॥ ७. दस्सुगां हे १, ३ जै० । दसगां हे २ । “दसंतीति दसुगाणि जहा पुण्वसमुद्रलग्ना दसंति” चू० । “दस्सूनां चौराणामायतनानि स्थानानि” शी० ॥ ८. अकालपडिमो हे १, २, ३ इ० ला० । अकाल-भोईणि रतिं चेव भुजंति” चू० । “तथा अकालभोजीन्यपीति” शी० ॥ ९. लामे खं० । “सति लांढे । सति विज्जमाने, लांढे ति संयतस्याख्या, जावेति अन्यत्र इत्यर्थः विहाराय संथरमाणेषु सुभिक्षे वट्टमाणे” चू० । “सति अन्यस्मिन् प्रासादिके विहारे वियमानेषु चान्येषु आर्यजनपदेषु न तेषु म्लेच्छस्थानेषु विहरिष्यामीति, गमनं न प्रतिपद्येत” शी० । “लांढे चरे आयतुले मयासु” सूत्र० १०।१।३, अस्य शीलाब्धान्तर्यकृता व्याख्या—“येन केनचित् प्राज्ञका-हरोपकरणादिगतेन विधिनात्मानं थापयति पालयतीति लाढः” । इत्यतां निग्रीथसूत्रे षोडशोद्देशके पृ० १२४ ॥ १०. जाणं सं० ॥

आयाणमेयं । ते णं चाला 'अयं' तेणे, अयं उवचराए, अयं ततो आगते' ति कहुं तं भिक्खुं अक्कोसेज्ज वा जाव उवह्वेज्ज वा, वत्थं पडिग्गहं 'कंवलं पादपुंछणं अंछिदेज्ज वा भिंदेज्ज वा अवहरेज्ज वा परिद्वेज्ज वा । अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा ४ जं *णो (?) तहप्पगाराणि विरूवरूवाणि पचंतियाणि दसुगयतणाणि जाव विहारवत्तियाए णो पवजेज्जा गमणाए । ततो संजयामेव ५ गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

४७२. से भिक्खु वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से अरायाणि वां जुवरायाणि वा दोरजाणि वा वेरजाणि वा विरुद्धरजाणि वा, सति लढे विहाराए संयरमैणेहिं जणवएहिं णो विहारवत्तियाए पवजेज्जा गमणाए । केवली बूया —आयाणमेतं । ते णं चाला अयं तेणे तं चेव जाव गमणाए । ततो संजयामेव १० गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

४७३. से भिक्खु वा २ गामाणुगामं दूइजेज्जा, अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणेज्जा—एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण

१. आयाणमेयं नास्ति सं० । दृश्यतां सू० ४७२, ४७३ ॥ २. तेणं खेमू० जै० खं० ॥ ३. अतं खं० ॥ ४. तं भिक्खुं नास्ति खे० सं० खं० । “इति कृत्वा वाचाऽऽक्रोशयेयुः, तथा दण्डेन ताडयेयुः यावज्जीविताद् व्यपरोपयेयुः तथा वल्गादि ‘आच्छिन्त्युः’ अपहरेयुः, ततस्तं साधुं निर्घाटयेयुरिति” शी० ॥ ५. उवह्वेज्ज हे २, ३ इ० ॥ ६. कंवलं नास्ति खे० ॥ ७. अंछिदेज्जा [वा हे ३] जमिंदेज्जा हे १, २, ३ ला० । मांछिदेज्जा मांभिंदेज्जा इ० ॥ ८. परिभवेज्ज हे १, २, ३ इ० ॥ *अग्रे [पं० ५] ‘णो पवजेज्जा’ इति वर्तते, अतोऽत्रापि वा ‘णो’ पदमधिकं प्रतीयते, दृश्यतां घृ० १२१ टि० ३ ॥ ९. पवजेज्जा खं० । पवजेज्जा वा गं० सं० । पडिबं० इ० ॥ १०. ततो नास्ति खेमू० जै० खं० ॥ ११. वा गणरायाणि वा जुं० जै० हे १ । “अणरायं राया मतो, जुगरायं जुगराया अस्थि कत्ता वा दावं अभिसिञ्चति, दोरज्जं दो दाइता मंडंति, केरज्जं जत्थ वेरं अण्णे[ण] रज्जेण राएण वा सद्धिं, विरुद्धं गमणं यस्मिन् राज्ये साबुस्स तं विरुद्धरज्जं” चू० । “अराजानि” यत्र राजा भूतः, ‘युवराजानि’ यत्र नायापि राजा(ज्या—प्र०)भिवैको भवति” शी० । “मए रायाणे जाव मूलराया जुवराया थ दो वि एए अणभिसित्ता ताव अणरायं भवति । पुव्वराइणा जो जुवराया अभिसित्तो तेण अहिद्वियं रज्जं जाव सो दोचं जुवरायं णाभिसिंचेति ताव तं जुवरज्जं भज्जति । परचकैणागंतुं जं रज्जं निछोलितं तं वेरज्जं । एगरज्जाभिलासिणो दो दाइथा जत्थ कत्ता-संठिया कलहंति तं दोरज्जं भज्जति” इति मिश्रीयचूर्णौ द्वादशोद्देशके ॥ ११. संथारं० खेमू० खं० ॥ १२. मणेषु वा जणवपसु वा हे २ इ० ॥ १३. ए णो पवं० खेमू० जै० ॥ १४. आयाणमेतं नास्ति सं० । दृश्यतां सू० ४७१, ४७३ ॥ १५. ज्जमाणे हे १, २, ३ इ० ला० । ‘ज्जमाणे वा पाठ’ खेदि० संदि० । ज्जोजा दूइज्जमाणे जै० । दृश्यतां सू० ४७२, ४७४, ४९० ॥

वा पाउणेज्जा वा णो वा पाउणेज्जा । तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं सति लढे जाव गमणाए । केवली बूया-आयाणमेतं । अंतरा से वासे सिया पाणेषु वा पणएसु वा बीएसु वा हरिएसु वा उदएसु वा मट्टियाए वा अविद्धत्थाए । अह भिक्खूणं पुच्चोवदिट्ठा ४ जं तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं जाव णो ५ गमणाए । ततो संजयामेव गामाणुगामं दूईजेज्जा ।

४७४. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूईजेज्जा, अंतरा से गावासंतारिसे उदए सिया, से ज्जं पुण गावं जाणेज्जा - असंजते भिक्खुपडियाए किणेज्जा वा, पामिब्वेज्जा वा, गावाए वा गावपरिणामं कट्ठु, थलातो वा गावं जलंसि ओगाहेज्जा, जलातो वा गावं थलंसि उक्कसेज्जा, पुण्णं वा गावं उरिसिचेज्जा, सण्णं १० वा गावं उप्पीलावेज्जा, तहप्पगारं गावं उड्डुगामिणिं वा अहेगामिणिं वा तिरियगामिणिं वा परं जोयणमेराए अद्धजोयणमेराए वा अप्पतरे वा मुज्जतरे वा णो दूईहेज्जा गमणाए ।

४७५. से भिक्खू वा २ पुच्चामेव तिरिच्छसंपातिमं गावं जाणेज्जा, जाणिता से त्तायाए एगंतमवक्कमेज्जा, २ [त्ता] मंडगं पंडिलेहेज्जा, २ [त्ता]

१. नो वा पाउणेज्जा वा हे १, २, ३ जै० । नो पाउणेज्जा वा खं० ॥ २. 'गाहं गमं' हे १, २, ३ ॥ ३. आयाणमेतं नास्ति सं० । द्रव्यतां सू० ४७१, ४७२ ॥ ४. वासंसि वा पाणेषु हे १, २, ३ ॥ ५. विहं नास्ति खे० जै० सं० ॥ ६. 'जेज्जा गमणाए' खे० जै० खं० सं० ॥ ७. दूईजेज्जा नास्ति हे १, २, ३ इ० । द्रव्यतां सू० ४७३ ॥ ८. 'तारिमं उदथं' हे २, ३ इ० ॥ ९. 'किणेज्जा केति सड्डो अद्धी, दुक्खं दिणे दिणे मग्गिज्जति गावा । पामिब्वं उच्छिदति । परिणामो गावं परिच्येति इमा साहूण जोयग ति वड्डिया खुड्डिया वा सुंदरी ति कट्ठु । पुण्णा भरितिया । सण्णा कु(खु)सिया चिक्खले । उड्डुगामिणी व ति अणुसोय, तिरिच्छं तिरियगामिणी । अद्धजोयणं दूरतरं वा ण गच्छिज्जा । अप्पतरो अद्धजोयणा आरेण, मुज्जयरो जोयणा परेण, अहवा एकसि अप्पतरो, बहुसो मुज्जयरो ।" चू० । "नावं क्रीणीयात्, अन्यस्मादुच्छिज्जा वा गृहीयात्, परिवर्तनां वा कुर्वात्, एवं स्थलावगानयनादिक्रियोपेतां नावं ज्ञात्वा नारोहेदिति ।" धी० । १०. गावं परिणामं हे १, ३ विना । द्रव्यतां टि० ९ । तुलना-सू० ४२१, ४२५, ५८३, ५८४ ॥ ११. उड्डुगां सं० । उड्डुगां खे० जै० । उड्डुगां हे १, २ । द्रव्यतां टि० ९ ॥ १२. अप्पतरो वा मुज्जतरो वा हे १, २, ३ । द्रव्यतां टि० ९ ॥ १३. 'वरो वा इ० । 'उत्तरे वा नो उत्तरे वा खं० ॥ १४. दुरुहेज्जा सं० खं० विना । द्रव्यतां सू० ३६५, ४६० ॥ १५. पडिग्गाहेज्जा खे० जै० । 'पडिलेहिज्जा इ[ति] वा पाठः' खेति० ॥

एगामोयं मंडगं करेजा, २ [ता] ससीसोवरियं कायं पाए [य] पमज्जेजा,
२ [ता] सागारं भत्तं पच्चक्खाएजा, २ [ता] एगं पायं जले किञ्चा एगं पायं
थले किञ्चा ततो संजयामेव णावं दुँहेजा ।

४७६. से भिक्खु वा २ णावं दुँहमाणे णो णाँवातो * पुरतो ५

१. एगामोयणमंडगं हे १, २. ला० । “एगायत्तं मंडगं, तिजि हेट्ठामुहे भातरो करोति, उवरि मंडगए पडिग्गहं एगं जुयगं करोति” चू० । “एगामोगपडिग्गहं केइं सव्वाणि ण य पुरतो ॥ १९८ ॥
...इमा पुण अत्थाहे जयणा । तं पढमं णावाए मण्णति—एगामोग पडिग्गहं ति, एगामोगो
एगायोगो मण्णति, एगद्वयं णेति भणियं होति, तं च भत्तगोवकरणाणं एगद्वं पडिग्गहो ति पडिग्गहो
सिक्खे अहोमुई काउं पुढो कज्जति नौमेदात्तरक्षणार्थं । के य ति केविदाचार्या एवं वक्खमाणयंति,
सव्वाणि ति भाउगोपकरणं पडिग्गहो य पावोपकरणमसेसं पडिलेहिंय एताभ्यामादेशद्वयाभ्यामन्यत्त-
मेनोपकरणं कृत्वा ससीसोवरियं कायं पादे य पमज्जिणं णावारुहणं कायव्वं ।” इति निशैथि-
चूर्णौ । “एगामोगं च करे उवकरणं लेव उवरि वा ॥ ५६६२ ॥ तदुपकरणमेकामोगं करोति, एकत्र
नियन्त्रयतीत्यर्थः । एए लेपे लेपोपरौ वा विधिरुक्ता ॥ ५६६२ ॥” द्वितीयपदमत्रोच्यते—“नावमारोहेत्,
तत्र च प्रथममेवोपकरणमेकामोगं कुर्यात् । कुतः ? इत्याह—दुब्बमणं ति, कदाचित् प्रत्यनीकेन उदके
प्रक्षिप्येत तत एकाभोगकृतेषु भाजनेषु विलयस्तरतीति ।” ॥ ५६६३ ॥ कथं पुनरेकामोगमुपकरणं
करोतीत्याह—“भाजनान्येकत्र बल्लान्ति, तेषामुपरिछादुपधिं अनियन्त्रितं करोति ।” इति बृहत्कल्प-
सूत्रवृत्तौ पृ० १४९८ । “एगामोगो उवही कज्जो । किं कारणं ? कथं पडिणीएहिं उदगे दुब्बमेज,
तत्थ मगरभया एगामोगकएस पादेस आरुमइ, एगामोगकएस वा बुज्झइ, तरतीत्यर्थः । नावाए वा
विणट्ठाए एगामोगकते दगं तरतीत्यर्थः । भायणे य एगामोगे वंधिता तेसिं उवरि उवहिं अनियमितं
करेइ, भायणमुवहिं च एगट्ठा करोतीत्यर्थः । अजे मण्णति—सव्वोवही एगट्ठा कज्जति, भायणं ओमत्थिए
एगट्ठा पुढो कज्जति ।” इति निशैथिचूर्णौ द्वादशोद्देशकान्ते पृ० ३७४ ॥ २. ‘२’ नास्ति सं० ॥
३. ‘२’ नास्ति खे० जै० सं० । ४. वूहेजा खे० । दुहेजा सं० हे १, २, ३ इ० जै० ला० ॥
५. दुहुहमाणे वा हे १, २, ३ इ० ला० । ६. णावाए हे १, २, ३ इ० ला० जै० सं० ॥ ७.
एतदन्तर्गतपाठस्थाने मग्गओ मज्झओ दुहेजा इति पाठः सं० । “अणतियं परिहरितु मज्झे वूहेजा”
चू० । “से इत्यादि स्पष्टम्, नवरं नो नावोऽप्रभागमावहेत् निर्यामिकोपद्रवसम्भवात्, नावारोहिणां
वा पुरतो नारोहेत् प्रवर्तनानधिकरणसम्भवात् । तत्रस्थश्च नौव्यापारं नापरेण चोदितः कुर्यात्, नाप्यन्यं
कारयेदिति ।” शी० । दृश्यतां पृ० १७५ टि० १, “णावारुहणं कायव्वं, तं च ण य पुरतो ति
पुरस्तादप्रतः प्रवर्तनदोषमयाजौनवस्थानदोषमयाच्च । पिट्ठओ वि णाहेज्जा, मा ताव विमुजेज
अतिविक्कज्जलाध्वानमयाद्वा । तम्हा मज्झे खेज्जा ॥ १९८ ॥ तं चिमे ण्णो मोत्तुं—अणतियं मोत्तुण
उवउत्तो ठाति तत्थएणावाहे ।” ॥ १९९ ॥ देवताह्मणं कूयट्ठणं विजामगट्ठणं । अहवा पुरतो
मज्झे पिट्ठओ, पुरओ देवयट्ठणं, मज्झे सिंवट्ठणं, पच्छा तोरणट्ठणं, एते बज्जिय तत्थ णावाए
अणवाहे ण्णो ह्मणति । उवउत्तो ति णमोकारपरायणो सागारपच्चक्खाणं पच्चक्खाउ य ट्ठाति ।”
इति निशैथिचूर्णौ पृ० ७३-७४, तथा दृश्यतां द्वादशोद्देशकान्ते पृ० ३७४ । “नाव. शिरसि न
स्थातव्यम्, देवतास्थानं तदिति कृत्वा । मान्तोऽपि न स्थातव्यम्, निर्यामिकस्तत्र तिष्ठतीति
कृत्वा । मध्येऽपि यत्र कूपकस्थानं तत्र न स्थातव्यम्, तद् मुक्त्वा यदपरं मध्ये स्थानं तत्र स्वेयम् ।
अथ मध्ये नास्ति स्थानं ततः शिरसि पृष्ठतो वा यत्र ते स्थापयन्ति तत्र निरावाधे स्थीयते ।
साकारं भक्तं प्रत्याख्याय नमस्कारपरस्तिष्ठति ।” इति बृहत्कल्पसूत्रवृत्तौ पृ० १४९८ ॥

दुहेज्जा, णो णावाओ मग्गतो दुहेज्जा, णो णावातो मज्झतो दुहेज्जा *, णो वाहाओ
पंगिञ्झिय २ अंगुलियाए उदिसिय २ ओणमिय २ उण्णमिय २ णिज्झाएज्जा ।

४७७. 'से णं परो णावागतो णावागयं वदेज्जा—आउसंतो समणा ! एतं
तौ तुमं णावं उक्कसाहि वा वोक्कसाहि वा खिवाहि वा रज्जूए वा*गहाय
५ आकसाहि । णो 'से तं परिणं परिजाणेज्जा, तुसिणीओ उवेहेज्जा ।

४७८. से णं परो णावागतो णावागतं वदेज्जा—आउसंतो समणा ! णो
संचाएसि तुमं णावं उक्कसित्ते वा वोक्कसित्ते वा खिवित्ते वा रज्जूए वा
गहाय आकसित्ते, आहर एयं णावाए रज्जूयं, सयं चेवं णं वयं णावं
उक्कसिस्सामो वा* जाव रज्जूए वा गहाय आकसिस्सामो । णो 'से तं परिणं
१० परिजाणेज्जा, तुसिणीओ उवेहेज्जा ।

४७९. से णं परो णावागतो णावागयं वदेज्जा—आउसंतो समणा ! एतं
तौ तुमं णावं अलित्तेण वा पिट्ठेण वा वंसेण वा वल्लएण वा अवल्लएण वा वाहेहि ।

१. दुरुहेज्जा खेसं जै० हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २. नावाए हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ३. मग्गतो
खे० । मग्गाओ जै० । मागाओ हे १ ॥ ४. दुरुहेज्जा खं विना ॥ ५. नावाए हे १, २, ३
इ० ला० ॥ ६. मज्झाओ इ० ॥ ७. दुरुहेज्जा हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ८. परिणिं इ० ॥
९. अंगुलीए [वा इ०] उवदिसिय २ हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १०. सेवं परो हे १, २,
३ इ० ला० ॥ ११. णावागतो नास्ति हे ३ इ० ॥ १२. ता नास्ति हे १, २ जै० ॥ १३.
“ऊर्ध्वं कसणं उक्कसणं समुद्वातेणं, अधस्तात् कसणं वोक्कसणं मंडंतेणं, खिक्खणं लग्गाए रज्जूएणं
ढोक्कणं णयणं वा” चू० ॥ १४. रज्जूयाए वा खे० जै० सं० खं० ॥ १५. * एतदन्तर्गतः पाठो
नास्ति खेमू० जैमू० ॥ १६. आगसाहि हे १, २, ३ इ० जै० ॥ १७. से वं पं खं० विना ।

“ण तस्स तत्प्रतिशं 'परियाणेज्जा' आढाएज्जा करिज्जा वा । तुसिणीओ 'उवेहेज्जा' अच्छिज्जा”
चू० ॥ १८. उक्कसित्ते २ खिवित्ते रज्जूए वा सं० खेसं० । उक्कसित्ते वा जाव रज्जूए
वा खं० । उक्कसित्ते वा रज्जूयाए वा इ० ॥ १९. रज्जूयाए हे १, २, ३ । ह्ययतामुपरितर्नं
टिप्पणम् ॥ २०. 'सए वा आहर खेसं० सं० खं० ॥ २१. रज्जूयं वा सं० खं० । रज्जूयं हे
१ ॥ २२. से थं खे० जै० इ० । से वं हे १, २, ३ ला० ॥ २३. तुसिणीओ वा उं खे० ॥
२४. एवं हे २, ३ इ० ॥ २५. ता नास्ति खे० जै० सं० हे १ ॥ २६. हे १ विना प्रतिष्ठीदशाः
पाठाः—अलित्तेण वा पिट्ठेण (पीठेण हे ३) वा खे० जै० सं० खं० हे ३ । अलित्तेण वा
पिट्ठेण (पिट्ठेण इ०) हे १, २ इ० ला० । “खुड्ढो अलित्तो कोट्टिवियाए, फिट्ठो महल्लो, वंसो
वंस एव, वल्लो कट्ठं वड्ढं, अवल्लो अवल्लगमेव, कंठं (कट्ठं) गंधो उच्यते” चू० । चूर्णसुसारेण
अलित्तेण वा फिट्ठेण वा इति पाठो भाति । “जे भिक्खु णावं अलित्तेण वा फिट्ठेण
(पण्डिड्डणं प्र०) वा वंसेण वा वल्लएण वा वाहेइ, वाहेतं वा सातिज्ज्वि । [निशीथए० १८।१०]
...तणुयमलितं आसत्पत्तसरिसो फिट्ठो हवति रंदो । वंसेण थाहि गम्मतं वल्लएण वल्लज्जती णावा ॥

णो 'से तं परिणं जाव उवेहेजा ।

४८०. से णं परो णावागतो णावागयं वदेजा—आउसंतो समणा ! एतं ता तुमं णावाए उदयं हत्थेण वा पाएण वा मत्तेण वा पडिग्गहएण वा णावाउस्सिचणएण वा उस्सिचाहि । णो से तं परिणं परिजाणेजा [०] ।

४८१. से णं परो णावागतो णावागयं वएजा—आउसंतो समणा ! एतं ५
ता तुमं णावाए उत्तिंगं हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा काएण वा णावाउस्सिचणएण वा "चेलेण वा मट्ठियाए वा कुसपत्तएण वा कुंविंदेण वा पिहेहि । णो "से तं परिणं [परिजाणेजा०] ।

४८२. से भिक्खू वा २ णावाए उत्तिगेण उदयं आसवमाणं पेहाए, उवस्वरिं णावं कज्जलवेमाणं पेहाए, णो परं उवस्सर्कमित्तु एवं बूया—आउसंतो १०
गाहावति ! एतं ते णावाए उदयं उत्तिगेण आसवति, उवस्वरिं वा णावा

[निशीथमा० ६०१५], फिह-अवज्झाणं तणुयत्तरं दीहं अलितानिती अलितं । आसोत्थो पिप्पलो, तस्स पत्तस्स सरिसो रुंदो फिहो हवति । वंछो वेणू, तस्स अबट्ठंमेण पादेहिं पेयिता णावा गच्छति । जेण वामं वक्खिणं वा बालिज्जति सो बल्लगो रणं पि णणति ॥ ६०१५ ॥ ...णावाउस्सिचणयं चट्ठगं दग्गगादि (कच्चगादि—प्र०) वा भवति, उत्तिंगं णाम छिद्रं, तं हत्थमादीहिं पिहेति ॥ ६०१६ ॥ मोदतिमापि दुमाणं वागो छल्ली कुविंदो उ ॥ ६०१७ ॥ ...मोदती गुलवज्जणी, आदिसद्दाओ वड-पिप्पल-आसत्थमादियाण वक्को मट्ठियाए सह कुट्टिज्जति सो कुविंदो णणति, अहवा चेलेन सह मट्ठिया कुट्टिया चेलमट्ठिया णणति, एवमाहं हिं तं उत्तिंगं पिहेति " इति निशीथचूणी अष्टादशोद्देशके ॥ १. से यं पं सं० हे १, २, ३ इ० ला ॥ २. एयं * नो संचाएसि तुमं नावं आलित्तेण वा जाव अन्नवरेण बाहिसए * ता तुमं संसं० । * एतदन्तर्गतः पाठः सं०मध्ये पश्चात् पूरित इति ध्येयम् ॥ ३. पडिग्गहणे हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. खं विना—उस्सिचएण खं जै० सं० । उस्सिचणेण हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ५. द्दयतां सू० ४७७-९ ॥ ६. गयं वा आउ० खं जै० सं० ॥ ७. एवं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ८. "उत्तिंगं आगलत्तं" चू० । "उत्तिंगं ति रत्तम्" शी० ॥ ९. उरुणा खं जै० सं० ॥ १०. उस्सिचणेण हे २, ३ इ० । उस्सिचएण हे १ ॥ ११. "चेलमट्ठिता चीवरेहिं समं मट्ठिया मट्ठिज्जति, कुशल(प)त्तओ द्दमो कुंभीवक्को वा गोह्विसए असवत्तओ णणति, कुविंदो मोदह्वक्काडजो" चू० । एतदनुसारेण चेलमट्ठियाए इति पाठो भाति । द्दयतां पं० १८ ॥ १२. कुरुविंदेण हे ३ जै० ॥ १३. से यं खं विना ॥ १४. परिण्णा हे ३ विना । द्दयतां सू० ४७७-४७९ ॥ १५. णावाउत्तिगेण सं० हे ३ । "उत्तिगेणं आसवति उवरिं गह्से गेण्हति, कज्जलति ति पाणितेणं भरिज्जति" चू० ॥ १६. उवरिं हे १, २, ३ इ० ॥ १७. "कज्जलवेमाणं ति प्लब्ब्यमाना(न-प्र०)म्" शीला० ॥ १८. कमित्तए एवं हे २ जै० इ० ला० ॥ १९. तुत्तिगेण २ सं० । "उत्तिगेणं आसवति उवरिं गह्से गेण्हति, कज्जलति ति पाणितेणं भरिज्जति" चू० ॥ २०. उवस्वरिं णावा सं० ला० । उवरिं णावा हे १, २ । उवरिं २ नाव इ० ॥

कञ्जलावेति । एतप्पगारं मणं वा वायं वा णो पुरतो कट्ठु विहरेज्जा । अप्पुस्सुए अब्हिलेस्से एगत्तिगएणं अप्पाणं वियोसेज्ज समाधीए । ततो संजतामेव गावा-
संतरिमे उदए अधारियं रीएज्जा ।

४८३. एयं खलु तस्स मिक्खुस्स वा मिक्खुणीए वा सामग्गियं *ॐं
५. सव्वहेहिं [संमिए] संहिते सदा जएज्जासि ति "वेमि ।"

॥ 'इरियाए पढमो उद्देसओ समत्तो ॥

[बीओ उद्देसओ]

४८४. से णं परो णावागतो णावागयं वदेज्जा—आउसंतो समणा ! एतं ता
तुमं छत्तगं वा जाव चम्मछेदणं वा गेण्हाहि, एताणि तां तुमं विरूवळ्ळाणि
१०. सत्थजायाणि धारेहि, एयं ता तुमं दारयं वा दारिणं वा पजेहि, णो "से तं
परिणं परिजाणेज्जा, तुसिणीओ उवेहेज्जा ।

४८५. से णं परो णावागते णावागतं वदेज्जा—आउसंतो ! एस "णं समणे

१. कज्जालां खे० जैसं० सं० ॥ २. तुलना-सं० ४८६, ५१५, ५१८ । "अप्प(प्पु)सुओ जीविय-मरणे हरिसं ण गच्छति । अब्हिलेस्से, कण्हादि तिणिण बाहिरा, अहवा उवगरणे अज्जोववणो बहिलेसो, ण बहिलेसो अब्हिलेस्सो । एगत्तिगतो 'एगो मे सासओ', अहव उवगरणं भुत्तिता एगभूतो । जोसज्ज उवगरणं सरीरादि । समाहाणं समाधी । संजतगं, ण चडफळंतो उदगसंघटं करेति । एवं अधारिया जहा रिया इत्यर्थः ।" चू० । "अप्पुस्सुए ति अविमनदकः शरीरोपकरणादौ मूर्छामकुर्वन् तस्मिन्बोदके नावा गच्छन् आहारियमिति यथाऽऽर्थं भवति तथा गच्छेद्, विशिष्टाध्यवसायो यायादित्यर्थः" शी० ॥ ३. अब्हिलेस्से खेसं० । अब्हिलेस्से खेसू० जै० खं० । इयतां टि० २ ॥ ४. एगत्तिगएण सं० विना । एगत्ताएण सं० । इयतां टि० २, सू० २६४ ॥ ५. विउसेज्ज सं० । विओसेज्ज खे० । विउसज्जा खं० ॥ ६. आहारियं सं० हे १, २, ३ इ० ला० शी० ॥ ७. एवं खं० हे १, २, ३ ला० । इयतां सू० ३३४ ॥ ८. * * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति हे १, २ ला० । "एतत् तस्य भिक्षोः सामग्र्यमिति तृतीयस्याध्ययनस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः" शी० ॥ ९. समिए नास्ति ला० १ विना । इयतां सू० ३३४ इत्यादि ॥ १०. सहितेहिं हे ३ विना । इयतां सू० ३३४ इत्यादि ॥ ११. वेमि नास्ति सं० ॥ १२. रियाए प्रथम उद्देशकः समाप्तः चू० । तृतीयस्स प्रथमोद्देशकः ॥ हे १, २ ला० ॥ १३. ता नास्ति सं० विना ॥ १४. 'रूवाइं खे० जै० सं० खं० ॥ १५. दारिणं वा नास्ति खे० जै० सं० खं० । "दारयं वा दारिणं वा पजेहि ति भुंजावेहि धरेहि वा जेज्जा, अम्हे णावाए कम्मं करोमि" चू० । "दारकादि उदकं पाय्य" शी० ॥ १६. से तं.....हेज्जा नास्ति सं० ॥ १७. परिणं जाणेज्जा खे० । परिणं.....से णं नास्ति खं० ॥ १८. णावाए खे० सं० । "नौगतस्तत्स्थं साधुमुद्दिश्यापरमेवं ब्रूयात्" शी० ॥ १९. णं २ सं० सं० ॥

णावाए भंडभारिए भवति, से णं बाहाए गहाय णावाओ उदगंसि पक्खिवेज्जा ।
एतप्पगारं निग्घोसं सोच्चा णिसम्मा से य चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवराणि
उव्वेहेज्ज वा णिव्वेहेज्ज वा, उप्पेसं वा करेज्जा ।

४८६. अह पुणेवं जाणेज्जा—अभिकंतकूरकम्मा खलु बाला बाहाहिं गहाय
णावाओ उदगंसि पक्खिवेज्जा । से पुव्वामेव वदेज्जा—आउसंतो गाहावती ! ५
मा भेतो बाहाए गहाय णावातो उदगंसि पक्खिवद्द, सयं चेव णं अहं णावातो
उदगंसि ओगाहिस्सामि ।

से णेवं वदंतं परो सहसा बलसा बाहाहिं गहाय णावातो उदगंसि पक्खिवेज्जा,
तं णो सुम्मणे सिया, णो हुम्मणे सिया, णो उच्चावयं मणं णियच्छेज्जा, णो तेसिं
बालाणं धांताए वहाए समुद्धेज्जा । अप्पुस्सुए जाव समाहीए । ततो संजयामेव १०
उदगंसि पव्वेजे(पवे)ज्जा ।

४८७. से भिक्खू वा २ उदगंसि पव्वमाणे णो हत्थेण हत्थं पादेण पादं
काण्ण कायं आसादेज्जा । से अणासादए अणासायमाणे ततो संजयामेव उदगंसि
पव्वेज्जा ।

४८८. से भिक्खू वा २ उदगंसि पव्वमाणे णो उम्मृग-णिमुग्गियं करेज्जा, १५
मा मेयं उदयं कण्णेसु वा अच्चीसु वा णक्कंसि वा मुहंसि वा परियावज्जेज्जा,
ततो संजयामेव उदगंसि पवेज्जा ।

१. “भंडभारिते जहा भंडभारियं ण वा किञ्चि करेति ।” चू० । “भाण्डवद् निषेष्टत्वाद्
गुरुः भाण्डेन वोपक्रण्णेन गुरुः” शी० ॥ २. पक्खिवद्द हे १, २, ३ इ० ला० । “उदके प्रक्षिपत
यूयम्” शी० । “वर्तमान-भविष्यन्त्योश्च ज्ञा ज्ञा वा” सि० ८।३।१७७ ॥ ३. हे ३ विना—
उव्वेहेज्ज हे १, २ । उव्वेहे(हे जै०)ज्ज खे० जै० । उव्वेहेज्ज वा णिव्वेहेज्ज वा खं० । उव्वेहेज्ज वा
निव्वेहेज्ज वा इ० । “थेरा उव्वेहेति, क्षिणकप्पितो उप्पेसिं करोति, उप्पेसो नाम कुडियंढी
सीसकरणं वा” चू० । “उद्वेष्टयेत् पृथक् कुर्यात्...निर्वेष्टयेत् छवद्भानि कुर्यात्, उप्पेसं वा कुज्ज
ति शिरोवेष्टनं वा कुर्यात्” शी० ॥ ४. अभिकंतं इ० चू० ॥ ५. गाहावती नास्ति खे० सं० ॥
६. स्सामो खे० सं० खं० ॥ ७. वाए हे १, २, ३ ॥ ८. सुम्मणे सं० ॥ ९. हुम्मणे
खे० जै० ॥ १०. धातए खे० ॥ ११. अप्पुसु(स खे०)ए जाव समाहिए खे० जै० सं० ।
इत्यर्ता स० ४८२, ५१५, ५१८ ॥ १२. प्रतिष्ठु ईदशाः पाठाः—पव्वेज्जा सं० । पव्वेज्जा खे०
जै० हे ३ । पक्खिवेज्जा हे १, २ ला० । पव्वेज्जा इ० । खं० मध्ये नास्त्ययं याठः । अत्र
वक्ष्यमाणपाठानुसारेण पवेज्जा इति सम्यक् संभाव्यते ॥ १३. पव्वमाणे सं० । “छवमानः”
शी० ॥ १४. खेसं विना—पव्वेज्जा सं० जै० हे ३ । पक्खिवेज्जा हे १, २ इ० ला० ॥
१५. उमृगानिमृगियं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १६. अच्चीसु सं० खं० ॥ १७. उदगंसि
पव्वेज्जा हे १ । उदगं पवेज्जा खे० जै० ॥

४८९. से भिक्खू वा २ उदगंसि पवमाणे दोब्बलियं पाउणेज्जा, खिप्पा-
मेव उवधिं विगिंघेज्ज वा विसोहेज्ज वा, जो चैव णं सातिज्जेज्जा ।

४९० अह पुणेवं जाणेज्जा—पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए । ततो
संजयामेव उदउल्लेण वा ससणिद्धेण वा काएण दग्गीरए चिद्धेज्जा ।

५ ४९१. से भिक्खू वा २ उदउल्लं वा ससणिद्धं वा कायं जो आमजेज्ज वा
पमजेज्ज वा सल्लिहेज्ज वा णिल्लिहेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा आता-
वेज्ज वा पयावेज्ज वा ।

अह पुणेवं जाणेज्जा—विगतोदए मे काए छिण्णसिणेहे । तहप्पगारं कायं
आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा । ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

१० ४९२. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे जो परेहिं सद्धिं परिजविय
२ गामाणुगामं दूइजेज्जा । ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

४९३. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइजेज्जा, अंतरा से जंघासंतारिमे
उदगे सिया,* से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमजेज्जा, "से पुव्वामेव
[ससीसोवरियं कायं पाए य] पमजेज्जा* एगं पादं जले किञ्चा एगं पायं थले किञ्चा
१५ ततो संजयामेव जंघासंतारिमे उदगे अहारियं रीएज्जा ।

४९४. से भिक्खू वा २ जंघासंतारिमे उदगे अहारियं रीयमाणे जो हत्थेण
हत्थं जाव अणासायमाणे ततो संजयामेव जंघासंतारिमे उदगे अहारियं रीएज्जा ।

१. पवदमाणे खे० जै० सं० ॥ २. ससिं हे १, २, ३ ला० । एवमग्रेऽपि प्रायः ॥ ३. उदगं
खे० जै० खं० विना ॥ ४. सद्धिं सं० ॥ ५. निल्लिहेज्ज वा उव्वलेज्ज हे १, २ इ० ॥
६. काए चोच्छिण्णसिणेहे हे १, २, ३ इ० ला० जै० ॥ ७. "सिणेहे काए । तहं खे० जै०
सं० खं० । "विगओदगे मे काए छिन्नसिणेहे" इति कल्पसूत्रे स्थविरावल्याम् ॥ ८. पमजेज्ज
वा नास्ति सं० खं० विना ॥ ९. "गामं नो परेहिं सं० । "परे गिहत्वा अण्णउत्थिता वा,
परिजविय वं पुं करंतो जातिधम्मं वा कहंतो, संजम-आयविराहणा तेणएहि वा घेप्पेज्जा" सू० ॥
१०. दूइज्जमाणे हे १, २, ३ इ० ला० जै० संति० । इत्यंतां सू० ४७३, ४७४ ॥ ११. उदगं
खे० जै० खं० ॥ १२. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खेमू० जै० सं० ॥ १३. "मेव उदगंसि
खे० जैमू० सं० खं० ॥ १४. आहारियं खे० जै० खं० हे २ । "अहारियं रीएज्ज ति यथा ऋजु
भवति तथा गच्छेत्, नार्दवितर्दै विकारं वा कुर्वन् गच्छेत्" सी० ॥ १५. "मेव उदगंसि खे० जै०
सं० खं० ॥ १६. आहारिं खे० जै० सं० हे २ ॥ १७. हत्थेण वा हत्थं पादेण वा पादं काएण वा
कार्यं [आ हे २] साएज्जा, से अणासादए अणासायमाणे हे १, २, ३ ला० ॥ १८. "मेवा उदगंसि
खे० जै० सं० खं० ॥ १९. आहारियं खे० जै० हे ३ इ० । आचारीयं खं० । अहारीयं सं० ॥

४९५. से भिक्खू वा २ जंघासंतारिमे उदए अंहारियं रीयमाणे णो सौय-
पडियाए णो पैरिदाहपडियाए भहतिमहालयंसि उदगांसि कायं विओसेज्जा ।
*ततो संजयामेव जंघासंतारिमे उदए अंहारियं रीएज्जा ।

४९६. अह पुणेवं जाणेज्जा—पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणितए ।*
ततो संजयामेव उदउल्लेण वा ससणिद्धेण वा काएण दैगतीरए चिहेज्जा । ५

४९७. से भिक्खू वा २ उदउल्लं वा कायं ससणिद्धं वा कायं णो आम-
जेज्ज वा पमजेज्ज वा [०] ।

अह पुणेवं जाणेज्जा—विगतोदए मे काए छिण्णसिणेहे । तहप्पगारं कायं
आमजेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा । ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

४९८. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे णो मट्ठियांगतोहिं पाएहिं १०
हरियाणि छिंदिय २ विक्कुलिय २ विफालिय २ उम्मग्गेण हरियवधाए गच्छेज्जा
'जहेयं पाएहिं मट्ठियं खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु' । माइट्ठाणं संपासे । णो
एवं करेज्जा । से पुव्वामेव अप्पहरियं मग्गं पडिलेहेज्जा, २ [त्ता] ततो संजयामेव
गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

४९९. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा १५
फ़लिहाणि वा पागाराणि वा तोरणाणि वा अग्गलाणि वा अग्गलपासगाणि वा
गड्ढाओ वा दरीओ वा सति परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा ।
केवली बूया—आयाणमेयं । से तत्थ परक्कममाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा, से तत्थ
पयलमाणे वा पवडमाणे वा रुक्खाणि वा गुंछाणि वा गुम्माणि वा लयाओ वा

१. अहारी(रि ६०)यं खे० सं० ६० । आहारीयं जै० । अह्वा रीयमाणे सं० खे०० ।
“से इत्यादि । स भिच्छर्यार्थमेव गच्छन् महलुदके महाश्रये वक्षःस्थलादिप्रमाणे जङ्घासन्तरणीये
नदी-हृदादौ पूर्वविधेयैव कार्यं प्रवेशयेत्” शी० ॥ २. सायवडियाए खे० विना ॥ ३. परदाहं
खे० ६० ॥ ४. वितोसेज्जा ६० ॥ हे १, २, ३ । तुलना—सू० ५१५ ॥ ५. * * एतदन्तरितं
पाठो नास्ति खे० ॥ ६. आहारियं जै० ६० । अहारीयं खे० सं० ॥ ७. दैगतीरे हे २, ३ ॥
८. ह्यतां सू० ४९१ ॥ ९. यामएहिं हे १, २ ॥ १०. याणि य छिं सं० ॥ ११. जमेतं
खे० जै० खं० । ‘जहेवं वा पाठः’ खे० ॥ “यथैतां पादवृत्तिकं हरितान्यपनयेयुः” शी० ॥
१२. “वप्पादी पुव्वमणिता, अहवा वप्पो वड्ढो वल्लयागारो गंसीरोदयं वा तलामं केदारो वा,
गड्ढा अपाणिता, दरी पव्वयकुहरा भूमीए वा” चू० ॥ १३. फलहाणि खे० सं० ॥ १४. पयडेज्ज
खे० जै० ॥ १५. गच्छाणि खे० सं० । गुच्छाणि वा नास्ति हे १, २ ॥

वल्लीओ वा तणाणि वा गहणाणि वा हरियाणि वा अवलंबिय २ उत्तरेज्जा, 'जे तत्थ पाँडिपहिया उवागच्छंति ते पाणी जाएज्जा, '२ [त्ता] ततो संजयामेव अवलंबिय २ उत्तरेज्जा । ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ।

५००. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से जवसाणि वा ५ सगढाणि वा रहाणि वा सचक्काणि वा परचक्काणि वा सेणं वा विरूवरूवं 'संणिविद्धं पेहाए सति परक्कमे संजयामेव [परक्कमेज्जा], णो उज्जुयं गच्छेज्जा ।

५०१. से णं से परो सेणागओ वदेज्जा—आउसंतो ! एस णं समणे सेणाए अंभिचारियं करेइ, से णं बाहाए गहाय आगसह । से णं परो बाहाहिं गहाय आंगसेज्जा, तं णो सुमणे सिया जाँव समाहीए । ततो संजयामेव गामाणुगामं १० दूइज्जेज्जा ।

५०२. 'से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से पाँडिपहिया उवागच्छेज्जा, ते णं पाडिपहिया एवं वदेज्जा—आउसंतो समणा ! केवतिए एस गामे वा जाव रायँहाणी वा, केवतिया एत्थ आसा हत्थी गामपिंडोलगा मणुस्सा परिवसंति ? से बहुभत्ते बहुउदए बहुजणे बहुजवसे ? से अँप्यभत्ते अप्पुदए १५ अप्पजणे अप्पजवसे ? एतप्पगाराणि पिसिणाणि पुट्ठो नो आइक्खेज्जा, एयप्पगाराणि पसिणाणि णो पुच्छेज्जा ।

१. तणाणि वा नास्ति खे० सं० ॥ २. ६. उत्तां हे, १, २ ला० ॥ ३. से तत्थ खे० खं० ॥ ४. पाडिपहिया खे० सं० खं० । "जिणकप्पितो पाडिपहियहत्थं जाइत्तु उत्तरति, वेरा खक्खादीणि वि" चू० ॥ ५. '२.' नास्ति हे १, २, ३ ॥ ७. संणिसट्ठं खं० जै० । सण्णिट्ठं खेमू० ॥ ८. 'क्कमे वा णो उ' खं० ॥ ९. अभिणिचारियं सं० विना । 'अभिचारियं वा पाठः' खेदि० । "चारिओ ति वा काउं आगसेज्जा" चू० । "बह्वे साहम्मिया इच्छेज्जा अभिनिचारियं वारए । [व्यवहार० ४]...अभिनिचारिका आभिमुख्येन नियता चारिका सूत्रोपदेशेन बहिर्जिकादिषु दुर्बलानामाप्यायननिमित्तं पूर्वाह्ने काले समुत्क्रष्टं समुदानं कन्धुं गमनम् अभिनिचारिका, तां चरितुं समाचरितुं कर्तुमित्यर्थः" इति व्यवहारसूत्रस्य मलयगिरि-सुरिविरचितायां वृत्तौ चतुर्थे उद्देशके पृ० ६५-६६ ॥ १०. करेती खे० जै० सं० खं० ॥ ११. आकसेज्जा खे० जै० सं० ॥ १२. जाव अण्णोणसमाहीए खे० जै० सं० खं० । दय्यतां सू० ४८६ ॥ १३. दूइ' 'गामं नास्ति जै० ॥ १४. से भिक्खू वा २ नास्ति खं० । से...दूइज्जमाणे नास्ति खेमू० ॥ १५. गामाणुगामं नास्ति सं० । गामा...माणे नास्ति हे १, २ इ० ॥ १६. पडि' हे २ इ० । एवमग्रेऽपि । पाडिपहिया सं०, एवमग्रेऽपि । पाडिपहिया खे० खं० ॥ १७. 'हाणि सं० विना । दय्यतां सू० ५१३ ॥ १८. अप्पुदए अप्पभत्ते हे १, २. इ० ला० ॥ १९. प्रतिचीदृशाः पाठः—पसिणाणि पुट्ठो नो आइक्खेज्जा (आगच्छेज्जा हे २, ला०), तह (एय हे ३) प्पगाराणि पसिणाणि नो पुच्छेज्जा, तं (एयं हे ३) खलु हे १, -२, ३. ला०, अयं पाठो

५०३. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं जं
सव्वट्ठेहिं [समिते सहिते सदा जएज्जासि ति वेमि] ।

॥ तृतीयस्य द्वितीय उद्देशकः समाप्तः ॥

[तद्वै उद्देश्यो]

५०४. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा ५
फलिहाणि वा पागाराणि वा जाव दरीओ वा कूडागाराणि वा पासादाणि वा
णूमगिहाणि वा रुक्खगिहाणि वा पव्वतगिहाणि वा रुक्खं वा चेतियकडं थूमं
वा चेतियकडं आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा णो बाहाओ पगिज्झिय २
अंगुलियाए उद्दिसिय २ ओणमिय २ उण्णमिय २ णिज्झाएज्जा । ततो
संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ।

१०

५०५. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से कच्छाणि वा
दवियाणि वा णूयाणि वा वल्ल्याणि वा गहणाणि वा गहणविदुग्गाणि वा वणाणि
वा वणविदुग्गाणि वा पव्वताणि वा पव्वतविदुग्गाणि वा अंगडाणि वा तलागाणि

वृत्तिकृतां सम्मतो भाति । पसिणाणि णो पुच्छिज्जा, एतप्पगाराणि पसिणाणि पुट्टो वा अपुट्टो वा
णो बाग(क सं०) रेज्जा एतं(व सं०) खलु खे० जै० सं० खं० इ०, अयं पाठश्चूणिक्कतां
सम्मतो भाति । “ते चारिया अण्णो कोति पुच्छिज्ज ण पुच्छिज्ज वा, परे पुट्टो अपुट्टो वा नो
वागरेज्जा, एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा २ सामगितं इति” चू० । “पृष्ठो न तेषामाचक्षीत,
नापि ताव पृच्छेदिति पिण्डार्थः, एतत् तस्य मिश्रोः सामग्र्यमिति” श्री० ॥

१. इदयतां पं० १७; सू० ३३४ ॥ २. जं सव्वट्ठेहिं नास्ति हे १, २, ३ ला० । इदयतां सू०
४८३ ॥ ३. द्वितीयोद्देशकः । हे १, २ इ० ॥ ४. वप्पाणि वा नास्ति हे १, २ इ० । “अंतरा
वप्पाणि ते चेव, कूडागारं रहसंठितं, पासादा सोल्लसविहा, णूमगिहा भूमीगिहा भूमीधरा, रुक्खगिहं
आलीसंछन्नं, पव्वतगिहं दरी लेणं वा, रुक्खं वा चेद्वयकडं वाणमंतरठवियं पेठ वा चित्ते, एवं
थूमे वि, एवमादीणि आभिरामुगाणि (१) जहा गिरिणगरे, णो पडिसि(गि)ज्झिय २ णिज्झाएज्जा,
गरए खरिता (१), खरिया णट्ठा, चक्खुल्लोलायाए रियावहितापलिमंथु” चू० ॥ ५. अंगुलीयाए
इ० विना । अंगुलीयाए उद्दिसिय खे० ॥ ६. दूइज्जेज्जा इ० ॥ ७. अगडाणि वा इत्यस्य
स्थाने पव्वतगिहाणि वा हे १, २ इ० ला० । “कच्छाणि वा जहा णदीकच्छा, दवियं सुवण्णा-
रावणो वीर्यं वा, वल्लयं णविकोप्परो, णूमं भूमीधरं, गहणं गंभीरं जत्य चक्कमंतस्स कंठया साहातो
य लंगति, वणं एगदक्खज्जाह्व वा, वणदुग्गं नाणाजातीहि व्खेहि, पव्वतो एव पव्वतो पव्ववाणि
वा, मागहभासाए एगवयणेण णपुंसगवतयणं(वतणयं-प्र०), पव्वइता वि पव्वइयं वि, प्रासादक
प्रासादकाई, पव्वयदुग्गाई वहु पव्वता, अगड-तलाग-दहा अणेगसंठिता, णदी पडरपाणिया,
वावी वट्टा मल्लगमूला वा, पुक्खरणी चवरंसा, सरपंतिथा पंतिथाए ठिता, सरसर[सर-प्र०]-
पंतिथा पाणियस्स इमम्मि अरिते इमा वि अरिज्जति, परिवादीए पाणियं गच्छति” चू० ॥

वा देहाणि वा णदीओ वा वावीओ वा पोक्खरणीओ वा दीहियाओ वा
 गुंजालियाओ वा सराणि वा सरपंतियाणि वा सरसरपंतियाणि वा णो बाहाओ
 पगिज्झिय २ जाव णिज्झाएज्जा । केवली बूया—आयाणमेयं । जे तत्थ मिगा वा
 पैसुया वा पक्खी वा सरी सिवा वा सीहा वा जलचरा वा थलचरा वा खंहचरा वा
 ५ सत्ता ते उँत्तसेज्ज वा, वित्तसेज्ज वा, वाडं वा सरणं वा कंखेज्जा, चारे ति मे अयं समणे ।

अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा ४ जं णो बाहाओ पगिज्झिय २ जाव णिज्झा-
 एज्जा । ततो संजयामेव आयरिय-उवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ।

५०६. से भिक्खू वा २ आयरिय-उवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जमाणे
 णो आयरिय-उवज्झायस्स हत्थेणं हत्थं जाव अणासायमाणे ततो संजयामेव
 १० आयरिय-उवज्झाएहिं सद्धिं जाव दूइज्जेज्जा ।

५०७. से भिक्खू वा २ आयरिय-उवज्झाएहिं सद्धिं दूइज्जमाणे अंतरा से
 पौंडिपहिया उवागच्छेज्जा, ते णं पौंडिपहिया एवं वदेज्जा—आउसंतो समणा । के
 तुब्भे, कओ वा एह, कहिं वा गच्छिहिह ? जे तत्थ आयरिए वाँ उवज्झाए वा
 से भासेज्ज वाँ वियागरेज्ज वा, आयरिय-उवज्झायस्स भासमाणस्स वा वियागरे-

१. 'लीओ सं० ॥ २. पसू वा हे २, ३ इ० ला० । पसूयाणि वा हे १ । पसूया वा सीहा
 वा सं० ॥ ३. खचरा हे १ ॥ ४. उत्तां हे १ ला० । "उत्तसणं ईषत्, वित्तसणं अणेगप्रगारं,
 वाडं नस्सति, सरणं मातापितृमूलं गच्छति जं वा जस्स सरणं, जहा मियाणं गहणं दिसा व
 सरणं, पक्खीणं आगासं, सिरिसवाणं विलं । अतराइयं अघिगरणादयो दोसा" चू० ॥ ५. वारेति
 मे सं० । "ये तत्स्थाः पक्षि-मृग-सरीसृपादयस्ते त्रासे गच्छेयुः, तदावासितानां वा साधुविषया
 शङ्का समुत्पद्यत" श्री० ॥ "दुविधा ति विधा य तसा भीता बालसरणाणि कखेउज्जा । णोहेज्ज व
 तं वऽण्णं अंतराए य जं वऽण्णं ॥ ४१२३ । दुविधा जलचरा य । ति विहा जल-थल-खहचरारिणो
 य । ते भीता बाडो ति खल्यं देज्ज, जलचरस्स जलं सरणं, विलं डोंगरं वा थलचरस्स, खहचरस्स
 आगासं । कंखेज्जा अमिलसे सरणं वा गच्छेतेत्यर्थः । तं वा साहुं अखं नोहेज्ज, तेसिं वा चरताणं
 अंतराइयं करेति, जं वऽण्णं ति ते णस्संता जं काहिंति" इति निशीथचूर्णौ द्वादशोद्देशके
 पृ० ३४५ ॥ ६. आयरिउव० खं० हे ३ विना । आचारक्खसूत्रस्य बह्विषु प्राचीनास्य प्रतिषु अग्रेऽपि
 प्राय ईदृश एव पाठः ॥ ७. 'जेज्ज वा खे० जै० सं० खं० ॥ ८. आयरिउव० इ० खं० विना ॥
 ९. आयरिउव० हे ३ ॥ १०. आयरिउव० इ० हे ३ विना । आयरियोव० खं० ॥ ११. 'ण वा हत्थं
 इ० विना । दइयतां सू० ४८७, ५०८ । "से भिक्खू वा २ आयरिय-उवज्झाएहिं समणं गच्छं नो
 हत्थादि संघेहेति" चू० ॥ १२. आयरिउव० इ० खं० विना ॥ १३. आयरिउव० स० हे १, २ ॥
 १४. पडिं हे २, ३ जै० इ० । पाडिबहिया सं० ॥ १५. पडिं हे १, २, ३ इ० । १६.
 'वहिया हे ३ विना ॥ १७. वा नास्ति खे० जै० ॥ १८. वा नास्ति खे० ॥ १९. आयरिउव०
 हे ३. इ० विना ॥

माणस्स वा णो अंतरा भासं करेजा, ततो संजयामेव आहारातिणियाए दूइजेजा ।

५०८. से भिक्खू वा २ आहारातिणियं गामाणुगामं दूइजमाणे णो राइणियस्स हत्येण हत्थं जाव अणासायमाणे ततो संजयामेव आहारातिणियं गामाणुगामं दूइजेजा ।

५०९. से भिक्खू वा २ आहाराइणियं [गामाणुगामं] दूइजमाणे अंतरा ५ से पाँडिपहिया उवागच्छेजा, ते णं पाँडिपहिया एवं वदेजा—आउसंतो समणा ! के तुव्हे ? जे तत्थ सच्चरातिणिए से भासेज वां वियागरेज वा, रातिणियस्स भासमाणस्स [वा] वियागरेमाणस्स [वा] णो अंतरा भासं भासेजा । ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेजा ।

५१०. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइजमाणे अंतरा से पाँडिपहिया १० आगच्छेजा, ते णं पाँडिपहिया एवं वदेजा—आउसंतो समणा ! अवियाइं एत्तो पाँडिपहे पासहं मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा पयुं वा पक्खिं वा सरीसवं वा जलचरं वा, “से तं मे आइक्खह, दंसेह । तं णो आइक्खेजा, णो दंसेजा, णो तस्सं तं परिण्णं परिजाणेजा, तुंसिणीए उवेहेजा, जाणं वा णो जाणं ति वदेजा । ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेजा ।

५११. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं [दूइजमाणे] अंतरा से पाँडिपहिया उवागच्छेजा, ते णं पाँडिपहिया एवं वदेजा—आउसंतो समणा ! अवियाइं एत्तो

१. आहाराइणिए खे० जै० खं० । अहारायइणियाए सं० । अहारायइणियाए सं० । “आहारा-
इणियाए नि(गी)तो आयरिया । पाँडिपहिया पुच्छंति, जिणकप्पितो तुण्हिको, थेरकप्पिता क्हंति
आयरिया, तस्स णो अंतरभासं करेजा, एवं राइणिय दो आलाकया” चू० ॥ २. अहां खे० ॥
३. दूइजेजा खे० जै० सं० खं० ॥ ४. अहां सं० ॥ ५. अहां सं० हे १, २ ॥ ६. गामणु-
गामं नास्ति हे ३ विना ॥ ७, ८. पाँडिपहिया सं० ॥ ९. वा वामं जै० । वा २ रातिं
जै० विना ॥ १०. भासा सं० खं० ॥ ११. पडिं हे १ जै० ॥ १२, १३. वहिया खे०
जै० विना । १४. वदसी खे० जै० सं० खं० ॥ १५. पडिवहे खे० जै० । पडिवसहे खं० ।
“पडिपहे गोणमारी, आइक्खव दूरगतं, दंसेह अन्भासत्यं” चू० ॥ १६. “हं तं जहा मणुस्सं
खं० हे ३ । “हं तं मणुस्सं हे १, २ इ० ला० ॥ १७. से तं मे नास्ति खं० विना । सं तं से
अं हे ३ ॥ १८. तस्स खे० जै० सं० इ० । तस्स तं परिण्णं जाणेज्जा खं० । “परिजाणेज्ज
कहिज्ज” चू० ॥ १९. तुसिणिए खं० । तुसिणए सं० ॥ २०. प(पा हे ३)डिपहिया
हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २१. आगच्छेजा हे ३ जै० ॥ २२. पाँडिपहिया हे १, २, ३, इ० ला० ।
“पाँडिपहिता” चू० ॥

पडिपहे पासह उंदगपसूताणि कंदाणि वा मूलाणि वा तथा[णि वा] पत्ता[णि वा] पुप्फा[णि वा] फला[णि वा] बीया[णि वा] हैरिता[णि] वा उदयं वा संणिहियं अगणि वा संणिविखत्तं, से आइक्खह जाव दूइज्जेजा ।

५ ५१२. से भिक्खू वा गामाणुगामं दूइज्जेजा, अंतरा से पाडिपहिया उवा-
गच्छेज्जा, ते णं पाडिपहिया एवं वदेज्जा—आउसंतो समणा! अवियाइं एत्तो पडिपहे पासह जवसाणि वा जाव सेणं वा विरूवरूवं संणिविहं, से आइक्खह जाव दूइज्जेजा ।

५१३. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिपहिया जाव आउसंतो समणा! केवतिए एत्तो गामे वा जाव रायहाणि(णी) वा ? * से
१० आइक्खह जाव दूइज्जेजा ।*

५१४. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जेजा, अंतरा से पाडिपहिया [जाव] आउसंतो समणा! केवइए एत्तो गामस्स वा नैगरस्स वा जाव रायहाणीए वा मग्गे ? से आइक्खह तहेव जाव दूइज्जेजा ।

५१५. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से गोणं वियालं पडिपहे पेहाए जाव चित्ताचेल्लडयं वियालं पडिपहे पेहाए णो तेसिं भीतो उम्मग्गेणं गच्छेज्जा, णो मग्गातो मैग्गं संकमेज्जा, णो गहणं वा वणं वा दुग्गं

१. "उदगपसूताणि कंदाणि ण्क (४? ८?), पुच्छति छुहाइतो, तिसिओ उदगं पिबिउकामो रंघेउकामो, सीयाइतो वा अग्गी" चू० ॥ २. हरीत्वं वा खं० ॥ ३. वा नास्ति खं० विना ॥ ४. से नास्ति खे० जै० खं० । सेसं तं चेव, से हे १, २ इ० ला० ॥ ५. दूइज्जेजा नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. पडि० जै० खं० विना ॥ ७. पडि० हे २, ३ ॥ ८. एवं वदेज्जा नास्ति जै० हे ३ विना ॥ ९. एत्तो नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ १०. केवइ एत्तो खे० जै० सं० ॥ ११. दृश्यतां सू० ५०२ टि० ११ ॥ १२. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० खं० । मग्गे से खेसं० । दृश्यतां सू० ५१४ ॥ १३. दूइज्जेजा नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १४. पाडिपहिया हे १, २, ३ ॥ १५. दृश्यतां सू० ५१३, ५१२ ॥ १६. नगरस्स वा नास्ति खे० जै० सं० ॥ १७. दूइज्जमाणे नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १८. दृश्यतां सू० ३५४ । "एवं चेव 'जवसाणि' 'गामो के दूरे' 'गामपह' 'मणुस्सवियालं' पुक्कमणिता । एते जिणकप्पियस्स सुत्ता" चू० ॥ १९. पडिपहे पेहाए नास्ति सं० ॥ २०. चित्ताचिल्लडयं सं० । चित्ताचिल्लडं खे० जै० खं० । चित्ताचिल्लयं हे १, २, ३ । चित्ताचिल्लडयं ला० । चित्ताचिल्लड हे ३ । दृश्यतां सू० ३५४ । "चित्रकं तदपत्यं वा व्यालं क्रूरं दृष्ट्वा" शी० ॥ २१. भित्तो खे० जै० सं० । भित्तो खं० ॥ २२. उम्मगं संक्रामेज्जा वा सं० । मग्गं संक्रामेज्जा खं० ॥

वा अणुपविसेज्जा, णो रुक्खंसि दूहेज्जा, णो महतिमहालयंसि उदयंसि कायं
विओसेज्जा, णो वाडं वा सरणं वा सेणं वा सत्थं वा कंखेज्जा, अणुस्सुए जाव
समाहीए, ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

५१६. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइजेज्जा, अंतरा से विहं सिया, से
जं पुण विहं जाणेज्जा, इमंसि खलु विहंसि बहवे आमोसगा उवकरणपडियाए ५
‘संपडिया[SS]गच्छेज्जा, णो तेसिं मीओ उम्मगं चैव गच्छेज्जा जाव समाहीए ।
ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

५१७. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइजेज्जा, अंतरा से आमोसगा ‘संपडिया-
[SS]गच्छेज्जा, ते णं आमोसगा एवं वदेज्जा—आउसंतो समणा ! आहर एयं
वत्थं वा ४, देहि, णिक्खिवाहि, तं णो देजा, ‘णिक्खिवेज्जा, णो वंदियं जाएज्जा, १०
णो अंजलिं कट्ठु जाएज्जा, णो कलुणपडियाए जाएज्जा, धम्मियाए जंयणाए
जाएज्जा, तुसिणीयभावेण वा [उवेहेज्जा] ।

५१८. ते णं आमोसगा सयं करणिजं ति कट्ठु अक्कोसंति वा जाव उद्द्वेति
वा, वत्थं वा ४ अच्छिदेज्जा वीं जाव परिट्टवेज्जा वीं, तं णो गामसंसारियं कुज्जा,
णो रायसंसारियं कुज्जा, णो परं उवसंकमित्तु बूया—आउसंतो गाहावती ! एते १५
खलु आमोसगा उवकरणपडियाए सयं करणिजं ति कट्ठु अक्कोसंति वा जाव
परिट्टवेति वा । एतप्पगारं मणं वा वेई वा णो पुरतो कट्ठु विहरेज्जा । अणुस्सुए

१. रुक्खंसे खे० जै० सं० ॥ २. दूहेज्जा खे० हे २ । दु(दू जै०)रहेज्जा हे १, ३ जै० इ० ला० ॥
३. तुलना—सू० ४९५ ॥ ४. अणुस्सुए सं० । दृश्यतां सू० ४८२, ४८६, ५१८ ॥ ५. संपडिया
खं० विना । दृश्यतां सू० ५१७, ५८५, ५८६ ॥ ६. दूइजेज्जा नास्ति हे २, ३ इ० । दूतिं
हे १ ॥ ७. संपडिया खं० सं० हे २ विना । दृश्यतां सू० ५१६ ॥ ८. एत्थ खे० जै० सं० खं० ॥
९. नो निक्खिं इ० । “बलाद् ग्रहतां भूमी निक्षिपेत्” शी० ॥ १०. वंदिय २ हे १, २ जै०
ला० । “न...बन्दिता दीनं वा वदित्वा पुनर्याचेत्” शी० ॥ ११. जयणाए सं० हे १, २
ला० । “धम्मियजायणा येराणं ‘तुन्मविहेहिं चैव दिग्गाइं’, जिणकप्पिओ तुसिणीओ चैव”
चू० । “धर्मकथनपूर्वकं गच्छान्तर्गतो थाचेत्, तूष्णीभावेन बोधेक्षेत्” शी० ॥ १२. “सयं
करणिजं ति जण्हं(णं?) स्वति तं करंति अक्कोसादी” चू० । “स्वकरणीयमिति कृत्वा एतत्
कुर्युः” शी० ॥ १३. उवद्वेति जै० । उद्वेति हे १, २, ३ इ० ॥ १४. वा नास्ति खे० जै० खं० ॥
१५. वा नास्ति खे० जै० हे ३ ॥ १६. खलु मे आ० हे २, ३ इ० ला० ॥ १७. ‘वडियाए सं० ॥
१८. वयं हे १, २, ३ जैसं० । वार्यं इ०, दृश्यतां सू० ४८२ । वारी खं० । वयी खे० । वर्यं ला० ।
वर्यं जैमू० ॥ १९. अणुस्सुते खे० जै० हे १, दृश्यतां सू० ५१३ । अणुसिजो(तो खं०) सं०
खं० । अणुस्सुए इ० । “णो सुमणे सिया मुक्को मि पंतोवहिस्स” चू० । दृश्यतां सू० ४८६ ॥

जाव समाहीए ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

५१९. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सच्चहेहिं
समिते सहिते सदा जएज्जासि ति बेमि ।

॥ इरिया सम्मत्ता ॥

१. वियाहिण्हे हे १, २ इ० ला० ॥ २. एव सं० खं० हे ३। एव तस्स भिक्खुस्स २ जाव
बेमि हे १, २ इ० ला० । “एतत्त तस्य भिक्षोः सामग्र्यमिति ” शी० । इदयतां सू० ३३४ ॥
३. सहिते नास्ति खे० जै० सं० ॥ ४. इरियाए तति(ती हे ३)ओ उद्देसओ । इरिया सम्मत्ता
हे १, २, ३ । इरिय(या ए) तहओ समत्तो इ० ॥

चउत्थं अज्झयणं 'भासज्जाया'

[पढमो उदेसओ]

५२०. से भिक्खू वा २ इमाइं वैयिआयाराइं सोच्चा णिसम्मा इमाइं
अणयाराइं अणायरियपुच्चाइं जाणेज्जा—जे कोहा वा वायं विउंजंति*, जे माणा वा ५
वायं विउंजंति, जे मायाए वा वायं विउंजंति, *जे लोभा वा वायं विउंजंति,
जाणतो वा फरुसं वदंति, अजाणतो वा फरुसं वयंति । सव्वं चेयं सावज्जं
वज्जेज्जा विवेगमायाए—धुवं "चेयं जाणेज्जा, अधुवं चेयं जाणेज्जा, असणं वा ४^८
लभिय, णो लभिय, भुंजिय, णो भुंजिय, अदुवा आगतो अदुवा णो आगतो,
अदुवा एति, अदुवा णो एति, अदुवा एहिति, अदुवा णो एहिति, एत्थ वि १०
आगते, एत्थ वि णो आगते, एत्थ वि ऐति, एत्थ वि णो एति, एत्थ वि एहिति,
एत्थ वि णो एहिति ।

५२१. अणुवीयि "णिट्ठाभासी समिताए संजते भासं भासेज्जा, तंजहा—
एगवयणं १, दुवयणं २, बहुवयणं ३, इत्थीवयणं ४, पुरिसवयणं ५, गणुंसग-
वयणं ६, अज्झत्थवयणं ७, उवणीयवयणं ८, अवणीयवयणं ९, उवणीत- १५

१. बह्वायाराइं सं० हे १, २, ३ ला० ॥ २. आयरियं खं० । "अनाचीर्णपूर्वात्" शी० ॥
३. जानाना(न शीखं० १)स्तद्दोषोदघटनेन परमं वदन्ति(ति शीखं० १) अज्जानाना(नो शीखं० १)
वा, सर्वं चैतत्सावज्जम्, तद् वर्जयेत् विवेकमादाय" शी० । "जाणतो चोरं 'चोरं'
भणति, दासं 'दासं', अजाणतो भणति, सव्वमेयं सावज्जं वज्जेज्जा.....विवेगमादाय" चू० ॥
४. सव्वमेयं हे १, २, ३ इ० ला० चू० । इत्येतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ५. * * एतन्तर्गत.
पाठो नास्ति खे० । जे माणा वा जे मायाए वा खेसं० । जे माणा वा वज्जेज्जा वा जे मायाए वा
जै० ॥ ६. माया वा सं० । "माया गिलाणो हँ, लोभा वाणिज्जं करेमाणे" चू० ॥ ७. चेवं खे०
जै० इ० । चेवं हे १, २, ३ । "धुवमेतद् निश्चितं वृष्ट्यादिकं भविष्यतीत्येवं जानीयात्" शी० ॥
८. '४' नास्ति सं० खं० । "स तत्राक्षनादिकं लज्जेव समागमिष्यति" शी० ॥ ९. तत्थ हे १,
२, ३ ला० । "एवमत्र पतन-मठादावपि भूतादिकालत्रयं योज्यम्" शी० । "एत्थ वि आगते,
अस्मिन् एत्थ ग्रामे सखवीए वा" चू० ॥ १०. तत्थ हे १, २, ३ ॥ ११. एति ते एत्थ णो एति
खे० जै० ॥ १२. तत्थ खे० जै० खं० ॥ १३. "वीय जै० इ० । "अणुवीति पुण्वं बुद्धीए
पासित्ता" चू० ॥ १४. "निश्चितमाधी निट्ठाभासी सम्यक् संजते भाषेत, संकितः 'मण्णे' ति,
ण वा जाणामि" चू० । "निट्ठाभाषी सावधारणभाषी" शी० ॥

अवणीतवयणं १०, अवणीतउवणीतवयणं ११, तीयवयणं १२, पटुप्पणवयणं १३, अणागवयणं १४, पच्चक्खवयणं १५, परोक्खवयणं १६ ।

से एगवयणं वदिस्सामीति एगवयणं वदेज्जा, जाव परोक्खवयणं वदिस्सामीति परोक्खवयणं वदेज्जा । इत्थी वेस पुमं वेस णपुंसगं वेस, एवँ वा चेयं, अण्णं वा
५ चेयं, अणुवीयि णिद्धामासी समियाए संजते भासं भासेज्जा ।

५२२. ईच्चैयाइं आयतणाइं उवातिकम्म अह भिक्खू जाणेज्जा चत्तारि भासज्जायाइं, तंजहा—सच्चमेगं पढमं भासजातं, बीयं मोसं, ततियं सच्चामोसं, जं णेव सच्चं णेव मोसं णेव सच्चामोसं असच्चामोसं णामं तं चउत्थं भासज्जातं ।

१०. से वेमि—“जे य अतीता जे यै पटुप्पण्णा जे यै अणागया अरइंता भगवंतो सव्वे ते एताणि चेव चत्तारि भासज्जाताइं भासिसु वा भासंति वा भासिस्संति वा, पण्णविसु वा ३ ।

१. तुलना—“यथा आचारङ्गे भाषाध्ययने—‘एगवयणं वयमाणे एगवयणं वएज्जा, दुवयणं वयमाणे दुवयणं वएज्जा, बहुवयणं वयमाणे बहुवयणं वएज्जा, इत्थीवयणं वयमाणे इत्थीवयणं वएज्जा’ इत्यादि” इति बृहत्कल्पसूत्रतौ पृ० ३७९ ॥ २. प्रतिषु पाठाः—इत्थी वेस पुमं वेस णपुंसगं वेसं सं० । इत्थी वेद पु(पुं जै०)म वेद नपुंसग वेद खे० जै० । इत्थीवेसं(स हे १ ला०) पुरिसवेसं नपुंसगवेसं हे १, २ ला० । इत्थी वेस(सा हेसं०) पुरिसं नपुंसगं वेसं हे २ । इत्थीवेस पुरिसवेस नपुंसगवेसं इ० । इत्थी वेस पुरिस वेस नपुंसग वेस खं० । “इत्थि पुरिसणेवच्छित्तं ण [व]दिज्जा—एसो पुरिसो गच्छति । एषोऽप्येवं । एवमेतं वि(णि)स्संदिद्धं, अज्झा वा एतं णिस्संदिद्धं नाण(णा?)कजेसु ण वत्तव्वं” चू० । “स्स्यादिके दृष्टे सति स्स्येवैषा पुरुषो वा नपुंसकं वा, एवमेतद्, अन्यद्वैतत्, एवमनुविचिन्त्य.....भाषां भाषेत” शी० । अस्माभिरत्र कृत्यनुसारेण पाठो मूले स्थापितः, चूर्णयुसारेण तु इत्थीवेसं पुरिसवेसं नपुंसगवेसं इति पाठोऽत्र संगतो भाति ॥ ३. एतं वा चेत्तं खे० जै० खं० । एतं वा चेदं जणं वा चेदं सं० ॥ ४. अज्झा हे १, २, ३ इ० ला० चू० । इत्थयां टि० २ ॥ ५. इच्चैयाइं जै० इ० ॥ ६. आतणाइं खे० जै० खं० । “इत्थेतानि.....आयतनानि दोषस्थानानि उपातिकम्प्य अतिलङ्घ्य भाषां भाषेत, अथ स भिक्खुर्जातीयत् चत्तारि भाषाजातानि” शी० ॥ ७. सच्चमेतं खे० जै० खं० । सच्चमेयं सं० हे १ । सच्चमेमं इ० ॥ ८. बीयं खे० जै० खं० ॥ ९. सच्चमोसं खे० हे १, २, ३ ॥ १०. णामं जै० इ० हे १, २, ३ ॥ ११. जायं सं० इ० ॥ १२. जे त अं हे ३ इ० । जे तत्थ अं हे १ । जे अं जै० । तुलना—सू० १३२, तथा सूत्रकृताङ्गे २।१॥ १३. य नास्ति हे १ ॥ १४. य नास्ति हे १, २, ३ ला० ॥ १५. अस्य पाठस्य पण्णविसु वा पण्णवेति वा पण्णचिस्संति वा इत्यर्थः । पण्णविसु वा ३ नास्ति खे० सं० ॥

सच्चाइं च णं एयाणि अचित्ताणि वण्णमंताणि गंधमंताणि रसमंताणि फास-
मंताणि चंयोवचइयाइं विप्परिणामधम्माइं भवंति त्ति अक्खाताइं ।

५२३. से भिक्खु वा २ [“से जं पुण जाणेज्जा—] पुवं भासा
अभासा, भासिज्जमाणी भासा भासा, भासासमयवीडकंतं च णं भासिता भासा
अभासा ।

५

५२४. से भिक्खु वा २ जा य भासा सच्चा जा य भासा मोसा जा य भासा
सच्चा मोसा जा य भासा असच्चा मोसा तहप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं कैक्कसं

१. रसवंताणि फासवंताणि हे १, २, ३ ला० ॥ २. चओव^० हे १, २, ३ ला० । चओ-
(यो जै०)वचयाइं सं० इ० जै० । “चयोवचयाइं, अनित्या(त्यो) वैशेषिकः, वैदिका नित्यः
शब्दः— यथा बायुवीय(ज)नादिभिरभिव्यज्यते, एवं शब्दः, ण च एवमारहतानां, यथा पटः चीयते
अवचीयते च एवं विप्परिणामसभावाणि ‘ते चेव णं ते मंते ! सुब्बिसहा पोगगला [दुब्बिसह-
ताए परिणमंति, दुब्बिसहा वि पोगगला सुब्बिसहताए परिणमंति]” चू० । “चयोपचयि-
कानि विविधपरिणामधर्माणि भवन्तीति एवमाख्यातं तीर्थकृद्भिरिति । अत्र— “चयोपचयधर्माणि”
इत्यनेन तु शब्दस्यानित्यत्वमाविष्कृतम्” शी० ॥ ३. विविधधम्माइं भवंतीति समक्खायाइं हे
१, २ इ० ला० । दइयतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ४. भवंति अ^० खे० जै० । भवंतीति समक्खा-
याइं हे ३, दइयतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ५. से जं पुण जाणेज्जा इति पाठः हे ३ विना कुत्रापि
नास्ति, अतोऽयं पाठोऽत्र आवश्यको न वेति विचारणीयम् । यद्यपि “से इत्यादि, स भिक्खुवं
शब्दं जानीयात्, तद्यथा— “पूर्व’ प्राग् अभासा” इति शी० मध्ये दइयते तथापि तदनुसारेणात्र
पाठनिर्णयो दुष्करः, यतः अत्रेते सूत्रद्वयेऽपि [४२४—५] “स भिक्खुर्यो पुनरेवं जानीयात्, तद्यथा”
इति पाठः शी० मध्ये दइयते तथापि कस्याच्चिदपि प्रती तत्र से जं पुण जाणेज्जा इति पाठो नोप-
लभ्यते, न च स तत्रावश्यकोऽपि । एवमत्रापि से जं पुण जाणेज्जा इति पाठ आवश्यको न वेति
विचारणीयम्, वस्तुतः से भिक्खु वा २ से जं पुण जाणेज्जा इति समग्रोऽपि पाठ आवश्यको न
वेति विचारणामर्हति । चूणीं “सुब्बि भासा अभासा, भासिज्जमाणी भासा, भासासमयवीडिकंतं
चा णं अभासा” इत्येतावदेवोपलभ्यते इत्यपि ध्येयम् ॥ ६. माणा हे २, ३ । माणे हे १ ॥
७. चित्तिकंतं च णं आसियं इ० । चित्तिकंवा भासिया हे १, २, ३ ला० ॥ ८. “इदानीं
चतसणां भाषाणामभाषणीयामाह— से इत्यादि, स भिक्खुर्यो(यं शीखं० २) पुनरेवं जानीयात् तद्यथा—
सत्याम् १ मृषाम् २ सत्यामृषाम् ३ असत्यामृषाम् । तत्र मृषा सत्यामृषा च साधूनां तावन्न
वाच्या । सत्यापि या कर्कशादिशुणोपेता सा न वाच्या, तां च दर्शयति—सहावधेन वर्तत इति
सावथा, तां सत्यामपि न भाषेत—” शी० । एतदनुसारेण वृत्तिमतां पुरतः से भिक्खु वा
२ से जं पुण जाणेज्जा इति पाठ आसीदिति भाति, सम्प्रति तु कुत्रापि प्रती नोपलभ्यते ।
दइयतां टि० ५ ॥ ९. जा य भासा असच्चा मोसा इति पाठः हे १, २, ३ इ० ला० प्रतिषु
नोपलभ्यते, सं० खे० प्रत्योरपि पूर्व लिखित्वा पश्चाद् निष्कासित इति ध्येयम् । दइयतां
टि० ८ । दशवै० ७ । २—४ ॥ १०. “क्कसा कि[ले?]सं करेति” चू० । “कर्कशां
दर्पिताक्षराम्” शी० ॥

कडुयं णिदुरं फरुसं अण्हयकरिं छेयणकरिं मेयणकरिं पैरितावणकरिं उदवणकरिं भूतोवघातियं अभिक्खं णो भासेज्जा ।

५२५. 'से भिक्खू वा २ जा य भासा सच्चा सुहुमा जा य भासा असच्चा मोसा तहप्पगारं भासं असावज्जं अकिरियं जाव अभूतोवघातियं अभिक्खं भासेज्जा ।

५ ५२६. से भिक्खू वा २ पुमं आमंतेमाणे आमंति वा अपडिंसुणेमाणे णो एवं वदेज्जा—होले 'ति वा, गोले 'ति वा, वसुले 'ति वा, कुपक्खे 'ति वा, घडदासे 'ति वा, साणे 'ति वा, तेणे 'ति वा, चारिणं ति वा, मीयी ति वा, मुसावादी ति वा, ईतियाइं तुमं, ईतियाइं ते जणगा वा । एतप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं जाव अभिक्खं णो भासेज्जा ।

१. णिदुरं नास्ति सं० । “णिदुरा जगार-सगारेहिं” चू० । “निदुरां हक्काप्रधानाम्” शी० ॥
 २. छेत्त(स खेसं०)णकरिं भेत्त(स खेसं०)णकरिं खेय० जै० खं० हे १ । छेदकरिं भेदनकरिं हे ३ ।
 छेदकरिं भेदकरिं हे २ । [छेदकरिं] भेदकरिं इ० । “छेदकरी प्रीतिछेदं करोति, भेदं स्वजनस्य भूतस्य चार्यस्य” चू० । “एवं छेदन-भेदनकरी यावदपद्रवणकरीमित्येवमादिकां.....सत्यामपि न भाषेतेति” शी० । “सकिरियं अण्हयकरी(रिं) छेदकरी(रिं) [आचा०] एवमादि” दसवै० चू० पृ० १६५ ॥ ३. परियावणं खे० जै० सं० खं० । परियावणं ङइव० हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. णो भासं भासेज्जा हे १, २, ३ ला० । भासं न भासेज्जा इ० । ५. “भाषणीया त्वाह—से इत्यादि, स भिक्षुः पुनरेवं जानीयात्, तद्यथा” शी० । एतदनुसारेण कृत्तिकृतां समर्थं “से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेज्जा ॥ इति पाठ आसीदिति भाति, सम्प्रति तु कुत्रापि प्रती नोपलभ्यते । दृश्यतां पृ० १९१ टि० ५, ८ ॥ ६. 'ख भासं भासेज्जा हे १, २, ३ इ० ला० जै० ॥ ७. 'सुणं इ० ॥ ८. त्ति खे० जै० हे ३ इ० । “होले ति हुलो ऊरणतो । गोले जति (?) त्ति बलीवईः । सब(वस)ले त्ति वृषलः । कुपक्खे दास-चोरपक्खो । घटको दासिग-पुत्त(तो) ।” चू० । “से इत्यादि, स भिक्षुः पुनरसमामन्त्रयन्नामन्त्रितं वाऽऽशृण्वन्तं नैवं भाषेत, तद्यथा—होले इति वा गोल इति वा, एतौ च वेशान्तरेऽवज्ञासंस्पर्चकौ । तथा वृषले त्ति वृषलः । कुपक्खः कृत्तितान्वयः । घटदास इति वा । खेति वा । स्तेन इति वा । चारिक इति वा । मायीति वा । मृषावादीति वा” शी० । दृश्यतां दशवै० ७ । १३ ॥ ९. त्ति खे० जै० इ० ॥ १०, ११. त्ति खे० जै० सं० इ० ॥ १२. त्ति इ० ॥ १३, १४. त्ति खे० जै० हे ३ ॥ १५. चारि(र जै०)ए त्ति खे० जै० । चारिं ति खं० हे १, २ ला० ॥ १६. मायी त्ति खे० । माती त्ति हे ३ जै० । माति ति हे १, २ ला० इ० ॥ १७. 'वाती ति खे० जै० खं० ॥ १८. इति एयाइं सं० । एयाति खं० ॥ १९. तुमंसि खं० । तुमाइं खे० जै० । ‘तुमंसि वा पाठः’ छेदि ॥ २०. एयाइं खं० । इतियाइं नास्ति खे० जै० सं० । “इति वा त्वं इति वा से जणगा, जणगा पितरः पित व ते” चू० । “इत्येतानि अनन्तरोक्तानि त्वमसि, तव जनकौ वा मातापितरावेतानीति एवं प्रकारं भाषां यावन्न भाषेतेति ।” शी० ॥ २१. सावज्जं जाव भूतोवघादयं अभिक्खं हे ३ । सावज्जं सकिरियं नास्ति इ० ॥

५२७. से भिक्खू वा २ पुमं आमंतेमाणे आमंतिते वा अपडिंसुणेमाणे एवं वदेज्जा—अमुगे ति वा, आउसो ति वा, आउसंतारो ति वा, सँवके ति वा, उँवासगे ति वा, धम्मिए ति वा, धम्मप्पिए ति वा । एतप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभूतोवघातियं अँभिकंख मासेज्जा ।

५२८. से भिक्खू वा २ ईत्थी आमंतेमाणे आमंतिते य अपडिंसुणेमाणी ५ णो एवं वदेज्जा—“होली ति वा, गोली ति वा, इत्थिगमेणं नेतव्वं ।

५२९. से भिक्खू वा २ ईत्थी आमंतेमाणे आमंतिते य अपडिंसुणेमाणी एवं वदेज्जा—आउसो ति वा, मगिणी ति वा, “भोई ति वा, भँगवती ति वा, साविगे ति वा, उवासिए ति वा, धम्मिए ति वा, धम्मप्पिए ति वा । एतप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख मासेज्जा ।

१०

५३०. से भिक्खू वा २ णो एवं वदेज्जा—णँमंदेवे ति वा, गज्जदेवे ति वा, विज्जुदेवे ति वा, पबुड्ढदेवे ति वा, णिबुड्ढदेवे ति वा, पडतु वा वासं मा वा पडतु, णिप्पज्जतु वा सँसं मा वा णिप्पज्जतु, “विभातु वा रयणी मा वा “विभातु, उदेउ वा सूरिए माँ वा उदेउ, सो वा राया जयतु मा वा जयतु । णो एयप्पयारं भासं मासेज्जा पण्वं ।

१५

१. आमंतिते खेमू० जै० सं० ॥ २. “सुणे० खं० जै० । “सुण० सं० हे १, २, ३ ला० । “सुण० इ० ॥ ३. अमुगे इ० खे० सं० ॥ ४. प्रतिष्ठ पाठाः—सावको ति खेमू० जै० हे ३ इ० । सावकाति सं० खं० हे १, २ ला० । सावकेति वा सावकाति वा खेसं० ॥ ५. उपा० हे १, २ ला० । उपा(वा इ०)सगाति हे ३ इ० ॥ ६. धम्मप्पिय ति सं० । धम्मपितिए ति इ० । धम्मियपितिए ति हे १, २ ला० । धम्मपीए ति हे ३ । “श्रावक धर्मप्रिय इति एवमादिकां भाषां भाषेतेति” शी० ॥ ७. अभिकंख सं० ॥ ८. इत्थि हेसं० २ । इत्थियं इ० ॥ ९. आमंतिते य अपडिंसुणेमाणी नास्ति सं० ॥ १०. “सुणेमीणे ला० ॥ ११. होले ति वा गोले ति वा हे १, २ इ० ला० । दृश्यता दशवै० ७ । १५ ॥ १२. इत्थि आमं० खे० जै० । इत्थि यामं० खं० । इत्थियं आमं० हे १, २ इ० ला० ॥ १३. भोसी ति हे १, २, ३ इ० ला० । भोई ति नास्ति खे० जै० ॥ १४. भाग० खं० ॥ १५. धम्मपितिए ति हे १, २ ला० । धम्मपिए ति हे ३ । धम्मप्पिए ति वा नास्ति सं० ॥ १६. णमंदेवे खं० । णमोदेवे हे १, ३ । “ण[म]देवे इ वा, नभमाकारं, आकाशदेव इत्यर्थः । गज्जितदेव विद्युतायतदेव प्रवि(=इ)द्यो देवः, निवृष्टं देवेन, पडया(उ) वा कंठं, असम्भावुत्भावणं अहिगारणं च” चू० । “नभोदेव इति वा गर्जति वा देव इति वा, तथा विद्युदेवः प्रवृष्टो देव” निवृष्टो देवः, एवं पततु वर्षा मा वा “एवंप्रकारं देवादिकां भाषा न भाषेत” शी० । तुलना—दशवै० ७ । ५२ ॥ १७. सत्सं हे १ ॥ १८, १९. विभावतु हे १, २ ला० ॥ २०. सा वा सो वा सं० । सा वा २ सो वा अन्यत्र ॥

१३

५३१. से भिक्खू वा २ अंतलिकखे १ति वा, गुज्झाणुचरिते १ति वा, संमुच्छित्ते वा, णिवइए वा पँओए, वदेज्ज वा वुट्ठबलाहगे ति ।

५३२. एयं खलु भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं* जं सव्वट्ठेहिं सहिएहिं [सया जए]जासि ति बेमि ।

५

॥ भासजायस्य * चतुर्थस्य प्रथम उद्देशकः समाप्तः ॥

[बीओ उद्देशो]

५३३. 'से भिक्खू वा २ जहा वेगतियाइं रूवाइं पासेज्जा तहा वि ताइं णो एवं वदेज्जा, तंजहा — 'गंडी गंडी ति वा, कुंडी कुंडी ति वा, जाव महुमेहणी ति वा, हत्थच्छिण्णं हत्थच्छिण्णे ति वा, एवं पादच्छिण्णे ति वा, कण्णच्छिण्णे ति वा, नक्कच्छिण्णे ति वा, उट्ठच्छिण्णे ति वा । जे यावडणे तहपँगारा एतप्पँगाराहिं भासाहिं बुइया २ कुप्पंति माणवा ते यावि तँहपँगारा तँहपँगाराहिं भासाहिं अभिक्ख णो भासेज्जा ।

१. तुलना—दशवै० ७ । ५३ ॥ २, ३. इ वा सं० ॥ ४. समुच्छेति जै०] ति वा खे० जै० । समुच्छिइ इ वा हे १, २, ३ । 'समुच्छित्तः' इत्यर्थोऽत्र भाति ॥ ५. पँओए वा वदेज्जा वा वुट्ठं सं० । पँओए वदेज्जा वुट्ठं खे० जै० । तुलना—“समुच्छित्ते उण्णते वा पयोदे वदेज्ज वा वुट्ठबलाहगे ति ॥” दशवै० ७ । ५२ ॥ ६. दश्यां सं० ३३४ ॥ ७. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ८. चतुर्थस्य प्रथमः ॥ हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ९. “से इत्यादि, स भिक्खुर्यपि एगइयाइं ति कानिचिद् रूपाणि.....पद्येत्” शी० ॥ १०. गंडी कुंडी ति वा जै० ॥ ११. कुंडी कुंडी ति वा नास्ति खे० सं० खं० इ० हे १ । “गंडी गंडी ति सोलस” चू० । “गण्डी.....गण्डीत्येवं न व्याहर्तव्यः, तथा कुछपि न कुंडीति व्याहर्तव्यः “यावन्मधुमेहीति” शी० । दश्यां सू० १७९ ॥ १२. एवं पादच्छिण्णं पादच्छिण्णे ति वा सं० जै० । एवं पाद नक्क (नासिका जै०) कण्ण उट्ठा हे १, २, ३ इ० ला० । “एवं छिजहस्त-पाद-नासिका-कर्णौघादयः” शी० । एतदनुसारेण एवं पादच्छिण्णे ति वा नक्कच्छिण्णे ति वा उट्ठ-च्छिण्णे ति वा इति पाठोऽत्र स्थात् । निशीथसूत्रे चतुर्दशेऽध्यायेऽपि “हत्थच्छिण्णस्स पायच्छि-ण्णस्स नासच्छिण्णस्स कण्णच्छिण्णस्स ओट्ठच्छिण्णस्स असक्खस्स न देइ” इत्ययमेव क्रमो द्रश्यते । “हत्थच्छिण्णो हत्थच्छिण्णाणि वा एवं न वतत्वं” चू० । अत्र 'सं० जै०' अनुसारेण एवं पादच्छिण्णं पादच्छिण्णे ति वा, [कण्णच्छिण्णं] कण्णच्छिण्णे ति वा, [णक्कच्छिण्णं] णक्कच्छिण्णे ति वा, [उट्ठच्छिण्णं] उट्ठच्छिण्णे ति वा इति सम्पूर्णः पाठो भाति ॥ १३. पँगारे खे० जै० सं० खं० । “पँगारा तहप्पं” इ० । “तथाऽन्ये च तथाप्रकाराः काणकुप्पादयः तद्विशेषणविशि-ष्टाभिर्वाचिभिरुक्ता उक्ताः कुप्पन्ति मानवास्तास्तथाप्रकारास्तथाप्रकाराभिर्वाचिभिरभिकाङ्क्ष नो भाषेतेति” शी० ॥ १४. “गाराइं खं० ॥ १५. तहपँगारा नास्ति जै० । दश्यां टि० १३ ॥ १६. पुतहं हे १, २, ३, इ० ॥

५३४. से भिक्खू वा २ जहा वेगतियाइं रूवाइं पासेज्जा तहा वि ताइं एवं वदेज्जा, तंजहा—ओयंसी ओयंसी ति वा, तेयंसी तेयंसी ति वा, वच्चंसी वच्चंसी ति वा, जसंसी जसंसी ति वा, अभिरूवं अभिरूवे ति वा, पडिरूवं पडिरूवे ति वा, पासादियं पासादि ए ति वा, दरिसणिज्जं दरिसणी ए ति वा । जे यावऽण्णे तहप्पगारां एयप्पगाराहिं भासाहिं बुइया २ णो कुप्पंति माणवा ते यावि तहप्प-
गारा एतप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख भासेज्जा । ५

५३५. से भिक्खू वा २ जहा वेगतियाइं रूवाइं पासेज्जा, तंजहा—वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा तहा वि ताइं णो एवं वदेज्जा, तंजहा—सुकडे ति वा, सुट्ठु कडे ति वा, साहुकडे इ वा, कल्लणं ति वा, करणिजे इ वा । एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव णो भासेज्जा । १०

५३६. से भिक्खू वा २ जहा वेगइयाइं रूवाइं पासेज्जा, तंजहा—] वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा तहा वि ताइं एवं वदेज्जा, तंजहा—आरंभकडे ति वा, सावज्जकडे ति वा, पयत्तकडे ति वा, पासादियं पासादि ए ति वा, दरिसणीयं दरिसणी ए ति वा, अभिरूवं अभिरूवे ति वा, पडिरूवं पडिरूवे ति वा । एतप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासेज्जा । १५

५३७. से भिक्खू वा २ असणं वा ४ उक्खडियं पेहाए तहा वि तं णो

१. तहा वि ताइं एवं वदेज्जा नास्ति खै० जै० सं० ॥ २. अत्र प्रतिषु पाठाः—तेयंसी तेयंसी ति वा, वच्चंसी २ जसंसी २ अभिरूवंसी २ पडिरूवं २ पासाइयं २ दरि(र खं०)सणिज्जं खै० जै० खं० हे३ । तेयंसी तेयंसी ति वा, वच्चंसि जयंसी २ अभिरूवं २ पडिरूवं २ पासाइयं २ दरिसणिज्जं सं० । तेयंसी तेयंसी ति वा जसंसी २ वच्चंसी २ अभिरूवं २ पडिरूवं २ पासादियं २ दरिसणिज्जं हे १, २ इ० ला० । “ओय(यंसी?) ति सरीरं, तेयंसी सौर्यं, वच्चंसी वीप्पि, जसो किती, अभिसत्तं अभिरूवं रूवाणुरुवा(वं), गुणे पडिरूवं, प्रसादं जनयतीति प्रसादीयं, द्र[ष्ट]व्यं दरिसणीयं” खू० ॥ ३. “णिण् ति सं० ॥ ४. “राइं भासाइं खं० ॥ ५. एतहप्पं इ० ॥ ६. भासाइं खं० ॥ ७. अभिकंख [भासं हे १, ला०] भासेज्जा तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासेज्जा हे १, २, ३ ला० ॥ ८. जाव भवणगिहाणि हे १, २ जै० इ० ला० । द्ययता सू० ४३५, ४३६ इत्यादि ॥ ९. तहाविहाइं नो खे० सं० इ० । तहाविषाइं हे १ जै० । “तथाप्येतानि नैवं वदेत्” धी० । द्ययता सू० ५३६ ॥ १०. तं कडे इ वा खे० सं० खं० ला० । “तथा—उद्धतमेतत्, उद्धु कृतमेतत्, साधु शोभनं कल्याणमेतत्, कर्तव्यमेवैतत्” धी० ॥ ११. तहाविहाइं एवं खे० सं० जैमू० । द्ययता सू० ५३५ ॥ १२. प्रतिषु पाठाः—दरिसणी(णि खे० जै० सं०)यं २ अभिरूवं २ पडिरूवं २ एतं । द्ययता सू० ५३४ ॥ १३. तहाविहं णो खे० जै० सं० इ० ॥

एवं वदेज्जा, तंजहा—सुकडे ति वा, सुट्ठुकडे ति वा, साहुकडे ति वा, कल्लाणे ति वा, करणिजे ति वा । एतप्पगारं मासं सावज्जं जाव णो भासेज्जा ।

५३८. से भिक्खू वा २ असणं वा ४ उवक्खडियं पेहाए एवं वदेज्जा, तंजहा—आरंभकडे ति वा, सावज्जकडे ति वा, पयत्तकडे ति वा, महयं भेहए ति वा, ५ ऊंसडं ऊसडे ति वा, रसियं रसिए ति वा, मणुण्णं मणुण्णे ति वा, एतप्पगारं मासं असावज्जं जाव भासेज्जा ।

५३९. से भिक्खू वा २ मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा मिगं वा पसुं वा पैंक्खि वा सरीसिवं वा जलयरं वा सत्तं परिवूढकायं पेहाए णो एवं वदेज्जा शुळे ति वा, पैंमेतिले ति वा, वड्ढे ति वा, वज्जे ति वा, पैंदिमे ति वा । एतप्पगारं मासं सावज्जं जाव णो भासेज्जा ।

५४०. से भिक्खू वा २ मणुस्सं वा जाव जैलयरं वा सत्तं परिवूढकायं पेहाए एवं वदेज्जा—परिवूढकाए ति वा, उवचित्ताए ति वा, थिरसंघयणे ति वा, चित्तमंस-सोणिते ति वा, बहुपडिपुण्णैइदिए ति वा । एतप्पगारं मासं असावज्जं जाव भासेज्जा ।

१५ ५४१. से भिक्खू वा २ विरूवरूवाओ गाओ पेहाए णो एवं वदेज्जा, तंजहा—गाओ दोर्ज्झा ति वा, दंम्मा ति वा गोरहगा, वाहिमा ति वा,

१. कल्लाणकडे ति वा खे० ॥ २. भडे ति खे० जै० ॥ ३. अत्र प्रतिषु पाठः—ऊसडं(डं खे० सं० खं० विना) २ रसियं २ मणुण्णं २ । दृश्यतां सू० ५३४, ५३६ । “अहं पहाणं, ऊसडं उत्तुङ्गं, रसालं रसियं” चू० । “ऊसडं ति उत्तुङ्गतं वर्णगन्धाद्युपेतमिति” बी० ॥ ४. तहप्पं हे १, २ ला० ॥ ५. गारं वा हे १, २ इ० ॥ ६. मणुस्सं खे० जै० । तुलना—दशवै० ७।२१ ॥ ७. पक्खी खे० जै० ॥ ८. सिरी सं० हे १, २, ३ इ० ला० । “सिरीसिवा सम्पादयो” दशवै० चू० ७।२१ ॥ ९. सेत्तं हे १, २, ३ इ० ला० जै० । दृश्यतां सू० ५४० ॥ १०. पमेड्(य सं०)खे खे० जै० खं० सं० । पमेडुले हे १ । “पमेदिलो पगाढमैतो, अत्थूलो वि सुक्क-भेदभरितो ति भण्णति । वज्झो वधारिहो पायिमो पाकारिहो” चू० । “अमेदुरोऽयम्, तथा वृत्तः, तथा वज्जो बह्मनयोग्यो वा, एवं पचनयोग्यो देवतादेः पातनयोग्यो वेति” बी० ॥ ११. पायमे खे० जै० सं० । दृश्यतां टि० १० ॥ १२. प्रतिषु पाठः—जलयरसत्तं खे० जै० सं० । जलयरं वा सत्तं अन्यत्र । दृश्यतां टि० ९ ॥ १३. दृश्यतां दशवै० ७।२२ ॥ १४. वूढकाए जहा(ति हा हे ३) डं हे १, २, ३ ला० । वूढकाए जहा डं इ० ॥ १५. उवचित्तं हे ३ जै० । उचित्तं हे १, २ ला० ॥ १६. चित्तमं खे० जै० खं० हे २ ॥ १७. इंदीए खे० । इडि(डु)जै० ए हे २ जै० ॥ १८. डुज्झा इत्ति सं० ॥ १९. अत्र प्रतिषु पाठः—दम्म(म्मा?)ति वा गोरहगा वाहिमा ति वा सं० । दमेति वा गोरहे ति वा वाहिमा ति वा खे० जै० । मंदमति वा गोदाहा ति वाहिमाति वा खं० । दम्मा ति वा गोरहा ति वा वाहिमा ति वा हे १, २, ३

रहजोग्गाति वा । एतप्पगारं मासं सावज्जं जाव णो भासेज्जा ।

५४२. से भिक्खू वा २ विरूवरूवाओ गाओ पेहाए एवं वदेज्जा, तं-
जहा — जुवंगवे ति वा, धेणू ति वा, रसवती ति वा, महव्वए ति वा, संवहणे ति
वा । एयप्पगारं मासं असावज्जं जाव अभिक्खं भासेज्जा ।

५४३. से भिक्खू वा २ तद्देव गंतुमुज्जाणां पव्वयाइं वणाणि वा रुक्खा ५

इ० ला० । “दम्भः दमनयोग्योऽयं गोरहकः कल्होटकः, एवं बाहनयोग्यो रथयोग्यो वेति
एवंप्रकारा सावथां भाषां नो भाषेतेति” शी० । इयं वृत्तिः सं० पाठानुसारिणी भाति ।

“तद्देव गाओ दोज्जाओ दम्मा गोरहण ति य ।

वाहिमा रहजोग ति णेवं भासेज्ज पण्णवं ॥ [दशवै० ७।२३],

..... गाओ दोज्जाओ ति, ‘आदि’सद्भावो एतत्, तेण महिसीमातीतो दोज्जाओ
दुहणपतकालाओ । दम्मा दमणपतकाला, ते य अस्सादयो वि । गोजोग्गा रहा, गोरहजोग्गात्तणेण
गच्छंति गोरहणा, पंडुमधुरादीसु किंशोरसरिसा गोपोतलगा, अण्णत्थ वा तरुणतरुणारोहा
जे रहम्मि वाहिज्जंति, अमदप्पता सुखगवसभा वा ते वि । वाहिमा णंगलाविसव्वसमत्था ।
सिग्घगतथो जुगगादिवधा रहजोग्गा । इतिसहो प्रकारवयणे, “.....णेवं भासेज्ज पण्णवं ।” —
दशवै० चू० पृ० १७०-१७१ । एतदनुसारेण दम्मा ति वा गोरहा ति वा वाहिमा ति
वा इति खे० जै० खं० अनुसारी पाठः सज्जो भाति ॥

१. रहजोगा सं० ॥ २. युगं(वे- जै०)गवे ति खे० । जुगंगवे ति इ० । “जुवंगवे ति
युवायं गौ, जेजुरिति वा, रसवतीति वा, तथा महद्वया, एवं संवहन इति” शी० ।

“जुगंगवे ति वा वूया धेणुं रसगवे ति य ।

रहस्से महव्वए वा वि वए सवहणे ति वा ॥ [दशवै० ७।२४],

...दम्भं जुगंगवं भजेज्जा, जुगं जीवणत्थो । जेणुमवि रसगवि ति भजेज्जा । गो रहस्सो
गोपोतलओ ति भजेज्जा । वाहिममवि महव्वयमालवे । रहजोगं च संवहणमिति ।” दशवै०
चू० पृ० १७१ ॥ ३. रसवति वा खे० जै० सं० हे २ ॥ ४. वा ह(हु खं०)स्से ति वा
महल्लए ति वा महव्वए ति वा सं० खं० ला० हे ३ । वा हस्से ति वा महल्लए ति वा सं०
हे १, २ । वा बहुस्से ति वा महव्वए ति वा सं० इ० । वा हस्से वा महल्ले वा महव्वए ति
वा सं० जै० । दशवैकालिकमूत्रे ‘रहस्से’ इति पाठो यद्यपि वर्तते तथापि शी० वृत्तौ तद्व्या-
ख्यानादर्शनात् तद्रहितं खे० सं० पाठोऽत्र मूलेस्माभिरुपन्यस्त इति ध्येयम्, द्ययतां टि० २ ॥
५. संवा० हे १, २ ला० ॥

६. “तद्देव गंतुमुज्जाणं पव्वताणि वणाणि य (वा-ग्र०) ।

रुक्खे महल्ले पेहाय (रुक्खा महल्ल पेहाए-ग्र०) णेवं भासेज्ज पण्णवं ॥ [दशवै० ७।२५],

...तद्देवेति पूर्ववत् । क्रीडानिमित्तं वावियो रुक्खसमुदायो वज्जाणं । उरिसितो सिलासमुदायो
पव्वतो । अडवीसु सयं जातं रुक्खगह्वणं वर्णं । एताणि उज्जाणादीणि जतिच्छया पयोयणतो वा
गंतुं तत्थ य रुक्खे अज्जुणादयो महल्ले पेहाए पेक्खिल्लण णेवं भासेज्ज जमणंतरं भणिहि ।” —
दशवै० चू० पृ० १७१ ॥

महल्ल पेहाए णो एवं वदेज्जा, तंजहा—पासायजोग्गा ति वा, तोरणजोग्गा ति वा, गिहजोग्गा ति वा, फल्लिहजोग्गा ति वा, अंगलजोग्गा ति वा, नावाजोग्गा ति वा, उदगदोणिजोग्गा ति वा, पीढ-चंगवेर-णंगल-कुलिय-जंतलट्ठी-णाभि-गंडी-आसणजोग्गा ति वा, सयण-जाण-उवस्सयजोग्गा ति वा । एतप्पगारं भासं [सावजं]

५ जाव णो भासेज्जा ।

५४४. से भिक्खू वा २ तहेव गंतुमुज्जाणाइं पव्वताणि वणाणि य रुक्खा महल्ल पेहाए एवं वदेज्जा, तंजहा—जातिमंता^१ ति वा, दीहवट्ठा ति वा, महालया ति वा, पयातसाला ति वा, विडिमसाला ति वा, पौसादिया ति वा ४ । एतप्पगारं भासं असावजं जाव अभिक्खं भासेज्जा ।

१० ५४५. से भिक्खू वा २ बहुसंभूता वणफला पेहाए तह्हा वि ते णो एवं वदेज्जा, तंजहा—पक्काइं वा, पौयखज्जाइं वा, वेलेतियाइं वा, टालाइं वा, वेहियाइं वा । एतप्पगारं भासं सावजं जाव णो भासेज्जा ।

१. महल्ल व (वा जै०) वे० खे० जै० सं० खं० । महल्ल वे० इ० । दृश्यतां पृ० १९७ टि० ६ ॥
 २. तंजहा नास्ति खे० सं० ॥ ३. गिहजोग्गाति वा नास्ति खे० सं० खं० । गिहजोग्गा ति वा तोरणजोग्गा ति वा जै० । “अलं पासायखंभाणं तोरणणं गिहाण य । फल्लिह-
 ऽगल-नावाणं अलं उदगदोणिणं ॥ पीढए चंगवेरे य णंगलं मइयं सिया । जंतलट्ठी व णासी वा गंडिया वा अलं सिया ॥ आसणं सयणं जाणं होज्जाडलं किचुवस्सए । भूतोवधातिणि भासं णेवं भासेज्ज पण्णवं ॥” —दशवै० ७ । २६-२८ ॥ ४. फल्लिहजोग्गा ति वा नास्ति खं० ॥
 ५. अंगलानावाउदगदोणिपीढं हे १, २, ३. इ० ला० ॥ ६. उदगजोग्गा ति वा पेढं खे० सं० । उदगजोग्गा ति वा दोणीपेढं जै० । दृश्यतां टि० ३, ५ ॥ ७. आसण-
 सयण-जाण-उवस्सयजोग्गा ति वा हे १, २, ३ इ० ला० । दृश्यतां टि० ३ ॥ ८. “तहेव गंतुमुज्जाणं पव्वताणि वणाणि य (वा प्र०) । रुक्खा महल्ल पेहाए एवं भासेज्ज पण्णवं ॥ जाइमंता इमे रुक्खा दीहा वट्ठा महालया । पयासाला विडिमा वदे दरिसणिय ति य ॥” —दशवै० ७ । ३०-३१ ॥ ९. पव्वयाणि वा वणाणि सं० ॥ १०. इ वा सं० । एवमप्रेऽपि ॥
 ११. पासाति(इ सं०)या वा ४ खे० जै० सं० । पासादिया ति वा ४ हे १, २, ३ ला० । अत्र ४ इत्यनेन पासादिया ति वा दरिसणीया ति वा अभिरूवा ति वा पडिरूवा ति वा इति पूर्णः पाठो भाति । दृश्यतां सू० ५३६ ॥ १२. “भूतव” हे २ इ० ॥ १३. तहावि णो खे० जै० सं० । तहावि एण णो खं० ॥ १४. पक्का ति वा पातखज्जा ति वेलेतिया ति वा टाला ति वा वेहिया(वेहा हे २, ३) ति वा खं० हे २, ३ । पक्काति वा पातखज्जाति(तिं जै०) वा वेलेतियातिं वा टालातिं वा वेहियातिं वा खे० जै० । पक्काति वा पातखज्जातिं वा वेलेतिमाइं वा टालातिं वा वेहयाति वा इ० । अत्र वक्ष्यमाणान्यपि टिप्पणानि द्रष्टव्यानि । “तहा फलाणि पक्काणि पाय(इ-प्र०)खज्जाणि(ज ति-प्र०) णो वटे । वेलेइमाणि(इयाइं-प्र०) टालाणि वेहिंमं वेति(मा व ति-प्र०) णो वदे ॥” —दशवै० ७ । ३१ । “से इत्यादि, स भिक्खुवहुसंभूतानि

५४६. से भिक्खू वा २ बहुसंभूया वणफला पेहाए एवं वदेज्जा, तंजहा-
असंयडा ति वा, बहुणिव्वट्ठिमफला ति वा, बहुसंभूया ति वा, भूतरूवा ति वा ।
एतप्पगारं भासं असावज्जं जाव मासेज्जा ।

५४७. से भिक्खू वा २ बहुसंभूताओ ओसहीओ पेहाए तँहा वि ताओ णो
एवं वदेज्जा, तंजहा-पक्खा ति वा, णीलिया ति वा, छवीया ति वा, लाइमा ति वा, ५
भज्जिमाति वा, बहुखज्जा ति वा । एतप्पगारं भासं सावज्जं जाव णो मासेज्जा ।

५४८. से भिक्खू वा २ बहुसंभूताओ ओसहीओ पेहाए तँहा वि एवं
वदेज्जा, तंजहा-रूढा ति वा, बहुसंभूया ति वा, थिरा ति वा, ऊसडा ति वा,

वृक्षफलानि प्रेक्ष्य नैवं वदेत्, तद्यथा-एतानि फलानि 'पक्वानि' पाकप्राप्तानि, तथा 'पाक-
खाद्यानि' वद्धास्थीनि शर्ता-प्रक्षेप-कोद्रवपलालादिना विपक्ष भक्षणयोग्यानीति, तथा 'वेलो-
चितानि' पाकातिशयतो ग्रहणकालोचितानि, " 'ढालानि' अनववद्धास्थीनि कोमलानि " तथा
'द्वै(वै-प्र०)धिकानि' इति [यदुक्तं भवति-प्र०] पेशोसम्पादनेन द्वैधीभावकरणयोग्यानि वेति"
शी० । अत्र पक्का ति वा 'इत्यादिरेकः पाठस्य प्रकारः, अपरः पक्काइ वा' इत्यादि ।
वृत्त्यनुसारेण पक्काइ वा "इत्यादिः पाठोऽत्रास्माभिर्मूले निवेशितः ॥ १५. पाइखं सं० । पातखं
हे ३ जै० ॥ १६. बोलो सं० । वेलोतिमा सि हे २ । वेलोचिगा ति हे ३ ॥

१. बहुसंभूया(य इ०)वणफला पेहाए खे० जै० सं० खं इ० । "बहुसंभूयफला अन्ध
पेहाए वा पाठ" खेटि० संटि० । बहुसंभूयफला अन्ध पेहाए हे १, २, ३ ला०, अत्र
वृत्तिरपि एतं पाठमनुसरति तथापि सू० ५४५ अनुसारेण बहुसंभूया वणफला पेहाए इति
'खे०' आदिप्रतिपाठोऽस्माभिरत्र मूले निवेशितः । "से इत्यादि, स मिद्धवहुसम्भूतफलानाम्नाम्
प्रेक्ष्यैवं वदेत्, तद्यथा- 'असमर्याः' अतिभरेण न शक्नुवन्ति फलानि धारयितुमित्यर्थः, एतेन
पकार्थं उक्तः । तथा 'बहुनिर्वर्तितफला' बहुनि निर्वर्तितानि फलानि येषु ते, तथा एतेन पाक-
खाद्यार्थं उक्तः । तथा 'बहुसम्भूताः' बहुनि संभूतानि पाकातिशयतो ग्रहणकालोचितानि फलानि
येषु ते तथा, अनेन वेलोचितार्थं उक्तः । तथा भूतरूपा इति वा, भूतानि रूपाण्यनववद्धास्थीनि
कोमलफलरूपाणि येषु ते तथा, अनेन ढालाद्यर्थं उपलक्षितः । एवंभूता एते आन्नाः । आन्नग्रहणं
प्रधानोपलक्षणम् ।" शी० । "असंयडा इमे अवा बहुनिव्वट्ठिमा(व्वतिथा-प्र०, व्वडिया-प्र०)
फला । वएज्ज बहुसंभूता भूतरूपा(वै-प्र०) ति वा पुणो ॥"—दशवै० ७।३३ ॥ २. रूवे खे०
जै० सं० खं० ॥ ३. "तहेवो(तहो-प्र०)सहीओ पक्काओ णीलियाओ छवीतिथा (छवीइय-
प्र०, छवीइय-प्र०, छवीति वा-प्र०) । लाइमा भज्जिमाओ ति मिहुखज्ज ति णो वदे ॥"
दशवै० ७।३४ ॥ ४. तहा वि ताओ नास्ति हे १, २ इ० ॥ ५. ति नास्ति खे० जै० सं० ।
"तथायेता नैतद् वदेत्, तद्यथा-पक्काः 'नीलाः' आर्द्राः छविमत्यः" शी० । "छवीओ
संबलीओ णिप्फावादीण, ताओ वि पक्काओ नीलिताओ वा णो वदेज्जा"—दशवै० चू० पृ० १७३ ॥
६. सावज्जं नास्ति हे २, ३ इ० विना ॥ ७. तहा वि नास्ति हे १, २ इ० । "से इत्यादि,
स मिद्धवहुसम्भूता औवधी प्रेक्ष्यैतद् ब्रूयात्" शी० ॥ ८. "किरूढा (रूढा-प्र०) बहुसंभूया
थिरा ऊसडा ति य (ऊसडा इय-प्र०, ऊसडा इय-प्र०, ऊसडा वि थि-प्र०, उरिसया ति
थि-प्र०) । शब्भिणाओ (शब्भियाओ-प्र०) पसुताओ ससाराओ ति आलवे ॥"—दशवै० ७।३५ ॥

गम्भिया ति वा, पसूया ति वा, ससारा ति वा । एतप्पगारं [भांसं] असावज्जं जाव भासेज्जा ।

५४९. से भिक्खू वा २ जहा वेगतियाइं सदाइं सुणेज्जा तहा 'वि ताइं णो एवं वदेज्जा, तंजहा—सुसदे ति वा, दुसदे ति वा । एतप्पगारं [भांसं] सावज्जं ५ जाव णो भासेज्जा ।

५५०. [से भिक्खू वा २ जहा वेगतियाइं सदाइं सुणेज्जा] तहा 'वि ताइं एवं वदेज्जा, तंजहा—सुसइं सुसदे ति वा, दुसइं दुसदे ति वा । एतप्पगारं [भांसं] असावज्जं जाव भासेज्जा ।

एवं रूवाइं 'किण्हे ति वा ५, 'गंधाइं सुग्भिगंधे ति वा २, रंसाइं १० तित्ताणि वा ५, फासाइं कक्खडाणि वा ८ ।

५५१. से भिक्खू वा २ वंता 'कोहं च माणं च मायं च लोभं च अणुवीथि णिद्धाभासी 'निसम्मभासी अतुरियभासी विवेगभासी समियाए संजते भासं भासेज्जा ।

५५२. ऐयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं * 'जं सैव्वदेहिं सहितेहिं सदा जेएज्जासि ति वेमि * ।

१५

॥ 'भांसज्जाया' चतुर्थमध्ययनं समाप्तम् ॥

१. तुलना—सू० ५४०, ५४२, ५४४, ५४६ ॥ २. वि बाहं सं० इ० । वि एया(ता हे ३)हं खे० जै० हे ३ । द्रव्यतां सू० ५५० । “से इत्यादि, स भिच्छुः यथाप्येतान् शब्दान् श्रूयथात् तथापि नैवं वदेत्” शी० ॥ ३. सुभिसहे सं० । सुभिसहे ति वा २ हेसू० २ ला० । सुत्तिसहे ति वा २ इ० । “सुभिसहे रागो, इतरे दोसो” चू० । द्रव्यतां सू० ५५० ॥ ४. द्रव्यतां सू० ५३९, ५४१, ५४३, ५४५ ॥ ५. “विपरीतं त्वाह—से इत्यादि, यथावस्थितशब्दप्रज्ञापनाविषये एतद् वदेत्, तथा—सुसहं ति शोभनं शब्दं शोभनमेव ब्रूयात्, अशोभनं त्वशोभनमिति । एवं रूपादिसुत्रमपि नेयम्” शी० ॥ ६. वि बाहं इ० विना । वि जातिं खं० । द्रव्यतां सू० ५४९ ॥ ७. सुभिसहं २ दुभिसहदे इ वा एयप्यं इ० । द्रव्यतां सू० ५४९ ॥ ८. द्रव्यतां टि० १ ॥ ९. रूवातिं खं० ॥ १०. किण्हे त्ति खे० जै० सं० खं० । कण्हे ति हे १, २, ३ ला० ॥ ११. गंधातिं खं० ॥ १२. सुभिगंधे खे० । सुगंधे सं० ॥ १३. रसातिं खं० ॥ १४. फासातिं खं० ॥ १५. कोहवयणं च माणं [च खं०] ४ अणुवीथि(यि सं०) खे० जै० सं० खं० । “वंता कोहं च निश्चितभाषी निसम्मभासी अत्वरितभाषी विविच्यते येन कर्म तं भाषेत” चू० । “स भिच्छुः क्रोधादिकं वान्त्वा एवंभूतो भवेत्” शी० ॥ १६. वीथि हेसं० २, हे ३ ॥ १७. निसम्मां सं० । णीसंमां खे० जै० ॥ १८. एवं सं० । द्रव्यतां सू० ३३४ ॥ १९. * * एतदन्तर्गतं पाठो नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० । “एतत्तस्य मिश्रोः सामग्र्यमिति ।” शी० ॥ २०. सव्वट्ठाएहिं सं० ॥ २१. जयएज्जा खे० खं० ॥ २२. भासज्जाया सम्मत्ता हे १, इ० । भासज्जाया सम्मत्ता चतुर्थमध्ययनं हे २, ३ ला० ॥

पंचमं अङ्गयणं 'वत्येसणा'

[पहलो उद्देशो]

५५३. से भिक्खू वा २ अभिक्खेज्जा वत्थं एसित्थए । से जं पुण वत्थं जाणेज्जा, तंजहा — जंगियं वा भंगियं वा साणयं वा पोत्तगं वा खोमियं वा ५
तूलकडं वा, तहप्पगारं वैत्थं जे णिग्गंथे तरुणे जुगवं बलवं अप्पायंके थिरसंघयणे
से एंगं वत्थं धारेज्जा, णो वितियं ।

जा णिग्गंथी सा चत्तारि संचाडीओ धारेज्जा — एगं दुहत्थवित्थारं, दो तिहत्थ-
वित्थाराओ, एगं चउहत्थवित्थारं । तहप्पगारेहिं वत्येहिं असंविज्जमाणेहिं अह
पच्छा एगमेगं संसिवेज्जा ।

१०

५५४. से भिक्खू वा २ परं अद्धजोयणमेराए वत्थपडियाए नो अभिसंघारेज्जा
गमणाए ।

५५५. से भिक्खू वा २ से जं पुण वत्थं जाणेज्जा अस्सिपडियाए एगं
साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं जहा पिंडेसणाए भाणियब्बं, एवं बहवे साहम्मिया,
एगं साहम्मिणिं, बहवे साहम्मिणीओ, चहवे संमण-माहण तहेव पुरिसंतरकडं जधा १५
पिंडेसणाए ।

१. "भाववत्थसरक्षणार्थं दण्डवत्येणाहिगारो सीद-वंस मसगादीणं न परित्राणार्थं । जंगमाज्जातं
जंगियं अमिलं उद्दिणं, भंगियं अयसिमादी, सणवं(सगवं प्र०) सणवागादि, गेत्थगं(पत्तगं १)
तालसरिसं सधातिज्जति तालमूति वा, खोमियं तूलकडं कप्पति, सण्हं ण कप्पति, तूलकडं वा
उण्णिण्य ओट्टियादि" नू० । "जंगियं ति जङ्गलोप्रायूणीनिष्पन्नम्, तथा भंगियं ति नानाभङ्गिक-
विकलेन्द्रियलालानिष्पन्नम्, तथा साणयं ति सणवत्कलनिष्पन्नम्, पो(प-प्र०)त्तगं ति ताड्यादि-
पत्रसंघातनिष्पन्नम्, खोमियं ति क्वापसिकम्, तूलकडं ति अकादित्तुलनिष्पन्नम् ।" शी० ॥ २.
पत्तगं खेसं ० सं० ६० । द्रव्यतां सू० ५५९ ॥ ३. वत्थं वा जे निं स० । वत्थं से निं खं० हे
१, २, ३ इ० ला० । "तथाप्रकारमन्यदपि वत्थं धारयेदित्युत्तरेण सम्बन्धः । ...तत्र यत्स्वरूपो
निर्ग्रन्थः साधुर्यौवने वर्तते...साधुरेकं वत्थं धारयेत्" शी० ॥ ४. एगवत्थं खे० जै० सं०
हे ३ ॥ ५. ५९ एवहिं अविज्जमाणेहिं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. संसिवेज्जा खे० जै० ।
संसिवेज्जा खं० । "अथ पञ्चादिकमेकेन सार्व सीव्येदिति" शी० ॥ ७. 'संथा' हे २ ला० ।
८. अस्सियपडिं सं० ॥ ९. द्रव्यतां सू० ३३१ ॥ १०. भाणियब्बं नास्ति हे १, २, ३ इ०
ला० ॥ ११. द्रव्यतां सू० ३३२ ॥ १२. 'कडा जहा खे० जै० सं० । 'कडा जधा खं० । द्रव्यता
सू० ५५६ ॥

आयाणि वा कायाणि वा खेमियाणि वा दुगुल्लाणि वा पट्टाणि वा मलयाणि वा
पैतुण्णाणि वा अंसुयाणि वा चीणंसुयाणि वा 'देसरागाणि वा अमिलाणि वा
गँजलाणि वा फौलियाणि वा कोयवाणि वा कंवलगाणि वा पावाराणि वा,
अण्णतराणि वा तहप्पगाराइं वत्थाइं महद्धणमोलाइं लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

५५८. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण आईणपाउरणाणि वत्थाणि जाणेज्जा, ५
तंजहा— उँदाणि वा पेसाणि वा पेसलेसाणि वा किण्हमिगाईणगाणि वा
णीलमिगाईणगाणि वा गोरमिगाईणगाणि वा कणगाणि वा कणमकंताणि वा
कणगपट्टाणि वा कणगखड्याणि वा कणमफुसियाणि वा वग्घाणि वा

पावाराणा । सुवण्णे वुत्ते सुत्तं रज्जति, तेण जं वुत्तं तं कणगं । अता जस्स कणगेण कता तं कणगयकं
(कणगतं—प्र०) । कणगेण जस्स पट्टा(उँदा) कता तं कणगपट्टं(उँदा?), अहवा कणगपट्टा मिगा ।
कणगसुतेण फुल्लिया जस्स पाडिता तं कणगखचिचं । कणगेण जस्स फुल्लिताओ दिण्णाओ तं कणग-
फुसियं जहा । कदमेण उदेज्जति । वग्घस्स चम्मं वग्घाणि । चित्तगचम्मं विवग्घाणि । छपत्रिकदि-
एकामरणेण मंडिता आभरणा । छपत्रिकचंदलैहिकस्वस्तिकचंटिकचोतिकभादीहि मंडिता आभरण-
विचिचा । सुणगागिती जलचरा सत्ता, तेसि अजिणा उट्टा(उट्टा), अण्णे भणति—उट्टचम्मं ।
गोरमिगाणं अड्ढा गोरमिगाइणा । पेसा पसवा, तेसि अइणं । अण्णे भणति—पेसा लेसा य मच्छा-
दिणा ।” इति निशोयचूर्णो सप्तमोद्देशके, पृ० ३९९-४०० ॥ ७. सहिण्णाणि सं० ॥

१. आयाणाणि वा [कायाणाणि वा खे० जै०] खे० जै० खं० । आयकाणि वा कायकाणि
वा हे १, २ ॥ २. पटुं हे १, ३ ला० ॥ ३. देसराणि खे० जै० । वेसराणि सं० हे ३ ॥
४. गजराणि सं० ॥ ५. फल्लिं खे० जै० खं० ॥ ६. कोयहाणि खे० जै० खं० हे १, ३ ।
'कोयवाणि वा इति पाठः' खे० ॥ ७. अजीणं हे २ । “से इत्यादि, स भिक्षुर्यानि
पुनरेवंभूतानि अजिननिष्पन्नानि 'प्रावरणीयानि' वज्झाणि जानीयात्, तथथा—उँदाणि व ति,
उँदाः (उँदाः—प्र०) सिन्धुविषये मत्स्याः, तच्चर्मसूक्ष्मपद्मनिष्पन्नानि उँदाणि (ओडाणि—प्र०,
ओडाणि प्र०) । पेसाणि ति सिन्धुविषये एव सूक्ष्मचर्मणि. पशवः, तच्चर्मनिष्पन्नानीति ।
पेसलेसाणि ति तच्चर्मसूक्ष्मपद्मनिष्पन्नानि । कृष्ण-नील-गौरमृगाजितानि प्रतीतानि । कनकानि
चेति कनकरसच्छुरितानि । तथा कनकस्येव कान्तित्येवा तानि कनककान्तीनि । तथा कुतकनकरस-
पट्टाणि कनकपट्टानि । एवं कनकखचितानि कनकरसस्तवकाक्षितानि कनकरपट्टानि । तथा
व्याघ्रचर्मणि । एवं व्याघ्रचर्मविचित्रितानि । आभरणाणि आभरणप्रधानानि । आभरण-
विचित्राणि मिरविडकादिविमृषितानि । अन्यानि वा तथाप्रकाराण्यजिनप्रावरणानि लामे सति न
प्रतिगृह्णीयादिति ।” शी० । “अत्यण्णाणि चम्माणि । ओडाणि (उडाणि—प्र०, उट्टाणि—प्र०) वा
ओडा (उडा—प्र०, उट्टा—प्र०) मच्छा सिधुविसए, तेसि चम्मं मउयं भवति । पेस्सा तथे(त्ये)व
पसत्ता(वा २) य । कणगाणि कणगपोलियाणि । कणगपट्टाणि सोवन्नपट्टा दिज्जेति । कणगकंताइं
अतेसु कणगमंडिताणि । कणगखड्याणि कहिचि कहिचि । कणगफुसियाणि इतिलिगा फुसिगा
दिज्जति । वग्घाणि वग्घचम्माणि । विवग्घाई चित्तगस्स । आभरणाणि, एकजातितेण आभरणेण
मंडिताणि । आभरणविहिवा(चिचा)णि विचित्तेहि आभरणेहि ।” चू० ॥ ८. उँदाणि जै० ।
इयतां सूत्रकताज्जे सू० ३९५ ॥ ९. गणगाणि सं० । ‘गोरमिगाईणगाणि वा पाठः’ सट्ठि ॥

विवग्धाणि वा आमरणाणि वा आमरणविचित्ताणि वा अण्णतराणि वा तहप्प-
गाराइं आईणपाउरण्णाणि वत्थाणि लामे संते णो पडिगाहेज्जा ।

५५९. ईच्चैयाइं आययणांइं उवात्तिकम्म अह भिक्खू जाणेज्जा चउहिं
पडिमाहिं वत्थं एसित्तए ।

५ [१] तैत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से भिक्खू वा २ उदिसिय २^० वत्थं
जाएज्जा, तंजहा—जंगियं वा भंगियं वा साणयं वा पोत्तगं वा खोमियं वा
तूलकडं वा, तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं एं-
सणिज्जं लामे संते जाव पडिगाहेज्जा ।

[२] अहावरा दोच्चा पडिमा—से भिक्खू वा २ पेहाए २^१ वत्थं जाएज्जा,
१० ^{१३}तंजहा—गाहावती वा जाव कम्मकरी वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा—आउसो
^{१४}ति वा भइणी ति वा दाहिसि मे एत्तो अण्णतरं वत्थं ? तहप्पगारं वत्थं सयं
वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं एंसणिज्जं लामे संते जाव पडिगाहेज्जा ।
दोच्चा पडिमा ।

[३] अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा २ सेज्जं पुण वत्थं जाणेज्जा,
१५ तंजहा—अंतरिज्जगं वा उत्तरिज्जगं वा, तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाएज्जा
जाव पडिगाहेज्जा । तच्चा पडिमा ।

१. वा नास्ति सं० ॥ २. ०णाणि वा वत्थाणि खे० जै० खं० । ०णाणि वत्थाणि वा लामे सं०
हे १ ॥ ३. इच्चैयाइं हे १, २, ३ इ० ला० । “इच्चे[इ शीजै०]याइं इत्यादि” शी० ।
तुलना—सू० ४०९, ४५६, ५९४ ॥ ४. ०णातिं खं० ॥ ५. ०तिकम्म खे० जै० खं० ॥ ६.
एत्थ सं० ॥ ७. २ नास्ति खे० जै० खं० विना । तुलना—सू० ५९४ । “चउरो पडिमा—
उदिसिय जंगियमादी । वित्थियं पेहाए पुच्छिते भणति—एरिसं, अहवा पेहाए उक्खेवनिक्खेव-
निहेसं बीयाण उव्वरिं । ततियाए अंतरिज्जगं साढतो, उत्तरिज्जगं पंगुरणं । अहवा अंतरिज्जगं
हेट्ठिमपत्थरणं, उत्तरिज्जगं पच्छाओ । उज्झियवम्मियं चउव्विधं दन्नादि आलावगसिद्धं ।”
चू० । दइयतां बृहत्कल्पसूत्रवृत्तौ पृ० १८०, निशीथचूर्णौ पञ्चदशोद्देशकान्ते पृ० ५६८ ॥
८. थूल० खे० जैमू० ॥ ९. वा णं देज्जा हे १, २, ३ इ० ला० । वा णं से देज्जा तं०
गाहावती वा जाव कम्मकरी वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा आउसो भइणि ति वा दाहिसि मे
एत्तो अण्णतरं, तहप्पगारं वत्थं जाव लामे सं० । दइयतां पं० १० ॥ १०. एसणीयं हे १, २,
३. ला० ॥ ११. जाव नास्ति खे० जै० खं० इ० विना । दइयतां सू० ४०९ ॥ १२. २ नास्ति
सं० । तुलना—सू० ५९४ ॥ १३. तंजहा नास्ति खे० जै० सं० ॥ १४. ०करीयं हे २, ३
इ० ॥ १५. त्ति सं० इ० विना ॥ १६. जाव परो वा णं देज्जा जाव फासुयं खे० जै० सं०
खं० । दइयतां टि० ९ ॥ १७. एसणीयं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १८. जाव नास्ति सं०
विना । दइयतां टि० ११ ॥

[४] अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा २ उज्झियधम्मियं वत्थं जाएजा जं चउण्णे बहवे समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा णावकंखंति, तहप्पगारे उज्झियधम्मियं वत्थं सयं वा णं जाएजा परो वा से देजा, फासुयं जाव पडिगाहेजा। चउत्था पडिमा।

५६०. इच्चेताणं चउण्हं पडिमाणं जहा पंडिसणाए।

५

५६१. सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वदेजा—आउसंतो सैमणा! एजाहि तुमं मासेण वा दसरातेण वा पंचरातेण वा सुते वा सुततरे वा, तो ते वयं आउसो! अण्णतरं वत्थं दांसामो। एतप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा निसम्मा से पुव्वामेव आलोएजा—आउसो! ति वा, भंगिणी! ति वा, णो खलु मे कप्पति एतप्पगारे संगारे पडिसुणेतए, अभिकंखसि मे दाउं इदाणिमेव १० दलयाहि।

५६२. से णेवं वदंतं परो वदेजा—आउसंतो समणो! अणुगच्छाहि, तो ते वयं अण्णतरं वत्थं दांसामो। से पुव्वामेव आलोएजा—आउसो! ति वा, भङ्गी! ति वा, णो खलु मे कप्पति एतप्पगारे संगारवयणे पडिसुणेतए, * अभिकंखसि मे दाउं इयाणिमेव दलयाहि *।

१५

१. उज्झियधम्मियं (धम्मं स०) जाएजा खं० सं०। से जं पुण उज्झियधम्मियं वत्थं जाणे-जा इ०॥ २. जं अजे हे २॥ ३. इयता सू० ४१०॥ ४. णं ताए खे० जै० सं० खं० हे १। “किञ्च—सिया णमित्थादि, ‘स्याद्’ कदाचित्, णमिति वाक्यालंकारे, ‘एतया’ अनन्तरोक्त्या ब्रह्मपण्या ब्रह्ममन्वेपयन्तं साधुं परो वदेत्” गी०। तुलना सू० ५९६॥ ५. समणा एजाहि नास्ति सं०॥ ६. अत्र प्रतिषु पाठाः—सुए वा सुतराए (ति जै०) वा खे० जै० सं०। सुतराए वा खं०। सुते वा सुततरे वा हे ३। सुतेण वा सुतततेण वा हे २। सुतेण वा सुततते (रे ला०) वा हे १ ला०। सुतेण वा सुततरे वा इ०॥ ७. वयं दांसामो अण्णं हे १, २ इ० ला०॥ ८. दाहामो खे० जै० सं०॥ ९. तहप्पं हे १, २, ३ इ० ला०॥ १०. त्ति खे० जै० हे ३॥ ११. भंगिणी त्ति हे १, २, ३॥ १२. तहप्पं हे १, २, ३ इ० ला०॥ १३. संगारे इति पदं नास्ति खेमू० जैमू०। संगारवयणे खेसं०, संगार जैस०॥ १४. णेत्ता खं०॥ १५. दाउं वा इदाणि मे (व खे० जै०) दक्कं खे० जै० सं०॥ १६. णा गच्छाहि सं० खं०। “अनुगच्छ तावत्, पुनः स्तोकवेलाया समागताय दास्यामि” गी०॥ १७. दाहामो खे० जै० सं० खं०॥ १८. आउसो भङ्गी ति वा सं०। आउसो भङ्गी वा खे० जै० खं०। आउसो त्ति वा भङ्गी त्ति वा हे १, २, ३॥ १९. कप्पति एतप्पगारे पडिं हे १, २, ३ इ० ला०। कप्पति संगारवयणे पडिं खे० जै० सं०॥ २०. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खेमू० सं० खं०॥

५६३. 'से सेवं वदंतं परो जेत्ता वदेज्जा-आउसो ! 'ति वा, भगिणी !
ति वा, आहरेत्तं वत्थं समणस्स दासामो, अविद्याइं वयं पच्छा वि अप्पणो
सयद्वाए पाणाइं भूताइं जीवाइं सत्ताइं समारंभ समुद्दिस्स जाव 'चेतेस्सामो ।
एतप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्मा तद्दप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो
५ पडिगाहेज्जा ।

५६४. 'सिया णं परो जेत्ता वदेज्जा-आउसो ! 'ति वा, भइणी ! ति
वा, आहरे एयं वत्थं सिणाणेण वा जाव आघंसित्ता वा पधंसित्ता वा समणस्स
णं दासामो । एतप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्मा से पुव्वामेव आलोएज्जा-
आउसो ! ति वा, भइणी ! ति वा, मा एतं तुंमं वत्थं सिणाणेण वा जाव
१० पधंसाहि वा, अभिकंखसि मे दातुं एमेव दलयाहि । से सेवं वदंतस्स परो
सिणाणेण वा जाव पधंसित्ता [वा ?] दलएज्जा । तद्दप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव
णो पडिगाहेज्जा ।

५६५. से^१ णं परो जेत्ता वदेज्जा - आउसो ! ति वा, भइणी ! ति वा, आहरे
एयं वत्थं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेत्ता वा पधोवेत्ता
१५ वा * सैमणस्स णं दासामो । एतप्पगारं निग्घोसं, तहेव, नवरं मा एयं तुमं
वत्थं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेहि वा पधोवेहि वा * ।
अभिकंखसि^२ मे दातुं सेसं तहेव जाव णो पडिगाहेज्जा ।

५६६. से णं परो जेत्ता वदेज्जा-आउसो ! ति, वा भइणी ! ति वा,

१. से णं परो खे० सं० खं० । से सेवं वदंतं से णं परो जै० । से सेवं वदंतं परो वदेज्जा इ० हे १
ला० । "तमेवं पुनरपि वदन्तं साधुं परो गृहस्थो नेताऽपरं भगिन्यादिकमाह्वय वदेत्" शी० ॥
२. ति हे १, २ ला० । ति वा भइणी ति हे ३ ॥ ३. आहरेत्तं खै० जै० हे १, २ इ० ॥
४. दाहामो सं० ॥ ५. चेयामो सं० ॥ ६. निसम्म खे० जै० सं० खं० विना । इयतां सू० ५६४ ॥
७. "सिया णमित्यादि, रयात् पर एवं वदेत्" शी० ॥ ८. ति हे १, २, ३ ला० ॥ ९. आहा^०
खे० जै० हे २, ३ ॥ १०. वा ४ जाव आ^० हे १, २, ३ ला० । वा ४ आ^० खे० खं० । वा आ^०
जै० । इयतां सू० ४९१ ॥ ११, १२. सिच्चए वा हे १, २ इ० ला० ॥ १३. भतिणी खं० ॥
१४. तुमं नास्ति खे० जै० ॥ १५. परो जेत्ता सि^० खं० ॥ १६. एज्जा वा हे २ ला० ॥ १७. सिया
णं हे १ । से यं खं० ॥ १८. भतिणी खं० ॥ १९. उच्छोलेत्ता वा पच्छोलेत्ता वा हे १ ।
उच्छोलेज्जा वा पधोएज्जा वा अभि^० खे० जैमू० सं० । "एकस्मिं धोवणं उच्छोलेण, पुणो पुणो
धोवणं पधोवणं" निशीथचूर्णं चतुर्दशोद्देशके पृ० ४६५ ॥ २०. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति
खे० जैमू० सं० खं० ॥ २१. वा उच्छोलेज्जा वा पधोएज्जा वा तेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छो^०
खं० ॥ २२. मे दातुं नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २३. आउसो भइणी आ^० हे १, २ ॥

आहरेते वत्थं कंदाणि वा जाँव हरियाणि वाँ विसोवेत्ता समणस्स णं दासामो ।
एतप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा निसम्मा जाव भइणी ! ति वा, मा एताणि तुमं कंदाणि
वा जाव विसोहेहि, णो खलु मे कप्पति एयप्पगारे वत्थे पडिगाँहत्तए ।

५६७. से सेव वंदंतस्स परो कंदाणि वा जाव विसोहेत्ता दलएज्जा । तह-
प्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा । ५

५६८. सिया से परो गेत्ता वत्थं निसिरेज्जा, से पुव्वामेव आलोएज्जा-
आउसो ! ति वा, भइणी ! ति वा, तुमं चैव णं संतियं वत्थं अंतोअंतेण पडि-
लेहिस्सामि । केवली वूया-आयाणमेयं । वत्थंते ओवद्धं सिया कुंडले वा गुणे वा
हिरणे वा सुवण्णे वा मणी वा जाव रतणावली वा पाणे वा वीए वा हरिते वा ।

अह भिक्खूणं पुव्वोवदिद्धाँ ४ जं पुव्वामेव वत्थं अंतोअंतेण पहिलेहेज्जा । १०

५६९. से भिक्खू वा २ से जं पुण वत्थं जाणेज्जा सअंदं जाँव संताणं
तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

५७०. से भिक्खू वा २ से जं पुण वत्थं जाणेज्जा अप्पंडं जाँव संता-
णगं अणलं अथिरं अधुवं आधारणिजं रोइजंतं णं रुच्चति, तहप्पगारं वत्थं
अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा । १५

५७१. से भिक्खू वा २ से जं पुण वत्थं जाणेज्जा अप्पंडं जाव संताणयं
अलं थिरं धुवं धारणिजं रोइजंतं रुच्चति, तहप्पगारं वत्थं फासुयं जाव पडिगाहेज्जा ।

१. आहाँ खे० जै० हे २, ३ ॥ २. जाव नास्ति हे १, २ इ० ला० ॥ ३. वा जाव वि० सं० ॥
४. ग्गाहेत्तए खे० जै० खं० । ग्गाहेत्ता इ० ॥ ५. प्रतिपु पाठाः—वत्थन्ते खे०) उबद्धं सं० खे० । वत्थेण ओवद्धं जै० । वत्थंतेण उबद्धं खं० । वत्थंतेण [ओ हे ३] वद्धे हे १, ३ ला० । वत्थंते वद्धे हे २ इ० । “यतस्तत्र किञ्चित् कुण्डलादिकमाभरणजातं वद्धं भवेत्” शी० ॥
६. “ट्ठा ४ जा[वि सं०] पुव्वा खे० जै० सं० । “पूर्वोपदिष्टमेतत् प्रतिज्ञादिकं यद् वल्लं प्रत्युपेक्ष्य गृह्णीयादिति” शी० ॥ ७. जाव वत्थं संताँ खेम० जै० । जाव ससंताणं हे १ । जाव सम्मत्ताणं हे ३ ॥ ८. “यावदल्पसन्तानकम्” शी० । एतदनुसारेण जाव अप्पसंताणगं इति पाठोऽत्र वृत्तिकृता सम्मतो भाति ॥ ९. “अणलं अपज्जतगं अथिरं दुव्वल्लं अधुवं पाडिहारियं आधारणिजं अलक्खणं, एतं चैव न रुच्चति” चू० । “अनलम् अशीष्टकार्यात्तमर्थं हीनादित्वात्, तथा अस्थिरं जीर्णम्, अधुवं स्वल्पकालानुज्ञापनात्, तथा आधारणीयम् अप्रगल्भप्रदेशखलनादि-कलङ्कादित्वात् । तदेवभूतमप्राप्त्यर्थं रोच्यमानं प्रत्यमानं वीर्यमानमपि वा दात्रा न रोचते, साधवे न कल्पत इत्यर्थः ।” शी० । “अणलमपज्जतं खल्ल, अथिर अददं वु होति णायव्वं । अधुवं च पाडिहारिय, अलक्खणमाधारणिजं तु ॥ ४६२६ ॥”—निर्वायमा० ॥ १०. नो हे १, २ इ० जै० । नो रोइज हे २ । न रोचइ हे ३ ॥ ११, १२. से तहँ हे १, २ इ० ला० ॥

५७२. से भिक्खू वा २ 'णो णवए मे वत्थे' 'त्ति कट्ठु णो बहुदेसिएण सिणाणेण वा जाव पधंसेज वा ।

५७३. से भिक्खू वा २ 'णो णवए मे वत्थे' 'त्ति कट्ठु णो बहुदेसिएण सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा जाव पओएजं वा ।

५७४. से भिक्खू वा २ 'दुब्भिगंधे मे वत्थे' 'त्ति कट्ठु णो बहुदेसिएण सिणाणेण वा तहेव सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा आलावओ ।

५७५. से भिक्खू वा २ अभिकंखेज्ज वत्थं आतावेत्तए वाँ पयावेत्तए वा, तहप्पगारं वत्थं णो अणंतरहिताए पुढवीए णो ससणिद्धाए जाव संताणए आतावेज्ज वा पयावेज्ज वा ।

५७६. से भिक्खू वा २ अभिकंखेज्जा वत्थं आतावेत्तए वाँ पयावेत्तए वा, तहप्पगारं वत्थं थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा उसुयालंसि वा कामजलंसि वा अण्णयरे वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाते दुब्बद्धे दुग्णिक्खत्ते अणिकंपे चलाचले णो आतावेज्ज वाँ पयावेज्ज वा ।

५७७. से भिक्खू वा २ अभिकंखेज्जा वत्थं आतावेत्तए वाँ पयावेत्तए वा,

१. ति खे० चू० ॥ २. "बहुदेश्येन ईषद् बहुना" शी० । "बहुदिवसपिठितं बहुदिवसितं, बहुदिवसितं बहुगं वा बहुदिवसितं, लोद्धादिणा सीतोदएण वा" चू०, एतद्गुसारेण बहुदिवसितेण वा इति पाठोऽत्र चूर्णिकृतमिष्टो भाति । "देसो नामं पसती तिप्प[स]ति, परेण वा वि बहुदेसो । कक्कादि अणाहारेण वा वि बहुदिवसवुत्थेण ॥ [निशीथभा० ४६४३], सुते बहुदेसेण वा पाठो बहुदेवसितेण वा । एक्का पसती दो वा तिग्णि वा पसतीतो देसो भण्णति, तिण्हं परेण बहुदेसो भण्णति । अणाहारादि कक्केण वा संवासितेण, एत्थ एगरातिसंवासितं पि बहुदेवसियं भजति ।" इति निशीथचूर्णौ चतुर्दशे उद्देशके पृ० ४६५ । "पडिक्खे देसिअं सत्त्वं, देसिअं ति आपत्ताद् वकारलोपे दैवसिकम्" इति आद्यप्रतिक्रमणसूत्रवृत्तौ पृ० ५ ॥ ३. "ए से वत्थे हे २, ३. १. ए वत्थे खे० जै० ॥ ४. त्ति कट्ठु नास्ति हे १, २ ॥ ५. 'ज्जा वा सं० खं० । 'ज्जा । हे १, २, ३. इ० ला० ॥ ६. दयता सू० ५७२, ५७३ ॥ ७. वा २ तह० खे० जै० सं० खं० ॥ ८. ससंता० हे १, २ जै० । ससंताणाय हे ३ इ० । दयतां सू० ३५३ ॥ ९. पाया० खे० जै० ॥ १०. वा २ तह० खे० जै० ॥ ११. "थूणा वेली । गिहेलुगं संमरो । उरु(१)सुयागं सवखलं मुसलं वा । कामब(ज?)लं प्हाणपीढं ।" चू० । "गिहेलुकाः सम्बरः, उसुयालं उदूखलम्, कामजलं स्नानपीठमिति" शी० । "थूणा उ होति वियली, गिहेलुओ उंवरो उ णायव्वो । उदूखलं उसुयालं, सिणाणपीढं तु कामजलं ॥"—निशीथभा० ४२६८ ॥ १२. दुब्बद्धे दुग्णि(नि हे १ इ०)क्खत्ते हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १३. वा नो पाया० खे० जै० । वा णो पया० हे १, ३ । दयतां सू० ५७७ ॥ १४. वा २ तह० हे १, ३ इ० जै० । वा तह० खे० सं० ॥

तहप्पगारं वत्थं कुंलियंसि वा भित्तिसि वा ^१सिलंसि वा लेलुंसि वा अण्णत्तरे वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाते जाव णो आतावेज्ज वा पयावेज्ज वा ।

५७८. से भिक्खू वा २ अभिक्खेज्ज वत्थं आतावेत्तए वा पयावेत्तए वा, तहप्पगारं वत्थं खंधंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा हम्मियतलंसि वा अण्णत्तरे वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाते जाव णो आतावेज्ज वा पयावेज्ज वा । ५

५७९. से तमादाए एंगंतमवक्कमेजा, २ [त्ता] अहे झामथंडिलंसि वा जाव अण्णत्तरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहियं २ पमज्जिय २ ततो संजयामेव वत्थं आतावेज्ज वा पयावेज्ज वा ।

५८०. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा २ सामगियं * ^{१३}जं सव्वड्ढेहिं सहितेहिं सदा जएज्जासि ति वेमि * । १०

॥ वत्थेस्सणाए पदमो उद्देसओ समत्तो ॥

[वीओ उद्देसओ]

५८१. से भिक्खू वा २ अद्देसणिज्जाइं वत्थाइं जाएज्जा, अद्देहापरिग्गहियाइं वत्थाइं धारेज्जा, णो धोएज्जा, णो रएज्जा, णो धोतरत्ताइं वत्थाइं धारेज्जा, अपलिउंचमाणे गामंतरेसु, ओमचेलिए । एतं खलु वत्थधारिस्स सामगियं । १५

५८२. से भिक्खू वा २ गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए पविसिउक्कामे सव्वं चीवरंमायाए गाहावतिकुलं पिंडवातपडियाए निक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा, एवं व्हिया ^{१४}विथारभूमिं वा विहारभूमिं वा गामाणुगामं वा दूजेज्जा ।

१. कुलियं कुडो दिग्घो लिसो घरे जि दिग्घा तो कुड्ढा । जे अंतिमपच्छिमा ताओ भिक्खीओ । सिला सिला एव । लेलु, लेटुओ । ” चू० । “कुलियं कुड्ढं तं जतो येव्वमवतरति । इयरा सह करमएण भिक्खी, न्हंणं वा तवी भिक्खी ।कुलियं तु होइ कुड्ढं भिक्खी तस्सेव गिरिनदीणं तु ।[भा० ४२७३] । ” इति निशीथचूर्णो त्रयोदश उद्देशके पृ० ३७९ ॥ २. सिलंसि वा नास्ति खे० जै० सं० ॥ ३. तरेसु वा खे० जै० खं० हे १, ३ ॥ ४. वा २ । खे० जै० । वा । खं० ॥ ५. वा तहं खे० ॥ ६. पासायंसि वा नास्ति सं० ॥ ७. तरंसि वा हे २ ॥ ८. वा पायां खे० । वा पातां जै० ॥ ९. य पमज्जिय ततो खे० खं० सं० ॥ १०. वत्थं नास्ति सं० ॥ ११. वा पायां खे० जै० ॥ १२. दइयतां स० ३३४ ॥ १३. एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० । “एतस्य भिक्षो सामग्र्यमिति” गी० ॥ १४. सणस्स खे० जै० सं० खं० ॥ १५. तुलना-स० २१४ ॥ १६. अधापरिग्गहियाति वत्थाति खं० ॥ १७. मादाय गाहावतिं चू० ॥ १८. चू० हे ३ विना-विथारभूमिं (मी हे १, २ ला०) वा गामां खे० जै० सं० खं० हे १, २ ला० । विहारभूमिं वा विथारभूमिं वा गामां इ० । “व्हिया विथारभूमिं वा विहारभूमिं वा गामाणुगामं” चू० । दइयता स० ३२८, ३४४, ३४५, ४६५, ४६६ ॥ १४

अह पुणेवं जाणेज्जा 'तिव्वदेसियं वा वासं वासमाणं पेहाए, जहा 'पिंडेसणाए, णवरं सव्वं चीवरमायाए ।

५८३. से एगतिओ मुहुत्तगं २ पांडिहारियं वत्थं जाएज्जा जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय २ उवाग-
५ च्छेज्जा, तहप्पगारं वत्थं णो अण्णणा गेण्हेज्जा, 'नो अन्नमन्नस्स देज्जा, नो पामिच्चं कुज्जा, णो वत्थेण वेंत्थं(त्थ ?)परिणामं करेज्जा, णो परं उवसंकमिता एवं वदेज्जा आउसंतो समणा ! अभिकंखसि वत्थं धारित्ते वा परिहरित्ते वा ? थिरं वा णं संतं णो पलिच्छिंदिय २ परिट्ठवेज्जा, तहप्पगारं वत्थं ससंधियं * तस्स

१. पुण एवं खं० ॥ २. "तिव्वदेसितं(त)गादिसु ण कप्पति" चू० ॥ ३. सू० ३४५। "से इत्यादि पिण्डैवणावक्षेयम्, नवरं तत्र सर्वमुपधिम् अत्र तु सर्वं चीवरमादायेति विशेषः" शी० ॥ ४. "मुहुत्तगं २ दिवसं अहोरतं पक्खं मासं जत्थियं वा कालं अन्नस्स साहुस्स पाण्डिहारियं गिण्हेतु आचरियपेसणेणं गतो एगाणिओ, सो तत्थ कज्जे समते वि अगिलाणे ण थ गिलाणकज्जेण एगाणी पंचाहा परेण त्रिप्पवसितं सद्धतणेणं, तेण उवधी उवहणाविओ, तं उवहयं जाणिऊणं उवधिसामिणा ण गिण्हियव्वं, ण अण्णेसिं दायव्वं, मज्झं उवहयं ति पामिच्चिजा वि नो, विपरिवट्ठ य नो अन्नं गेण्हेज्जा, णवरं ब्रूया-धारेहि परिट्ठराहि वा, ण पलिच्छिंदिय परिट्ठवेज्जा] थिरं संतं, ससंधियं, संधी नाम ओधी, तं बोलीणं तस्स खेव णिसिरिज्ज । एवं निग्घोसं सोळा माहट्ठाणेणं उवहणावितो, तं जाणितु तस्स वेत्तुं परिट्ठावेयव्वं" चू० । "से इत्यादि, स कथित साधुरपरं साधुं मुहूर्तादिकालोद्देशेन प्रातिहारिकं वन्नं याचेत्, याचित्वा चैकाक्येव ग्रामान्तरादौ गतः, तत्र चासावेकाहं यावत् पञ्चाहं बोधित्वाऽऽगतः । तस्य चैकाकित्वात् स्वपतो वल्लसुपहतम्, तच्च तथाविधं वन्नं तस्य समर्पयतोऽपि वल्लस्वामी न गृहीयात्, नापि गृहीत्वाऽन्यस्मै दद्यात्, नाप्युच्छिन्नं दद्याद् यथा 'गृहाणेदं त्वं, पुनः कतिभिरहोभिर्ममान्यद् दद्याः', नापि तदैव वल्लेण परिवर्तयेत्, न चापरं साधुमुपसंकम्यैतद् वधेत्, तद्यथा-आयुष्मन् श्रमण ! अमिकाङ्गुसि इच्छस्येवंभूतं वन्नं धारयितुं परिभोक्तुं वेति । यदि पुनरेकाकी कथिद् गच्छेत् तस्य तदुपहतं वन्नं समर्पयेत् । न 'स्थिरं' इदं सत् परिच्छिन्ध्य परिच्छिन्ध्य खण्डशः कृत्वा 'परिष्ठापयेत्' त्यजेत् । तथाप्रकारं वन्नं 'ससंधियं' ति उपहतं स्वतो वल्लस्वामी 'नास्वादयेत्' न परिमुजीत, अपि तु तस्यैवोपहन्तुः समर्पयेत्, अन्यस्य चैकाकिनो गन्तुः समर्पयेदिति । एवं बहुवचनेनापि नेयमिति । किञ्च-से इत्यादि, स भिज्जः कथिदेवं साध्या-चारमवगम्य ततोऽहमपि प्रातिहारिकं वन्नं मुहूर्तादिकालमुद्दिश्य याचित्वाऽन्यचैकाहादिना वासेनोपनिष्ठाभि, ततस्तद् वन्नं ममेव अविष्यतीत्येवं सातृस्थानं संस्पृशेत्, न चैतत् कुर्यादिति" शी० ॥ ५. पडिं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. "रिधं वीथिं वत्थं हे ३ जै० ॥ ७. दुवाहेण सं० ॥ ८. 'वत्थसिय खे० जै० सं० ॥ ९. अण्णणो सं० खं० ॥ १०. नो परं गिन्हाविज्जा इ० ॥ ११. तुलना-सू० ४२१, ४२९, ४७४, ५८४ ॥ १२. 'गारं ससंधियं वत्थं तस्स हे १, २, ३ इ० ला० । 'गारं वत्थं ससंधियं वत्थं तस्य जै० ॥ १३. इत आरभ्य विविधाः पाठाः प्रतिषु दृश्यन्ते, अतो वक्ष्यमाणानि टिप्पणानि टि० ४ मध्ये निर्दिष्टां वर्णां वृत्तिं च सम्यक् परिशील्य कः पाठः समीचीनतर इति श्रुधीभिः स्वयं निर्णेतव्यम् । १. एतदन्तर्गतपाठस्थाने खं० मध्ये 'तारो तहप्पगाराणि मुहुत्तगं २ से सोळा णिसम्मा इति पाठो दृश्यते, खे० मध्येऽपि

चेव निसिरेज्जा, 'नो णं सातिब्बेज्जा ।

से एगतिओ एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्मा 'जे भयंतारो तहप्पगाराणि वत्थाणि ससंधियाणि मुहुत्तं २ जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय २ उवागच्छंति, तहप्पगाराणि वत्थाणि नो अप्पणा गिण्हंति, नो अन्नमन्नस्स दलयंति, तं चेव जाव नो साइजंति,' ५
बहुवयणेण भाणियच्चं, से हंता अहमवि मुहुत्तं पाँडिहारियं वत्थं * जाइत्ता जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय २ उवागच्छिस्सामि, अविद्याइं एतं ममेव सिया, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा ।

५८४. से भिक्खू वा २ णो वण्णमंताइं वत्थाइं विवण्णाइं करेज्जा, * विवण्णाइं वण्णमंताइं ण करेज्जा, अण्णं वा वत्थं लभिस्सामि त्ति कट्ठु नो अण्णमण्णस्स देज्जा, १०
नो पामिच्चं कुज्जा, नो वत्थेण वत्थपरिणामं करेज्जा, नो परं उवसंकमित्तु * एवं

प्रायः पञ्चविंशत्यक्षरपरिमितं कश्चिन् पाठोऽत्रासीत्, किन्तु तं घृष्टा तत्स्थाने से हंता अहमवि मुहुत्तं पाँडिहारियं वत्थं इति पाठो लिखितो दृश्यते, हे ३ जै० मध्ये तस्स चेव निसिरेज्जा, न अन्नाणं साइज्जेज्जा, से एगतिओ एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्मा जे भयंतारो तहप्पगाराणि वत्थाणि मुहुत्तं २ से सोच्चा निसम्मा जायित्ता जाव एगाहेण..... वत्थं इति पाठो दृश्यते, तत्रापि जै० मध्ये कियन्ति अक्षराणि कथं लिखितानि तद् वक्ष्यमाणटिप्पणानुसारेण ज्ञेयम् । तस्स चेव निसिरेज्जा इत्यतः प्रभृति बहुवयणेण भाणियच्चं इति पर्वन्तः पाठः खेमू० मध्ये नास्ति, किन्तु पत्रस्याधोभागे केनचिच्छेदकेन खे० प्रती पुरित इत्यवश्यम् ॥

१. नो णं सातिब्बेज्जा से एगतिओ नास्ति हे २ ला० । नो अन्नाणं सा० हे १ । न अन्नाणं सा० हे ३ जै० । दृश्यतां पृ० २१० टि० ४ ॥ २. से एगतिओ नास्ति सं० । से एगजो खेसं० । दृश्यतां पृ० २१० टि० ४, १३ ॥ ३. ससंधियाणि नास्ति सं० खेमू० जै० खं०, दृश्यतां पृ० २१० टि० १२-१३ ॥ ४. दुवा० सं० ॥ ५. 'स्स अणुवयंति तं चेव हे १, २, ३ इ० ला० जै० । जै० मध्ये पूर्वं लिखितानि कानिचिदक्षराणि आच्छाद्य तत्स्थाने अणुवयंति..... अहमवि इति पाठो लिखितोऽस्तीति ज्ञेयम् ॥ ६. बहुवयणेण भासियच्चं इ० । बहुमाणेण भासियच्चं हे १, २, ३ जै० ला० ॥ ७. परिहा० हे १, २ ला० ॥ ८. एवं सं० ॥ ९. विवन्नाइं वा वच्चं हे १ । विवण्णाइं वण्णमंताइं करेज्जा खे० सं० हे २ इ० । * एतदन्तर्गतस्य विवण्णाइं..... उवसंकमित्तु इति पाठस्य स्थाने खे० मध्ये जै० मध्ये च 'मुहुत्तं २ पाँडिहारियं वत्थं जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय २ उवागच्छिस्सामि अविद्याइं एतं ममेव सिया माइट्ठाणं संफासे णो वदेज्जा' इति पाठो दृश्यते । खे० मध्येऽपीदृश एव पाठ आसीदिति भाति, यत्. कानिचिदक्षराणि घृष्टानि, कानिचित्तु निषिद्धानीति स्फुटं तत्र विलोक्यते । विवण्णाइं उवसंकमित्तु इति पाठ खे० जै० मध्ये पश्चात् केनचित् पुरित इत्यपि ज्ञेयम् ॥ १० वत्थं परिणामं सं० विना । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्, तथा सू० ४२१, ४२९, ४४४, ५८३ ॥ ११. कुज्जा खे० सं० ॥

वदेज्जा—आउसंतो सँमणा ! अमिकंखसि वत्थं चारित्तए वा परिहरित्तए वा ? थिरं वा णं संतं णो पलिछिंदिय २ परिड्वेज्जा, जँहा मेयं वत्थं पावगं पँरो मण्णइ, परं च णं अदत्तहाँरी पडिपहे पेहाए तस्स वत्थस्स णिदाणाय णो तेसिं भीओ उम्मगेणं गच्छेज्जा जाव अप्पुस्सुए जाव ततो संजयामेव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

५ ५८५. “से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुंण विहं जाणेज्जा—इमंसि खलु विहंसि बहवे आमोसगा वत्थपडियाए संपडिया[SS]गच्छेज्जा, णो तेसिं भीओ उम्मगेण गच्छेज्जा जाव गामाणुगामं दूइजेज्जा ।

५८६. से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से आमोसगा *संपडिया[SS]गच्छेज्जा, ते णं आमोसगा *एवं वदेज्जा आउसंतो समणा ! आदरेतं वत्थं, देहि, णिक्खिवाहि, जहा रियाँए, णाणत्तं वत्थपडियाए ।

५८७. “एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा २ सामगियं *जं सव्वेइहिं सहिएहिं सदा जएज्जासि ति भेमि* ।

॥ वत्थेसणा सँमत्ता ॥

१५

॥ पंचममध्ययनं समाप्तं ॥

१. प्रतिषु पाठाः—समणा अमिकंखसि मे वत्थं हे १, २, ३ इ० ला० खं० । समभिकंखसि वत्थं खे० जैमू० सं० । दृश्यतां सू० ५८३ ॥ २. जहा वेयं वत्थं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ३. परो मण्णइ परं च णं नास्ति हे १, २, इ० ला० । “पावगं णाम अचोक्खं मण्णति, अदत्तहारी आलावगा जहा रियाए । इति वल्लैषणा परिसमाप्ता ।” चू० ॥ ४. “हारी पहे च पेहाए सं० । “हारी [पडि जै०]पहे च पेहाए खे० जै० । “हारी पहे पेहाते इ० । तुलना—सू० ५१५ ॥ ५. निदाणे नो हे १, ३ ॥ ६. अप्पुस्सुए सं० हे १, २ ला० इ० । दृश्यतां सू० ४८२ ॥ ७. तुलना—सू० ५१६ ॥ ८. पुण बहुविधं जाणेज्जा खे० जै० खं० इ० ॥ ९. संपिडिया^० खे० सं० जै० हे ३ । संपडियागच्छेज्जा आगच्छेज्जा हे २ इ० ला० । संपिडिआगच्छेज्जा हे १ । दृश्यतां सू० ५१६, ५१७, ५८६ ॥ १०. “ज्जा जाव खेमू० जैमू० सं० इ० ॥ ११. खे० जै० दृश्यतां सू० ५१६, ५१७, ५८५ ॥ १२. आहारेहिं खे० जै० ॥ १३. दृश्यतां सू० ५१७ ॥ १४. वत्थं प^० खे० जै० सं० हे १ ॥ १५. एवं इ० । दृश्यतां सू० ३३४ ॥ १६. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० । “एतत् तस्य भिक्षोः सामग्र्यमिति ।” शी० ॥ १७. सम्मत्ता हे १, ३ इ० ला० ॥

छट्ठं अज्झयणं 'पाएसणा'

[पढमो उद्देसओ]

५८८. से भिक्खू वा २ अभिकंखेजा पायं एसित्ताए, से जं पुण पायं जाणेजा, तंजहा—लौउयपायं वा दासुपायं वा मट्ठियापायं वा, तहप्पगारं पायं ५
जे णिगंगे तरुणे जाव थिरसंघयणे से एगं पायं धारेजा, णो वितियं ।

५८९. से भिक्खू वा २ परं अद्धजोयणमेराए पायपंडियाए णो अमि-
संधारेजा गमणाए ॥

५९०. से भिक्खू वा २ से जं पुण पायं जाणेजा अस्सिपडियाए एगं साह-
म्मियं समुद्दिस्स पाणाइं जहा "पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा । पंचमो" वहवे १०
समण-माहण पणणिय २ तहेव ।

५९१. से भिक्खू वा २ अस्संजए भिक्खुपडियाए वहवे समण-माहण वत्थे-
सणाऽऽलावओ ।

५९२. से भिक्खू वा २ से जाइं पुण पायाइं जाणेजा विरुवरुवाइं महद्धण-

१. पादं खे० खं० ॥ २. पादं खे० जै० खं० ॥ ३. तंजहा नास्ति सं० ॥ ४. लाडतपाइं
खं० । कलाडपायं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ५. पादं खे० जै० खं० । पायं वा मट्ठियापायं
हे ३ इ० ॥ ६, ७. पादं खं० ॥ ८. पादं खे० जै० खं० इ० हे १, २ ॥ ९. मीयं खं० हे
१, २, ३ इ० ला० । तुलना-सू० ५५३ । "जतो द्रुतो भगियं—जे णिगंगे तरुणे बलवं से
एगं पायं धारेज्जा, णो वितियं ।" इति निगीयसूत्रे ऋषोदगोहेनके पृ० ४४१ । "तथा
कालम्—जे भिक्खू तरुणे बलवं जुवाणे से एगं पादं धारेज्ज" इति षोडशोहेनके पृ० १५७ ।
"तथा च आचारसूत्रम्—जे भिक्खू तरुणे जुगवं बलवं०० से एगं पायं धारेज्जा ।" बृहत्सं०
पृ० ११०९ ॥ १०. पंडियाए सं० । तुलना सू० ५५४ ॥ ११. पादं सं० विना । एवमग्रेऽपि
प्रायः सर्वत्र प्रायः सं० विना 'पाय' स्थाने 'पाद' गच्छः ॥ १२. द्दुत्ता सं० ३३१, ५५५ ॥
१३. द्दुत्ता सं० ३३२ [१], ५५५ ॥ १४. हुणा सं० खं० । एवमग्रेऽपि ॥ १५. जनेदं बोध्यम्
वहवे समणमाहण इति गच्छेन 'पिण्डेयणा' व्ययान्तरगतः [सू० ३३२ [२]] षष्ठ आलापक
आदौ सूच्यते, तदनन्तरम् अस्संजए भिक्खुपडियाए इत्यनेन 'वत्थेयणा' व्ययान्तरगतं ५५६ तमं
सूत्रमत्र विवक्षितम्, वत्थेयणाव्ययनेऽपि एष एव क्रमः, तथाविच एव च सूत्रपाठः । अत्र-तु भिन्नः
क्रमः, इति विभावनीयं सूचीभिः ॥

मोलाइं, तंजहा—अयपायाणि वा तउपायाणि वा तंवपायाणि वा सीसगपायाणि वा हिरण्णपायाणि वा सुवण्णपायाणि वा रीरियपायाणि वा हारपुडपायाणि वा मणि-काय-कंसपायाणि वा संख-सिंगपादाणि वा दंतपादाणि वा चेलपादाणि वा सेलपादाणि वा चम्मपायाणि वा, अण्णयराणि वा तहप्पगाराइं विरुवरूवाइं मह-
५ ऋणमोलाइं पायाइं अफासुयाइं जाव नो पडिगाहेज्जा ।

५९३. से भिक्खू वा २ से ज्जाइं पुण पायाइं जाणेज्जा विरुवरूवाइं महद्धण-
बंधणाइं, तंजहा—अयबंधणाणि वा जाव चम्मबंधणाणि वा, अण्णयराइं वा
तहप्पगाराइं महद्धणबंधणाइं अफासुयाइं जाव नो पडिगाहेज्जा ।

५९४. ईचेताइं आयतणाइं उवातिकम्म अह भिक्खू जाणेज्जा चउहिं
१० पडिमाहिं पायं एसित्तए ।

[१] तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से भिक्खू वा २ उदिसिय २ पायं
जाएज्जा, तंजहा—लाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा, तहप्पगारं पायं
सयं वा णं जाएज्जा जाव पडिगाहेज्जा । पढमा पडिमा ।

[२] अहावरा दोचा पडिमा—से भिक्खू वा २ पेहाए पायं जाएज्जा,
१५ तंजहा—गाहाँवई वा जाव कम्मकरी वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा, आउसो^१ ! ति
वा, भगिणी ! ति वा, दाहिसि मे एत्तो अण्णतरं पायं, तंजहा—लाउयपायं
वा^२ ३, तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाएज्जा जाव पडिगाहेज्जा । दोचा पडिमा ।

१. अयपात्ताणि हे १, २, ३ । “जे भिक्खू अयपायाणि वा तउयतंब-सीस-हिरण्ण-सुवण्ण-
रीरिया-हारउड-मणि-काय-कंस अंक-संख-वड्ढर-सिंग-दंत-सेल-चेल-चम्मपायाणि वा अण्णतराणि
वा तहप्पगाराणि पाताइं करेति” इति निशीथसूत्रे ११।१ ॥ २. सीसग-हिरण्ण-सुवण्ण-रीरिया-
हारपुड-मणि-काय-कंस-संखसिंग-दंत-चेल-सेलपायाणि वा चम्मपायाणि वा हे १, २, ३ इ०
ला० ॥ ३. “हारपुडं तिलोहिणं चैव पादं विहगिरिमादिणा यंसितुं(मादिणायं मितुं-प्र०)
कीरति । चम्मपादं चम्मकुत्तयो ।” वू० । “हारपुडपायं ति तिलोहपात्रमिति” शी० ।
“अयमाट्ठिया कंठा, हारपुडं णाम अयमाट्ठाः पात्रविशेषा मौक्तिकलताभिरुपशोभिताः”—
निशीथचू० ११।१ ॥ ४. संख-सिंग-दंत-सेलपायाणि वा चेलपायाणि वा चम्म^३ सं० ।
“मणिमादिद्या कंठा, मुक्ता सेलमयं, चेलमयं पसेवओ खलियं वा पडियाकारं कज्जड”—
निशीथचू० ११।१ ॥ ५. वा चेलपादाणि वा चम्म^४ खं० ॥ ६. वा अण्णयराइं तह^५ खे०
जै० सं० खं० ला० । वा तह^६ हे १, २ ॥ ७. यराणि इ० ॥ ८. इचेइयाइं इ० । तुलना—
सू० ५५५ ॥ ९. आयाणाइं खे० । आत्ताणाइं जै० ॥ १०. कम्म खे० जै० सं० खं० ॥
११. मट्टियापायं खे० जै० ॥ १२. जाणेज्जा सं० ॥ १३. वती जाव कम्म^७ खे० जै० खं० ।
“वई वा कम्म^८ सं० । वतिं वा जाव कम्मकरी वा इ० । तुलना—सू० ५५५ ॥ १४. ति
हे १, २, ३ ॥ १५. अत्र ३ इत्यनेन दारुपायं वा मट्टियापायं वा इति पाठो ज्ञेयः ॥

[३] अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा २ से जं पुण पायं जाणेज्जा संगतियं वा 'वेजयंतियं वा, तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाव पडिगाहेज्जा । तच्चा पडिमा ।

[४] अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा २ उज्झियधम्मियं पादं जाएज्जा जं चउण्णे वहवे सैमण-माहण जाव वणीमगा णावकंखंति, तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाएज्जा जाव पडिगाहेज्जा । चउत्था पडिमा । ५

५९५. इच्चेताणं चउण्हं पडिमाणं अण्णतरं पडिमं जहा 'पिंडेसणाए ।

५९६. से णं एताए एसणाए एसमाणं पासित्ता परो वदेज्जा—आउसंतो समणा ! एजासि तुमं मासेण वा जहा 'वत्येसणाए ।

५९७. से णं परो नेत्ता वदेज्जा—आउसो भइणी ! आहरेयं पायं, तेहेण वा घएण वा णवणीएण वा 'वसाए वा अन्मंगेत्ता वा तहेव, सिण्णाणादि तहेव, १० सीतोदगादि 'कंदीदि तहेव ।

५९८. से णं परो नेत्ता वदेज्जा—आउसंतो समणा ! मुहुत्तंगं २ अच्छाहि जाव ताव अम्हे असणं वा ४ उवक्रेसु वा उवक्खडेसु वा, तो ते वयं आउसो ! सपाणं समोयणं 'पडिग्गहं दासामो, तुच्छए पडिग्गहए दिण्णे समणस्स णो सुहु

१. वेजयंतियं खे० जै० । “संगतियं मत्तओ, वेजयंतियं पडिग्गहओ । अहवा संगतियं वे पादा वारावारणं वाहेति तिणि वा, तत्येगं देति जत्थ पवणणदोसो नत्थि । वेजयंतियं णाम जत्थ अन्मरहियस्स रायादिणो उस्सवे कालकिञ्चै वा भजिया हुं वा छोडु गिज्जति” वू० । “संगहयं ति दातु स्वाजिकं परिमुक्तप्रायम्, वेजयंतियं ति द्वित्रेषु पात्रेषु पर्यायेणोपभुज्यमानं पात्रं याचेत” शी० ॥ २. धम्मं पादं हे १, २, ३ ला० । धम्मियं जाएज्जा खे० जै० सं० ॥ ३. समण जाव खे० जै० सं० खं० ॥ ४. गारं सयं खे० जै० खं० ॥ ५. सू० ४१० ॥ ६. माणं [परो खेसं०] पास नेत्ता वदेज्जा खे० जै० खं० । माणं पासित्ता वदेज्जा सं० । माणं परो पासित्ता वदेज्जा इ० । “से णमित्थादि, एतथा अनन्तरोक्तया पात्रैषणया पात्रमन्विपन्तं साधुं प्रदय परो वृत्तात्” शी० ॥ ७. दयतां सू० ५६१ ॥ ८. सो चि वा मइणि चि वा हे ३ ॥ ९. आहरेयं खे० हे २ । दयतां सू० ५६३ ॥ १०. वसाए वा नास्ति खे० जैमू० । दयतां सू० ४२१ । तुलना —“जे भिक्खू 'नो नवए मे परिग्गहे लदे' ति कहु तेहेण वा घएण वा णवणीएण वा वसाए वा मक्खेज्जा वा भिल्लिगेज्जा वा” —निशीथसू० १४।१२ ॥ ११. ण्हाणादि सं० । दयतां सू० ५६४ ॥ १२. कंदगादि हे १, २, ३ ला० । दयतां सू० ५६५, ५६६ ॥ १३. त्तगं २ जाव ताव खे० जै० सं० खं० । “मुहुत्तंगं तिष्ठ त्वं यावदशनादिकं कृत्वा पात्रं सुत्वा ददासि” शी० ॥ १४. प्रतिपु पाठः—उवक्रेसु वा उवक्खडेसु वा हे १, २, ३ इ० ला० खं० । उवक्खडेसु वा खे० । उवक्खडेसु वा सं० जै० ॥ १५. गह खे० जै० सं० ॥ १६. गह खं० इ० । गए सं० ॥

णो साहु भवति । से पुव्वामेव अलोएज्जा-आउसो ! ति वा, भइणी ! ति वा, णो खलु मे कप्पति आधाकम्मिए असणे वा ४ भोत्तए वा पायए वा, मा उवक्खेहि, मा उवक्खडेहि, अभिक्खंसि मे दाउं एमेव दल्याहि । से सेवं वंदतस्स परो असणं वा ४ उवक्खेत्ता उवक्खडेत्ता सपाणं समोयणं पडिग्गहं दलएज्जा, तह-

५ प्पगारं पडिग्गहं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

५१९. सिया परो नेत्ता पडिग्गहं णिसिरेज्जा, से पुव्वामेव आलोएज्जा-आउसो ! ति वा, भइणी ! ति वा, तुमं चेव णं संतियं पडिग्गहं अंतोअंतेणं पडिलेहिस्सामि । केवली बूया-आयाणमेयं, अंतो पडिग्गहंसि पाणाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा ४ जं पुव्वामेव पडिग्गहं

१० अंतोअंतेणं पडिलेहेज्जा ।

६०० सजंडादी सव्वे आलावगा जहा वंत्थेसणाए, णाणत्तं "तेल्लेण वा घएण वा णवणीएण वा वसाए वा सिणाणादि जाव अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिल्लंसि पडिलेहिय २ पमजिय २ ततो संजयामेव अमज्जेज्जा वा [जाव पयावेज्जा वा] ।

६०१. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं * १५ जं

१५ सव्वडेहिं सहितेहिं सदा जएज्जासि ति भेमि * ।

॥ पात्रैवणायां प्रथम उद्देशकः समाप्तः ॥

[वीओ उद्देशओ]

६०२. से भिक्खू वा २ गाहावड्कुलं पिंडवातपडियाए पविसमाणे पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहं, अवहट्ठु पाणे, पमजिय रयं, ततो संजयामेव गाहावड्कुलं

१. णो नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २. त्ति खं० सं० विना ॥ ३. मा उवक्खडेहि नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ ४. ग्गहं इ० ॥ ५. परो उवक्खेत्ता खे० जै० सं० खं० ॥ ६. ग्गहं हे ३ इ० ॥ ७. ग्गहं इ० ॥ ८. ग्गहंसि हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ९. इयतां सू० ५६७ ॥ १०. इयतां सू० ५६९-५७९ ॥ ११. सू० ५९७ ॥ १२. आसज्जा । खं० । इयतां सू० ६०४, ३५३, ५७९ ॥ १३. अह भिक्खुस्स वा खं० । इयतां सू० ३३४ ॥ १४. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति हे १, २ इ० ला० ॥ १५. पविट्ठे समाणे खं० चू० । "गाहावड्कुलं पविट्ठे पेहाए पडिलेहि, पडिग्गहि(ह)यावो अवहट्ठु पाणे अवणेतु, रयं पमजिय" चू० । "से इत्यादि, स भिक्खुगृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिजया प्रविशन् पूर्वमेव प्रत्युपेक्ष्य पतद्ग्रहम्, तत्र च यदि प्राणिनः पश्येत् ततस्तान् आहृत्य निष्कृष्य (निष्कृत्य - प्र०) त्यक्त्वेत्यर्थः तथा प्रमृज्य च रजः, ततः संयत एव गृहपतिकुलं प्रविशेद्वा निष्कायेद्वा" शी० ॥

पिंडवातपडियाए णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा । केवली बूया—आयाणमेयं । अंतो पडिग्गहगंसि पाणे वा चीए वा रूए वा परियावजेज्जा, अह भिक्खूणं पुब्बोवदिद्वा ४ जं पुब्बामेव पेहाए पडिग्गहं, अवहद्दु पाणे, पमज्जिय रयं, ततो संजयामेव गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा ।

६०३. से भिक्खू वा २ गाहावति जाव समाणे सिया से परो आहद्दु ५
अंतो पडिग्गहगंसि सीओदगं पॅरिभाएत्ता णीहद्दु दलएत्ता, तहप्पगारं पडिग्गहगं परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा । से य आहच्च पडिग्गाहिए सिंया, खिप्पामेव उदगंसि साहरेज्जा, सपडिग्गहर्मायाए वं णं परिड्वेज्जा, ससणिद्धाए वं णं भूमीए नियमेज्जा ।

६०४. से भिक्खू वा २ उदउल्लं वा ससणिद्धं वा पडिग्गहं णो आमजेज्ज १०
वा जीव पयावेज्ज वा । अह पुणेवं जाणेत्ता विगदोदए मे पडिग्गहए छिण्ण-सिणेहे, तहप्पगारं पडिग्गहं ततो संजयामेव आमजेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा ।

६०५. से भिक्खू वा २ गाहावतिकुलं पविसित्तुकामे सपडिग्गहमायाए गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा, एवं वहिया विचारभूमी

१. रए वा नास्ति खे० जै० । हरिए वा सं० । तुलना—सू० ५६८, ६०३ । “अन्तः मध्ये पतद्ग्रहकस्य प्राणिनो द्वीन्द्रियादयः तथा वीजानि रजो वा पर्यापचेरन् भवेयुः” शी० ॥
२. पविसेज्ज वा निक्खमेज्ज वा हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ३. अमिहद्दु खे० जै० खं० हे ३ । “गृहान्तः मध्ये एवापरस्मिन् पतद्गृहे स्वकीये भाजने आहृत्य शीतोदकं परिभा(भ-प्र०)ज्य विभागीकृत्य णीहद्दु ति निःसार्य दद्यात्” शी० ॥ ४. “परियाभाएत्ता ति छुमिपु, पडिग्गहं परहत्थगर्थं ण गेहेज्जा । आहच्च गहिस्से गिहत्थो एस चेव उदए जत्ति परिसहा(साह)रति, लद्धं । अण्णत्थ वा उपएह (?) अन्नहिं भाणे पक्खिवति ।” चू० । “स साधुस्तथाप्रकारं शीतोदकं परहस्तगतं परपात्रगतं वाऽप्राञ्जकमिति मत्वा न प्रतिगृहीयात्” शी० ॥ ५. ग्गहगंसि हे १, २ इ० ॥ ६. तुलना—सू० ३२४ ॥ ७. सिया से खिप्पां हे १, ३ ॥ ८. माताए एवं परिं खे० जै० । “माताए वं णं वा पाठः” खेति० । “मायाए एव परिं हे १ ॥ ९. व ण भू० हे १ ॥ १०. वा पडिं सं० ॥ ११. ग्गहगं इ० । “उदउल्लससणिद्धं पडिग्गहं आमज्ज पमज्ज अंतो सल्लिहति, वारिं णिल्लिहति, उव्वलेति, उव्वट्ठेति, आयावेज्ज, पतावेज्ज । इति पात्रेपणा समाप्ता ।” चू० ॥ १२. वा २ । अह खे० जै० सं० खं० । एतदनुसारेण वा पमजेज्ज वा इति पाठोऽत्र भवेत्, तथापि अत्रैव वक्ष्यमाणपाठानुसारेण टि० ११ अनुसारेण च वा जाव पयावेज्ज वा इति प्रत्यन्तरस्य पाठः मूले स्वीकृतोऽस्माभिः । वा पमजेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा अह इ० ॥ १३. हस्यतां सू० ३५३ ॥ १४. विगदोदए इ० । वियडोदए हे १, ३ ला० । तुलना—सू० ४९१ ॥ १५. सित्तुकामे खे० जै० । सित्तुकामे हे १, २, ३ ला० खं० ॥ १६. विचारभूमी [विहार-भूमी सं०] वा गां खे० जै० सं० खं० । तुलना—सू० ५८२ । विचारभूमिं वा गां हे १ ॥

वा विहारभूमिं वा गामाणुगामं [वा] दूइजेज्जा, तिव्वेदेसियांदि जहा ^१भितियाए
वत्थेसणाए, णवरं एत्थ पडिग्गहो ।

६०६. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं* ^२जं
सव्वेद्वेहिं सहितेहिं सदा जएज्जासि ति वेमि * ।

५

॥ पापसणा समत्ता । षष्ठमध्ययनम् ॥

१. ^१या जहा हे १, २ इ० ॥ २. बीतीयाए खे० जैमू० । बीयाए हे १, २, ३ इ० ला० । सू०
५८२ ॥ ३. ^२गहलो हे २, ३ इ० ला० । ^३गहते हे १ ॥ ४. एव्वं इ० । दइयतां सू० ३३४ ॥
५. * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति हे १, २, ३ ला० ॥ ६. एसणा संमत्ता हे १, २ ला० ॥

सत्तमं अज्झयणं 'ओग्गहपडिमा'

[पढमो उद्देसओ]

६०७. समणे भविस्सामि अणगारे अक्किचणे अपुत्ते अपस्स पैरदत्तंभोई पावं ५
कम्मं णो करिस्सामि ति समुट्ठाए सव्वं मंते ! अदिण्णादाणं पच्चक्खामि, से
अणुपविसित्ता गांमं वा जाव रायहाणिं वा णेव सयं अदिण्णं गेण्हेज्जा, "णेवऽण्णेणं
अदिण्णं गेण्हावेज्जा, "णेवऽण्णं अदिण्णं गेण्हंतं पि समणुजाणेज्जा, "जेहिं वि
सद्धिं संपव्वइए तेसिंऽपियेइं छंतयं वा "डंडगं वा मत्तयं वा जाव चम्मच्छेयणं
वा तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुण्णविय अपडिलेहिय अपमज्जिय णोगिण्हेज्ज वा
पगिण्हेज्ज वा, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुण्णविय पडिलेहिय पमज्जिय तओ १०
संजयामेव ओगिण्हेज्ज वा पैगिण्हेज्ज वा ।

६०८. से आंगंतारेसु वा ४ अणुवैही उग्गहं जाएज्जा, जे तत्थ ईसरे जे
तत्थ सैमाद्विहाए ते उग्गहं अणुण्णवेज्जा—कामं खलु आउसो ! अहालंदं अहा-
परिणायं वसामो, जाव आउसो, जाव आउसंतस्स उग्गहे, जाव साहम्मिया,

१. "समणा भविस्सामो अक्किचणा, दन्वे अपुत्ता अपस्स, भावे अकोहा, गरीयतरः परिग्रह
इति कृत्वा आदौ परिगृह्यगृहणं । पापं हिंसादि, सेसरक्षणार्थाय उग्गहो वणिज्जति सव्वं अदिग्गा-
हाणं पच्चक्खामि । तं कहिं गामे नगरे वा, लोइयं गतं । लोउत्तरं डंडगादि, छत्तगं, देसं पडुक्क
जहा कौक्येसु, णिव्वंता सत्ता णाउल्लिंति डंडएण सन्नाभूमी गच्छंतो अप्पणो अविस्संतो अणुजवेत्ता
णेति संघागा(रा)मादिस्स वा अणुजवेति । ओगिण्हति एक्कसि पगिण्हति पुणो पुणो" चू० ।
तुलना—"समणा भविस्सामो अणगारा अक्किचणा अपुत्ता अपस्स परदत्तंभोइणो भिक्खुणो पावं
कम्मं नो करिस्सामो समुट्ठाए" इति सूत्रकृतान्ते २ । १ ॥ २. परमत्तं खं० ॥ ३. "भोगी इ० ॥
४. "स्सामीति हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ५. णेवण्णेहिं खे० जै० सं० ॥ ६. णेवण्णे खे० सं०
खं० । णेवण्णेहिं जै० ॥ ७. गेण्हंतमपि खे० जै० खं० । गेण्हंतमपि सं० ॥ ८. जेहिं सद्धिं
सं० । "यैवां साधुभिः सार्धं सम्यक् प्रव्रजितः" श्री० ॥ ९. "थाइं भिक्खु (भिक्खुं हे २,
भिक्ख इ०) छत्तयं हे, १, २, ३ इ० ला० ॥ १०. छत्तं वा खे० जै० खं० ॥ ११. डंडगं वा
नास्ति खे० जै० सं० खं० । दइयतां सु० ४४४ ॥ १२. अणुण्णविय खं० हे ३ ॥ १३. पगि-
ण्हेज्ज वा नास्ति सं० हे १, २ ला० ॥ १४. दइयतां सु० ३७४ । "से आंगंतारेसु वा
आरामागारेसु वा इस्सरो राया भोइओ जाव सामाइओ । समाधिट्ठाए पभुसंदिट्ठो गहवत्तिमादी"
चू० ॥ १५. "वीयि खे० जै० खं० ॥ १६. समद्विहा(द्व सं०)ए सं० हे २ । दइयतां सु०
४४५ ॥

एत्ताव ताव उग्गहं गिण्हिस्सामो, तेण परं विहरिस्सामो ।

६०९. से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि ? जे तत्थ साहम्मिया संभोइया समणुण्णा उवागच्छेज्जा जे तेण सयमेसित्तए असणे वा ४ तेण ते साहम्मिया संभोइया समणुण्णा उवणिमंतेज्जा, जो चेव णं परंपडियाए ओगिज्झिय ५ २ उवणिमंतेज्जा ।

६१०. से आगंतारेसु वा जाव से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि ? जे तत्थ साहम्मिया अण्णसंभोइया समणुण्णा उवागच्छेज्जा जे तेण सयमेसित्तए पीढे वा फलए वा सेज्जासंथारए वा तेण ते साहम्मिए अण्णसंभोइए समणुण्णे उवणिमंतेज्जा, जो चेव णं परंपडियाए ओगिण्हिय २ उवणिमंतेज्जा ।

१० ६११. से आगंतारेसु वा जाव से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि ? जे तत्थ गाहावतीण वा गाहावतिपुत्ताण वा सूई वा पिप्पलए वा कण्णसोहणए वा णहच्छेदणए वा तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए पीडिहारियं जाइत्ता जो अण्णमण्णस्स देज्ज वा अणुपदेज्ज वा, सयं करणिज्जं ति कट्ठु से त्तामादाए तत्थ

१. दइयतां सू० ४४५ ॥ २. उग्गहं गिण्हिं खं० हे २ ला० ॥ ३. “समणुण्णो, ण तेण समं असंखणं, ण वा एगल्लविहारी, परवेयावडिया परसंतिएणं” चू० । “समनोज्ञा उबुत्तविहारिण उपागच्छेयुः, ते चैवंभूता ये तेनेव साधुना परलोकार्थिना स्वयमेवित्तव्याः, ते च स्वयमेवागता भवेयुः, तांश्चाशनादिना स्वयमाहतेन स साधुरपनिमन्त्रयेत्,न चैव परवडियाए सि, परानीतं यदशनादि तद् मृशम् ‘अवगृह्य’ आश्रित्य नोपनिमन्त्रयेत्” शी० ॥ ४. उवणं खे० जै० खं० ॥ ५. प्रतिषु पाठाः—‘मेसित्ताए खं० । दइयतां सू० ६१० । ‘मेसित्ताए खे० जै० । ‘मेसित्ताते सं० । ‘मेसिय(या हे १)ए हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. असणं वा हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ७. ते नास्ति सं० हे १, २ ला० ॥ ८. उव नास्ति हे १, २ ला० । दइयतां सू० ६१० टि० १७ ॥ ९. परवेयावडियाते इ० चू० । दइयतां सू० ६०९ टि० ३ सू० ६१० टि० १६ ॥ १०. उगिज्झिय खे० जै० । अत्र ओगिज्झिय २ इत्ययं ओगिज्झिय पगिज्झिय इत्यर्थो भाति । टि० १७ अनुसारेण तु ओगिज्झिय ओगिज्झिय इत्यपि भवेत् । दइयता टि० १७ ॥ ११. ‘मेसिय(या हे १)ए हे १, २, ३ ला० । ‘मेवेसियत्ते इ० । दइयता सू० ६०९ ॥ १२. पीढं वा खे० जै० खं० । पीढं वा फलमं वा सं० ॥ १३. सेज्जाए वा संथां खे० जै० खं० । सेज्जाए वा संथारएण वा सं० । “अण्णसंभोइए पीडण वा फलएण वा सेज्जासंथारएण वा उवणिमंतेज्ज” चू० ॥ १४. ‘म्मियाए हे १, २ ला० ॥ १५. समणुजे वा उवं इ० ॥ १६. परवेयावडियाते इ० । दइयतां सू० ६०९ टि० ३, ९ ॥ १७. उगिज्झिय २ जै० । ओगिण्हिय २ सं० ला० । उगिण्हिय उनिमंतेज्जा हे १ । उगिण्हिय णिमंतेज्जा इ० । उगिण्हिय उगिण्हिय निमंतेज्जा हे २, ३ । दइयतां सू० ६०९ टि० ८, १० ॥ १८. जे ते गाहां इ० ॥ १९. पाडिं इ० ॥

गच्छेज्जा, २ [ता] पुव्वामेव उत्ताणए हत्ये कट्ठु भूमीए वा ठवेत्ता इमं खलु इमं खलु त्ति आलोएज्जा, णो चेव णं सयं पाणिणा परपार्णिसि पञ्चप्पिणेज्जा ।

६१२. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा अणंतरहिताए पुढवीए ससणिद्धाए पुढवीए जाव संताणए, तहप्पगारे उग्गहं णो ओगिण्हेज्ज वा २ ।

६१३. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा थूणंसि वां ४ जाव ५ तहप्पगारे अंतलिक्खजाते दुब्बद्धे जाव णो उग्गहं ओगिण्हेज्ज वा २ ।

६१४. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा कुलियंसि वां ४ जाव नो [उग्गहं] ओगिण्हेज्ज वा २ ।

६१५. से भिक्खू वा २ [से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा] खंधंसि वां ६, अण्णतरे वा तहप्पगारे जाव णो उग्गहं ओगिण्हेज्ज वा २ ।

१०

६१६. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा सौंगारियं सागणियं सउदयं सइत्थि सखुड्डं सपसुभत्तपाणं णो पण्णस्स ^{११}णिकखम-पवेस जाव धम्माणु-ओगर्चिताए, सेवं णच्चा तहप्पगारे उवस्सए सौंगारिए जाव सखुड्डपसुभत्तपाणे नो उग्गहं ओगिण्हेज्ज वा २ ।

६१७. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा गाहावतिकुलस्स मज्झमज्जेणं गंतुं ^{१२}पथे(वत्थए) पडिबद्धं वा, णो पण्णस्स जाव, से एवं णच्चा तहप्पगारे उवस्सए णो उग्गहं ओगिण्हेज्ज वा २ ।

१५

६१८. से भिक्खू वा २ से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा — इह खलु गाहावती

१. इमं खलु त्ति खे० जै० सं० खं० । इमं खलु त्ति २ खेसं० ॥ २. दइयतां सू० ३५३॥
 ३. ए जाव संताणए खं० ॥ ४. णोगिण्हेज्ज खे० जै० सं० खं० । दइयतां सू० ६०७॥
 ५. दइयतां सू० ५७६॥ ६. दइयतां सू० ५७६॥ ७. उग्गहं नास्ति खे० जै० सं० ॥ ८. दइयतां सू० ५७७॥ ९. से ज्ञं पुण उग्गहं जाणेज्जा नास्ति हे १ विना ॥ १०. इ० विना-वा फु अण्ण^० खे० जै० खं० । वा फु अण्ण^० सं० । वा अज्झयरे हे १, २, ३ ला० । 'फु-फु' दइयत्तरयो. ६ इल्लयं । दइयतां सू० ३६५॥ ११. ससागा^० खेमू० जैमू० खं० विना । दइयतां सू० ४२०॥ १२. हे २ विना-सइत्थि सखुड्डं सपसु सभत्तपाणं हे १, ३ ला० । सइत्थिस-खुड्डपसुभत्तपाणं खे० जैमू० सं० खं० । दइयतां सू० ४२०॥ १३. निक्खसेज्जा एवं धम्माणुजोग^० हे १, २ इ० ला० । दइयतां सू० ३४८॥ १४. ससागा^० खेमू० जै० खं० विना ॥ १५. पंथ पडि^० सं० । इदमत्र ध्येयम्-गंतुं वत्थए इति पाठोऽत्र छुद्धः प्रतीयते, दइयतां सू० ४४८॥ १६. सू० ३४८॥ १७. उग्गहं गिण्हेज्ज इ० हे ३ । उग्गहं उवगिण्हेज्ज खं० ॥ १८. वत्ति खे० जै० खं० ॥

वा जाव कम्मकरीओ वा अन्नमंजं अक्कोसंति वा तद्देव तेह्मादि सिणाणादि सीओदगवियडादि णिगिणा ठिता जहा सेज्जाए आलावगा, णवरं उग्गहवत्तव्वता ।

६१९. से भिक्खू वा २ से जं पुण उग्गहं जाणेज्जा आइण्णं सलेक्खं णो पण्णस्स णिक्खमपवेसाउ(ए) जाव चिंताए, तद्दप्पगारे उवस्सए णो उग्गहं
५ ओगिण्हेज्ज वा २ ।

६२०. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं जं सव्वहेहिं [समिते सहिते सदा जएज्जासि ति वेमि] ।

॥ उग्गहपडिमाए पढमो उद्देसओ समत्तो ॥

[बीओ उद्देसओ]

१० ६२१. से आगतारेसु वा ४ अणुवीई उग्गहं जाएज्जा । "जे तत्थ ईसरे जे समाधिद्वाए ते उग्गहं अणुणवित्ता(ज्जा) — कामं खलु आउसो ! अहालंढं अहा-परिणातं वसामो, जाव आउसो, जाव आउसंतस्स उग्गहे, जाव साहम्मिया, एताव उग्गहं ओगिणिहस्सामो, तेण परं विहरिस्सामो ।

१५ ६२२. "से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि ? जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा दंडए वा छत्तए वा जाव चम्मछेदणए वा तं णो अंतोहिंतो बाहिं

१. "मन्नमक्को" सं० ॥ २. णिगिणा दि वा सं० ला० । णिगिणा ति वा खे० । दइयतां सू० ४५३ ॥
३. सू० ४५०-४५३ ॥ ४. "वत्तव्वा" सं० । "वत्तंवा" खे० जै० ॥ ५. प्रतिष्ठ पाठाः—
आइण्णसलेक्खं खं० । आइण्णसलेक्खं(क्खे हे १, क्ख हे २) सं० ला० हे १, २ । आइजं
सलेक्ख हे २ । आइण्णसलेक्खं इ० । आइजलेक्खं खे० जै० । दइयतां सू० ४५४ ॥ ६. प्रतिष्ठ
पाठाः—पण्णस्स णिक्खमपवेसाउ जाव चिंता तद्द^० खे० जै० सं० खं० । पण्णस्स भिक्खं प जाव
चिंताए तद्द^० इ० । पण्णस्स जाव चिंता तद्द^० हे १, २, ३ ला० । दइयतां सू० ३४८ ॥ ७. एवं
इ० । दइयतां सू० ३३४ ॥ ८. जं सव्वहेहिं नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० । दइयतां सू० ५०३ ॥
९. "वीसी" खे० जै० खं० । तुल्ला—सू० ६०८ ॥ १०. जाणेज्जा खं० हे ३ ॥ ११. से तत्थ
खे० जै० खं० ॥ १२. दइयतां सू० ६०८ ॥ १३. आहा^० खे० ॥ १४. उग्गहे नास्ति खे० जै०
सं० ॥ १५. एत्ता ताव हे ३ । दइयतां सू० ४४५ ॥ १६. से यं पुण हे २ इ० । सेयं पडिणीयं
करेज्जा ला० ॥ १७. वा छत्तए वा खे० सं० हे २ इ० । वा छत्तएण वा खं० । "उग्गहे य
दव्व(व-प्र०)क्षेपं । से आगतारेसु वा आरामागारेसु वा ४ पुव्वमणियं उ भण्णति किं पुण
तत्थोग्गहे । सम(भा-प्र०)णा पंच, माहणा धीयारा । दंडए वा छत्तए वा, वावाव्वाद् गृहस्थाण
वा किंचि उवगरणं । णो अंतोहिंतो बाहिं णीणिज्जा, सुतां वा ण उद्देवेति, उद्देहिं अग्गहेहि एस वसही
लद्धा, ण तेसिं अपत्तियं करेज्जा ।" चू० । "यत् तत्र अमण-ब्राह्मणादीनां छत्राद्युपकरणजातं
तज्जैवाभ्यन्तरतो बहिर्निष्क्रामयेत् नापि ततोऽभ्यन्तरं प्रवेशयेत्" शी० । दइयतां सू० ४४४ ॥

णीजेला, वहियाओ वां णो अंतो पैवेसेला, सुत्तं वा ण पडिचोहेला, णो तेसिं किंचि वि अँप्पत्तिं पडिणीयं करेला ।

६२३. से भिक्खू वा २ अभिकंखेला अंचवणं उवागाच्छित्तए । जे तत्थ ईसरे जे तत्थ सँमाहिद्धाए ते उग्गहं अणुजाणावेला — कामं खलु जाँव विहरिस्सामो ।

से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि ? अह भिक्खू इच्छेला अंचं ५
भोत्तए वा [पायए वा] । से जं पुण अंचं जाणेला सअंडं जाव संताणगं तहप्पगारं अंचं अफासुयं जाव णो पडिगाहेला ।

६२४. से भिक्खू वा २ से जं पुण अंचं जाणेला अप्पंडं जाव संताणगं अतिरिच्छछिणं अचोच्छिणं अफासुगं जाव णो पडिगाहेला ।

६२५. से भिक्खू वा २ से जं पुण अंचं जाणेला अप्पंडं जाव संताणगं १०
तिरिच्छछिणं चोच्छिणं फासुगं जाव पडिगाहेला ।

६२६. से भिक्खू वा २ अभिकंखेला अंचंभित्तं वा अंचपेसियं वा अंच-

१. वा णं अंतो जो प^० हे २ इ० ॥ २. पवि^० खे० सं० खं० ॥ ३. णो सुत्तं वा णं पडि^० हे १, ३ ॥ ४. अपत्तिं सं० हे १, ३ । अपत्तिं पडणीयं खे० जै० । “अप्पत्तिं ति मनसः पीडाम्, तथा प्रत्यनीकतां प्रतिकूलता न विदध्यादिति” शी० ॥ ५. समहिद्धिपु सं० ॥ ६. सू० ६०८ ॥ ७. भोत्तए से खे० जै० खं० इ० । भोत्तए वा से हे १, २, ३ ला० जै०, यद्यपि पाठो गृह्यते तर्हि भोत्तए वा पायए वा इति पूर्णः पाठो ज्ञेयः, दृश्यतां सू० ६२६, ६२९ ॥ ८. संताणं हे १, २, ३ इ० ला० । “साण्डं ससन्तानकमप्राप्तकम्, ...अल्पाण्डसल्पसन्तानकम्” शी० । “अंचवणे ण वदति, दास्यअट्ठिमादी दोसा, कारणे ओसहकजे सहो मग्गिओ भणति—भगवं अचवणे द्वाह, कस्स वि गणेषु चैव णस्सति वाही, जहा रसवइए गिलाणो, जहा वा हरीडइए गणेषु विरिच्चति हेमयाए कलं । सअडमादी ण कप्पति, अप्पंडादी कप्पति” चू० । दृश्यतां सू० ३२४ ॥ ९. “भत्तगं अद्धं, पेसी चउभागो, चोदुगं छल्लि, मोयगं गिरो, अंचसालो कौक्कण्ड अतिरिच्छछिओ चकल्लिओ, चोच्छिओ जीवेण” चू० । “अंचभित्तं ति आभ्रायमं, अंचपेसी आभ्रफाली, अंचचोयगं आभ्रच्छल्ली, सालगं रसं, डालगं ति आभ्ररक्षणखण्डानीति” शी० । “पेसी दीहागारा, अद्धं भित्तं, वाहिरा छल्ली सालं भण्णइ, अदीहं विसभं चकल्लियागारेण अं खंडं तं डगलं भण्णति, ण्हाणणि भागा जे केसरा तं चोयं भण्णति ।डगलं तु होइ खंडं सालं पुण वाहिरा छल्ली ॥ ४६९८ ॥ भित्तं तु होइ अद्धं चोयं जे तस्स केसरा होति । सुहपण्हकरं हारिं तेण तु अंचे कयं सुत्तं ॥ ४६९९ ॥अन्याचार्याभिप्रायेण नाथा—अंचं केगति ऊणं, डगलद्धं, भित्तगं चतुभागो । चोयं तथाओ भणित्ता, सालं पुण अक्खुयं जाण ॥ ४७०० ॥ थोवेण ऊणं अंचं भण्णति, डगलं अद्धं भण्णति, भित्तं चउभागादी, तथा चोयं भण्णति, नखादिभिः अक्खुणं सालं भण्णति, अक्खुं अंचसालमित्यर्थः । पेसी पूर्ववत् ।” इति निशेयचूर्णो पद्य-सशोद्देशके पृ० ४८१-४८२ । दृश्यतां सू० ४०२, ६३० ॥

चोयगं वा अंबसालं वा अंबदालं वा भोत्तए वा पायए वा, से जं पुण जाणेज्जा अंबभित्तं वा जाव अंबदालं वा सअंडं जाव संताणं अफासुयं जाव णो पडिगाहेज्जा ।

६२७. से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेज्जा अंबभित्तं वा [जाव अंबदालं वा] अप्पंडं जाव संताणं अतिरिच्छच्छिण्णं* [अव्वोच्छिण्णं] अफासुयं जाव नो पडिगाहेज्जा ।

६२८. से जं पुण जाणेज्जा अंबभित्तं वा [जाव अंबदालं वा] अप्पंडं जाव संताणं तिरिच्छच्छिण्णं* वोच्छिण्णं फासुयं जाव पडिगाहेज्जा ।

६२९. से भिक्खू वा २ अभिक्खेज्जा उच्छुवणं उवागच्छित्तए । जे तत्थ १० ईसरे जाव उग्गहंसि [एवोग्गहियंसि ?] अह भिक्खू इच्छेज्जा उच्छुं भोत्तए वा पांतए वा, से जं उच्छुं जाणेज्जा सअंडं जाव णो पडिगाहेज्जा । अतिरिच्छच्छिण्णं तहेव । तिरिच्छच्छिण्णे वि तहेव ।

६३०. 'से भिक्खू वा २ अभिक्खेज्जा अंतरुच्छुयं वा उच्छुगडियं वा

१. अंबदालं सं० खेसं० हे सं० २ । दइयतां सू० ४०२, ६२० ॥ २. ससंतां जैसं० ॥ ३. अंबं वा अंबभित्तं (ति खे० जै० खं० हे १) गं वा खेमू० जै० सं० खं० हे १, ६० ला० । दइयतां सू० ६२७-६२८ ॥ ४. इ० विना 'च्छिण्णं वा अफा' खे० जै० खं० हे १, २, ३ । एतदनुसारेण अतिरिच्छच्छिण्णं वा अव्वोच्छिण्णं वा अफासुयं इत्यपि पाठः स्यात् । ५. एतच्चिह्नान्तर्गतः पाठो नास्ति सं० ला० । ६० अनुसारेण अतिरिच्छच्छिण्णं अफासुयं इति पाठः, एवं सू० ६२८ मध्येऽपि तिरिच्छच्छिण्णं फासुयं इति पाठः ॥ ५. अंबं वा अंबभित्तं वा खं० । अंबं वा जाव अंबभित्तं वा खे० जै० । दइयतां सू० ६२७ ॥ ६. "वाधिणिमित्तं उक्खवणे वि" चू० ॥ ७. जाव उग्गहियंसि अह भिक्खू इत्यपि पाठोऽत्र भवेत्, तुलना-सू० ६२३, ६०९ ॥ ८. उच्छु खे० सं० हे ३ ॥ ९. पातए वा नास्ति खं०, दइयतां सू० ६२३ ॥ १०. से जं तत्थ जां सं० ॥ ११. 'च्छिण्णे तहेव इ० । 'च्छिणं तहेव हे १, २, ३ ॥ १२. से भिक्खू वा २ से जं पुण अभिक्खेज्जा हे १, २, ३. ला० ॥ १३. "अंतरुच्छुयं पव्वरहितं, पव्वसहितं खंडं, भोदगं छोतिवां (गं ?), भोदगं छोडियंतं, उच्छुसगलं छली, उच्छुगलं (डालं ?) डगलं ?) चक्कली चक्कलिरैव" चू० । "अंतरुच्छुयं ति पव्वमध्यम्" शी० । "पव्वसहितं तु खंडं, तद्वज्जिय अंतरुच्छुयं होइ । डगलं चक्कल्लिहेदो, मोयं पुण छल्लिपरिहीणं ॥ ५४११ ॥ पेवं उभयपव्वदेससहितं खंडं पव्वं, उभयपेवरहितं अंतरुच्छुयं, चक्कल्लिहेदछिण्णं डगलं भण्णति, मोयं अब्भंतरो गिरो । चोयं तु होति हीरो सगलं पुण तस्स बाहिरा छली । डालं पुण मुकं (सकं-प्र०) वा इतरज्जंतं तप्पइडं तु ॥ ४४१२ ॥ वंसहीरट्ठितो चोयं भण्णति, सगलं (सालगं-प्र०) बाहिरी छली भण्णति, घुणकाणियं अंगारइयं घूय-सियालादीहिं वा खइयं उवरि (हिं आखइयं उवरि-प्र०) मुकं, इयरं ति सच्चित्तं, अहो सच्चित्तं तम्मि सच्चित्तविभागे पतिट्ठियं सच्चित्तपतिट्ठितं भण्णति ।" इति निशीथचूर्णौ षोडशोद्देशके पृ० ६६ । दइयतां सू० ४०२, ६२६ ॥ १४. उच्छुगंडं वा हे २ ॥

उच्छुचोयंगं वा उच्छुसालंगं वा उच्छुडालंगं वा भोत्तए वा पात्तए वा । से जं पुण जाणेजा अंतरुच्छुयं वा जाव डालंगं वा सअंडं जाव णो पडिगाहेजा ।

६३१. से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणेजा अंतरुच्छुयं वा जाव डालंगं वा अण्डं जाव नो पडिगाहेजा, अतिरिच्छच्छिण्णं^१ तिरिच्छच्छिण्णं तद्देव ।

६३२. से भिक्खू वा २ अभिकंखेजा ल्हसुणवणं उवागच्छित्तए, तदेव वि आलावगा, नवरं ल्हसुणं । ५

से भिक्खू वा २ अभिकंखेजा ल्हसुणं वा ल्हसुणकंदं वा ल्हसुणचोयंगं वा ल्हसुणणालंगं वा भोत्तए वा पायए वा । से जं पुण जाणेजा ल्हसुणं वा जाव ल्हसुणवीजं वा सअंडं जाव णो पडिगाहेजा । एवं अतिरिच्छच्छिण्णे वि । तिरिच्छच्छिण्णे जाव पडिगाहेजा । १०

६३३. से भिक्खू वा २ आगंतारेसु वा ४ जावोग्गहिंसि^२ जे तत्थ गाहावतीण वा गाहावतिपुत्ताण वा^३ ईच्चेयाइं औयतणाइं उवातिकम्म अह^४ भिक्खू जाणेजा इमाहिं सत्ताहिं पडिमाहिं उग्गहं ओगिण्हत्तए —

१. उच्छुचोयंगं वा नास्ति हे २ इ० ॥ २. उच्छुडालंगं वा नास्ति सं० ॥ ३. डालंगं हे १ ॥ ४. अंतरुच्छुयं वा नास्ति खे० जै० ॥ ५. जाव पडि० खे० जै० सं० खं० हे ३ इ० ॥ ६. तिरिच्छच्छिण्णं नास्ति खं० इ० ला० ॥ ७. तदेव पडिगाहेजा हे २, ३ जै० ॥ ८. “लसुणे वि बाहिकारणे लसुणं विमासियम्ब” चू० ॥ ९. “नालं वा इ० ॥ १०. पावए वा जै० खं० । नास्ति खे० ॥ ११. “च्छिण्णे पडि० हे १, २, ३ । “च्छिण्णे जाव नो पडि० इ० ॥ १२. सू० ६०८—६०९, ६२९ ॥ १३. जाव तत्थ इ० ॥ १४. ईच्चेइयाइं इ० । “इत्येतावि च” शी० ॥ १५. आयाणाइं खं० । आयणाइं खे० ॥ १६. “कम्म खे० ॥ १७. भिक्खू एवं जाणेजा सं० ॥ १८. “सत्त पडिमाओ, जत्तिया उग्गहमग्गणा सत्त्वा सत्तण्डं अव्वंतरा । त(ज)हा पिंडमग्गणा पिंडेसणां एवं सव्वपडिमासु । पटमा संभोइयाण सामग्गणा । वित्तिया गच्छवासीणं संभोइयाणं, तत्तिया अन्नसंभोइयाणं कारणे तेण लब्धंति, अहालंदिया वा आयरियस्स निण्हंति, सुत्तथावत्तेसे आवन्नपरिहारियो वि गेण्हति, कारणे तच्चा पडिमा । चउत्थी गच्छे ठिओ, जिणकप्पितपरिकम्मं करेत्तस । पंचमा जिणकप्पियस्स पडिमापडिवण्णगरस्स वा, पच्छिमातो दो वि जिणाणं । छट्ठे णो अंते(तो)हिंते वाहि णीण्यत्त्वा, धहिताओ वा अतोअंति गेयत्त्वा, अलामे उकुडुग गेसज्जिओ । सत्तमी अहासंयडा तम्मि गेव संस्थि(स्तु^५)ता” चू० । “द्वितीया प्रतिमा सामान्येन, इयं तु गच्छान्तर्गताना साधूनां साम्भोगिकानामसाम्भोगिकानां चोद्युक्तविहारिणाम्” । तृतीया “आहाल-न्दिकानाम्, यतस्ते सूत्रार्थवज्जेपमाचार्यादभिकक्षन्त आचार्याश्च याचन्ते । चतुर्थी “गच्छ एवाभ्युद्यतविहारिणा जिनकल्पाद्यर्थे परिकर्मं कुर्वताम् । अथापरा पञ्चमी “इयं तु जिनकल्पि-कस्य । अथापरा षष्ठी “एपापि जिनकल्पिकदेरिति । अथापरा सप्तमी एवैव पूर्वोक्ता, नवरं यथासंस्तुतमेव शिखादिकं ग्रहीष्यामि, नेतरदिति” शी० ॥ १५

[१] तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से आगंतारेसु वा ४ अणुवीथि उग्गहं जाएज्जा जाव विहरिस्सामो । पढमा पडिमा ।

[२] अहावरा दोच्चा पडिमा—जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति ‘अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं ओगिण्हिस्सामि, अण्णेसिं भिक्खूणं ५ उग्गहे उग्गहिते उवल्लिस्सामि’ । दोच्चा पडिमा ।

[३] अहावरा तच्चा पडिमा—जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति ‘अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं ओगिण्हिस्सामि, अण्णेसिं च उग्गहे उग्गहिते णो उवल्लिस्सामि’ । तच्चा पडिमा ।

[४] अहावरा चउत्था पडिमा—जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति—‘अहं १० च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं णो ओगिण्हिस्सामि, अण्णेसिं च उग्गहे उग्गहिते उवल्लिस्सामि’ । चउत्था पडिमा ।

[५] अहावरा पंचमा पडिमा—जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवति ‘अहं च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गहं ओगिण्हिस्सामि, णो दोण्हं, णो तिण्हं, णो चउण्हं, णो पंचण्हं’ । पंचमा पडिमा ।

१५ [६] अहावरा छट्ठा पडिमा—से भिक्खू वा २ जैस्सेव उग्गहे उवल्लिएज्जा, जे तत्थ अहासमण्णागंते तंजहा—इक्कडे वा जाव पलले वा, तस्स लामे संवसेज्जा, तैस्स अलामे उक्कुडुए वा १० गेसज्जिओ वा विहरेज्जा । छट्ठा पडिमा ।

[७] अहावरा सतमा पडिमा—^{१०}से भिक्खू वा २ अहासंथडमेव उग्गहं जाएज्जा, तंजहा—पुढाविसिलं वा कट्टसिलं वा अहासंथडमेव, तस्स लामे २० संवसेज्जा, तैस्स अलामे उक्कुडुओ वा^{१०} गेसज्जिओ वा विहरेज्जा । सतमा पडिमा ।

१. जणेज्जा हे २, ३ जै० इ० ॥ २. अण्णेसिं वा मि० इ० ॥ ३. स्सामो हे १, २ ॥

४. उग्गहिए उग्गहे हे १, २, ३ इ० ॥ ५. ०ल्लिस्सामि सं० । ०लिइस्सामि इ० । ०लिस्सामि हे ३ ॥ ६. अट्ठाए उग्गहं नास्ति खं० ॥ ७. उग्गहिए उग्गहे हे १, २, ३ । उग्गहे नास्ति इ० ॥

८. ०लिस्सामो हे १ । ०लिस्सामि हे ३, हेसं० २ इ० । ०लिस्सामो हेसू० २ ॥ ९. णो गिण्हि०

हे १, २ इ० ला० ॥ १०. उग्गहे नास्ति इ० ॥ ११. ०लिस्सामि सं० ॥ १२. जं सेव खे०

जै० सं० ॥ १३. ०लिएज्जा इ० ॥ १४. गते इक्कडे खे० सं० खं० । गते तत्थ इक्कडे इ० ।

दशयथां सू० ४५६ ॥ १५. तस्सलामे खे० सं० । तस्सलामे जै० ॥ १६. गेसज्जि हे १, २, ३

ला० ॥ १७. जे भिक्खू सं० ॥ १८. तस्सलामे खे० । तस्सलामे जै० ॥ १९. वा नास्ति सं० ॥

६३४. इत्थेतासिं सत्तण्हं पडिमाणं अण्णतरिं जहा पिंडेसणाए ।

६३५. सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं—इह खलु थेरोहिं भगवंतेहिं पंचविहे उग्गहे पण्णत्ते, तंजहा—देविंदोग्गहे १, राओग्गहे २, गाहावति-उग्गहे ३, सागारियउग्गहे ४, साधम्मियउग्गहे ५ ।

६३६. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगिरियं ।

५

॥ उग्गहपडिमा सप्तत्ता ॥

* ॥ सत्तमज्झयण ॥

॥ सप्तत्ता पढमचूला ॥*

१. अण्णयरं हे २, ३ । द्दयता सू० ४१०, ४५७, ५६०, ५९५, ६३९ ॥ २. “अंतरादीवगं सुयं मे आउसंतेण भगवता, पंचविहे उग्गहे परुवेयन्वे, एवं पिंडेसणाणं सन्वज्झयणाण च, इत्थवग्रहप्रतिमा समाप्ता” चू० ॥ ३. देविंदोउग्गहे खे० जै० ॥ ४. रायाउग्गहे जै० । रायोउग्गहे हे १, २, ३. ला० । राउउग्गहे खे० । रायोग्गहे खे० । राउग्गहे सं० ॥ ५. पुवं सं० खं० । द्दयता सू० ३३४ ॥ ६. सप्तत्ता हे १, २, ३ ला० ॥ ७. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति सं० निना । “एतावता प्रथमचूला” खे० ॥

॥ बीआ चूला ॥

८

अट्टमं अज्झयणं 'ठाणसत्तिक्कयं'

[बीआए चूलाए पढमं अज्झयणं]

५ ६३७. से भिक्खू वा २ अभिक्खेति ठाणं ठाइटए । से अणुपविसेज्जा गामं वा नगरं वा जाव सणिविसं वा । से अणुपविसित्ता गामं वा जाव सणिविसं वा से जं पुण ठाणं जाणेज्जा सअंढं जाव मैक्कडासंताणयं, तं तहप्पगारं ठाणं अफासुयं अणेसणिज्जं लभे संते णो पडिगाहेज्जा । एवं सेज्जाभमेण नेयव्वं जाव उदयै-पसूयाइं ति ।

१० ६३८. ईच्चैताइं आंयतणाइं उवातिकम्म अह भिक्खू इच्छेज्जा चैउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइटए ।

[१] तत्थिमा पढमा पडिमा—अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा, उवलंभेज्जा, काएण

१. 'कंखति हे १, २, ३, ४० ला० । 'कंखेज्जा चू० । तुलना—सू० ४०२, ५५३, ५८८, ६२३, ६२९, ६३२ । "से इत्यादि, स भिच्छुर्यदा स्थानमभिक्षेत स्थातुं तदा सोऽनुप्रविशेद् ग्रामादिकम्" शी० । 'इदाणि सन्वेसिं सुत्तालावगा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिक्खेज्जा ठाणं ठाइटए सअंढादिषु ण ठाएज्जा । अणंतरहिताए पुढवादी जाव आहणसलेक्ख आलावगसिद्धा । गामादिषु एगे वा २ ३ ४ ५, तेहिं सद्धिं एगततो ठाणं ठाएमाणे आलिंगणा वज्जेज्ज । जम्हा एते दोसा तम्हा अंतरा दुव्वति, दो हत्था अणावाधा ।" चू० । दइयतां सू० ६४३ । इत्त आसम्य बहुषु सूत्रेषु चूर्णिकृतां सम्मतो भूयान् सूत्रपाठः सम्प्रति आचाराङ्गसूत्रे नोपलभ्यत इति ध्येयम् ॥ २. समक्कडां हे १, २, ३. इ० ला० । "साण्डं यावत् ससन्तानकमिति" शी० । दइयतां सू० ४१२ ॥ ३. पसूयाति ति खे० जै० सं० खं० । 'पसूए ति हे १, २ इ० । 'पसूयाए ति हे ३. ला० । दइयतां सू० ४१७, ६४२ ॥ ४. इच्छेइयाइं हे १, २, ३. ला० । दइयतां सू० ६३३ । "इच्छेयाइमित्यादि" शी० ॥ ५. आताणाइं खं० । आया(य खे०)णाइं खे० जै० ॥ ६. उवातिकम्म खे० जै० सं० ॥ ७. "चउहिं ठाणं ठाएज्जा, अचित्तं अवसज्जिस्सामि, अवसज्जणं अवत्थंभणं कुहे खंभादिषु वा पट्टीए वा पट्टीए उरेण वा अवलंभणं हत्थेणं लंवंता परिस्संता अगगलादिषु अवलंभंति । ठाण-परिचातो कायविपरिकमणं । सवियार चंक्रमणमित्यर्थः, सच्चारपासवणादि सुहं भवति तं जाणेजा ।" चू० ॥ ८. अवलंभेज्जा नास्ति खे० जैमू० । "तत्रेयं प्रथमा प्रतिमा—यथाऽहमचित्तं स्थानमुपाश्रिष्यामि, तत्र च किञ्चिदचित्तं कुड्यादिकमवलम्बिष्ये कायेन, तथा विपरिकमिष्यामि परिस्पन्दं करिष्यामि, हस्तपादाद्याकुड्मनादिकं करिष्यामीत्यर्थः, तथा स्तोकादविहरणं च समाश्रयिष्यामि (विहरणरूपस्थानं स्थास्यामीति—शीखं० २) प्रथमा प्रतिमा ।" शी० ॥

विपरिक्रमादी, सवियारं ठाणं ठाइस्सामि । पढमा पडिमा ।

[२] अहावरा दोच्चा पडिमा—अचित्तं खलु उवसजेज्जा, अवलंबेज्जा, काएण विपरिक्रमादी, णो सवियारं ठाणं ठाइस्सामि ति दोच्चा पडिमा ।

[३] अहावरा तच्चा पडिमा—अचित्तं खलु उवसजेज्जा, अवलंबेज्जा, णो काएण विपरिक्रमादी, णो सवियारं ठाणं ठाइस्सामि ति तच्चा पडिमा । ५

[४] अहावरा चउत्था पडिमा—अचित्तं खलु उवसजेज्जा, णो अवलंबेज्जा, णो काएण विपरिक्रमादी, णो सवियारं ठाणं ठाइस्सामि, वोसट्ठकाए वोसट्ठकेस-मंसु-लोम-णहे सणिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामि ति चउत्था पडिमा ।

६३९. इवेय्यंसिं चउण्हं पडिमाणं जाव पग्गहियतरायं विहरेज्जा, णेव किंचि वि वदेज्जा । १०

६४०. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा जाव जएज्जासि ति वेमि ।

॥ ठाणसत्तिकयं सम्मत्तं ॥

१. विपरिक्खं खे० जै० । विपरिक्खं खं० । विपरिक्खं इ० ॥ २. विपरिक्खं खे० जै० खं० ॥
 ३. आरट्ठणं खे० सं० ॥ ४. ज्जा णो अवलंबेज्जा णो काएण खे० जैमू० । ज्जा णो अवलंबेज्जा काएण जैसं० हे ३ । “द्वितीयायां चालम्बनं परिस्पन्दं च वचकायेन विधत्ते, न परिष्वक्कणमिति । तृतीयायां त्वयं विशेष—अवलम्बनमेव न परिस्पन्दन-परिष्वक्कणे इति” शीखं २ । “द्वितीयायां त्वाकुञ्चनप्रसारणादिक्रियासबलम्बनं च करिष्ये, न पादविहरणमिति । तृतीयायां त्वाकुञ्चनप्रसारणमेव, नावलम्बनपादविहरणे इति” [शीखं २ विना] शी० ॥
 ५. विपरिक्खं खे० जै० खं० । विपरिक्खं इ० ॥ ६. आरट्ठणं जै० सं० ला० ॥ ७. त्ति नास्ति खे० जै० ॥ ८. खलु णो उव० खे० जैमू० । खलु णो उवसजेज्जा णो काएण खं० ॥ ९. णो नास्ति सं० । काएण नो हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १०. विपरिक्खं खे० जै० खं० हे १ ॥ ११. मिति ति वो० सं० हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १२. सुनिं हे १, २ । “सणिरुद्धपाट्ठणं ठाइस्सामि, क्वं सणिरुद्धं ? अप्पजसमि(म-प्र०)ति (१) अप्पतिरियं एणपोगलदिट्ठी अप्पिमिसणयणे विभासियक्वं पलउणह-केस-मंसु । पढमं ठाणसत्तिकयं समात्तम्” चू० । “चतुर्थ्यां पुनस्त्रयमपि न विधत्ते । स चैवभूतो भवति—व्युत्पष्टः परिमितं कालं कायो येन स तथा, तथा व्युत्पष्टं केश-ममभु-लोम-नखं येन स तथा । एवमभूतस्य सम्यग् निरुद्धं स्थानं स्थास्थामीत्येवं प्रतिज्ञाय कायोत्सर्गं प्रतिज्ञाय मेरुरिव निष्प्रक्रमस्तिष्ठेत्, यद्यपि कश्चित् केशाद्युत्पादयेत् तथापि स्थानाच्च चलेदिति” शी० ॥
 १३. वा लिखित्वा निष्कासितः स० ॥ १४. धारणं सं० ॥ १५. एवं हे १, २, ३ इ० ला० । द्दयतां सू० ३३४ ॥ १६. सम्मत्तं प्रथमः (मं इ० जैसं०) हे १, २, ३ इ० जैसं० । पढमं सम्मत्तं ला० ॥

नवमं अङ्गयणं 'णिसीहिया'सत्तिक्कयं

[बीयाए चूलाए बीयं अङ्गयणं]

५ ६४१. से भिक्खू वा २ अभिक्खंति णिसीहियं गमणाए। से [जं] पुण
णिसीहियं जाणेज्जा सअंडं संपाणं जाव मक्कडासंताणयं, * तहप्पगारं णिसीहियं
अफासुयं अणेसणिज्जं लभे संते णो चेतिस्सामि।

६४२. से भिक्खू वा २ अभिक्खंति णिसीहियं गमणाए, 'से जं पुण निसी-
हियं जाणेज्जा अप्पपाणं अप्पबीयं जाव मक्कडासंताणयं * तहप्पगारं णिसीहियं फासुयं
एसणिज्जं लभे संते चेतिस्सामि। एवं सेज्जागमेण णेतव्वं जाव उदर्यप्पसूयाणि ति।

१० ६४३. जे तत्थ दुवग्गा वा तिवग्गा वा चेंउवग्गा वा पंचवग्गा वा अभि-
संधारेंति णिसीहियं गमणाए ते णो अण्णमण्णस्स कायं आलिंजेज्ज वा, 'विलिंजेज्ज
वा, चुंबेज्ज वा, दंतोहिं वा न्होहिं वा अचिंछेदेज्ज वा'।

६४४. एतं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सँव्वट्ठेहिं
सहिए समिए सदा जँएज्जा, सेयमिणं मण्णेज्जासि ति बेमि।

॥ 'णिसीहिया'सत्तिक्कयं सँमत्तं द्वितीयं ॥

१५

१. 'कंखसि खं० हे २। 'कंखेज्ज वू०। दइयतां सू० ६३७। "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा
अभिक्खंति णिसीहियं उवागच्छित्तए जहा ठाणसत्तिक्कए, पडिमावज्जं णिसीहियासत्तिक्कयं।"
वू०। "से इत्यादि, स भावभिक्षुर्यदि वसतेरुपहताया अन्यत्र निषीथिकां स्वाध्यायभूमिं गन्तु-
मभिकाक्षित, तां च यदि साण्डां यावत् ससन्तानकां जानीयात् ततोऽप्राप्तकत्वात् प्रतिगृह्णीयादिति"
शी० ॥ २. निसीहियं फासुयं गमणाए हे १, २, ३ ला० ॥ ३. जाणे खे० सं० खं० इ० ॥
४. संपाणं नास्ति खे० जै० ॥ ५. 'णयंसि तह' खे० जै० खं० इ०। ** एतदन्तर्गतः पाठो
नास्ति खं० ॥ ६. से पुण खे० जै० सं०। दइयतां सू० ६४१ ॥ ७. जाणे इ०। जाणि
अप्पपाणं जाव तहप्प' सं० ॥ ८. 'पसूयाति ति खे० जै० खं०। 'पसु ति इ०। 'पसुयाए ति
हे २, ३। 'पसुयाएहि ति हे १ ला०। दइयतां सू० ४१७, ६३७ ॥ ९. वा नास्ति खे० जै०
सं० खं०। तुलना सू० ६३७ ॥ १०. चउग्गावा पंचग्गा वा ल० ॥ ११. 'धारेइ हे १, २, ३
ला० ॥ १२. विलिंजेज्ज वा नास्ति खे० जै० ॥ १३. नहेहिं वा नास्ति खे० जै० हे २ ॥
१४. वा छिंजेज्ज वा खं० ॥ १५. एवं खे० जै० विना। दइयतां सू० ३३४ ॥ १६. सहितेहिं
समिते खे० जै० सं० खं० ला०। "सर्वार्थैः" अशेषप्रयोजनैरासुम्भिकैः 'सहितः' समन्वितः,
तथा 'समितः' पश्चिमि समितिभिः 'सदा' यावदायुस्तावत् संयमारुह्यते यत्तेत, एतदेव च श्रेय
इत्येव मन्येतेति त्रयीगीति पूर्ववत्" शी०। दइयतां सू० ५५२, ५८०, ५८७, ६०६ ॥
१७. जए सेय' हे १ खे० जै० सं० ॥ १८. सँमत्तं हे १, २, ३ इ० ला० जै० ॥

दसमं अञ्जयणं 'उच्चार-पासवण'सत्तिङ्कओ

[बीयाए चूलाए तइयं अञ्जयणं]

६४५. से भिक्खू वा २ उच्चार-पासवणकिरियाए उच्चाहिज्जमाणे सँयस्स पादपुंछणस्स असतीए ततो पच्छा साहम्मियं जाँएजा । ५

६४६. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेजा सअंडं सपाणं जाव मक्कडासंताणँयंसि(णयं), तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेजा ।

६४७. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेजा अप्पपाणं अप्पवीयं जाव मक्कडासंताणँयंसि(णयं) तहप्पगारंसि थंडिलंसि उच्चार-पासवणं वोसिरेजा ।

६४८. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेजा अस्सिंपडियाए एगं १० साहम्मियं समुद्दिस्स, अस्सिंपडियाए वहवे साहम्मिया समुद्दिस्स, अस्सिंपडियाए एगं साहम्मिणिं समुद्दिस्स, अस्सिंपडियाए वहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स, अस्सिंपडियाए वहवे समण-माहण-[अतिहि-किवण-]वण्णीमगे पगणिय २ समुद्दिस्स, पाणाइं ४ जाव उद्देसियं चेतेति, तहप्पगारं थंडिलं पुरिसंतरगडं वा अपुरिसंतरगडं वा जाव वहिया ११ गीहडं वा अणीहडं वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि १५ णो उच्चार-पासवणं वोसिरेजा ।

६४९. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेजा — वहवे समण-माहण-

१. सवस्स खे० जै० ॥ २. जातेज्जा इ० ॥ ३. थंडिलं खे० जै० । एवमग्रेऽपि प्रत्यन्तरेषु । “सअंडं थंडिलं उवागच्छति, अप्पंड उवागच्छति, पादपुंछणं रयहरणं गत्तं ग य सत्तं, सए असंते णट्टे हि ते विस्सरिते उल्ले वा परायणं जाएत्ता विगिंचति वोसिर(ति-प्र०)ति विसोवेति णिल्लेवेति एगद्धिगा, खड्गागसंनिरुद्धे पवडणादिदोसा ।” चू० । दइयता सू० ६६७ टि० ११ ॥ ४, ६. यद्यपि सर्वासु प्रतिषु णयंसि इति पाठो दइयते तथापि सन्दर्भानुसारेण णयं इति पाठोऽत्र शुद्धो भाति, दइयतां सू० ६७३, ६४१, ६४७ ॥ ५. तहप्पगारंसि नास्ति खे० जै० सं० खे० । दइयता सू० ६४७ ॥ ७. तहप्पगारंसि नास्ति हे १, २ ॥ ८. थंडिलंसि नास्ति सं० ॥ ९. साहम्मियाओ सं० । साहम्मिण्याओ खे० जै० । दइयता सू० ३३१-३३२ ॥ १०. वण्णीमगे नास्ति खे० जै० सं० खे० ॥ ११. गारंसि सं० ॥ १२. गीहडं वा अणीहडं अण्णं सं० । गीहडं वा अण्णं हे १, २, ३ इ० ला० खे० ॥

‘क्विण-वणीमग-अतिही समुद्दिस्स पाणाइं भूय-जीव-सत्ताइं जाव उदेसियं चेतeti, तहप्पगारं थंडिलं अपुरिसंतरकडं जाव बहिया अणीहडं, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

अह पुँणवं जाणे[ज्जा] पुरिसंतरकडं जाव बहिया णीहडं, अण्णतरंसि वा
५ तहप्पगारंसि थंडिलंसि उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६५०. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाँणेज्जा अस्सिपडियाए कयं वा कारियं वा पामिच्चियं वा छँन्नं वा धँडं वा मड्डं वा लित्तं वा ‘समड्डं वा ‘संपधूवितं वा, अण्णतरंसि [वा] तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६५१. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाँणेज्जा इह खलु गाहावती वा गाहावतिपुत्ता वा कंदाणि वा मूलाणि या जाँव हरियाणि वा अंततो वा बाहिं णीहरंति, बाँहीतो वा अंतो साहरंति, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि
१० णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६५२. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाँणेज्जा खंधंसि वा पीढंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा अट्टंसि वा पासादंसि वा, अण्णतरंसि वा [तहप्पगारंसि] थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६५३. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाँणे[ज्जा] अँणंतरहिताए
१५ पुढवीए, ससणिद्धाए पुढवीए, ससरक्खाए पुढवीए, मँट्टियाकडाए, चित्तमंताए

१. ‘क्विण’ खं० ॥ २. ‘मगाअतिही खे० जै० । ‘मगातिही सं० ॥ ३. पाणाइं वा भूयं सं० । पाणाइं व भूयजीवसत्तातिं खं० । पाणाइं ४ जाव हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. थंडिलं पुरिसंतरकडं जाव बहिया णीहडं वा हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ५, ८. ‘रगडं खे० जै० सं० खं० ॥ ६. धा नास्ति जै० इ० ॥ ७. पुण एव हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ९. बहियाए खं० ॥ १०. नीहडं वा हे १, २, ३ ला० ॥ ११. जाणे खं० खे० ॥ १२. तुलना-सू० ४१५ टि० ४ । छन्नं वा नास्ति सं० । छिन्नं वा खे० जै० खं० ॥ १३. पुट्टं वा खे० खं० ॥ १४. समड्डं सं० जै० ॥ १५. हे ३ विना-संपधुवियं खे० जै० खं० । संपधूयं सं० । संपधूयं हे १, २ ला० । संपधूयं इ० ॥ १६. जाणे इह खे० जै० खं० हे २ इ० ला० । जाणेइ इह सं० ॥ १७. सू० ४१७, ५११ ॥ १८. अंततो हे १ ला० ॥ १९. बाहीतो वा खे० जै० । बाहिणी वा इ० । बहियाओ वा सं० हे ३ ॥ २०. अंतं हे १, २ ॥ २१. जाणे खं० खे० जै० सं० खं० हे २, ३ ला० ॥ २२. जा अण्णतरं इ० ॥ २३. सू० ३५३ ॥ २४. खे० जै० खं० विना-मट्टियाकम्मकडाए खे० सं० इ० । मट्टियाकडाए हे १, २, ३ जैसं० ला० । ‘मट्टियाकडाए’ इति निदृशिसूत्रेऽपि त्रयोदशोद्देशके पाठः १३।३ । किन्तु तत्र भाष्ये चूर्णौ वा तद्वशाख्यानं नोपलभ्यते, अतः ‘ससरक्खाए पुढवीए मट्टियाकडाए’ इत्येकमपि सूत्रवाक्यं भवेत् ॥ २५. चित्तमंताए सिलाए नास्ति सं० खं० ॥

सिआए, चित्तमंताए^१ लेलुए, कोलावासंसि वा, दास्यंसि वा जीवपतिडितंसि^२ जाव मक्कडासंताणयंसि^३, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६५४. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा इह खलु गाहावती वा गाहावतिपुत्ता वा कंदाणि वा जाव बीयाणि वा परिसाडेंसु वा परिसाडेंति वा परिसाडिस्संति वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि [थंडिलंसि] णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा । ५

६५५. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा इह खलु गाहावती वा गाहावतिपुत्ता वा सालीणि वा वीहीणि वा मुग्गाणि वा मासाणि वा तिलाणि वा कुलत्थाणि वा जवाणि वा जवजवाणि वा पइरं(रिं ?)सु वा पइरंति वा पइरिस्संति वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा । १०

६५६. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा — आमोयाणि वा घसाणि वा भिलुयाणि वा विज्जलाणि वा खाणुयाणि वा कंडवाणि वा पगत्ताणि वा दूरीणि वा पटुग्गाणि वा समाणि वा विसमाणि वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि [थंडिलंसि] णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

१. लेलुयाए कोला^० हे १ ला० । लेलुयाए चित्तमंताए कोला^० खे० जै० सं० खं० । लेलुए चित्तमंताए कोला^० हे ३ ॥ २. ०सि वा जाव हे १, २, ३. इ० ला० ॥ ३. ०सि वा अण्ण^० इ० ॥ ३. इ० विना जाणे इह खे० जै० सं० खं० ला० । जाणेइ इह हे १, २, ३ ॥ ४. “वीयाणि पडिसारेंसु वा पडिसारेंति वा पडिसाडिस्संति वा खलगादिसु, काहिंवि वा अन्वाणिया कया वीएहं । ठवेंसु वा ठवेंति वा ठविस्संति वा खित्तादिसु । अण्णतरहियादि जाव खंधा भणित्ता” चू० ॥ ५. परिसाडिंसु खे० । परिसाडिस्सु इ० । परिसाडेसु खं० ॥ ६. जाणे इह खे० जै० सं० हे १, २ ला० ॥ ७. पइरंसु वा पइरिस्संति वा सं० । पइरंसु वा पतिरंति वा पतिरिस्संति वा खं० । पतिरिंसु वा पतिरिति वा पतिरिस्संति वा हे १, २, ३ ला० । पतिरिंसु पतिरंति वा अण्ण^० इ० ॥ ८. थंडिलंसि नास्ति खं० ॥ ९. विज्जलाणि सं० । “आमोक्कानि कचवरपुञ्जा, घसाः वृहत्यो भूमिराजयः, भिलुयाणि श्लक्ष्णभूमिराजयः, विज्जलं पिच्छलम्, स्याणुः प्रतीतः, कडवाणि इल्लुजो नल्लिकादिदण्डकः, प्रगर्ताः मह्वगर्ताः, दरी प्रतीता, प्रदुग्गाणि कुड्यप्राकारादीनि, एतानि च समानि वा विषमाणि वा भवेयुः, तेष्वाम्भ-संयमविराघनासम्भवाद नोच्चारदि कुर्यात्” शी० ॥ १०. कडयाणि वा पगट्टाणि वा हे १, २ इ० ला० । कडवाणि वा पगट्टाणि वा हे ३ ॥ ११. दरियाणि हे २ । दरिणि इ० ॥ १२. पटुग्गाणि सं० हे २, ३ ला० ॥

६५७. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा माणुसरंधणाणि वा महिसकरणाणि वा वसभकरणाणि वा अस्सकरणाणि वा कुँकुडकरणाणि वा मैक्कड-करणाणि वा लावयकरणाणि वा वट्ठयकरणाणि वा तित्तिरकरणाणि वा कवोतकरणाणि वा कपिंजलकरणाणि वा अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि [थंडिलंसि] णो उच्चार-
५ पासवणं वोसिरेज्जा ।

६५८. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा वेहानसट्ठाणेसु वा गैद्धपट्टट्ठाणेसु वा तरुपवडणट्ठाणेसु वा मे(म?)रुपवडणट्ठाणेसु वा विसभक्खण-ट्ठाणेसु वा अण्णिफंडय(पक्खंदण?)ट्ठाणेसु वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि [थंडिलंसि] णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

१० ६५९. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा आरामाणि वा उज्जाणाणि

१. “मातुपरन्धनानि चुल्लयादीनि, तथा महिष्यादीनुद्दिश्य यत्र किञ्चित् क्रियते ते वा यत्र स्थाप्यन्ते तत्र लोकविरुद्धप्रवचनोपघातभयाद् नोच्चार्यते कुर्व्यदिति” शी० । तुलना-निशीथ० १२।२२ । “आससिक्खाणं आसकरणं, एवं सेसाणि वि” इति निशीथचूर्णं द्वादशोद्देशके पृ० ३४८ ॥ २. कुक्कुरं खं० ॥ ३. मक्कडकरणाणि वा नास्ति सं० ॥ ४. जाणे वे० इ० विना ॥ ५. गिद्धं सं० । गद्धपट्टट्ठाणेसु वा नास्ति इ० खं० । गद्ध...मेरुपवडणट्ठाणेसु वा नास्ति हे १ ला० । “वेहानसस्थानानि” मातुषोल्लम्बनस्थानानि, “शुभ्रपृष्ठस्थानानि” यत्र मुमूर्षवो शुभ्रादिभक्षणार्थं रुधिरादिदिग्बदेहा निपत्य आसते, “तरुपवनस्थानानि” यत्र मुमूर्षव एवानशनेन तरुवत् पतितास्तिष्ठन्ति तरुतो वा यत्र पतन्ति, एवं मेरुपवनस्थानान्यपि, मेरुश्च पर्वतोऽभिधीयते इति, एवं विषभक्षणाग्निप्रवेशस्थानादिषु नोच्चार्यते कुर्व्यदिति ।” शी० । “जे भिक्खू गिरिपवडणाणि वा इत्यादि ।.....गिरि-मरुणं विसो जत्थ पव्वते आरुढेहिं पवायट्ठाणं दीसति सो गिरी भज्जति, अदिस्समाणे मरू । भिग्गू णदित्थी.....” पिप्पल-वडभादी तरू । एतेहिं तो जो अप्पाणं मुंचति मरणववसितो तं पवडणं भण्णति ।...पवडण-पक्खंदणाण इमो मेदो-...थाणत्थो सद्धं उप्पइत्ता जो पडति वल्लवेवणे डिडकवत् एतं पवडणं, जं पुण अदूरतो आधावित्ता पडइ तं पक्खंदणं ।.....जल-जलणपक्खंदणा चतुत्थो मरणमेदो । सेसा विसभक्खणादिथा अट्ठ पत्तेयमेदा । विसभक्खणं पसिद्धं” इति निशीथचूर्णवैकादशोद्देशके ॥ ६. तरुपत्तणं हे २, ३ । तरुपडणट्ठाणेसु वा विसं इ० । ७. इ० विना-विसभक्खण-यट्ठां सं० ला० । विसभक्खयट्ठां खेमू० जै० हे १, २, ३ ॥ ८. जाणे कां इ० विना ॥ ९. “आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा ४ [=गाहावतिकुलेसु वा परियावसहेसु वा], उज्जाणं जत्थ उज्जाणियाए गम्माति, णिज्जाणं जत्थ सत्थो आवासेति, गिहा एतेसु चैव” चू० । “आराम-देवकुलादौ नोच्चार्यते विदध्यादिति” शी० । तुलना-“जे भिक्खू आगंताराणोसु वा इत्यादि उता उच्चारयेत्वा जाव महाकुलेसु वा महागिहेसु वा उच्चार-पासवणं परिट्ठेवेति । उतत्थो जहा अट्ठमउद्देशेगे । इह नवरं उच्चार-पासवणं ति वत्तव्वं ।” इति निशीथचूर्णं पञ्चदशोद्देशके पृ० ५५६ । “जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावडकुलेसु वा परियावसहेसु वा.....”

वा वणाणि वा वणसंढाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि [थंडिलंसि] णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६६०. से भिक्खु वा २ से जं पुण थंडिलं जौणेज्जा अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

५

उच्चारणंसि वा चिच्चारणंसि वा उच्चारणगिहंसि वा उच्चारणसालंसि वा निच्चारणगिहंसि वा निच्चारण-
सालंसि वा.....उच्चारणं जत्थ लोगो उच्चारणियाए ववत्ति, जं वा ईसि णगरस्स उव्वंठं
ठियं तं उच्चारणं । राय्यादियाण णिग्गमण्डणं णिच्चारणिया, णगमणिग्गमे वा जं ठियं तं णिच्चारणं ।
एतेसु चैव गिहा कया उच्चारण-णिच्चारणगिहा ।.....इमं उच्चारणवक्खणं—सभमाहुच्चारणगिहा
णिग्गमणगिहा वणियमादिणं इयरे । नगरादिनिग्गमेसु य समादि निच्चारणगेहा तु ॥ २४२७ ॥
उच्चारणे सभमादिया गिहा, इयरे ति णिच्चारणे वणियमादियाण णिग्गमणिहं कयं णिच्चारणगिहं,
अहवा पच्छदेणं वितियं वक्खणं” इति निशायचूर्णौ अष्टमोद्देशके पृ० ४३१-४३४ । इत्यतां
सू० ६३७ टि० १ ॥

१. सभाणि वा नास्ति खे० सं० खं० ॥ २. जाणे अ० खे० जै० सं० खं० ॥ ३. अट्टालियाणि
सं० । “अट्टाल [अट्टाल] एव, चरिया अंतो पागारस्स अट्टहत्था, दार-गोपुर-पागारा, तत्थ छत्रे
पंतावणादी । दगमग्गो णिक्का सारणी वा, दगपहो पाणियहारिपंथो, बुजं सुक्कागारं, तं चैव
सब्बियपडियं सिक्कागारं, कुट्टा(कुडा ?)गारं रहसंठियं, कोट्टागारं धणसाला, जाणसाला सगढादीणं,
वाहणसाला वल्लादीणं, तणसाला चारी छव्वमति, सुससाला कुंभकारा जत्थ तुसा ठव्वेति
जव-गोधूसारं, भुससाला पलासस्स मरिता, गोमयसाला छाण्डगा करीसो या(वा ?), महाकुलं
रायादीणं, महागिहं राउलगिहं, आवासो वा इत्थीणं वा सण्णाभूमी काइयभूमी वा, गिहं गिहमज्जं,
गिहसुहं अगुमरो, गिहदुवारं उग्गवाडवारिया, गिहंगणं उग्गवाडं, अगुमराणंतरं गिहवच्चं पुरोहडं”
चू० । एतदनुसारेण चूर्णिकृतां सम्मतोऽत्र भूयान् सूत्रपाठो वेदानीमुपलभ्यते इति ध्येयम् । “से
इत्यादि, प्राकारसम्बन्धिन्यट्टालादी नोच्चारदि विद्वन्मादिति” शी० । तुलना-निशायसूत्रे
पञ्चदशोद्देशके पृ० ५५६ सू० ६८-७४ । “जे भिक्खु गिहंसि वा गिहसुहंसि वा गिहदुवारियंसि
वा गिहपडिदुवारियंसि वा गिहेल्लयंसि वा गिहंगणंसि वा गिहवच्चंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा
परिडवेति ।” इति निशायसूत्रे तृतीयोद्देशके, निशायचूर्णौ त्वेवम्—“विभासा विस्तारेण कर्तव्या
जहा इतौ आचारवित्तियसुत्तखं च थंडिलसत्तिकम् ।.....घरस्स अंतो गिह्वमंतरं गिहं भण्णति,
गिहगहणेण वा सव्वं चैव घरं वेण्णति । ‘कोट्टओ’ अग्गिमालिंदओ ‘सुविही’ छंदा(छद्वा)इगोलिंदो,
एते वो वि गिहसुहं । गिहस्स अगगतो अच्चावगासं संबवत्थाणं अंगणं भण्णति । अगगद्वारं
पवेसितं तं गिहदुवारं भण्णति । ‘गिहवच्चं’ पेरता, पुरोहडं वा वि, जत्थ वा वच्चं ।’ गहद्वं ।
गिहस्स समंततो वच्चं भण्णति, पुरोहडं वा वच्चं पच्छितं ति वुत्तं भवति, जत्थ वा वच्चं करेति तं
वच्चं सण्णाभूमी भण्णति ।”—पृ० २२४ । ‘जे अहंसि वा अट्टालयंसि वा पागारंसि वा चरियंसि
वा दारंसि वा गोपुरंसि वा.....[दगंसि वा-प्र०] दगपहंसि वा दगमग्गंसि वा दगदीरंसि वा
दगट्टाणंसि वा.....सुक्कागारंसि वा सिक्कागारंसि वा सुक्कसालंसि वा मिक्कसालंसि वा कुडागारंसि
वा कोट्टागारंसि वा.....तणसालासु वा तुस-सु(भु)स-गोमयसालासु वा नेहेसु वा.....जाणसालासु
वा जाणगिहेसु वा जुग्गसालासु वा जुग्गगिहेसु वा.....वाहणगिहेसु वा वाहणसालासु वा.....

६६१. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा-तिगाणि वा चउक्काणि वा चच्चराणि वा चउमुहाणि वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि [थंडिलंसि] णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६६२. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा इंगालडाहेसु वा

पणियसालंसि वा पणियगिहंसि वा परिआयगिहंसि वा परिआयसालंसि वा कुवियसालंसि वा कुवियगिहंसि वा गोगसालासु वा गोगगिहेसु वा महाकुल्लेसु वा महागिहेसु वा” इति निशैथसूत्रेऽष्टमोद्देशके । अत्र चूर्णिः-“नगरे पागारो, तस्सेव देसे अट्टालगा, पागारस्स अहो अट्टहत्थो रहमगो चरिया, बलाणगं दारं, दो बलाणगा पागारपडिवद्धा ताण अंतर गोपुरं । जेण जणो दगस्स वचति सो दगपहो, दगवहो दगमगो, दगवभासं दगतीर । सुणं गिहं सुण्णागारं, देसे पडियसडिंयं भिण्णागारं, अधो विसालं उवववरिं संवट्ठितं कूडागारं, धन्नट्ठाण कोट्ठागार । दम्भादित्तणट्ठाणं अधोपगासं तणसाला, सालिमादितुसट्ठाणं तुससाला, मुग्गमादियाणं तु(अ)सा, गोकरीसो गोमयं, गोणादि जत्थ चिट्ठति सा गोसाला गिहं वा, जुग्गादिजाणाण अकुत्ता साला, सकुहं गिहं । अस्सादिया वाहणा, ताणं साला गिहं वा । [पणियं ?] विकेयं भवं जत्थ छूवं चिट्ठति सा साला गिहं वा । पासंडिणो परियागा, तेसि आवसहो साला गिहं वा, छुहादिथा जत्थ कम्मविज्जंति सा कम्मंतसाला गिहं वा । मह पाहणे बहुते वा, महंतं गिहं महागिहं, बहुसु वा उव्वरेसु (उव्वारएसु-प्र०) महागिहं । महाकुलं पि इवमकुलावी पाहण्णे, बहुजणआइणं बहुते । इमा सुत्तसंगहगाहा-उज्जाणऽट्टाल दगे सुण्णा कूडा व तुस भुसे गोमे । गोणा जाणा पणिया परियाग महाकुले सेवं ॥ २४२६ ॥साला-गिहाण इमो विसो-साला तु अहे विथडा गेहं कुत्तसहितं तुऽणेगविचं । वणिमंडसाल परिमिक्खुगादि मह बहुगपाहण्णे ॥ २४२८ ॥ पणियसाला परियावसधा महाकुलं पच्छल्लेण व्याख्यातं ।” इति निशैथसूत्रभाष्यचूर्णौ अष्टमोद्देशके पृ० ४३१-४३४ ॥

१. चउम्मुं खे० हे १, २, ३ ला० ॥ २. जाणे इं० इ० विना ॥ ३. “मडगं सुतकमेव । वचं जत्थ छंडिज्जति ढज्जति जत्थ तं छारियं । मडगलेणं मतगिहं, जहा वीधे जोगविसए वा । थूमिया विचवगं । इंगालडाहंसि वा जत्थ इंगाला ढज्जंति । खारो जत्थ तलकुतलया(वत्थुलया ?) ढज्जंति । [गातडाहंसि वा] गावीसु मरंतीसु गाईं सरीराईं उवसमणत्थं ढज्जंति अट्ठिगाणि वा” सू० । “से इत्यादि, अङ्गारदाहस्थान-इमशानावी नोच्चारादि विदध्यादिति” शी० । अत्र निशैथसूत्रे तृतीयोद्देशके एवंविधः पाठ उपलभ्यते-“जे भिक्खू मडगगिहंसि वा मडगच्छारियंसि वा मडगथूमियंसि वा मडगासयंसि वा मडगलेणंसि वा मडगथंडिलंसि वा मडगवचंसि वा..... इंगालडाहंसि वा खारदाहंसि वा गातदाहंसि वा तुसदाहंसि वा भुसदाहंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठेइ ।” पृ० २२४-२२५, निशैथचूर्णौ त्वेवम्-“मडगगिहं णाम मेच्छाणं धरमंतरे मतं छोडुं चिज्जति, न ढज्जति, तं मडगगिहं । अमिणवदहुं अपुजकयं छारो भण्णति । इग्गादिचिया चिवा थूमो भण्णति । मडगं आश्रयो मडाश्रयः स्थानमित्थं, मसाणासण्णे आणेत्तुं मडयं जत्थ मुच्चति तं मडयासयं । मडयस्स उवरिं जं देवकुलं तं लेणं भण्णति । छारचित्तवज्जितं केवलं मडयदहट्ठाणं थंडिलं भण्णति । मडयपेरंतं वचं भण्णति सव्वं वा सीताणं सीताणस्स वा पेरंतं वचं भण्णति ।खदिराती इंगाला । वत्थुलमाती खारो । जरातिरोगमरंताणं गोल्लाणं रोगपसमणं जत्थ गाता ढज्जंति तं गातदाहं भण्णति । कुंभकारा जत्थ बाहिरओ तुसे ढहंति तं तुसडाहट्ठाणं । प्रतिवर्षं खलगाट्ठाणे तुसल्ल(ऊसणं) भुयं जत्थ ढहंति तं भुसडाहट्ठाणं भण्णति ।”-पृ० २२५ ॥

खारडाहेसु वा मडयडाहेसु वा मडयथूमियासु वा मडयचेतिएसु वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेजा ।

६६३. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेजा णादियायतणेसु वा पंकायतणेसु वा ओघायतणेसु वा सेर्यणपहंसि वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेजा ।

५

६६४. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेजा णावियासु वा मडिय-खाणियासु णवियासु वा गोप्पलेहियासु गैवाणीसु वा खाणीसु वा, अण्णतरंसि वा तहप्पगारंसि वा थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेजा ।

१. खारडाहेसु वा मडयडाहेसु वा नास्ति खं० ॥ २, ३ मडगं इ० । मडयडाहेसु वा नास्ति खे० सं० ॥ ४. वा नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ ५. जाणे णं इ० विना ॥ ६. प्रतिष्ठ पाठाः—गदियाततणेसु खं० । णदियायतणेसु खे० जै० इ० । नदियायतणेसु सं० हे १, २, ३ ला० । “अपि च—से इत्यादि । ‘नद्यायतनानि’ यत्र तीर्थस्थानेषु लोकाः पुण्यार्थं स्नानादि कुर्वन्ति, ‘पङ्कायतनानि’ यत्र पङ्किलप्रदेशे लोका धर्मार्थं लोठनादिक्रियां कुर्वन्ति, ओघायतनानि यानि प्रवाह्य एव पूज्यस्थानानि तडागजलप्रवेशौघमार्गं वा, ‘सेचनपथे वा’ निष्कादौ नोच्चारानि विधेयमिति । तथा से इत्यादि, स भिक्षुरभिनवाद्य मृत्खनिषु, तथा नवाद्य गोपलेह्यासु गवादनीषु, सामान्येन वा गवादनीषु खनीषु वा नोच्चारानि विदध्यादिति ।” स्त्री० । “णविया गोल्ले[हिया] जत्थ गावीओ लिहन्ति, मडिया खाणी जत्थ कुंभारा मट्ठितं खणति लोगो वा । सेजो पाणिय-मिस्सतो, पंको जत्थ छुप्पिज्जति, पणजो जत्थ उल्लिया भूसी, आययणं एतेसि चैव ठाणाणि दोसा(देतो ?) वा” चू० । निशीयसुत्ते तृतीयोद्देशके एवंविध पाठोऽत्रोपलभ्यते—“जे भिक्खू नईआययणंसि वा पंकाययणंसि वा पंकाय(ओघा ? पणगा ?)ययणंसि वा सेय[ण]पहंसि वा.....[ता०प्रतौ पाठोऽयम्] णवियासु गोल्लेहियासु णवियासु वा मडियाखाणिसु परिमुज्ज-माणियासु वा अपरिमुज्जमाणियासु वा.....जे भिक्खू सेयाययणंसि वा पंकाययणंसि वा पणमाययणंसि वा उच्चार-पासवणं परिट्ठेइ” पृ० २२५—२२६, निशीयचूर्णौ त्वित्थम्—“इमो छत्तथो—ऊसत्थाणे गावो लिहन्ति भुज्जति अभिणवा सा तु ।’...जत्थ गावो ऊसत्थाणे लिहन्ति सा भुज्जमार्गी गिरुद्धा वा णवा भण्णति ।.....पंको पुण चिक्खल्लो पणजो पुण जत्थ मुच्छते ठाणे । सेयणपहो तु णिका, सुक्कति फला जहिं वच्चं ॥ १५३९ ॥....आयतनमिति स्थानं । पणजो उल्लो, सो जत्थ ठाणे संमुच्छति तं पणगाट्ठाणं । कट्ठमवहुलं पाणियं सेजो भण्णति, तस्स आययणं ठाणे णिका वा” पृ० २२५—२२६ ॥ ७. उ०वा० हे २, ३ इ० ला० ॥ ८. सेयणवहंसि हे १, २, ३ इ० ला० । सेयणपधंसि खे० जै० । सयणवधेसु खं०, एतदनुसारेण सेयणवधेसु इत्यपि पाठोऽत्र भवेत् ॥ ९. जाणे णं खे० जै० सं० खं० ॥ १०. णवियासु [वा जै०] मडियखाणियासु गोप्पं इ० जै० ॥ ११. मडिया० हे २ ॥ १२. वा नास्ति हे १, २, ३ ला० । इयतां टि० १५ ॥ १३. गोत्रले० सं० । गोप्पयले० हे १, २ इ० ला० ॥ १४. गोणीसु वा सं० । गणीसु वा खे० । गणीसु वा हे २ ला० । गणीसु वा इ० ॥ १५. णंसि वा णो खे० जै० खं० ॥

६६५. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा डांगवच्चंसि वा सागवच्चंसि वा मूलगवच्चंसि वा हत्थुंकरवच्चंसि वा, अण्णयरंसि वा तहप्पगौरंसि थंडिलंसि णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६६६. से भिक्खू वा २ से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा असणवणंसि वा सण-
५ वणंसि वा धातइवणंसि वा केयइवणंसि वा अंबवणंसि वा असौगवणंसि वा णागवणंसि, वा पुञ्जागवणंसि वा अण्णयरेसु वा तहप्पगौरसु पत्तोवएसु वा पुप्फोवएसु वा फलोवएसु वा बीओवएसु वा हरितोवएसु वा णो उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

६६७. 'से भिक्खू वा २ संपाततं वा परपाततं वा गहाय से तमायाए

१. जाणे डां खे० जै० सं० खं० ॥ २. डालव० खे० सं० । डालगव० खेमू० । “क्खि से इत्यादि, डाग ति डालप्रधानं शाकम्, पत्रप्रधानं तु शाकमेव, तद्वति स्थाने, तथा मूलगादिवति च नोबारादि कुर्यादिति । तथा से इत्यादि, अशानो वीर्यकः, तद्वनादौ च नोबारादि कुर्यादिति । तथा पत्र-पुष्प-फलाद्युपेतोऽयं इति ।” स्त्री० । “उंबरप(व ?)च्चंसि वा, प(व ?)च्चं नाम जत्थ पत्ता पुप्फा फला वा स्रक्किज्जति, णग्गोह-असोद्ध-पिलक्ख-पिप्परी-आलगा वल्लीभवति णवा णवति (?) । अंबगवणमादि चंपगवणमादी । पत्तोवगा तंबोली, पुप्फोवगा जहा पुञ्जागा, फलोवगा जहा कविट्ठादीणि, छाओवगा वंजुल-गंदिस्ख्लादी, उवयोगं गच्छंतीति उवगा” वृ० । निशियसुत्ते तृतीयोद्देशकेऽत्रेहसः पाठ उपलभ्यते—“जे भिक्खू उंबरवच्चंसि वा णग्गोहवच्चंसि वा आसोत्थवच्चंसि वा पिलक्खवच्चंसि वा.....डागवच्चंसि वा सागवच्चंसि वा मूल्यवच्चंसि वा कोत्थुंभरिवच्चंसि वा खारवच्चंसि वा वा नीरयवच्चंसि वा दमणगवच्चंसि वा अरगवच्चंसि वा.....इक्खवणंसि वा सालिवणंसि वा कुसुंमवणंसि वा कप्पासवणंसि वा.....असोगवणंसि वा सत्तिवणवणंसि वा चंपगवणंसि वा चूयवणंसि वा अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु पत्तोवएसु पुप्फोवएसु फलोवएसु बीओवएसु उच्चारपासवणं परिट्ठवेह ।”—पृ० २९६, अत्रेहसी निशियचूर्णिः—“उंबरस्स फला जत्थ गिरिव(त)डे उव्वविज्जति तं उंबरवच्चं भण्णति, एवं णग्गोहो वडो, आसत्थो पिप्पलो, पिलक्खु पिप्पलमेवो, सो पुण इत्थियाभिहाणा पिप्पली भण्णति । डागो पत्रसागो । देशाहिंउक्केन जनपदप्रसिद्धा ज्ञेया” पृ० २९६ ॥ ३. मूलगवच्चंसि वा नास्ति खं० ॥ ४. वा हत्थुंकर० खं० हे ३ जै० ला० । वा अण्णयरंसि वा हे १, २ ॥ ५. प्रतिषु पाठाः—‘रंसि वा थंडिले नो उं सं० ला० । ‘रंसि वा तहप्प थंडिले उं खं० । ‘रंसि थंडिले उं खे० । ‘रंसि वा नो उं हे १ । ‘रं वा थंडिलि नो उं हे ३ । ‘रंसि थं नो उं हे २ । ‘रंसि थंडिले उच्चारपासवणं नो वो० जै० । इ० मन्थे तु तह थं नो उं ॥ ६. सणवणंसि वा नास्ति हे १, २ जै० ला० खं० खेमू० ॥ ७. केयइवणंसि वा नास्ति हे १ ॥ ८. णागवणंसि वा नास्ति खेमू० जैमू० ॥ ९. पुञ्जागवणंसि वा नास्ति सं० । पुण्णागवणंसि वा बुद्ध(बुल्ल इ०, छन्न हे२)गवणेषु वा हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १०. ‘प्पगारपत्तो’ खेमू० जै० सं० । ‘प्पगारिषु वा पत्तो’ हे १, २, ३. ला० । ‘प्पगारंसि पत्तो’ इ० ॥ ११. “से भिक्खू वा २ रामो वा वियाले वा । वारगं नाम उच्चारमतओ । अप्पणगं परायणं वा जाहत्ता । आरिभगहिओ धरेति, ण णिक्खिवति; विरिंचति वोसिरति विसोहेति णिह्वेति । से तमादाय श्रामयंठिलादी

एगंतमवक्कमे, अणवाहंसि अप्पपाणंसि जाव मक्कडासंताणयंसि अहारामंसि वा
उवस्सयंसि ततो संजयामेव उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा, उच्चार-पासवणं वोसिरित्ता
से त्तमायाए एगंतमवक्कमे, अणवाहंसि जाव मक्कडासंताणयंसि अहारामंसि वा
शामयंङिलंसि वा अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि अचित्तंसि ततो संजयामेव
उच्चार-पासवणं वोसिरेज्जा ।

५

६६८. ऐयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं 'जं
सव्वेद्देहिं जाव जएज्जासि ति बेमि ॥

॥ उच्चार-पासवणसत्तिकओ सप्तमो तृतीयः ॥

परिद्वेति । ततियं सत्तिकयं समाप्तं ।” चू० । “से इत्यादि, स भिक्खुः स्वकीय परकीयं वा
‘पात्रकं’ समाधिस्थानं गृहीत्वा स्थण्डिलं वाऽनापातमसंलोकं गत्वोच्चारं प्रसवणं वा कुर्यात्
प्रतिष्ठापयेदिति वा । शेषमव्ययनसमाप्तिं यावत् पूर्ववदिति ।” शी० । दृश्यतां सू० ६४५ टि० १ ।
“जे भिक्खु राओ वा वियाळे वा उब्बाहिज्जमाणे सपायं गहाय परपायं वा जाइता उच्चारपासवणं
करेति, जो तं अणुग्गए सूरिए एडेइ, एडंतं वा सात्तिज्जति, तं सेवमाणे आवज्जति मासिथं
परिहारङ्गाणं उग्गसिथं ।” इति निशीथसूत्रे तृतीयोद्देशके । अत्रेहशी निशीथचूर्णिः—“राओ
ति संज्ञा, वियाळो ति संज्ञावगमो, उत् प्राक्कल्येन वावा उब्बाहा, अप्पणिज्जो सण्णामत्तओ
सगपायं भण्णति, अप्पणिज्जस्स अमावे परपाते वा जाइता वोसिरइ ।उदिते सूरिए
परिद्वेति ।” पु० २२७-२२८ ॥ १२. सयपाययं हे १, २ ला० । सयपायं इ० ॥
१. ‘मवक्कमेज्जा हे १, २, ३ इ० ला० । दृश्यतां टि० ६ । सू० ३२४ ॥ २. अणावायं-
(हे जैमू०)सि असंलोपसि अप्प० हे १, २, ३ इ० ला० जै० शी० । अणावाहंसि जाव सं० ।
दृश्यतां टि० ७ । अणावाहंसि अणावाणे इत्यर्थः ॥ ३. ‘धंसि अणावायंसि आहा’ सं०
खेसं० ॥ ४. आहा० खे० जै० सं० ॥ ५. वा नास्ति खे० जै० सं० ॥ ६. ‘क्कमेज्जा हे ३ इ० ।
दृश्यतां टि० १ ॥ ७. अणावाहंसि नास्ति हे १, २ इ० ला० । अणावायंसि हे ३ । दृश्यतां
टि० २ ॥ ८. ‘रंसि वा थं खे० ॥ ९. एवं खे० जै० खे० । दृश्यतां सू० ३३४ ॥ १०. जं
सव्वेद्देहिं नास्ति इ० ॥ ११. ‘वण(णं खे०)सत्तिकओ इ० विना ॥ १२. सम्मत्तो इ० ॥
१३. तृतीयः नास्ति खे० जै० हे १, २, ३ इ० ला० ॥

एगारसमं अज्झयणं 'सदसत्तिकओ'

[वीयाए चूलाए चउत्थमज्झयणं]

६६९. से भिक्खू वा २ मुइंगसहाणि वा नंदीसहाणि वा झल्लरीसहाणि
५ वा अण्णतराणि वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं वितताइं सदाइं कण्णसोयपडियाए
णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

१. अत्रेदमवधेयम्—चूर्ण्यलुसारेणादौ चतुर्थः रूपसप्तैककः, तदनन्तरं पञ्चमः शब्दसप्तैककः ।
शीलाचार्यविरचितद्वयलुसारेण त्वादौ चतुर्थः शब्दसप्तैककः, तदनन्तरं पञ्चमो रूपसप्तैककः ।
अत उभयत्र तदलुसारेण व्याख्या सूत्रपाठश्चोपलभ्यते । “स्थान-विषया-व्युत्सर्ग-शब्द-रूप-
क्रियाः पराऽन्योन्याः । पञ्चमहाव्रतदान् विमुक्ता सर्वसङ्गैः ॥ ११७ ॥” इति प्रशस्तरति-
प्रकरणेऽपि क्रमः । “ठाण णिसीहिगा उच्चारभूमिं गतस्स रुवाइं, तेहिं रागो दोसो वा ण
कयब्बो । से भिक्खू वा २ जहावेगयाइं रुवाइं, ण सक्का चक्खुविसयमागयं ण दहुं, जं
तण्णिमित्तं गमणं तं कजेयब्बं । तंजहा—वप्पाणि वा पुव्वमणिताइं, कच्छादी वि थ भगेयव्वा ।”
चू० । “मुइंगेयादि, स पूर्वाधिकृतो भिक्षुर्यदि वितत-तत-घन-शुभिरूपांश्चतुर्विधानातोयशब्दान्
शृणुयात्, ततस्तच्छ्रवणप्रतिज्ञया नाभिसन्धारयेद् गमनाय, न तदाकर्णनाय गमनं कुर्यादित्यर्थः”
शी० । इत्यन्तां सू० ६७४ । चूर्णावेतावानेव शब्दसप्तैककः—“एवं सहाइ पि संखादीणि ।
तताणि, वीण-ववीसमु(वन्वीसमु)ओसादीणि वितताणि बंभादि । घणाइं उज्जललक्कुडा ।
झसिराइं वंसपव्वगादिपव्वादीणि । सद्दं घुणेतानं जितो जाति, पिकखतो वण्णिज्जेतेसु वा रागादीणि
जाति । पंचमं सत्तिककं समत्तं ।” चू० ॥ २. सुत्तिंग खे० जै० सं० ॥ ३. इ० विना
नंदीझल्लरीसहाणि वा सं० ला० । नंदीमुइंगसहाणि वा झल्लरीसहाणि वा खे० जै० हे १, २,
३ । नंदीसहाणि वा नास्ति खं० । “विततं सृदङ्ग-नन्दी-झल्लर्यादि” शी० । “संखसहाणि
वा सिंगसहाणि वा संखियसहाणि वा खरमुहिसहाणि वा पोयासहाणि वा परिपिरियासहाणि वा
पणवसहाणि वा पडहसहाणि वा भंभासहाणि वा होरभसहाणि वा मेरिसहाणि वा झल्लरीसहाणि
वा दुंदुहिसहाणि वा तयाणि वा वितयाणि वा घणाणि वा झुसिराणि वा”—भगवती०
५ । ४ । तुलना—“जे भिक्खू मेरिसहाणि वा पणवसहाणि वा पडहसहाणि वा सुरवसहाणि वा
मुइंगसहाणि वा एवं नंदी[सहाणि वा] झल्लरि[सहाणि वा] वल्लरि(हारंमल्लिरि—प्र०)[सहाणि वा]
डमसा[सहाणि वा] मड्डयसहाणि वा छुतुंयसहाणि वा गोळुक्सहाणि वा अन्नयराणि वा तहप्प-
गाराणि विततसहाणि.....वीणासहाणि वा विवंचिसहाणि वा तुणवसहाणि वा वन्वीसगसहाणि
वा वीणाइयसहाणि वा तुंववीणासहाणि वा क्रो(झो—प्र०)डयसहाणि वा दंङ्कुणसहाणि वा अन्नयराणि
वा तहप्पगाराणि तताणि सहाणि.....तालसहाणि वा कंसतालसहाणि वा लत्तियसहाणि वा
गोहियसहाणि वा मकरियसहाणि वा कच्छभिसहाणि वा महइसहाणि वा णालियासहाणि वा
वालियासहाणि वा अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि वा घणसहाणि.....संखसहाणि वा सिंगसहाणि

६७०. से भिक्खू वा २ अहावेगतियाइं सदाइं सुणेति, तंजहा — वीणासदाणि वा विवंचिसदाणि वा बन्धीसगसदाणि वा तुणयसदाणि वा पणवसदाणि वा तुंबवीणियसदाणि वा ढंकुणसदाणि वा अण्णतराईं वा तहप्पगाराईं विरूवरूवाणि सदाणि तताईं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

६७१. से भिक्खू वा २ अहावेगतियाइं सदाइं सुणेति, तंजहा — तालसदाणि वा कंसतालसदाणि वा लतियसदाणि वा गोहियसदाणि वा किरिकिरिसदाणि वा अण्णतराणि वा तहप्पगाराईं विरूवरूवाइं तालसदाइं कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

६७२. से भिक्खू वा २ अहावेगतियाइं सदाइं सुणेति, तंजहा — संखसदाणि वा वेणुसदाणि वा वंससदाणि वा खरमुहिसदाणि वा पिरिपिरियसदाणि वा १०

वा संखियसदाणि वा वंससदाणि वा वेणुसदाणि वा खरमुहिसदाणि वा परिलि(परिविविय-प्र०)-सदाणि वा पेवासदाणि वा अजयराणि वा तहप्पगाराणि झुसिराणि कण्णसवणपडियाए अभिसंधारेइ ।” इति निशीयसूत्रे सप्तदशोद्देशके पृ० २००-२०१, अत्रैवही निशीयचूर्णिः— “शंखं शृंगं । वृत्तः शंखः, दीर्घाकृतिः स्वल्पा वा शंखिका । खरमुखी काहला, तत्स मुह्यथाणे खरमुहाकारं कट्टमयं मुहं कज्जति । परिपिरिया तततोण (ततोन्ल-प्र०) सलागातो झुसिराओ जमलाओ संघाडिजंति मुहमूले एगमुहा सा संखागारेण वाइज्जमाणी जुगवं तिणिण सदे परिपिरिंती क्रोति । अण्णे अणंति—गुंजा पणवो मंठाण (मंडाण-प्र०) भवति, मंभा मायंगाण भवति, मेरिआगारा संकुडमुही डुइंभी, महत्प्रमाणो मुरवो (जो-प्र०), सेसा पसिद्धा । आलाविणिमादि ततं, वीणातिसरिसं (वीणतिसरीय-प्र०) बहुतंतीहि विततं । अहवा तंतीहिं ततं, मुरवमउंदादि विततं । घणं उज्जललकुडा, झुसिरं वंसादिया तन्विवरीया, कंसिग-कंसालादि तल-ताल-जलवादिश्च जीवरुतादयश्च बहवो तन्विवरीया”-पृ० २०१ ॥ ४. “राणि विरूवरूवाणि हे १, २, ३ इ० ला० ॥

१. वेगयाइं सं० ॥ २. वीणसं० खे० जै० सं० । ६७० तमं सूत्रं नास्ति खं० । “ततं वीणा-विपधी-बन्धीसकादि तन्त्रीवाच्यम्” शी० ॥ ३. वा पणयसं० खे० जै० हे १, ३ । वा तुंबं० हे २. इ० ला० ॥ ४. ढंकुणसं० हे १, २, ३, ला० । ढंकुणसं० खे० सं० । णकुणसं० जै० ॥ ५. वा नास्ति सं० इ० ॥ ६. रूवाइं तयाइं इ० । “रूवाणि वा तयाइं हे २ ॥ ७. गोधियं० खे० जै० खं० । “घनं तु हस्तताल-कंसालादि प्रतीतमेव, नवरं लत्तिका केशिका, गोहिका भाण्डानां कक्षाहस्तगततातोयविशेषः । किरिकिरिया तेषामेव वंशादिकम्बिकातोयम्” शी० ॥ ८. किरिकिरियसं० हे २ । इयतामुपरितनं टिप्पणम्, तथा टि० ११ ॥ ९. “घणसदाइं वा पाठः” खे० । “घण” पाठः—सं० । तालसदाहिं कण्णसोतं० खं० ॥ १०. वेडुसं० खं० ॥ ११. पिरिपिरिसदाणि सं० । पिरिपिरियसदाणि वा नास्ति खं० । “झुपिरं तु शङ्ख-वेणवादीनि प्रतीतान्येव, नवरं खरमुही तोड(ट्ट-प्र०)हिका, पिरिपिरिय ति कोलियक्कुटावनदा वंशादिनलिका” शी० ॥

अण्णयराइं वां तहप्पंगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं झुसिराइं कण्णसोयपडियाए णो
अमिसंधारेज्जा गमणाए ।

६७३. 'से भिक्खू वा २ अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेति, तंजहा—वप्पाणि

१. वा नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ २. सद्दाइं झुसिराइं नास्ति खं० । सद्दाइं कण्णं हे १ ॥
३. अभिधारेज्जा जै० सं० खं० ॥ ४. से इत्यादि, स भिखुरथ कदाचिदेकतरान् कांश्चित्
शब्दान् शृणुयात्, तद्यथा—वप्पाणि वेत्ति, वप्पः केदारस्तटादिर्वा, तद्वर्णकः शब्दा वप्पा एवोक्ताः,
वप्पादिषु वा श्रव्ययोग्यादयो ये शब्दास्तच्छ्रवणप्रतिज्ञया वप्पादीन् गच्छेदित्येवं सर्वत्रायेज्यम्”
शी० । दृश्यतां ६६९ टि० १ । निशीथसूत्रे सप्तदशोद्देशकेऽप्येवम्—“जे भिक्खू वप्पाणि
वा.....कण्णसवणपडियाए अभिसंधारेइ.....[निशीथसू० १७। १३८-१५२], एते
चोदसं दत्ता जहा वारसमे उद्देशगे भणिता तहा इहं पि सतरसमे उद्देशगे भाणियव्वा । विसेसो
तत्थ चक्खुदंसणप्रतिज्ञया, इहं पुण कण्णसवणपडियाए गच्छति, वप्पादिएस्स ठाणेस्स जे सद्दा ते
अभिधारेणं गच्छति ।” —इति निशीथचूर्णौ पृ० २०१-२०३ ॥ ५. अहावेगइयाइं खं० इ० ॥
६. दृश्यतां सू० ३५३, ४३५, ५०४ । निशीथसूत्रे द्वादशोद्देशके एवमुपलभ्यते—“जे वप्पाणि
वा फलिहाणि वा पागाराणि वा तोरणाणि वा अगगलपासगाणि वा कूडागराणि वा पासायाणि वा
भूमिगिहाणि वा रुक्खगिहाणि वा रुक्खं वा चेतियकढं थूमं वा चेतियकढं
आएसणा[णि वा] आयतणा[णि वा] देवकुला[णि वा] सभाओ वा पनाओ वा पणियगिहाणि वा
पणियसालाओ वा जाणसालाओ वा सुहाकम्मंताणि वा दम्मकम्मंताणि वा वक्ककम्मंताणि वा
अंगालकम्मंताणि वा कट्टकम्मंताणि वा सुसाणगिरिकंदरसन्तिसेलोबट्टाणभवणगिहाणि वा.....
कच्छाणि वा गहणाणि वा उ(द)वियाणि वा उ(द)वियगिहाणि वा भूमणि वा भूमिगिहाणि वा
वणाणि वा वणविदुग्गाणि वा पव्वयाणि वा (भूमिगिहाणि वा दुग्गाणि वा—प्र०) पव्वविदुग्गाणि वा
वप्पाणि वा फलिहाणि वा उप्पलाणि वा पल्लाणि वा उज्झराणि वा निज्झराणि वा अगडाणि वा
वहा वा वावीओ वा पुक्खरणीओ वा दीहियाओ वा शुंजालियाओ वा सराणि वा सरपंतियाओ वा
सरसरपंतीओ वा चक्खुदंसणपडियाए गच्छति” इति, अत्र निशीथचूर्णौ त्वेवंविधः पाठः—“वप्पो
केदारो, परिहा खातिया, णगरादिस्स पागारो, रज्जो दुवारादिस्स तोरणा, णगरदुवारादिस्स अगगला,
तस्सेव पासगो, रहुसंठितो पासतो, पव्वयसंठितं ऊवरुवरि भूमियाहिं वट्ठ(इह—प्र०)माणं कूडागरं,
कूडं वागारं कूडागरं पर्वते कुट्टितमित्यर्थः । भूमिगिहं भूमिचरं, रुक्खो च्चिवथ गिहागारो
रुक्खसिहं रुक्खे वा घरं रुक्खघरं कंडं, पर्वतः प्रसिद्धः, भंवो वियडः, थूमः प्रसिद्धः, पडिमागिहं
चेतियं, लोहारकुट्टी आवेसणं, लोगसंमवायठाणं आयतणं, देवकुलं पसिद्धं, सम्भ्यस्थानं सर्मा,
गिम्हादिषु उदगप्पसाणठाणं पवा, जत्थ भंडं अच्छति तं पणियगिहं, जत्थ विक्काइं सा साला,
अहवा सकुट्ठं गिहं, अकुट्ठा साला, एवं जाणसालाओ वि, जाणा सिवियादि जत्थ णिविक्खता, बुहा
प्रसिद्धा, एवं दम्मो, वव्वगो वि दम्मसारिच्छो, इंगाला जत्थ डज्झंति, कट्ठा जत्थ फट्ठेति घट्ठिज्जंति
वा, सवसयणं सुसाणं, गिरिगुहा कंदरं, असिवप्पसमणट्टाणं संती, सेलो पव्वतो, गोसा(भा—प्र०)दि
ट्टाणं उवट्टाणं, भवणागारं वणराइमंडियं भवणं, तं चैव वणविवजियं गिहं ।.....इक्खुमायी
कच्छा, गहणाणि काननानि, दवियं वीथं, भूमं निम्नं, वणाणि उज्जाणाणि वा, एगजातीयरुक्खाउल
अणेगजातीयरुक्खाउलं वा गहणं वणविदुग्गं (इक्खुमायी कच्छा, दवित [वीथं], नूर्स निम्नं,
एगजातीयरुक्खाउलं गहणं, अणेगजातीयरुक्खाउलं गहणं(ण १)विदुग्गं—प्र०), एगो पव्वतो,

वा फलिहाणि वा जाव सराणि वा सरपंतियाणि वा सरसरपंतियाणि वा
अण्णतराईं वा तहप्पगाराईं विरूवरूवाईं सद्दाईं कण्णसोयपडियाए णो
अमिसंधारेजा गमणाए।

६७४. से भिक्खू वा २ अहावेगतियाईं सद्दाईं सुणेइ, तंजहा — कच्छाणि
वा णूमाणि वा गहणाणि वा वणाणि वा वणदुग्गाणि वा पव्वयाणि वा पव्वय- ५
दुग्गाणि वा अण्णतराईं वा तहप्पगाराईं विरूवरूवाईं० कण्णसोयपडियाए णो
अमिसंधारेजा गमणाए।

६७५. से भिक्खू वा २ अहावेगतियाईं सद्दाईं सुणेति, तंजहा — गामाणि

बहुएहि पव्वतेहि पव्वयविदुग्गं, कून्ने अगडो, तडाग-दह-णदी पसिद्धा, समवृत्ता चापी, चातुरस्सा
पुक्कवरणी, एताओ चेव दीहडिताओ दीहिया, सारणी वा वावि(वी)-पुक्कवरणीओ वा मंडलिसंठियाओ
अन्नोन्नकवाडसंजुताओ गुंजालिया मज्जंति। अन्ने मणंति — णिका अण्णेगमेदगता गुंजालिया सप्पगती
जा, एगं महप्पमाणं सरं, ताणि चेव बहूणि पंतीठियाणि पतेयवाहुत्ताणि सरपंती। ताणि
चेव बहूणि अन्नोन्नकवाडसंजुताणि सरसरपंती। तेसु गच्छंतस्स ते चेव दोसा, तं चेव य होति
वित्तियपदं।” इति निशीथचूर्णो द्वादशोद्देशके पृ० ३४४-३४६ ॥

१. वा सागराणि वा सरसरपंतियाणि वा अण्णं खं० जै०। वा सागराणि वा सरपंतियाणि वा
अण्णं खं०। वा सरसरपंतियाणि वा अण्णं सं०॥ २. वा वणदुग्गाणि वा पव्वयदुग्गाणि वा
खं०। वा वणाणि वा वणदुग्गाणि पव्वयदुग्गाणि वा सं०॥ ३. अहावेगताईं खं० जै० सं० खं०
इ०॥ ४. “गाममादीणि पिच्छामो अगारा अगारीओ य सपयंतीओ, पहा वि एतेसिं चेव, जहा
सोपणए छुधालिता पहा, महा वि एतेसिं महिसाड, मगं बाले(ल)मादी णगरस्स वा, गामवहाणि
गामवायाणि” चू०। निशीथसूत्रे तु सम्प्रति एवविधः पाठ उपलभ्यते—जे भिक्खू गामाणि वा
नगराणि वा खेडाणि वा कच्चडाणि वा मडवाणि वा दोणमुहाणि वा पडणाणि वा आगराणि वा
संवाहाणि वा सज्जिवेसाणि वा रायहाणिओ वा.....गाममहाणि वा जाव रायधाणिमहाणि वा
.....गामवहाणि वा जाव रायहाणिमहाणि वा..... [गामवाहाणि वा जाव रायहाणिदाहाणि
वा.....गामहाणि वा जाव रायहाणि वा-अ०].....गामपहाणि वा जाव रायहाणिपहाणि वा
चक्खुदंसणपडियाए गच्छति” इति निशीथसूत्रे द्वादशोद्देशके, अत्र चूर्णिः— “करादियाण गम्मो
गामो। ण करा जत्थ तं णगरं। खेडं नाम धूलीपागारपरिक्खित्तं। कुनगरं कच्चडं। लोयणमंतरे
जस्स गामादि नटिय तं मडवं। सुवग्गादि आगरो। पट्ठं दुविहं जलपट्ठं थलपट्ठं च, जलेण
जस्स भंडमागच्छति तं जलपट्ठं, इतरं थलपट्ठं। दोणि मुहा जस्स तं दोणपहं जलेण वि
थलेण वि भंडमागच्छति। आसमं नाम तावसमादीणं। सत्थावात्तणट्ठणं सज्जिवेसं। गामो वा
पट्ठितो सज्जिविट्ठो जत्तागतो वा लोणो सज्जिविट्ठो तं सज्जिवेसं भण्णति। अज्जत्थ किमि करेता अज्जत्थ
बोडुं वसंति तं संवाहं भज्जति। घोसं गोउलं। वणियवग्गो जत्थ वसति तं नेगमं। अंसिया
गामतत्तियभागादी। भंडग्गाहणा जत्थ भिज्जति तं पुढामेदं। जत्थ राया वसति सा राजधानी।
.....गामे महो गाममहो यात्ता इत्यर्थः।गामस्स दथो गामवधो ग्रामघातेत्यर्थः।
गामस्स पडो गामपडो ग्रामगार्गेत्यर्थः।” इति निशीथचूर्णो पृ० ३४६-३४७ ॥

६८०. से भिक्खू वा २ अहावेगतिथाइं सदाइं सुणेइ, तंजहा — महिसज्झाणि वा वसमज्झाणि वा अससज्झाणि वा हत्थिज्झाणि वा जाव कर्वेजलज्झाणि वा अण्णतराईं वा तहप्पगाराइं० नो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

६८१. से भिक्खू वा २ अहावेगतिथाइं सदाइं सुणेति, तंजहा — जूँहियद्वाणाणि वा हयजूहियद्वाणाणि वा गयजूहियद्वाणाणि वा अण्णतराईं वा तहप्पगाराइं० णो ५ अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

६८२. से भिक्खू वा २ जाव सुणेति, तंजहा — अँक्खाइयद्वाणाणि वा

१. अहावेगयाइं हे २. इ० ॥ २. वा जाव खं० । वा हत्थिज्झाणि वा जाव खे० जै० सं० ॥ ३. 'तराणि खे० जै० सं० ॥ ४. जूहिं खे० जै० सं० खं० । एवमप्रेऽपि । "उज्जु- (उज्जु)हियाणि गावीओ अडवित्तेण उज्जुहंति, णिज्जुहियाणि णिक्खेडिज्जंति गावीओ चेव तोइज्जंति वा, मिहोज्जुहियाणि परियाणणं वड(ह्)वराणं, हयाणीयाणि वा ४, अणियग्गहणा चत्तारि वि अणियदंसणाणि सेणा वा, एगपुरिसं वा वज्जं नवरं सेहस्स दरिसिज्जति थिरीकरण्थं" चू० । "से इत्यादि, स भिक्खूयमिति द्वन्द्वं वधू-वरादिकम्, तत्स्थानं वेदिकादि, तत्र श्रम्य-गेयादिशब्द-श्रवणप्रतिज्ञया न गच्छेत्, वधू-वरवर्णनं वा यत्र क्रियते तत्र न गच्छेदिति । एवं हय-गजयूथादिस्थानानि ब्रह्म्यानीति" श्री० । "जे भिक्खू उज्जुहियाठाणाणि वा णिज्जुहियाठाणाणि वा मिहोज्जुहियाठाणाणि वा हयजूहियाठाणाणि वा गयजूहियाठाणाणि वा हयाणीयाणि वा गयाणीयाणि वा रहाणीयाणि वा पायताणीयाणि वा अणियदंसणा० एगपुरिसं वा वज्जं णिज्जमाणं चक्खुदंसणपडियाए गच्छति" इति निशायसूत्रे द्वादशोद्देशके, अत्र चूणिः— "गावीओ उज्जुहिताओ अडवीहुतओ उज्जुहंति, अहवा गोसंख्खी उज्जुहिमा भज्जति, गावीणं णिव्वेढणा परिभायणा वि णिउज्जुहिमा । वधू-वरपरि-आणं ति मिहुज्जुहिया, वस्मिंतगुडित्तेहिं हयेहिं बलदरिसणा हयाणीयं, गयेहिं बलदरिसणा गया-णीयं, रहेहिं बलदरिसणा रहाणीयं, पाइक्खबलदरिसणा पाहक्काणीयं, चउसमवायो अणियदरिसणं । चोरादि वा वज्जं णीणिज्जमाणं पेहाए" इति निशायचूणौ पृ० ३४८ ॥ ५. वा तह० खं० ॥ ६. 'राणि खे० जै० सं० ॥ ७. "से इत्यादि, स भिक्खुः 'आक्खायिकास्थानानि' कयानव-स्थानानि, तथा 'मानोन्मानस्थानानि', मानं प्रस्थकादि, उन्मानं नाराचादि, यदि वा मानोन्मान-मित्यन्नादीनां वेगादिपरीक्षा, तत्स्थानानि तद्वर्णनस्थानानि वा, तथा महान्ति च तानि आहतवृत्त्य-गीतवादित्रतन्त्रीतलतालजुडितप्रत्युत्पन्नानि च, तेषां स्थानानि समास्तद्वर्णनानि वा श्रवणप्रतिज्ञया नाभिसन्धारयेद् गमनायेति । किञ्च से इत्यादि । कलहादिवर्णनं तत्स्थानं वा श्रवणप्रतिज्ञया न गच्छेदिति" श्री० । "आक्खाइयाणि कथगपुस्तक्काचणाणि । माणुम्माणिथाणि जत्ताइ ह(द)-व्वाणि जाणाणं गोणाणं च, जहा कँवलसंबला, अहवा माणुम्माणं चेव एवंविहं । णम्माणि विज्जाहिं णामिज्जंति ख्खवा, अहवा ण्ठं सिक्खाविज्जाणं अंगाईं णामिज्जंति । जाईं सत्थे कहियाईं कब्बाईं, चम्माईं वा पारमि(सि)२ता गथेयुं कम्मवित्ताण पाउरणाणि कीरंति । अँजाणि ख्खवाइं । भग्गा ददं(दवं) सवरभासाए वा रासो । कलहाणि, जहा सँधवीणं भासाओ । वेराणि गामाईण, सग्गामा(मे)२ वा । जूयाणि जूयाणि चेव । जणवयाणि जत्थ समासाइँहु(समाइँहु) जणवया वदंति । कट्ठकम्माणि वड्ढतिसस रुवास्स वा, पोत्थगा कहिमाही, चित्तणं लिप्पारगादी । गंथिमाणि पुक्कमादी । वेदिमं संविहाणं । पूरिमो रहो । संवाचिमो कँचुगो । महत्ताहत्त०" चू० ।

माणुम्माणियद्वाणाणि वा महयाहतनङ्गीत-वाइत-तंति-तलताल-तुडिय-पडुप्प-
वाइयद्वाणाणि वा अण्णतराईं वा तहप्पगाराईं सदाईं णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

६८३. से भिक्खू वा २ जाव सुणेति, तंजहा—कलहाणि वा डिंवाणि वा
डमराणि वा दोरज्जाणि वा वेरज्जाणि वा विरुद्धरज्जाणि वा अण्णतराईं वा तहप्पगाराईं
५ सदाईं णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

६८४. से भिक्खू वा २ जाव सदाईं सुणेति, [तंजहा]—खुंडियं दारियं
परिवृतं मंडितालंकितं निवुज्झमार्णि पेहाए, एंगपुरिसं वा वहाए णीणिज्जमाणं
पेहाए, अण्णतराईं वा तहप्पगाराईं णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ।

६८५. से भिक्खू वा २ अण्णतराईं विरुवरूवाईं मंहासवाईं एवं

“जे भिक्खू आघायाणि वा माणुम्माणियं णम्मा[णि वा “१] दुग्गहाणि [वा जूयाणि वा जणव]-
याणि वा.....कट्टकम्माणि वा पोत्थकम्माणि वा चित्तकम्माणि वा दंतकम्माणि वा मणि-
[कम्माणि वा] सेल[कम्माणि वा] गंधिमाणि वा वेढिमाणि वा पूरिमाणि वा संधाइमाणि
वा पत्तच्छेज्जाणि वा मालाच्छेज्जाणि वा विविहाणि वा वेढिमाणि.....डिंवाणि वा डमराणि वा
खाराणि वा वेराणि वा महाजुडाणि वा महासंगमाणि वा कलहाणि वा वे(ब—प्र०, बो^१)लाणि
वा.....अभिसेयद्वाणाणि वा अक्खाइयाद्वाणाणि वा माणुम्माणियाद्वाणाणि वा महयाहयणङ्गीय-
वादियतंतीतलतालतुडियघणमुईंगपडुप्पवाइयद्वाणाणि वा चक्खुदंसपण्डियाए जाव साइज्जइ”
इति निशीयसूत्रे द्वादशोद्देशके, अत्र चूर्णिः—“अक्खाणगादि आघाइयं । एगस्स बलमाणं
अज्जेण अणुमीयत इति माणुम्माणं, जहा धण्णे(व्वे—प्र०) कंबलसंबला । अहवा माणपोतओ
माणुम्माणियं । विजादिएहिं रुक्खादि णमिज्जंतीति णम्मं, अधवा णम्मं णं सिक्ख्वाविज्जंतरस
अंगाणि णमिज्जंति । गहिया कंवा अधवा वत्थ-पुप्फ-चम्मादिया । अज्जं रुक्खादि । भंगो
दव्वविभागो वा । कलहो चातिगो जह सिधवीणं । रायादीणं दुग्गहो । पासयादी जूया ।
सभादिस्स अणेगविहा जणवदा । कट्टकम्मं कोट्टिमादि । पुस्तके वल्लेषु वा पोत्थं । चित्तलेपा
प्रसिद्धा । पूयादिस्स पुप्फमालादि गंठिं जहा आणंदपुरे पुप्फपूरगादि वेढिमं, प्रतिमा पूरिमं,
कञ्चुकादिस्स कट्टसंधीस्स वा संधाडिमं । महदाख्यानकं महताहतं, अहवा महता सदेण वादित्र-
माहतं, वाइता तन्त्री अन्यद्वा किञ्चित्, हत्थतलाणं तालो, कडंवादिवादित्रसमुदयो नुटिः, जस्स
मुत्तिगस्स घणसहसारिच्छो सद्दो सो घणमुईंगो पटुणा सदेण वाइतो, सर्व्वं एवेन्द्रियार्थः च्छुः”
पृ० ३४८-३४९ । दस्यतां सू० ६८९ टि० २ ॥

१. १तराणि वा खं० ॥ २. वेरज्जाणि वा नास्ति हे १, २ ॥ ३. खुडियं सं० ॥ ४. मंडितं-
(त जै०)लंकितं खे० जै० सं० । “से इत्यादि, स भिक्खुः छल्लिकां दारिकां डिक्करिकां मण्डिता-
लङ्कतां बहुपरिवृतां निवुज्झमार्णि ति अश्वादिना नीयमानाम्” स्त्री० ॥ ५. निवुज्झमार्णियं
हे १, २, ३ इ० । निवुज्झमार्णि” खे० जै० ॥ ६. एणं इ० । दस्यतां सू० ६८९ टि० ४ ॥
७. “से भिक्खू वा २ महामहाणि, बहुतराणि संखरलमादि, बहुणडाणि जहा इंदमहे
सव्वतालायरा, बहुसदाणि, सरक्खे गलामत्तवु (गलामत्तपू)जावए, हि(बहु ?)मिलक्खणि
आ(अ ?)भासियाणि ण वा तेसिं परिपुच्छिज्जति” चू० । “से इत्यादि, स भिक्खुर्नान्येवं

जाणेज्जा, तंजहा—बहुसगडाणि वा बहुरहाणि वा बहुमिलक्खणि वा बहुपंचंताणि वा अण्णतराई वा तहप्पगाराई विरूवरूवाई महासवाई कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज गमणाए।

६८६. से भिक्खू वा २ अण्णतराई विरूवरूवाई महस्सवाई एवं जाणेज्जा तंजहा—इत्थीणि वा पुरिसाणि वा थेराणि वा डहराणि वा मज्झिमाणि वा ५. आमरुणैविमूसियाणि वा गायंताणि वा वायंताणि वा णचंताणि वा हसंताणि वा रसंताणि वा मोहंताणि वा विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं परिमुजंताणि वा परिभायंताणि वा विच्छेद्वयमाणाणि वा विमोवयमाणाणि वा अण्णयराई वा तहप्पगाराई विरूवरूवाई महस्सवाई कण्णसोयपडियाए णो अभिसंधारेज गमणाए।

६८७. से भिक्खू वा २ णो इहलोईएहिं सदेहिं णो परलोईएहिं सदेहिं, णो १०

जानीयात् महान्त्येतान्याश्रवस्थानानि पापोपादानस्थानानि वर्तन्ते तथ्या—बहुशक्तानि बहुशानि बहुम्लेच्छानि बहुप्रात्यन्तिकानि” शी०। “जे भिक्खू विरूवरूवाणि महामहाणि, तंजहा—बहुरयाणि बहुणडाणि बहुसडाणि बहुमिलक्खणि चक्खुदंसणपडियाए गच्छति” इति निगीथसूत्रे द्वादशोद्देशके, अत्र चूर्णिः—“अणेगरूवा विरूवरूवा, महंता महा महामहा, जत्थ महे बहू रतो [जहा—प्र०] भंसुरलाए, अहवा जत्थ महे बहू बहुरया मिलंति जहा सरक्खा सो य बहुरतो भवति। तालायरबहुला बहुणडा। बलागतपुजावक वंभगा य बहुसदा। अव्वत्तभासिणो जत्थ महे मिलंति सो बहुमिलक्खो महो, ते य मिलक्खू द्रमिडादि” इति निगीथचूर्णी पृ० ३५० ॥

१. जाणे तं हे ३ विना ॥ २. महस्सं सं०। “महोत्सवस्थानानि” शी०। “जे भिक्खू विरूवरूवेइ महस्सवेइ इत्थीणि वा पुरिसाणि वा थेराणि वा मज्झिमाणि वा डहराणि वा आसंताणि वा सयंताणि चिट्ठंताणि वा अणलंक्रियाणि वा सुअलंक्रियाणि वा गायंताणि वा वायंताणि वा णचंताणि वा हसंताणि वा रसंताणि वा कीडंताणि वा मोहंताणि वा विउलं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा परिभायंताणि वा परिमुजंताणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ” इति निगीथसूत्रे द्वादशोद्देशके पृ० ३५०, अत्र चूर्णिः—“जे भिक्खू इत्थीणि वा इत्यादि। आसयंते सत्यावत्थाणि अच्छंति, अहवा अश्रवति भुजंतीत्यर्थः। चोदमाणा गंदुगादिषु (भोमाणित्तुगादिषु—प्र०) रमंते, मज्जपानअदोलादिषु ललंते, जलमये क्रीडा, नष्टमृतादिषु कंदूणा, मोहनोद्भवकारिका क्रिया मोहणा मेहुणससेवणं वा, सेसपदा गंधपसिद्धा” इति निगीथचूर्णी पृ० ३४९—३५० ॥ ३. विमूसुणि वा खं० ॥ ४. मोहंताणि वा नास्ति खं० ॥ ५. भोगेताणि इ०। भातंति (जै०)ताणि खे० जै०। भायंताणि सं० ॥ ६. “डय” सं०। “डिय” इ० ॥ ७, ८. “लोएहिं हे २ इ०। “से भिक्खू वा २ इहलोइएण मणुत्ताणं परलोइएणं हयगतायी, अहवा जहा धम्मिलो इहलोइएण, पारलोइएण वंभदत्तो, सेसं कंठं, ४ [=चउत्थं सत्तिक्कं समत्तं]” चू०। “जे भिक्खू इहलोइएण वा रुवेइ, परलोइएण वा रुवेइ, दिट्ठेइ वा रुवेइ, अदिट्ठेइ वा रुवेइ, सुएण वा रुवेइ, अमएण वा रुवेइ, विण्णाएण वा रुवेइ, अविण्णाएण वा रुवेइ, मणुण्णेइ वा रुवेइ, अमणुण्णेइ वा रुवेइ, सज्जइ वा रज्जइ वा गिज्जइ वा अज्जोववज्जइ वा” इति निगीथसूत्रे द्वादशोद्देशके पृ० ३५०, चूर्णी त्वेवम्—“इहलोइया

सुतेहिं सदेहिं नो अंसुतेहिं सदेहिं, णो दिट्ठेहिं सदेहिं नो अदिट्ठेहिं सदेहिं^१,
नो इट्ठेहिं सदेहिं, नो कंतेहिं सदेहिं सँजेजा, णो रजेजा, णो गिज्जेजा, णो
मुज्जेजा, णो अँज्जोववजेजा ।

६८८. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं जाव
५ जएजासि ति वेमि ॥

॥ सँहसत्तिकओ चउत्थओ सँमत्तो ॥

मणुस्सा, परलोइया हयगयादि, पुवं पच्छक्खं दिट्ठा, अदिट्ठा देवादी, मणुण्णा जे इट्ठा, अमणुण्णा जे अणिट्ठा, सज्जणादी पदा एगट्ठिया, अहवा आसेवणभावे सज्जणता, मणसा पीतिगमणं रज्जणता, सदोसुवल्लहे वि अविरमो गोवी, अगममगमणासेवणे अज्झुववातो” पृ० ३५० । “नो नैव ऐहलोकिकैः मनुष्यादिकृतैः पारलौकिकैः पारापतादिकृतैः ऐहिकामुष्मिकैर्वा शब्दैः, तथा श्रुतैरश्रुतैर्वा, तथा साक्षादुपलब्धैरुपलब्धैर्वा न सङ्गं कुर्यात्, न रागं गच्छेत्, न गाद्वर्षं प्रतिपद्येत्, न तेषु सुहेत्, नाध्युपपन्नो भवेत् ।” शी० ॥

१. असुतेहिं दिट्ठेहिं वा सदेहिं खेसं० ॥ २. नो दिट्ठेहिं सदेहिं णो अदिट्ठेहिं सदेहिं नास्ति खे० जे० खं० ॥ ३. नो इट्ठेहिं सदेहिं नो कंतेहिं सदेहिं नास्ति सं० हे १, २, ३ इ० ला० । दइयतां सू० ६८७ टि० ७, ८ ॥ ४. सजेजा नास्ति खं० । णो सजेजा सं० इ० ॥ ५. अज्जोवजेजा हे ३. इ० विना ॥ ६. एवं हे १ । दइयतां सू० ३३४ ॥ ७. * * एतदन्तर्गतपाठस्थाने-चतुर्थः हे १, २ ला० । चतुर्थः सहसत्तिकओ हे ३ ॥ ८. सम्मत्तो इ० ॥

बारसमं अञ्जयणं 'रूव' सत्तिक्कयं

[बीयाए चूलाए पंचमं अञ्जयणं]

६८९. से भिक्खू वा २ अहवेगइयाइं रूवाइं पासति, तंजहा-गंथिमाणि वा वेढिमाणि वा पूरिमाणि वा संघातिमाणि वा कंठकमाणि वा पोत्थकम्माणि वा चित्तकम्माणि वा मणिकम्माणि वा दंतकम्माणि वा पत्तच्छेज्जकम्माणि वा विविहाणि वा वेढिमाइं अण्णतराइं [वा] तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं चक्खुदंसणवडियाए णो अभिसंधारेज्ज गमणाए । एवं नेयच्चं जहा सट्पंडिमा सव्वा वाइत्तवजा रूवपंडिमा वि । ५

॥ पंचमं सत्तिक्कयं समत्तं ॥

१०

१. कट्ठा(व्वाट्)णि वा खे० सं० खं० । इयतां सू० ६८२ टि० ७ ॥ २. वा कट्ठकम्माणि वा मालकम्माणि वा पत्तं खे० जै० सं० खं० । वा मालकम्माणि वा पत्तं हे ३ । “से इत्यादि । स भावभिष्टुः क्वचित् पर्यटक्यैकानि कानिचिद् नानाविधानि रूपाणि पश्यति, तद्यथा—प्रथितानि प्रथितपुष्पादिनिर्वर्तितस्वस्तिकादीनि, वेष्टिमानि बज्रादिनिर्वर्तितपुत्तलिकादीनि, पूरिमाणि ति थान्यन्तः पूरणेन पुरुषाद्याकृतीनि भवन्ति, संघातिमानि चोलकादीनि, काष्ठकर्माणि रथादीनि, पुस्तकर्माणि लेप्यकर्माणि चित्रकर्माणि प्रतीतानि, मणिकर्माणि विचित्रमणिनिष्पादित-स्वस्तिकादीनि, तथा दन्तकर्माणि दन्तपुत्तलिकादीनि, तथा पत्रच्छेदककर्माणि इत्येवमादीनि विरूपरूपाणि चक्षुर्दर्शनप्रतिज्ञया नाभिसन्धारयेद् गमनाय” शी० ॥ ३. पत्तच्छेयकं हे १, २ ॥ ४. इयतां सू० ६८२ टि० ७ ॥ ५. ‘पडिया हे १ । ‘पडियाए हे २, ३ ला० ॥ ६. ‘पडिया वि हे १, २, ३ ला० । ‘पडियाए वि हेसं० २ । “एवं शब्दसप्तैककस्त्राणि चतुर्विधातोद्य-रहितानि सर्वोण्यपीहायोग्यानि, केवलं ‘रूपप्रतिज्ञया’ इत्येवमभिलापो योग्यः” शी० ॥ ७. पंचमत्तं सं० । पंचमदं सं० खे० जै० । पंचदसं खं० । पंचमसं स० हे १, ३ इ० ला० ॥ ८. सत्तिक्क(क खं०)त्तं खे० जै० खं० । सत्तिक्कयं हे १, २ ॥

तेरसंमं अज्झयणं 'परकिरिया' सत्तिक्खओ

[वीयाए चूलाए छड्डमज्झयणं]

६९०. परकिरियं अज्झत्थियं संसेइयं णो तं सात्तिए णो तं णियमे ।

६९१. से से परो पांदाइं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, णो तं सात्तिए णो तं णियमे ।

६९२ से से परो पादाइं संवाधेज्ज वा पलिमंहेज्ज वा, [णो तं सात्तिए णो तं णियमे] ।

१. "परकिरिया परेण कीरमाणे कम्मं भवति । किरिया कम्मं आध्यात्मिकं, तस्य २. करैतस्स जति सातं कज्जं सातिज्जति, अध्यात्मे स्थिता अज्झत्थिया, संसयित्ता संखेपो भवति तेण अज्झत्थेण ततो कम्मसंखेपा(षो १) भवति, तम्हा णो सादिजेज्जा । सा य इमा - सिया से परो आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा एकस्मिं पुणो पुणो । [णो] सादिज्ज, णो कारावेति, करैतं वा ण वा करैति (करे ति १) समणुजाणेज्जा, समणुमोदणा परिथाइक्खिज्जा" चू० । "परकिरियमित्यादि, परः आत्मनो व्यतिरिक्तोऽन्यः, तस्य क्रिया चेष्टा कायव्यापाररूपा, तां परक्रियाम्, 'आध्यात्मिकीम्' आत्मनि क्रियमाणाम्, पुनरपि विशिनष्टि - 'सांख्यिकीम्' कर्मसंखेपजननीम्, 'नो' नैव 'आत्वादयेत्' अभिलषेत्.....तथा न तां परक्रियां 'नियमयेत्' कारयेद् वाचा, नापि कारयेति ।.....से तस्य साधोः निष्प्रतिकर्मशरीरस्य सः परः अन्यो धर्मभ्रष्टया पादौ रजो-व्युष्टितौ आश्रज्यात् कर्पटादिना, वाशब्दस्तूत्तरपक्षापेक्षः, तच्चात्वादयेत् नापि नियमयेदिति" शी० ॥ २. खेमू० खं० विना-संसेत्थियं जै० इ० । संसेत्थियं अन्यत्र । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्, तथा सू० ७३० टि० २ ॥ ३. सात्तिए खे०-जै०-सं० खं० ॥ ४. सिया से परो खेमू० जै० सं० खं० । सिज्जा से परो हे ३ । सिया से से परो खेसं० । अनेदमवधेयम्-इतः परं चूर्ण्यनुसारेण प्रायः सर्वत्र सिया-से परो इति -पाठः, की० अनुसारेण तु सर्वत्र से से परो इति पाठो भाति, दृश्यतां टि० १, सू० ७२३ टि० ९, ॥ ५. पाए आमं खे० जै० सं० हे ३ ॥ ६. वा से सिया परो खं० ॥ ७. से सिया परो खे० जै० सं० खं० ॥ ८. संखेवेज्ज खं० ॥ ९. मजेज्ज खेमू० जै० खं० । "मक्खणा उल्लोवण भोव्वणा आलावगसिद्धा । णहा पदा फूमित्वा कोविता अलतगं गिण्हंति । एवं काए मि । एवं कायसि वणं शलंगहादी ।" चू० । "जे भिक्खु अप्पणो पाए संवाहेज्ज वा पलिमंहेज्ज वा.....तेल्लेण वा घणए वा वसाए वा णवणीएण वा मक्खेज्ज वा भिल्लिजेज्ज वा (अवमं गेति वा मक्खेति वा-प्र०).....उल्लोकेज्ज वा उव्वहेज्ज वा.....उच्छोलेज्ज वा प्होएज्ज वा.....फूमेव्वा वा रएज्ज वा" इति निश्रीयसूत्रे तृतीयो-द्देशकेऽङ्गुत्ता दृश्यते, निश्रीयचूर्णौ त्वेन दृश्यते-,"सं इति प्रशंसा, शोभना, बाह्या संवाहा ।" गुरुमाध्याय विद्याले संवाधा भवति । जो.पुण अद्वरत्ते पच्छिमरत्ते दिक्कसत्ते वा अणेगसे संवाधावेति सा परिमहा भणति । सीतमुदगं सीतोदगं, विषड ति व्यपगतजीवं, उत्तिणमुदगं उत्तिणोदगं, तेण

६९३. 'से' से परो पादाइं फुमेज वा रएज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

६९४. 'से' से परो पादाइं तेलेण वा धतेण वा वसाए वा मक्खेज वां मिलिगेज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

६९५. 'से' से परो पादाइं 'लोद्धेण वां ककेण वां चुण्णेण वां वण्णेण वां ५ उल्लोद्धेज वा उव्वलेज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

६९६. 'से' से परो पादाइं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उल्लोलेज वा पधोएज्ज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

६९७. 'से' से परो पादाइं अणतरेण विलेवणजातेण आलिपेज वा 'विलिपेज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

१०

अप्पणो पादे एकासि उल्लोछणा, पुणो पुणो पधोणा । "अवमंगो थोवेण, बहुणा मक्खणं । अहवा एकासि बहुसो वा ।" "अलत्तरंगं पादेसु लाएलं पुच्छा फुमति । तं जो रयति वा फुमति वा । एतेसि पंचण्हं सुत्ताणं संगहागाहा—संवाहणा पधोदण कक्कादीणुव्वलण मक्खणं वा वि । फुमर्वा वा रायणं वा जो कुज्जा अप्पणो पादे ॥ १४९५ ॥ संवाहण ति विस्सामणं, सीतोदगाइणा पधोवणं, कक्काइणा उव्वलणं, तेज्जाइणा मक्खणं, अलत्तयमाइणा रंगणं करेति तस्स आणाइया दोसा ।" एतेसि सुत्ताणं पढमपदा संवाहणादी सङ्कत्करणे द्रष्टव्या, कितियपदा परिमहणाति बहुवारकरणे वहुणा वा करणे दट्ठवा । संवाहणा चउव्विहा उक्ता । अलत्तकरंगो फुमिज्जंतो लहुं लमगति । "एवं कांयाभिलावेण छ सुत्ता भाणियव्वा । 'पादेसुं जो तु गमो णियमा कायम्मि होति स चेव । णायव्वो तु मतिमता' ॥ १५०० ॥" इमो अइदेसगाहत्थो—जो पायसुत्तैसु गमो कायसुत्तैसु विं छसु सो चेव दट्ठव्वो, केण नायव्वो? मतिमता । मतिरस्थास्तीति मतिमं । "एवं वणाभिलावेण ते चेव छ सुत्ता वतव्वा" पृ० २११-२१३ ॥

१. से सियाइं परो खे० जै० सं० खं० । से सिते परो इ० ॥ २. फुसेज्ज वा सं० चू० विना । दयतां सू० ६९२-टि० ९-१- "स्पृशन्तं रज्जयन्तम्" शी० ॥ ३. से सिया(य सं०) परो खे० जै० सं० खं० इ० ॥ ४. मिलेगेज खे० जै० खं० । हिलंगेज सं० । 'अविमगेज वा पाठः' खेटि० संटि० । दयतां सू० ६९२ टि० ९ ॥ ५. से सिया (य सं० इ०) परो खे० जै० सं० खं० ॥ ६. लोद्धेण हे २, ३ ला० । "कक्को, सो दव्वसंजोगेण वा असंजोगेण वा भवति । कोद्धो रुक्खो, तस्स छल्ली कोद्धं भवति । वधो पुण हिंखुलगादी तेल्लोदयो । चुजो पुण गम्मुणिगादिफला चुजीक्ता । एकासि आधंसणं, पुणो पुणो पधंसणं" इति निशोथचूणो त्रयोदशोद्देशके । ७, ८, ९, १०, वा नास्ति खं० ॥ ११, इ० विना—उल्लोद्धेज खे० जै० सं० खं० । उल्लोलेज अन्यत्र । "लोअ्रा(द्रा-प्र०)दिना उद्वर्तनादि कुर्वन्तम्" शी० । दयतां सू० ७०४, ७११ ॥ १२. उव्वलेज खे० जै० खं० हे १ ॥ १३. साविण् खे० जै० खं० ॥ १४. से सिया परो खे० जै० सं० खं० इ० ॥ १५. उल्लोलेज हे १, २ ला० । उज्जलेज खं० । उल्लोलेज हे ३ ॥ १६. से सिया(य सं०) परो खे० जै० सं० खं० ॥ १७. विलिपेज वा नास्ति सं० खं० ॥

६९८. 'से से परो पादाइं अण्णतरेण धूवेणजाएणं धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

६९९. 'से से परो पादाओ खौणुयं वा कंटयं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

५ ७००. 'से से परो पादाओ पूयं वा सौणियं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

७०१. 'से से परो कायं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

७०२. 'से से परो कायं 'संवाधेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, णो तं सातिए णो १० तं णियमे ।

७०३. 'से से परो कायं तेहेण वा घएण वा वसाए वा मक्खेज्ज वा अम्भगेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७०४. 'से से परो कायं 'लोहेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

१५ ७०५. 'से से परो कायं सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोवेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं णियमे ।

७०६. 'से से परो कायं अण्णतरेणं विलेवणजाएणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

१. से सिया परो पादाइं खे० जै० खं० । नास्ति सं० ॥ २. धूयं वा धूवेज्ज खेमू० जै० । धूयं सोहेज्ज वा णो तं खं० । "विशिष्टधूपेन धूपयन्तम्" शी० ॥ ३. धूएज्ज वा पधूएज्ज वा सं० ॥ ४. से सिया परो खे० जै० सं० खं० ॥ ५. खाणुं वा हे १, २, ३ ला० ॥ ६. से सिया परो खे० जै० सं० खं० । इतः परम् इ० मध्ये प्रायः सर्वत्र से सि परो इति पाठः ॥ ७. से सिया परो खे० जै० सं० खं० ॥ ८. से सिया(य सं०) परो खे० जै० सं० खं० इ० ॥ ९. कायं लोहेण (लोहेण सं०, लोहेण खं०, लोहेण हे ३, लोहेण इ०) सं० खे० जै० सं० खं० इ० हे ३ ॥ १०. संवाधेज्जा खं० । दृश्यतां सू० ६९२ टि० ९ ॥ ११. से सिया परो खे० जै० सं० खं० ॥ १२. से सिया परो खे० जै० सं० । इत आरभ्य ७१० पर्यन्तानि सूत्राणि न सन्ति खं० मध्ये ॥ १३. लोहेण हे २, ३ इ० ॥ १४. से सिया परो खे० जै० ॥ १५. पधोएज्ज खे० जै० हे ३ ॥ १६. से सिया परो खेसं० जै० । खेमू० मध्ये नास्ति ॥

७०७. 'से से परो] कायं अण्णतरेण धूवणजाएण धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

'से से परो कायं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे]

७०८. 'से से परो कायंसि वणं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७०९. 'से से परो कायंसि वणं संवाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७१०. 'से से परो कायंसि वणं तेलेण वा धएण वा वसाए वा मक्खेज्ज वा भिल्लोज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७११. 'से से परो कायंसि वणं लोहेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा १० वण्णेण वा उल्लोहेज्ज वा उच्चलेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७१२. 'से से परो कायंसि वणं सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोवेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७१३. 'से' से परो कायंसि वणं अण्णतरेणं सत्थजाएणं अर्च्छिदेज्ज वा विच्छिदेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७१४. 'से से परो [कायंसि वणं] अण्णतरेणं सत्थजातेणं अर्च्छिदित्ता वा विच्छिदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७१५. 'से से परो कायंसि गंडं वा अरइयं वा पुलयं वा भगंदलं वा आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

१. से सिया परो खेसं ॥ २. धुवेज्ज वा पधुवेज्ज वा खे ॥ ३. जाचारान्नचूर्णौ "एवं काए वि" इत्युक्तम्, निशीथवूर्णोवप्येवम्, द्रव्यतां सू० ६९२ टि० ९। अतः प्रतिषेधव्यमानोऽपि एतदन्तर्गतः पाठोऽत्र पूरितः ॥ ४. से सि परो खे० जै० इ० ॥ ५. से सि[ए जै०] परो खे० जै० इ० ॥ ६. से सि परो खे० जै० इ० ॥ ७. भिल्लोज्ज इ० बिना । द्रव्यतां सू० ६९४ टि० ४ ॥ ८. से सि परो खे० जै० सं० खं० इ० ॥ ९. लोहेण हे १, २, ३. ला० ॥ १०. उच्छोदेज्ज सं० । उच्छोदेज्ज हेसं० २ हे ३ । द्रव्यतां सू० ६९५, ७०४ ॥ ११. से सि परो खे० जै० खं० इ० ॥ १२. पधोएज्ज खे० जै० सं० । पधोएज्ज खं० ॥ १३, १५, १६. से सि परो खे० जै० सं० खं० इ० ॥ १४. द्रव्यतां सू० ७०७ टि० ३, सू० ६९२ टि० ९। निशीथवूर्ण्यनुसारेण सू० ७०६-७०७ सहा आलापका अत्रापि पठितव्याः ॥ १७. मरइं वा पुलइं वा सं० । "ते फोडा भिज्जंति, तत्थ पुला संमुच्छंति, ते पुला भिज्जंति" इति स्थानान्नसूत्रे दशम-

७१६. 'से से परो कायंसि गंडं वा अरइयं वा पुल्लयं वा भगंदलं वा संबाहेज्ज वा पल्लिमेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७१७. 'से से परो कायंसि गंडं वा जाव भगंदलं वा तेहेण वा घएण वा वसाए वा मक्खेज्ज वा मिल्लिगेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

५. ७१८. 'से से परो कायंसि गंडं वा जाव भगंदलं वा लोहेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोहेज्ज वा उव्वलेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७१९. 'से से परो कायंसि गंडं वा जाव भगंदलं वा सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्जं वा पधोलेज्जं वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

स्थाने । "अरतीओ अंधारइओ, असियाओ अरिसाओ, पिल्ला, भगंदलं अपानप्रवेशे, सत्थेण अच्छिदणा विच्छिदणा, सीतोदगादि उच्छोलेणा तेज्जादि आलेवणजाते उडुवणजाते उडुविज्जति, उडुवितो य सज्जति, पाल्लकिमिओ भगंदलाओ, कुच्छिकिमिओ गंडलगा सिमिया य" चू० । 'जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा अरतिं वा असिं वा पिल्लं वा भगंदलं वा अन्नतरेण तिकखेण सत्थजाएणं अच्छिदति वा विच्छिदति वा.....पूर्यं वा सोणियं वा णीहरति वा विसो-हेति वा.....सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेति वा पधोवेति वा.....आलेवणजाएणं आलिपइ वा मिल्लिपइ वा.....तेहेण वा घएण वा वसाए वा णवणीएण वा अन्नमेति वा मक्खेति वाधूवणजाएणं धूवेति वा पधूवेति वा..... । जे भिक्खू अप्पणो पाल्लकिमियं वा कुच्छिकिमियं वा अंगुलीए निवेसिय निवेसिय णीहरति" इति निशीथसूत्रे तृतीयोद्देशके, निशीथसूत्रे त्वेवम्—"गच्छतीति गंडं, तं च गंडमाला, जं च अणं सुपायं तं गंडं । अरतिं वा, अरतिओ जं ण पवति । असी अरिसा, ता य अहिट्ठाणे णासाए वणेषु वा भवति । पिल्ला सितलिया । भगंदरं अपन्नवतो अधिट्ठाणे अतं किमियजालसंपन्नं भवति । बहुसत्थ-संभवे अण्णतरेण । तिकखं सहिणधारं । जातमिति प्रकारदर्शनार्थम् । एकस्मि ईषद् वा अच्छिदणं, बहुवारं सुट्ठु वा छिदणं विच्छिदणं ।...पूर्यं वा, पक्कं सोणियं पुतं भण्णति, रुहिरं समावर्त्तं सोणियं भण्णति । णीहरति णाम णिग्गालेति, अवसेसा(असेसा?)वयवफेडणं विसोहणं भण्णति ।...आलेवो ति विवो-वेदणपसमकारी, पाककारी, पुतादिणीहरणकारी ।...णीजेज्ज पूयादि, ततो उच्छोलेति, ततो आलिपति, ततो मक्खेति, ततो धूवेति,.....पाल्ल अपानः, तस्मि किमिया संमुच्छति, कुक्खीए किमिया कुच्छिकिमिया, ते य जूसा भण्णति, ते जति सण्णं वोसिरतो अपाणवर्मतरे थक्केव तो ते पाल्लकिमिए अंगुलीए निवेसिय प्रवेश्य पुणो पुणो णीहरति निपाठेति परित्यजतीत्यर्थः" पृ० २१५-२१७ ॥

१, ३. से सि परो खे० जै० सं० खं० इ० ॥ २. पुल्लयं सं० खं० ॥ ४. वा भगं-
(दमं)गेज्ज वा सं० ॥ ५. से सि परो खे० जै० खं० इ० ॥ ६. वा अरइयं वा लो० सं० ।
वा अरइयं दलं वा लो० खे० जै० ॥ वा अरं भगंदलं वा लो० खं० ॥ ७. लोहेण हे २,
३ ला० ॥ ८. उल्लोहेज्ज हे १, २, ३ ला० ॥ ९. उव्वलेज्ज खे० ॥ १०. से सि परो खे० जै०
सं० खं० इ० ॥

७२०. ' 'से से परो कायंसि गंडं वा अरइयं वा जाव भगंदलं वा
अण्णतरेणं सत्थजातेणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा, अन्नतरेणं सत्थजातेणं
अच्छिंदित्ता वा विच्छिंदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा,
णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७२१. ' 'से से परो कायातो सेयं वा जल्लं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो
तं सातिए णो तं नियमे ।

७२२. ' 'से से परो अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा णहमलं वा
णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७२३. ' 'से से परो दीहाइं बालाइं दीहाइं रोमाइं दीहाइं भमुहाइं

१. अत्र निशीथचूर्णलुसारेण सू० ७०६-७०७ सहस्रा मालापका अपि पठितव्याः । इत्यंतां सू०
७१३-४ टि० १४ ॥ २. से सिया परो खे० जै० सं० खं० ॥ ३. अरइं वा जै० खं० विना ॥ ४.
पुतं वा खे० जै० खं० ॥ ५. से सिया परो खे० जै० सं० खं० । से सि परो हे २ इ० । इत्यंतां
सू० ७२३ टि० ९ ॥ ६. कायंसि खे० ॥ ७. से सि परो खे० जै० सं० खं० इ० । एवमग्रेऽपि
प्रायः सर्वत्र ॥ ८. दंतमलं वा नास्ति सं० इ० ला० । इत्यंतां सू० ७२३ टि० ९ ॥ ९. "से
से परो दीहाओ, सिहा अगगाइं, कप्पेति छिंदेति, संठवेति समारेति, कण्णाणि अच्छिक्कूमणं
कल्ल पंदय(दय धं ?)सेयव्वं । सेओ प्रस्वेदो, जल्लो कमडो, मल्लो थोवो भक्खारो, सो चेव
पस्सिणस्स पंको भवति अर्णतरं पुण आगंतारो" चू० । निगीयसूत्रेऽत्र ईदृशानि सूत्राणि-"जे
भिव्खु अप्पणो दीहाओ णहसिहाओ कप्पेति वा संठवेति वा.....दीहाइं जंवारोमाइं.....दीहाइं
वत्थिरोमाइं.....दीहरो[मराइं ?].....दीहाइं वक्खणरोमाइं.....मंसुइं कप्पेति वा संठवेति
वादत्ते आमज्जति [वा पमज्जति वा].....दंतवोवणेण आधंसति वा पधंसति वा...
उत्तरोद्धरोमाइं.....यो(णा ?)सियारोमाइं.....भमुहारोमाइं.....वीहे केसे कप्पेइ वा संठवेइ
वा । जे भिव्खु अप्पणो कायंसि सेयं वा जल्लं वा पंरं वा मलं वा उव्वक्केति वा पव्वेति,
वा.....अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा णहमलं वा णीहरति वा विसोधेति वा" इति
निशीथसूत्रे तृतीयोद्देशके, निशीथचूर्णो स्वेवम्-"जे भिव्खु दीहाओ अप्पणो णहा इत्यादि जाव
अप्पणो दीहे केसे कप्पइ इत्यादि तेरस मुत्ता उचारेयव्वं ।णहणं सिहा णहसिहा, मखाया
इत्यर्थः, कल्पयति छिनत्ति, संठवेति तीक्ष्णं करोति ।रोसराती पोटे भवति, ते दीहे कप्पेति,
संठवेति सुविहते अधोमुहं ओलिहति । मंसु चिबुके जंघाच्च गुह्यवेधे वा छिंदति संठवेति वा ।
केसे ति सिरजे, ते छिंदति संठवेति वा । उत्तरोद्धरोमा दाढियाओ, ता छिंदति संठवेति वा ।
एवं णासिगा-भमुहरोमे वि ।सेयो प्रस्वेदः स्वच्छः । मल्लिखगल्लं जल्लो मण्णति । एस
एव प्रस्वेदजल्लितो पंको मण्णति, अण्णो दां जो कद्दो लग्गो । मलो पुण जो उत्तरमाणो लच्छो
रेणू वा । सक्कत् उव्वट्ठणं, पुणो पुणो पव्वट्ठणं कक्काइणा वा ।अच्छिमलो दूसिवादि । कण्णमलो
कण्णगूवाति । दंतमलो दंतकिणो । णहमलो णहविचरेणू । णीहरति अक्केति । असेसस्स विसोहणं ।
"जल्लो तु होति कमडं, मलो तु हत्यादिचट्टितो सडंति । पंको पुण सेउल्लो, चिक्खल्लो वा वि जो
लग्गो ॥ १५२१ ॥"-पृ० २१९-२२१ ॥ १०. दीहरोमाइं खे० जै० सं० खं० ॥

दीहाइं कक्खरोमाइं दीहाइं वत्थिरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७२४. से से परो सीसातो लिक्खं वा जूयं वा णीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

५ ७२५. से से परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्ठावेत्ता पायाइं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, [णो तं सातिए णो तं नियमे ।] एवं हेड्डिमो गमो पादादि भाणितव्वो ।

७२६. से से परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्ठावेत्ता हारं वा अँडुहारं वा उरत्थं वा गेवेयं वा मउडं वा पालंबं वा सुवण्णसुत्तं वा आँविधेज्ज वा १० पिण्णिधेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

७२७. से से परो आरामंसि वा उज्जाणंसि वा णीहरित्ता वाँ विसोहित्ता वा पायाइं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं नियमे । एवं णेयव्वा अण्णमण्णकिरिया वि ।

७२८. से से परो सुद्धेणं वा वड्ढबलेणं तेइच्छं आउट्टे, से से परो १५ असुद्धेणं वड्ढबलेणं तेइच्छं आउट्टे, से से परो गिलाणस्स संचित्ताइं कंदाणि

१. “अंको उच्छंगो एगम्मि जणुगे उक्खित्ते, पलियंको दोइ वि । अणुफा(वा?)सणं बोवं पातुं पच्छा दं(ग?)सणं, एवं अणुपाल(य?)णं पि । मूलाणि वा न्ना[=४] पाहणाओ कलाणि ” चू० । तुलना, निशीथसूत्रे सप्तमोद्देशके ईदृशः पाठ उपलभ्यते—“जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवड्ढियाए अंकंसि वा पलियंकंसि वा णिसीयावेत्ता वा तुयट्ठावेत्ता वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अणुपासेज्ज वा अणुपाएज्ज वा... । जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवड्ढियाए अण्णतरं तेइच्छं आउट्टति”-पृ० ४०८-४०९, अत्रेत्थं निशीथचूर्णिः—“एणेण ऊरएणं अंको, दोहिं वि ऊरएहिं पलियंको । एत्थ जे मेहुणट्ठाए णिसीयावेति तुयट्ठावेति वा, ते चेव दोसा ।...अनु पञ्चाङ्गावे, अप्पणा असितुं पच्छा तीए आसं देति, एवं करोडगादीइ अप्पणा पाउं पच्छे तं पाएति ।” पृ० ४०८ । २. वड्ढं हे १, २, ३ जै० इ० ला० ॥ ३. आँविहेज्ज खे० जै० । आँविजेज्ज संमू० । आँविजेज्ज संसं० । हाँविहेज्ज खे० ॥ ४. पिणीहेज्ज खे० जै० खं० । पिणीजेज्ज सं० ॥ ५. वा परिमे(सु हे ३)त्ता वा पायाइं हे १, २, ३ ला० । वा पविसित्ता वा पायाइं इ० शी० । “आरामप्रवेशनिष्क्रमण-प्रमार्जनसूत्रं थावदुत्तानार्थानि” शी० ॥ ६. वड्ढं खं० । “मूलाणि वा न्ना[=४] पाहणाओ कलाणि । सुद्धेण वड्ढबलेण विज्जामंतादिणा ” चू० । “से इत्यादि, से तस्य साधोः स परः शुद्धेनाशुद्धेन वा वागबलेन मन्त्रादिसामर्थ्येन चिकित्सां व्याध्युपशमं आउट्टे ति कहुमभिलषेत्” शी० ॥ ७, ८. से सिया परो खे० जै० सं० खं० ॥ ९. संचित्ताइं वा कं० सं० ॥

वा मूलाणि वा तैयाणि वा हरियाणि वा खणितु वा कडूत्तु वा कडूवेत्तु वा
तेइच्छं औउट्टेज्जा, णो तं सातिए णो तं नियमे ।

कडूवेयणा कट्टु वेयणा पाणै-भूत-जीव-सत्ता वेदणं वेदेति ।

७२९. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामैगियं जं
सव्वहे[हिं] सहिते समिते सदा जते, सेयमिणं मण्णेज्जासि त्ति वेमि ॥

५

॥ छट्ठओ सत्तिकओ सम्मत्तो ॥

*. वीयाणि हे १ ॥ १. आउट्टावेज्ज खे० जै० सं० खं० इ० । “चिक्खित्तां कट्टुमभिलपेत्” शी० ॥
२. “तम्हा अपडिक्कम्मसरीरेण होयव्वं, किं कारणं ? जेण तिगिच्छाए कीरमाणीए पच्चंति पर्यंति
माणवा, पच्चंति पूर्वकृतेन कर्मणा, ते पच्चमाणा अ[न्या]न्यापि संतापयंति य, दुक्खापर्यंतीत्यर्थः ।
येऽपि साप्रतं पच्चंति तेऽपि पचिष्यंति, अणंतगुणकट्टुक्रविवाग कम्मं एति, कस्मिंजेति ? कट्टएतेत्ति,
कर्तार एति कर्म, कट्टु कडाणि वेदेति कृत्वा च कृतानि वेदेति कर्माणि कर्तार इत्यर्थः । हेदण
विचंत्तिकार एव, एस वेदणय(या) वेदणा(ण)यापि विदार्थते, विगतो भवति कर्मेणा । न यथा
प्रकृति-पुरुष-श्वर-नियतिवादीनां विगमनं वि[मु]क्तिः । अहंवा कृत्वा दुक्खं भवति पुसति च
तम्हा सपर्यं न करेमि दुक्खं । छट्ठं सत्तिकयं समासमिति” चू० । “जीवाः कर्मविपाककृतकट्टु-
वेदनाः कृत्वा परेया वेदना. स्वतः प्राणि-भूत-जीव-सत्त्वाः तत्कर्मविपाकजा वेदनामनुभव-
न्तीति । “.....शेषमुच्चार्य यावदव्ययनपरिसमाप्तिरिति ।” शी० ॥ ३. पाण...वेदणं नास्ति हे
१, २ ला० ॥ ४. एवं सं० । व्ययतां सू० ३३४ ॥ ५. “मियं सहिते खै० जै० सं०
खं० ॥ ६. छट्ठो इ० ॥ ७. सम्मत्तो सं० । सम्मत्तो हे १, २, ३ इ० ला० ॥

चउदसमं अज्झयणं 'अण्णमण्णकिरिया' सत्तिकओ

[बीयाए चूलाए सत्तमं अज्झ]

७३०. से भिक्खू वा २ अण्णमण्णकिरियं अज्झत्थियं संस(सि?)इयं णो तं
५ सातिए णो तं नियमे ।

७३१. से अण्णमण्णे पाए आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, णो तं सातिए णो तं
नियमे, सेसं तं चेव ।

७३२. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामगियं जं सव्व-
ट्ठेहिं जाव जएज्जासि ति बेमि ।

१०

॥ सत्तमओ सत्तिकओ सँमत्तो ॥

१. "मन्त्रस्स किं हे ३ । "अण्णमण्णकिरिया दो सहिता अण्णमण्णस्स पगरंति, ण कप्पति एव
चेव । एवं पुण पडिमापडिवग्गणं जिणारं च ण कप्पति, थेराणं किं पि कप्पेउज्ज कारणजाए,
बुद्धया विभासियव्वं । विभूसावडियाए वि निय[मा] शमो सो चेव, णवण(रं) वत्थाणे(णि)
रयहरणादि च दो आलावगा, अविया मत्तिलाणि विभूसापडिया धरेति, वरं अण्णाणि लभंतो इति
ससमं सत्तिकारं समाप्तं ।" चू० । तुलना—"जे भिक्खू अण्णमण्णस्स पाए आमज्जेज्ज वा
पमज्जेज्ज वा इत्यादि एकतालीसं सुत्ता उच्चारयेय्वा जाव अण्णमण्णस्स सीसदुवारियं करेति
इत्यादि । अर्थः पूर्ववत् । तृतीयोद्देशकगमेन नेयं ।" इति निशीथचूर्णौ चतुर्थोद्देशके पृ० २९२-
२९७ । "जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो पाए आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा..... वत्थं
वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुच्छं वा रयहरणं वा अण्णयरं वा सवहिं (उवगरणज्जातं-प्र०)
धरेइ" इति निशीथसूत्रे पञ्चदशोद्देशके, अत्र चूर्णिः-जे भिक्खू अप्पणो पाए इत्यादि विभूसा-
प्रतिज्ञया एवं जाव सीसदुवारियं करेति ।.....वत्थं इत्यादि ।" इति निशीथचूर्णौ ॥ २. प्रतिष्ठु
पाठाः-संसइयं सं० हे १, २, ३ इ० ला० । संसेत्थियं खे० । संसत्थियं जै० । संसयं खे० ।
इयतां सू० ६९० टि० १, २ ॥ ३. साएइ २ सं० ॥ ४. एवं इ० । इयतां सू० ३३४ ॥
५. जं.....बेसि नास्ति हे १, २, ३ इ० ला ॥ ६. सम्मत्तो हे १, २, ३ इ० ला० ॥

पण्णरससं अज्झयणं 'भावणा'

७३३. तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे यावि होत्था - हत्थुत्तराहिं चुंते, चइत्ता गव्वं वक्कंते, हत्थुत्तराहिं गव्वमातो गैव्वं साहरिते, हत्थुत्तराहिं जाते, हत्थुत्तराहिं सव्वतो सव्वत्ताए मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारियं पव्वइते, हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुण्णे अव्वाघाते निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरणाणदंसणे समुप्पण्णे, सातिणा भगवं परिणिव्वुते ।

७३४. समणे भगवं महावीरे इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए सैमाए वीतिकंताए, सुसमाए सैमाए वीतिकंताए, सुसमदुसमाए सैमाए वीतिकंताए, दुसमसुसमाए सैमाए बहुवीतिकंताए, पण्णत्तरीए वासैहिं मासेहिं य अद्धणवम सेसेहिं, जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे अद्धमे पक्खे आसादसुद्धे तस्स णं आसादसुद्धस्स छट्ठीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगोवगतेणं, महाविजयसिद्धत्थपुत्तुरवरपुंडरीयदिसासोवत्थियवद्धमाणातो महाविमाणाओ वीसं सागरोवमाइं औउयं पालइत्ता आउक्खएणं भवक्खएणं ठितिक्खएणं चुते, चइत्ता इह खलु जंजुदीवे णं दीवे भौरहे वासे दाहिणडभरहे दाहिणकुंडपुरसंणिवेसंसि उसमदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स देवाणंदाए

१. जुतो खेमू जै० खं० । जुजो सं० हे १, २, ३ ला० । जुए इ० ॥ २. गव्वमंमि हे १, ३ ला० ॥ ३. 'राहिं मुंडे भवित्ता हे १, २ इ० ला० ॥ 'सव्वत्ता(आ सं०)ए जै० सं० ॥ ४. अणंते नास्ति सं० ॥ ५. 'णेव्वु' खे० सं० ॥ ६. समाए नास्ति सं० खं० । खं० मध्ये सर्वत्रापि नास्ति ॥ ७. समाए नास्ति जै० ॥ ८, १०. वीतिकंताए सं० ॥ ९. समाए नास्ति खे० जै० सं० इ० ॥ ११. समाए नास्ति सं० ॥ १२. पण्णत्तरीए खं० सं० खं० इ० । "पण्णत्तरिवासादीसमएण" चू० ॥ १३. वासेहिं सेसेहिं अद्धणवमसेहिं हे १ । "अद्धणवमेहि य मासेहिं सेसेहिं"—कल्पसू० २ ॥ १४. "जोगमुवागएण"—कल्पसू० २ ॥ १५. 'रपवर' जै० सं० हे २ । कल्पसू० २ ॥ १६. 'डरिय' हे १, २, ३ इ० ॥ १७. अहाडयं सं० ॥ १८. 'दीवे णं दीवे खे० जै० सं० खं० । "चयं चयित्ता इह जंजुदीवे दीवे नान्येषु, असंख्याता जंजुदीवा, आहार-भव-सरीरेसु वोच्छिज्जेतु" चू० । "अणंतरं चयं चइत्ता" आहारवक्कीए भवनवक्कीए सरीरवक्कीए कुच्छिसि गव्वमाताए वक्कंते" कल्पसू० २ ॥ १९. भरहे खेमू सं० ॥

माहणीए जालंधरायणसगोत्ताए सीहन्मवभूतेण अप्पाणेण कुच्छिसि गम्भं वक्कते ।

समणे भगवं महावीरे^१ तिण्णाणोवगते यावि हौत्था, चइस्सामि त्ति जाणति, सुए मि त्ति जाणइ, चयमाणे ण जाणति, सुहुमे णं से काले पणत्ते ।

७३५. ततो^२ णं समणे भगवं महावीरे^३ अणुकंपएणं देवेणं^४ 'जीयमेयं' ति^५
- ५ कट्ठु जे से वासाणं तच्चे मासे पंचमे पक्खे आसोयवहुले तस्स णं आसोयवहुलस्स तेरसीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं^६ नक्खत्तेणं जोगोवगतेणं बांसीतीहिं * रातिंदिएहिं^७ वीति-
कंतेहिं^८ तेसीतिमस्स * रातिंदियस्स परियाए वट्टमाणे दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवे-
सातो उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसंसि^९ णाताणं खत्तियाणं सिद्धत्थंस्स^{१०} खत्तियस्स कासवगोत्तस्स^{११} तिसिलाए^{१२} खत्तियाणीए वासिइंसगोत्ताए असुमाणं पोग्गलाणं^{१३}
- १० अवहारं करेत्ता सुमाणं पोग्गलाणं पक्खेवं करेत्ता कुच्छिसि गम्भं साहरति,^{१४} जे वि य^{१५}
"तिसिलाए खत्तियाणीए कुच्छिसि गम्भे तं पि य दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि^{१६}
उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स देवाणंदाए माहणीए जालंधरायणसगोत्ताए^{१७}
कुच्छिसि साहरति ।

१. भरायणस्सगो^१ खे० जैमू० । २. धरसगु^२ इ० ॥ ३. तिण्णाणो^३ जै० सं० चू० । "तिण्णाणो-
वगते, तिस्मि नाणा, एगसमइ उवजोगो णत्थि, तेण ण याणइ चयमाणो" चू० ॥ ३. जुइए सं० ॥
४. णं नास्ति खेमू० जै० सं० खं० ॥ ५. हियाण्णु^५ खेसं० । "ओहीरमाणी इस्मि विबुज्जमाणीए
निहाए, हिताणुकहिं(कंपि)तं अप्पणो सक्कस्य य, अणुकंपओ तित्थगरस्स अदुवित्तए ति, अब्बाबाहं
तिण्ह वि" चू० । अत्र कल्पसूत्रे विस्तृतः सूत्रपाठः—"जं रयणि च णं समणे भगवं महावीरे"
गम्भत्ताए वक्कते तं रयणि च णं सा देवाणंदा माहणी सयणिज्जसि सुतजागरा ओहीरमाणी
ओहीरमाणी"चोइस महासुमिणे पासिताणं पळ्ळिबुद्धा ॥ ४ ॥"तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे
भगवं महावीरे"हियाणुकंपएणं देवेणं हरिणेगमेसिणा"तिसलाए खत्तियाणीए"अब्बाबाहं
अब्बाबाहं कुच्छिसि साहरिए ॥ ३० ॥"—कल्पसू० । "हिताणुकंपएणं देवेणं ति, हितो अप्पणो
सक्कस्य य, अणुकंपतो भगवतो"—कल्पसू० ॥ ६. "कंपतेणं" खे० जै० खं० हे १, २, ३
इ० ॥ ७. जीयमेत्तं खे० जै० । जियमेत्तं खं० । जीयमेत्तं सं० ॥ ८. अस्सोय^८ खं० ।
आसोयवहुले तस्स णं नास्ति सं० ला० ॥ ९. अस्सोय^९ खे० खं० ॥ १०. बासीतिहिं^{१०} खं० ।
बासीहिं^{१०} सं० ॥ ११. * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खेमू० जैमू० ॥ १२. तेसीय(अ
जैसं०)मस्स खेसं० जैसं० । तेसीति राइं खं० । तेसीरइं सं० ॥ १३. "त्यखत्ति" सं० ॥
१४. तित्तं खे० जै० इ० । दइयता पृ० २६० टि० १७ ॥ १५. "टुस्स गो" हे २, ३. ला० ॥
१६. अत्र साहरिते इति पाठः समीचीनो भाति, दइयता सू० ७३४ टि० ५ ॥ १७. जे वि
य से तिसिलाए इ० । "जे वि य णं से तिसलाए"—कल्पसू० २७ ॥ १८. तिसलाए
हे २ जै० ॥ १९. भरायणस्सगो^{१९} इ० । धरसगो^{१९} जै० ॥ २०. कुच्छिसि गम्भं साहं हे
१, २, ३ इ० ला० ॥

समणे भगवं महावीरं ^१तिण्णाणोवगते यावि होत्था, साहरिज्जिस्सामि ति जाणति, साहरिते मि ति जाणति, साहरिज्जमाणे वि जाणति समणाउसो !

७३६. तेणं कालेणं तेणं समणं ^२तिसिला खत्तियाणीं अह अण्णदा कँदायी णवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णणं अद्धुमाणं राइंदियाणं वीतिकंताणं जे से गिम्हाणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे चेतसुद्धे तस्स णं चेतसुद्धस्स तेसीपक्खेणं ५ इत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगोवगतेणं समणं भगवं महावीरं अरोया अरोयं पसूता ।

७३७. जं णं रातिं तिसिला खत्तियाणीं समणं भगवं महावीरं अरोया अरोयं पँक्षता तं णं राइं भवणवति-वाणमंतर-जोतिसिय-विमाणवासिदेवेहिं य देवीहिं य ओवयंतेहिं यँ उप्पयंतेहिं यँ संपयंतेहिं य एगे महं दिव्वे देवुज्जोते देवसंणिवाते १० देवकहकँहए उप्पिजल्लभूते यावि होत्था ।

७३८. जं ^३णं रयणिं तिसिला खत्तियाणीं समणं भगवं महावीरं अरोया

१. तिण्णाणो^० खे० सं० हे १, ३ । इत्यतां सू० ७३४ टि० २ ॥ २. साहरिज्जमाणे न जाणति साहरिइ मि ति जाणइ इ० । “साहरिज्जमाणे नो जाणइ साहरिइ मि ति जाणइ” — कल्पसू० २९ ॥ ३. तिसिला^० जै० इ० ॥ ४. कयाती इ० । कयाई खे० सं० । कयाइ हे १, २, ३ ला० ॥ ५. माणं रा^० हे १, २, ३ जै० खं० । “माणं य रा^० स० खेसं० कल्पसू० ७५ ॥ ६. चेतस्स खे० जै० सं० खं० ॥ ७. आरोया आरोयं हे १ । आरोया आरोयं हे ३ । आरोया आरोयं इ० । “आरोगा आरोगं” इति “अरोगा आरोगं” इत्युभयथा कल्पसूत्रे [सू० ९३, १६३] पाठः ॥ ८. पसुता खं० ॥ ९. आरोया आरोयं जै० खं० इ० । इत्यतामुपरि टिप्पणम् ७ ॥ १०. पसुता खं० जै० ॥ ११. रातिं खे० जै० खं० ॥ १२. य नास्ति खे० जै० सं० ॥ १३. या(सा खं०) संपयंतेहिं या खे० खं० । य एगे हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १४. एगे खेसं० जै० खं० । “ओवतमाणेहिं य उप्पयमाणेहिं य एगालेए लोए देवुज्जोए देवकल्लिया देवसंणिवाए देवकहकँहए देवुप्पिजल्लभूते यावि होत्था” इति कल्पसूत्रस्य [सू० ९४] पाठान्तरे ॥ १५. “वातेण देव” हे १, २, ३ इ० जै० । “वातेण ते देव” खं० । इत्यतामुपरितनं टिप्पणम् १६. “कहे उ” हे १, २, ३ इ० ला० । “उम्मिजल्लमालो जम्मि जले तद् भवति उम्मिजल्लमालं, उम्मिजल्लमालल्लुला उम्मिजल्लमालभूता देवेहिं उवयंतेहिं कहकहभूता” च० । “सा णं रयणीं वहुइ देवेहिं य देवीहिं य उवयंतेहिं य उप्पयंतेहिं य उप्पिजल्लमाणभूया कहकहभूया था वि होत्था” — कल्पसू० ९४ ॥ १७. “गभूते खे० जै० सं० ॥ १८. णं नास्ति खे० जै० सं० खं० । “जं णं रयणिं अरोया अरोयं पस्य तीत्येवमादिना उप्पन्नानाणदंसणधरे गोयमाईणं समणानं निगंथाणं पंच महक्कयाईं सभावणाईं छज्जीवनिकायाईं आइक्खईं तीत्येवमन्तेन ग्रन्थेन भगवतो वीरवर्धमानस्वामिनो जातकर्मभिषेकसंवर्धनदीक्षाकेवलज्ञानोत्पत्तयोऽभिहिताः, प्रवटार्थं च सर्वमपि सूत्रम् ।” शी० ॥ १९. आरोया आरोयं(गं जै०) खं० इ० जै० ॥

अरोयं पसूता तं णं रयणिं बहवे देवा य देवीओ य एगं महं अमयवासं च
गंधवासं च चुण्णवासं च पुप्फवासं च हिरण्णवासं च रयणवासं च वासिसु ।

७३९. जं णं रयणिं तिसिला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं अरोगा
अरोगं पसूता तं णं रयणिं भवणवति-वाणमंतर-जोतिसियं-विमाणवासिणो देवा य
५ देवीओ य समणस्स भगवतो महावीरस्स कोतुगंभूइकम्माइं तित्थगरामिसेयं
च करिसु ।

७४०. जतो णं पमिति भगवं महावीरे तिसिलाए खत्तियाणीए कुच्छिसि
गम्भं आहुते ततो णं पमिति तं कुलं विपुल्लेणं हिरण्णेणं सुवण्णेणं धणेणं
धण्णेणं माणिक्केणं मोत्तिएणं संख-सिल-प्पवालेणं अतीव अतीव परिवड्ढति ।

१० ततो णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो एयमड्डं जाणित्ता
णिव्वत्तदसाहंसि वोक्कंतंसि सुच्चिमूतंसि विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्ख-
डावेति । विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडावेत्ता मित्त-णाति-सयण-
संबंधिवग्गं उवनिमैत्तेति । मित्त-णाति-सयण-संबंधिवग्गं उवनिमैत्तेता बहवे समण-
माहण-किवण-वणीमग-भिच्छुडग-पंडरंगाईणं विच्छड्ढेति, विगोवेति, विस्साणेति,
दातारेसु णं दाणं पज्जाभाएति । विच्छड्ढित्ता, विगोवित्ता, विस्साणित्ता,

१. पसूता खे० जै० । पसुत्ता ख० ॥ २. तं रयणिं देवा य सं० । तं रयणी देवा य खे० जै० खं० ॥
३. दग खं० ॥ ४. च हिरण्णं खे० जै० सं० ॥ ५. च वासं वासिसु हे २, ३ इ० ला० ॥
६. जणं रयणी खं० । जं रयणी खे० जै० सं० ॥ ७. अरोया अरोयं हे १, २, ३ ला० ।
आरोधारोयं इ० । आरोगा आरोगं खं० । दइयतां पृ० २६१ टि० ७ ॥ ८. पसूता खे० जै०
खं० ॥ ९. या वि० जै० सं० खं० ॥ १०. भूई० खे० ॥ ११. तिसं जै० हे ३ ॥ १२. आहुं
सं० विना । आहुं हे १ ला० ॥ १३. पमिति हे २, ३ इ० । पप्पमिति खे० जै० सं०
खं० ॥ १४. लेणं सुवण्णेणं धणेणं खं० ॥ १५. जाणिया खे० जै० सं० । जाणित्ता २
खं० ॥ १६. वुक्कंतंसि सं० ॥ १७. सुच्चि(ति सं०)भूतं सुविपुलं खे० जै० सं० इ० । “एकारसमे
दिवसे वीइक्कंते निव्वत्तिए असुत्तिजातकम्मकरणे संपत्ते बारसाहदिवसे विउलं असण-पाण-खाइम-
साइमं उवक्खडावेति”-कल्पसू० १०१ ॥ १८. प्रतिषु पाठः— असण ४ उं खे० खं० । असणं
४ उं खे० खं० विना ॥ १९. पंडरगाहीण हे १, २, ३ । पंडरंगाईण खे० जै० । “चरए
वा...भिच्छुडे वा पंडरगे वा...अहिच्छतं नयरिं गच्छइ” इति ज्ञाताधर्मकथाङ्गे पञ्चदशोऽध्यायने,
“चरको धातिमिक्षाचरः ।...मिक्षाण्डो भिक्षाभोजी, सुगतशासनस्थ इत्यन्ये, पाण्डुरागः शैवः”
इति अभयदेवसुरविरचितायां तद्वृत्तौ ॥ २०. विच्छड्ढेति खे० जै० सं० । विच्छड्ढेइ खं० ॥
२१. विगो० खे० जै० सं० ॥ २२. दायं हे १, २, ३ इ० । “दायं वा पाठः” खेति० । “दाणं
दायारेहिं परिभाएत्ता दाइयाणं परिभायता” कल्पसू० ११० ॥ २३. पज्जभा० खेमू० जै० हे १ ॥
२४. विच्छड्ढित्ता खे० जै० हे १ ॥ २५. विगो० हे २ ॥ २६. विस्साणिया सं० ॥

दातारेसु णं दा[णं] पज्जाभात्ता, मित्त-णाइ-सयण-संवंधिवग्गं भुंजावेंति ।
 मित्त-णाति-सयण-संवंधिवग्गं भुंजावित्ता, मित्त-णाति-सयण-संवंधिवग्गेण इमेयारूवं
 णामधेज्जं कारवेंति-अतो णं पंभिर्ति इमे कुमारे तिसिलाए खत्तिपाणीए कुच्छिसि
 गम्मे आहूते ततो णं पंभिर्ति इमं कुलं विपुलेणं हिरण्णेणं सुवण्णेणं धणेणं
 धण्णेणं माणिक्केणं मोत्तिणं संख-सिल-प्पवालेणं अतीव [अतीव] परिवड्ढति, तो
 होउ णं कुमारे वद्धमाणे, *तो होउ णं कुमारे वद्धमाणे* ।

७४१. ततो णं समणे भगवं महावीरे पंचधातिपरिवुडे, तंजहा-खीरधातीए,
 मज्जणधातीए, मंडावणधातीए, खेलावणधातीए, अंकधातीए, अंकातो अंकं
 साहरिज्जमाणे रम्मे मणिकोट्टिमतले गिरिकंदरसमल्लीणे व चंपयपायवे अहाणुपुच्चीए
 संवड्ढति ।

७४२. ततो णं समणे भगवं महावीरे विण्णायपरिणय(ए ?) विण्णियत्त-
 चालमावे अप्पुस्सुयाइं उरालाइं माणुस्सगाइं पंचलक्खणाइं कामभोगाइं सह-
 फरिस-रस-रूव-गंधाइं परियरेमाणे एवंच चाए विहरति ।

७४३. समणे भगवं महावीरे कासवंगोत्तेणं, तस्स णं इमे तिच्चि नामवेजा

१. णं पज्जा^० सं० । [णं दाणं जैसं०] पज्जा^० खे० जैमू० । णं दाणं पज्जा^० हे १, २, ३. इ०
 ला० खं० ॥ २. 'वग्गं मित्त' खे० सं० ॥ ३. कारवेंति खे० जै० हे १ । करंति हे २ ला० ॥
 ४. लज्जो य णं खे० जै० सं० ॥ ५. इ० विना-पमिइं खं० हे २ । पमिइं खे० जै० सं०
 ला० । पमिइं हे १, २ ॥ ६. तिसं जै० हे ३ ॥ ७. इ० विना-पमिइं खं० । पमिइं अन्यत्र ।
 द्दयतां सू० ७४० ॥ ८. सुवण्णेणं धणेणं खं० । सुवण्णेणं माणिक्केणं खे० जै० ॥ ९. तं
 होउ खे० जैमू० । त होउ इ० । ता होउ सं० खं० हे २ ला० । "तं होउ णं कुमारे वद्धमाणे
 २ नामेणं"—कल्पसू० १०३ ॥ १०. णं नास्ति खं० हे १, २ ॥ ११. 'माणे णं खं० ॥ १२. *
 एतदन्तर्गतः पात्रो नास्ति हे १, २, ३ इ० ला० जैसं० खं० । द्दयतामुपरितनं टिप्पणम् ९ ॥
 १३. खेलावणं खं० । खेडणं सं० । खेडणं खे० जै० ॥ १४. मणिं नास्ति खे० जै० सं० ॥
 १५. 'रसंकीणे खं० । रससमल्लीणे हे १, २ । "गिरिकंदरसल्लीणे व चंपयपायवे.....गिरिकंदरे
 ति गिरिकुले आलीन इव चम्पकपादपः सुखं सुखेन वर्धते स्मेति" इति ज्ञातव्यमकथाइ तद्वत्तौ
 च सू० १२१ ॥ १६. णं नास्ति खे० जै० सं० ॥ १७. "से वि य णं दारए उम्मुक्कवालमावे
 विण्णायपरिणयमित्ते"—कल्पसू० ९, ५४, ७६ ॥ १८. विण्णवित्तं खं० हे १, २ इ० ला० ॥
 १९. अप्पुस्सुगाइं सं० । अप्पुस्सुचाइं खे० जै० इ० । अप्पुस्सुचाइं खे० सं० ॥ २०. उमं चाए
 खं० । उमं चाति हे १, २, ३ इ० ला० । 'उमच्चाए इति वा पाठः' खेति० । द्दयतां सू०
 ७७१, ७७३ ॥ २१. 'गोत्ते य तस्स खे० जै० । गोत्ते तस्स खं० हे १, २, ३ इ० ला० ।
 "समणे भगवं महावीरे कासवंगोत्तेणं, तस्स णं तओ नामवेजा एवमाहिंजति, तंजहा-अम्मा-
 पिउसंतिए वद्धमाणे १, सहसम्पुड्ढावे समणे २, अयले भयमेरवाणं परिसहोवसग्गाणं खंतिस्समे

एवमाहिज्जंति, तंजहा—अम्मापिउसंतिए वद्धमाणे, संहसम्मुइए समणे, भीमं भयभेरवं उरालं अचेलयं परीसंहै सहति ति कहु देवेहिं से णामं कयं समणे भगवं महावीरे ।

७४४. समणस्स णं भगवतो महावीरस्स पिता कांसवगोत्तेणं । तस्स णं
५ तिणिण णामधेज्जा एवमाहिज्जंति, तंजहा—सिद्धत्थे ति वा सैज्जंसे ति वा जसंसे ति वा ।

समणस्सं णं भगवतो महावीरस्स अम्मा वासिड्डसगोत्ता । तीसे णं तिणिण णामधेज्जा एवमाहिज्जंति, तंजहा—तिसिला इ वा विदेहदिण्णा इ वा पियकारिणी ति वा ।

१० *समणस्स णं भगवतो महावीरस्स 'पित्तियए सुपासे कांसवगोत्तेणं ।
समणस्स णं भगवतो महावीरस्स जेट्ठे भाया णंदिवद्धणे कांसवगोत्तेणं ।
समणस्स णं भगवतो महावीरस्स जेट्ठा* भइणी सुदंसणा कांसवगोत्तेणं ।
समणस्स णं भगवतो महावीरस्स मज्जा जसोया गोत्तेणं कोडिण्णा ।

पडिमाणं पालए धीमं अरतिरतिसहे दविए वीरियसंपधे देवेहिं से णामं कयं समणे भगवं महावीरे ३ । समणस्स णं भगवतो महावीरस्स पिया कासवे गोत्तेण,.....माया वासिद्धा गोत्तेण,..... पित्तिये सुपासे, जेट्ठे भाया नंदिवद्धणे, भगिणी सुदंसणा, भारिया जसोया कोडिणा गोत्तेण,..... धूया कासवी गोत्तेण,....ननुई कासवी गोत्तेणं"—कल्पसू० १०४-१०५ । आव०चू०पृ० २४५ ॥ १. सुहसम्मुइए खे० जै० । सहसंमुदिए खे० । सहसमुदिते इ० । "सोभणा मतिः सन्मतिः, सन्मत्या सहगतः सहसम्मुदियाए" चू० ॥ २. भीमभयं खे० विना । "अचेल (अचले) परीसहोवसंगेहि [अ]भयभेरवाणं खंता अहियासइता, पडिमाणो पाल[ए] अरतिरतिसहे इदिएहि" चू० । सू० ७४३ टि० २१ ॥ ३. उरालइ अचे० खे० जै० ॥ ४. संहं हे १, २, ३ जै० ला० ॥ ५. दइयतां सू० ७४३ टि० २१ ॥ ६. जसंसे इ वा सेज्जंसे ति वा इ० । "श्रेय(यां) सि श्रयन्ति तस्मिज्जिति श्रेयांसः" चू० ॥ ७. 'स्स भग' खे० जै० ॥ ८. तिसं जै० इ० ॥ ९. 'विदेहेन [दिक्षा १] विदेय(ह)दिक्षा विदेहदिक्षा, प्रियं करोति प्रियकारिणी" चू० ॥ १०. * + एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खेमू० जमू० । खं० मध्येऽपि 'जेट्ठे भाया णंदिवद्धणे' इति पाठं विना * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति ॥ ११. पित्तिये हे १ ॥ १२. कासवे सं० । दइयतां सू० ७४३ टि० २१ ॥ १३. समणस्स भगं सं० हे ३ ॥ १४. समणस्स भं हे ३ । समण भ० महा० कणिट्ठा भइणी सं० । खेसं० मध्येऽपि आदौ 'कणिट्ठा' इति लिखित्वा पश्चाद् 'जेट्ठा' इति संशोधितम् । दइयतां सू० ७४३ टि० २१ ॥ १५. कासवी गो० खे० जै० सं० खं० । से कासवगोत्तेणं इ० ॥ १६. जसोया खे० जै० खं० ॥ १७. कोडिणा गोत्तेण हे १ । गोयसा गोत्तेणं खेसं० । से गोयसा गोत्तेणं हे २. इ० ला० । दइयतां सू० ७४३ टि० २१ ॥ १८. 'गोयसा पाठान्तरम्' संदि० ॥

समणस्स णं भगवतो महावीरस्स धूता कंसवगोत्तेणं । तीसे णं दो नामधेज्जा एवमाहिज्जंति तंजहा—अणोज्जा ति वा पियदंसणा ति वा ।

समणस्स णं भगवतो महावीरस्स णत्तुई कोसियगोत्तेणं । तीसे णं दो णामधेज्जा एवमाहिज्जंति, तंजहा—सेसवती ति वा जसवती ति वा ।

७४५. समणस्स णं भगवतो महावीरस्स अम्मापियरो पासावच्चिज्जा समणो-
वासंगा यावि होत्था । ते णं बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पालयित्ता छण्हं
जीवणिकायाणं सारक्खणणिमित्तं आलोइत्तां णिंदित्ता गरहित्तां पडिक्कमित्ता
अहारिइं उत्तरगुणं पायच्छित्ताइं पडिवज्जित्तां कुससंथारं दुरुहित्ता मत्तं पच्चक्खायंति,
मत्तं पच्चक्खाइत्ता अपच्छिमाएँ मारणंतियाए सरीरसंलेहणाए सुँसियसरीरा कालमसिणं
कालं किन्ना तं सरीरं विप्पजहित्ता अज्जुते कप्पे देवत्ताए उववन्ना । ततो णं १०
आउक्खएणं भवक्खएणं ठित्तिक्खएणं जुते(ता) चइत्ता महाविदेहे वासे चरिमेणं
उस्सासेणं सिज्झिस्संति, बुज्झिस्संति, मुच्चिस्संति, परिणिव्वाइस्संति, सव्वदुक्खंणं
अंतं करिस्संति ।

७४६. तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे णाते णांतपुत्ते

१. कासवी गो° खेस° सं० । कासती गु° इ० । इयता सू० ७४३ टि० २१ ॥ २. तंजहा
नास्ति हे १ विना ॥ ३. अणोज्जे ति सं० । अण(णो जै०)ज्जो ति खे० जै० । “नात्य ओजं
अणोज्जा सेसस्त द्रविणजातस्य पती” चू० ॥ ४. तीसे णं नास्ति खं० ॥ ५. “माहिज्जंती खे०
सं० ॥ ६. “स्स भं खे० जै० ॥ ७. “सक्का खे० जै० सं० खं० ॥ ८. “वासाइं ते स° सं० ।
“वासाइं ति स° खे० जै० ॥ ९. संक्खं हे १, २, ३. जैसं इ० ला० ॥ १०. “त्ता गर°
खं० ॥ ११. “त्ता अहा° हे १, २ ला० ॥ १२. पायच्छित्तं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १३.
“त्ताइं कुस° सं० ॥ १४. “थारयं इ० ॥ १५. पच्चक्खति सं० । पच्चाइक्खंति खे० जै० खं० ।
पच्चक्खाइति हे १ जै० इ० ला० ॥ १६. “माए सरीर° खं० ॥ १७. सुसिय° खं० विना ॥
१८. “मासे कालं खे० हे १, २, ३. इ० ला० ॥ १९. सरीरं(रइ०)यं खे० जै० खं० इ० ।
“सरीरयं विप्पहित्ता सं० ॥ २०. “क्खएणं ठित्ति° खेमू० जै० सं० हे ३ ला० । “क्खएणं
भवक्खएणं चइत्ता इ० । “क्खएणं जुते खं० हे २ ॥ २१. प्रप्तिपु पाठाः—जुतो खे० जै० ।
जुप सं० । जुते खं० । जुते चवित्ता हे १, २, ३ ला० ॥ २२. चरमेणं सं० ॥ २३. ऊसासेणं
हे १, २, ३ इ० ला० । उस्सासेणं नास्ति खं० ॥ २४. “स्संति परि° खं० इ० ॥ २५.
“णेव्वा° खे० सं० । “णेव्वाइस्संति बु(सु ?)च्चिस्संति सव्व° खं० ॥ २६. “णमत्तं हे १ ॥
२७. णातिपुत्ते खे० । “दक्खे क्रियासु, पतिण्णे जाणकः, पडिरूतो रूपा गुणा, भद्रस्वभावः
भद्रकः मध्यस्थ इति, विणीतो दक्खादिगुणजुतो वि ण मार्णं गच्छ, ति णाते पुत्ते विणिज्यट्टे
णातकुला जातः, विदेहदिशो ति विदेहाए जातो जात्यो विदेहवर्च(स्व)भूतो वा, गुरुहि
अभणुत्तावो दोहिं वासेहिं गतेहिं” चू० । “समणे भगवं महावीरे दक्खे दक्खपतिथे पडिरूचे

णायकुलविणिव्वत्ते विदेहे विदेहदिण्णे विदेहज्जे विदेहसूमाळे तीसं वासाइं 'विदेहे
ति कट्ठु अगारमज्जे वसित्ता अम्मापिउहिं कालगतेहिं देवलोगमणुप्पतेहिं
समतपइण्णे चेच्चा हिरण्णं, चेच्चा सुवण्णं, चेच्चा बलं, चेच्चा वाहणं, चेच्चा
धेण-कणग-रयण-संतसारसावतेज्जं, 'विच्छट्ठित्ता 'विग्गोवित्ता, विस्साणित्ता,
५ दातारेसुं णं दायं पज्जाभाइत्ता, 'संवच्छरं दलइत्ता, जे से हेमंताणं पढमे मासे
पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले, तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं
णक्खत्तेणं जोगोवगतेणं अभिनिक्खमणाभिप्पाए यावि होत्था ।

७४७. संवच्छरेण 'होहिति अभिनिक्खमणं तु जिणवैरिदस्स ।
तो अत्थसंपदाणं पवत्तती पुव्वसूरातो ॥ १११ ॥

१० ७४८. एगा हिरण्णकोडी अट्ठेवं अणूणया सयसहस्सा ।
सूरोदयमादीयं दिज्जइ जा पायरासो त्ति ॥ ११२ ॥

७४९. तिण्णेव य कोडिसता अट्ठासीतिं च होंति कोडीओ ।
असीतिं च सतसहस्सा एतं संवच्छरे दिण्णं ॥ ११३ ॥

१५ ७५०. वेसमणकुंडलधरा 'देवा लोकेतिया महिडूया ।
बोहिंति य तित्थकरं पण्णरससु कम्मभूमीसु ॥ ११४ ॥

आलीणे भए विणीए नाए नायपुत्ते नायकुलबंदे विदेहे विदेहविजे विदेहज्जे विदेहसूमाळे
तीसं वासाइं विदेहंसि कट्ठु अम्मापिउहिं देवत्ताएहिं गुल्महत्तरएहिं अन्धणुवाए"—
कल्पसू० ११० ॥

१. 'लविणिव्वत्ते जै० सं० खं० । 'लनिव्वत्ते इ० । 'लविणिव्वत्ते ति विदेहे हे १ ला० ॥
*हे ज्जे सं० ॥ २. वासाणं सं० ॥ ३. विदेहिं ति सं० । विदेहं ति हे १, २, ३ ला० ।
'विदेहंसि कट्ठु' कल्पसू० ११० । दृश्यता पृ० २६६ पं० १७ ॥ ४. 'णुप्प' खे० जै० ॥
५. धणघणकं हे १, ३ ला० खं० ॥ ६. 'सावदेज्जं सं० इ० विना । 'सावतेयं वा पाठः'
खेटि० ॥ ७. विच्छट्ठित्ता सं० खं० ॥ ८. विग्गोवित्ता सं० खं० इ० ॥ ९. 'सु दा एत्ता
भाइत्ता खे० जै०, 'सु दावेत्ता हाइत्ता सं०, एतदक्षरावुत्तारेण 'सु दा[णिं] पज्जाभाइत्ता
इति पाठः सम्भाव्यते, दृश्यता पृ० २६३ टि० १ । 'सु नं दाय पज्जालावित्ता हे २ ला० ॥
१०. सत्थरणं दलित्ता खं० ॥ ११. होहिति खे० जै० ॥ १२. चरिदाणं हे १, २, ३ इ०
ला० ॥ १३. 'अणूणया हे १, २, ३ ला० ॥ १४. सादीहिं इ० ॥ १५. जा वायरासाओ
खे० । जा वायरासाओ जै० ॥ १६. खं० विना-असिंति जै० । असिहं खे० सं० इ० । असियं
हे १, २, ३ ला० ॥ १७. देवा लोकेतिया मं इ० । देवलोगाण मं खं० ॥

७५१. वंममि य कैप्पमि वोद्धत्वा कण्हराइणो मज्जे ।
लोगंतिया विमाणा अट्टसु वत्था असखेज्जा ॥ ११५ ॥

७५२. एते देवनिकाया भगवं चोहिंति जिणवरं वीरं ।
सव्वजगज्जीवहिं अरहं ! तित्थं पव्वेत्तेहि ॥ ११६ ॥

७५३. ततो णं समणस्स भगवतो महावीरस्स अभिनिक्खमणाभिपपार्यं ५
जाणिता भवणवति-त्राणमंतर-जोतिसिय-विमाणवासिणो देवा य देवीओ य
सएहिं २^० रूवेहिं सएहिं २^१ णेवत्थेहिं सएहिं २^२ चिंधेहिं संव्विड्डीए

१. कप्पमि बोधत्वा सं० । कप्पमि य वोद्धत्वा हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २. अट्टसु वच्छा
खे० । अट्टसु वच्छा सं० । “ब्रह्मलोकाख्या लोकान्तिकाः । [तत्त्वार्थसू० ४।२५],
ब्रह्मलोकाख्या एव लोकान्तिका भवन्ति नान्यकल्पेषु नापि परतः । ब्रह्मलोकं परिब्रूय
अष्टासु दिक्षु अष्टविकल्पा भवन्ति । तद्यथा—सारस्वता-ऽऽदित्य-बह्व्यवृण-गर्दतोय-तुषिता-ऽव्या-
वाध-मरुतोऽरिष्टाश्च । [तत्त्वार्थसू० ४।२६], एते सारस्वतादयोऽष्टविधा देवा ब्रह्मलोकस्य
पूर्वोत्तरादिषु दिक्षु प्रदक्षिणं भवन्ति यथासंख्यम् । तद्यथा—पूर्वोत्तरस्यां दिशि सारस्वताः,
पूर्वस्यामादित्या इत्येव शेषाः ।” इति तत्त्वार्थभाष्ये । “ब्रह्मलोकं परिब्रूय अष्टासु दिक्षु अष्टविकल्पा
भवन्ति । अत्र दिग्ग्रहणं सामान्येन दिग्निदिकप्रतिपत्त्यर्थम् । ब्रह्मलोकाद्येभ्यवस्थितरिष्टविमान-
प्रस्तारवर्तिन्योऽक्षपाटकसंस्थिता अरुणवरसागरे समुद्रूता अतिबहलतमःकायप्रभवाः कृष्णराजयोऽष्टौ
भवन्ति यासां मध्येन प्रयान् देवोऽप्येकः संक्षोभमापद्येतेति । तत्र द्वयोर्द्वयोः कृष्णराजयोर्मध्यभाग
एते भवन्ति, स्थापना । विमानसाहचर्याद् देवानां सारस्वतादिंज्जाः ।पूर्वोत्तरस्यां दिशि
सारस्वताः, पूर्वस्यामादित्याः, पूर्वदक्षिणस्या बह्व्यः, दक्षिणस्यामरुणाः, दक्षिणापरस्या गर्दतोयाः,
अपरस्यां तुषिताः, अपरोत्तरस्यामव्यावाधाः, उत्तरस्या मरुतः, मध्येऽरिष्टाः । नन्वेवमेते नवमेदा
भवन्ति, भाष्यकृता चाष्टविधा इति मुद्रिताः, उच्यन्ते—लोकान्तवर्तिन एतेऽष्टमेदाः सूरिणोपात्ताः
रिष्टविमानप्रस्तारवर्तिभिर्नवधा भवन्तीत्यदोषः । आगमे तु नवधैवाधीता इति ।” इति
सिद्धसेनगणिविरचिताया तत्त्वार्थटीकायाम् पृ० ३०७ ॥ ३. जगज्जीवं खे० जै० खं० इ० ॥
४. ‘चेहिं सं० हे १, २, ३ इ० ला० । “मणुस्सधम्मालो मणुस्ससभावो सोइंदियादि वा
णाणं, बुज्झाहि चरित्तधम्मं, अतोधिपू दीपसिखावत् सर्वामो(सोऽ)वधि’, अ[मि १]णिण्वट्ठा
सरीराजो पोरिस पमाणपत्ता चतुव्भाग., मंडुमंडु ति मधुरं, अपडिडुज्झमाणे ण विभाविज्जति
रोरेण किं को भणति” चू० । “बुज्झाहि भगवं लोगनाहा, पव्वेत्तेहि धम्मतित्थं हियसुहनिस्सेयसकरं
सव्वलोए सव्वजीवाणं भविस्सइ ति कट्ठु जयजयसइ पडंजंति ॥ ११० ॥ पुत्थिं पि य णं समणस्स
भगवओ महावीरस्स माणुस्साओ गिहत्थधम्माओ अणुत्तरे आहोहिए अप्पडिवाइ णाणदंत्तणे
होत्था । तए णं समणे भगवं महावीरे” पोरिसीए अभिनिविट्ठाए पमाणपत्ताए” मंडुमंडुणा
घोसेण य पडिडुज्झमाणे २” जेणेण णायसंडवणे उज्जाणे असोमवरणायवे तेणेव उज्जाण्ण्ड ।” —
कल्पसू० ११०—११३ ॥ ५. ‘मंतरा जो’ खे० जै० । ‘मंतरा जोतिसिया वि’ खं० ॥
६. सवेहिं जै० इ० । एवमग्रेऽपि ॥ ७. ‘२’ नास्ति खं० ॥ ८. ‘२’ नास्ति जै० खं० ॥
९. ‘२’ नास्ति सं० । एवमग्रेऽपि ॥ १०. सव्वट्ठीए खे० सं० हे १, ३ ॥

सव्वजुंतीए सव्वबलसमुदएणं सयाइं २ जाणविमाणाइं दुरुहंति । सयाइं २ जाणविमाणाइं दुरुहिता अहाबादराइं पोग्गलाइं परिसाडंति । अहाबादराइं पोग्गलाइं परिसाडेत्ता अहासुहुमाइं पोग्गलाइं परियाइंति । अहासुहुमाइं पोग्गलाइं परियाइत्ता उडुं उप्पयंति । उडुं उप्पइत्ता ताए उक्किट्ठाए सिग्घाए चवलाए
 ५ तुरियाए दिव्वाए देवगतीए अहेणं ओवत्तमाणा २ तिरिएणं असंखेज्जाइं दीव समुद्दाइं वीतिकममाणा २ जेणेव जंजुद्दीवे तेणेव उवागच्छंति, * तेणेव उवागच्छित्ता जेणेव उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसे तेणेव उवागच्छंति * तेणेव उवागच्छित्ता १० जेणेव उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स उत्तरपुरत्थिमे ११ दिसामागे तेणेव च त्ति वेगेण १२ ओवत्तिया ।

१० ७५४. ततो णं सक्के देविंदे देवराया सणियं २ जाणविमाणं ठवेति । सणियं २ [जाण]विमाणं ठवेत्ता सणियं २ जाणविमाणातो १३ पच्चोत्तरति, सणियं २ जाणविमाणाओ पच्चोत्तरित्ता एगंतमवक्कमति । एगंतमवक्कमिता महता वेउव्विएणं समुग्घातेणं समोहणति । महता वेउव्विएणं [समुग्घातेणं] समोहणित्ता एगं महं णाणामणि-कणग-रयणमत्तिचित्तं सुभं चारुक्कंतरूवं देवच्छंदयं विउव्वंति । तस्स
 १५ णं देवच्छंदयस्स बहुमज्झदेसभागे एगं महं सपादंपीठं १६ सीहासणं णाणामणि-कणग-रतणमत्तिचित्तं सुभं चारुक्कंतरूवं विउव्वंति, २ [त्ता] जेणेव समणे भगवं

१. 'जुत्तीए खेमू० सं० हे १, २, ३ इ० ला० । "सव्वजुंतीए सव्वजुइंए" कल्पसू० ११३ ॥
 २. साइं साइं दुरुं हे १, २ ला० । सयाइं २ दुरुं इ० ॥ ३. परियायंति उडुं उप्पयंति उडुं उप्पयं ॥ ४. परियाइंति उडुं उप्पइत्ता खे० जै० ला० । परिसाडेत्ता उडुं उप्पयंति उडुं उप्पइत्ता खे० । परिसाडेत्ता उडुं उप्पयित्ता सं० ॥ ५. अहेण ओ० सं० । अहेण व ओ० हे १ ॥ ६. '२' नास्ति सं० ॥ ७. 'जा दीव' सं० ॥ ८. 'हा वी' खे० सं० ॥ ९. '२' नास्ति हे १, २, ३ इ० ॥
 १०. * * एतदन्तर्गतपाठस्थाने प्रतिष्ठु पाठाः—तेणेव [हे ३ विना,] उवागच्छित्ता [जेणेव हे ३] उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसे तेणेव उवागच्छंति खे० इ० हे ३ । जेणेव खत्तियकुंडपुरसंनिवेसे तेणेव उवागच्छंति हे २ । * * एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खे० जै० सं० हे १ ला० ॥ १०. जेणेव नास्ति खे० जै० सं० खे० ॥ ११. दिसिमाए हे १, २, ३ ला० जै० । दिसिमाए इ० ॥
 १२. उवत्तिया इ० ॥ १३. 'माणं पच्चोत्तवइ' सं० । 'माणं पच्चोत्तवेति हे २ इ० ला० । 'माणो पच्चोत्तरति खे० खे० । 'विमाणं ठवेइ इति संभाव्यते' खेति० ॥ १४. जाणं नास्ति खे० जै० सं० ॥ १५. पच्चोत्तरति [२ खेसं०] एगंतं खे० जै० । पच्चोत्तरित्ता एगंतं हे २ इ० ला० । पच्चोत्तरति पच्चोत्तरिआ एगंतं हे १ ॥ १६. जाणं नास्ति हे ३ ॥ १७. 'क्कमिता महता खे० सं० ॥ १८. 'कंतिरूवं सं० हे २ ॥ १९. 'व्वंति हे २, ३ जै० इ० ॥ २०. 'पीढं खे० सं० हे ३ । 'पीढं हे १, २, ३ इ० ॥ २१. सीहासणं नास्ति हे ३ ॥ २२. रूवं सीहासणं विउ' हे २ ला० विना ॥ २३. 'व्वति जेणेव खे० सं० हे १, २, ३ इ० ला० । 'व्वति त्ता २ जेणेव जै० ॥

महावीरे तेणेव उवागच्छति, २ [त्ता] समणं भगवं महावीरं तिखुत्तो आयाहिण-
 पयाहिणं करेति । समणं भगवं महावीरं तिखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेत्ता, समणं
 भगवं महावीरं वंदति, णमंसति । वंदित्ता णमंसित्ता समणं भगवं महावीरं
 गहाय, जेणेव देवच्छंदए तेणेव उवागच्छति । तेणेव उवागच्छित्ता सणियं
 २ पुरत्थाभिमुहं सीहासणे णिसीयावेति । सणियं २ पुरत्थाभिमुहं णिसीयावेत्ता, ५
 सयपाग-सहस्सपागेहिं तेलेहिं अंबंगेति । सयपाग-सहस्सपागेहिं तेलेहिं
 अंबंगेत्ता गंधकसाएहिं उल्लोलेति । सयपागसहस्सपागेहिं तेलेहिं उल्लोलेत्ता
 सुद्धोदएणं मज्जावेति, २ [त्ता] जस्स जंतपलं सयसहस्सेणं तिपडोलतित्तएणं
 साहिण सरसीएण गोसीसरत्तचंदणेणं अणुलिंपंति, २ [त्ता] ईसिणिस्सासवात-
 वोज्झं वरणगर-पट्टणुगगतं कुसलणैरपसंसितं अस्सलैलेपलं १०
 खचितंतकम्मं हंसलैक्खणं पट्टजुयलं णियंसावेति, २ [त्ता] हारं अद्धारं
 उरत्थं एगावलं पालंबसुत्त-पट्ट-मउड-रयणमालाइं आविर्ववेति । आविर्ववित्ता
 गंधिमवेढिम-पूरिम-संघातिमेणं मल्लेणं कप्परुक्खमिव सैमालंकेति । समालंकेत्ता
 दोच्चं पि महता वेउव्वियसमुग्घातेणं समोहणति, २ [त्ता] एगं महं चंदप्पमं
 सिबियं सहस्सवाहिणियं विउव्वति, तंजहा — ईहामिय-उसम-तुरग-णर-मकर-विहग- १५
 वाणर-कुंजर-रुस-सरभ-चमर-सद्द-सीह-वणलयैचित्तं) विज्जाहरमिहुणजुगल-
 जंतजोगजुत्तं अवीसहस्समालणीयं सुणिरूवितमिसमिसंतरूवमसहस्सकैलितं

१. तिखुत्तो सं० विना । एवमग्रेऽपि ॥ २. आदाणपं खं० । एवमग्रेऽपि ॥ ३. 'मुहे हे
 १, २, ३ इ० ला० ॥ ४. 'मुहे हे १, २ इ० ला० ॥ ५. अंबंगेति सय २ गंधकासाइएहिं
 खं० । अंबंगेति २ गंधक(का सं०)साएहिं खं० विना ॥ ६. 'लिति स सुद्धोदएणं खं० ।
 'लिति २ सुद्धोदएणं इ० । 'लेति २ सुद्धोदएणं खं० इ० विना ॥ ७. 'वंति खं० । 'वंति
 इ० ॥ ८. जस्स णं जंतवल सयसहस्सेण इ० । जस्स य सुलं सयसाहस्सेणं जैसं ॥
 ९. साहिणं गोसीसं खं० जैमू सं० । साहिणं सीतएण गोसीसं हे १, २, ३ जै
 ला० ॥ १०. 'लिप्पह खं० सं० । 'लिंपंति खं० ॥ ११. ईसिनीसासं खं० । ईसिणिस्सेसं
 खं० ॥ १२. 'नरपट्टपसं सं० । 'नरपरिनिस्मियं जै० ॥ १३. 'लालापे' हे १ ॥ १४. 'छेयारिय'
 खं० जै० सं० ॥ १५. 'लक्खणपट्ट' सं० ॥ १६. हारं अद्धारं खं० सं० खं० । हारद्धारं इ० ॥
 १७. 'सुत्तं इ० ॥ १८. 'वंति हे २ इ० ॥ १९. समलंकेत्ता दोच्चं पि मं सं० । समलंकेत्ता
 दोच्चं मं खं० ॥ २०. 'घाहिणि(णी इ०) वि' हे २, ३ इ० ला० । 'वाहि(इ सं०)णियं
 ई(इ सं०) हा' खं० सं० खं० ॥ २१. 'चित्ता सं० । 'अविचित्त खं० हे १, २, ३
 इ० ला० जै० । "कुंजरवणलयपउमलययत्तिचित्तं"—कल्पसू० ४५ ॥ २२. जोगचित्तं खं० ।
 'जुत्तं वा पाठ.' खेडि० ॥ २३. 'मालणीयं सं० खेसं० । 'माली सुणि' खेमू० खं० ॥
 २४. 'कयलिंगं खं० ॥

‘भिसमाणं भिन्भिसमाणं चैक्खुल्लोयणैस्सं मुत्ताहडमुत्तजालंतरोयितं तवणीय-
पवरलंबूसपलंबंतमुत्तदामं हारद्धहारभूसणसमोणतं अधियपेच्छणिज्जं पउमलय-
भत्तिचित्तं असोगलयंभत्तिचित्तं “कुंदलयभत्तिचित्तं णाणालयभत्तिविरइयं सुभं
चारुक्तंरुवं णाणामणिपंचवणघण्टापडायपैरिमंडितग्गसिहरं * सुभं चारुक्तंरुवं *
५ पासादीयं दरिसणीयं सुरुवं ।

७५५. सीया उवणीया जिणवरस्स जर-मरणविप्पमुक्कस्स ।

‘ओसत्तमल्लदामा जल-थल्लयंदिव्वकुसुमेहिं ॥ ११७ ॥’

७५६. ‘सिबियाए मज्झयारे’ दिव्वं वररयणरूवचैचइयं ।

सीहासणं महरिहं सपादपीठं जिणवरस्स ॥ ११८ ॥

१. ईसिं भिसं खे० सं० विना ॥ २. ०भीणं खे० हे १ विना । एवमग्रेऽपि ॥ ३. चक्खुल्लो
सं० हे १, २, ३ ॥ ४. ०लेस्स मुं हे १, २, ३. इ० । ०लिस्स मुं जै० ॥ ५. ०रोहयं सं० ।
०रोयियं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. ०णीयं पवं खे० जै० ला० हे १ ॥ ७. ०सए लंबंतं
खे० जै० हे १, २, ३ । ०लंबूसतो लंबंतं इ० ॥ ८. हारद्धं जै० सं० खं० हे ३ इ० । हारद्धु
(द्व जै०) हारभूं खे० जै० ॥ ९. ०भि(भ हे ३)त्तिचित्तं णाणां जै० हे ३ ॥ १०. ०भित्ति
खे० । एवमग्रेऽपि ॥ ११. कंदं खे० । कदं खं० ॥ १२. सुभं कंतचारुक्तंरुवं इ० हे २ ॥
१३. पडिमं खे० हे ३ ॥ १४. सुभ(भं जै०) चारुचारुं खे० जैमू० । सुभ चारुं हे १,
२, ३ इ० । वस्तुतस्तु * * एतदन्तर्गतः पाठोऽधिको भाति पुनरुक्तत्वात्, जिं मध्येऽपि नैव
विद्यते ॥ १५. उस्तंतमल्लदामं हे १ इ० ला० । उवसंतमल्लदामं हे २, ३ ॥ १६. ०ल्यदिं खं० ॥
१७. तुलना—“चंदपमा य सीया उवणीया जम्ममरणमुक्कस्स”, आसत्तमल्लदामा जलथल्लयं-
दिव्वकुसुमेहिं ॥ १२ ॥...सीयाए मज्झयारे दिव्वं मणि-कणग-रयणचिचइयं । सिहासणं महरिहं
सपायपीठं जिणवरस्स ॥ १४ ॥ आलइयमालमउडो भासरवौदी पलंबवणमालो । सेययवरयनियत्थो
जस्स य मोल्लं सयसहस्सं ॥ १५ ॥ छट्ठेणं सत्तेणं अज्झवसाणेण सोहणेण जिणो । लेत्साहि विसुज्झंतो
आरुहइं उत्तमं सीयं ॥ १६ ॥ सिंहासणे निसण्णे सकीसाणा य दोहिं पासेहिं । वीर्यति चामरेहिं
मणि-कणगविचित्तदंहेहिं ॥ १७ ॥ पुत्तिं उक्खित्ता माणुसेहिं साहट्ठोमकूवेहि । पच्छा वहंति
सीयं अस्सरिद-स्सरिद-नागिदा ॥ १८ ॥...वणसंढो व्व कुसुमितो पउमसरो वा जहा ससरयकाले ।
सोहइ कुसुमभरेणं इय गयणतलं सुरगणेहिं ॥ १०१ ॥ सिद्धत्थवणं व जहा असणवणं सणवणं
असोगवणं । चूयवणं व कुसुमियं कणियारवणं व चंपयवणं वा । तिलयवणं व कुसुमियं इय
गयणयलं सुरगणेहिं ॥ १०३ ॥ वरपडह-मेरि-झल्लरि-हुंदुहि-संखसहिएहिं । धरणियले गयणयले
तूरनिनाओ परमरम्मो ॥ १०४ ॥...दिब्बो मणुस्सवोसो तूरियनिनादो अ रुक्कवयणेण । खिप्पामेव
निळुको जाहे पडिवज्ज चरितं ॥ १०८ ॥ काळण नमोकारं सिद्धाणमसिगहं तु सो गिण्हे । सर्व्वं
मे अकरणिज्जं पावं ति चरितमारुढो ॥ १०९ ॥” इति आवश्यकभाष्येऽपि गाथा दृश्यन्ते ॥
१८. सिबियारि जै० । सिबियारे खेमू० ॥ १९. दिव्वंवर(?) ॥ २०. ०चैचित्तियं खं० हे
२ ला० । ०चैचित्तियं हे १, ३ ॥

७५७. आलङ्क्यमालमउडो भांसरवोदी वरामरणधारी ।
खोमयवत्थणियत्थो जस्स य मोलं सयसहस्सं ॥ ११९ ॥

७५८. छेद्वेणं भत्तेणं अञ्जवसाणेणं सुंदरेण जिणो ।
लेस्साहि विसुज्झंतो आरुहं ई उत्तमं सीयं ॥ १२० ॥

७५९. सीहासणे णिविडो सक्कीसाणा य दोहिं पासेहिं ।
वीयंति चामराहिं मणि-रंयणवित्तदंडाहिं ॥ १२१ ॥

५

७६०. पुर्व्वि उक्खित्ता माणुसेहिं साहडुरोमकूवेहिं ।
पच्छा वहंति देवा सुर-असुरा गरुल-णार्गिदा ॥ १२२ ॥

७६१. पुरतो सुरा वहंती असुरा पुण दाहिणम्मि पासम्मि ।
अवरे वहंति गरुल णागा पुण उत्तरे पासे ॥ १२३ ॥

१०

७६२. वणसंडं व कुसुमियं पउमसरो वा जहा सैरयकाले ।
सोभति कुसुमभरेणं इय गगणतलं सुरगणेहिं ॥ १२४ ॥

७६३. "सिद्धत्थवणं व जहा कंणिपारवणं व चंपगवणं वा ।
सोभति कुसुमभरेणं इय गगणतलं सुरगणेहिं ॥ १२५ ॥

७६४. वरपडह-भेरि-झहरि-संखसतसहस्सिएहिं तूरेहिं ।
गगणयले धरणितले तूरणिणाओ परमरम्मो ॥ १२६ ॥

१५

७६५. तत-विततं घण-सुसिरं आतोजं चंडविहं बहुविहीयं ।
वीएति तत्थ देवा बह्विहिं आणडगसएहिं ॥ १२७ ॥

७६६. तेणं कालेणं तेणं समएणं जे से हेमंताणं मासे पढमे पढमे पक्खे
मंगसिरबहुले, तस्स णं मंगसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं, सुव्वतेणं दिवसेणं,

२०

१. भासुरं हे १, ३ इ० ला० ॥ २. छेद्वेणं भत्तेणं सं० विना ॥ ३. सोहणेण हे १,
२, ३ इ० ला० ॥ ४. लेप्पाहिं सं० हे १, २, ३ इ० ला० । लेप्पाहिं खं० ॥ ५. "इति इ० ॥
६. दोहिं हत्थेहिं सं० ॥ ७. गायेयं समवायाज्जसूत्रेऽपि । साहडुं (हं २) रोमपुल्लएहिं हे
१, २, ३ इ० ला० । साहडुल्लोमकूवेहिं खं० ॥ ८. असुरा(१ खे०) गरुलं खे० जै० ॥
९. सरतकाले खं० ॥ १०. दासित्यवणं खं० ॥ ११. कणयत्तं सं० ॥ १२. तुरियनिनाओ
खे० हे १, २, ३ इ० ला० । तुडियणिणाओ जै० ॥ १३. चउत्तिवहं ह १, २, ३ इ० ।
चउत्तिवहं बहुविहीयं सं० ॥ १४. वात्तेति खं० । वाहंति खे० । वायंति जै० ॥ १५. बह्विहिं
इति प्रतिष्ठ पाठः ॥ १६. आवट्ठयं इ० ॥ १७. मंग.....तस्स णं नास्ति खे० ॥

- विजएणं मुहुत्तेणं', हत्थुत्तरनक्खत्तेणं जोगोवगतेणं पाईणगामिणीए छायाए,
 वियत्ताए पोरुसीए, छट्ठेणं भत्तेणं अँपाणएणं, एँगं साडगमायाए चंदप्पभाए
 सिबियाए सहस्सवाहिणीयाए सँदेव-मणुया-ऽसुराए परिसाए सँमण्णिज्जमाणे २
 उत्तरखत्तियकुंडपुरसंणिवेसस्स मँज्झंमज्झेणं निग्गच्छति, २ [त्ता] जेणेव
 ५. णातसंडे उज्जाणे तेणेव उवागच्छति, २ [त्ता] ईसिं रँतंणिप्पमाणं अँच्छोप्पेणं
 मँमिभागेणं सणियं २ चंदप्पंमं सिबियं सहस्सवाहिणिं ठवेति, सणियं २ जाव
 ठवेत्ता सणियं २ चंदप्पभातो सिबियातो सहस्सवाहिणीओ पँवोतरति, २ [त्ता]
 सणियं २ पुरत्थाभिमुहे सीहासणे णिसीदति, २ [त्ता] आभरणाळंकारं
 ओमुयति । ततो णं वेसमणे देवे जँनुवायपडिते समणस्स भगवतो महावीरस्स
 १०. हंसलक्खणेणं पडेणं आभरणाळंकारं पडिच्छति । ततो णं समणं(णे) भगवं महावीरे
 दाहिणेण दाहिणं वामेण वामं पंचमुट्ठियं लोयं करेति । ततो णं सक्के देविंदे
 देवराया समणस्स भगवतो महावीरस्स जँनुवायपडिते वड्ढामएणं थालेणं केसाइं
 पडिच्छति, २ [त्ता] 'अणुजाणेसि भंते !' ति कट्ठु खीरोदं सागरं साहरति ।
 ततो णं समणे भगवं महावीरे दाहिणेण दाहिणं वामेण वामं पंचमुट्ठियं लोयं
 १५. करेत्ता सिद्धाणं णमोक्कारं करेति, २ [त्ता] सँच्चं मे अकरणिज्जं पावं कम्मं ति
 कट्ठु सामाइयं चरित्तं पडिवज्जइ, सामाइयं चरित्तं पडिवज्जित्ता देवपरिसं च
 मणुयपरिसं च आलेक्खच्चित्तभूतमिव ठवेति ।

७६७. दिव्वो मणुस्सघोसो तुरियणिणाओ य सक्कवयणेणं ।

खिप्पामेव णिलुक्को जाहे पडिवज्जति चरित्तं ॥ १२८ ॥

१. ०णं हत्थुत्तरनक्खं सं० । ०णं जोगो खं० ॥ २. पाईणं इ० हे २, ३ ॥ ३. वियत्ताए पोरुसिए खं० । वीत्ताए (वियत्ताए हे ३ ला०) पोरिसीए हे १, २, ३ ला० ॥ ४. अप्पां सं० । आपां खे० खं० ॥ ५. एगसां सं० हे ३ विना ॥ ६. वाहिणीए खे० जै० खं० विना ॥ ७. सव्वमणुं खे० जै० । 'सदेवमणुयां वा पाठ' खेटि० ॥ ८. समणिं खे० जै० सं० ॥ ९. मज्झेणं मज्झं सं० खं० हे १, २ इ० ला० ॥ १०. रत्तणं खं० । रत्तणं हे २ इ० ला० ॥ ११. अच्चे सं० ॥ १२. भूमीमां हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १३. प्पम सिं खे० जै० सं० ॥ १४. सीयाओ खे० जै० खं० ॥ १५. पवोत्तं सं० खं० ॥ १६. ओमुदति खे० जै० खं० ॥ १७. जणुपावडपं खेमू० जै० । जणुपावडिओ खं० ॥ १८. ततो णं समणं भगवं महावीरे खं० जै० । ततो णं से महावीरे हे १, २, ३. इ० ला० ॥ १९. दाहिणेणं दाहिणे वामेणं वामे सं० खं० । दाहिणेण [दाहिणं जै० खेसं०] वामेणं वामे(मं जैसं०) खे० जै० ॥ २०. जणुपायवडिए सं० । जणुपावडचरित्ते खं० ॥ २१. ततो सं० सं० ॥ २२. सव्वं अकरं हे १, २ इ० ला० । सव्वं अकरं सं० । सव्वं करं खं० ॥ २३. सामातिंयं चरित्तं सं० । सामाइयं चरित्तं पवज्जइ सं० ॥ २४. चरित्तं नास्ति खे० जै० सं० खं० ॥ २५. च नास्ति हे १ ॥

७६८. पडिवज्जित्तु चरित्तं अहोणिंसं सव्वपाणमूतहितं ।
साहंहुलोमपुलया पयता देवा णिसामेति ॥ १२९ ॥

७६९. ततो णं समणस्स भगवतो महावीरस्स सामाइयं खौओवसमियं
चरित्तं पडिवज्जस्स मणपल्लवणाणे णामं णाणे समुप्पण्णे । अहुाड्जेहिं दीवेहिं
दोहिं य समुद्देहिं सण्णीणं पंचेदियाणं पल्लताणं वियत्तमणसाणं मणोरियाइं भावाइं
जाणइ । जाणित्ता ततो "णं समणे भगवं महावीरे पव्वइते सैमाणे मित्त-णांती-
सयण-संवधिन्नगं पडिविसज्जेति । पडिविसज्जित्ता इमं एतारूवं अभिग्गहं अभि-
गिण्हति—आरस वासाइं "वोसड्काए चत्तदेहे जे "केति उवसग्गा समुप्पज्जति,
तंजहा—दिव्वा वा माणुसा वा "तेरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पण्णे
समाणे सम्मं सहिस्सैमि, खमिस्सामि, अधियासइस्सामि ।

७७०. * ततो णं समणे भगवं महावीरे इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगि-
ण्हित्ता "वोसड्काए चत्तदेहे दिवसे मुहुत्तसेसे कम्मारागामं समणुपत्ते* ।

ततो "णं समणे भगवं महावीरे वोसड्[काए] चत्तदेहे अणुत्तरेणं आलएणं
अणुत्तरेणं विहारेणं, एवं संजमेणं पैग्गहेणं संवरेणं तवेणं वमंचेरवासेणं खंतीए
मुत्तीए तुंटीए सैमितीए गुत्तीए ठाणेणं कम्मेणं सुचरित्तफलणेच्चाणमुत्तिमग्गेणं
अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ।

१. 'मिंसिं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २. साहंहुलोमं हे १, २, ३ जै० इ० ला० ॥ ३. खमो
सं० खं० ॥ ४. 'णणे समु' खे० जै० ॥ ५. अहुाड्जेहिं खं० । अहुाड्जेहिं खे० जै० सं० ॥
६. सण्णी पंचे' सं० खं० ॥ ७. 'समाणं' सं० ॥ ८. 'गइयाइं' हे १, २, ३ ला० ॥
९. भवाइं खं० ॥ १०. जाणइ ततो हे १ । जाणित्ता ततो खे० जै० खं० इ० । जाणेत्ता
२ ततो हे २, ३ ॥ ११. णं इमं एया' हे १, २ ला० ॥ १२. वीरे इ एया' इ० ॥ १३.
समणे इमं एता' खं० ॥ १४. 'नाइ' सं० ॥ १५. अभिगिण्हइ सं० ॥ १६. वोसड्के काए
खे० जै० सं० । वोसड्के (जै०) कते खं० जै० ॥ १७. केवि हे १, २, ३ ला० । केइ
सं० इ० ॥ १८. 'प्यज्जिमु हे २ इ० ला० । 'समुप्पज्जेत्संति'—खेति० । 'प्यज्जंति दिव्वा
खं० । दयता सु० ७७१ ॥ १९. तेरिच्छा वा खे० जै० सं० खं० ॥ २०. 'स्सामि अधिया'
सं० ॥ २१. * < एतदन्तर्गतः पाठो नास्ति खेमू० जैनू० ॥ २२. इमेयारूवं सं० विना ।
इमेयारूवे खं० ॥ २३. अभिगिण्हे अभिगिण्हित्ता हे १ । अभिगिण्हइ २ गिण्हित्ता खं० ।
अभि[गि]ण्हइ अभिगिण्हित्ता हे २ ॥ २४. वोसड् चत्त' हे १, ३ विना ॥ २५. कम्मार्
गमं हे २, ३ इ० । कम्मारागामं समणुपत्ते वोसड्' खं० ॥ २६. णं महा' सं० ॥ २७. पग्गहेणं
अणुत्तर(ेणं खं०) तवेणं खे० जै० खं० ॥ २८. तुंटीए नास्ति खेमू० जै० सं० खं० ॥ २९.
समित्ति खे० जै० ॥ ३०. अप्पाणेणं भावेमाणे । एवं खे० जै० सं० खं०, विहरइ नास्ति ॥
१८

७७१. एवं चाते विहरमाणस्स जे कैइ उवसग्गा सैमुप्पजंति—दिव्वा वा माणुस्सा वा तेरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पण्णे समाणे अण्णाह्ले अव्वहिते अदीणमाणसे तिविहमण-वयण-कायगुते सम्मं संहति खमति तितिवक्खति अहियाँसेति ।

१. एवं गते विहर° खं० । द्दयतां सू० ७४२, ७७३ । एवं विहर° सं० हे १ । एवं वा विहर° हे २, ३ इ० ला० ॥ २. केवि खं० । केवि खे० जै० ॥ ३. समुवत्तिसु खं० । समुप्पज्जिति खेसं० । समुप्पज्जंसु इ० । समुप्पज्जंति सं० । द्दयतां सू० ७६९ ॥ ४. माणुस्स(स सं०)गा वा खे० जै० सं० खं० । माणुस्सा वा इ० ॥ ५. अणाह्ले जैसं० ॥ ६. सहति तिति° खे० जै० ॥ ७. °सेइ तो णं सं० हे १, २, ३. ला० । °सेती तो णं खेभू० । °सेती त तो णं जै० खं० ।

“तस्स णं भगवंतस्स साइरेगाइं दुवालस वासाई निच्चं वोसट्ठकाए चियत्तदेहे जे कैइ उवसग्गा उप्पजंति तंजहा—दिव्वा वा माणुसा वा तिरिक्खजोणिया वा, ते उप्पणे सम्मं सहस्सइ खमिस्सइ तितिक्खिस्सइ अहियासिस्सइ” इति स्थानाङ्गसूत्रे नवमेऽध्ययने ।

अत्रेदमवधेयम्—आचारङ्गचूर्णैराधारभूतो भूयान् सप्तपाठः सम्प्रति आचाराङ्गसूत्रस्य हस्त-लिखितादर्शेषु कापि नोपलभ्यते, शीलार्चार्थविरचिता आचाराङ्गवृत्तिस्तु अतिसंक्षिप्तत्वाद् न कमपि पाठमत्र निर्दिशति, द्दयतां सू० ७३८ टि० ४ । विज्ञान्यत, स्थानाङ्गसूत्रे जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ती च विस्तरेण जहा भावणाए इत्येवम् आचाराङ्गसूत्रस्य भावनाध्ययनान्तर्गतः पाठो निर्दिष्टः सोऽपि सम्प्रति भावनाध्ययनेऽस्मिन् नोपलभ्यते । एतत्प्रदर्शनार्थम् आचाराङ्गचूर्ण-स्थानाङ्गसूत्र-जम्बूद्वीप-प्रज्ञप्त्यादीनां पाठा अत्रोपन्यस्यन्ते—

“छिन्नसोति ति ईदियसोतेहिं न रागद्वेषं गच्छति । कइं छिन्नसोते ? कंसपादी दिहुंतो, उदगं कंसभाणे ण पविसति एवं भगवं उदगं ण पिवति कम्मं वा ण पविसति । संखे जहा रंगणं ण रोण्हति एवं भगवं पि कम्म । जीवो अप्पडिह्यगई एवं भगवतो जत्थ सीतं उण्हं भयं वा ज(त)त्थ न पडिहम्मति गती । गगणं मि(निरालंबणं ?) एवं भगवं ण कचि अवलंबति तवं करंतो देविंदादी । एवं वसहीए गामे वा अपडियद्धे । सारतं न क्खंसं एवं । पुक्खर एवं कम्मणा णोऽवलप्पति । कूमेवत् गुसेंद्रिय । विहग इव ण वसहीए आहारोवधिमिता एव पु(सु)च्छति । खगिगविसाणं व एवं भगवं एक्को चेव रागदोसरहितो । सारंढवत् अग्रमत्तः । कुंजर स्रभावः सौर्यं सौदीर्यं वा एवं परीसहावीहि ण जिज्जति, सेसा जहांसमवं वात्थ्या । जच्चकर्णां व जातरुत्वे पुणो कम्मणा ण लिप्पति । बहुसहा वसुंधरा एवं भगवं । दव्वतो सच्चिसे रुपवादिसु, अचिसे वच्च(त्थ)चामरादिसु, भीसए आसहत्थिसादिसु सम्भट्ठेसु । खित्त फाला । भावे न कुप्प्यते, कोधे वा न्ना हाँ । अणुतरं नाणं लोगप्रमाणं ओवी । पव्वइयस्स चत्तारि नाणाइं जाव छउमत्थो । खाइयं दंसणं । अहखाइयं चारित्तं । सुचिभावो सोवचिका(सोचचिया ?), तेसिं फळं परिणेब्बाणं, तस्स मग्गे णाणादी ३ । क्षाणंतरिया सुहुमकिरिणं असंपत्तं । अरिहति वंदण-नमंसणाइं । जिणा जिणकसायाः । तक्कं अमिप्रायः अप्पवसायः, सुत्तं पडिसेवि[यं]गढं, आवि प्रकाशे प्रकाशकर्म, रहः अग्रकाशं रहोक्कर्म, रहसि कृतानां मानसिकानां भावानां प्रकाशकृतानां च वकाइकानां भावानां चेत्ताभागी जानक इत्यर्थः । तं तं कालं तीतानागतवर्तमानं तिविहजोणे वट्टमाणणं सब्बलोए उट्टलोए अहोलोए तिरियलोए सब्बजीवाणं तस-थावराणं भावे जाणमाणे पासमाणे विहरति अजीवाणं च ।” चू० । “तए णं से भगवं इरियासमिए भासासमिए जाव

गुतवंभयारी अममे अकिंचणे छिन्नगंधे निरुवलेवे कंसपाई व मुक्कतोये जहा भावणाए जाव
सुहुयहुयासणे इव तेयसा जलंते ।

कंसे संखे जीवे गगणे नाए य सारए सल्लि ।

पुक्खरपत्ते कुम्मे विहगे खगे य भारडे ॥

कुंजर वसहे सीहे नगराया चेव सागरमक्खोमे ।

चदे सरे कणगे वरुंधरा चेव सुहुयहुए ॥

नत्थि णं तस्स भगवंतस्स कत्थइ पडिबंधे भवइ । से य पडिबंधे चउव्विहे पण्णते, तंजहा—अंडए
वा पोयए इ वा उगगहे इ वा पगगहिए इ वा जं णं जं णं दिसं इच्छइ तं णं तं दिसं
अपडिबद्धे सुइभूए लहुभूए अणुपगंये संजमेणं अप्पाणं भावेमाणे विहरिस्सइ । तस्स णं भगवंतस्स
अणुत्तरेणं नाणेणं अणुत्तरेणं दंसणेणं अणुत्तरेणं चरित्तेणं एवं आलएणं विहारेणं अज्जवेणं मद्दवेणं
लाघवेणं खंतीए सुतीए गुतीए सबसंजमतवगुणसुचरित्तोवचियफलपरिनिव्वाणमग्गेणं अप्पाणं
भावेमाणस्स ज्ञाणंतिरियाए वट्टमाणस्स अणंते अणुत्तरे निव्वाघाए जाव केवलवरनाणदंसणे समुप्प-
ज्जिहिति । तए णं से भगवं अरहा जिणे भविस्सइ केवली सव्वन्नू सव्वदरिसी सदेवमणुयासुरस्स
लोगस्स परिआयं जाणइ पासइ । सव्वलोए सव्वजीवाणं आगइ गइ ठिइ चवणं उववायं तक्कं
मणेमाणसियं भुतं कडं परिसेवियं आवीकम्मं रहोकम्मं अरहा अरहस्सभागी तं तं कालं मणस-
वयस-काइए जोगे वट्टमाणणं सव्वलोए सव्वजीवाणं सव्वमाचे जाणमाणे पासमाणे विहरिस्सइ ।”
इति स्थानाहंस्सिने नवमस्थाने ॥

भविष्यंत

“ तए णं से भगवं समणे जाए इरिआसमिए जाव परिट्ठावणिआसमिए मणसमिए वयसमिए काय-
समिए मणहुते जाव गुतवंभयारी अकोहे जाव अलोहे संते पसंते उवसंते परिणिब्बुडे छिण्णसोए
निरुवलेवे सखमिच निरजणे जच्चकणं व जायल्ले आयरिसपडिभागे इव पागडभावे कुम्भो इव
गुत्तिदिए पुक्खरपत्तमिव निरुवलेवे गगणमिव निरालंवेणे अणिले इव गिरालए चंदो इव सोमदंसणे
सुरो इव तेयसी विहग इव अपडिबद्धगामी सागरा इव गभीरं संदरो इव अकंये पुढवी विव सव्व-
फासविसहे जीवो विव अप्पडिहयगइ ति । णत्थि णं तस्स भगवंतस्स कत्थइ पडिबंधे, से पडिबंधे
चउव्विहे भवति, तंजहा—दव्वओ खित्तओ कालओ भावओ । दव्वओ इह खलु आया मे, पिया
मे, आया मे, भगिणी मे, जाव संगंथसंथुआ मे, हिरणं मे, सुवणं मे, जाव उवगरणं मे, अहवा
समासओ सच्चित्ते वा अचित्ते वा मीसए वा दव्वजाए, सेव तस्स ण भवइ । खित्तओ गामे वा
णगरे वा अरण्ये वा खेतो वा खले वा गेहे वा अंगणे वा, एवं तस्स ण भवइ । कालओ थोवे वा
लवे वा सुहुते वा अहोरेत्ते वा पक्खे वा मासे वा उऊए वा अयणे वा संवच्छरे वा अन्नयरे वा
दीहकालपडिबंधे, एवं तस्स ण भवइ । भावओ कोहे वा जाव लोहे वा भए वा हासे वा, एवं तस्स
ण भवइ । से णं भगवं वासावासवज्जं हेमंत-गिम्हासु गामे एगराइए णगरे पंचराइए ववगयहास-
सोगअरइमयपरित्तासे णिम्ममे णिरहंकारे लहुभूए अगंधे वासीतच्छणे अट्टे चंदणागुल्लेवणे अरत्ते
लेट्टुम्मि कंचणम्मि अ समे इहलोए अपडिबद्धे जीवियमरणे निरवकंखे संसारपारगासी कम्म-
सगणेरघायणट्टाए अब्बुट्टिए विहरइ । तस्स णं भगवंतस्स एतेणं विहारेणं विहरमाणस्स एगे
वाससहस्से विइक्कंते समणे पुरिमताळस्स नगरस्स बहिआ सगडमुहंसि उज्जाणंसि णिगोहवर-
पायवस अहे ज्ञाणंतिरियाए वट्टमाणस्स फगुणवहुलस्स इक्कारसिए पुव्वहकालसमयंसि अट्टमेणं
भत्तेणं अपाणएणं उत्तरासाढाणक्खत्तेणं जोगमुवागएणं अणुत्तरेणं नाणेणं जाव चरित्तेणं अणुत्तरेणं
तवेणं बलेणं वीरिएणं आलएणं विहारेणं भावणाए खंतीए सुतीए गुतीए वट्टीए अज्जवेणं मद्दवेणं
लाघवेणं सुचरित्तोवचियफलनिव्वाणमग्गेणं अप्पाणं भावेमाणस्स अणंते अणुत्तरे निव्वाघाए

भट्ट

पिरावरणे कसिणे पडिपुण्णे केवलवरनाणदंसणे समुप्पण्णे जिणे जाए केवली सव्वन्नु सव्वदरिसी सणेरइअतिरियनरामरस्स लोगस्स पज्जवे जाणइ पासइ तंजहा—आगइ गइ ठिइ उववायं भुत्तं कळं पडिसेविअं आवीकम्मं रहोकम्मं तं तं कालं मणवयकायजोगे एवमादी जीवाण वि सव्वभावे अजीवाण वि सव्वभावे भोक्खमग्गस्स विसुद्धतराए आवे जाणमाणे पासमाणे एस खल्ल भोक्खमग्गे मम अण्णेसि च जीवाणं हियसुहणिस्सेसकरे सव्वदुक्खविमोक्खणे परमसुहसमाणे भविस्सइ । तते ण से भगवं समणाणं निग्गंथाण थ निग्गंथीण थ पंच महव्वयाइं सभावणगाइं छव जीवणिकाए धम्मं देसमाणे विहरति, तंजहा—पुढविकाइए भावणागमेणं पंच महव्वयाइं सभावणगाइं भाणिअव्वाइं ।” इति जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ द्वितीये वक्षस्कारे श्रीरूपभदेववर्णने ।

“तए णं समणे भगवं महावीरं अणगारे जाए इरियासमिए भासासमिए एसणासमिए आयाण-भंडमतनिकखेवणासमिए उच्चारपासवणखेलसिघाणजल्लपारिद्धावणिथासमिए मणसमिए वइसमिए कायसमिए मणगुत्ते वयगुत्ते कायगुत्ते गुत्ते गुत्तिदिए गुत्तवंभयारी.....छिन्नगंधे निरुवलेवे कंसपाई इव मुक्कतोये संखो इव निरजणे जीवो इव अप्पडिहयगइ गगणं पिव निरालंबणे, बायुरिव अप्पडिवद्धे सारयसलिलं व सुद्धहियए, पुक्खरपत्तं व निरुवलेवे, कुम्भो इव गुत्तिदिए, खगिगविसाणं व एगजाए, विहग इव विप्पमुक्के, भासंडपक्खी इव अप्पमते, कुंजरो इव सोडीरे, वसभो इव जायथामे, सीहो इव दुद्धरिसे, मंदरो इव अप्पकंये, सागरो इव गंसीरे, चंदो इव सोमलेसे, सूर्रो इव दित्तेपे, जच्चकणं व जायरुवे, वसुंधरा इव सव्वफासविसहे, सुहुयहुयासणे इव तेयसा जलंते नत्थि णं तस्स भगवंतस्स कथइ पडिबंधो भवति, से थ पडिबंधे चउठिवहे पण्णते, तंजहा—दव्वओ खेतओ कालओ भावओ । दव्वओ णं सच्चित्ताचित्तमीसिएसु दव्वेसु । खेतओ णं गामे वा नगरे वा अरण्णे वा..... । कालओ णं समए वा आवळियाए वा..... । भावओ णं कोहे वा माणे वा माचाए वा लोमे वा भये वा हासे वा पेजे वा वोसे वा फलहे वा अब्भक्खणे वा पेसुजे वा परपरिवाए वा अरतिरती वा मायामोसे वा मिच्छाईसणसल्ले वा । तस्स णं भगवंतस्स नो एवं भवइ ।.....तस्स णं भगवंतस्स अणुत्तरेणं नाणेणं अणुत्तरेणं दंसणेणं अणुत्तरेणं चरितेणं.....अणुत्तरेणं सबसंजमतवसुचरियसोवचइयफलपरिनिव्वाण-मग्गेणं अप्पाणं भावेमाणस्स दुवालस संवच्छराइं विइकंताइं । तेरसमस्स संवच्छरस्स अंतरा वइमाणस्स.....वइसाहसुद्धस्स दसमीए पक्खेणं.....झाणंतरियाए वइमाणस्स..... केवलवरनाणदंसणे समुप्पजे । तए णं से भगवं अरहा जाए जिणे केवली सव्वन्नु सव्वदरिसीसव्वलोए सव्वजीवाणं आगइ गइ ठिइ चवणं उववायं तक्कं मणे माणसियं भुत्तं कळं पडिसेवियं आविकम्मं रहोकम्मं अरहा अरहसभागी तं तं कालं मणवयकायजोगे वइमाणेणं सव्वलोए सव्वजीवाणं सव्वभावे जाणमाणे पासमाणे विहरइ ।” इति कल्पसूत्रे ११७-१२१ ।

तुलना — “से जहानामाए अणगारा भगवंतो इरियासमिया भासासमिया...छिन्नसोथा निरुवलेवा कंसपाई व मुक्कतोया...संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरति ।” इति सूत्रकृतज्ञे २ । २ । “संजते...इरियासमिते...छिन्नगंधे निरुवलेवे सुविमलवरकंसभायणं व मुक्कतोए...चरेज धम्मं” इति प्रज्ञव्याकरणसूत्रे पञ्चमे संवरद्वारे । “समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अतेवासी वइवे अणगारा भगवंतो इरियासमिया भासासमिया...छिण्णागंधा छिण्णसोथा निरुवलेवा कंसपाई व मुक्कतोया...सुहुयहुयासणे इव तेयसा जलंता, नत्थि णं तेसिं भगवंताणं कथइ पडिबंधे भवइ । ...भये वा हासे वा । एवं तेसिं ण भवइ ।” इति औपपातिकसूत्रे । “से णं अणगारे भविस्सइ इरियासमिए जाव सुहुयहुयासणे इव तेयसा जलंते । तस्स णं भगवओ अणुत्तरेणं नाणेणं... केवलवरनाणदंसणे समुप्पजिहिइ । तए णं से भगवं अरहा जिणे...जाणिहिइ...तक्कं कळं

७७२. ततो णं समणस्स भगवओ महावीरस्स एतेणं विहारेणं विहरमाणस्स चारस वासा वीतिकंता, तेरसमस्स य वासस्स परियाए वट्टमाणस्स जे 'से गिम्हाणं दोसे मासे चउत्थे पक्खे 'वेसाहसुद्धे तस्स णं 'वेसाहसुद्धस्स दसमीपक्खेणं सुव्वतेणं दिवसेणं विजएणं मुहुत्तेणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगोवगतेणं पाईणगामिणीए छायाए 'वियत्ताए 'पोरुसीए 'जंभियगामस्स ५
पणरस्स बहिया णंदीए उज्जुवालियाए उत्तरे कूले सामागस्स गाहावतस्स कट्टकरणंसि' ११ 'वियावत्तस्स चेतियस्स उत्तरपुरत्थिमे १२ 'दिसाभागे सालखस्स अदूरसामंते उकुडुयस्स गोदोहियाए आयावणाए आतावेमाणस्स छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं उडुं जौणुं अहो सिरस्स धम्मज्झाणोवगतस्स ज्ञाणकोटोवगतस्स सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स १३ 'णेव्वाणे कसिणे पडिपुण्णे अव्वाहते णिरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवराणा-दंसणे समुप्पण्णे ।

५०००००
सुव्वत्त
१० —

७७३. से भगवं अरहा जिणे जाणए केवली सव्वणू सव्वभावदरिसी सदेव-मणुया-उसुरस्स लोगस्स पजाए जाणती, तंजहा — आगती गती ठिती चयणं उववायं भुत्तं 'पीयं कडं पडिसेवितं औविकम्मं रहोकम्मं लवियं कथितं मणो-माणसियं सर्वलोए सव्वजीवाणं सव्वभावाइं जाणमाणे पासमाणे एवं चांते विहरति । १५

मणोमाणसियं खइयं भुत्तं पडिसेवियं आवीकम्मं रहोकम्मं अरहा अरहस्सभागी, तं तं मणवय-कायजोगे वट्टमाणं सव्वलोए सव्वजीवाणं सव्वभावे जाणमाणे पासमाणे विहरिस्सइ ।" इति राजग्रन्थीयसूत्रेऽन्तिमे सूत्रपाठे ॥

१. वितिकं° हे १, २, ३ इ० । वीतीकं° जै० ॥ २. से नास्ति खेमू० जैमू० सं० खं० ॥
३. वइसाहसुद्धे हे १ ला० । वेसाहसुद्धस्स दसमी° खं० ॥ ४. वइसाह° हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ५. 'रानक्खे' इ० ॥ ६. पातीण° इ० ॥ ७. वीयत्ताए खे० जै० । दइयतां सू० ७६६ ॥
८. पोरिसीए हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ९. जंभियगा° सं० ॥ १०. णदीए उत्तरकूले खं० ॥
११. उडुं हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १२. सामायस्स खे० सं० खं० । सामाचारिस्स जै० ॥
१३. 'सि उडुहं जाणु अहोसिरसा ज्ञाणकोटोवग वेयां' हे २ ला० । 'सि उडुहं जाणु अहोसिरसा ज्ञाणकोटोवग डत्तर' इ० ॥ १४. वेयां हे २, ३ ला० । वेयावत्तस्स हे १ ॥ १५. दिसी° खं० इ० विना । दिसो° जैमू०, दिसि° जैसं० ॥ १६. उकुडुं सं० ॥ १७. मयां सं० । आयावणाए नास्ति खं० ॥ १८. जाणु हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १९. अहोसिरस्स खेसं० सं० ॥
२०. धम्मज्झाणोवगतस्स नास्ति हे १, २, ३ ला० ॥ २१. णिव्वाणे खेमू० हे १, २ इ० ला० । णिव्वाणे खेसं० हे ३ ॥ २२. अणत्तरे सं० ॥ २३. अरहं हे १, २, ३ इ० ला० विना । दइयतां पृ० २७४ टि० ७ ॥ २४. जाए हे २, ३ ला० । दइयतां सू० ७७१ टि० ७ ॥ २५. सव्वणु खं० ॥
२६. जाणती आगतिं खं० ॥ २७. 'तिं हेसं० २ । एवमग्नेऽपि ॥ २८. पीति इ० ॥ २९. आवी° खे० जै० विना ॥ ३०. जै० विना — कथितं खे० खं० । कथियं अन्यत्र ॥ ३१. लोएसु स° खे० जै० सं० । दइयतां सू० ७७१ टि० ७ ॥ ३२. चाए इ० विना । चारिए खं० । दइयतां सू० ७४२, ७७१ ॥

७७४. जं णं दिवसं समणस्स भगवतो महावीरस्स जेव्वाणे कसिणे जाव समुप्पन्ने तं णं दिवसं भवणवई-वाणमंतर-जोतिसिय-विमाणवांसिदेवेहिं य देवीहिं य ओवयंतोहिं य जाव उप्पिजलगभूते यावि होत्था ।

७७५. ततो णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्नणाणदंसणधरे अप्पाणं च लोणं च अभिसमिक्ख पुव्वं देवाणं धम्ममाइक्खती, ततो पच्छ माणुसाणं ।

७७६. ततो णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्नणाणदंसणधरे गोतमादीणं समणाणं णिगंगाथाणं पंच महव्वयाइं सभावणाइं छजीवणिकायाइं आइक्खति भांसंति परूवेति, तंजहा — पुंढवीकाए जाव तसकाए ।

७७७. पंडमं भंते ! महव्वयं 'पच्चक्खामि सव्वं पाणातिवातं ।' से सुहुमं

१. 'वत्तीवाणं' ख० । २. 'वासिणो दे' खे० जै० सं० खं० इ० ॥ ३. 'वेवीहिं य नास्ति खे० सं० ॥ ४. 'उवत्तंतेहिं य खे० जै० खं० । उवयंतोहिं जाव सं० । ५. 'तए णं इ० ॥ ६. 'समेक्ख हे १, २, ३ इ० ला० । "अभिसमिच्चा ज्ञात्वा, किं कृतवार् ? धम्मं आख्याति । छजीवणिकाये तेभ्यश्च वेरमणं वदमाणे इत्ताव ताव आतिक्खे(क्ख)ए, तन्मात्रं गत्येवुत्तरिए, ण एतद्विधिष्ठो एतद्व्यतिरिक्तो वा व्याख्यातपूर्वः, न वा एतद्व्यतिरिक्तो कश्चिद् धर्मोऽस्तीति । तन्हा वुत्ते पढमे महव्वए । तस्य उपवृषणार्थं भावनादर्शना । भावना चोक्ता । चारित्रस्य भावनेयमपदिश्यते । भावयतीति भावना, यथा शिलाजतोः आयसं भा(व^१)जनं, विषस्य कोद्रवा । सिद्धार्थं गाहा । एव(वं) इमा भावना ।" चू० । "उप्पन्नणाणदंसणधरे शोयमाइं समणाणं निगंगाथाणं पंच महव्वयाइं सभावणाइं छजीवणिकायाइं आइक्खई 'तीत्येवमन्तेन ग्रन्थेन" शी० । "तए णं से भगवं तेषं अणुत्तरेणं केवलवरणाणदंसणेणं सदेवमणुआसुरलोगं अभिसमिच्चा सममाणं णिगंगाथाणं पंच महव्वयाइं सभावणाइं छच्च जीवणिकाए धम्मं वेसेमाणे विहरिस्सइ" इति स्थानाङ्गसूत्रे नवमस्थाने । "एताव ताव समणे[ण] वा माहणे[ण] वा जाव त्थवु(णत्थेवु^१)-त्तरीए" इति पृ० २०० मध्ये सूत्रकृताङ्गचूर्णौ तथा "इत्ताव ताव समणेण वा माहणेण वा धम्मे अक्खाते, णत्थेतो उत्तरीए धम्मे अक्खाते" इति सूत्रकृताङ्गचूर्णौ पृ० २१५ ॥ ७. 'क्खती सो पच्छ खे० जै० सं० ॥ ८. मणुसाणं हे १, २, ३ इ० ॥ ९. 'याइं छजीवणिकायाइं सभावणाइं आइ' सं० । तुलना—“पुरिमपच्छिन्नगणं तित्थगराणं पंचजामस्स पणवीसं भावणाजो पण्णत्ताओ, तंजहा-इरियासमिई मणगुत्ती वय्युत्ती आलोयभायणभोयणं आदाणमंडमतनिक्खे-वणासमिई, अणुवीत्तिमासणया कोहविवेगे लोभविवेगे अयविवेगे हासविवेगे, उग्गहअणुणवणया उग्गहसीमजाणयया सयमेव उग्गहं अणुणिण्हणया साहम्मियउग्गहं अणुणविय परिभुंजणया साहारणभत्तपाणं अणुणविय पड्भुंजणया, इत्थीपसुपंडगसंसत्तयसयणासणवज्जणया इत्थीक्क-विवज्जणया इत्थीणं इंदियाणमालोयणवज्जणया पुव्वरयपुव्वकीलियाणं अणुसुरणया पणीताहार-विवज्जणया, सोइदियरागोवरई चर्म्मिखदियरागोवरई धारिण्दियरागोवरई जिन्मिदियरागोवरई फासिदियरागोवरई" इति समवायङ्गसूत्रे ॥ १०. 'सती खे० जै० खं० ॥ ११. 'विकाए हे १, २, ३ इ० ॥ १२. पढमे सं० खं० ॥ १३. से नास्ति सं० ॥

वा बायरं वा तसं वा थावरं वा 'णेव सयं पाणातिवातं करेआ ३ जावजीवाए तिबिहं तिबिहेणं मणसा वैयसा कायसा । तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गैरहामि अप्पाणं वोसिरामि' ।

७७८. तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति—

[१] तत्थिमा पढमा भावणा—^१रियासमिते से निग्गंथे, णो अणरियासमिते ५

१. 'नेवऽणं पाणातिवातं कारकेजा, अणं पि पाणातिवातं करंतं ण समणुजाणेजा' इत्यर्थकः पाठोऽत्र '३' अङ्केन विवक्षितः । दृश्यता सू० ७८०, ७८३ ॥ २. बायसा सं० हे २ ॥ ३. तस्स णं भंते सं० ॥ ४. गरिहामि हे १, २, ३ जै० इ० ला० ॥ ५. 'तित्तं [जहा] तत्थिमा सं० । 'ति तस्सिमा हे १, २. ला० ॥ ६. सं० विना—रियासमिते से निग्गंथे णो अहरियासं' खेसू० जै० । हरियासमिते से निग्गंथे णो अणिरियासं' खेसं० । रियासमिते से निग्गंथे णो हरियाससं' खं० । हरियासमिए से निग्गंथे नो अणहरियासं' हे १, २, ३ इ० ला० । "तत्र इमा पढमा—रियासमितेणं गच्छतेणं य भवियव्वं । एसणासमिति आलोगपाग० आलोगो प्रेक्षणा । आदाणं दोसाणं आपथेत । पाणादे निक्खेवणासमिति । आदाणे ग्रहणे निक्षेपणे सप्तमंगा वाहा (वाह्मा ?) समितिरुक्ता सज्जे । इदानीं अ(आ)व्यात्मिकी—मणसमिते । कहं ? जे य मणे पावए सकिरिए, एवं वइ वि, अहासुत्ते जहा सुतो भणितं, अहाकप्पं जहाविधिं, अहामग्गं जहामग्गं, मग्गो नाणादि, अहातव्वं जहासत्वं ।" सू० । दृश्यतां सू० ७९२ । चूर्ण्यनुसारेण भावनासु क्रमः सूत्रपाठश्च किञ्चिद् भिन्न इव प्रतिभाति ॥

अत्रेवमवधेयम्—दृष्टिकृद्भिः शीलाचार्यैः पञ्चविंशतेर्भावनानां यः क्रमो निर्दिष्टः सोऽधुना आचाराङ्गसूत्रस्य हस्तलिखितादर्शेषूपलभ्यते, आचाराङ्गचूर्णकृतां तु सम्मतो यो भावनाध्ययनस्य भूयाद् सूत्रपाठः स सम्प्रति आचाराङ्गसूत्रस्य हस्तलिखितादर्शेषु क्वापि नोपलभ्यतेऽन्यथा बोधपलभ्यते, तथापि आवश्यकचूर्णौ पञ्चविंशतिभावनाविषयकं यद् वर्णनमुपलभ्यते तद् भूयसाक्षेण आचाराङ्गचूर्णकृता सम्मतेन आचाराङ्गसूत्रपाठेन समानमिति विभाव्य तत् सर्वमपि अत्रोद्ध्रियते—

"पंचवीसाए भावणाहिं सूत्रम् । ताओ महव्वयाणं थिरीकरणनिमित्तं भवंति, तथ खल्ल पढमस्स महव्वयस्स इसाओ पंच भावणाओ भवंति—हरियासमिए से निग्गंथे पुरओ जुगमायाए पेहमाणे २ दट्ठणं तसे पाणे उडहु पायं रीएजा, साहहु पायं रीएजा, वित्तिरिच्छ पायं कट्टु रीएजा, सति परक्कमे संजतामेव परिक्रमेजा, णो उज्जुतं गच्छेजा, रियासमिए से निग्गंथे ति पढमा भावणा १-१ । अहावरा दोच्चा भावणा—आलोइयपाण-भोयणभोयी से निग्गंथे, नो अणालोइय-पाण-भोयणभोई सिया, आयाणमेयं, अणालोइयपाण-भोयणभोयी से निग्गंथे आवजेजा पाणाणि वा वीयाणि वा हरिताणि वा भोतए, आलोइयपाणभोयणभोयी से निग्गंथे ति दोच्चा भावणा १-२ । अहावरा तच्चा भावणा—आदाणभंडमतनिक्खेवणासमिए निग्गंथे, णो य आदाणभंडमतनिक्खेवणा-असमिए सिया, आदाणमेयं, आदाणभंडमतनिक्खेवणाअसमिए से निग्गंथे आवज्जेजा पाणाणि वा वीयाणि वा हरियाणि वा ववरोवितए, आदाणभंडमतनिक्खेवणासमिते से निग्गंथे ति तच्चा भावणा १-३ । अहावरा चउत्था भावणा—मणसमिए से निग्गंथे, णो य मणअसमिते सिया, जे य मणे पावए सावज्जे जाव भूवोवघातिए तहप्पगारं मणं णो पुरतो कट्टु विहरेजा । जे व मणे अपावए असावजे जाव भूतोवघातिए तहप्पगारं मणं पुरतो कट्टु विहरेजा । मणसमिए से निग्गंथे ति चउत्था भावणा १-४ । अहावरा पंचमा भावणा वइसमिए से निग्गंथे, जहा मणे तहा

वई वि, जाव वइसभिते से निग्गंथे ति पंचमा भावणा १-५। इच्चेताहिं पंचहिं भावणाहिं पढमं सहव्वतं अहासुतं अहाकप्पं अहामगं अहातच्चं सम्मं काएणं फासितं पालितं सोभितं तीरितं किट्ठितं आराहितं आणाए अणुपालितं भवति १।

अहावरे दोबे भंते। सहव्वते सुसावायाओ वेरमणं, तस्स खल्ल इमाओ पंच भावणाओ, तत्थ खल्ल इमा पढमा भावणा—हासं परियाणति से निग्गंथे, णो य हाससंपउत्ते सिया, आदाणमेयं, हाससंपउत्ते से निग्गंथे आवज्जेजा मुसं वदित्ते, हासं परियाणति से निग्गंथे ति पढमा भावणा २-१। अहावरा दोब्बा भावणा—अणुवीइमासए से निग्गंथे, णो अणुवीथि-भासए सिया, आदाणमेयं, अणुवीथिमासए से निग्गंथे आवज्जेजा मोसवयणाई, अणुवीथिमासए से निग्गंथे ति दोब्बा भावणा २-२। अहावरा तच्चा भावणा—कोधं परियाणति से निग्गंथे, नो य कोधणसीलए सिया, आदाणमेतं, कोधणसीलए से निग्गंथे आवज्जेजा मोसवयणाई, कोधं परियाणति से निग्गंथे ति तच्चा भावणा २-३। अहावरा चउत्था भावणा—लोभं परियाणति से निग्गंथे, णो य लोभसंपउत्ते सिया, आदाणमेयं, लोभसंपउत्ते से निग्गंथे आवज्जेजा मोसवयणाई, लोभं परियाणति से निग्गंथे ति चउत्था भावणा २-४। अहावरा पंचमा भावणा—भयं परियाणति से निग्गंथे नो य भेउरजाइए सिया, आदाणमेयं, भेउरजाइए से निग्गंथे आवज्जेजा मोसवयणाई, भयं परियाणति से निग्गंथे ति पंचमा भावणा २-५। इच्चेताहिं पंचहिं भावणाहिं दोब्बं सहव्वतं अहासुतं तहेंव जाव अणुपालियं भवति २।

अहावरे तच्चे [भंते]। सहव्वए अदिण्णादाणाओ वेरमणं। तस्स खल्ल इमाओ पंच भावणाओ भवन्ति। तत्थ खल्ल इमा पढमा भावणा—से आगंतारेसु वा ४ अणुवीई उग्गहं जाएज्जा, जे तत्थ इस्सरे जाव तेण परं विहरिस्सामो, से आगंतारेसु वा ४ अणुवीथि ओग्गहं जाएज्जा से निग्गंथे ति पढमा भावणा ३-१ [तुलना—आचाराङ्गसूत्रे सू० ६०८]। अहावरा दोब्बा भावणा—उग्गहणसीलए से निग्गंथे, णो य अण्णोग्गहणसीलए सिया, जत्थेव उग्गहणसीलए उग्गहं तु गेण्हेजा तत्थेव उग्गहणसीलए उग्गहं अणुण्वेजा, उग्गहणसीलए से निग्गंथे ति दोब्बा भावणा ३-२। अहावरा तच्चा भावणा—णो निग्गंथे एताव ताव उग्गहे, एताव ताव अत्तमणसंकप्पे, जाव तस्स य उग्गहे जाव तस्स परिकखेवे इताव ताव से कप्पति, णो से कप्पति एत्तो बहिया। णो निग्गंथे इताव ताव उग्गहे इताव ताव अत्तमणसंकप्पे ति तच्चा भावणा ३-३। अहावरा चउत्था भावणा—अणुण्विय पाण-भोयणमोई से निग्गंथे, णो य अणुण्विय पाणभोयणमोई सिया, आदाणमेतं, अणुण्विय पाण-भोयणमोयी से निग्गंथे आवज्जेजा अचियत्तं भोत्ताए, अणुण्विय पाण-भोयणमोयी से निग्गंथे ति चउत्था भावणा ३-४। अहावरा पंचमा भावणा—से आगंतारेसु वा ४ अणुवीथि ओग्गहज्जाती से निग्गंथे साधम्मिएसु। तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुण्विय अपडिलेहिय अपमज्जिय णो चिट्ठेज्ज वा णिसीएज्ज वा तुयट्ठेज्ज वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंवलं वा पादपुल्लं वा आतावेज्ज वा पदावेज्ज वा। तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुण्विय पडिलेहिय पमज्जिय ततो संजतामेव चिट्ठेज्ज वा जाव पयावेज्ज वा। से आगंतारेसु वा ४ अणुवीथि भित्तोग्गहज्जाती निग्गंथे साधम्मिए, पंचमा भावणा ३-५। इच्चेताहिं पंचहिं भावणाहिं तच्चं सहव्वतं जाव अणुपालियं भवति ३।

अहावरे चउत्थे भंते। सहव्वते भेहुणाओ वेरमणं। तस्स णं इमाओ पंच भावणाओ भवन्ति। तत्थ खल्ल इमा पढमा भावणा—णो पणीयं पाण-भोयणं अतिमायाए आहारेता भवति से निग्गंथे, आदाणमेतं, पणीयं पाण-भोयणं अतिमाताए आहारेमाणस्स निग्गंथस्स संति भेदे संति विवभंगे संति केवलपण्णताओ घम्माओ भंसणता, णो पणीयं पाणभोयणं अतिमायाए आहारेता

ति । केवली बूया—इरियावसमिते से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणेज्जं वा वत्तेज्ज वा परियावेज्ज वा लेसेज्ज वा उद्वेज्ज वा । इरियासमिते

भवति से निग्गंथे ति पढमा भवणा ४-१ । अहावरा दोच्चा भावणा—अविभूसाणुवाइं से निग्गंथे, णो विभूसाणुवायी सिया, आदाणमेयं, विभूसाणुवादित्स निग्गंथस्स संति मेदे जाव भंसणता, अविभूसाणुवाइं से निग्गंथे, दोच्चा भावणा ४-२ । अहावरा तच्चा भावणा—णो इत्थीणं इंदियाइं मणोहराइं मणोरमाइं निज्झाइत्ता भवति से निग्गंथे, आदाणमेतं, इत्थीणं इंदियाइं मणोहराइं मणोरमाइं निज्झाएमाणस्स निग्गंथस्स संति मेदे जाव भंसणता, णो इत्थीणं इंदियाइं मणोहराइं मणोरमाइं निज्झाइत्ता भवति से निग्गंथे ति तच्चा भावणा ४-३ । अहावरा चउत्था भावणा—णो इत्थीपख-पंडगसंसत्ताइं सयणा-ऽऽसणाइं सेवेत्ता भवति से निग्गंथे, आदाणमेतं, इत्थीपख-पंडगसंसत्ताइं सयणा-ऽऽसणाइं सेवमाणस्स निग्गंथस्स संति मेदे जाव भंसणता, णो इत्थीपख-पंडगसंसत्ताइं सयणा-ऽऽसणाइं सेवेत्ता भवति से निग्गंथे ति चउत्था भावणा ४-४ । अहावरा पंचमा भावणा—णो इत्थीणं क्हं कहेत्ता भवति से निग्गंथे, आदाणमेतं, इत्थीणं क्हं कहेमाणस्स निग्गंथस्स संति मेदे जाव भंसणता, णो इत्थीणं क्हं कहेत्ता भवति से निग्गंथे ति पंचमा भावणा ४-५ । इत्थेयाहिं पंचहिं भावणाहिं चउत्थं महव्वतं अहासुतं जाव अणुपालितं भवति ४ ।

अहावरे पंचमे भंते! महव्वते परिग्गहाओ वेरमणं । तस्स णं इमाओ पंच भावणाओ भवति । तत्थ खल्ल इमा पढमा भावणा—सोईदिएण मणुण्णा-ऽमणुण्णाइं सद्दाइं सुणेत्ता भवति से निग्गंथे, तेसु मणुण्णा-ऽमणुण्णेसु सहेसु णो सज्जेज्ज वा रज्जेज्ज वा गिज्जेज्ज वा मुच्छेज्ज वा भज्जो-व्वज्जेज्ज वा, विणिघातभावजेज्ज वा, अह हीलेज्ज वा निंदेज्ज वा सिंसेज्ज वा गरहेज्ज वा तजेज्ज वा ताळेज्ज वा परिभवेज्ज वा पव्वहेज्ज वा, सोईदिएण मणुण्णा-ऽमणुण्णाइं सद्दाइं सुणेत्ता भवति से निग्गंथे ति पढमा भावणा ५-१ । अहावरा दोच्चा भावणा—चर्खिदिएण मणुण्णा-ऽमणुण्णाइं रुवाइं पासित्ता भवति, जधा सद्दाइं एमेव ५-२ । एवं घाणिदिएणं अयहाइत्ता ५-३ । जिर्विदिएणं आसाएत्ता ५-४ । फासिदिएणं पडिंसवेदेत्ता जाव पंचमा भावणा ५-५ । इच्चेत्ताहिं पंचहिं भावणाहिं पंचमं महव्वतं अहासुतं अहाकर्पं अहामग्गं अहातच्चं सम्मं काएण फासियं पालियं सोमियं तीरियं किट्ठियं आराहितं आणाए अणुपालियं भवति ५ ।

इरियासमिप्प सथा जते, उवैह सुंजेज्ज थ पाण-भोयणं ।

आदाण-विक्खेवदुगुल्ल संजते, समाधिते संजमती मणो-वयी ॥ १ ॥

अहस्ससच्चे अणुवीथि भासए, जे कोह-लोह-भयसेव वज्जए ।

से दीहरायं समुपेहिथा सिया, मुणी हु मोसं परिवज्जए सथा ॥ २ ॥

सयमेव थ उग्गहजायणे घढे, सतिमं णिसम्म सति भिक्खु भोग्गहं ।

अणुणविय सुंजिज्ज पाण-भोयणं, जाहत्ता साहम्मियाण उग्गहं ॥ ३ ॥

आहारगुत्ते अविभूसियप्पा, इत्थि ण निज्झाइ न संथवेज्जा ।

सुद्धे मुणी खुडुकहं न कुज्जा, धम्माणुपेही संघए वंसचेरं ॥ ४ ॥

जे सद्-रुव-रस-गंधमागते, फासे थ संपप मणुण्ण-पावए ।

गेथि पदोसं न करेति पंडिते, से होति दंते चिरते अकिंचणे ॥ ५ ॥ ”

इति आवश्यकचूणौ प्रतिक्रमणाध्ययने पृ० १४३-१४७ ॥

१. इरिया[ऽ]सं स० । अइरियासं हे १, २ इ० ला० ॥ २. पाणात्ति भूयाति जीवाति सं० ॥ ३. °ज्ज वा लेसेज्ज सं० ॥

से णिग्गंथे, णो इरियाअसमिते त्ति पढमा भावणा ।

[२] अहावरा दोच्चा भावणा—मणं परिजाणति से णिग्गंथे, जे य मणे पावए सावज्जे सँकिरिए अण्हयकरे छेदकरे भेदकरे अधिकरणिए पादोसिए पौरिताविए पाणातिवौइए भूतोवधातिए तहप्पगारं मणं णो पंधारेज्जा । मणं
५ परिजाणति से णिग्गंथे, जे य मणं अपावए त्ति दोच्चा भावणा ।

[३] अहावरा तच्चा भावणा—वईं परिजाणति से णिग्गंथे, जा य वईं पाविया सावज्जा सँकिरिया भूतोवधातिया तहप्पगारं वईं णो उच्चारेज्जा । जे वईं परिजाणति से णिग्गंथे जाँ य वति अपाविय त्ति तच्चा भावणा ।

[४] अहावरा चउत्था भावणा—आयाणमंडमत्तणिकखेवणासमिते से
१० णिग्गंथे, णो अणादाणमंडमत्तणिकखेवणासमिते । केवली बूया—आदाणमंड-
निकखेवणाअसमिते से णिग्गंथे पाणाइं भूताइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणेज्ज वा जाव
उद्वेज्ज वा । तम्हा आयाणमंडणिकखेवणासमिते से णिग्गंथे, णो अणादाण-
मंडणिकखेवणासमिते त्ति चउत्था भावणा ।

[५] अहावरा पंचमा भावणा—आलोइयपाण-भोयणभोई से णिग्गंथे, णो
१५ अणालोइयपाण-भोयणभोई । केवली बूया—अणालोइयपाण-भोयणभोई से णिग्गंथे
पाँणाणि वा भूताणि वा जीवाणि वा सत्ताणि वा अभिहणेज्ज वा जाव उद्वेज्ज वा ।
तम्हा आलोइयपाण-भोयणभोई से णिग्गंथे, णो अणालोइयपाण-भोयणभोई त्ति
पंचमा भावणा ।

१. णो इरियाअसं सं० । इरियाअं हे १, २ इ० ॥ २. अहावरा खं० । एवमग्रेऽपि सर्वत्र ॥
३. सँ नास्ति खं० ॥ ४. पौरितावित्ते हे १, २, ३ ला० ॥ ५. 'वति भू' खेसं० खं० । 'वति
भू' खेमू० जै० । 'वाय भू' सं० । 'वाति भू' इ० ॥ ६. पधारे' हे १, २, ३ इ० ला० ॥
७. मणे पावए खेमू० जैमू० खं० ॥ ८. वर्यि खे० । वरिं हे २, ३ जै० ला० । वति हे १
इ० ॥ ९. वती खे० जै० । वयी खं० ॥ १०. प्रतिषु पाठाः—जा वरिं(ति जै०) पाविय खेमू०
जैमू० । जा अ वति पावियं खं० । जा वरिं(ति जै०) अपाविय खेसं० जैसं० । जा य
वरिं अपाविय सं० । जाव वतिऽपाविय इ० । जाव वइं(इ हे ३) अपाविय हे १, २,
३ ला० ॥ ११, १३. आताणं खं० ॥ १२. नो आयाणमंडनिकखेवणासमिए हे १, २
इ० ला० ॥ १४. नो आयाणमंडनिकखेवणाअसं सं० हेसं० २ हे ३ ला० । नो आयाणमंड-
निकखेवणासं हे १ इ० ॥ १५. पाणाति वा ५ अमिं हे १, २, ३ ला० । पाणाणि वा
सत्ताणि वा अमिं खं० । पाणाइ वा जीवाणि वा अभिहणेज्ज वा पत्तिविज्ज वा जाव
महव्वयं इ० ॥

७७९. एत्ताव ताव महव्वयं(ए) सम्मं काएण फासिते पालिते तीरिए किट्ठिते अवट्ठिते आणाए आराहिते यावि भवति । पढमे भंते ! महव्वए पाणाइवातातो वेरमणं ।

७८०. अहावरं दोब्बं [भंते !] महव्वयं 'पैक्खामि सव्वं सुसावायं वइदोसं । से कोहा वा लोभा वा मया वा हासा वा जेव सयं मुसं भासेज्जा, ५ जेवऽण्णेणं मुसं भासावेज्जा, अण्णं पि मुसं भासंतं ण सँमणुजाणेज्जा तिविहं 'तिविहेणं मणसा वैयसा कायसा । तस्स भंते ! पडिक्कामिं जाव वोसिरामि' ।

७८१. तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति -

[१] तथिमा पढमा भावणा - अणुंवीयि भासी से णिग्गंथे, णो अणुंवीयि भासी । केवली बूया - अणुंवीयि भासी से णिग्गंथे समावज्जेज्ज मोसं वयणाए । १० अणुंवीयि भासी से निग्गंथे, णो अणुंवीयि भासि ति पढमा भावणा ।

[२] अहावरा दोब्बा भावणा - कोधं परिजाणति से निग्गंथे, णो 'कोधणे

१. एत्ताव हे १ । एत्ताव ताव महव्वए खं० (१) । एत्तावता महव्वतं सं० । इत्यतां सू० ७८२, ७८५, ७८८, ७९१, पृ० २८० पं० २ सू० ४४५ ॥ २. महव्वयं(तं खं०) खे० सं० खं० इ० । इत्यतां सू० ७७४ । तुलना - "पढमे भंते महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं.....पढमे भंते महव्वए उवट्ठिओ मि सव्वाओ पाणाइवायाओ वेरमणं" इति दशवैकालिकसूत्रे चतुर्थीध्वयने पाठः, एवमत्रेऽपि सर्वेषु व्रतेषु, अस्य हरिभद्रसरिविरचिता इहशी व्याख्या - "पढमे भंते इत्यादि, ...प्राणातिपातविरमणं प्रथमम्, तस्मिन्...प्राणातिपाताद् विरमणं... भगवतोक्ताम्" इति बाण्यशेषः । ...प्रथमे भदन्त महाव्रते उपस्थितोऽस्मि.....इत आरभ्य मम सर्वत्र प्राणातिपाताद् विरमणमिति" । अगस्त्यसिंहविरचितचर्यलुसारेण तु "पढमे भंते महव्वते उवट्ठितो मि पाणातिवातातो वेरमणं.....पढमे भंते पाणातिवातातो वेरमणं" इति पाठः, तस्य चेदृशी चूर्णिः - "पढमे एसा सत्तमी तम्मि उट्ठावणावारविक्खिणा.....वेरमणं नियत्तणं जं वेरमणं एतं महव्वत्तमिति पढमाविमत्तिनिदेसो ।पडुच्चारणमुत्तार्थस्य - पढमे भंते पाणातिवातातो वेरमणं ।" पृ० ८०-८२ ॥ ३. पाणादिवातातो खे० जै० खं० ॥ ४. दोब्बं भंते खं०(?) ॥ ५. पैक्खामि खे० जै० खं० ॥ ६. समणुमन्ने(ण्णे खं०)ज्जा खे० जै० खं० ॥ ७. तिविहं मणसा खे० जै० सं० ॥ ८. वायसा संमू० खं० । इत्यतां सू० ७७७ ॥ ९. 'मि जाव वो' इ० विना ॥ १०, ११, १२. 'वीथी' जै० सं० खं० । इत्यतां सू० ७७८ टि० ६ । "हासं परिजाणेत से ते (न हसेत?) इत्यर्थः, हसं संपादमन्नायुढतो(वायुबहो?), हसता किंल संवेन(सचे न?) मुसं वा ब्रूयात् । अणुवीयि पुत्रवृद्धीए पासिता । कोहे पुत्रं अपुत्रं ब्रूयात्, इह परत्र च दोषा ज्ञात्वा कुंचथ (कुंचस्य-ग्र०) (कुंचथ? क्रोधस्य?) कार्याकार्यानिमित्तः लोभस्य दोषां ज्ञात्वा लोभं परिजाने । भयसीले मेउरजातीओ अचोरं चोरं मणति मण्णं ।" सू० ॥ १३, १४. 'वीथी' जै० खं० ॥ १५. कोहणा[ए?] सं० । सं० विना प्रतिषु कोहणे इति कोवणे इति वा पाठ उपलभ्यन्ते, तथापि पूर्वापरतुलनया कोहणाए इति कोवणाए इति वा पाठोऽत्र ज्यायान् प्रतिभाति, इत्यतां [३] [५] ॥

सिया । केवली बूया—कोधपत्ते कोही समावदेज्जा मोसं वयणाए । कोधं परिजाणति से निग्गंथे, णो य कोहणाए सि[य] ति दोच्चा भावणा ।

- [३] अहावरा तच्चा भावणा—लोमं परिजाणति से निग्गंथे, णो य लोभणाए सिया । केवली बूया—लोभपत्ते लोभी समावदेज्जा मोसं वयणाए ।
५ लोमं परिजाणति से निग्गंथे, णो य लोभणाए सि[य] ति तच्चा भावणा ।

[४] अहावरा चउत्था भावणा—भयं परिजाणति से निग्गंथे, णो य भयभीरुए सिया । केवली बूया—भयपत्ते भीरू समावदेज्जा मोसं वयणाए । भयं परिजाणति से निग्गंथे, णो य भयभीरुए सिया, चउत्था भावणा ।

- [५] अहावरा पंचमा भावणा—हासं परिजाणति से निग्गंथे, णो य हासणाए सिया । केवली बूया—हासपत्ते हासी समावदेज्जा मोसं वयणाए । हासं परिजाणति से निग्गंथे, णो य हासणाए सिय ति पंचमा भावणा ।
१० हासणाए सिया । केवली बूया—हासपत्ते हासी समावदेज्जा मोसं वयणाए । हासं परिजाणति से निग्गंथे, णो य हासणाए सिय ति पंचमा भावणा ।

७८२. एताव ताव [दोच्चे] महव्वए सम्मं काएणं फासिते जाव आणाए आराहिते यावि भवति ।

दोच्चं मंते ! महव्वयं [मुसावायातो वेरमणं] ।

- १५ ७८३. अहावरं तच्चं [मंते !] महव्वयं 'पँच्चाइक्खामि सव्वं अदिण्णादाणं । से गामे वा नगरे वा अरण्णे वा अप्पं वा ब्हुं वा अणुं वा थूलं वा 'चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा णेव सयं अदिण्णं गेण्हेज्जा, णेवँडणं अदिण्णं गेण्हावेज्जा, अण्णं पि अदिण्णं गेण्हंतं ण समणुज्जाणेज्जा जावज्जीवाएँ जाव वोसिरामि' ।

७८४. तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति —

१. वयणा सं० ॥ २. कोधे खं० ॥ ३. कोहणाए हे २, ३ ला० । कोहणाए सि ति अहावरा सं० ॥ ४. लोभणाए जैसं० ॥ ५. णो लोमं खे० जै० ॥ ६. भयं जां सं० ॥ ७. णो भयं इ० खं० विना ॥ ८. वयणा सं० ॥ ९. णो भयं सं० हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १०. णो य भासणाए खे० जै० सं० खं० । णो भासणाए इ० ॥ ११. हासि हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १२. हासे सं० ॥ १३. णो हासं खे० जै० सं० ॥ १४. एताव महं सं० । एतावत्ताव महं इ० । एतावता महं हे १, २, ३ ला० । दृश्यतां सू० ७७९ ॥ १५. महव्वए खे० जै० सं० हे ३ ला० । दृश्यतां सू० ७७९ ॥ १६. तच्चं मंते खं० (?) ॥ १७. पंचक्खाइस्सामि सं० ॥ १८. चित्तमंतमचित्तं वा खे० जै० सं० । चित्तमंतं वा अचित्तं वा हे ३, हेमू० २ इ० । "चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा" इति दशवैकालिके चतुर्थेऽध्ययने । दृश्यतां सू० ७८९ टि० १२ ॥ १९. वण्णेहिं इ० विना । दृश्यतां सू० ७८०, ७८९ ॥ २०. जावज्जीवाए ति विहं ति विहेणं मणेण वायाए काएण वोसिरामि इ० ॥

[१] तत्थिमा पढमा भावणा—अणुवीयि मितोग्गहज्जाई से निग्गंथे, णो
अणुवीयि मितोग्गहज्जाई से णिग्गंथे । केवली वूया—अणुवीयि मितोग्गहज्जाई
से णिग्गंथे अदिण्णं गेण्हेज्जा । अणुवीयि मितोग्गहज्जाई से निग्गंथे, णो अणुवीयि
मितोग्गहज्जाई ति पढमा भावणा ।

[२] अहावरा दोच्चा भावणा—अणुणविय पाण-भोयणंभोई से णिग्गंथे, णो ५
अणुणविय पाण-भोयणंभोई । केवली वूया—अणुणविय पाण-भोयणंभोई से
णिग्गंथे अदिण्णं भुंजेज्जा । तम्हा अणुणविय पाण-भोयणंभोई से णिग्गंथे, णो
अणुणविय पाण-भोयणंभोई ति दोच्चा भावणा ।

[३] अहावरा तच्चा भावणा—णिग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहियंसि एत्ताव १०
तौव उग्गहणसीलए सिया । केवली वूया—निग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहियंसि
एत्ताव ताव अणोग्गहणसीलो अदिण्णं ओगिण्हेज्जा, निग्गंथे णं उग्गहंसि
उग्गहियंसि एत्ताव ताव उग्गहणसीलए सिय ति तच्चा भावणा ।

[४] अहावरा चउत्था भावणा—निग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहितंसि
अभिक्खणं २ उग्गहणसीलए सिया ।

केवली वूया—णिग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहितंसि अभिक्खणं २ अणोग्गहण- १५

१. 'वीयि मितो' खं० । 'वीयी मिडग्गह' सं० । 'वीयिमित्तोग्गह(हं जै०)जाती खेमू० जै०
'वीयं मिडग्गहं जाती इ० । इदं तां सु० ७७८ टि० ६ । "अदिज्ञादाणसरक्खणत्थं अदिण्णा-
दाणमित्तं च भावणा-आगंतारादिषु अणु[वि]चिन्त्य उग्गहं जाएज्ज पभू-पभुसंदि[हे]तु,
ओग्गहणसीलए तण-डगल छारमल्ल-उच्चारदिषु अणुणविय कति सागारियस्स उग्गहो,
तावा मे(स-प्र०)नसंकल्प. कल्प्यते ते, सपाडइल्लादिषु अणुणवेतु भुंजेज्ज जहा रातीणिया गंतुओ
वा, साहम्मिएसु जाएता ततो चिट्ठिज वा जाव पताविज वा । तिज्जि सागादि(रि)ते, वो साधम्मिए ।
अहवेगो साहम्मिडग्गहो ।" वृ० ॥ २. 'जाती खे० जै० खं० है १, २, ३ इ० ला० ।
एवमग्रेऽपि सर्वत्र ॥ ३. अणुवीयी खं० । अणुवीयि मित्तो' खं० । अणुणविय मित्तो'
जै० ॥ ४. केवली वूया आयाणमेयं अणु' इ० ॥ ५. 'वीयी सं० खं० ॥ ६. 'ग्गहं हे १, २,
३ इ० ला० ॥ ७. 'वीयी सं० । वीयी खं० ॥ ८. 'ग्गहं सं० ॥ ९. 'वीयी सं० ॥ १०. ग्गहं
खं० विना ॥ ११. 'जाति खे० जै० खं० इ० ॥ १२. 'भोती इ० । 'भोइ खेमू० जै० । 'भोति
खं० । एवमग्रेऽपि प्रायः सर्वत्र ॥ १३. अणुण' खं० इ० । एवमग्रेऽपि सर्वत्र ॥ १४. भुंजे त'
हे १, २ इ० ॥ १५. भोति ति इ० ॥ १६. 'उग्गहंसित्ता वा पाठः' खेडि० । उग्गहियंसि
नास्ति खं० ॥ १७. ता उग्ग' सं० ॥ १८. उग्गहंसि २ एत्ताव सं० । उग्गहंसि [२ खेसं०]
एत्ता(ता खं०)व खे० जै० इ० खं० ॥ १९. अदिण्णे खे० जै० सं० खं० ॥ २०. 'ए जाव
सिय सं० ॥ २१. 'सीले सिपा खे० जै० सं० खं० ॥

सीले अदिण्णं गिण्हेज्जा, निगंग्थे उग्गहंसि उग्गहितंसि अभिक्खणं २ उग्ग-
हणंसीलए सिय त्ति चउत्था भावणा ।

[५] अहावरा पंचमा भावणा—अणुंवीयि मितोग्गहज्जाई से निगंग्थे साहम्मि-
एसु, णो अणुंवीयि मितोग्गहज्जाई । केवली बूया—अणुंवीइ मितोग्गहज्जाई से
५ निगंग्थे साहम्मिएसु अदिण्णं ओगिण्हेज्जा । से अणुंवीयि मितोग्गहज्जाई से निगंग्थे
साहम्मिएसु, णो अणुंवीयि मितोग्गहज्जाइ त्ति पंचमा भावणा ।

७८५. एत्ताव ताव [तच्चे] महव्वते संम्मं जाव आणाए आराहिए यावि
भवति ।

तच्चं भंते ! महव्वयं [अदिण्णादाणातो वेरमणं] ।

१० ७८६. अहावरं चउत्थं [भंते !] महव्वयं 'पंचक्खामि सव्वं मेहुणं । से
दिक्खं वा माणुंसं वा तिरिक्खजोणियं वा णेव सयं मेहुणं गच्छे[ज्जा], तं 'चेव,
अदिण्णादाणवत्तच्चया भाणितच्चा जाव वोसिरामि' ।

७८७. तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवति—

[१] तत्थिमा पढमा भावणा—णो णिगंग्थे अभिक्खणं २ इत्थीणं कहं कंह-

१. खं० विना °सीलए य त्ति सं० । सीलए अ त्ति खेम० जै० । °सीलए त्ति खेसं० हे
१, २, ३ ला० । °सीलए सि त्ति इ० ॥ २, ५. °वीथी खे० जै० सं० खं० ॥ ३. °जाती
खे० जै० हे १, २, ३ इ० ला० । एवमग्रेऽपि प्रायः सर्वत्र । खं० मध्येऽपि क्वचिद् °जायी
क्वचित्तु °जायी इति पाठः ॥ ४. °वीथी खे० जै० खं० ॥ ६. °वीथी सं० खं० ॥ ७. °वीथी
सं० ॥ ७. मितो (त्तो खे० जै०) ग्गहं पंचमा खं० विना ॥ ८. एत्ताव महं सं० । एत्तावया
महं हे १ ॥ ९. संजमं खं० ॥ १०. पञ्चाइक्खामि खे० जै० सं० खं० ॥ ११. सा(म सं०)-
णुस्सं खे० सं० ॥ १२. चेवं सं० ॥ १३. °दाणे वत्तच्चया इ० ॥ १४. इत्थीकथं खं० ॥
१५. कहइत्तए सं० । कहत्तित्तए खे० जै० । चूणौ तु भिन्नः क्रमः, इदयतां सू० ७७८
टि० ६ । “णो पणीयं आहारिज्ज, पणियं णिद्धं, खखं मि(पि) णातिवहुं । संति विद्यते, भेदे
चरित्ताओ, विविधो भंगः विवंगः, चित्तविमम इत्यर्थः । धम्माओ भंगः(स) पतनमि-
त्यर्थः अइणिद्धेण । विभूसाए इत्थ-पादचोक्कणादी, वत्थाणि च सुक्खिणादि । इंदिय उत्तादीणि,
मनस इष्टानि मनोज्ञानि, मणं हरंतीति मणोहराई । नो इत्थीपसुपंदगसंसत्ताई । णो
इत्थीणं कहं कहित्ता, इत्थिपरिवुडे इत्थियाणं कहेति ।” चू० । तुलना—“नव बंभवेरुत्तीओ
पण्णत्ता, तंजहा—विचित्ताई सयणासणाई सेवित्ता भवइ, णो इत्थिसंसत्ताई नो पडसंसत्ताई
नो पंडगसंसत्ताई १, नो इत्थीणं कहं कहेत्ता २, नो इत्थिठाणाई सेवित्ता भवइ ३, नो
इत्थीणमिंदियाई मणोहराई मणोरसाई आलोइत्ता निज्जाइत्ता भवइ ४, नो पणीयरसमोई ५,
नो पाणमोयणस्स अइमत्तं आहारए सया भवइ ६, नो पुव्ववरयं पुव्ववीलियं समरेत्ता भवइ
७, नो सद्दणुवाई नो रुवाणुवाई नो सिलोणाणुवाई ८, नो सायासोक्खपडिबद्धे यावि भवइ ९”

इत्तए सिया । केवली वूया—निग्गंथे णं अभिक्खणं २ इत्थीणं क्हं कहेमाणे संतिभेदा संतिविमंगा संतिकेवल्लिपण्णत्तातो धम्मातो भंसेज्जा । * णो निग्गंथे अभिक्खणं २ इत्थीणं क्हं कहेइ[त्तए] सिय त्ति * पढमा भावणा ।

[२] अहावरा दोच्चा भावणा—णो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराई २ इंदियाई आलोइत्तए णिज्झाईत्तए सिया । केवली वूया—निग्गंथे णं [इत्थीणं] मणो- ५
हराई २ इंदियाई आलोएमाणे णिज्झाएमाणे संतिभेदा संतिविमंगा जाव धम्मातो भंसेज्जा, णो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराई २ इंदियाई आलोइत्तए णिज्झाईत्तए सिय त्ति दोच्चा भावणा ।

[३] अहावरा तच्चा भावणा—णो निग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयाई पुव्व-
कीलियाई सुमरित्तए सिया । केवली वूया—निग्गंथे णं इत्थीणं पुव्वरयाई पुव्व- १०
कीलियाई सरमाणे संतिभेदा जाव विमंगा जाव भंसेज्जा । णो निग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयाई पुव्वकीलियाई सरित्तए सिय त्ति तच्चा भावणा ।

इति स्थानाद्भसूत्रे नवमस्थाने । “नव बंधचेरसुताओ पत्तताओ, तज्जहा—नो इत्थीपद्धपडग-
संसत्ताणि सिज्जासणाणि सेवता भवइ, नो इत्थीणं क्हं कहित्ता भवइ, नो पणीवरसभोई, नो
पाणमोयणस्स अइमायाए आहारइत्ता, नो इत्थीणं पुव्वरयाई पुव्वकीलियाई समरइत्ता भवइ,
नो सङ्गणुवाई नो रुक्काणुवाई नो गंधाणुवाई नो रसाणुवाई नो फासाणुवाई नो सिल्लेगाणुवाई, नो
सायासोक्खपडिक्खे याणि भवइ” इति समवायाद्दे । “दस बंधचेरसमाहिङ्गाया पत्तता.....
विज्जाई सयणासणाई सेविज्जा से निग्गंथे, नो इत्थि-पद्ध-पडगसंसत्ताई सयणासणाई सेविता भवति
.....१, नो इत्थीणं क्हं कहेत्ता भवति से निग्गंथे.....२, नो इत्थीहिं सद्धिं सभित्सेजागए
बिहरेत्ता हवइ से निग्गंथे.....३, नो इत्थीणं इंदियाई मणोहराई मणोरमाई आलोइत्ता निज्झाइत्ता
भवति से निग्गंथे.....४, नो इत्थीणं ऊइतरसि वा दुइतरसि वा भित्तिअतरसि वा कूइयसई
वा.....उणेत्ता भवइ से निग्गंथे.....५, नो निग्गंथे पुव्वरयं पुव्वकीलियं अणुसरित्ता भवइ
.....६, नो पणीयं आहारं आहारित्ता भवइ से निग्गंथे.....७, नो अइमायाए पाणमोयणं
आहारित्ता भवइ से निग्गंथे.....८, नो विभूसाणुवाई भवइ से निग्गंथे.....९, नो सङ्ग-रुक्क-
रस-गंध-फासाणुवाई भवति से निग्गंथे.....१०।” इति उत्तराण्ययनसूत्रे षोडशेऽध्याये ॥

१. णं [अभिक्खणं हे ३] इत्थीणं क्हं कहमाणे हे १, २, ३ इ० ला० ॥ २. केवलीप^०
इ० हे ३ खं० विना ॥ ३. ञ्जा पढमा भावणा हे १, २ ॥ ४. णो निग्गंथे णं खं^० सं० ।
** एतत्स्थाने तच्चा णो निग्गंथे इत्थीणं क्हं कहेत्ता इ० ॥ ५. कहे सिय खं० । कहेइ
सिय त्ति वेमि पढमा खे० जै० ॥ ६. हराई २ आलो^० खं० ॥ ७. आलोइत्तए खे० जै०
हे १, २, ३ ॥ ८. ञ्जाएत्तए खे० हे ३ ॥ ९. सिधत्ति इ० ॥ १०, १२. ‘२’ नास्ति
खे० जै० खं० विना ॥ ११. आलोय(ए सं०)माणे णिज्झायमाणे खे० जै० सं० ॥
१२. आलोइत्तए खं० विना । आलोइत्तए सिय त्ति सं० ॥ १३. थि णं इ^० हे १, २ इ० ॥
१४. जाव भासेत्ता खे० जै० खं० । जाव आभंसेज्जा हे १, २, ३ खं० । जा भंसेज्जा इ० ॥
१५. थि पुव्व^० हे १, २, ३ इ० ला० ॥

[४] अहावरा चउत्था भावणा—णातिमत्तपाण-भोयणभोई से निग्गंथे, णो पैणीयरसभोयणभोई । केवली बूया—अतिमत्तपाण-भोयणभोई से निग्गंथे पैणीयरसभोयणभोई त्ति संतिभेदा जाव भंसेज्जा । णातिमत्तपाण-भोयणभोई से निग्गंथे, णो पणीतरसभोयणभोई त्ति चउत्था भावणा ।

५ [५] अहावरा पंचमा भावणा—णो णिग्गंथे इत्थी-पसु-पंडगसंसत्ताइं सयणा-ऽऽसणाइं सेवित्तए सिया । केवली बूया—निग्गंथे णं इत्थी-पसु-पंडग-संसत्ताइं सयणा-ऽऽसणाइं सेवेमाणे संतिभेदा जाव भंसेज्जा । णो णिग्गंथे इत्थी-पसु-पंडगसंसत्ताइं सयणा-ऽऽसणाइं सेवित्तए सिय त्ति पंचमा भावणा ।

७८८. एत्ताव ताव महव्वए सम्मं काएण जाव आराधिते यावि भवति ।

१० चउत्थं भंते ! महव्वयं [मेहुणातो वेरमणं] ।

७८९. अहावरं पंचमं भंते ! महव्वयं 'सव्वं परिग्गहं पैंझाइक्खामि । से अप्पं वा बह्वं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा णेव सयं परिग्गहं गेण्हेज्जा, णेवऽण्णेणं परिग्गहं गेण्हावेज्जा, अण्णं वि परिग्गहं गेण्हंतं ण समणु-जाणेज्जा जाव वोसिरामि' ।

१५ ७९०. तँसिसमाओ पंच भावणाओ भवंति—

[१] तत्थिमा पढमा भावणा—सोततो णं जीवे मँणुण्णामणुण्णाइं सद्दाइं सुणेति^१, मणुण्णामणुण्णेहिं सदेहिं णो सज्जेज्जा णो रज्जेज्जा णो गिज्जेज्जा णो मुज्जेज्जा णो अज्झोववज्जेज्जा णो विणिघायमँवज्जेज्जा । केवली बूया—निग्गंथे णं मणुण्णामणुण्णेहिं सदेहिं सज्जमाणे रज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेदा

२० संतिविभंगा संतिकेवल्लिपणत्तातो धम्मातो भंसेज्जा ।

१. नो अत्ति^२ इ० ॥ २. भोत्ती खे० जै० इ० । एवमग्गेऽपि इ० मव्वे ॥ ३, ४. पणिय खे० जै० सं० खं० ॥ ५. त्ति भेदा खं० विना ॥ ६. भासेज्जा खे० जैमू० ॥ ७. 'त्ताइं सेवि' खं० ॥ ८. 'थे इत्थी' खं० ॥ ९. सेवमाणे खे० जै० । १०. भासेज्जा खेमू० जै० खं० ॥ ११. पञ्चक्खामि इ० ॥ १२. जै० खं० विना—चित्तमंतं अचित्तमंतं वा खे० सं० । चित्तमंत-मचित्तं वा हे १, २, ३ इ० ला० । दइयतां सू० ७८२ ॥ १३. परिगेण्हेज्जा नेवसं परिग्गहं परिगेण्हावेज्जा इ० ॥ १४. दइयतां सू० ७७८ टि० ६ ॥ १५. मणुण्णामणुण्णसद्दाइं खेसं । मणुण्णाइं मणुण्णसद्दाइं खेमू० जैसं ॥ मणुण्णाइं २ सद्दाइं हे १, २ । मणुण्णाइं सद्दाइं इ० ॥ १६. 'त्ति मणुणेहिं' खेमू० जै० ॥ * अज्झोववज्जेज्जा खे० जै० सं० । अज्झोववेज्जा इ० ला० ॥ १७. 'णिरघा' खे० जै० विना । एवमग्गेऽपि प्रायः सर्वत्र ॥ १८. 'माववेज्जा' हे १, २, ३ ला० ॥ १९. 'माणे जाव सं०' हे १, २, ३ इ० ला० । पृ० २८९ टि० ४ ॥ २०. 'लीप' खे० जै० ॥

ण सक्का ण सोउं सहा सोत्तविसयमागया ।

राग-दोसा उ जे तत्थ ते भिक्खू परिवज्जे ॥ १३० ॥

सोततो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं सहाइं सुणेति, पढमा भावणा ।

[२] अहावरा दोच्चा भावणा—चक्खूतो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रूवाइं पासति, मणुण्णामणुण्णेहिं रूवेहिं [णो सज्जेजा णो रज्जेजा जाव णो विणिघातमाव- ५
ज्जेजा । केवली बूया—निग्गंथे णं मणुण्णामणुण्णेहिं रूवेहिं] सज्जमाणे रज्जमाणे जाव संघा(विणिघा)यमावज्जमाणे संतिभेदा संतिविमंगा जाव भंसेजा ।

ण सक्का रूवमंदइं चक्खूविसयमागतं ।

राग-दोसा उ जे तत्थ ते भिक्खू परिवज्जे ॥ १३१ ॥

चक्खूतो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रूवाइं पासति 'त्ति दोच्चा भावणा । १०

[३] अहावरा तच्चा भावणा—घाणतो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं गंधाइं अंगायति, मणुण्णामणुण्णेहिं गंधेहिं [णो सज्जेजा णो रज्जेजा जाव विणिघायमाव-
ज्जेजा । केवली बूया—मणुण्णामणुण्णेहिं गंधेहिं सज्जमाणे रज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे 'संतिभेदा संतिविमंगा जाव भंसेजा ।

णं सक्का ण गंधमग्घाउं णासाविसयमागयं ।

राग-दोसाउ जे तत्थ ते भिक्खू परिवज्जे ॥ १३२ ॥

१५

घाणतो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं गंधाइं अंगायति त्ति तच्चा भावणा ।

१. सोयविं हे १, २, ३ इ० ला० । सोत्तिविं खे० जै० ॥ २. ते भिक्खू सं० हे १ ॥

३. जीवइ ख० ॥ जीवा सं० ॥ ४. माणे जाव खे० जैमू० खं० । पृ० २८८ टि० १९ ॥

५. आसेजा खेमू० जैमू० ॥ ६. महइं सं० ॥ ७. चक्खुं विं खं० हे १, २ इ० ला० ।

चक्खूविसयमा० खे० ॥ ८. प्रतिष्ठ पाठा—'दोसो तु जो तत्थ तं खं० जै० सं० खं० हे २ ।

'दोसो उ जे तत्थ ते हे १ । 'दोसा उ जो तत्थ तं(सं० हे ३) इ० हे ३ । 'दोसा उ जे तत्थ

तं ला० ॥ ९. वज्जेते खे० जै० ॥ १०. त्ति नास्ति खे० जै० सं० ॥ ११. अग्घाति खं० ॥

११. णो सज्जेजा नास्ति हे ३ विना । १२. जाव णिघायं खे० जै० । जाव णिघायं सं० ॥

१३. संतिभेदा नास्ति सं० ॥ १४. भंस्सि(सि जै०)जा खे० जै० ॥ १५. ण सक्का ण गंधं

अग्घाति(इ सं०)उं(आघाउं जै०) खे० जै० सं० । ण सक्का गंधमग्घाउं खं० हे १, २, ३

इ० ला० । अत्र 'आघातुम्' इति यदि पूर्वपरस्वानुसारेण विवक्ष्यते तदा खे० जै० सं० पाठ

एव साधु, यदि तु 'अत्रातुम्' इति विवक्ष्यते तदैव 'खं०' प्रत्युत्तिप्रतिपाठः साधुः भवेत् ॥

१६. दोसो उ जो तत्थ तं खे० जै० सं० ॥ १७. पडिविं हे २, ३ इ० । पडिविं हे १ ॥

१८. अग्घा(आघा जै०)वत्ति त्ति खे० जै० । अग्घाति त्ति सं० ॥

आ १९

[४] अहावरा चउत्था भावणा—जिंभातो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रसाइं अस्सादेति, मणुण्णामणुण्णेहिं रसेहिं णो सज्जेजा णो रज्जेजा जाव णो विणिग्घातमावज्जेजा । केवली बूया—निगंथे णं मणुण्णामणुण्णेहिं रसेहिं संज्जमाणे जाव विणिग्घायंमावज्जमाणे संतिभेदा जाव भंसेजा ।

५

ण सक्का रंसमणासातुं जीहाविसयमागतं ।

रागं-दोसा उ जे तत्थ ते भिक्खू पंरिवज्जए ॥ १३३ ॥

जीहातो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रसाइं अस्सादेति ति चउत्था भावणा ।

[५] अहावरा पंचमा भावणा—फासातो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं फासाइं पडिसंवेदेति, मणुण्णामणुण्णेहिं फासेहिं णो सज्जेजा, णो रज्जेजा, 'णो गिज्जेजा,
१० णो मुज्जेजा, णो अज्जोववज्जेजा, णो विणिघातमावज्जेजा । केवली बूया—
निगंथे णं मणुण्णामणुण्णेहिं फासेहिं सज्जमाणे जाव विणिघातमावज्जमाणे संतिभेदा
संतिविमंगा संतिकेवल्लिपणत्तातो घम्मातो भंसेजा ।

णं सक्का ण संवेदेतुं फासं विसयमागतं ।

रागं-दोसा उ जे तत्थ ते भिक्खू पंरिवज्जए ॥ १३४ ॥

१५ फासातो जीवो मणुण्णामणुण्णाइं फासाइं पडिसंवेदेति ति पंचमा भावणा ।

१. जीभामा (मा जै०) तो खे० जै० । रसणतो इ० ॥ २. णो निग्घात० खेम० जै० ॥ ३. रसेहिं जाव खं० इ० ॥ ४. 'यसमा' खे० जै० ॥ ५. 'वज्जेजा हे १, २ जै० ॥ ६. भासेजा खे० जै० हे ३ ॥ ७. रसमस्सातेउं इ० । णासातेउं रसं खे० । 'रसमणासातं वा पाठः' खेदि० ॥ ८. दोसे हे १, २ ला० । दोसा उ जो तत्थ ते सं० । दोसा उ जे तत्थ तं इ० । दोसो उ जो तत्थ तं खे० जै० ॥ ९. पडिं हे २ ला० जै० ॥ १०. फासातो जीवो नास्ति खेम० जै० हे १, २, ३ इ० ला० । फासलो जीवो खं० । फासातो मणु० खेसं० ॥ ११. णो मुज्जेजा खं० ॥ १२. अज्जोववज्जेजा इ० खे० जै० खं० ॥ १३. 'लीप' खे० जै० सं० ॥ १४. भस्सेजा खे० ॥ १५. नो खं० हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १६. हे २ विना—संवेदेतुं हे १, २ ला० खं० । संवेतुं सं० । संवेतुं खे० जै० । संवेदयितुं इ० ॥ १७. 'दोसो उ जो तत्थ तं खे० जै० । दोसा इ जे तत्थ तं सं० । १८. पडिव० खेम० जै० खं० ॥ १९. प्रतिषु पाठाः—फासलो हे १ । फासलो खं० हे २, ३ ला० । तत्तातो खे० । 'त्वचातः' इत्यर्थः । फासातो खेदि० । ततोतो जै० । ततोउ सं० । तत्तातो इ० ॥ २०. पडिसंवेययि ति खेम० सं० । पडिसंवेयि ति जै० । पडिसंवेदेति पंचमा हे १, २, ३ ला० । पडिसंवेदिति पंचमा इ० । दयतां सू० ७७८ टि० ६ ।

“परिगृहे पंचस्य विसृष्ट रागद्वेषं गच्छति ।

गन्धोक्तो यः पुनः श्लोकैरर्थः समनुगीयते ।

तद्व्यक्तिव्यवसायार्थं पुनरुक्तो न गृह्यते ॥

रियासु नित्यं समितो सत्ता जते, प्रत्युपैक्ष्य भुंजे पाणभोयणं, आयाणनिकखेवे दुगुंछति अपमज्जितादि सत्, सम्यक् आहितो समाहितो संजमए निर्ममए अग्रसत्तं मण-वइ । [अ]हस्स अहसमानस्स सच्चं भवति, अणुवीति भासगस्स सच्चं भवति । कोह-लोम-मयानि च त्यजेत् छट्टए इत्यर्थः, सह वीहरायेण ३ (स ?) वीहरायं जावजीवं समीक्ष्य एताए भावणाए सुसं वज्जए, अहवा सदीहरायः संसारः, तं समीक्ष्य संसारं सुसं वज्जए । सयमेव उग्गहं जाइतव्वे घडति, सीमं पराइयं जं ति काय (१) अणुणातो ताणि मतिमा णिस्सम्म जाणितु स्सरत्तिवा न परिभुंजे पाणभोयणं साहम्मियाणं उग्गहं च अहिट्टए । आहारं सुचे विभूसितामो (ओ ?) ओ न पेहे, ण संथविज्जति ण संवसेज्ज तंमि समं । बुद्धे सुमुणि ति आमंजणं, खुडा इत्थिया, तासं क्हा खुडए(य)क्हा ण कुर्यात्, धर्माणुपेक्षी संघए वंमचेरं दुविहाए संघणाए, अहवा सह(द ?)ए वंमचेरं । जे सह-रूब आगमे आगंते, तेषु विषयप्रातेषु गेधी रागो, पदोसो द्वेषो, तं न करेति पंडिते, स दंत इन्द्रिय-नोईन्द्रियैः, स विरतः, स चार्किचणः अकिचणो अपरिग्रहः । सुसंवृतः पंचहि संवरेहि, णं ण कुज्जा विद्युरे पुराणं, धर्मं आयें गुसः स्थित इत्यर्थः, अहवा थो धर्मो उवत्तः बुत्तो भणितो इत्यर्थः, अहवा व(य ?)सयं ? धर्मं, योऽत्र स्थित अविरतः स मुणेनं भवति, स च पुण्णोत्ति-भरणं उवेति, संसार इत्यर्थः । इति भावनाध्ययनं परिसमाप्तं ।” चू० ।

चूण्येतुसारेण रियासु नित्यं समितो सत्ता जते इत्यादिभूयान् दृष्टपातोऽत्रासीदिति स्पष्टं प्रतीयते । अयं च पाठः षड्गाथात्मक आसीदिति स्फुटं भाति । दृष्टतां सू० ७७८ टि० ६ । एताश्च षड् गाथाः सम्प्रति आचारक्रान्तादेशेषु क्वापि नोपलभ्यन्ते तथापि आवश्यकवृष्णीदिप्रत्येषु पत्रगाथा उपलभ्यन्ते । एताश्च पञ्च गाथा आवश्यकसूत्रस्य द्वारिमव्यां वृत्तौ सविवरणा इत्थं दृश्यन्ते—

“प्राणातिपातादिनिवृत्तिलक्षणमहाव्रतसंरक्षणाय भाव्यन्त इति भावनाः, ताश्चेमाः—

हरियासमिह सया जए, उवेह भुंजेज्ज व पाणभोयणं ।

आयाणनिकखेवदुगुंछ संजए, समाहिह संजमए मणो-वई ॥ १ ॥

अहस्ससच्चै अणुवीह भासए, जे कोह-लोह-भयसेव वज्जए ।

स वीहरायं समुपेहिया सिया, सुणी हु मोसं परिवज्जए सया ॥ २ ॥

सयमेव उ उग्गहजायणे घडे, मतिमं निसम्म सह भिक्खु उग्गहं ।

अणुणविय भुंजिज्ज पाण-भोयणं, जाइत्ता साहम्मियाण उग्गहं ॥ ३ ॥

आहारगुचे अविभूसियप्पा, इत्थि न निवसाइ न संथवेज्जा ।

बुद्धो सुणी खुट्टकहं न कुज्जा, धम्माणुपेक्षी संघए वंमचेरं ॥ ४ ॥

जे सह-रूज-रस-गंधमागए, फासे व संपप्प मणुण-पावए ।

गिही-पदोसं न करेज्ज पंडिह, स होइ दंते विरए अकिचणे ॥ ५ ॥

गाथाः पत्र । आसां व्याख्या-ईरणमीथी, धमनमित्थयैः, तस्या समितः सम्यगितः ईर्यो-समितः, ईयासमितता प्रथमभावना, अतोऽसमितः प्राणिनो हिंसेत, ‘सया जए’ (हिंसेदत. सदा यतः—प्र०) सर्वकालमुपयुक्तः सन् ‘उवेह भुंजेज्ज व (य-प्र०) पाण-भोयणं’, उवेह ति अवलोक्य भुञ्जीत पानभोजम्, अवलोक्य भुञ्जानः प्राणिनो हिंसेत, अवलोक्य भोक्तृता (भोक्तव्यं—प्र०) द्वितीया भावना । एवमन्यत्राप्यधरामानिका कार्या । आदान-निक्षेपौ पात्रा-देयं हण-मोक्षौ आगमप्रतिषेधौ जुगुप्सति करोति (आगमप्रतिषेधौ जुगुप्सति न करोति—प्र०) आदान-निक्षेपजुगुप्सकः, अजुगुप्सन् प्राणिनो हिंस्यात् (हिंसति—प्र०), तृतीया भावना । संयतः

साधुः समाहितः सन् संयमे मणोवद् इति अदुष्टं मनः प्रवर्तयेत्, दुष्टं प्रवर्तयन् प्राणिनो हिंसेत्, चतुर्थी भावना। एवं वाचमपि पञ्चमी भावना। गताः प्रथमव्रतभावनाः।

द्वितीयव्रतभावनाः प्रोच्यन्ते—अहस्ससच्चे इति अहास्यात् सत्यः, हास्यपरित्यागादित्यर्थः। हास्यादनुत्तमपि ब्रूयात्, अतो हास्यपरित्यागः प्रथमा भावना। अनुविचिन्त्य पयल्लोच्य भाषेत, अन्यथाऽनुत्तमपि ब्रूयात्, द्वितीयभावना। यः क्रोधं लोभं भयमेव वा त्यजेत् स इत्थंभूतो दीर्घरात्रं मोक्षं समुपेक्ष्य सामीप्येन दृष्ट्वा 'सिया' स्यात् मुनिरेव मृषां परिवर्जितं सदा, क्रोधादिभ्योऽनुत्त-भाषणात्, इति भावनात्रयम्। गता द्वितीयव्रतभावनाः।

तृतीयव्रतभावनाः प्रोच्यन्ते—स्वयमेव आत्मनैव प्रभुं प्रभुसन्दिष्टं वाऽधिकृत्य अवग्रहयाच्चायां प्रवर्तते अनुविचिन्त्य, अन्यथाऽदत्तं गृहीयात्, प्रथमा भावना। 'घडे महं निसम्म' इति तत्रैव तृणायुजापनया चेष्टेत मतिमान् निश्चम्य आकर्ष्य प्रतिग्रहप्रदातुं (प्रदान-प्र०) वचनम्, अन्यथा तददत्तं गृहीयात् परिभोग इति द्वितीया भावना। 'सइ भिक्खु उग्गहं' इति सदा भिक्षुरवग्रहं स्पष्टमर्यादयाऽनुज्ञाप्य भजेत्, अन्यथाऽदत्तं गृहीयात्, तृतीया भावना। अनुज्ञाप्य गुरुमन्यं वा भुञ्जीत पान-भोजनम्, अन्यथाऽदत्तं भुञ्जीत, चतुर्थी भावना। याचित्वा साधर्मिकाणामवग्रहं स्थानादि कुर्यात्, अन्यथा तृतीयव्रतविराधनेति पञ्चमी भावना। उक्तास्तृतीयव्रतभावनाः।

साम्प्रतं चतुर्थव्रतभावनाः प्रोच्यन्ते—आहारगुते इति आहारगुप्तः स्यात्, नातिमात्रं स्निग्धं वा भुञ्जीत, अन्यथा ब्रह्मव्रतविराधकः स्यात्, प्रथमा भावना। अविभूषितात्मा स्यात्, विभूषां न कुर्यात्, अन्यथा ब्रह्मविराधकः स्यात्, द्वितीया भावना। स्त्रियं न निरीक्षेत, तदव्यतिरिक्तवि-न्द्रियाणि नालोकयेत्, अन्यथा ब्रह्मविराधकः स्यात्, तृतीया भावना। न संयवेज्ज इति न स्न्यादिसंस्तकां वसतिं सेवेत्, अन्यथा ब्रह्मव्रतविराधकः स्यात्, चतुर्थी भावना। बुद्धः—अवगत-तत्त्वः, मुनिः—साधुः क्षुद्रकथां न कुर्यात् स्त्रीकथां स्त्रीणां वेति, अन्यथा ब्रह्मविराधकः स्यात्, पञ्चमी भावना। 'धम्मानुपेही संघए वंभचेरं' इति निगदसिद्धम्। उक्ताश्चतुर्थव्रतभावनाः।

पञ्चमव्रतभावनाः प्रोच्यन्ते—यः सन्द-रूप-रस-गन्धानागतात्, प्राकृतशैल्याऽल्लाक्षणिकोऽनुस्वारः, स्पर्शाश्च सम्प्राप्य मनोज्ञ-पापकान् इष्टानिष्टानित्यर्थः, शुद्धिमभिव्यक्तलक्षणम्, प्रद्वेषः प्रकटः, तं न कुर्यात् पण्डितः, स भवति दान्तो विरतोऽविश्विन इति, अन्यथाऽभिष्वङ्गादेः पञ्चममहाव्रतविराधना स्यात्। पञ्चापि भावनाः उक्ताः पञ्चमहाव्रतभावनाः। अथवाऽसम्मोहायै यथाकर्म प्रकटार्थभिरैव भाष्यनाथाभिः प्रोच्यन्ते—

पणवीस भावणाओ पंचमह महव्वयाणसेयाओ। भणियाओ जिण-गणहरपुज्जेहिं नवर सुत्तम्मि ॥१॥ इरियासमिई पढंमं आलोइय भत्त(अण्ण-चू०) पाणभोई य। आयाणसंडनिकखेवणा य समिई भवे तइया ॥२॥ मणसमिई वयसमिई पाणइवायम्मि होंति पंचेता। हासपरिहार अणुवीई भासणा कोह-लोभ-भयपरिण्णा(माए-चू०) ॥३॥ एस मुसावायस्स अदिद्धाणस्स होतिमा पंच। पहुसंदिद्ध पहुं वा पढमोगह जाए अणुवीई ॥४॥ उग्गहणसील बिइया तत्थोत्तो(चू०) गेह्वेज्ज उग्गहं जहियं। तग-डगल-मल्लगाई अणुण्वेज्जा तहिं (तयं-प्र०) तहियं ॥५॥ तच्चमिमि उग्गहं तू (उग्गहन्नु-चू०) अणुण्वे सारि उग्गहे जाव। तावइय मेर कांउ न कपइ धाहिरा तस्स (वाहि एतस्स-चू०) ॥६॥ सावण चउत्थ साहम्मियाण सामणसणपाणं तु। संधाडग-माईणं भुंजेज्ज अणुण्विय ए (ते-चू०) उ ॥७॥ पंचमियं गंतुण साहम्मियउग्गहं(हे-चू०) अणुण्विया। ठाणाई चेएजा पंचेव अदिण्ण(पंचेताऽदिण्ण-चू०) दाणस्स ॥८॥ वंसवयभाव-णाओ णो अइमाया-पणीयमाहारे। दोव अविमूसा उ विभूमवती न उ ह्वेज्जा ॥९॥ तच्चा सावण इत्थीण इदिआ मणहरा ण जिअजाए। सयणासणा विविता इत्थि-पसुविवजिया सेवे ॥१०॥

७९१. एत्ताव ताव महव्वते सम्मं काएण फासिते पालित्ते तीरिते किट्ठिते अवट्ठिते आणाए आराधिते यावि भवति । पंचमं भंते ! महव्वथं [परिग्गहातो वेरमणं] ।

७९२. इच्चेतेहिं महव्वतेहिं पण्वीसाहि य भावणाहिं संपन्ने अणगारे अहा- सुत्तं अहाकप्पं अहामग्गं सम्मं काएण फासित्ता पालित्ता तीरित्ता किट्ठित्ता आणाए ५
आराहिता यावि भवति ।

॥ भावणा 'समत्ता ॥

* ॥ 'पञ्चदशमध्ययनं समाप्तम् ॥ *

एस चउत्था ण कहे इत्थीण कहे तु पचमा एना । सद्धा रुवा गंधा रस फासा पंचमी (पंच वी चू०) एए ॥ ११ ॥ रागद्वीसविवज्जण अपरिग्गहमावणाउ पचेता । सव्वा पण्वीसेता (सव्वाओ पण्वीस-चू०) एयासु न वट्ठियं नं तु ॥ १२ ॥”

—इति भावदयस्सूत्रस्य हरिभद्रगुरिविरचितायां वृत्तौ प्रतिक्रमगाध्यने पृ० ६५८-६५९ । भावदयकचूर्णावपि [पृ० १४७] एता एव पण्वीस भावणाओ इत्यादयो द्वादश गाथाः “अणो पुण एताहिं गाथाहिं पण्वीसं भावणा अणुभासंति, तंजघा—पण्वीस भावणाओ.....॥ १२ ॥” इत्येवं दृश्यन्ते, तत्र तु ये विशिष्टाः पाठभेदास्तेऽत्र चू० इति सङ्केतेन () कोष्ठमध्ये निर्दिष्टाः ।

आचाराङ्गपूर्णा व्याख्याता पट्टी गाथा तु—‘सुसंबुडे पंचहिं संवरेहिं णवं ण कुज्जा विधुरे पुराणं ।जाति-भरणं उवेत्ति ॥ ६ ॥’ इदं शी श्रवेदिति भाति ॥

१. पंचमहं सं० (१) ॥ २. पणुं सं० विना ॥ ३. अहासुयं खे० जै० हे १, २, ३ । दृश्यता सू० ७७८ टि० ६ । ४. खेसं विना—आराहि(ह?)य यावि सं० खं० । आराहिया वि हे १, २, ३ ला० (१) । आराहितो वि इ० । आराहिता नास्ति खे० जै० ॥ ५. सम्मत्ता हे १, २ जै० इ० ला० ॥ ६. सन्तमध्यं खे० । - * एतदन्तर्गतः पात्रो नास्ति खे० जै० विना ॥

सोलसमं अज्झयणं 'विमुत्ती'

७९३. अणिव्वावाससुवेति जंतुणो, पलोयए सोच्चमिदं अणुत्तरं ।
 ५ विओसिरे विण्णु अगारबंधणं, अमीर अरंसपरिगहं चए ॥ १३५ ॥
७९४. तहागयं भिक्खुमणंतसंजतं, अणेलिसं विण्णु चरंतमेसणं ।
 तुदंति चायाहिं अभिद्वं णरा, सरेहिं संगामेगयं व कुंजरं ॥ १३६ ॥

१. “उक्तं च—अणिव्वावाससुवेति जंतवो पलोइया सोच समेच इंतयं (इत्तरं ?) ।” इति उद्धृतमिदं सूत्रकृतकचूणौ पृ० ४७ । “संवंधो—एयाओ भावणातो भावैतस्स कर्म्मविमुक्तिर्मवति । अहवा इह वि भावणा एव, तस्स अणुयोगद्वारा ४ विमासा, अविगारा य से पंच—अणिच्चे पव्वए रूपे भुयगस्स तया महासमुदे य । एते खल्ल अहिगारा अज्झयणम्मि विमुत्तीए ॥ इति आचाराज्ज-निर्युत्तो गहा । ओ चेव होइ मोक्खो [सा हु विमुत्ती पगयं तु भावेणं । देसविमुक्का साहु सव्वविमुक्का भवे सिद्धा ॥ इति आचाराज्जनिर्मुत्तौ] कंठं, ण णिक्खेवो, दव्वविमुत्ती जो जेण दव्वेण विमुच्चति यथा निगडैविमुक्तः, भावविमुत्ती कर्मक्षयः, स च भावणाजुत्तस्स । ताओ य इमाओ भावणाओ अणिव्वातादी । अणिव्वावाससुवेति जंतवो, माणुस्सं वासं सरीरवासं वा अणिच्चं, अथवा सर्व एव संसारवासो अणिच्चं, उवेति प्राप्नुवंति, जंतवो जीवा, पलोइया पस्सितु, झणंतु सोच्चा, समिच्च जाणेतु, इतरकालीयं इत्तरं सनिवि(समिच्च ?) अणिच्चेते जहा देवाणं चिरकालतिद्विं(णं—प्र०) ण तहा मणुस्साणं आरं, इदं तु अल्पका[ल]स्थितीयं, संसारं च कदलीगर्भणिस्सारं ज्ञात्वा तस्माद्वयस्येजेत्तु(द्वयुत्थजेत्) विण्णु विद्वात्, अकस(र—प्र०)णं (अगारीणं ?) अका(गा)रबंधणं, तं तु इत्थिगा गिहं वा, किं एतदेव ? नेत्युच्यते, इदमन्यत्—अमीत्तो परीसहोवसग्गाणं, आरंओ परिग्गहनिमित्तं क्रियते आरंमच्च [परिग्रहश्च] आरंम-परिग्रहौ, अतस्तं आरंमपरिग्गहं [न ?] कुर्यात्, छट्ठे वोसिरे इत्यर्थः । एवं सेसवता वि गता ।” चू० । “अणिव्वावाससुवेति जंतुम्.....आवासो मनुष्यादिभवस्तच्छरीरं वा, तन्मनित्यसुप सामीप्येन यान्ति गच्छन्ति जन्तवः,.....एतच्च मौनीन्द्रं प्रवचनमनुत्तरं श्रुत्वा प्रलोकयेत्.....विद्वात् प्युत्तुजेत् परित्यजेत् अगारबन्धनम्,.....अमीरः.....आरंमं.....परिग्रहं च.....त्यजेदिति” शी० ॥ २. सोच्चमियं खेमू० जै० सं० । सोच्चमिणं खेसं० । सोच्च इमं हे ३ ॥ ३. वियो^० खे० ॥ ४. यारं खे० ॥ ५. िग्गहं चये खे० जै० सं० । िग्गहं वा हे १ ला० ॥ ६. “तं च एवंगुणजातीयं जहा पस्साहि अत उच्यते—तहागतं भिक्खुमं जहा तित्थगर-गणहरा गता तहा गतः, तं तहाक(ग)तं उच्यते भिक्खुं अणेतहिं चरितपज्जवेहि संजतं आवज्जीव-संजयं वा अणेलिसं असरिसं नाणादीहि ३ अज्जलित्थयादीहि वा असरिसं विण्णु विद्वांसः- (सं ?) चरित्तं(रन्तं) एसणं ति एसमाणं एसणं, कस्स ? भोक्खमग्गस्स संजमस्स वा, तुदंति, तुद इय्यत्ते, केण तुदंति ? वायादि(हि) अभिमवता अभिद्वं नरा मणुस्सा, जहा सरेहि

७१५. तंहप्पगारेहिं जणेहिं हीलित्ते, ससहफासा फरुसा उदीरिया ।
तित्तिक्खए णाणि अदुक्खेत्तसा, गिरि च वातेण ण संपवेवए ॥ १३७ ॥

७१६. उवेहमाणे कुसलेहिं संवसे, अकंतदुक्खा तस-धावरा दुही ।
अलूसए सव्वसहे महामुणी, तहा हि से सुस्समणे समाहिते ॥ १३८ ॥

७१७. विदू णते धम्मपयं अणुत्तरं, विणीततण्हस्स मुणिस्स ज्ञायतो ।
समाहियस्सग्गिसिहा व तेयसा, तवो य पण्णा य जसो य वहुती ॥

॥ १३९ ॥

संगामगतं कुंजरं जोद्धारं अभिप्रवृत्ता तुवंति एवं तं भिक्खुं णरा अपंडिया बायाहिं तुवंति” चू० ।

“तद्वागयमित्यादि वृत्तम्” शी० ॥ ७. “मस्यं च कुं खं० ॥

१. तित्तिक्खए इ० । “जहा ‘कोलिय-चमार-अलसगा सामाङ्गा गहवति दरिद्रा एते पक्वइता’ तद्वाविहेण तद्वाप्रगारेण जणेण बालजनेनेत्यर्थः हीलित्ते णिदिप, कंह हीलित्ते ? ससहफासे ति, स इति निर्देशे, स भिक्ख, अहवा सह सहेहिं फासा २ (=ससहफासा) सपहारा फासा इत्यर्थः, फरुसा णिट्टरा अमनोशा उदीरिता प्रेरिता, तित्तिक्खए ति, तिज निगा[म-प्र०]ने क्षमाणं च, नाणि ति विदितपरापरा[वि]ज्जो, उक्कं च—आकुटेन भतिमता[तत्त्वार्थविचारणे मतिः कार्या । यदि सत्यं कः कोपः स्यादतु तं किं नु कोपेन ॥] विद्यते चेद्बालेभ्यः । अदुक्खेयस ति मणसा न पडुस्सति, कुतो बाया कम्मणा वा ? कंह ? जहा गिरि च वातेण ण संपवेव(अ-प्र०)ए, वेपू कम्पने, न कंपए, कुतो ? वैराध्यो(ग्यात् ?) संजमदर्गनाद्वा” चू० । “तद्वागारेहेत्यादि वृत्तम्” शी० ॥

२. ताणि इ० ॥ ३. वेदुते इ० ॥ ४. हे १, २ ला० चू० विना—अकतदुक्खी खे० जै० सं० खं० हे ३ शी० । अकंतदुक्खी य तस’ इ० । “उवेहमाणो, केड उवेहं करेति ? तेड बालजनेड, तेहिं वा फरुसेहिं सद्फासेहि उवेहं करमाणो कुसला जे अहिंसाविद्धं वडंति तैस्सार्थं संवसे, अहिंसमाणो वसे इत्यर्थः, किनिमित्तं ? जेणं अकंतदुक्खा, अकतं अप्पियं, अप्पियदुक्खा इत्यर्थः, के ते ? तसयावरा दुही थाये ? ते संसारं चिट्ठमाण, तम्हा एवं णत्था अलूसए, अलूसए ति न हिंसए सव्वे पथा सव्वजीवा, सव्वाड पवाड दया परा यस्य यस्य [त दयापरो] दयापरो वा, तह ति जहोवदिद्धं भगवता तेन प्रकारेण, [हि ?] पादपूरणे, से ति निदेसे थोऽधिकृतो मिद्धः, सोमको श्रमणः सुस्समण इति उच्यते भवति एवं सेसा वि वं(व)ता ।” चू० । “उवेहमाणेत्यादि वृत्तम्, उपेक्षमाणः...अकान्तं...दुःखं...विद्यते वेपा...तात्तु दुक्खिन्नस-स्थावरा अल्पयम्...सर्वसहः...महामुनिः...तथाह्यसौ क्षमण इति समाख्यातः शी० ॥ ५. चिट्ठ खं० । “विज्झान्यत, विदू विद्वां, स वते ति प्राप्तः, कं ? धर्मपदं चरित्र-मित्यर्थः, अहवा णते कव(व)ते पापणे, धर्म एव वा पदं कीदृशं ? अणुत्तरं, नास्मादन्यच्छोमन-तरं अणुत्तरं, अतस्तस्यैव विदुपः नतस्य धर्मपदं विनीततण्णस्य न(अ)तण्णस्य इत्यर्थः, मुनेः ध्यायतः, किं भवति ? समाहितस्य ध्यानादिषु यथाग्रेरिधनान्वितस्य वृत्तावसिक्तस्य वा गिच-विहा ? वर्षति, केन ? तेजेन, सिहा जाला, तेजो दीप्तिः, एवं स मुणि तवेण प्रजया जतेण य वट्ट(डु)ते, जसो संयमो, अहवा नाण दंसणचरितोहिं वट्ट(डु)ति” चू० । “विदू इत्यादि वृत्तम्, ...मुनेः...तपः प्रज्ञा यशश्च वर्षत इति” शी० ॥ ६. वट्टी हे १, २ ॥

७९८. 'दिसोदिसिंउणंतजिणेण तांइणा, महव्वता खेमपदा पवेदिता ।
महागुरु निस्सयरा उदीरिता, तमं व तैऊ तिदिसं पगासगा ॥
॥ १४० ॥

७९९. 'सितेहिं भिक्खू असिते परिव्वए, असज्जमित्थीसु चएज्ज पूयणं ।
अणिसिंए लोगमिणं तहा परं, णं मिज्जति कामगुणेहिं पंडिते
॥ १४१ ॥

८००. तँहा विमुक्कस परिण्णचारिणो, धितीमतो दुक्खखमस्स भिक्खुणो ।
विसुज्जती जंसि मलं पुरेकडं, समीरियं रुपमलं व जोतिणा
॥ १४२ ॥

१. दिसोदिसं सं० । दिसोदिसिं ला० हे १ । “क्विवान्यत्, तदुच्यते-दिसोदिसिं सव्वासु खेतदिसासु पणवणदिसा वा प्रतीत्य मनुजा तिरिया वा अणंतो संसारो सो जेण जितो स भवति अणंतजिणो, तेण अणंतजिणेणं, त्रायते इति ताई(हे), तेण ताइणा, किं कृतं भावदिसावो पालणत्थ महव्वता खेमा पदा जेसु महव्वतेसु ते खेमकरा(पदा) वा [म]हव्वता खेमकरा वा पवेदिता कहिता तेण अणंतजिणेण ताइणा, महागुरु ति दुक्खं ते धरेउं महव्वते गुह व महागुरु, णिस्सा करेति, खवंते ति यदुक्कं भवति, कहं क्षपणकरा उदीरिता प्रेरिता जहा तम व्व तैऊ तिविसं, तमं अधारं, तेवो आदिच्चो, चिदिशं(सिं-प्र०) उहुं अहं तिरियं, जंव तमं नासेति प्रकाशयति च एवं ते महव्वता प्रकाशका” चू० । “दिसोदिशि(श शीखं १, जै०)-मित्यादि वृत्तम्” शी० ॥ २. तातिणा खे० जै० इ० ॥ ३. तेउ त्ति सं० । तेजो त्ति खं० । तेजो चिदिसिं खे० ॥ ४. “किंच, सितेहिं भिक्खू, सिता वद्धा अष्टविधेन कर्मेणा, अहुवा गिहपासेहि, असितो गिहपासनिगगतो कम्मवक्खवणउज्जतो वा समं व्रजे परिग्रजेद, असज्जमाण इति, कस्मिं इत्थीउ, इत्थी गरियतरा, मूलगुणा [क]हिता, उत्तरगुणा जहेज्ज पूयणं, पूयणं सक्कारः, स एवं मूलगुण-उत्तरगुणावस्थितो ण इहलोह-परलोगनिमित्त तपः कुर्यात्, जहा इहलोगनिमित्तं घम्मिलो, परलोगनिमित्तं वंभदत्तो, अणिसिस्से अनाश्रितः इहलोग-परलोगं इदं इणपरलोगं- (इणलोगं ?) तहा परं । काम एव गुणा कामगुणा, स एव गुणजुत्तो ण मिज्जन्ति ण भरिउज्ज कामगुणप्रत्यधिकेन कर्मेणा, न वा मूर्च्छन्ति, अहुवा ण विज्जते, जो हि जहिं वड्ढति सो तहिं विज्जते इदयेते” चू० । “सितेहीत्यादि वृत्तम्” शी० ॥ ५. “सिस्सो हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. ण मिज्जति खे० । णिमज्जते जै० ॥ ७. “तहा विमुक्कस्य तेण प्रकारेण मुक्कस्य, परिण्णा ज्ञानं, परिण्णता चरतीति परिण्णाचारी, तस्य परिण्णाचारिणः धितीमतो धृतियुक्तस्य, विमुक्कं परिसहोवसग्गा, ते खमंति अहिंयासेति सहति, तस्य दुक्खक्षपणकस्य निष्ठुणो किं भवति ? उच्यते-विसुज्जती फिट्ठति मलं कम्मं रयं वा पुरे भवे कडं पुरे कडं अस्संजमेणं, कहं विमुज्जती समीरियं रुप्य सम्यक् ईरितं प्रेरितं इत्यर्थः, रुप्यमलं निष्ठे सो अविगणा तावियस्स फिट्ठति” चू० । “तहा विमुक्कस्येत्यादि वृत्तम्” शी० ॥ ८. धीतिमतो खे० जै० ॥ ९. जोतिणो इ० ॥

८०१. 'से हु परिण्णासमयम्मि वट्ठी, णिराससे उवरय मेहुणे चरे ।
मुजंगमे जुण्णतयं जहा चैए, विमुत्तती से दुहसेन माहणे ॥ १४३ ॥

८०२. जमाहु ओहं सलिलं अपारगं, महासमुदं व भुयार्हि दुत्तरं ।
अहं व णं परिजाणाहि पंडिए, से हु मुणी अंतकडे ति वुत्तती ॥
॥ १४४ ॥ ५

८०३. जंहा य वद्धं इह माणवेहिं या, जहा य तेसिं तु विमोक्ख आहिंते ।
अंहा तहा बंधविमोक्ख जे^१ विदू, से हु मुणी अंतकडे ति वुत्तं ॥
॥ १४५ ॥

१. "स चैवंगुणजातीयो मिद्धः कस्मिन् वर्तते ? परिजाने ज्ञानसमए ज्ञानोपदेशे वर्तते, उक्तं च—
'ज्ञानागमस्य हि फलं' । निराससः आसा प्रार्थना, सा च इहलोमि परलोमि वा, तत्र प्रार्थयति,
आरते उचरतः मेहुणे चरे विहरे य, एवं चरन् सर्वकर्मभ्यो विमुच्यते, कर्हं ? मुजंगमे, मुजंगम-
सर्पः, जीर्णवचं जहा स्थजेव, दुहसेज्जा सधारो, संसारो(रा^१) विमुच्यति, कः ? माहणः ।"
चू० । "से हु परिणोत्थादि वृत्तम्, सपरिज्ञासमये वर्तते तथा निराससः.....मैथुना-
दुपरतःदुःखशय्यातो नरकादिभवाद् विमुच्यत इति" शी० ॥ २. सम(मि जै०)तमि
खे० जै० ॥ ३. निराससे सं० हे १ ॥ ४. मेहुणा हे १, २, ३. ला० शी० । द्रव्यतां टि० १ ॥
५. जहे हे १, २, ३ इ० ला० ॥ ६. 'जमाहु ओहं सलिलं अपारगं' एतावानांशः
सूत्रकृताऽपि द्वादशेऽध्ययने दृश्यते । "जमाहु ओहं, जं आहु (ह-प्र०) उक्त्वा सार्थकरा
ओहं सलिलं अपारगं, अस्य पारः न गम्यते, कस्य ? महासमुद्रस्य, अहवा महासमुद्र इव भुयार्हि
दुत्तरो एव संसारो दुत्तरो अणुपातेणं अधस्तं परिजाणाति दुविहाए परिण्णाए जेण उवाएण
उत्तरिज्जति, जाणिता य करेति स पंडित स मुनि. स ओहंतरः स चातकरः इत्युच्यते" चू० ।
"जमाहु इत्यादि वृत्तम्, यं संसार महासमुद्रमिव भुजाभ्यां दुस्तरमाहुः.....अथैनं संसार-
समुद्रमेवंभूतं जपरिज्ञया सम्यग् जानीहि.....स च मुनिरेवंभूतः कर्मणोऽन्तर्दुच्यते ।" शी० ॥
७. अहेवरं हे १ । अथे य णं खे० जै० । अवे(वे ?)दणं इ० ॥ ८. अंतं सं० ॥ ९. जहा
य वद्धं खे० जै० सं० इ० विना । जहा य वद्धं इ० । "जहा य वद्धा, जेण प्रगारेण
जहा, रागादिभिरागतीता तिण्णित्तु (१) इह मनुष्यलोके, केन वद्धा ? कर्मणा, के वद्धा ? पया,
पया गाम जीवा, जहा वद्धाण वि[मोक्खो^२] पाणा(ण)विरमणाथैस्तप संजमेण वा अहातहा
यथातत्त्वेन बंधमोक्षं ज्ञात्वा कृत्वा च स अतकड इह उच्यते" चू० । "जहा हीत्यादि वृत्तम् ।
यथा येन प्रकारेण मिथ्यात्वादिना वद्धं कर्म.....इह अस्मिन् संसारे मानवैः.....यथा च सम्यग्दर्श-
नादिना तेषां कर्मणा विमोक्ष आख्यातः इत्येवं याथातथ्येन बन्धविमोक्षयोर्थः सम्यग् वेत्ता स
मुनिः कर्मणोऽन्तर्दुच्यते इति" शी० ॥ १०. 'वेहिं या जहा सं० । 'वेहिं या । जहा जै० ।
'वेहिं जहा खं० हे २, ३ इ० ॥ ११. आहिंते खं० हे १, २, ३ ला० ॥ १२. जहा इ० ॥
१३. ते विदू सं० । जे विदू हे १, २, ३ इ० ला० ॥ १४. वुत्तति सं० हे १ हेसं०
२ विना ॥

८०४. इमग्मि लोए परए य दोसु वी, ण विज्जीती बंधणं जैस्स किंचि वि ।
‘से हू णिरालंबणमप्यतिट्ठितो’, कलंकलीभावपवंच विमुच्चति ॥

१४६ ॥ ति ‘बेमि ॥

॥ ‘विमुत्ती सम्मत्ता ॥

५

॥ समाप्तश्चाचारः प्रथममङ्गसूत्रमिति ॥

॥ अङ्गतोऽपि ग्रन्थाग्रं २६४४ ॥

१. परते य खं० । परते वि इ० । “तस्यैव(वं)गुणयुक्तस्य इमस्मि लोए परमे य दो० इमो लोगो मणुस्सभवो, परो देवलोकाः, उभए वा इह इहलोगे परलोगे उभए वा, बंधनं कर्मतः तस्स न विद्यते किंचिदपि, पच्छा तस्स वोच्छिणस्ससंव(णवं)घणस्स किं भवति ? उच्यते—से हू निरा-
लंबणः, आलंबणं सरीरं, असरीर इति अर्थः, न कर्म तस्मिन् प्रतिष्ठितं सो वा कर्मसु पसत्था(?), तस्स को गुणो भवति ? उच्यते—कलंकली संकलिया भवसंततिः आउगकम्मसंतती वा, पबंचो ही हीनमध्यमोत्तमपदा मृत्य-ही-नपुंसक-पिता-पुत्रत्वमादी नटवत्, कलंकलीभाव एव प्रपंचः, तस्मात् कलंकलीभावप्रपंचाद् विमुच्यते, मुच्छ मोक्षणे, विविधमनेकप्रकार(रं) मुच्यते विमुच्यते, ते निर्वाणं गच्छंतीत्यर्थः, बेमि ति न स्वयं, तीर्थकरउपदेशात् आचार्यसुधम्मो ब्रवीति, सूत्रं वा अहं ब्रवीमि, अर्थ(र्थ) भगवां श्रीवर्धमानस्वामीति । अथवास्य वृत्तार्थस्यायमभिसम्बन्धः, तस्याकर्मणः आचारेण च संपन्नस्य चतुर्थचूलोपचारिणः प्रमादाचरितपञ्चमचूलविश्रुद्धान्तरात्मनः इदं फलम-
पदिश्यते—से हू णिरालंबणमप्यतिट्ठितो, शेषं तदेव । इति श्री आचारचूर्णी परिसमाप्ता ।” चू० ।
“इमस्मीत्यादि वृत्तम्, अस्मिन् लोके परत्र च द्वयोरपि लोकयोर्न यस्य बन्धनं किञ्चनास्ति स ‘निरालम्बनः’ ऐहिकामुष्मिकाशंसारहितः ‘अप्रतिष्ठितः’ न कश्चित् प्रतिबद्धोऽशरीरी वा स एवंभूतः ‘कलंकलीभावात्’ (वा एवं सकलकलामावात्—शीखं० २) संसारगर्भोदियर्पटमाद् विमुच्यते । ब्रवीमीति पूर्ववत् ।” शी० ॥ २. दोसु वि खे० जै० सं० विना । सेसु वी सं० ॥
३. तस्स खेमू० जै० सं० खं० इ० चू० ॥ ४. से हू खेसं० जै० चू० विना ॥ ५. ‘बणमप’ खेमू० जै० इ० । ‘बणे अण्य अप खं० विना) तिठिते खं० हे १, २, ३ ॥ ६. ‘ट्ठिते खेसं० जै० इ० ॥ ७. ‘भावपवंचं मुच्चति खेमू० । भावापथं च विमुच्चति खेसं० । ‘भावपवंचविमुच्चइ सं० । ‘भावपहं विमुच्चइ खं० हे १, २, ३ इ० ला० । इयतां टि० १ ॥ ८. बेमि नास्ति खे० जै० इ० ॥ ९. प्रतिषु पाठाः—‘विमोत्ती स(सं जै०)मत्ता । अष्टम[म]ध्ययनं समाप्तं । छ ॥
आचारः प्रथमं(मां जै०)गमिति उद्देशतो । ग्रंथाग्रं २४५४ (२६५४ जै०)’—खे० जै० ।
‘विमुत्ती सम्मत्ता’ खं० । ‘विमोत्ती समत्ता अष्टम[म]ध्ययनं समाप्तं । समाप्तश्चाचारः[.] प्रथममंगसूत्रमिति । अङ्गतोऽपि ग्रंथाग्रं २६४४’—सं० । ‘विमुत्ती सम्मत्ता ॥ छ ॥ आचारसूत्रं समाप्तं ॥ छ ॥ ग्रंथाग्रं २५५४ शुभं भवतु । श्रीरस्तु ॥ संवत् १५५२ वर्षे आषाढवदि ९ सोमे लिखितं । शुभं भूयात् ।’—इ० । ‘विमुत्ती सम्मत्ता । आचारंगसूत्रं समाप्तं । ग्रंथाग्रं २६४४ श्रीः । स्तंभतीर्थवासि मं० सोमा सुभावकलेखितं ।’—ला० । ‘विमुत्ती सम्मत्ता ॥ छ ॥
आचारसूत्रं समाप्तं ॥ छ ॥ प्रथमांगं । छ ॥ २६४४ षड्विंशतिशतानि चतुश्चत्वारिंशत्यधिकानि ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥ छ ॥’—हे १ । ‘विमुत्ती सम्मत्ता ॥ छ ॥ षोडशम-
ध्ययनं । चतुर्थी चूला । आचारसूत्रं समाप्तं । प्रथमांगं ॥ एवं ग्रंथाग्रं २६४४ । श्रीश्रीश्रीविजय-
रत्नसूरिगुरुभ्यो नमः’—हे २ । ‘विमुत्ती सम्मत्ता आचारंगसूत्रं समाप्तं प्रथमांगं ।’—हे ३ ॥

प्रथमं परिशिष्टं—विशिष्टशब्दसूचिः

[१] आचाराङ्गसूत्र[आपारंगसुत]प्रथमश्रुतस्कन्धान्तर्गतविशिष्टशब्दसूचिः

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अद्वयतती	२६०	अकर्णया	२०४, २१५, २७०
अगुलि	१५	अकरणिज	६२, १६०
अज् १०७, १०८, १४०, १७०, २६०		अकसायी	३२१
अंढय	४९	अकस्मात्	२००
अंत	१११, १२३	अकाम	१५८
अतर	६५, २८८	अकाल	६३, ७२
अतरङ्गाप	२३४	अकुक्कु	३२०
अंतराह्य	१८३	अकुट्ट	१८४
अतसो	२४४, २५८	अकुतोमय	२२, १२९
अंतिथ	२, १९०, २३१	अकुब्बं	२७१
अंतो	९२, १४७, १४८, २३३	अकुब्बमाण	२०९
अध	१५, १८०	अकंदकारी	१८२
अधत	७६	अकुट्ट	१८४
अविल	१७६	अक्खाय	१, १७९, २६९
अकड	६६, ९४	अगंथ	२०९
अकम्म	७१, ११०	अगणि	३७
अकम्मा	१७५	अगणिकम्म	३६, ३९

१ अत्रेदमवधेयम्—एकस्यैव शब्दस्य किञ्चिद् भिन्नाः प्रयोगाः तं तं स्वस्वीकृतं भेदम् ()
पताइशकोष्ठकमध्ये दर्शयित्वा तस्मिन्नेव शब्दे संगृहीताः, यथा क्वचिद् ‘अधियास’ शब्दः
क्वचित्तु ‘अधियास’शब्दः, अस्माभिः ‘अधि(हि)यास’ इति लिखित्वा ते सर्वेऽपि एकत्र संगृहीताः।
एवमन्यत्रापि।

तस्य तस्य धातोः कालादिभेदेन कृतप्रत्ययभेदेन च विभिन्नानि सर्वाणि रूपाणि तत्तद्भातोरनन्तरम्—
पताइशी रेखां कृत्वा एकत्रैव संगृहीतानि, यथा ‘अधियास—’ इति लिखित्वा ‘अधियासेति,
अधियासेजेज्, अधियासेमाणे’ इति सर्वाणि रूपाणि एकत्रैव संगृहीतानि। एवमन्यत्रापि बोध्यम्।
यत्र तु किञ्चिद् वैशिष्ट्यं दर्शयितुमभिधत्तं तत्र पृथक् पृथक् रूपाण्यपि दर्शितानि।

क्वचिद् तस्य तस्य धातोः पृथक् पृथक् रूपाणि तस्यैव धातोरनन्तरम्—पताइशी रेखां विधाय
धातोरपश्चादुपदर्शितानि, यथा ‘अस्’ धातो रूपाणि, एवमन्यत्रापि ज्ञेयम्।

सामान्यतो ये शब्दा मूले सन्ति त एवात्र संगृहीताः, क्वचित्तु टिप्पण्यगता विशिष्टाः पाठा
अपि [टि०] इति स्मेतं कृत्वा दर्शिताः।

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

अगणिकाय	२११, २१२
अगणिसत्थ	३४, ३५
अगरह	२४२
अगार(गार)	४१, ७९, ८२, १६१
अगारत्थ	२६०
अगिलाण	२१९
अगुत्त	४१
अग्ग	११५
अग्गह	१२४
अचल	१९७, २४२, ३०५
अचाइ	१८३
अचारी	२९४
अचिह	१३५
अचित्त	२४९
अचित्तमंत	१५४
अचिर	२४८
अचेतण	२४३
अचेल	१८४, १८७, २१४, २१७, २२१, २२५, २२६
अचेलए	२५७
अच्चा	५२, १४०, २२४, २२८, २६४
अच्चेति	६५, १०१, १७६
अच्छति	३१०
अच्छायण	६३
अच्छि	१५, २७३
अच्छे	१५
अच्छेज्ज	२०४
अजाणतो	१६२
अजिण	५२
अज्ज	११२, १२१
अज्जविय	१९६
अज्जावेतव्व	१३२, १३६, १३७, १३८, १७०
अज्झत्थ	५६, १५५, २३३
अज्झप्पसंबुद्धे	१६५
अज्झोववण्ण	६२, १८२, १९०
अज्झंझ	१५८

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

अहोसयंत	१९०
अह १०, ९३, १३४, १५१, १८०, १९३	
अह (=अर्थ)	५२, ६८, ७९, ८२, ११९, १२४, १४७, २०४, २०५, २५३
अह (अष्ट)	३११
अहम	३१३
अह्मलोमी	६३, ७२
अह्मि	५२
अह्मिमा	५२
अणगार	१२, १४, १९, २३, २५, २६, ३४, ३६, ४०, ४२, ४४, ५०, ५२, ५७, ५९, ७१, ८८, ८९, ९४, १५६, १८४, २५७, २७५, २८९, २९९
अणह	५२, १४७
अणुगच्छमाण	१६७
अणण	११९
अणणदंसी	१०१
अणणपरम	१२३
अणणाराम	१०१
अणतिवत्ति(वात्ति)यं	१९६
अणतिवातेमाण	१८९, २०९
अणत्तपण्ण	१७८
अणधियासेमाण	१८३
अणभिकंत	६८, १४४
अणभिभूत	१७२
अणममाण	१९४
अणवकंखमाण	१८९, २०९
अणवयमाण	१५२
अणाउट्ठि	२७०
अणागम	७८ [टि०], १३४
अणागमणवम्मि	१८५
अणाढायमाण	१९९
अणाणा	४१, ७०, १००, १७२, १९२
अणातियमाण	१०२
अणातीत	२२४, २२८

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अणादिपु	२००	अणुवयमाण	१९१, १९२, २००
अणारंभजीवि	१५२	अणुवरत	१३२, १५१
अणारद्ध	१०४	अणुवस्त्र	१८३
अणारियवयण	१३६, १३७	अणुवह्निश्च	१३२
अणासव	१३४	अणुवासेज्जासि	१५६
अणासादपु	१९७	अणुवियि	१४०
अणासादमाण	१९७, २२३	अणुवीथि	२६
अणासेवणयापु	१४९, [टि०] १६४	अणुवीड्	१९६, १९७
अणासेवणापु	१६४, २०५, २१२	अणुवेहमाण	१६९
अणाहार	२३६, २४१	अणुसंचरति	२, ६
अणितिय	४५, १५३	अणुसंवेयण	१७०
अणिदाण	१४२, २०२	अणुसोयंति	८२
अणियट्ठगामि	१४३	अणेगा	२६
अणिसट्ठ	२०४	अणेगचित्त	११८
अणिह	१४१, १५८, १९७	अणेगरुक्	६, १२, १४, २३, २५, ३४, ३६, ४२, ४४, ५०, ५२, ५७, ५९, ७६, १७८, २८३, २८५
अणु	१५४	अणेलिस्	१७७, २०६, २२९, २४५, २६९
अणुकंत	२७६, २९२, ३०६, ३२३	अणोमदंसी	११९
अणुगच्छ-	१६७	अणोवह्निश्च	१३२
अणुगिद्ध	२७३	अणोहंत	७९
अणुगघातण	१०४	अण्ण(अन्य)	२, १३ इत्यादि
अणुचिण्ण	१६३, २२४, २२८	अण्णगिलाय	३१२
अणुजाणति	११९	अण्णत(य)र	९६, १८४, १८७, २२५, २२६, २५३
अणुजाणित्या	३१४	अण्णत्थ	१५७
अणुद्वाण	१८९	अण्णमण्णवित्तिगिच्छा	१२२
अणुट्ठिअ	१३२, १९६	अण्णहा	८९, १५९, १७६
अणुदिसा	१, २, ६	अण्णाण	१५१
अणुधम्मिय	२५५	अण्णेसि	२६८
अणुपरियट्ठ-	७७, ८०, ९१, १०५, १५१	अण्णेसिं	५६, ६२
अणुपविसित्ता	२२४, २२८	अण्णेसित्ति	१५८
अणुपस्सी	७६, ११३, १२४	अण्णे(जे)सी	१०४, १५२, १६०
अणुपालपु	२३३, २४७	अत्तह	१८४, १९१
अणुपालिया	२०	अत्तारिस	१८२
अणुपुव्व	१८१, १८३, १८९, १९०, २०६, २२४, २२८, २२९	अत्तिअथ	२६२
अणुपुव्वसो	१७९	अत्तिदुक्ख	२९०
अणुपुव्वीपु	२३०		
अणुवट्ठिअ	१३२		

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

अतियच्च	१८०, १८४
अतिरित	७५
अतिवृत्ति(वाति-टि०)यं	२७०
अतिवृत्तेज्ज	१७३
अतिवातस्रोत	२६९
अतिवाते(दे)ज्ज	८५, १८०
अतिविज्ज	११२, ११५, १४२
अतिवेल्लं	२३६
अतिहि(थि)	७३, ३१७
अतीत	१२४, १३२
अतीरंगम	७९
अत्ताण	१८१
अत्तसमाहित	१४१
अत्ताणं (आत्मानम्)	२२, ३२, १२६, १९७
अदक्ख (क्खु)	१७२, २६३, २७०, २७१
अदत्तहार	७९, ८२
अद्विते	१९४
अदिण्णादाण	२६
अदिज्ज	२००
अदिस्समाण	८८, १११, १२३
अहु	२५८, २६८, २८४, ३०२, ३१०, ३१६, ३१७, ३१९
अहुवा	२६, २७, ७३, १३४, १७९, १८४, २१४, २१७, २२१, ३०२, ३११
अहिज्जमाण	१६१
अद्धपडिदण्ण	२७५
अद्धमास	३११
अधम्मट्ठी	१९२
अधि(हि)यास—९९, १५३, १८६, १८७, १९६, २०६, २११, २१५, २२५, २२६, २३६, २३८, २४१, २४६, २५०, २८६, २९१, २९३, २९९	
अधुव	१५३, २००
अधे (अधः)	१, १९१, २९१, ३२०
अनिरए	२००
अन्नतरी	१, २
अपज्जवसित	२००

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

अपडिण्ण	८८, २१०, २७३, २७६, २८१, २८७, २९१, २९२, ३०१, ३०४, ३०६, ३१२, ३१३, ३२०, ३२३
अपत्त	३०१
अपद	१७६
अपरिगहा	७०
अपरिगहमाण	२०९
अपरिगहादंती	१५७
अपरिज्जाणतो	१४९
अपरिणिन्वाण	४९, १३९
अपरिण्णाए	९३
अपरिण्णात(थ)	१६, २९, ३८, ४६, ५३, ६०, १४९
अपरिण्णाथकम्मे	६
अपरिमाणए	१८३
अपरिस्सवा	१३४
अपरिहीण	६८
अपलिञ्चमाण	२१४
अपारंगम	७९
अपासतो	१६२
अपिद्वत्थ	३११
अपिवित्था	३१२
अपुट्ट (अस्पृष्ट)	२०६, ३०७
अप्प (अल्प)	६४, ७९, ८२, १५४, २२४, २२८, २३५, २७४, २९६
अप्पगं	२४९
अप्पणो (आत्मनः)	८७, ९३, ११४, २३४
अप्पत्तिट्ठाण	१७६
अप्पत्तिय	३१८
अप्पपुण्ण	२६१
अप्पसत्त	३३, १०८, १०९, १२९, १३३, १५६, २८०
अप्पमाद	८५
अप्पलीयमाण	१८४
अप्पाण	६२, ८९, ९२, १२३, १४१, १६०, १६४, १६७, १६९, १७०, २१५, २२२, २४६, २८१

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अप्याहार	२३१	अभिसंजात	१८१
अपियवथा	७८	अभिसंबुद्ध	१८१
अप्येगे	१५, ५२	अभिसंभूत	१८१
अप्योस	२२४	अभिसंबुद्ध	१८१
अवल	१८०, २१८	अभिसमण्णागत	१०७, १८७, २१४, २१७, २१९, २२२, २२३, २२६
अवहिमण	१७२	अभिसमागम	३२२
अवहिलेस्स	१९७	अभिसमेचा	२२, १२९, १३४, १८७, १९५, २१४, २१७, २१९, २२२, २२३, २२६, २९९
अबहुवारी	२८६, ३०९	अभितेय	१८१
अबुज्जमाण	७७	अभिहट्ठ	२०४, २१८
अबोधी(ही)ए	१३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८	अमोचा	२६४
अब्भाइक्खति	२२, ३२	अममायमाण	८८, २१०
अब्भाइक्खेजा	२२, ३२	अमरायइ	९३
अच्चे	१५	अमाइल्ल	३२२
अच्चंण	३०८	अमाणं	१९
अमयं	४०	अमुच्छिष्ट(ते)	२५३, ३२१
अभिवल्ल	२१९, २२७	अमुणी	१०६
अभिकंठेजा	२३२	अयं	२४०, २४७, २४८, २८८
अभिर्द्धत	६४	अरति	६९, ९८, १०७, १२४, १८९, २८६
अभिक्खमे	२४३	अरत	११९, १६०
अभिक्षममाण	१६२	अरहत	१३२
अभिगाहति	७०, ७१	अरिहइ	११८
अभिजापति	८४, १०७, १०८, १५१	अरुली	१७६
अभितुंजियाणं	७९	अलं	६४, ६६, ६७, ८१, ८५, ९४, ११४, १८०, २१५, २१८
अभिणिकल्लत	१८१	अलद्धए	३१९
अभिणिग्गिज्ज	१२६	अलद्धपुब्बो	३००
अभिणिवट्टेजा	१३०	अलाभ	८९
अभिणिव्वट्ट	१८१	अलोभ	७१
अभिणिव्वुड	३२२	अलोग	१२७
अभिणिव्वुडये	२२४, २२८	अल्लोणयुत्त	१२४, १७३
अभिणाय	१८४, २६४, २६६	अवकंखति(खंति)	५६, ७१, ७८, १२९, १७५
अभिताव	३१०	अवक्खेजा(मेत्ता)	२२४, २२८
अभिपत्यए	१७०	अवकारिस्स	३०३
अभिभासिंस्स	२६०		
अभिभात्ते	२६१		
अभिभूय	३३, १७२, २८६		
अभिरुज्ज	२५६		
अविवादमाण	२६१		

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अवबुज्जंति	८३
अवमारिय	१७९
अवर	१२४, १५८, २४०
अवलंबए	२४६
अवलंबियाण	२७५
अवसक्केज्जा	८९
अवसीयमाण	१७८
अवहरति	७९, ८२
अवि	४, १०२-इत्यादि
अविकंपमाण	१४२
अविजा(या)णओ	४९, १४४, १४८, १४९, १५४
अविजाणए	१०
अविज्जा	१५१
अवितिण्ण	१८३
अविमण	९८, १४३
अवियत्त	१६२
अविरत	१९४
अविहम्ममाण	१९८
अविहिंस	१९३
अविहिंसमाण	१५२
अव्वाहित	२८७
अव्वोच्छिण्णबंधणे	१४४
अस्—	
अत्थि	१, २, ७८, ८०, ९६, ९७, १०२, १०५, १२९, १३१, १३३ इत्यादि
असि	१, २, १८४, १९१, २१५, २१८, २२२, २८८
अंसी [टि०]	१९१
अहेसि	२९८
आसी	१, २८०, २८१, २८३, ३०९, ३२२
ओ	१२, २३, ३८, ४१, ४९, ५२, ११, ११, २६, ३७, ४९, ६०, १८०, २६६
संति	११, २६, ३७, ४९, ६०, १८०, २६६
सिया	११, ४९, ८३, ९६, १२२, १३३, १४५, १५८, २१२, २४७
असई	७५, १८०
असंजय [टि०]	६७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
असंजोगरएसु	१३२
असंदीण	१८९, १९७
असंभवंत	१९०
असण	१९९, २०४, २०५, २०७, २०८, २१८, २२३, २२७, २७३
असत्त	१५३
असत्थ	३२, १०९, १२९
असमंजस	१७९
असमाणुण	१९९, २०७
असमण्णागए	१९४
असमारभमाण	१६, २९, ३८, ४६, ५३, ६०
असमितदुक्खे	८०, १०५
अससियं(या)	१६९
असरण	१५०
असरणाए	२६३, २७२
असाय	१३९
असासत	४५, १५३
असाधु	२००
असिद्धि	२००
असित	१६७
असील	१९१
अस्सातं	४९
अह (अथ)	१७९, १८३, १८४, १९४, २३१, २५८, २९४, २९९
अहं (अथ)	१९४
अहं (अष)	४१, १०३, १३६, १३७, २०३
अहं (अहम्)	१, २, ४, ९४, १९४, २०४, २११, २२३, २२४, २२५, २२७, २२८, २८८
अहाओ	२
अहातिरित्त	२२७
अहाकळ	२७१
अहाकिट्ठित्त	२१९
अहा तहा	१४६, १८३
अहापरिग्गहित	२१४, २२१, २२७
अहापरिजुण्ण	२१४, २१७, २२१
अहायत	२४४

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अहासच	१३४
अहासुत	२५४
अहिंसमाण	३१८
अहित(य)	१३, २४, ३५, ४३, ५१, ५६, ५८, १०६
अहिरीमणा	१८४
अहुणा	२५४
अहं (अयः)	१७४
अहेचर	२३७
अहेभाग	९१
अहेसणिज्ज	२१४, २१७, २२१, २२७
अहो य राओ(रातो) य	६३, ७२, १३३
अहोभागं [टि०]	९१
अहोववातिए	४१
अहोविहार	६५
आदि(ति)	१२०, १४८, १५९, २००
आइ—	
आइआवए	८८
आइ(दि)ए	८८, २१५
आइतु	१३४
आइयति	२००
आइक्ख—	१३२, १३७, १३८, १९१, १९६, १९७, २०६, २७७
आइक्खे	१९६, २०६
आल(आयुः)	६४
आलकाय	२६५
आलखेम	२३४
आउट्टे(आवलेत्त)	६९
आउट्टे(आवृत्त)	२१५
आउट्टिकम्	१६३
आउसो	२०४
आउसं	१
आउसंत्तेणं [टि०]	१
आउसत	२०४, २११, २१८
आउद्ध [टि०]	१८४
आकेवलिय	१८३
आगंतार	२७९
आ. २०	

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
आगत	१, २
आगति	१२३, १७५
आगम	१७३, १९५
आगममाण	१८७, २१४, २१७, २१९, २२१-२२३, २२६, २२७
आगमि(मे)स्स	१२४, १३२, १४२
आगमेत्ता	१४९, १६४, २०५, २१२
आगम्म	२५६
आगर	२२४
आगासगामि	१८०
आघाति	१३४, १७७
आघाय(त)	१९९, २६२
आढामि	२०४
आढायमाण	१९९, २०७, २०८
आणंद्	१२४
आणक्खेस्सामि	२१९
आणवेज्जा	१४९, १६४, २०५, २१२
आणा	२२, १२७, १२९, १३४, १४५, १७२, १८५, १९०
आणाक्खी	१४१, १५८
आणुगामिय	२१५, २१९, २२४, २२८
आणुपुव्व	२२४
आततर	२४७
आततो	१२२
आतवं (आत्मवान्)	१०७
आता(था)वासी	३, १७१
आतीतद्ध	२२४
आतुर	१०, ४९, १०८, १८०, १८३
आतोवरत	१४६
आदा(ता)ण	८६, १८४, १८७
आदाय	७९, १२७, १८४
आदेसाए	८७
आमगंध	८८
आयद्ध	६८
आयतचक्खु	९१
आयतजोग	३२२
आयतजोगताए	३१५

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

आयतण	८४
आयततर [टि०]	२४७
आयत्ताए	१७९
आयरिय [टि०]	१८९
आयवज्ज	२४०
आयाए	१३०, २२४, २२८
आयाण	१२८, १३०
आयाण	१८१
आया(ता)णसोत	१४४, २६९
आयाणह	२०२, २०८
आयाणिज्ज	७९, १४३, १८५
आयाणीय	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, ९५
आयार	६२
आयारगोयर	१९१, २००, २०६
आयानइय	३१०
आयावित्तए	२११
आयावेज्जा	२१२
आया(ता)वादी	३, १७१
आयुकाल	२३९, २५३
आरंभ	१६, २९, ३८, ४६, ४७, ५३, ६०, ६२, १४५, १६६, १९८, २३०
आरभज	१०८, १४०
आरंभजीवी	११३, १५०
आरंभट्ठी	१९२, २००
आरंभमाण	६२
आरंभसत्त	६२
आरत्त	७७
आरमे	१०४, १६०
आराम	१६४, १७३
आरामागार	२७९
आरिय	१४, ८८, ८९, १३७, १३८, १५२, १५७, १८९, २०२, २०९
आरियदंसी	८८
आरियपण्ण	८८
आरुसियाणं	२५६
आळुपह	२०६
आळुपे	६३, ७२

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

आलोएजा	२१८
आवंती	१३६, १४७, १५०, १५२, १५४, १५७
आवक्कहं	३२२
आवक्कहाए	२५५
आवज्जति	३७, ६०
आवट्ट	४१, ८०, १०५, १५१, १७४
आवट्टोए	१०७
आवडिय	१६१
आवसे	४१
आवसंत	१६३
आवसह	२०४, २०५
आवातए	९२
आवीलए	१४३
आवेसण	२७८
आसिस्स	२८३
आसंसाए	७३
आसज्ज	११४, २५८
आसण	२७७, ३०४
आसणगाई	२९४
आसणत्थ	३२०
आसम	२२४, २२८
आसव	१३४, २३८
आसवसक्की	१५१
आसं	८३
आसाए(दे)माण	२२३
आसादेज्जा	१९७
आसीण	२४५
आसुपण्ण	२०१
आसेवित्ता	११९
आहंत्तु(आहंस-टि०)	२९६
आह्व	८७, ६०, २०६
आह्वु	८३, २०४, २०५, २१८, २१९, २२७, २८८
आह्व	२१९, २२७
आहरे	१६२, २४२
आहार	८९, १६४, २१०, २२४, २२८, २३१

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
आहारग	४५	उट्टाए	२८१, २८२
आहारेमाण	२२३	उट्टाय	२२४, २२८, २५४
इओ	१	उट्टिपुष्ट	१३२, १९६
इंदिय	२४२, २४५	उट्टित	१५२, १६९, १९७
इचत्थं	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, ६३	उट्टितवाद	१५१
इच्छसि	१२५	उट्टिमियाए	३०३
इच्छापणीत	१३४	उट्टु	१, २, ४१, ९१, १०३, १३६, १३७, १६४, १७४, २०३, ३२०
इच्छालोभ	२५१	उट्टु[चर]	२३७
इर्ण	७८, ८३, ९३, १३४	उण्णत्तमाण	१६२
इति	६३, १६०, ७५, ७९, १०१, १४०	उण्ह	१७६
इतिरिय	२२४	उताहु	१३९
इत्थ(एत्थ ४)	२६	उत्तम	२४८, २८८
इत्थियाओ	७७	उत्तर	१, २
इत्थी	१६४, १७६, २५९, २७०, २८४	उत्तरवाद	१८५
इम	२, ६, ६५, ९३	उत्तासयिता	६६
इतराहत्तरेहिं	१८६	उत्तिग	२२४
इदाणीं(णि)	३३, १८३	उदय	२३, २४, २५, ३०, ३१, १८०, २२४
इरित	१४८	उदयचर	१८०
इरिया	२२८	उदर	१५
इह	६६, ९१, ९९, १०१, १२०	उदरि	१७९
इहं	१, १४, २६, ४४, ५२, ६४, ६७, १३५, १५१	उदासीण	१९१
इहलोइय	२८५	उदाहह	२०२
इहलोगवेदणवेजावडिय	१६३	उदाहरति	१०१, १४०
ईसिं	२८१	उदाहु	८५, १५३, १५३
उक्कासिस्सामि	१८७	उदाहु(=कदाचित्)	१५३
उक्कसे	२४६	उदीण	१४६, १९६
उक्कुडए	३१०	उदीरित	१९२
उरगह	८९	उद्दवइता	९४
उवागोए	७५	उद्दवए	१५
उवालइय	३०४	उद्देत(य)व्व	१३२, १३६, १३७, १३८, १७०
उवालियितं	१२५	उद्देता	६६
उवावच	१८०	उद्दार्थति	३७, ६०, १६३
उज्जालितए	२११	उद्देस	८०, १०५
उज्जालेसा	२१२	उप्पइए	१९३
उज्जुकड	१९		

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
उप्पेहाए	२७४
उब्बाहिज्जमाण	१६४
उब्भमे	२४७
उब्भिय	४९
उम्मुंच	११३
उम्मुग्ग	१२१, १७८
उर	१५
उराल	२६३
उवकरण	६३
उवक्कम	२३४
उवच्चय	२१०
उवचरे	२३६
उवचरंति	२८३, २८४
उवद्धित	१२७, १३२
उवणीत(य)	६२, १०८, १८२, १९८
उवदसेज्जा	१६९
उवधि [टि०]	११०
उवधी	१३१, १४६
उवमा	१७६
उवरत	४०, १०६, १०७, १०९, ११७, १२८, १३०, १३२, १४५, १४६, १५२, १६६, १८५
उवल्लम्भ	१९०
उवल्लिपे(पि)ज्जासि	७४, ८९
उववाइअ	१, २, ४९
उववाय	११९, १८०, २०९
उवसंक्रमत	३०१
उवसंक्रमितु	२०४, २०५, २११
उवसंत	११६, १६४, १९१
उवसंतरए	१६६
उवसती	९७
उवसग्ग	२२४, २२८, २५०, २८३, २८४, २९५
उवसम	१४३, १८३, १९०, १९६
उवहत	७७
उवात्तिकम्म	२०२
उवात्तिकंत	२१४, २१७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
उवादीतसेस	६७
उवादीयमाण	६२
उवाधि	११०
उवेति	७७, ७९, ८२, ९६, १४८
उवेह	१४०
उवेहति	१९२
उवेहमाण	१०८, १४६, १५९, १६०, १६९
उवेहाए	१२३, १५४, १६९
उवेहाहि	१६९
उसिण	१०७
उसिय	१८९
ऊरु	१५
एकयर	९६
एग	१, २, १२, १४, २५, ३४, ३६, ३७, ४२, ४४, ५०, ५२, ५७, ५९, ६०, ६४, ६७, ७०, ७५, ७७, ८२, ८७, १२४, १२७, १२९, १३५, १४१, १४९, १५१, १५४, १५९, १६२, १६७, १७२, १७८, १८३, १८४, १८६, १९०, १९१, १९४, २००, २०९, २१४, २१५, २२२, २६१
एगंत	२२४, २२८,
एगच्चर	२८७
एगच्चरिथा	१५१, १८६
एगणामे	१२९
एगतर	१८४, १८७, २२५, २२६
एगता	३१२
एगत्तिय	१६३, १९६, २७७, २८४
एगत्तिगत	२६४
एगदा	२७८, २७९, २९१, ३००, ३०३, ३११, ३१२, ३१३
एगप्पमुह	१६०
एगया	६४, ६६, ६७, ७९, ८१, ८२, १६३, १६९, २८२, ३००, ३०३, ३११, ३१२, ३३३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्कः
एगसाड	२१७, २२१
एगाणिय	२२२
एगायतण	१५३
एज	५६
एणं	१४०
एत्थ	१६, २६, २८, २९, ३८, ४०, ४१, ४६, ५३, ६०, ६३, ७०, ७२, ७४, ७७, ८९, १०६, ११७, १३६, १३७, १४८, १४९, १५०, १५२, १५६, १६९, १७४, १८४, १८५, २००, २२४, २२८, २८८,
एत्थं	६२, १०२, १२४, २४३
एधा	२९०
एय	१०८, १३३, १८७ इत्यादि।
एया(ता)णुपस्सी	७६, १२४
एया(ता)वंति	५, ८, १७६
एल्लिक्खए	२९७
एल्लिस	१७७, २०६, २२९, २४५, २६९
एव	२२७, २३१, २३४, २९७, ३२२
एवं	२२७, २२८, २४७, २६८, २७६, २९२, २९८, ३००, ३०६, ३२३
एस	२७६, २९२, ३०६, ३२३
एस—	
एसए	२३३, २४५
एसत्ति	२८९
एसित्था	३१८
एसिया	३१५
एसे	३१५
एसणा	१३३, १८६, ३१६
ओधं (हं) तर	९९, १६१
ओधुज्झमाण	१७७
ओमचेल(लिए)	२१४
ओमदसी	११९
ओमाण	२७२
ओमोदरिय	१६४, ३०७
ओमोयरिया	१८४

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्कः
ओयण	३१०
ओस	२२४
ओह	७१, १८२
कंखा	१६६
कंखेज्ज	१९८
कंचणं	८५, १२३, १६०, १८०
कंङ्कयए	२७३
कंदति	९३
कंदिंछु	२५८, ३०२
कंधंसि	२७५
कंवल	८९, १८३, १९९, २०४
कन्त्तड	१७६
कज्ज	७३, ७४
कट्टु	१४९, १८८
कट्ठ	३७, १४१
कड	९३, ३१५
कडासण	८९
कडि	१५
कडिवंधण	२२५
कडय	१७६
कण्ण	१५
कताकिरिय	१६५
कतो	१३३
कत्थति	१०२
कप्प	३०८
कप्पति(इ)	२७, ९६, २११, २१८, २२५
कप्पिय	२६७
कंञ्चड	२२४
कम्म	६२, ७९, ८२, ९५, १०१, १०९, १११, ११६, ११७, ११९, १२२, १३५, १४०, १४२, १४८, १५०, १५३, १६०, १६३, २०२, २०९, २६८
कम्मकर	८७
कम्मकरी	८७
कम्मकोविय	१५१

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
कम्ममूल	१११	कसाय [रसः]	१७६
कम्मसमारंभ	५, ८, ९, १२, १४, १८, २३, २५, ३४, ३६, ३९, ४२, ४४, ५२, ५७, ५९, २०३	कसाय [क्रोधादिः]	२२४, २२८, २३१
कम्मसरीर	९९	कसेहि	१४१
कम्मसरीरग	९९	कस्सइ	२२२
कम्मावह	२७०	कहा	२६३
कम्मावादी	३	कहं	१६७
कम्मुणा	११०, १४५, २६७, २७१	कहंक्खे	२२४, २२८
कम्मोवसंती	९७	कहिंवि	२०४, २०५
कयवर	३७	काऊ	१७६
कयविक्रय	८८	काणत्त	७६
कयाड	१२३	काणियं	१७९
कर—		काम ७०, ७१, ९०, १०९, ११३, १४७, १८०, १८३, १९०, २५१	
अकरिस्सं	४	कामकामी	९०
अकासी	३३, ३१४	कामकंत	१९८
अज्जति	८७	कामसमणुण	८०, १०५
अज्जति	६७, ७३, ८७	काय १६३, १९८, २०३, २११, २१२, २२४, २२८, २४३, २४९, २५६, २९९, ३०३	
करए	४०	कायर	१९३
करिस्सति	१६४	कायसंफास	१६३
करिस्सामि	४०, ६६, ९४, १९३	कारण	१२२, १९१
करेंति	११३	काल ७८, ८८, १६६, २१०	
करेति(इ)	९३, ९४, ११२, ११५, १२२	कालक्खी	११६
कारवे	९५	कालनगहीत	१३४
काराविस्सं	४	कालण	८८, २१०
कारित्था	३१४	कालपरियाय २१५, २१९, २२४, २२८	
कारेति	९४	कालाकालसमुद्घायी	६३, ७२
कुञ्जा ९५, १६४, १९९, २०७, २०८, २१९, २२४, २२७		कालेणुद्धाई	८८, २१०
करणाए	२१९, २२७	कालोवणीत	१९८
कलह	१६४	कासंक्ख	९३
कल्लुण	१७८	काहिए	१६५
कल्लाण	२००	किं १२२, १३१, १३९, १४६, १५९, १६४, १८९, १९३	
कवाल	३०२	किंवि	२३४, २७१
कसाइत्था	२८७	किच्चा २२४, २२८, २३१	
		किट्ठति	१६३, १७७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
किट्टे	१९६	कूरकम्म	७९, ८२, १३५, १४८
किट्ठा	६४	कैआवंती	१३६, १४७, १५०, १५२, १५४, १५७
किणंत	८८	केयण	११८
किणावए	८८	केयि	२६०
किणे	८८	कोइ	२२२
किण्ह	१७६	कोढी	१७९
किरिया	२६९	कोघादिमाणं	१२०
किरियावारी	३	कोलावास	२४५
किलेसंति	१८०, १८६	कोविय	१५१
किवणवल	७३	कोह(घ)	१२८, १४२, १५१, १९८
कित	१८८	कोहदंसी	१३०
किह	१८२	खंघ	१५
कीय	२०४	खण	६८, ६९, १५२
कीरंत	३१४	खणयण्ण	८८, २१०
कीरमाण	२१९, २२७	खणह	२०६
कुओ	१४५	खम	२१५, २१९, २२४, २२८
कुंदत्त	७६	खल्लइंछु	३०४
कुंडल	७७	खल्ल	६, ७, १३, १४, २४, २५, २६, ३५, ३६, ३७, ४३, ४४, ५१, ५२, ५८, ५९, ६०, ६४, ६८, ९०, ९३, ११६, ११८, १४६, १५९, १८१, २०४, २०५, २०६, २११, २१४, २१५, २१७, २१८, २१९, २२४, २२७, २२८
कुंतादिफल [दि०]	३०२	खाइम	१९१, २०४, २०५, २०७, २०८, २१८, २२३, २२७
कुक्कुर	२९५, २९६, ३१७	खिसए	८६
कुत्तर	२८४	खिप्प	२३४
कुण्डे	७५	खु	१८७, २१४, २१७, २५५
कुतो	१३३	खुजत्त	७६
कुणित्त	१७९	खुजित्त	१७९
कुप्यति	१६२	खुड्डय	१२३
कुपेज्जा	८६	खेड	२२४
कुम्म	१७८	खेतण्ण	१३२, १७६, २०९, २१०
कुम्मास	३१०, ३१९	खेत्त	७७
कुल	१७८, १७९, १८१, १८६	खेतण्ण	३२, ७९, १०४
कुण्वह	११७		
कुण्वित्या	३२१		
कुण्वमाण	१९		
कुसग्ग	१४८		
कुसल	७४, ८५, ८९, १०१, १०४, १४०, १५९, १६२, १७२		
कुसील	१८३		

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

खेयण	८८, १०९
खेम	२३४
गंड	१५
गंडी	१७९
गंथ	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, १२१, १९८, २०६, २३९
गध	१०७, १७६, २८५
गच्छंति	१८०
गच्छति	२६०, २६३, २७२
गच्छेज्जा	१२३, १३३, २६२
गढिय	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, ६३, ७९, ८२, ९१, १४४, १९८, २६३
गति	१२३, १६९, १७५
गन्ध	१०८, ११३, १३०, १४८, १५९
गन्धर्वसी	१३०
गमण	२१८
गमित्तए	७९
गरुध	१७६
गल	१५
गहाय	२९७
गात(थ)	२११, २४७, २७३, ३०८
गाम	१९६, २०२, २२४, २२८, २३५, २७९, ३००, ३१५
गामंतर	१९६, २१४
गामंतिय	३०१
गामधम्म	१६४, २११, ३०९
गामपिंडोल्लग	३१७
गामरक्ख	२८४
गामाणुगाम	१६२, १६४
गामिय	२८४
गायन्मगण	३०८
गार	४१, १६१
गाहावति	२०४, २०५, २११, २१८
गाहिय	१७६
गिज्जे	७५
गिद्ध	११३, १४९, १९०

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

गिम्ह	२१४, २१७, २२१, ३१०
गिरिगुहंसि	२०४, २०५
गिलाएज्जा	२३१
गिलाण	२१९
गिलाति	१००
गिलामि	२२४, २२८
गिलामि [टि०]	२२४, २२८
गिलाय	३१२
गिलायंत	२४२
गिलासिणी	१७९
गिह	१९६
गिहंतर	१९६, २१८
गीत	२६२
गीवा	१५
गुण	३३, ४१, ६३, १६३
गुणट्ठी	६३
गुणासात(थ)	४१, १६१
गुत्त	१६६
गुत्ती	२०१, २०६
गुप्फ	१५
गुरु	१४७
गेहि	१८४, ३२१
गोतावादी	७५
गोमय	३७
घाण	६४, ६८
घातमाण	१९२, २००
घायए	१७०
घास	३१५, ३१८
घासेसणाए	३१६
घोर	१४५, १९२
च	४, २६, ३७, ६०, ६४, ६५ इत्यादि
चइता	१८३
चउत्थ	२१३
चउप्पय	७९
चउरंस	१७६
चए	१६४
चंकमिया [टि०]	२८२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
चक्रमिया	२८२	५८, ८३, ८९, ९३, १४७,	
चक्खु	९१	१५०, १५२, १५४, १५५,	
चक्खुमीतसहिआ	२५८	१५७, १५९, १७०, १७९,	
चक्खुपण्णाण	६४	२५५, २९४	
चत्तारि	२५६	चोरवल	७३
चयण	११९, १८०, २०९	छत्तमत्थ	३२१
चयंति	१४०, १७८	छंद	८३, १५२
चयाहि	१८२	छंदोवणीत(य)	६२, १८२
चयोवचइय	४५, १५३	छज्जीवणिकाय	६२
चर	७८, ११९	छट्ठ	३१३
चरिया	२७७	छण	१०३, १०४, १११, १५९
चरे	७८, १२४, १३३, १८४, २७४	छणावए	११९
चरेज	१२१	छणे	११९, २३७
चल	१९७	छणंत	११९
चाहिं	२५७	छप्पि	३१२
चाएति	२९१, ३०७	छसु	६२
चाएमि	२२५	छाया	३०९
चागी	१०७	छिंद—	
चिहं	१३५	अच्छे	१५
चिद्ध	२४८	छिज्जति	१२३
चिद्धे	२४४	छिंदह	२०६
चिद्धंति	३१६	छिंदिज्ज	१२०
चिद्धति	७९, ८२, १३६	छिण्ण	४५
चिद्धेज्ज	२०४, २०५	छिण्णकहंक्कह	२२४, २२८
चित्त	६३, ७२, १७८	छिण्णपुव्व	३०३
चित्तणिवाती	१६२	छुच्छुकारेति	२९६
चित्तमंत	१५४, २६६	छेत्ता	६६, ९४
चित्तमंतय	४५	छे(छि)त्ता(छित्त्वा)	८८, २१०
चिरराइ	१८७	छेय	१४९
चिररातोसिय	१८९	जं	२५७, २७१
जुत	१, १५९	जंघा	१५
जेच्चा	१८५	जंति	१२९
जे(चि)च्चाण	२२४, २२८	जंतु	१८०
जेतेति	२०५	जम्भावतीय	२८१
जेतेसि	२०४	जण	७१, ७८, ८३, १६४, १९३, १९६,
जेतेसि	२०४	२८७, २९६, २९७	
जेव	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१,	जणग	१८२

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

जणयंति	६४
जणवय	११८, १९६
जणवयंतर	१९६
जत(य)	३३, ११६, १४३, १४६, १६२, १६४
जत(य)माण	१३३, १५८, १८४, २७४, २८०
जतो	१४७, २४६
जथ	१७६
जमिणं	१२, १४, २३, २५, ३४, ३६, ४२, ४४, ५०, ५२, ५७, ५९, ८७, ९३, १२२, २००
जमेयं	१३३
जम्म	१३०
जम्मदंसी	१३०
जम्हा	९८
जराडय	४९
जरामच्च	१०८
जरेहि	१४१
जस्स	२२७, २२८, २७०
जहा	१४१, २५४
जहातहा	१३३, १८०
जहाति	९
जहा वि	१९, १७८
जहिता	१४३
जहेत्त(यं)	८९, १८७, २०१, २१४, २१७, २१९, २२२, २२३, २२६
जहेत्थ	७४, ८९, १५७, १५९
जाई	२२९
जाइस्सामि	१८७, २१३, २१६, २२०
जाएजा	२१४, २१७, २२१, २२४, २२८
जाएता	२२४, २२८
जाओ	२७७
जागरवेरोवरत्त	१०७
जागरंति	१०६

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

जाण—	
जाण	६२, ७६, १०२, १०६, ११२, १४२
जाणइ(ति)	५६, ७१, ९१, १२९, १७५
जाणह	९४, १३६, १३७, १३८, २००
जाणाहि	६८
जाणे	२३४
जाणे(णि)जा	२, ८९, १२५, १७२, १९१, १९९, २०५, २१४, २१७,
जाणया(जानता)	२०१
जाणवय	२९५
जाणिता	१०६, १२२, १२९, १९६
जाणितु	६८, ८२, १३३, १५२, १८३
जाणु	१५
जाति(इ)	४५, ११२, १३३, १३४, १७७, १९१, २५६
जाती-मरण	७७, ७८, १७६
जातीमरणमोयणाए	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८
जाम	२०२
जात	१७८, १७९
जातामाताए	१२३
जाव	६८, १९८, १९९, २०५, २१७, २२१
जावइत्थ	३१०
जावए	१२३, ३११
जावज्जीव	२५०
जिण	१६८
जिब्भा	१५
जीव	२६, ४९, ६२, १३२, १३६-१३९, १९६, १९७, २०३, २०४, २०५
जीवणिकाय	६२
जीविं	५६
जीविं(वु)काम	७७, ७८
जीवित(य)	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१,

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
	५८, ६६, ७७, ७८, ९०, ९९	णं	६४, ६६, इत्यादि
	१२७, १२९, १४८, १९१, २३२	णदि	९९, ११४, ११९
जीह्वण्णाणा	६८	ण(न)गर	१९६, २२४, २७९,
जुह्मस्स	२०९		३१५
जुज्झादि	१५९	णगरतर	१९६
जुज्झेण	१५९	णणिण	१८५
जुद्धारिहं	१५९	णच्चा	५६, १०८, ११२, ११५, ११९,
जुवाइ	१४१		१४०, १५५, १८०, २०९, २२९,
जूरति	९०		२५३, २६५, २६८, २६९
जे	२६०	णञ्चाण	३१४
जोग	२२८, २६९	णट्ट	२६२
जोणि	२६७	णड्ड	१५१
जोणीओ	६, ७६	णत्थि	१, ७८, ८०, १२९, १३१,
जोव्वण	६५		१३३, १३६-१३८, १४४-
झसा	१०७		१४६, १५३, १७६, २००
झाण	३२०	णममाण	१९१, १९४
झाति	२५८, २५९, २८८, ३०९, ३२०	णए(नसः)	१०२
झाती	२८०, ३२१	णर	१०८, १४०, १६२, १७७,
झिमिय	१७९		१९१, १९८
झोसेति	११७	णरग	८४, १३०
झोम(से)माण	१५२, १८५, १९९	णस्सति	७९, ८२
झोसित	१५७, १६९	ण(न)ह	१५, ५२
ठाएज्जा	१६४	णाओ(नाय')	३००
ठाण	७९, १६४, २३८, २४४,	णाण	१४६, १७७, १८२, १९१
	२४७, २४८	णाणम्भट्ट	१९१
ठावए	२८९	णाणव	१०७
ठित	३३, १६९	णाणी	११९, १२३, १३४, १३५, २६९
ठियप्प	१९७	णात	१, २, १४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९
डंड	२९९, ३०२	णातमल	७३
डंसंतु	२९६	णातसुत	२६३
डज्झति	७९, ८२, १२३	णाति	८७, १३३, १९३
डसमाण	२९६	णाभि	१५
ण	२३२, २३६, २३७, २३८,	णाम	१७०, १८२, १९२
	२४१, २४६, २४७, २४९,	णाय(= न्याय)	१०१
	२५१, २५२, २५७, २६०,	णायपुत्त	२४०, २६३
	२६१, २७१, २७२, २७३,	णालीयं	२९७
	३१४, ३२१	णास(नासा)	१५

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
गितिए	१३२	गिरामगंध	८८
गिकरणाए	२८, ९७	गिरालंबवणताए	१७२
गिकाय	१३९	गिरुवट्टाणा	१७२
गिक्कम्मदंसी	११५, १४५	गिरोध	२४७
गिक्खंत	२०, १९१, २६४	गिक्खेज्जा	२४१
गि(नि)क्खम्म	७१, १७५, १९०, २८२, २९१	गिर्वतिष्ठ	२९५
गि(नि)क्खित्तदंड	१४०, १७७	गिर्वतित्त	१४८, ३१६
गिक्खिन्ने	१३३	गिवाय	२८९
गिगम	२२४	गिवारेति	२९६
गिगंगय	१०७	गिग्विज्जाति	८६
गिच्चय	११३, १३४	गिग्विट्ठ	१३४
गिज्जरापेही	२३३	गिग्वान	१९६
गिज्जाति	१४५	गिग्विद	९९, १०९
गिज्झाइत्ता	४९	गिग्विज्जे	१६७
गिज्झोसइत्ता	१२४, १८७	गिग्विणचारी	१६०
गिट्ठियट्ठ	१९५	गिग्वुड	१४३
गिट्ठियट्ठी	१७३	गिग्वुत्त	२०२
गिड्डाल	१५	गिग्वेय	१३३
गिदाणतो	१७८	गिसण्ण	११९
गिदाय	१५८	गिसम्म	१९०
गिहेस	१७३	गिसामिया	१५७, २०९
गिहं	२८१	गिसीएज्ज	२०४, २४४
गिद्ध	१७६	गिस्सार	११९
गिधाय	२९९	गिस्सित्त(य)	२६, २७
गिप्पीलए	१४३	गिस्सेस	२१५, २१९, २२४, २२८
गिब्बलासए	१६४	गिह्गिंसु	३०४
गिमंतेज्ज(ज्जा)	१९९, २०७, २०८, २५२	गिहाय	२०९
गियग(य)	६४, ६६, ६७, ८१	गिहिं	८०, ८९, १०५, १३३
गियच्छंति	१२४	गिहेज्ज	१५७
गि(नि)यट्ठंति	७०, १७६, १९१	गीयागोय	७५
गियट्ठमाण	१९१	पील	१७६
गियम	७७	पीसंक	१६८
गियाइ(ति)	८८, २१०	जे	२७, ५२, १३६, १८२
गियाग	१९	जेत्त	१४४
गि(नि)रय	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, १२०, १३०, २००	जेत्तपण्णाण	६८
		जेव	१७, २२ इत्यादि
		जो	२२७, २२८ इत्यादि

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
प्लहाङ्गी	५२	तसंति	४९
त (तद्)	६४, ६६, ६७, ८१, २२८, २५२, २५७, २५८, २६८, २७१, २७५, २७७, २९९	तसकाय	५०, ५१, ५२, ५४, ५५, २६५
तंजहा	१, २, ४९, ६३, ६४, ७६, ८७, १३२, १६६, २००	तसजीव	२६७
तंस	१७६	तसत्त	२६७
तंसि	२५४, २५५, २८९, २९१	तस्स	२२८, २३४, २५५, २८३, ३९५
तंसिप्येगे	२८९	तस्सणी	१६२, १७२
तक्क	१७६	तहप्पगार	११८, ३२४, ३३१-३३३, ३३५-३३८
तक्किय	२०६	तहा	९२, १०२, १३३, १७९, २३२
तच्च	१३३	तहावि	२४३
तण	३७, २२४, २२८, २३५	ताणाए	६४, ६६, ६७, ८१
तणफास	१८७, २२५, २२६, २९३	तारिसय	१५८
तण्णिवेसणे	१६२, १७२	ताल्ल	१५
ततिय	२१६	तिवट्ठति	१९८
ततो	६४, ६७, ७९, ८१, १४५, १४७, २४६, २५७	तिण्ण	९९, १६१, १८८, २२४, २२८
तत्थ	७, १०, १३, २४, ३५, ३७, ४३, ५१, ५८, ६० इत्यादि	तिण्णि	२०२, ३११
तत्थ तत्थ	४९, १३५	तितिक्खए(वे)	१५६, २३१
तथागत	१२३	तितिक्खमाण	१८४
तद्धिडीए	१६२, १७२	तितिक्खं	२५३
तप्पुरक्कारे	१६२, १७२	तित्त	१७६
तम	१४४, १८०	तिथा	२४०
तम्मसुत्तीए	१६२, १७२	तिप्पति	९०
तम्हा	७५, ९५, ९८, ११९, १२०, १२१, १४२, १४३, १५७, १७०, १९८	तिप्पमाण	२३८
तरए	१८२	तिरिक्ख	८४
तरति	१२७	तिरिच्छ	६२
तरित्तए	७९	तिरिय	४१, ९१, १०३, १३०, १३६, १३७, १७४, २०३, २५८, २७४, ३२०
तव	८१, १८०, २०४	तिरियदंसी	१३०
तवे(वो)	७७, १८७, २१४, २१७, २१९, २२२, २२३, २२६	तिविध	७९, ८२
तवत्सी	२१५	तीत	१२३
तस	४९	तीर	७९
		तु	९३, १२३, १९०, २३५, २३६, २४९
		तुच्छ	१०२
		तुच्छय	१००
		तुज्झ	१५५

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

तुष्टे [टि०]	१९८
तुन्मे	१३७
तुमं सि णाम तं च्वे	१७०
तुयष्टेज्ज	२०४, २०५
तुला	१४८
तुसिणीए	२८८
ते	१७२, २०४, २११, २९९
तेइच्छ	९४, ३०७
तेउकाय	२६५
तेउफास	१८७, २२५, २२६, २९३
तेण	२२७
ते व णं	६४, ६६, ६७, ८१
तेसऽप्पतिथ	३१८
थंजिल	२३५, २४१
थण	१५
थणंति	१७८
थावर	२६७
थावरत	२६७
थी	८४
थूल	१५४
थोव	८६
दहत	१८९
दंड	३३, ७३, ७४, १३२, १४०, १६४, २०३, २०९, २६१
दंडजुद्ध	२६२
दंडमी	२०३
दंडसमादाण	७३
दंत [दन्त]	१५, ५२
दंतपक्खालण	३०८
दंत (दान्त)	१२०, १९३
दंसण	१२८, १३०, १६२, १७२, २६४
दंसणल्लसिणो	१९१
दंसमसग	२९३
दंसमसगफास	१८७, २२५, २२६
दक्ख	
दक्खिण	२

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

दग्ग	२२४, २२८
दहुं	१४५, १६४
दढ	७८, १८४
दम	७७
दयति	२१०
दया	१९६, २१०
दलयिस्सामि	२२७
दलएज्जा	२१८
दविय	५६, १२७, १४३, १८७, १९४, २३९, २९१, ३१९
दसंतु	२९६
दसम	३१३
दहह	२०६
दाढा	५२
दायाद	७९, ८२
दारुण	१४५
दास	८७
दासी	८७
दाह	७९, ८२
दाहिण	१, १४६, १९६, २२३
दिग्गिळत्ता	३१६
दिह	३३, १३३, १३६
दिहपह	९७
दिहभय	११६
दिह्मिं	१९७
दिया	१८९, १९०
दियापोत	१८९
दिव्वमाया	२५२
दिसा	१, २, ६, ४९, १०३, १३६, १३७, २०३
दिस्सति	७७
दीण	१९३
दीव	१८९, १९७
दीह	१७६
दीहाराय	१५६
दीहलोगसत्थ	३२
हु	२६४, ३१२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
दुफळ	२००	दुस्संनोध	१०
दुक्कळ [टि०]	२००	दुस्सय	१३७
दुक्ख	४९, ६८, ७९, ८०, ८२, ८४, ९६, १०१, १०५-१०७, १२६, १२९, १३०, १३९, १४०, १४२, १४८, १५२, १८०	दुद्धतो	८८, १२७, २१०, २३२
दुक्खपडिक्कल	७८	दुद्धज्जमाण	१६२
दुक्खदंसी	१३०	दुद्धज्जेज्जा	१६४
दुक्खपडिघातहेतुं (सं)	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८	दूर	१४७, १४८
दुक्खमत्ताए	१२७	देति	८६
दुक्खसह	३०४	देववल	७३
दुक्खी	८०, १०५	देह	२१०, २३८, २४९
दुगुंछणा	५६	देहंतर	९२
दुगुंछमाण	७१	देहमेद	२५०
दुधर	२९४	दो	१११, १२३, २१६
दुधरग	२९८	दोणमुह	२२४, २२८
दुज्जात	१६२	दोस	१३०, १३६, १३७, १३८, १५१
दुज्जोसय	१५७	दोसदंसी	१३०
दुणिकलंत	१९१	धम्म	४५, ८५, १५३, २३०, २४०, २४८, २८८
दुणितिकख	२६२	धम्मवं	१०७
दुडिड	१३७	धम्मविद्	१०७, १४०
दुपयं	७९	धम्मि	१८५
दुप्पडिलेहित	१३७	धाती	८७
दुप्पडिवृहग	९०	धारितए	२२५
दुप्परकंत	१६२	धारेज्जा	२१४, २२१
दुल्लिभ	१८६, २८५	धिति	११७
दुल्लभ	१५९	धीर	६५, ८३, ११५, १३३, १८६, १९६, २०६, २२९
दुल्लसम	३१३	धुणासि	१४३
दुविह	२३०, २६९	धुणे	९९, १४१, १६१
दुव्वस	१००	धुव	१९९, २००
दुव्विण्णाय	१३७	धुवचारिणो	७८
		धुववण्ण	२५१
		धूतवाद	१८१
		धूता	६३, ८७
		धोएज्जा	२१४
		धोतरत्त	२१४
		न	२१५, २५९, ३०८
		निरुद्धात्तय	१४२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
निसिद्धा	१३०
नूस	२५२
पंडित(य)	६८, ७५, ९२, ९४, १४१, १५७, १५८, १८९, १९५, २०९, २३४
पंत	९९, १४१, २९४
पंथ	१९९
पंथगिज्झाई(ती-टि०)	१६२
पंथपेही	२७४
पंडु	३०३
पकप्यति	१३३, १३४, १९१
पकप्यति[टि०]	१३४
पकरेंति	६२
पकुवति(इ)	९६, १८०
पकुवमाण	७९, ८२, १४८
पक्खालण	३०८
पक्खिणो	२८३
पगंथं	१८४
पगंथे	१९१
पगह	११६
पगप्य	२१९
पगवभति	१६०
पगमाए	२८१
पगहिततरग	२३९
पगहे	२४८
पचह	२०६
पच्चवस्साएज्जा	२२८
पच्चस्थिम	१, २
पच्चासी	९२
पच्छण	१७८
पच्छा	६४, ६६, ६७, ८१, १४१, १५३, १६४
पच्छाणिवाती	१५८
पज्जवजात	१०९
पज्जालितए	२११
पज्जालेत्ता	२१२
पट्टण	२२४
पडिक्कूल	७९

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पडिक्कममाण	१६२
पडिक्कमे	२४३
पडिग्गह	८९, १८३, १९९, २०४
पडिघात	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८
पडिच्छादण	२२५
पडिणिक्खमि	३०१
पडिण्णत्त	२१९
पडिपुण्ण	१६६
पडिवुज्झ	२५२
पडिवुद्धजीवि	१७०
पडिवृहणता	९३
पडिभाणी	२७४
पडिमोयए	९१, १०३
पडियाइक्खे	२०४, २६८
पडियार	२४०
पडिलेह	७६, ११२, २६६
पडिलेहाए	७१, ९२, ९७, १११, १२२, १४९, १६४, १७५, २०५, २०६, २१२
पडिलेहिता	४९, २४८
पडिलेहिय	१११, २२४-२२८
पडिलेहिया	२३५
पडिलेहेति	७०
पडिवण्ण	१९, १३४, १३९, २१४, २२१, २७५
पडिवतमाण	१९३
पडिसंखाए	१७१
पडिसंजलेज्जासि	१४२
पडिसंवेदयंति	१३५
पडिसंवेदयति	६, ७६
पडिसंवेदेति	३८०
पडिसेवमाण	३०५
पडिसेवे	३११
पडिसेहितो	८६
पढीण	१४६, १९६
पडुच्च	१७१
पडुप्पण्ण	१३२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पणग	२२४, २२८, २६५	पमादए	६५, १५२
पणत(य)	२१, १८४	पमादे	१२३
पणतासी	३०४	पमादेति	१२७
पणियसाला	२७८	पमाय	३२१
पणीत	१३४	पमायी	१०८
पणुन्न	१४८	पमुचति	१०८, ११६
पण्ण	२५०	पमोक्ख	१०४, १५५
पण्णवेति	१३२	पमोक्खसि	१०७, १२६
पण्णवेमाण	२००	पया	११९, १५१, १६०
पण्णवेमो	१३८	पयावित्तए	२११
पण्णवेह	१३७	पयावेज्जा	२१२
पण्णाण	६२, ६४, ६८, १०१, १६०, १९०, २१५	पर	२, ७९, ८२, १२९, १९७, १९९, २०७, २०८, २१२, २१८, २७२
पण्णाणमंत	१४५, १६६, १७७, १९०	परक्कमंत	१८२, १८७, २२६
पत(थ)ण्णए	१८८, २२४, २२८, २३१	परक्कममाण	२६२
पतेलस	२८०	परक्कमे	२७५, ३१८
पत्त(पत्र)	३७	परक्कमेज्ज	२०४, २०५
पत्त(प्राप्त)	१३४	परक्कमेज्जासि	९७, १११, १३३, १७३
पत्तेय	४९, ६८, ८२, १३९, १५२, १६०	परहु	३१५
पत्थए	२३२	परस	११२, ११५, २५३
पद(थ)	१०३, १३४, १७६	परमचक्ख	१५५
पदिसो	१४९	परमदंसी	११६
पदेसिए	१८९	परमाराम	१६४
पप्प	७९	परलोहय	२८५
पबुद्ध	१६६	परवागरण	२, १७२, २०५
पभित्ति	१८४	परिकहिज्जह	९३, १३३
पसु	५६, ११२	परिकिलत	२४४
पभूतपरिण्णाण	१६४	परिकमे	२४४
पभंगुणो	२१०	परिकमेज्जासि	१९५
पभंगुर	१८०	परिगिज्ज	७७, ७९
पमज्जए	२३७	परिगिलायमाण	२१०
पमज्जिय	२२४, २२८	परिगह	८८
पमज्जिया	२७३	परिगहावंती	१५४, १५७
पमत	३३, ४१, ६३, ६६, १२९, १३३, १३४, १५६, १६१	परिघासेतुं	२०५
पमत्यति	१४१	परिघेतव्व	१३२, १३६, १३७, १७०
पमाद	३३, ७६, ८५, १५१	परिज्ज	१२४
आ. २१		परिज्जाणति	१०७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
परिजाणतो	१४९
परिजाणामि	२०४
परिजाणित(य)व्व	५, ८
परिजुण्ण	१०, १८७, २१७, २२१
परिट्ठवेज्जा	२१४, २१७, २२१
परिट्ठवेत्ता	२१४, २१७, २२१
परिणमेज्जा	८६
परिणिज्जमाण	१४९
परिणिब्बाण	४९
परिण्ण	१७६
परिण्णा	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८, ९७, १०१, १०३, १४०, १८८, २१९
परिण्णाए	३०८
परिण्णाचारी	१०३
परिण्णाण	१६४
परिण्णात(थ) (परिज्ञात)	९, १६, १८, २९, ३०, ३८, ३९, ४६, ४८, ५३, ५५, ६०, ६१, ६२, ९३, १४९, २७०
परिण्णाय	१७, ३०, ३३, ४७, ५४, ६१, ६२, ७४, ७८, ८८, ९२, ९७, १०१, १०४, १११, १२०, १२३, १४०, १५८, १६०, १६३, १७३, १७५, १८४, १८५, १८८, २०३, २५९
परिण्णाय(त्त)कम्मे	९, १८, ३१, ३९, ४८, ५५, ६१, ६२
परिण्णाविचैग	१५९
परितप्पति	९०
परितप्पमाण	६३, ७२
परिता(था)व	६३, ११८, १४५
परितावए	१८०
परिता(था)वेयव्व	१३२, १३६-१३८, १७०
परितावैति	१०, ४९
परिदेवमाण	१८२
परिनिव्वुड	१९७
परिपच्चमाण	१५०
परिपाग	१८०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
परिमंडल	१७६
परिथट्ठण	६३
परियाय	१५२, १७१, १८५, २१५, २१९, २२४
परियावज्जंति	३७
परियाविज्जंति	६०
परिवज्जए	१६५
परिवज्जियाण	२६६, २७३
परिवदेज्जा	६४, ८१
परिवदंति	६४, ८१
परिवहिताए	२२४, २२८
परिवाय	११८
परिविचिट्ठति	१३५
परिविचिट्ठिं	१४६
परिवित्तसेज्जा	१९८
परिवित्तसंति	१९८
परिखुसित	१८४, १८७, २१३, २१६, २२०, २२५
परिवंदणमाणपूयणाए	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८, १२७
परिव्वए	८८, १०८, ११६, १२४, १५६, १७३, १८४, १८६, १९७
परिव्वयंति	१६६
परिस्सवा	१३४
परिस्सह	३०३
परिहरंत	३१८
परिहरंति	६७
परिहरेज्जा	६७, ८९
परिहायमाण	६४
परिहिस्सामि	१८७
परीवेवमाण	२११
परीसह	१८३, २४९, २५०
परीसहपभंशुणो	२१०
परीसहो(हु)वसग्ग	२२४, २२८
परुवैति	१३२
परुवेमो	१३८
परुवेह	१३७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
परेण परं	१२०	पसारेत्तु	२७५
परं	३०१	पसारेमाण	१६२
पलालपुंज	२७८	पस्स	१९३
पलास	१७८	पहाय	२६०
पलिउच्छण्ण	१५१	पहेणाए	८७
पलिछिण्ण	१४४	पाईण	४१, १४६, १९६
पलिछिदिय	१४५	पाउड	७०, ८३
पलिछिदियाणं	११५	पाउणिस्सामि	१८७
पलिवाहिरं	१६२	पाएज्ज(जा)	१९९, २०७, २०८
पलिमोक्ख	१५१	पाडियक्क	२०३
पलिय	१४०, १८४, १९१	पाण	१९९, २०४, २०५, २०७, २०८, २१८, २२३, २२७, २३७, २३८, २८३, २९९
पलियंतक्क	१२८, १३०	पाणजाती	२५६
पलियट्ठाण	२७८	पाणि	१२१
पलेमाण	१३३, १९९	पातए	२१८
पलेहिं	३०१	पातरासाए	८७
पर्वच	१२७	पातुं	२७
पवद(थ)माण	१२, २३, ३४, ४२, ५०, ५७, ९४, १५१	पाद	१५
पवा	२७८	पाद (पात्र) [टि०]	२१३
पवाद(थ)	१७२	पादपुंछण	८९, १८३, १९९, २०४
पवार्यदे	२८९	पादुरेसए	२४५
पविसिस्सामो	२९०	पामिच्च	२०४
पविस्स	३१५	पाय (पात्र)	२१३, २१६, २२०, २७२
पवीलए	१४३	पार	७०, ७९
पवुच्चति	३३, ४०, ४९, ७१, ९७, १०१, १३३, १५९	पारए	२३९, २५३, २५५, ३००
पवेदए	१९६	पारंगम	१९८
पवेदयिस्सामि	१८१	पारग	२३०
पवेदित	२४, ४३, १०१, १५२, १५७, १६४, १८०, १८७, २०१, २०२, २०८, २०९, २१४, २१७, २१९, २२६	पारगासि	७१
पवेद्वेति	२८९	पाव	११२, ११५, १६५, २०२
पवेसिया	२५९	पावकम्म	६२, ९५, १०९, ११६, ११७, ११९, १२२, १४२, १५०, १५३, १६०, २०२, २०९
पव्वइअ	२५४	पावग	२७१, ३१४
पव्वहिअ	१०, ८४, ९६	पावमोक्ख	७३
पसंसित	८६, ९१, १०१, १०३	पावय	१९४, २००
पसारए	२४३	पावादिय	१४०

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

पावाहृथ	१३९
पास (पश्य)	१०, २३, २६, ३४, ४२, ४९, ५०, ५७, ८५, १०८, ११२, १२१, १२७, १३३, १४०, १४२, १५६, १६६, १७९, १८०, १८७
पास (पार्श्व)	१५
पास (पाश)	११३
पासए	८९
पासग	८०, १०५, १२८, १३०, १३१, १४६
पासणिए	१६५
पासति	४१, ७१, ९२, १४८, १७५
पासमाण	४१
पासया (पश्यता)	२४१
पासह	१४९, १५३, १७८, १९४, २१०
पासद्वा	१४५, १६१, १६६, १७४, १९८
पासिमं	१२७
पासिय	१०८, ११९, १६२
पासे	१२०
पि	४५, ६२, ६४ इत्यादि
पिंड	३१९
पिच्छ	५२
पिद्धो	२७४
पिद्धि	१५
पिड्ढति	९०
पिता	६३, १९३
पित	५२
पिय	७७, ७८
पियजीवि	७८
पियाउथ	७८
पिहित	२९०
पिहितच्चा	२६४
पिहिस्सामि	२५५
पीढसप्पि	१७९
पीहए	७५
पुच्छ	५२
पुच्छिंछ	२८७
पुच्छिस्सामो	१३९

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

पुट्ट (स्पृष्ट)	३७, ६०, ७०, १२७, १५२, १५३, १८६, १९१, १९६, २०६, २१५, २१८, २३६, २४१, २६०, ३०७
पुट्ट (पृष्ट)	२६०
पुट्टपुन्वा	२९८
पुट्टवं	२३६
पुट्टा	१९१, २०६
पुढवि	१२, १३, १४, १७, १८, ३७
पुढवी	२६५
पुढो	१०, ११, १२, २३, २६, २७, ३४, ४२, ४९, ५०, ५७, ७७, ८७, ९२, ९६, १२९, १३४, १३६, १४२, १५२, २६७
पुढो पुढो	१३४
पुण	२, ८०, १०४, १०५, १३८, २१४, २१७
पुणरवि	२८२
पुणरेंति	११३
पुणरेति	१०८
पुणो	९३
पुणो पुणो	४१, ६३, ७०, ७२, १३३, १३४, १४८, १४९, १९१
पुण्ण	१०२
पुत्त	६३, ७८
पुरतो	३१७
पुरत्थिम	१, २
पुराण	३१९
पुरिस	६, ९०, ९३, १०३, ११८, १२५, १२६, १२७, १४३, १५५, १७६, २८४
पुरे	१४५
पुलाग	३१९
पुव्व	३३, १२४, १३९, १४३, १५३, १५८, १६४, १८३, १८७, २१८, २४८
पुव्ववास	१८७
पुव्वसंजोग	१४३, १८३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पुल्लवराय	१५८	वंपमोक्त्व	१०४, १५५
पुल्लुद्वाहि	१५८	वंपचेर	१४३, १५५, १८३, १९०
पुन्वि	६४, ६६, ६७, ८१	वंपर्व	१०७
पूति	९२	वक्त्रस	३१९
पूयण	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८, १२७	वज्जतो	१५९
पूरिचप	११८	वद्ध	९१, १०३, १०४, २३०
पेगे	१७८, १९३	वल	७३
पेवचल	७३	वहि	२३३, २८२
पेवा	१	वहिरत्त	७६
पेज्ज	१३०	वहिया	५६, १२१, १२५, १३३, १४०, १५६
पेज्जवर्सी	१३०	वहु	८९, ९३, ११६, १२९, १५१, १५४, १६२, १८०, २५६, २५८, २९५, २९७, ३०२
पेतं	१५३	वहुन	७९, ८२
पेसल	१९७	वहुणामे	१२९
पेहमाण	२८७, ३१३, ३२०	वहुत्तर	२५१
पेहाए (प्रेक्षते)	२७४	वहुमायी	९३
पेहाए (प्रेक्ष्य)	९३, १७४, २०५, ३१६	वहुलो	२७६, २९२, ३०६, ३२३
पोतथा	४९	वाल	७७, ७९, ८०, ८२, ९४, १०५, ११४, १४४-१४८, १५०, १५९, १८०, १९१, १९२, २६७, २६८
पोरिसि	२५८	वालमाव	१६९
पोसंति	६६	वालग्ग	८८, २१०
पोसेजा	६६	वालिया	१४९, १९१
परिस	६०, २६२	वाहा	१८८
फलस	१९०, १९१, ३०५	वाहि	९२
फलसासी	२९७	वाहिरग	१४५
फल	३०२	वाहु	१५, २७५
फलगाव(व)तट्ठी	१९८, २२४, २२८	विइय	११९, १४९, १९१, २२०
फासिय	१०७, १९०	वीय	२२४-२२८, २६५
फास	६, ६४, ६८, ७६, ९९, १०७, १३५, १४२, १४९, १५२, १५३, १६४, १७६, १७९, १८०, १८४-१८७, १९६, २०६, २११, २२५, २२६, २४६, २८६, २९३	वुइअ	१६२, २७४
फासे	१४२	वुद्ध	१४५, १८०, २०६
फुसंति	१५३, १७९, १८७, १९६, २०६, २२६	वुत्त	२७७
फुसित	१४८	ब्रू—	
बंध	१४५	आहु	१४०, १५१
बंधण	१४४	बुया	१३९, १६९, २०४, २११
		वेमि	९, १७, १८, १९, २२, २६, ३१,

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

३२, ३७, ३९, ४५, ४८, ४९, ५२, ५५, ६०, ६१, ६२, ७४, ८०, ८६, ८९, ९४, ९७, ९९, १०५, १११, १२०, १२७, १३१-१३४, १३९, १४२, १४४, १४६, १४९, १५१, १५३, १५५-१५७, १६१, १६४- १६६, १७१, १७३, १७६, १७८, १८२, १८६, १८८, १८९, १९२, १९५, १९८, १९९, २०१, २०३, २०५, २०७, २०८, २१२, २१५, २१९, २२४, २२८, २९२, ३०६, ३२३	
भंजग	६३
भगिणी	१७८
भगवं	२५४, २५७, २६८, २७१, २८१, २८२, २९१, २९२, २९९, ३०४- ३०७, ३०९, ३१०, ३११, ३१५, ३१८, ३२२
भगवत्	१३२
भगवता	१, ७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८, ८९, १८७-१८९, २०१, २१४-२१७, २१९, २२१-२२३, २२६, २२७
भगवतो	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९
भज्जा	६३
भट्ट	१९१
भत्त	९५
भसुह	१५
भय	७३, १२९
भव-	
भवंति	५, ८, ९ इत्यादि
भवति	१, १४, २५ इत्यादि
भविस्सामि	१, ४
भविस्सामो	७०
भवे	१५८
भाग	९१
भाया	६३

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

भावण	८८, २१०
भासंति	१२३, १३२
भासह	१३७
भासामो	१३८
भासित	१५९
भिक्षायरिया	२१८
भिक्षु	८८, १६२, १८७-१८९, १९६, १९७, २०४-२०६, २१०- २१३, २०५-२०९, २२०- २२५, २२७, २२८
भिक्षुणी	२२३
भिज्जति	१२३
भित्ति	२५८
भिदुर	२५१
भीत	२५८
भीम	२५८, २८३, २८५
भुजंति	२३७
भुजह	२०४
भुजित्था	२७१, २७२
भुजिअ	१९९
भुजे	३१२, ३१३
भुज्जो	१८७, २२६, २९७
भुज्जो भुज्जो	१६२
भूत	४९, ७६, ११२, १३२, १३६- १३९, १९६, १९७, २०४, २०५
मे	१३७, १३९
मेउर	२२८
मेउरधम्म	८५, १५३
मेत्ता	६६, ९४
मेद	१८३, १९८
मेदुर	२२४, २२८
मेरव	१८६, २२४, २२८
मो	२६, ८४, १३९, १४६, १८१, १८५, १९३
मोगामेव	८२
मोच्चा	२६४
मोत्ताए	२१८

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
भोम	१६६
भोयण	६३, ६७, ७९, ८२, ८७
मउए	१७६
मए	१५७
मंता	१०८, ४० [टि०]
मंथु	३१०
मंद	३१८
मंस	५२
मंससोणित	१४३, १८८, २३७
मंसू	३०३
मक्कड	२२४
मग्ग	७४, ८९, १४३, १५२, १५३, १७७
मच्चिय	९१, ११३, १४५
मच्चु	१०८
मच्चुसुह	१३४
मज्जेज्जा	८९
मज्झ (मध्य)	१४५
मज्झए	१६६
मज्झत्थ	२३३
मज्झिम	२०९
मड्डिय	२२४
मड्डव	२२४
मण	९८, १४३, १६४, १७२
मणिकुंडल	७७
मण्णति	११४
मण्णमाण	६६, ७३, ९४, १५०, १६९, १९०, १९३
मण्णसि	१७०
मत	१३३, १३६
मतिमं	९७
मतिमंत	२२९
मती	१७६
मतीमता	२७६, २९२, ३०६, ३२३
मत्ता (मत्वा)	४०
मत्ता (मात्रा)	८२, १२७
मद्विय	१९६
मच्चुमेहणि	१७९

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
मम	२०४, २०५, २११
ममाइत	९७
ममाइयमति	९७
ममायमाण	७७, ८८, १८३
मरण	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८, ७७, ७८, ८५, १०८, ११६, १४८, १७६, १८०, २३३, २४५
मसग	१८७, २२५, २२६
महं (महान्)	१७२, १७५, २०२, २०९
महं [मम]	१८४
महंतं	१२०
महता	६३, १२३, १६२
महव्वमय	४९, ८५, १८९, १५४, १८०
महाजाण	१२९
महासुणी	१८१, १८४, १९७
महामोह	८५
महावीर	१७८, १८७, १९०, २६६, २७७, ३००, ३०५, ३१४, ३२०
महावीहिं	२१
महासुब्धी	९३
महुर	१७६
महेसिणो	१६६
महेसी [टि०]	१२३
महोवकरण	७९, ८२
मा	९२, १५१, १६२, १७२, १८२
माण	१२०, १२८, १३०, १९८
माणंदसी	१३०
माणण	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८, १२७
माणव	६४, ६७, ७७, ८२, ८७, १०१, १२०, १२३, १३४, १५१, १५२, १६२, १७७, १८०, १८५
माणवादी	७५
माणुस्स	२३६
मातण्ण	२७३
माता	६३, १९३
माता (मात्रा)	८९, १२३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
मामए	१६५	मुत्तिमग	१७७
मामगं	१८५, २००	मुह	१३४
मायदंसी	१३०	मुहुत	६५, १८३
माया	१२८, १३०, १५१ १९८	मुहुताग	२८२
मायी	९३, १०८	मूकत	७६
मार	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, ८४, १२७, १३०, १४७	मूढ	७७, ७९, ८२, ८४, ९३, ९६, १०८, १४८, १५१
मारदंसी	१३०	मूढभाव	६४
माराभिसंकी	१०८	मूल	१११, ११५
मारए	२८९	मूलहाण	६३
मास	२५६, २५७, ३११, ३१२	मसियारि	३१७
माहण	११९, १३६, २०२, २०८, २४८, २७६, २८६, २९२, ३०६, ३०९, ३१७, ३२३	मे	१, २, ५२, ६३, ८६, १५५, १८७, २११, २१८, २२२, २४९
मित	१२५	मेहा (घा) वी	१७, २९, ३३, ४७, ५४, ६१, ६२, ६९, ७४, ९७, १०४, १११, ११७, १२७, १२९, १३०, १५७, १७३, १८६, १८९, १९१, १९५, २०३, २०९, २६९
मितवल्	७३	मो	१२, २३, ३४, ४२, ५०, ५७
मिलाति	४५	मोक्ख	७३, १०४, १५५, १७८
मिहुकहास	२६३	मोण	८६, ९९, १५६, १६१, १६५
मीसीभाव	२६०	मोयण	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८
मुई	१७९	मोह	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, ७०, ८३, ८४, १३०, १४८, १६२
मुंड	१८४	मोहदंसी	१३०
मुक्क	६९, १०४	य	३७, ४९, ६० इत्यादि
मुच्चति	१२७	यावि	४, ४१, ६५, १४९, १९२
मुच्छति	४१	रएज्जा	२१४
मुच्छमाण	४१	रज्जति	९८, १५९
मुज्झति	१६२	रज्जेज्जा	२५१
मुट्ठि	३०२	रण्णे	२०२, २३५
मुट्ठियुद्ध	२६२	रत	१३२, १५१, १५३, १७६
मुणि	९, ३१, ३९, ४८, ५५, ६१, ६२, ७०, ७९, ८५, ९७, ९९, १००, १०६, १०७, ११६, १२२, १५८, १५९, १६१, १६४, १८०, १८१, १८२, १८७, १९८, २३५, २४२, २६२, २७३, २८०	रति	६४, ९८, १०७, २८६
मुणिआ	२४१	रत्त	७७
मुतच्चा	१४०	रत्त	२१४
मुत्त	९९, १६१, १८८	रमंति	६२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
रमति	१५०, १८२	लद्ध	७०, ७१, ८९, १४९, ३१९
रस	६४, १०७, १७६, २७३	लद्धु	८६, ८९, १३०
रसगा	१८०	लभंति	१७८
रसया	४९	लभति	१६७, १७८
रसेतिणो	३१६	लभित्वा	१९९
राईयं	८७	लहुण	१७६
राईविवं	२८०	लहुमूयगामि	१२०
राओ(तो)	६३, ७२, १३३, १८९, १९०, २८२, २८७, २९१	लावव	१७७
राओवरातं	३१२	लावविय	१९६, २१४, २१७, २१९, २२१, २२२, २२३, २२६, २२७
रायं	१५८	लाढ	२९४, २९५, २९८, ३००
रायंसी	१७९	लाभ	८९
रायवल	७३	लाळ	९२
रायहाणी	२२४, २२८	लाळप्पमाण	७७, ९६
रायाणो	७९, ८२	लिप्पति	१०३
रिक्कासि	२५७	छेचिछ	३०३
रीय—		छेपहत्ता [टि०]	९४
रीदस्था	२५४	छेपिचा	६६, ९४
रीयत	१८४, १८९	छक्ख	१७६
रीयंति	२७६, २९२	छप्पति	२६८
रीयत्ता	३०६, ३२३	छसिद्ध	२९५, ३०१
रीयति	२८६, ३०६, ३०९, १६३	छसण	१९३, १९६
रीयतो	१६३	छसणय	२९६
रीयित्था	३०५	छसिणो	१९१, १९८
रीयमाण	१८७, १९१	छसित	१८४
रक्खल	२०४, २०५, २१९	छसियपुण्व	२६१
रवंति	१८२	छह	९९, १६१, १९८, २९५, ३१०
रवंति[टि०]	१८२	छहदेसिए	२९५
रह (रुअ)	१७६	छेछ	३०२
रव	४१, १०७, १०८, १२३, १४९, १५९, १७६, १७८	छेस्सा	२१९
रुवसंघि	१५३	छोए	१०, १४, २५, ३६, ४४, ५२, ६३, ८४, १४२, १४७, १५०, १६६, १८०, २००
रोग	६७, ८१, ८७९, १८०, ३०७	छोग(क)	५, ८, ९, २२, ३२, ४१, ५९, ९१, ९७, १०१, १०६, १०७, १११, १२१, १२३, १२९, १३२, १३४, १३६,
लंम	१४४		
लजमाण	१२, २३, ३४, ४२, ५०, ५७		
लजामो	२०३		
लट्टि	२९७		

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

	१४०, १४६, १५२, १५४, १५७-१५९, १६४, १८३, १८५, १९६, २०९
लोगवित्	१५४
लोगविपस्वी	९१
लोगसंज्ञा	१०१
लोगसङ्गता	९७, १०४, १११
लोगस्सेसणं	१३०
लोगालोग	१२७
लोगावादी	३
लोभ	७१, ९३, १२०, १२८, १३०, १५१, १९८, २५१
लोभदंसी	१३०
लोहित	१७६
व	१४७
वद्गुत्तीप	२०६
वद्गुत्ते	१६५
वद्गोयर	२०१
वद्दे	१५७
वक्त्रमायार	४१, १६१
वक्त्राणिकेया	१३४
वन्ता	९७, १११, १२८, १२९, १९८
वक्त्रातरत	१७६
वक्त्र	१०७
वक्त्र	२४६
वक्त्रभूमि	२९४, २९७
वक्त्रेत	३१८
वक्त्रमाण	१९७
वक्त्र	१७६
वक्त्रमर्ग [टि०]	१७६
वक्त्रमत्त	७६
वक्त्रमर्ग	१७६
वक्त्रुति [टि०]	११४
वक्त्रुति	९३, ११४
वक्त्रस्सति	४२-४४, ४७, ४८
वक्त्र	२५१
वक्त्रादेसी	१६०

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

वक्त्र	१००
वक्त्र	८९, १८३, १८७, १९९, २०४, २०५, २०७, २०८, २१३, २१४, २१७, २२०, २२१, २५५, २५७, २७२, २७५
वक्त्रग	२५७
वक्त्रधारि	२१४
वक्त्रु	७७
वदंत	२१२, २१८
वदति	८४, १३५, १३६, १८२, १९०, १९१
वदासी	१३७
वदित्ता	१९३
वदिस्सामि	२५४
वक्त्र	७८, ११८, १२०, १४५, १८०
वक्त्रेति	५२
वक्त्रण	३०८
वक्त्र (वक्त्रस्)	६४, ६५, ६८, ९६, २०९
वक्त्रं (वक्त्रं)	९६
वक्त्रं (वक्त्रम्)	१३८, २०३
वक्त्रंति	६२
वक्त्रण	१३६-१३८, २०४, २११
वक्त्रणिज्ज	१११
वक्त्रसा (वक्त्रसा)	१६२
वक्त्रेमाण	१९९
वक्त्रहार	११०
वक्त्र	१९३
वक्त्रह	२०४
वक्त्रा	५२
वक्त्रित्ता	१४३, १८३, १९०
वक्त्र	१८३
वक्त्रमं	६२, १६०, २१५
वक्त्रमंत	२२९
वक्त्रे	६३
वक्त्रोवणीय	१०८
वक्त्र	७८, ११८, १२०, १४५, १८०
वक्त्रिति	५२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
वा	१, २ इत्यादि	विणयं	६२
वाउ	५१, ५८, ५९, ६१	विणयण्ये	८८, २१०
वाउकाय	२६५	विणस्सति	७९, ८२
वागरण	२, १७२, २०५	विणा	७१
वातेरित	१४८	विणियद्विमाण	१६२
वाम	२२३	विणिविद्विचित्त	६३, ७२, १७८
वायस	३१६	विण्णाता	१७१
वाया	२००	वितद्दे	१९२
वायित	१८९, १९०	वितह	७९, २४५
वाल	५२	वितिमिस्स	२५९
वावि	२२७, २४३	वित्त	१५४
वास	२६४, २७८, २७९, २८०	वित्तिगिंछा	१२२
वासग	१८०	वित्तिच्छेद	३१८
वि	१२, १४ इत्यादि	विदिता	४०, ९१, ९६, १११, २३०
विउंजंति	२००	विदिसप्पतिण्ण	१६०
विउक्कसे	१९१	विद्वायमाण	१९१
विउट्ठंति	२७	विद्धंसणधम्म	१५३
विउसिज्ज	१८३	विधारए	१८९
विओकम्म	१९९	विधूणिया	२५२
विओवाए [टि०]	१९८	विधूतकप्प	१२४, १८७
विकिं(गिं)च	८३, ११५, १४२, १४३	विण्णाय (विज्ञात)	१३३, १३६
विककय	८८	विण्णाय (विज्ञाय)	२३५
विगड	२९१	विण्णू	१४०
विगतगेही	३२१	विप्पजड	१८२
विगिंन	८३, ११५, १४२, १४३	विप्पडिक्कण्ण	२००
विगिंनचि	१२९, १८५	विप्पडिक्खेदति	१६४
विगिंनमाण	१२९	विप्पणोल्लए	१५२
विगह	१५२	विप्पमाय	९६
विधासए	१२१, १७०	विप्पमुक्क	१५३
विज्जं (विद्वान्)	११२, ११५	विप्परक्कमंति	१७८
विज्जति	११०, १३१, १४६, १७६	विप्परक्कमाण	३२१
विजहिता	२०	विप्परामसंति	१४७
विजहेज्जा	२४०	विप्परामुसति	९६
विजाणाति	१७१	विप्परामुसह	२०६
विट्ठित	३१७	विप्परिणामधम्म	४५, १५३
विडज्जमाण	१९०	विप्परिणामेति	१९१
विणएत्तु	१७५	विप्परियास	७७, ७९, ८२, ९६, १४८

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
विप्परियासुवेति[टि०]	७७, ७९, ८२, ९६, १४८	विलुपंति	७९, ८२
विप्परिसिद्ध	७९, ८२	विलुपह	२०६
विप्पसादए	१२३	विलुपिता	६६, ९४
विप्फंदमाण	१४२	विवाद	१३६
विब्भंत	१९४	विवित्त	६३, २३८, २३९
विभए	९६	विवित्तजीवि	११६
विभत्त	१९९	विवेग	१५९, १६३, २०२
विभयंति	७९, ८२	विसंभणता	२२४, २२८
विभूसा	२७, ६४	विसण्ण	१९२, १९८
विमुक्क	७०	विसाण	५२
विमोह	२२९, २५३	विसोग	२६३
विमोहणत्तर	२५३	विसोत्तिय	२०, १८५
विमोहायतण	२१५, २१९, २२४, २२८	विस्सेणि	१८८
वियक्खात	१७४	विह	२१५
वियड	२७१	विहरंत	२९८
वियत्ता	१९९	विहरमाण	२०४, २०५
वियाणतो	२३९	विहरिंसु	२५६, २९७
वियावाय	१९८	विहरित्था	२६६
वियाहित(थ)	१९, २६, ४१, ९९, १३८, १४२, १४३, १५२, १६१, १७१, १७४, १८०, १८५, १८८, १९२, १९८, २०२, २०९	विहरे	२४८
वियोसज्ज	२३३, २४५	विहारि	१६२
वियंतिकारए	२१५, २१९, २२४, २२८	विही	२९२, ३०६, ३२३
विरत	९९, १२०, १५३, १५६, १६१, १८४, १८८, १८९, १९४, २०४, २१९, ३०९	विहिंसंति	२३८
विरति	१९६	विहिंसति	१२, १४, २३, २५, ३४, ३६, ४२, ४४, ५०, ५२, ५७, ५९
विरत	७७	वीर	२१, ३३, ८५, ८६, ९१, ९८, ९९, १०१, १०३, १०७, १०९, १२०, १२३, १२९, १४३, १४६, १५३, १६१, १७३, १९५
विरमेज्ज	१७४	वीरायमाण	१९३
विराग	१२३	वीरिय	१५७
विरुवरुव	६, १२, १४, २३, २५, ३४, ३६, ४२, ४४, ५०, ५२, ५७, ५९, ६८, ७३, ७६, ८७, १८७, २२४, २२५, २२६, २२८, २८६, २९३	बुद्धि	४५, ११२
		बुत्त	१८५
		वेज्जावडिय	१६३
		वेदवी	१४५, १६३, १७४, १९६
		वेदेति	१०७
		वेयण	१६३
		वेयवं	१०७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
वेशावडिय	१९९, २०७, २०८, २१९, २२७
वेर	९३, १०७, ११४
वेवड्	१७९
वोक्कासिस्सामि	१८७
वोच्छिदेज्जा	१६४
वोसज्ज	२५७, २७५, २९९
वोसिरे	२४९
वोसट्टकाय	३०४
स	२८७
सई	३२१
सईं असईं	१८०
सए	२४१
संकप्प	१५१
संक्रमण	७८, २१८
संक्कुचए	२४३
सकुत्तेमाण	१६२
सख्खी	२७२
संखा	२३०
संखाए	७५, १८४, १९१, २५४, २६६
संखाय	१९७, २५०
संग	६२, ९४, १०७, ११४, १५४, १७४, १७६, १८४, १९८
संगंथ	६३
संगकर	१६४
सगामसीस	१९८, ३००, ३०५
संखडदंसी[टि०]	१४६
संघाढी	२९०
सघात	३७, ६०
संचारेज्जा	२२३
संचाएमि	२११, २२५
सच्चिक्खति	१८४
संजत	३३
सज्जमति	१६०
सजोग	१०१, १२९, १३२, १४३, १४४, १८३
सजोगट्ठी	६३, ७२
संणिहिसण्णिय	६७, ८७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
सत	१३४, २१९, २६४
संतरुतर	२१४
संताणथ	२२४
संति	११, २६, ३७, ४९, ५६, ६०, ८५, १८०, १९६, २६६
संतिमरण	८५
संतेगतिथा	१९६
संखडदंसी	१४६
संयरे	२३५
संयरेज्जा	२२४, २२८
संयरेत्ता	२२४, २२८
संथव	१३५
सयुत	६३
संथ—	
संघिस्सामि	१८७
सधेति	६, ७६
सधेमाण	१८९
संघि	८८, ९१, १२१, १५२, १५३, १५७, १६९, १७८, २२४
संनि(णि)वेस	
संपडिहेहाए	
संपमारए	१५
सपर्यति	३७, ६०
सपल्लिमज्जमाण	१६२
सपव्वयमाण	१६९
संपसारए	१६५
संपात्तिम	३७, ६०
संपुण्ण	७७
संपेहाए[टि०]	६५
सफास	१६३, २९०
सवाहण	३०८
सवाहा	१६२
सधुज्जमाण	१४, २५, ३६, ४४, ५२, ५९, ९५, १३४, २०२, २०९, २८२
संभवत	१९१
संभूत	७९, १८२
संमत	२०२

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

संमुच्छ्रित्य[टि०]	४९
संछेद्यमाण	२९८
संघच्छर	२५७
संवहेजा(ता)	२२४, २२८
संवसति	६४, ६६, ६७, ८१
संविद्धपद	१५९
संविधु(हु)णिय	२२४, २२८
संवुड	१६५, २५०, ३०५
संसपग	२३७, २८३
संसय	१४९
संसार	४९, १३४, १४९
संसिचियाणं	७९
संसिच्यमाण	११३
संसेयय	४९
संसोहण	३०८
सकसाइए	२८८
सक्क	१६१
सक्कामो	२९०
सगडिभि	१२८, १३०
सच्च ११७, १२७, १४६, १६८, २२४, २२८	
सच्चवादी	२२४, २२८
सज्जेजा	२३२
सद्धी	९३, १२९, १६९
सड	१५१
सण्णा	१, ७०, ९७, १०४, १७६
सततं	८४, १०८, १५१
सत(सत्त्व)	४९, १३२, १३६-१४०, १९६, १९७, २०४, २०५, २६७, ३१६
सत्ता (सक्ताः)	६२, १७८, १८०
सत्ता	१७६
सत्तिहन्थ	२८४
सत्थसमारंभ	३१, ४८, ५५, ६१, ६२
सत्थार	१९०
सदा	३३, १०६, ११६
सद्	४१, ९९, १०७, १०८, १७६, १८४, २८५

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

सद्धफास	९९, १०७, १७६, १८४
सद्धरुव	४१, १०७, १०८, १७६
सद्धरुवेसऽमुच्छ्रित	३२१
सद्धे	२५२
सद्धा	२०
सद्धि	६४, ६६, ६७, ८१
सज्जिहाणसत्थ	२१०
सपज्जवसिए	२००
सपेहाए	६४, ६५, ७३, ८५, १४१, १४२, १५८, १८०
सपेहिया	२५१
सफल	१४५
सवलता	७६
सभा	२७८
सम	१६६
समण ७३, १९४, २०४, २११, २५४, २८०, २९६, २९७, ३१७	
समणमाहण	१३६, ३१७
समणस	२०४
समणुजाणए	८८
समणुजाणति	१३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८
समणुजाणमाण	१९२, २००
समणुजाणेज्जा	१७, ३०, ३८, ४७, ५४, ६१, ६२, ७४, २०३
समणुण्ण	४, ८०, १०५, १६९, १९०, १९९, २०७, २०८
समणुपत्सति	१२७
समणुपासद्	१६९
समणुवासेज्जासि	६८, ८६, १६५, १८२
समण्णागत	१९४
समण्णागतपण्णाण	६२, १६०, २१५
समभिजाणाहि	१२७
समभिजाणेज्जा	२२२
समभिजाणिया	१७३, १८७, २१४, २१७, २१९, २२१-२२३, २२६, २२७

आचारङ्गसूत्रप्रथमश्रुतस्कन्धान्तर्गतविशिष्टशब्दसूचीः

३३५

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

समभिजाणमाण	२१९
समय	१०६, १२३, १३९, २२४, २२८, २६३
समयण	८८, २१०
समया	१२३, १३९
समादहमाण	२९०
समादाण	७३
समादाय	९९, १६१
समादियंति	१९०
समाधि(हि)	१६७, १९०, २३३, २८७, ३१३, ३२०
समायाय	१११
समायार	४१, १६१
समारंभ	५, ८, ९, १२, १४, ३१, ३४, ३६, ४२, ४४, ४८, ५०, ५२, ५५, ५७, ५९, ६१, ६२, २०४, २०५
समारं(रं)भ—	
समारभ (समारभ्य)	२०४, २०५
समार(रं)भति	१३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८
समारंभति	२०३
समार(रं)भावैति	१३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८
समारभावैजा	१७, ३०, ३८, ४७, ५४, ६१, ६२, ७४, २०३
समारभेजा	१२०, २०३
समारभेजासि	१३, १७, २४, ३०, ४७, ५४, ५८, ६१, ६२, ७४, २०३
समार(रं)भत	१३, १४, १६, २३, २५, २९, ३४-३६, ३८, ४२-४४, ४६, ५०-५३, ५७, ५९, ६०
समार(रं)भमाण	१६७
समारभेमाण[टि०]	
समावण	

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

समासज	२२९, २४५, २४९
समाहित	१७७, २४२, २८०
समाहितलेस्स	२१९
समाहियच्चे	२२४, २२८
समित	७६, ८०, १०५, ११६, १४३, १४६, १६३, १६४, १६९, २८६, २९३
समितदंसण	१८५, १९६
समितासी	३२२
समियं	१६९, २४२
समिया	१५२, १५७, १६९, १७१, २०९, २९१
समियापरियाए	१५२
समीरते	२४५
समुद्वायी	६३, ७२
समुद्वाए	१४, २५, ३६, ४०, ४४, ५३, ५९, ७०, ९५, १९३
समुद्धित	६५, ८८, ११९, १७७, १८९, २०२, २०९
समुद्धिस्स	२०४
समुपेहमाण	१५३
समुपपजे	२४६
समुपपज्जंति	६७, ८१
समुप्याय	६७, ८१
समुस्सय	१४३
समुस्सिणाति	२०५
समुस्सिणासि	२०४
समुस्सिणोमि	२०४
समेच्च	१३३, २६९
समेति	१८२
समेमाण	१३३, १९९
सम्मत्त	१८७, २१४, २१७, २१९, २२१-२२३, २२६, २२७
सम्मत्तदंसी	९९, ११२, १४०, १६१
सम्मं	६८, १४५, १५६, १६१, १६६, १७३, २०६
सम्मुच्छिम	४९

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
सय	२१७, ३१४	सव्वलोए	१२३, १६०
सयं	१३, १७, २२, २४, ३०, ३२, ३५, ३८, ४३, ४७, ५१, ५४, ५८, ६१, ६२, ७४, २५९, ३२२	सव्वलोकंति	१४०
सयण (शयन)	२५९, २७७, २८०, २८३	सव्वसमण्णागतपण्णाण	६२, १६०, २१५
सयण (स्वजन)	६३	सव्वसो	१०१, १०४, १४०, १६०, २४९, २६८, २६९, २७१
सययं	३१६	सव्वामगंघ	८८
सया	३३, १०६, ११६, १२३, १३३, १४३, १४६, १५८, १६४, १६५, १७३, १८२, १८७, १९५, २८६, २९३	सव्वावति	५, ८, २०३, २०९
सर (स्वर)	१७६	सव्विदिय	२१०
सरंति	१२३	सव्वेसणा	१८६
सरण	६४, ६६, ६७, ८१, १५०, १८२, १९७	सह	६, ७६, ७७
सरीर	१४१, १८०, १९८	सह	१०७
सरीरण	९९, १६१, २२४, २२८	सहति	९८
सरीरमेद	१९८	सहसकार	६३, ७२
सल्ल	८३	सहसकारेह	२०६
सर्वत	९२	सहसमुद् (ति)याए	२, १७२, २०५
सवयस	२०४	सहि	६३
सव्व	२, ६, ४९, ६२, ७८, १०३, १११, ११७, १२४, १२९, १३२, १३६, १४०, १६०, १७६, १८४, १८५, १९६, २२९, २४६, २४७, २५२, २६७, २७०	सहित(थ)	११६, १२७, १४३, १४६, १६४, २५८
सव्वद्ध	२५३	साइ	
सव्वता(ता-या)ए	१७३, १८७, १९८, २१४, २१७, २१९, २२२, २२३, २२६, २२७	साइम	१९९, २०४, २०५, २०७, २०८, २१८, २२३, २२७
सव्वतो	१०३, १२९, १३६, १३७, १७३, १७७, १८४, १८७, १९८, २०३, २१४, २१७, २१९, २२१, २२२, २२३, २२६	साइय	२८१
सव्वत्य	२०२	सागारिय	१४९, २५९
सव्वदा		साढ	२१४, २१७
सव्वपरिण्णाचारी	१०३	सात	६८, ७६, ७८, ८२, ११२, १३९, १५२, १६०
		सातिज्जति	३०७
		सातिज्जिस्सामि	२१९, २२७
		सादिए	२००
		साधिए	२६४
		साधु	२००
		सामगिय	२१४, २१७, २२१
		सामत	७६
		सामासाय	८७
		सारक्खमाण	१६६
		सारय	१४३
		सासय	१३२, २५२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
साहम्मिय	२१९, २२७	सुणह	१८०
साहरे	२४२	सुणिया	१५८
साहारणद्व	२४३	सुणिसत	२००
साहिय	२४०, २५६, २५७, ३१२	सुण्हा	६३, ८७
साहिस्सामो	१४६	सुत (सूत्र)	१८७
सिंग	५२	सुत (सुम)	१०६
सिक्खेज्ज	२३४	सुद्ध	१३२, १८६, २३३
सिद्धिल	१६१	सुण्णगार	२७९
सिण्णण	३०८	सुण्णगार	२०४, २०५
सिद्धि	२००	सुद्धेसणा	१८६
सित	११, ४९	सुपडिवद्ध	१५५
सित	१६७	सुपडिलेहित	१३६, १७७
सिया (स्यात्)	८३, ९६, १२२, १३३, १४५, १५८, २१२, २४७	सुपडिलेहिय	१७३
सिल्लिय	१७९	सुपण्णत्त	२०१
सिल्लोय	१९४	सुपरिणत्त	१९८
सिसिर	२७५, २८९, ३०९	सुप्पणिहिण्	१८४
सिस्स	१८९, १९०	सुब्भभूमि	२९४
सीत	१७६	सुब्भि	१८६, २८५
सीतफास	१८७, २११, २१५, २२५, २२६, २९३	सुब्भिगंध [टि०]	१७६
सीतोद	२६४	सुय(त)	१, १३३, १३६, १५५
सीतोसिण	१०७	सुरसिगंध	१७६
सीयपिंड	३१९	सुविसुद्ध	३१५
सील	१५८	सुव्वत	१९३
सीलमंत	१९१	सुसमाहितलेस्स	२१९
सीविस्सामि	१८७	सुसाण	२०४, २०५, २७९
सीस	१५, १९८	सुस्सस	१८१
सुअक्खात	२०१	सुस्ससमाण	१९६
सुअक्खातघम्म	१८७	सुह	७८, २१५, २१९, २२४, २२८
सुकड	२००	सुहट्ठी	९६
सुकर	२६१	सुहसाय	७८
सुक्क	३१९	सुहुम [टि०]	२५१
सुक्किल	१७६	सुह	१८७
सुणमाण	४१	सुहय	३१९
सुणय	२९६, २९८	सुणिय	१७९
सुणेति	४१	सुर	३०५
वा. २२		सुवणीय	१५५
		से	२२८, २४०, २४२, २४८, २५४,

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

२५५, २५९, २६०, २६३, २६४,	
२६६, २७०-७२, २७७, २८८,	
३००, ३०५, ३०७, ३०८, ३१४,	
३२०	
सेज्जा	२७७, २९४
सेज्जं	२, १०४
सेतं	२५, २२८
सेय	१०२, १२७, २१५
सेच—	
आसेवए (ते)	११९, १४९
आसेवित्ता	११९
सेवइया	२८१
सेवति	९९, १६१
सेविसु	२९४
सेवित्थ	२७७
सेवित्था	३१५
सेवे	२५९, २७१
सेवेज्जा	२५१
सेस	६७
सोएज्जा	८९
सोच्चा	२, १४, २५, ३६, ४४, ५२,
	५९, १५७, १७२, १९०,
	२०५, २०९
सोणित	५२, १४३, १८८
सोत (श्रोत्र)	६४, ६८, २६९
सोत(थ) (स्रोतस्)	१०७, १२०, १४४,
	१४५, १६६, १७४,
	१७५
सोथ (शोक)	१२०
सोयति	९०
सोयविय	१९६
सोलस	१७९
सोवट्ठाण	१७२
सोवधिय	१३२, २६८
सोवाग	३१७
सो हं	२
सोहि	३२२

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

हं भो	१३९
हंतव्व	१३२, १३६, १३७, १३८, १७०
हंता	६६, ९४, १२१, १७०, २०६
हंता	११४
हंता हंता	२५८, ३०२
हण—	
हण	१९२, २००
हणह	२०६
हणिया	१२०
हणे	१०२
हणतो	१९२, २००
हणु	१५
हणुय	२२३
हत	१८४
हत्थ	७५
हम्मति	१२३
हत(थ)पुव्व	२६१, ३०२
हतोवहत	७७
हरदे(ए)	१६६, १७८
हरिय	२२४, २२८, २४१, २६५
हरिसे	७५
हव्व	७०
हव्ववाह	१४१
हस्स(ह्रस्व)	१७६
हस्स(हास्य) [टि०]	६४
हालिह	१७६
हास	६४, ११४, १२४
हि	१२०
हिंस—	
हिसिमु	५२, २५६, २९५
हिसंति	५२
हिसति	१६०
हिसिस्संति	५२
हि(हे)च्चा	१४३, १८३, १९०, १९३
हित(थ)	२१५, २१९, २२४, २२८,
	२५३
हिमगसंफास	२९०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
हिमवास	२८९		११६, १४५, १५९, १६४, १८०,
हियय	१५, ५२		१९१, १९८, २१५, २६८
हिरण्य	७७	हुरत्या	१४९, २०४, २०५
हिरिपट्टिच्छादन	२२५	हेत्व(तु)	७, १३, २४, ३५, ४३, ५१, ५८
हिरी	१८४	हेमत	१२४, २१७, २२१, २५४, २५५
हीण	७५	होव(तु)	१६२, १७२
हु	९, १८, ३१, ३३, ३९, ४८, ५५,	होद्ध	१५
	६१, ६२, ७१, ७९, ९२, ९७,	होति	१६९, १८६

[२] आचाराङ्गसूत्र[आयारंगसुत्त]द्वितीयश्रुतस्कन्धान्तर्गतविशिष्टशब्दसूचिः

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अक	७२५, ७४१	अतल्लिखजाय(त)	३६५, ४१९, ५७६-
अककरेल्लय	३८२		५७८, ६१३
अकधाती	७४१	अतल्लिखे	५३१
अगारिग	३८५	अंतो	३३८, ३४६, ४०४, ४०५, ६०२,
अगुलियाए	३६०, ४७६, ५०४		६२२, ६३७, ६५१
अजण	३६०	अंतोअंतेण	५६८, ५९९
अजलि	५१७	अतोहिंतो	६२२
अड	३२४, ३४८, ३५३, ४०४, ४१२,	अव	६२३-६२५
	४३१, ४५५, ४५८, ४६८, ५६९,	अवचोयग	६२६
	५७०, ५७१, ६००, ६१२, ६२३-	अवदाल्मा	६२६
	६२८, ६२९, ६३१, ६३२, ६३७,	अवपलंव	३७७
	६३९, ६४१, ६४२, ६४६	अवपाणग	३७३
अंत (अन्त)	४६०, ७४५	अवपेसिय	६२६
अंतकड	८०२, ८०३	अवभित्तग	६२६
अतकम्म	७५४	अववण	६२३
अतरा	३४८, ३५३, ३५५, ४०८, ४६४	अवसरड्डय [टि०]	३७९
	४६७, ४६८, ४७०, ४७१, ४७२,	अवसालग	६२६
	४७३, ४७४, ४९३, ४९९, ५००,	अवा [टि०]	५४६
	५०२, ५०४, ५०५, ५०७, ५०९-	अवाङ्गापलंव	३७७
	५१७, ५८५, ५८६, ६०५	अवाङ्गापाणग	३७३
अतरिजग	५५९	अवाङ्गसरड्डय [टि०]	३७९
अंतरियाए	७७२	अविल	३६९, ४०७, ५५०
अतरुच्छय	४०२, ६३०, ६३१	अंसुय	५५७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अकंतदुक्खा	७९६
अकरणिज्ज	३४०, ७६६
अकसिण	३२५
अकालपडिवोहीणि	४७१
अकालपरिमोईणि	४७१
अकिंचण	६०७
अकिरिय	५२५
अक्कंतपुण्वे	३४२
अक्कोसंति	४२२, ४४९, ५१८, ५८६, ६०५, ६१८
अक्कोसंतु	४२२
अक्कोसेज्ज	४७१
अक्खद्दयट्ठाण	६८२
अक्खाय(त)	३३८, ५२२, ६३५
अगड	५०५
अगडमह	३३७
अगट्ठिण	३५७
अगणि	३६३, ४४७, ५११
अगणिकाय	४२१, ४२३, ४२९, ४४०, ४४१
अगणिफंडणट्ठाण	६५८
अगरहित	३३६
अगार	४३५, ४३६, ४३८, ४३९, ४४०, ४४५, ७३३, ७४६
अगारबंधण	७९३
अगारि	४३५, ४३६, ४३८-४४१
अगिद्ध	३५७
अगग	७५१
अगगजाय	३८४
अगगपिंड	३३३, ३५२, ३५९
अगगवीय	३८४
अगगल	३५३, ४९९, ५०४, ५३५, ५४३
अगगलपासग	३५३, ४९९
अगिग	७९७
अगघाति [टि०]	७९०
अगघाउं	७९०
अगघाय	३७४
अचले [टि०]	७४३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अचित्त	६३८, ६६७
अचित्तमंत	५२२, ७८३, ७८९
अचेलयं	७४३
अचाइण्णा	३४८, ४६५
अच्चि	७५४
अच्चुत	७४५
अच्चुसिण	३६८
अच्छ	३५४
अच्छाहि	५९८
अच्छि	४१९, ४८८
अच्छिदिता	७१४, ७२०
अच्छिदेज्ज	४७१, ५१८, ६४३, ७१४, ७२०
अच्छिमल	७१९, ७२२
अच्छियं	३८७
अच्छोप्प	७६६
अच्छेज्ज	३३१, ३३८, ४१३
अजाणता(तो)	४०५, ५२०
अज्झत्थवयण	५२१
अज्झत्थिय	६९०
अज्झवसाण	१५८
अज्झोवक्खेजा	६८७, ७९०
अज्झोववण्ण	३७४
अट्ठ	६५२, ६७७
अट्ठालय	६६०, ६७७
अट्ठ (अष्टर)	७४८, ७५१
अट्ठम	७३४
अट्ठमिपोसहिण्ण	३३५
अट्ठासीति	७४९
अट्ठि	३४२
अट्ठिय	३७३, ४०३, ४०४
अट्ठिरासि	३२४
अट्ठाहज्ज	७६९
अणत	७३३, ७७२, ७९४, ७९८
अणंतरहिता(या)ए	३५३, ३७१, ५७५, ६१२, ६५३
अणंभिल	३६९
अणगार	६०७, ७९२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अणगारिथं	७३३	अणुकंपणं	७३५
अणज्जोववण्ण	३५७	अणुगच्छाहि	५६२
अणुण्णद्विय	३५६, ६०७, ७८४	अणुजाणाहि	६२३, ७६६
अणुण्वीइ(यि)	७८४	अणुण्णव-	३५६, ४४५, ६०७, ६०८, ६२१, ७८४
अणुण्वीयिमासि	७८१	अणुतर	७३३, ७७०, ७७२, ७९३, ७९७
अणणोक्कंत	४६४	अणुपत्त	७४६
अणत्तद्विय	३३१, ३३२	अणुपदेज्ज(जा)	३३०, ६११
अणभिककंत	३२५, ४६४ [टि०]	अणुपविट्ठ	३२४, ३२५, ३३५, ३३७, ३४३, ३४८, ६०३
अणभिककंतकिरिया	४३६	अणुपविस-	३४१, ३५०, ३९१, ४१२, ४३०, ५१५, ५१६, ६०७, ६३७
अणरियासमित	७७८	अणुपविस्समाण	३४२
अणल	५७०	अणुप्पदातन्व	४०५
अणह	४०४	अणुप्पमूय	३८१
अणाइल	७७१	अणुप्पेहा	३४८
अणागय	५२२	अणुलिप	७५४
अणागयवयण	५२१	अणुवयंति	७८३
अणाढायमाण	३३८	अणुवांयि(यी)	४४५, ५२१, ५५१, ६३३, ७८४
अणापुच्छिता	३९९	अणुवांयि भासी	७८१
अणमंतिथा	३९६	अणूणया	७४८
अणायरियपुब्बाइ	५२०	अणेगाहगमणिउजं	४७३
अणायाराइ	५२०	अणेलिस्स	७९४
अणारियाणि	४७१	अणेसणिज्ज	३२४-३२६, ३३२, ३३७, ३४२, ३६०, ३६३, ३६८, ३६९, ३७७, ३७८, ३८१, ३८६, ३८७, ३९०, ४०३, ४०४, ४०५, ६२७, ६४१
अणालोइय(था)	३९६, ७७८	अणोग्गाहणसील	७८४
अणावाय	३४९, ३५७, ३९१, ६६७	अणोच्चा	७४४
अणासातं	७९०	अणोवतमाण	४३६
अणासाद(य)ए	४६०, ४८७	अग्ग	३४२, ३७४, ४३०, ५०१, ५३३, ५५९, ५८४, ५९४, ६०७, ६३३, ७८०
अणासायमाण	४६०, ४८७, ४९४, ५०६, ५०८	अग्गउत्तिवअ	३२७-३३०
अणासेविय(त्त)	३३१, ३३२, ३३५, ४१४, ४१५, ४१६		
अणिकंप	४४४, ५७६		
अणिव	७९३		
अणिमत्तेमाण	३४६, ४४६		
अणिसट्ठ	३३१, ३३२, ३३८, ४१३		
अणिसिट्ठ	३९७		
अणिस्मिण	७९९		
अणीहड	३३१		
अणु	७८३, ७८९		

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

अण्णतर	३२४, ३३७, ३४०, ३४१, ३५३, ३६०, ३६५, ३६९, ३७०, ३७३, ३९५-३८०, ३८२-३८८, ३९४, ३९५, ४०१, ४०९, ४१०, ४१९, ४२१, ४५६, ४५७, ५५७, ५५८, ५५९, ५६१, ५७६, ५९२-५९५, ६००, ६३४, ६६९-६८६, ६६९, ६९७, ६९८, ७०६, ७०७, ७१२- ७१४, ७१९, ७२०
अण्णतरी	४२५
अण्णत्थ (णणत्थ)	३८४, ३९३, ४१९, ४६०
अण्णदा	७३६
अण्णमण्ण	३४०, ४२२, ४४९-४५२, ४६०, ५८३, ५८४, ६११, ६१८, ६४३
अण्णसंभोइय	६१०
अण्णोण्णसमाहीए	४१०, ४५७
अण्हयकर	७७८
अण्हयकरी	५२४
अतिरिच्छस्सि	३२५, ६२४, ६२७, ६२९, ६३२, ३३५, ३३७, ३४८, ३५२, ३५७, ४१४, ४३५, ४३६, ४३८, ४३९, ४६५, ४६८, ५५९, ५९४, ६४८, ६४९
अतीत	५२२
अतुरियभासी	५५१
अतेणं	४३०
अत्तट्ठिय	३३१, ३३२
अत्थसंपदानं	७४७
अत्थियं [टि०]	३८७
अथिर	५७०
अद(ह-टि०)हुं	७९०
अदत्तहारी	५८४
अदिट्ठ	६८७
अदिण्ण	६०७, ७८३, ७८४
अदिण्णादान	६०७, ७८३
अदुगुच्छिएसु	३३६

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

अदुट्ठ	७९५
अदुवा	५२०
अदूरगय	३९६, ४०५
अदूरसामंत	७७२
अद्दीणमाणस	७७१
अद्धजोयणमेराए	३३८, ४७४, ५५४, ५८९
अद्धट्ठम	७३६
अद्धणवम	७३४
अद्धमासिएसु	३३५
अद्धहार	४२४, ७२६, ७५४
अधारणिज्ज	६००
अधिकरणिए	७७८
अधियपेच्छणिज्ज	७५४
अधुणाघोत	३६९
अधुव	५२०, ५७०
अपच्छिम	७४५
अपडिलेहिय	३५६, ६०७
अपडिलेहियाए	४५९
अपडिडुणेमाण	५२६, ५२७, ५२८, ५२९
अपमज्जिय	३५६, ६०७
अपरिणय	३६९, ३८१
अपरिभुत	३३१, ३३२
अपरिसाडा	४६२
अपरिहरिता	४३४
अपरिहारिय	३२७-३३०, ३९६, ४०५
अपलितंचमाण	५८१
अपसू	६०७
अपाणय	७६६, ७७२
अपारग	८०२
अपावए	७७८
अपाविया	७७८
अपियाई	३४२
अपुत्ता	६०७
अपुरिसंतरकळ	३३१, ३३२, ३३५, ३३७, ४१३-४१८, ५५६, ६४९
अप्प (अल्प)	३२४, ३९०, ४०२, ४०३, ४०९, ४१२, ४३१, ४५५,

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
	४५८, ४६२, ४६८, ४९८, ५०२, ५५३, ५७०, ५७१, ५८८, ६२४, ६२५, ६२७, ६२९, ६३०, ६४२, ६४७, ६६७, ७८३, ७८९	असिकेख	५२४, ५२५, ५२६, ५२७, ५२९, ५३४, ५४२, ५४४
अप्य (आत्मन्)	३५७, ३९०, ४२३, ४२८, ४२९, ४३७, ४८२, ५६३, ५८३, ६११, ६३३, ७३४, ७७०, ७७५	अभिकेखिजा	४१२, ४२८, ४२९, ४५५, ४९८, ४६०, ५५३, ५७५— ५७८, ५८८, ६२३, ६२६, ६२९, ६३०, ६३२, ६३७, ६४१, ६४२
अप्यतिष्ठित	८०४	अभिकेख	३२५, ४८६
अप्यजृहिय	३४९	अभिकेखकिरिया	४३५
अप्यविहारिय	४५५	अभिकेखण	४३२, ७८१, ७८४
अपतर	४७४	अभिनिगिह्ता	७७०
अपतिय	६२२	अभिनिगह	७७०
अपसावज्जकिरिया	४४१	अभिचारियं	५०१
अपाङ्गण	३४८, ४६६	अभिनिक्त्वमण	७४६, ७४७, ७९३
अपाण	३४१, ३४३, ४८२	अभिनिचारियं [टि०]	५०१
अप्पुस्सए	४८२, ४८६, ५१५, ५१६, ५१८, ५८४, ७४२	अभिद्वं	७९४
अफासुय	३२४, ३२५, ३२६, ३३१, ३३२, ३३५, ३६०, ३६१, ३६२, ३६३, ३६५, ३६८, ३६९, ३७१, ३७३, ३७५— ३८१, ३८६, ३८७, ३९०, ३९३, ३९७, ४०२—४०५, ४४६, ५६३, ५६४, ५६७, ५६९, ५७०, ५९२, ५९३, ५९८, ६०३, ६२३, ६२४, ६२६, ६२७, ६३७, ६४१	अभिपवुद्ध	४६४
अवहिया	३३२	अभिप्पाय	७४६, ७५३
अवहिलेस्स	४८२, ५१६	अभिसुह	७५४, ७६६
अवमंगेज	४२१, ७०३	अभिरुव	५३४, ५३६, ५४४
अवमंगेति(इ)	४५०, ७५४	अभिसंचारेजा(ज)	३३८, ३४०, ३४२, ३४८, ५५४, ५८९, ६६९—६८६, ६८९
अवमंगेता	५९७, ७५४	अभिसंचारेति	६४३
अव्भुवगय	४६४	अभिसंचारेमाण	३३८
अभजिय	३२५	अभिसंभूय	४६४
अभासा	५२३	अभिसंभूय	७७५
		अभिसंभूय	७३९
		अभिहट्टु	४०४—४०५
		अभिहट्ट	३३१, ३३२, ३३८, ४१३
		अभिहणैज	३६५, ४१९, ४४४, ७७८
		अभिहत	३४२
		अभिरा	७९३
		अमूलोववातिया	५२५, ५२७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अमणुण्ण	७९०	अवक्कंत	३८१
अमयवास	७३८	अवट्टित	७७९, ७९१
अमायं	४४३	अवड्ढमाय	३३३
अमिल	५५७	अवणीतजवणीतवयण	५२१
अमुग	५२७	अवणीतवयण	५२१
अमुच्छिय	३५७	अवमाण [टि०]	३४२
अम्मा	७४४	अवयव	४१९
अम्मापिउ	७४६	अवर	७६१
अम्मापिउसंतिय	७४३	अवलंब	३६०, ४९९, ६३८
अम्मापियर	७४०, ७४५	अवल्लएण	४७९
अम्ह	३९०	अवहट्ठु	३६५, ६०२
अयपाय	५९२	अवहर-	४७१, ४९८, ५१८, ५८६
अयबंधण	५९३	अवहार	७३५
अरइय	७१५, ७१६	अवहारादि	३५२
अरण्ण	७८३	अविदल	३२५
अरहा	७७३	अविद्धत्थ	३६९, ३८१, ४७०, ४३७,
अरहं	७५२, [टि०] ७७३	अवियाई	३५०, ३५७, ३९०, ३९९, ४३७,
अरहंत	५२२		५१०, ५१२, ५६३, ५८३
अराय	४७२	अव्वहित	७७०, ७७१
अरोय(ग)	७३६, ७३७, ७३८, ७३९	अव्वाघात	७३३
अलं	५७१	अव्वाहत	७५२
अलंकार	७६६	अव्वाक्कित	३६९
अलंकिय(त)	४२४, ६८४	अव्वाक्छिण्ण	३२५, ६२४, ६२७
अलसग	४२१	असहं	३२६
अलाउपाय [टि०]	५८८	असंखेज्ज	७५१, ७५३
अलाभ	४५६, ६३३	असंयड	५४६
अलित	४७९	असंलोय	३४९, ३५७, ३९१, ६६७
अल्लसण	७९६	असंविज्जमाण	५५३
अल्लीण	७४१	असंसट्ठ	३६०, ४०९
अवउजिय	३६६	असच्चाभोसा	५२२, ५२४, ५२५
अवंगुणेज्जा	३५६, ४३०	असज्ज	७९९
अवक्कंति	४०९, ५५९, ५९४	असण	३२४, ३३०, ३३१, ३३२, ३३५
अवक्कमे	६६७		-३३७, ३४३, ३४६, ३४९,
अवक्कमेज्जा(ता)	३२४, ३४९, ३५३,		३५७, ३६०, ३६३, ३६५-
	३५७, ३९१, ४०४,		३६८, ३९०, ३९२, ३९६, ३९७,
	४७५, ५७९, ६६७,		४०९, ४२८, ४४६, ५२०, ५३७,
	७५४		५३८, ५९८, ६०९, ६८६, ७४०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
असणवण	६६६
असत्थपरिणय	३७५—३७९, ३८२, ३८४ —३८८
असमणुष्णात	३९७
असमाहृढ	३४३
असमिय	७७८
असावज्ज	५२५, ५२७, ५२९, ५३६, ५३८, ५४०, ५४२, ५४४, ५४६, ५४८, ५५०
असासिय	३२५
असिणाद्	३५२
असिणाणय	४२७
असित	७९६
असुद्ध	७२५
असुभ	७३२
असुय	६८७
असुर	७६०, ७६१, ७६४, ७७३
असोगलया	७५४
असोगवण	६६६
अस्संजण	३३८, ३६१, ३६२, ३६३,
अस्सं(सं)जते	३६५, ३६६, ३६७, ३६८, ३७१, ३७३, ४१५, ४१६, ४१७, ४१८, ४२१, ४७४, ५५६
अस्संकरण	६५७
अस्सजुद्ध	६८०
अस्सट्ठाणकरण	६७९
अस्सायेति	७९०
अस्सलालपेलयं	७५४
अस्सिपडिया	४१३, ५५५, ५९०, ६४८, ६५०
अह (अथ)	३३२ इत्यादि
अह (अहन्)	७४०
अहाकप्प	७९२
अहाणुपुव्वी	७४१
अहापज्जा	३९९
अहापरिग्गहिय	५८१

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
अहापरिणात	४४५, ६०८, ६२१
अहावद्ध	४५५
अहावादर	७५३
अहामग्ग	७९२
अहाराम	६६७
अहा(घा)रियं	४८२, ४९३—४९५
अहारिह	७४५
अहालंढ	४४५, ६०८, ६२१
अहावर	४०९, ४५६, ५५९, ५९४, ६३३, ६३८, ७७८, ७८०, ७८१, ७८३, ७८४, ७८६, ७८७, ७८९, ७९०
अहासंथड	४५६, ६३३
अहासमण्णागत	४५६, ६३३
अहासुत्त	७९२
अहासुय [टि०]	७९२
अहासुहुम	७५३
अहि(धि)यास	७६९, ७७१
अहुणामिण्ण [टि०]	४६४
अहुणुम्भिण्ण	४६४
अहे (अघस्)	३२४, ३४०, ३५३, ४०४, ५७९, ७५३, ८०२
अहेगामिणी	४७४
अहेसणिज्ज	४३३, ४६५, ४६६, ५८१
अहो (अघस्)	७७२
अहो गंधो	३७४
अहोणिख	७६८
आइक्ख—	५०२, ५१०—५१४, ७७६
आइण्ण	३४८, ४६५, ४६६
आइण्णं सलेक्खं	४५४, ६१९
आइण्णसलेक्खं [टि]	४५४, ६१९
आइण्णोमाण	३४२
आइणपात्तरण	५५८
आउकाय	३६८
आउक्खय	७३४, ७४५
आउट्ट—	३४०, ४२५, ७२८
आउय	७३४

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

आउसो	३३७, ३६०, ३६८, ३७०, ३९२, ३९९, ४०४, ४०९, ४३३, ४४१, ४४५, ४५६, ५२७, ५२९, ५५९, ५६१-५६६, ५६८, ५९४, ५९७, ५९८, ५९९, ६०८, ६२१, ६३५
आउसंत	३४०, ३५१, ३१०, ३९६, ३९९, ४०४, ४४५, ४७७-४८१, ५०१, ५०२, ५०७, ५०९, ५१०, ५१२, ५१३, ५१४, ५१७, ५२७, ५६१, ५६२, ५८३, ५८४, ५८६, ५९६, ५९८, ६०८, ६२१.
आएस	३९३, ४६०
आएसण	४३५-४४१, ५०४
आकस-	४७७, ४७८
आगंतार	३७४, ४३२, ४३३, ४३४, ४४५, ६०८, ६१०, ६११, ६२१, ६३३
आगत	४७१, ५२०, ७९०
आगति	७७३
आगर	३३८
आगरमह	३३७
आगसह-आगसेज्जा	५०१
आगाढागाढ	४१९
आधंस-	४२१, ४५१, ५६४
आघाएज्जा	३७४
आजिणग	५५७
आणट्ठगसएहिं	७६५
आणा	४१०, ७७९, ७८२, ७८५, ७९१, ७९२
आताव	३५३, ४२१, ४२९, ४५८, ४९१, ५७५-५७९, ७७२
आतोज	७६५
आतंक	३४०, ४२१
आदाए	३२४, ३४४, ३४५, ३४९, ३५३,
(आदाय)	३५७, ३९१, ३९६, ३९९,
(आयाए)	४००, ४७५, ५२०, ५७९, ६०३, ६०५, ६११, ६६७, ७६६
आदि	६३८

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

आदिए	४००
आदीयं	७४८
आमरण	५५८, ६८६, ७५४, ७६६
आमरणविचित्त	५५८
आम	३८४-३८८
आमंतित	५२६
आमंतेमाण	५२६
आमग	३७५-३७९, ३८२
आमज्ज	३५३, ३६३, ४९१, ४९७, ६०४, ६९१, ७०१, ७०८, ७१५, ७२५, ७२७
आमडाग	३८१
आमय	३८०
आमलगपाणग	३७३
आमोय	६५६
आमोसग	५१६, ५१७, ५१८, ५८५, ५८६
आयंक	५५३
आय [वक्ख]	५५७
आयतण	४०८, ४३५, ४५६, ५२२, ५५९, ५९४, ६३३, ६३८
आयरिथ	३९९, ४००, ४६०, ५०५-५०७
आयाण	३३८, ३४०, ३४२, ३५३, ३५७, ३६३, ३६५, ३६७, ३६८, ३९१, ४१९, ४२१-४२५, ४४४, ४५९, ४७१, ४७२, ४७३, ४९९, ५०५, ५६८, ५९९, ६०२
आयाणमंडसत्तणिकखेवणा	७७८
आयाम	३७०
आयार	४३५, ४३६, ४३८-४४१, ५२०
आयावणाए	७७२
आयाहिणपयाहिणं	७५४
आरभ	४४०, ७९३
आरभकड	५३६, ५३८
आराम	३२४, ३४०, ४०४, ६५९, ६७६, ७२७
आरामाणार	३७४, ४३२, ४४५, ६०८, ६२१, ६३३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
आराहित	७७९, ७८२, ७८५, ७८८, ७९१, ७९२
आरुहई	७५८
आलङ्क्यमालमसडो	७५७
आलण्ण	७७०
आलिङ्गेज्ज	६४३
आलिप-	६९४, ७०६, ७१२
आलेक्खचित्तभूत	७६६
आलोय-	३३७, ३५७, ३६०, ३६८, ३७०, ३९२, ३९६, ४००, ४०४, ४०५, ४०७, ४०९, ४५६, ५५९, ५६१, ५६२, ५६४-५६६, ५६८, ५९४, ५९८, ५९९, ६११, ७४५, ७७८, ७८७
आलोय	३६०, ४२५
आवज्ज-	३४०, ७९०
आवडिय	३४२
आवास	७९३
आविहत्ता	३९५
आविध-	७२६, ७५४
आवीकम्म	७७३
आवीलियाण	३७३
आस	३५४, ५०२
आसण	५४३, ७८७
आसम	३३८, ६७५
आसथ	४६१
आसवति-आसवमाण	४८२
आसाढसुद्ध	७३४
आसाएजा	४६०, ४८७, ४९४
आसायपडियाए	३७४
आसिता	३४०
आसेवित	३३१, ३३२, ३३५, ४१४-४१६
आसोत्थपत्राल	३७८
आसोन्थमंथु	३८०
आसोयवहुल	७३५
आह-	
आहंस	३५०, ४०७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
आहिज्जन्ति	७४३, ७४४
आहु	८०२
आहच	३२४, ४०४, ४०५, ४१९, ६०३
आहुहु	३३१, ३३२, ३३७, ३३८, ३५७, ३६०, ३६६, ३६८, ३७१, ३७३, ३९२, ४१३, ६०३
आहड	३९२
आहत	६८२
आहर-	४०१, ४०७, ४०८, ४७८, ५१७, ५६३, ५६४-५६६, ५८६, ५९७
आह्वाकम्मिय	३३८, ३९०, ३९२, ४३७, ५९८
आहार	३४१, ३५०, ३९१, ३९६
आहारातिणिय	५०७-५०९
आहारियं [टि०]	४८२, ४९३-४९५
आहारेजा	३४१, ३५०, ३९१
आहारेत्ताए	३४१
आहित	८०३
आहुत	७४०
आहेण	३४८
इंगालकम्मंत	४३५
इंगालडाह	६६२
इंदमह	३३७
इंदिय	५४०, ७८७
इंदियजाय(त)	३६५, ४१९, ४४४
इक्कळ	४५६, ६३३
इक्खागकुल	३३६
इच्छ-	३९९, ६२३, ६२९, ६३८
इद्ध	६८७
इड्डि	७५३
इतराइतर	३४१, ३५०, ४३७-४४१
(इतरातितर)	
(इतरातियर)	
इत्थ	३५०
इत्थिविग्गह	३४०
इत्थी	५२१, ५२८, ५२९, ६८६, ७८७, ७९९

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

इत्थीवयण	५२१
इदार्णि	४०५
इम	४४३
इरिया	७७८
इहलोइय	६८७
ईसर	४४५, ६०८, ६२१, ६२३, ६२८
ईसाण	७५९
ईसिं(ति)	७५४, ७६६
ईहामिय	७५४
उउ	३३५
उंछ	४४३, ४६५, ४६६
उंवरमंथु	३८०
उर्कविय	४१५
उकस—	४७४, ४७७, ४७८
उकिह	७५३
उक्कुजिय	३६६
उक्कुडुय	४५६, ६३३, ७७२
उमन्ना	३३५, ३३७
उक्खलंपिय	} [टि०] ३६०
उक्खल्लंपिय	
उक्खल्लंपिय	
उक्खत्त	४४३, ७५७
उक्खप्पमाण	३५२
उरगकुल	३३६
उरगह	३५६
उच्चार	३५३, ४१९
उच्चारपासवण	४३०, ४५९, ६४५—६६७
उच्चारैजा	७७८
उक्कावय	४२३, ४२४, ४८६
उच्छु	३८५, ६२९
उच्छुगंडिय	४०२, ६३०
उच्छुचोथग	४०२, ६३०
उच्छुडालग	४०२, ६३०
उच्छुमेरग	३८२, ४०२
उच्छुवण	६२९
उच्छुसालग	४०२, ६३०

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

उच्छोल—	३६०, ४१९, ४२१, ४५२, ५६५, ६९६, ७०५, ७१२, ७१९
उजुवालिथा	७७२
उज्जाण	५४३, ५४४, ६५९, ६७६, ७२७, ७६६
उज्जाल—	४२१, ४२३, ४२९, ४४०
उज्जुय	३५३, ३५४, ३५५, ३५९, ४४३, ४६९, ४७०, ४९९, ५००
उज्जोत	७३७
उज्जिय	४०२, ४०३
उज्जियधम्मिय	५५९, ५९४
उद्य [टि०]	५५८
उडुवदिय	४३३, ४३४
उडोए	४६१
उडु	७५३, ७७२
उडुगामिणी	४७४
उण्णमिय	३६०, ४७६, ५०४
उत्तम	७५८
उत्तर	७६१, ७७३
उत्तरखत्तिथकुंडपुर	७३५, ७५५, ७६६
उत्तरगुण	७४५
उत्तरपुरत्थिम	७५३, ७७२
उत्तरिज्जग	५५९
उत्तरेज्जा	४९९
उत्तसेज्ज	५०५
उत्ताणए	४००, ६११
उत्तारेमाण	३६३
उत्तिग	३२४, ३४८, ४८१, ४८२
उदउल्ल	३६०, ३७१, ४९०, ४९१, ४९६, ४९७, ६०४
उदक(ग)पसूत	४१७, ५११
उदग	३२४, ३४८, ४४७, ४७०, ४७३, ४७४, ४८०, ४८२, ४८५—४९०, ४९३—४९६, ५०२, ५११, ५१५, ५१६, ६०३, ६१६
उदगदोणि	५४३

विशिष्टशब्दः	सूत्राङ्काः
उदय	७४८
उदर	३६५, ४८१
उदाहु	४०५
उदीण	३३८, ३९०, ४०९, ४३५-४४१
उदीरिय	७९५, ७९८
उद्दहल	३६५, ४१८
उद्देतु	५३०
उद्भव—	४२२, ४४९, ४७१, ५१८, ७७८
उद्भरणकरी	५२४
उद्दिसिय	३३८, ३६०, ४५६, ४७६, ५०४, ५५९, ५९४
उद्धट्टु	३७१, ४६९
उपासग	५२७
उपपञ्जति	७७०
उपपण	७७५, ७७६
उपपय—	७३७, ७५३
उपपल	३८३
उपपलणाल	३८३
उपिजलगभूत	७३७, ७७४
उपिलावेजा	४७४
उपफण—	३६१
उपफेस	४८५
उपवाह—	४२१, ४३०, ६४५
उपभव	७३४
उपभिण	४६४
उपिभय	३६२, ४०५
उपिभदमाण	३६७
उम चाते(ए) [टि०]	७४२
उमचाए [टि०]	७४२
उममग	४८८, ४९८, ५१५, ५१६, ५८४
उमिजलमालभूत [टि०]	७३७
उमिस्त	३२४
उयतमाण	३६३
उरत्थ	७२६, ७५४
उराल	७४२, ७४३
उल्लोड(ल)—	६९५, ७०४, ७११, ७१८, ७५४

विशिष्टशब्दः	सूत्राङ्काः
उवएस	३५७, ३६३, ४२१, ४४४, ४५९
उवकर—	३९१, ४२८, ५९८
उवक्खल—	३४९, ३९१, ३९३, ४२८, ५३७, ५३८, ५९८, ७४०
उवगय(त)	७३४, ७३५, ७३६, ७४६, ७६६, ७७२
उवगरणपडिया	५१६, ५१८
उवचरण	४३०, ४७१
उवचितकाए	५४०
उवज्जाय	३९९, ४६०, ५०५-५०७
उवट्टाण	४३४
उवट्टिय	४१०, ७५३
उवणिक्खित्त	३६५, ४०९
उवणि(नि)मत	४०४, ६०९, ६१०, ७४०
उवणीया	७५५
उवणीतअवणीतवयण	५२१
उवणीयवयण	५२१
उवदंसिय [टि०]	४७६
उवदिट्ठ	३५७, ३६३, ३६७, ३९१, ४१९, ४२१-४२५, ४२७-४३०, ४४४, ४५९, ४७१-४७३, ५०५, ५६८, ५९९, ६०२
उवधि	४८९
उवरय	३९०, ४२५, ४३७, ८०१,
उवक्खरिं	४८२
उवलित	३५३
उवल्लिएजा	४६४-४६६
उवल्लियति	४३०
उवल्लिस्सामि	६३३
उवल्लीणा	४५३
उववन्न	७४५
उववाय	७७३
उवसंसम—	३४०, ३५२, ३९३, ४८२, ५१८, ५८३, ५८४
उवसमग	४६२, ७७०, ७७१
उवसज्जेजा	६३८
उवस्सय	३२४, ३३८, ३४०, ४०४, ४१२-

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

	४२५, ४२७-४३१, ४३७, ४४४-
	४५४, ४५६, ५४३, ६१६, ६१७, ६१९, ६६७
उचहित	४०९
उवागच्छ—	३४८, ४३७-४४१, ४६५-
	४६८, ४९९, ५०२, ५०७, ५८३, ६०९, ६१०, ६२३, ६२९, ७५३, ७५४, ७६६
उवागत	३४८, ४६५-४६८, ७३४, ७३५
उवातिक्रम	३५७, ४०९, ४५६, ५२२, ५५९, ५९४, ६३३, ६३८, ४३३, ४३४
उवातिणावित्ता	४३३, ४३४
उवासिए	५२९
उचितु [टि०]	४०९
उर्वेति	७९३
उवेहेजा	३५७, ३९२, ४७७-४८१, ४८४, ५१०, ५१२-५१४, ५१७
उवेहमाण	७९६
उव्वट्ट	३५३, ४२१, ४५१, ४९१
उव्वल—	३५३, ४२१, ४५१, ४९१, ६९२, ७०१, ७११, ७१८
उव्वेढिज्ज	४८५
उसम	७५४
उसभदत्त	७३४, ७३५
उसिण	५५०
उसिणोदय	३६०, ४१९, ४२१, ४५२, ६९६, ७०५, ७१२, ७१९
उसुयाल	५७६
उस्सविय	३६५
उस्सास	७४५
उस्सिच-	३६३, ३७०, ४७४, ४८०, ४८१
उस्सिसक्किय	३६८
उस्सयभूत	३४१
उस्सेइम	३६९
ऊर	३६५, ४८१
ऊसड	३५७, ४१९, ५३८, ५४८
ऊससमाण	४६१

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

ऊससेज्ज	४६१
ऊस्सासमाण [टि०]	४६१
ए—	
एज्जासि	५९६
एज्जाहि	५६१
एति	५२०
एह	५०७,
एहि	५२०
एग	३३१, ७४५
एगंत	३२४, ३४९, ३५३, ३५७, ३९१, ४०४, ४७५, ५७९, ६६७, ७५४
एगज्जं	३४०
एगति(इ)य	३४०, ३५०, ३५७, ३९०, ३९१, ३९९, ४००, ४०१, ४०७, ४०९, ४३५-४४१, ४४३, ५३३-५३५, ५४९, ५५०, ५८३, ६७०-६८१, ६८९
एगसिगएणं	४८२
एगदा	४६२
एगवयण	५२१
एगामोय	४७५
एगावली	४२४, ७५१
एगाह	४७३, ५८३
एताए	५६१, ५९६
एताणि	५६६
एता(ता)व ताव	४४५, ६०८, ६२१, ७७९, ७८२, ७८५, ७८८, ७९१
एतो	३३७, ३६०, ३७०, ४०७, ४५६, ५१०-५१२, ५१४ ५५९, ५९४
एत्थ(त्थं)	४३०, ५०२, ५२०
एय(त)प्पगार	३९०, ४०४, ४२५, ४३७, ४८२, ४८५, ५०२, ५१८, ५२६, ५२७, ५२९, ५३०, ५३४-५५०, ५६१-५६६, ५८३, ५८६

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
एयारूव	७७०	ओसपिर्णा	७३४
एरिसिया	४२४	ओसहि	३०५, ५४७, ५४८
एव चाते(ए)	७४२, ७७१, ७७३	ओसित	३२४, ३४२
एसणा	५६१, ५९६, ७९४	ओह	८०२
एसणिज्ज	३२५, ३२६, ३३२, ३३६, ३४३, ४०९, ४५६, ५५९, ६४१	ओहरिय	३६६, ३६८
एसमाण	५६१, ५९६	कओ	५०७, ५०९
एसित्तए	४१२, ४५५, ४५६, ५५३, ५५९, ५८८, ५९४	कंखेज्जा	५०५, ५१५, ५१६
एसित्ता	३९१	कंचि	३६०
एसिय(त)	३४१, ३५०, ३९१, ६०९, ६१०	कटक्कावोदिय	३५६
एसियकुल	३३६	कंटय(ग)	३५५, ४०३, ४०४, ६९६
ओगाह—	४७४, ४८६	कंत	६८७, ७५४
ओगिज्जिय	६०९	कंद	४१७, ५११, ५६६, ६५१, ६५४ ७२८
ओगिण्ह—	६०७, ६१२—६१७, ६१९, ६२१, ६३३, ७८४	कंदर	७४१
ओगह	६०७—६१९, ६२१—६२३, ६३३, ६३५, ७८४	कंदरकम्मंत	४३५
ओगहणसीलए	७८४	कंदलीऊसुय [टि०]	३८५
ओगहिय	६०९, ६१०, ६११, ६२२ ६२३, ६२९, ६३३, ७८४	कंवल	४७१, ५१८
ओघायतण	६६३	कंवलग	५५७
ओट्टुच्छिन्न	५३३	कंसपाय	५९२
ओणमिय	३६०, ४७६, ५०४	कंसतालसद्द	६७१
ओभासेज्ज	३५७, ३९३	कक्क	४२१, ४५१, ६९२, ७०४, ७११, ७१८
ओमवेलिय	५८१	कक्कस	५२४
ओमाण	३४२	कक्खळ	५५०
ओमुयति	७६६	कक्खरोम	७७३
ओयंसी	५३४	कच्छ	५०७, ६७८
ओयत्तियार्ण	३७०	कज्जलविति }	४८७
ओयस्सि	४२५	कज्जलवेमाण }	
ओलिपमाण	३६७	कट्ट	३५३
ओलित्त	३६७	कट्टकम्म	६८९
ओवय—	४३२, ४३५, ७३७, ७३३, ७७४	कट्टकम्मंत	४३५
ओवाय	३५५	कट्टकरण	७७२
ओसक्किय [टि०]	३६८	कट्टसिल	६३३
ओसत्त	७५५	कडग	४२४
		कडव	६५६
		कट्टिए	४९५
		कट्टुय	४०३, ५७४
		कट्टुय्	६०३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
कङ्कुवेयणा	७२८	कम्मारगामं	७७०
कङ्कुवेतु	७२८	कय	६५०, ७४३
कङ्कुतु	७२८	कयाइ(ई) [टि०]	७३६
कडिण	४५६	कर—	
कण	३८८	अकासी	४३०
कणकुंडग	३८८	करिंसु	७३९
कणग	५५८, ७४६, ७५४	करिस्संति	७४५
कणगकंत	५५८	करिस्सामि	६०७
कणगखइय	५५८	करेति	५०१, ७५४, ७६६
कणगपट्ट	५५८	करेति [टि०]	७४०
कणगफुसिय	५५८	करेजा ३४१, ३५०, ३५२, ३५७, ३६७,	
कणगावलि	४२४	३९२, ३९४, ३९५, ३९६, ३९९,	
कणपयलि	३८८	४००, ४०१, ४०७, ४२७,	
कणियारवण	७६३	४६१, ४७५, ४८५, ४८८, ४९८,	
कण्थ	४८८	५०७, ५८३, ५८४, ६२२, ७७७	
कणमल	७२२	कारवेंति	७४०
कणसोथपडिया	६६९—६७४, ६८५, ६८६	कारवेजा	७७७
कणसोहणए	६११	कीरति	४०५
कण्ह	५५०	कुजा ३३८, ४१६, ५१८, ५८३, ५८४,	
कणहराह	७५१		५८६
कथित	७७३	करंत	७७७
कदलिलसुगं	३८५	करणिज्ज ५१८, ५३५, ५३७, ५८६, ६११	
कदायी	७३६	कीरिपाणग	३७३
कथित [टि०]	७७३	करेत्ता ४७५, ७३५, ७५४, ७६६	
कर्पिजलकरण	६५७	करेमाण	४६१
कप	४३३, ४३४, ७४५, ७५१	कलंकलीभावपर्वव	८०४
कपति ३९०, ३९२, ४०४, ४२५, ४३०,		कलवादी [टि०]	३३५
४३७, ५६१, ५६६, ५९८		कलसी [टि०]	३३५
कपस्वख	७१४	कल्ह	६८३
कपेज्ज	७२३	कलिय	७५४
कव्वह	३३८	कल्लणपडिया	४२१, ५१७
कम्म	४४०, ४४१, ६०७, ७७०	कलोवाति(ती-टि०)	३३५
कम्मकर(री)	३३७, ३५०, ३६०, ३९०,	कलोवादि [टि०]	३३५
	३९१, ४०१, ४२२, ४२५,	कल्लाण	५३५, ५३७
	४३५—४४९, ४४९—४५३,	कवाल	३४२
	४५६, ५५९, ५९४, ६१८	कविजलसुख	६८०
कम्मभूमि	७५०	कविजलल्लणकरण	६७९

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
कविद्विपाणग	३७३	कसवणालिय	३८७
कविद्विसरङ्ग	३७९	किंचि	३९५, ४००
कवोयवरण	६५७	किच्चेहिं	४४०
कसाय	३९५, ४०७, ५५०	किच्चा	४७५, ४९३, ७४५
कसिण	३२५, ७३०, ७७२	किट्टासि	३२४
कसेरग	३८२	किट्टिता	७७२
कहइत्तए	७८७	किट्टित	७७९, ७९१
कहवकह	७३७	किण्णेज	४२९, ४७४
कहमाण	७८७	किण्हमिगाईणग	५५८
कहा	७८७	किरकिरियसह	६७१
कहिं	५०७, ५०९	किरिया	४३३, ४३४, ६४५
कहिय [टि०]	७७३	किलामेज	३६५
काणग	३८५	किलीव	३४०
कास	३९९, ४०५, ४४५, ६०८, ६३१, ६३३	किलण	३३२, ३३५, ३३७, ३४८, ३५३, ४०९, ४१४, ४३५, ४३६, ४३८, ४३९, ४६५, ४६८, ५५९, ५९४, ६४९, ७४०
कासपुण	७९९	कीत	३३१, ३३२, ४१३, ५५६,
कासजल	५७६	कीयगढ	३३८
कासमोग	७४२	कुंजर	७५४, ७९४
काय	३४२, ३५३, ३६५, ४१९, ४२१, ४६०, ४७५, ४८१, ४८७, ४९०, ४९१, ४९३—४९७, ५१५, ५१६, ५३९, ५४०, ६३८, ६४३, ७०१—७२१, ७७०, ७७१, ७७७, ७७९, ७८०, ७८२, ७८८, ७७१, ७९२	कुंडल	४२४, ५६८, ७५०
काय (पात्र)	५९२	कुंदलयमतिचित्तं	७५४
काय (वस्त्र)	५५७	कुंभपक्कं	३८७
कायवह	४०५	कुंभी	३३५
कारण	३५७, ३६३, ४१९, ४२१, ४४४, ४५९	कुंभीसुह	३३५
कारिय	६५०	कुक्कुडकरण	६५७
काल	३४१, ३५०, ७३३, ७३४, ७३७, ७४५, ७४८, ७६२	कुक्कुडजातिय	३५९
कालगत	७४६	कुचग	४५६
कालमास	७४५	कुच्छि	७३४, ७३५, ७४०
कालातिकर्तकिरिया	४३३	कुट्टी	५३३
कासमणि	४६१	कुपक्ख	५२६
कासवगोत	७३५, ७४३, ७४४	कुप्यति	५३३, ५३४
आ २३		कुमार	७४०
		कुमारगामं [टि०]	७७०
		कुमारी	४२४
		कुराईण	३४६
		कुल	३४१, ३४६, ३५०, ३९१, ७४०

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

कुलत्थ	६५५
कुलिय	५४३, ५७७, ६१४
कुविंद	४८१
कुन्दमाण	४४३
कुस	४५६, ७४५
कुसपत्त	४८१
कुसल	७५४, ७९६
कुससंथार	७४५
कुसुम	७५५, ७६२, ७६३
कुसुमिय	७६२
कूडागार	५०४
कूरकम्म	४८६
कूल	७७२
केयइवण	६६६
केवत्तिय	५०२, ५१३, ५१४
केवलवरणाणदंसण	७३३, ७७२
केवली	३३८, ३४०, ३४२, ३५३, ३५७, ३६३, ३६५, ३६७, ३६८, ३९१, ४१९, ४४४, ४५९, ४७१, ४७२, ४७३, ४९९, ५०५, ५६८, ५९९, ६०२, ७७३, ७७८, ७८१, ७८४, ७८७, ७९०
केस	६३८, ७६६
कोकत्तिय	३५४
कोट्ट—	३६१
कोट्टागकुल	३३६
कोट्टग [टि०]	३३६
कोट्टिमत्तल	७३८
कोट्टिगातो(याओ-टि०)	३६६
कोडालसगत	७३४, ७३५
कोडी	७४८, ७४९
कोडिण्णा	७४४
कोदुगभूइकम्म	७३९
कोधणे	७८१
कोयवाणि	५५७
कोयहाणि [टि०]	५५७
कोलेजातो	३६६

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

कोलपाणग	३७३
कोलसुणय	३५४
कोलावास	३५३, ६५३
कोसग	४०९
कोसियगोत्त	७४४
कोह(व)	५२०, ५५१, ७८०, ७८१
कोहणाए	७८१
कोही	७८१
खओवसमिय [टि०]	७६९
खंति	७७०
खंदमह	३३७
खंघ	३६५, ४१९, ५७८, ६१५, ६५२
खंघजाय	३८४
खंघबीय	३८४
खचित्तंतकम्मं	७५४
खज्जुरपाणग	३७३
खज्जुरिमत्थय	३८४
खणित्तु	७२८
खत्तिय	३४६, ७३५
खत्तियकुल	३३६
खत्तियाणी	७३५—७३७
खद	३५२, ३५७, ३९३, ३९९
खमति	७७१
खमिस्सामि	७६९
खय	७३४
खरसुहिसद्वाणि	६७२
खल्ल	३३४
खहचर	५०५
खाइम	३२४, ३३०, ४०९, ४२८, ४४६, ५९८, ६८६, ७४०
खाओवसमिय	७६९
खाणी	६६४
खाणु	३५५, ६९९
खाणुय	६५६
खारडाह	६६२
खिप्पामेव	४८५, ४८९, ४९८, ७६७
खिवाहि	४७७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
खिवित्तए	४७८
खीर	३५०
खीरपाती	७४१
खीरिज्जमाणी	३४९
खीरिणी	३४९
खीरिया	३४९
खीरोदं सागदं	७६६
खड्ग	४२०, ४४४, ६१६
खड्गए	३५०
खड्गिया	३३८, ४१६, ४४४, ६८४
खेड	३३८
खेमपद	७९८
खेल	३५३, ४१९
खेलावगधाती	७४१
खोमयवत्पणियलो	७५७
खोमिय	५५३, ५५७, ५५९
खोल	३८१
खंड	७१२, ७१७
खंड(वा-टि०)गकुल	३३६
खंडी	५३३, ५४३
खंडु	४४८, ५४३, ५४४, ६१७
खण्डिम	६८९, ७५१
खंघ	३७४, ५५०, ७३९, ७८७
खंघकसाय	७५१
खंघमंत	५२२
खंघवास	७३५
खणगत(य)ल	७६२, ७६३, ७६४
खण्ट—	३३८, ३४६, ३५३, ३५५, ३५५, ३५५, ४००, ४०५, ४६९, ४७०, ४९८, ४९९, ५००, ५०७, ५०९, ५१५-५१७, ५८४-५८६, ६११, ७८३
खजदेव	५३०
खजल	५५७
खड्ग	४९९
खड्गए	३७४
खण	७५९, ७६०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
खणवर	३९९
खणराय[टि०]	४७२
खणालच्छेद्य	३९९, ४००, ४६०
खणि	३९९
खति	७७०
खन्म	७३३, ७३४, ७३५, ७४०
खन्मिय	५४८
खमम	३३८, ३४०, ३४२, ३४८, ४७१-४७४, ५५४, ५८९, ६४१, ६४२, ६४३, ६६९-६८६, ६८९
खमणिज्ज	४७३
खयजस्यिद्यद्वाण	६८१
खरहिता	७४५
खर(रि-टि०)हामि	७७४
खरुप	४५५
खरुल	७५७, ७५८
खवाणी	६६४
खहण	४९९, ५०५, ५१५, ५१६, ६४४
खहणसिदुग	५०५
खहाव	४०४, ४७७, ४७८, ४८५, ४८६, ५०१, ६६७, ७५४
खा	५४१, ५४२
खात(य)	४२१, ४५०, ४५१, ४५२
खाम	३३८, ३४२, ३५०, ३९१, ४१२, ४६५, ४६६, ५०२, ५१३, ५१४, ६०७, ६३७, ६७५, ७७०, ७८३
खामंत	५८१
खामधम्म	३४०
खामपिंडेलग	३५७, ५०२
खामरक्खकुल	३३६
खामखंसारिय	५१८
खामाणुखाम	३२९, ३४४, ३४५, ३५०, ३९१, ४०७, ४०८, ४१९, ४६४, ४६७—४७४, ४९१, ४९२, ४९३, ४९७—५०१, ५०४, ५०५, ५०६, ५०८—५१८, ५८४, ५८५, ५८६,

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

गार्थंत	६८६
गारत्थिय	३२७—३३०
गावी	६४९
गाहावति	३२४, ३२५, ३२७, ३३३, ३३५, ३३७, ३४०, ३४४, ३४५, ३४९, ३५०, ३५६, ३६०, ३९०, ३९१, ४०९, ४२१, ४२४, ४२५, ४२७, — ४३०, ४३२, ४३५, ४३७ ४४८ — ४५३, ४५६, ४८२, ४८६, ५१८, ५५९, ५८२, ६०२, ६०३, ६०५, ६०८, ६११, ६१७, ६१८, ६२१, ६३३, ६३५, ६५१, ६५४, ६५५,
गाहावतिणी	३४०, ३५०, ४२५,
गिज्जेज्जा	६८७, ७९०
गिद्ध	३७४
गिद्धपिट्ठमाण	६५८
गिम्ह	७३१, ७३३, ७६९
गिरि	७३८, ७९२
गिरिकम्मंत	४३५
गिरिमह	३३७
गिलाह	४०७, ४०८
गिलाएज्जा	४६२
गिलाण	३९३, ४०७, ४६०, ७२८
गिह	४४६, ५४३
गिहेछग	५७६
गीत	६८२
गुंजालिया	५०५
गुच्छ	४९९
गुज्झाणुचरित	५३१
गुण	४२४, ५६८
गुणमंत	३९०
गुत्त	७७१
गुत्ति	७७०
गुम्म	४९९
गुल	३५०

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

गे(मि)ण्ह	३७०, ४४५, ४८४, ५८३, ६०७, ७८३, ७८४, ७९०,
गेवेय	७२६
गोण	३५४, ५१०, ५३९
गोदोहिया	७७२
गोपुर	६६०, ६७७
गोप्पलेहिया	६६४
गोमयरासि	३२४
गोतमादीर्णं	७७६
गोयर	४३५, ४३६, ४३८-४४१
गोरमिगाईणग	५५८
गोरह्मग	५४१
गोल	५२६, ५२८
गोसीसरत्तचंदणेणं	७५४
गोहियसह	६७१
घडदास	५२६
घट्ट	४१५, ५५६
घण	७६५
घण्टा	७५४
घय	३५०, ४२१, ४५०, ५९७, ६९४, ७०३, ७१०, ७१७
घसी	३५५
घाण	७९०
घात	४८६
घासेसणा	३५९
घोस	७६७
चइत्ता	७३३, ७३४, ७४५
चल	३३५, ४५६, ४५७
चलक्क	६६१, ६७८
चलत्थ	४०९, ४५६, ५२२, ५५९, ५९४, ६३३, ६३८, ७३४, ७७२, ७७८, ७८१, ७८७, ७८८, ७९०
चलप्पय	४०९
चलमुह	६६१, ६७८
चलयाह	४७३, ५८३
चलवग्ग	— ६४३
चए	७९३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
चएज्ज	७९९	चास्	७५४
चंगवेर	५४३	चालिय	३६०
चंदण	७५४	चिंवापाणम	३७३
चंदणित्थए	३६०	चिंध	७५३
चंदप्पभा	७५४, ७६६	चिन्वा	७४६
चंपगवण	७६३	चिद्ध—	३४९, ३५७, ३६०, ३९१, ४९०,
चंपथपायवे	७४१		४९६
चक्क	५००	चित्तमंससोणिते	५४०
चक्खु	७५४, ७९०	चित्त	७५४
चक्खुवंसणपडिया	६८९	चित्तकम्म	६८९
चक्खुलोयणलेस्सं	७५४	चित्तमंत	३५३, ३६१, ३६२, ६५३,
चक्खर	६६१, ६७८		७८३, ७८९
चत्तठेहे	७७०	चित्ताचेल्लड	३५४, ५१५
चमर	७५४	चिराघोत	३६९
चम्म	४४४	चिलिमिली	४४४
चम्मकोस	४४४	चीर्णसुय	५५७
चम्मल्लेदण	४४४, ४८४, ६०७, ६२२	चीवर	४८५
चम्मपाय	५९२	चीवरधारि	४८५
चम्मबंधण	५९३	चुंवेज्ज	६४३
चयण	७७३	चुण्ण	४२१, ४५१, ६९५, ७०४,
चयमाणे	७३४		७११, ७१८
चयोवचइय	५२२	चुण्णवास	७३८
चर—	७९४, ८०१	चुत	७३३, ७३४, ७४५
चरित्त	७६६, ७६७, ७६८, ७६९	चेत	३३१, ३३२, ३९०
चरिम	७४५	चेतेति	} ४१२—४२५, ४२७—४३१ ४३५—४४१, ४४७—४५४ ५६३, ६४१, ६४२, ६४९
चरियारते	४४३	चेतिस्सामि	
चरियाणि	६६०, ६७७	चेतेज्जा	
चलाचल	४४४, ५७६	चेतसा	७९५
चवलाप्प	७५३	चेतिय	७७२
चाउमासिय	३३५	चेतियकळ	५०४
चाउल	३२६, ३८८	चेतियमह	३३७
चाउलपलंब	३२६, ३६१, ४०९	चेतिसुद्ध	७३६
चाउलपिट्ठ	३८८	चेल	३६८, ४४४, ४८१
चाउलोदग	३६९	चेल (पाय)	५९२
चामर	७५९	चेलकण्ण	३६८
चार	५०५	चैचतिय	७५६
चारिय	५२६	छज्जीवणिकाय	७७६

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
छद्म	४०९, ६३३, ७५८, ७६६, ७७२
छद्मी	७३४
छद्म—	३४०, ३९४
छद्मी	४२१
छण्ड	७४५
छत्त(ज)	४१५
छत्ताग	४४४, ४८४, ६०७, ६२२
छन्न	४१५, ६५०
छमासिय	३३५
छवीया	५४७
छव्व	३७३
छायणतो [टि०]	४४०, ४४३
छाया	७६६, ७७२
छावणतो	४४०, ४४३
छिदिय	३३८
छिण्ण	३२५, ४९७, ६०४
छिवाडि	३२५
छीयमाणे	४६१
छेदकर	७७८
छेयणकरि	५२४
छेयायरिय	७५४
जंगिय	५५३, ५५९
जंघासंतारिम	४९३—४९५
जंत	७५१
जंतपल	७५१
जंतलद्धी	५४३
जंतु	७९३
जंतुय	४५६
जंतुद्दीव	७३४, ७५३
जंभायमाणे	४६१
जंभियगाम	७७२
जक्खमह	३३७
जग	७५२
जण	३५७, ५०२, ७९५
जणग	५२६, ५२८
जणवय	४७१, ४७२
जत्थ	३३८, ३५२, ४०५, ४६५—४६८

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
जनुवायपडिते	७६६
जए	३३४, ३३९, ३६४, ४११, ४६३, ७२९
जएज्जा	६४४
जएज्जासि	४८३, ५१९, ५३२, ५५२, ६०१, ६०६, ६४०, ६४४, ६६८, ६८८, ७३२
जयतु	५३०
जरमरण	७५५
जल	४७४, ४७५, ४९३
जलचर	५०५, ५१०, ५३९, ५४०
जलथलयंदिन्वकुसुमेहि	७५५
जल्ल	७२१
जव	६५५
जवजव	६५५
जवस	५००, ५०२, ५१२
जवोदग	३७०
जस	७९७
जसंसे	७४४
जसंसी	५३४
जसरिंस	४२५
जसवती	७४४
जसोया	७४४
जहाठित	४०७
जहेव	४०५
जाइता	३५३, ५८३, ६११
जाएज्जा	३३७, ३५३, ३६०, ४०९, ४४५, ४५६, ४९९, ५१७, ५५९, ५८१, ५८३, ५९४, ६०८, ६२१, ६३३, ६४५
जाण-	३२४, ३२५, ३२६, ३३१—३३३, ३३५, ३३६, ३३७, ३४२, ३४३, ३४५—३४९, ३५२, ३५४, ३५७, ३५९, ३६०—३६३, ३६५—३७१, ३७३, ३७५—३८८, ३९१, ३९३, ३९७, ४०२, ४०३, ४०५, ४०९, ४१२—४२०, ४३१, ४४४—४५६,

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
४५८, ४६५-४६८, ४७३-४७५,		सुवंगव	५४२
४८६, ४९०, ४९१, ४९६, ४९७,		सुवराय	४७२
५१६, ५२०, ५२२-५२५, ५५३,		सूय	७२४
५५५-५५९, ५६९-५७१, ५८५,		सूहियह्मण	६८१
५८८, ५९०-५९४, ६००, ६०४,		सूड	७४४
६०५, ६१३-६१९, ६२३-६३३,		सूय	७३४-७३७, ७४६, ७५४, ७६६,
६३७, ६४१, ६४२, ६४६-६६६,		सूय	७७२
६८५, ६८६, ७३४, ७३५, ७४०		सूय	५४१, ५४३
७५३, ७६९, ७७३		सूति	८००
जाण(=जानत) ४०५, ५१०-५१४, ५२०		सूतिसिय	७३७, ७३९, ७५३, ७७४
जाण(=यान)	५४३, ७५३, ७५४	सूयण	४७४
जाणगिह	४३५	सू ति	७५३
जाणसाला	४३५	सूलरि	७६४
जाणु	७७२	सूलीसह	६६९
जात	३८१, ७३३, ७७३	सूणकोटोवगत	७७२
जातिर्मत	५४४	सूमयंहिल	३२४, ३५३, ४०४, ५७९, ६६७
जायणा	५१७	सूयती	७९७
जालधरायणसगोत	७३४, ७३५	सूजिस्तरिपलंब	३७७
जावह्य(तित, तिय)	३९६, ३९९, ४०४	सूसिर	६७२, ७६५
जावजीव	७७७, ७८०, ७८३	सूल	५४५
जिण	४१०, ७७३, ७९८	सूव-	६११, ७५४, ७६६
जिणवर	७५२, ७५५, ७५८	सू-	६३७, ६३८
जिणवर्तिद	७४७	सूण	३६५, ४१२-४२५, ४२७-४२९, ४३१, ४४३, ४४७-४५४, ६३७,
जिम्मा	७९०		६३८, ७७०
जीय	७३५	सूिता	४५३
जीव	३३१, ३३२, ३५३, ३६५, ४१३, ४१४, ४१९, ४४४, ५६३, ६५३, ७२८, ७४५, ७५२, ७७३, ७७४, ७७८, ७९०	सूिति	७७०
जीवणिकाय	७४५	सूितिकखय	७३४, ७४५
जीहा	७९०	सूसर	६८३
जुगभायं	४६९	सूहर	६८६
जुगल	७५४	सूगवष	६६५
जुगव	५५३	सूय	३५७
जुगणतयं	८०१	सूजिम	४०९
जुति	७५३	सूिव	६८
जुत	७५४	सूकुणसद्	६७८
		सूंगल	५४
		सूणिवदण	७४

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
णकंसि	४८८
णक्खत्त	७३४, ७३५-७३६, ७४६, ७६६, ७७२
णगर	३३८, ५१४, ६३७, ६७५, ७५४, ७७२, ७८०
णग्गोहपवाल	३७८
णग्गोहमथु	३८०
णच्चंत	६८६
णच्चा	३३८, ३४५, ३४८, ३४९, ३६६, ४४९, ४६४, ४६५, ४६७, ४६८, ६१६, ६१७, ६८२
णट्ठ	७९७
णत्त	७४४
णत्तुइ	६६३
णदिआयत्तण	५०५, ७७२
णदी	५२१
णपुंसग	५२१
णपुंसगवयण	५३०
णमदेव	७५४
णमंसंति }	
णमंसिता }	७६६
णमोक्कार	७५४, ७९४
णर	५७२, ५७३
णवए	३५०, ४२१, ४५०, ५९७
णवणीत्त	७३६
णवण्ह	
णवर	६६४
णवियासु	६३८, ६४३
णह	६११
णहच्छेदणए	७२२
णहमल	७६१
णाय	३३७
णागमह	६६६
णागवण	७६०
णागिंद	७६९, ७७५, ७७८
णाण	७५४
णाणामणिपंचवण्णवण्णपडाय	

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
णाणि	७५९
णात्त	७३५, ७४६
णात्तपुत्त	७४६
णात्तसंड	७६६
णात्ति	७३७
णाभि	५४३
णाम	७४३, ७६९
णामगोय	४४६
णामधेज्ज	७४०, ७४३, ७४४
णामेगे	३५०, ४०७, ४०८, ४२७
णायकुलविणिब्बत्ते	७४६
णालिएरपाणग	३७३
णालिएरिमत्थय	३८४
णालिया	४४४
णावा	४७४-४८२, ४८५, ४८६
णावागत	४७७-४८१, ४८४, ४८५
णासा	७९०
णिकाय	७५२
णिक्खम-	३२७, ३२८, ३३३, ३४४, ३४५, ३४९, ३५०, ३५६, ३९१, ४४४, ५८२, ६०२, ६०५
णिक्खमण	३४८, ४५१, ६१६
णिक्खत्त	३६३, ४४३
णिक्खप्पमाण	३५२
णिक्खव-	५१७, ५८६
णिगच्छ-	७६६
णिगम	३३८, ६७५
णिगिण	४५३
णिगूहेज्जा	४००
णिगंथ	३४२, ५५३, ७७६, ७७८, ७८१, ७८४, ७८७, ७९०
णिगंथी	५५३
णिगोस	३९०, ४०४, ४२५, ४३७, ४८५, ५६१, ५६३, ५६४-५६६, ५८३
णिज्झाइशाए	७८७
णिज्झाएज्जा	३६०, ४७६, ५०४, ५०५
णिज्झाएमाण	७८७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
णिद्धाभासी	५२१, ५५१		४३७, ४८५, ५२०, ५६१, ५६३-५६६, ५८३
णिद्धितं	३९०	णिसम्मभासी	५५१
णिद्धुर	५२४	णिसामेति	७६८
णिणाओ	७६४, ७६७	णिसिद्ध	३९७
णिष्णक्खु	४१६-४१८	णिसिर	३९०, ३९९, ४०५, ४३७, ५६८, ५८३, ५९९
णितिय	३३३, ४४४	णिसीदति	७६६
णितिवमाण	३३३	णिसीयावेति	}
णिदान	५८४	णिसीयावेत्ता	
णिद्ध	३५७, ५५०	णिसीहिय	४१२, ४३१, ४४३, ६४१, ६४२
णिप्पज्जु	५३०	णिस्सास	७५४
णिमत्तेमाण	३४६, ४४६	णिसिक्किय	३६८
णिमित्त	७४५	णिस्सेणि	३६५, ४१८
णिमुत्तिगय	४८८	णिहट्टु	४०४
णियंठ	३३८, ३४०	णीणिज्जमाण	६८४
णियंसावेद् }	७५४	णीजेजा	६२२
णियसावेत्ता }		णीपूरपवाल	३७८
णियच्छेजा	४२३, ४२४, ४८६	णील	५५०
णियत्तिय [टि०]	३५७	णीलमिगाइणम	५५८
णियत्थ	७५४	णीलिया	५४७
णियम	६९०-७२८	णीसासेज्ज }	४६१
णियमेजा	६०३	णीहट्टु	४०५, ६०३
णियाग	४४३	णीहड	३३१, ३३२, ३९७
णिरालंबण	८०१	णीहर-	६५१, ६९६, ६९७, ७१७-७१९, ७२१, ७२४
णिरावरण	७७२	णूम	५०५, ६७४
णिरासस	८०१	णूमगिह	५०४
णिरुवसग्ग	४६२	णेत्त	७६३-७६६, ५६८, ५९७-५९९
णिल्लक्क	७६७	णेवत्थ	७५३
णिल्लिहेज्ज	४९१	णेसज्जिय	४५६, ६३३
णिवड्ढय	५३१	तउपाय	५९२
णिवट्ठित	३४०	तंति	६८२
णिवात(य)	३३८, ४६०, ४६२	तंवपाय	५९२
णिविद्ध	७५९	तक्कलिमत्थ }	३८४
णिवुद्धदेव	५३०	तक्कलिसीस }	
णिब्बतदसाहंसि	७४०		
णिब्बाण	७७०, ७७४		
णिब्बेहेज्ज	४८५		
णिसम्म	३४१, ३९०, ४०४, ४२५,		

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
तग्गंध	४२७
तच्च	४०९, ४५६, ५५९, ५९४, ६३३, ६३८, ७३५, ७७८, ७८१, ७८३, ७८४, ७८५, ७८७, ७९०
तज्जिय	३६०
तडागमह	३३७
तण	३५३, ४५६, ४९९
तणपुंज	४३१
तत	६७०, ७६२
ततिय	५२२
तत्थ	३३७, ३४१ इत्यादि
तम	७९८
तम्हा	३४०
तथा	८०१
तथाणि	५११, ७२८
तरच्छ	३५४
तरुण	५५३, ५८८
तरुणिय	३२५, ४२४
तरुपढणट्ठाण	६५८
तल	७६२-७६४
तलताल	६८२
तलाग	५०५
तव	७७०, ७९७
तवणीय	७५४
तवस्सि	४२५, ४३०
तस	३४५, ४६९, ७७७, ७९६
तसकाय	३६७, ४४०
तस्संघिचारि	४३०
तह	३६७
तहप्पगार	३२४, ३३१ इत्यादि
तहागय	७९४
तहाठित्त	४०७
तहेव	४०५
ता	४७७
ताङ्गा	७९८
ताल	६८२
तालसद्	६७१

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
तालपल्लव	३७७
तालमत्थय	३८४
तालियट	३६८
तावड्य(तित, तिय)	३९६, ३९९, ४०४
तिक्खुत्तो	३२६, ७५४
तिग्गुण	४३४
तितिकख—	७७१, ७९५
तित्तयाह	५५०
तित्तय	४०७, ७५४
तिप्पिरकरण	६५७
तित्थ	७४९
तित्थगर	७३९, ७५०
तिष्णाणोवगत	७३४
तिपडोलत्तित्त एणं	७५४
तिमासिय	३३५
तियग	६६१, ६७८
तियाह	४७३, ५८३
तिरिक्खजोगिय	७८६
तिरिय	७५३
तिरियगामिणि	४७४
तिल	३८८, ६५५
तिलपप्पड	३८८
तिलपिड्ड	३८८
तिलोदग	३७०
तिव(ण)	६४३
तिविह	७७१, ७७७, ७८०
तिव्वदेसिय	३४५
तिसरग	४२४
तिसिला	७३५-७४०, ७४४
तीयवयण	५२१
तीर	४९०, ४९६
तीरित्ता	७८९
तीरित्त(य)	७७९, ७९१
तेडुग	३८७
तुंववीणियसद्	६७०
तुच्छय	५९८
तुडि	७७०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
तुडिय	४२४
तुडियपङ्कप्पवाइयट्टाण	६८२
तुणयसद्	६७०
तुदंति	७९४
तुयट्ठावेत्ता	७२५, ७२६
तुरग	७५४
तुरियणिणाओ	७६७
तुरियाए	७५३
तुसरासि	३२४
तुसिणीय	३५७, ३९२, ४७७-४७८, ४८४, ५१०, ५१७
तुसोदग	३७०
तूर	७६४
तूलकड	५५३, ५५९
तेइच्छ	७२८
तेव	३६७
तेद्वग	३८७
तेज	७९८
तेण	४३०, ४४५, ४७१, ४७२, ५२६
तेय	७९७
तेयस्सि	४२५
तेयंसी	५३४
तेरसम	७७२
तेरसीपक्खेणं	७३५, ७३६
तेरिच्छिय	७७०, ७७१
तेल्ल	३५०, ४२१, ४५०, ५९७, ६९४, ७०३, ७१०, ७१७, ७५४
तेल्लपूर्य	३९३
तेसीतिम	७३५
तेरण	३५३, ४९९, ५४३
थंछिल्ल-टि०)	३५३, ५७९, ६००, ६४६-६६७
थंभ	३६५
थल	४७४, ४७५, ४९३, ७५५
थलचर	५०५
थाल	४०९, ७६६
थालिमा	४०२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
थावर	७७७, ७९६
थिगल	३६०
थिर	५४०, ५४८, ५५३, ५७१, ५८३, ५८४, ५८८
थूण	५७६, ६१३
मथू	५०४
थूसमह	३३७
थूल	५३९, ७८३, ७८९
थेर	३९९, ६३५, ६८६
दंड(डंडग)	३४२, ४४४, ६०७, ७५९
दंत	४१९, ६४३
दंतपाय	५९२
दंतकम्म	६८९
दंतमल	७३२
दंस-ससग	४६२
दसेह	५१०, ५१२-५१४
दसेजा	
दंसण	७७५, ७७६
दगतीर	४९६
दगछट्टणमत	३६०
दगभवण	
दगमट्टिय	३२४, ३४८
दगलेव	४०९
दट्टण(णं)	४००, ४६९
दधि	३५०
दम्मकम्मंत	४३५
दम्म	५४१
दरिमह	३३७
दरिसणिज्ज	४२५, ५३४
दरिसणीय	५३४, ५३६, ५४४
दरिसी	७७३
दरी	४९९, ५०४, ६५६
दल	३३७, ३५७, ३६०, ३६८, ३७१, ३७३, ३९२, ३९९, ४०४, ४०५, ५६१, ५६२, ५६४, ५६७, ५९८
दल्लहा	७४६
दविय	५०५

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

निदिता	७४५
गिरावरण	७३३, ७७२
निवृज्जमाणि	६८४
निस्सयरा	७९८
निस्सिच्चमाण	३६३
पउम	४२१, ४५१
पउमलयभत्तिचित्तं	७५४
पउमसर	७६२
पओए	५३१
पंकायतण	६६३
पंच	६३३
पंचदसरायकण्य	४६७, ४६८
पंचम	४०९, ६३३, ७३५, ७७८, ७८१, ७८४ ७८७, ७९०
पंचमासिय	३३५
पंचसुट्ठिय	७६६
पंचरातेण	५६१
पंचवग	६४३
पंचविह	६३५
पंचाह	४७३, ५८३
पंचेदिय	७६९
पंडग	७८७
पंडरग	७४०
पंडित	७९९, ८०२
पंत	४००
पंथ	४४८, ४६४, ६१७
पकरे—जापकरेमाणे	४१९
पक्क	५४५, ५४७
पक्ख ७३४—७३६, ७४६, ७६६, ७७२	
पक्खल्लेज्ज [टि०]	३५३
पक्खि	५०५, ५१०, ५३९
पक्खिवह	४८५, ४८६
पक्खिवेज्जा	४८६
पक्खेवं	७३५
पगाणिय	३३२, ४१४, ४३८
पगात्ताणि	६५६
पगासगा	७९८

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

पग्निज्झय	३६०, ४१६, ५०४, ५०५
पग्निहेज्ज	६०७, ६१२-६१९
पग्गहेणं	७७०
पग्गहिततराग	४६२, ६३९
पग्गहित [टि०]	४०९
पघंस	४२१, ४५१, ५६४, ५७२,
पघंत	६८५
पघंतिक	४७१
पक्कवत्ता—	४७५, ६०७, ७४५, ७७७, ७८०, ७८३, ७८६, ७८९
पक्कवत्तवयण	५२१
पक्कपण—	४५८, ६११
पक्काइक्खामि	७९०
पक्काइक्खिस्सामि	३९२
पक्कावाय	३४०
पक्कोत(त्त-टि०)रति	७५४, ७६६
पक्कोत(त्त-टि०)रिता	
पच्छा ३३८, ३४०, ३४८, ३५०, ३९०, ४२८, ४२९, ४३७, ४४४, ४४६, ५५३, ५६३, ६४५, ७५६, ७७५	
पच्छाकम्म	३६७, ४०९, ४२७
पच्छापादे(ए)ण	४४४
पच्छासंयुय	३५०, ३९१, ३९९
पज्जहित	३४९
पज्जत्त	७६९
पज्जाभाएत्ति	७४०
पज्जाभाइत्ता	
पज्जवजात	४०९
पज्जाए	७७३
पज्जाल—	४२१, ४२३, ४२९
पज्जेहि	४८४
पट्ट	७५४
पट्टण	३३८, ६७५, ७५४
पड	७६६
पड्डु	५३०
पड्ह	७६४,
पडायपरिसंखितग्गसिहरं	७५४

विशिष्टशब्दाः सूत्राङ्काः

पडिकूल ४२७,
पडिक्रमामि ७७७, ७८०
पडिकसिता ७४५
पडिगाह—३२५, ३२६, ३३१, ३३२,
३३५, ३३६, ३३७, ३४१
—३४३, ३४६, ३६०—
३६३, ३६५—३७१, ३७३,
३७५—३८८, ३९०, ३९२,
३९४—३९१, ४९९—
४०५, ४०९ इत्यादि

पडिगाह [ग] ३५०, ३७०, ४००, ४०४,
४०५, ४०९, ४७१, ४७२,
४८०, ५९८, ५९९, ६०२
—६०५

पडिगहधारी ४०९

पडिच्छति }
पडिच्छिता } ७६६

पडिणीय ६२२

पडिपह ३५४, ५१०—५१२, ५१५, ५८४

पडिपिहित ३५६

पडिपुण्ण ५४०, ७३३, ७३६, ७७२

पडिरुक् ४४८, ६१७

पडिवोहेजा ६२२

पडिमा ४१०, ४५६, ४५७, ५५९, ५६०,
५९४, ५९५, ६३३, ६३४, ६३८,
६३९

पडिरुक् ५३४, ५३६, ५४४

पडिलेह—३२४, ३४०, ३५३, ३५६, ४१२
४१४, ४१५, ४१६, ४५८—४६०
४७५, ४९८, ५६८, ५७९, ५९९,
६००, ६०७

पडिलोम ४३७

पडिवज्ज—४१०, ४५७, ७४२, ७६६—
७६८

पडिवण्ण(स) ४१०, ४४३, ७६९

पडिविसज्जेति }
पडिविसज्जेता } ७७०

विशिष्टशब्दाः सूत्राङ्काः

पडिसंवेदेति ७९०
पडिसुणेत्तए ५६१, ५६७
पडिसिवित ७७३
पडिसिहित ३५७
पडीण ३३८, ३९०, ४०९, ४३५
—४४१

पडुप्पण्ण ५२२

पडुप्पण्णवयण ५२१

पडुप्पवाइयट्ठाण ६८२

पडोल ७५४

पडम ४०९, ४५६, ५२२, ५५९, ५९४,
६३३, ६३८, ७३६, ७४६, ७६६,
७७७, ७७८, ७७९, ७८१, ७८४,
७८७, ७९०

पणग(थ) ३२४, ३४८, ४७३

पणवसह ६७०

पणियगिह ४३५

पणियसाला ४३५

पणीय ७८७

पण(णु-टि०)वीस ७९२

पण ३४८, ४४७—४५४, ४५९,
४६५, ६१६, ६१९

पणत्त ६३५, ७३४, ७८७, ७९०

पण्णरस ७५०

पण्णवं ५३०

पण्णविंसु }
पण्णविस्संति } ५२२

पण्णवेंति }
पण्णहत्तरी } ७३४

पण्णा ७९७

पतिरिंसु }
पतिरिंति } ६५५

पतिरिस्सति }
पतिट्ठित ३५३, ३६८, ६५३

पतिट्ठिणा ३५७, ३६३, ४१९, ४२१,
४४४, ४५९, ५९९, ६०२

पत(पत्र) ३५३, ३६८, ४१७, ५११

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पत्त(प्राप्त)	७८१	परलोदय	६८७
पतच्छेजकम्प	६८९	परय	८०४
पतु(तु-टि०)ण	५५७	परिणसिजमाण	३३५, ३३७
पतोवपुष्ट	६६६	परिगृह	७८९, ७९३
पदुग्मा	६५६	परिघासिय	३२४
पधारेज्जा	७७८	परिजाण—४७७—४८१, ५१०, ५१२, ५१३, ५१४, ७७८, ७८१, ८०२	
पथ्वेज्ज	६९८, ७०७, ७१२	परिजविय	४९२
पधोव— ३६०, ४१९, ४५२, ५६५, ५७३, ६९६, ७०५, ७१२, ७१९		परिद्वव—३२४, ३५२, ३९४, ३९५, ३९६, ४०४, ४४०, ४४३, ४५९, ५८३, ५८४, ६०३, ६६७.	
पमिति(तिं)	७४०	परिणमेज्जा	३४०
पमज्ज— ३२४, ३५३, ३५६, ३६३, ४०४, ४१२, ४१४, ४१५, ४१६, ४५८, ४६०, ४७५, ४९१, ४९३, ४९७, ५७९, ६००, ६०२, ६०७, ६९३, ७०१, ७०८, ७१५, ७२५, ७२७		परिणय	३६९, ७४२
पमाण	७६६	परिणाम	४२१, ४२९, ४७४, ५८३, ५८४
पमेति(दि, द, दु-टि०)ल	५३९	परिणिव्वाइस्संति	७४५
पयत्तकढ	५३६, ५३८	परिण्णचारि	८००
पयत्त	७६८	परिण्णा	४७७—४८१, ४८४, ५१०, ५१२—५१४, ८०१
पयलमाण }	३५३, ३६५, ४१९, ४४४,	परिण्णात	६०८, ६२१
पयलेज्ज }	४५९, ४९९	परितावणकरि	५२४
पयात्तसाला	५४४	परिदाहपडिया	४९५
पयावेज्ज ३५३, ४२१, ४९१, ४९७, ५७५, —५७९, ६००, ६०४		परिणिच्चुत्त	७३३
पयावेत्तए	४२९, ५७५—५७८	परिपिहेत्ता	४६१
पयाहिण	७५४	परिपीलियाण	३७३
पर ३२४, ३३७, ३३८, ३५७ इत्यादि		परिभवेज्ज }	४७१, ५१८
परकिरिया	६९०	परिभवेत्ति }	५१८
परकम—३५३—३५५, ३५९, ४६९, ४७०, ४९९, ५००		परिभयंत	६८६
परक्कममाण	३५३, ४९९	परिभाइज्जमाण	३५२
परक्कमेज्जा ३५३—३५५, ३५९, ४६९, ४७०, ४९९, ५००		परिभाइयपुब्बा	४४३
परग	४०९, ४५६	परिभाएज्जा	३५७
परदत्तभोई	६०७	परिभाएत्ता	४०४, ४०५, ६०३
परपडिया	६०९, ६१०	परिभाएमाण	३५७
परम	७६४	परिभाएह	३५७, [टि०] ४०५
		परिभाएहि	३५१
		परिभुजंत	६८६
		परिभुजमाण	३५२
		परिभुत्तपुब्बा	३३१, ३३२, ३४२, ४४३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
परिमंडिय	७५४	पलंवजात	३७७
परियष्ट	३३५	पलाल	४५६, ६३३
परियष्टण	३४८	पलालग	४५६
परियाहंति }		पलालपुंज	४३१
परियाहता }	७५३	पलिउंचिय	४०७
परियाग(य)	७३५, ७४५, ७७२	पलिच्छाएति	४००
परियाभाएह	३५७, ४०५	पलिच्छदिय	५८३, ५८४
परियारणा	३४०	पलिमहेज	६९३, ७०२, ७०६, ७१६,
परियारिमाण	७४२	पलियंक	७२५, ७२६
परियावेज्ज	३६५, ७७८	पलोयए	७९३
परियावजेज्ज	३५५	पवेजा	४८६—४८८
परियावजेज्जा	४८८, ६०२	पवंच	८०४
परियावण्ण	३९६, ४०५, ४०९	पवजेज्जा	४७१—४७२
परियावसह	३७४, ४३२—४३४, ४४५, ६०८, ६२१, ६३३	पवडमाण }	३५३, ३६५, ४१९, ४४४,
परिवज्जए	७९०	पवडेज्ज }	४५९, ४९९.
परिवड्ढति	७४०	पवत्तती	७४७
परिवसति	३५०, ३९१, ५०२	पवती	३९९,
परिवाइय }		पवतोहि	७५२
परिवायय }	३४०	पवर	७३४, ७५४
परिबुड	७४१	पवा	४३५, ६५९, ६७६
परिबुत	६८४	पवात	३३८, ४६०, ४६२,
परिबुसित	४६७, ४६८	पवाल	७४०
परिवूड	५३९, ५४०	पवालजात	३७८
परिव्वए	७९९	पविट्ठ	५९७
परिसडति	३९६	पविस	३२१, ३२८, ३३३, ३४४, ३४५,
परिसर	३५४		३४९, ३५०, ३५६, ३५७, ३९१,
परिसा	७६६		४३०, ४४४, ५८२, ६०२, ६०५
परिसाड	४६२	पविसित्तु(वु, वुं, सिंहु-टि)०काम	
परिसाड—	६५४, ७५३		३२२, ३३३, ३४४,
परिस्सावियाण	३७३		३४९, ५८२, ६०५
परिहरित्तए	५८३, ५८४	पवुड्ढेव	५३०
परिहारिय	३२७—३३०	पवेदिन	७९८
परीसह	७४३	पवेस	३४८, ४४७, ४६५, ६१६
परुवेति	७७६	पवेसेज्जा	६२२
परोक्कवयण	५२१	पवइत	७३३, ७६९
पलंजत	७५४	पव्वत	५०५, ५४३, ७४४, ६७४

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पव्वतगिह	५०४
पव्वतविदुग्ग	५०५
पव्वथदुग्ग	६७४
पसिण	५०२
पसु ४२०, ५१०, ५३९, ६१६, ७८७	
पसु(सू-टि०)या	५०५
पसूया	५४८, ७३६—७३९
पसंसित	७५४
पहेणं	३४८
पहो(धोए, धोवे)ज्ज	३६०, ४१९, ४२१, ७०५
पहोएहि[टि०]	३६०
पाएज्ज	३५७
पाइण ३३८, ३९०, ४०९, ४३५—४४१	
पाइणगामिणीए	७६६, ७७२
पाउं	३४०
पाउणेज्जा	४७३, ४८९
पाउणित्ते	४९०, ४९६
पागार	४९९, ५०४
पाडिपहिय ४९९, ५०२, ५०७, ५०९	
	—५१२, ५१३, ५१४
पाडिहारिय	४५५, ५८३, ६११
पाण (पान)	३२४, ३३० इत्यादि
पाण (प्राण)	३२४, ३३१ इत्यादि
पाणग	५९८
पाणगजाय ३६९—३७१, ३७३, ३९५	
पाणातिवाइय	७७८
पाणातिवात	७७७, ७७९
पाणि ४०९, ४६१, ४९९, ६११	
पाणेसणा	४०९, ४१०
पादपीठ	६६७, ७५४, ७५६
पादपुंछण	४७१, ५१८, ६४५
पादि(यि-टि०)म	५३९
पादोसिए	७७८
पामिच्च ३३१, ३३२, ३३८, ४१३	
	५८३ ५८४
पामिच्चिय	६५०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पामिच्चैज्ज	४२९, ४७४
पाय (पाद) ३२४, ३४२, ३६५, ४०९,	
४१९, ४४४, ४५९, ४६०,	
४६९, ४७५, ४८०, ४८१,	
४८७, ४९३, ४९४, ४९८,	
६९३—७००, ७२५	
पाय (पात्र) ३४२, ४०४, ४०५, ५१७,	
५१८, ५८८—५९०, ५९२	
—५९४, ५९७, ६००, ६०३	
पाय(त)ए ३९०, ३९२, ४०५, ४२८,	
५९८, ६२६, ६२९, ६३०,	
६३२	
पायस्सज्ज	५४५
पायच्छित्त	७४५
पायरास	७४८
पायव	७४१
पारए ४९०, ४९६	
पारिताविए	७७८
पाल्लइ(यि)ता	७३४, ७४५
पालंख	४२४, ७२६
पालंखसुत	७५४
पालित	७७९, ७९१
पालिता	७९२
पाव	६०७
पावकम्म	४४०
पावग(ए)	५८४, ७७८
पावार	५५७
पाविया	७७८
पास—पासति	६८९, ७९०
पासह	५१०—५१२
पासमाण	७७३
पासिता	५२६
पासेज्जा	५३३—५३६
पाहामो	३५७, ३९६
पास(पार्श्व)	७५९, ७६१
पासवण ३५३, ४१९, ४३०, ४५९, ६४५,	
—६४७, ६४९—६६७	

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पासाद	५०४, ६५२	पुनगल	७३५
पासादिय	५३४, ५३६, ५४४	पुच्छण	३४८
पासादीय	७५८	पुच्छेजा	५००
पासाय	५४३, ५७८	पुष्टो	५०२
पासावचिजा	७४५	पुठवि(वी)काय	३६७, ३६८, ४८०, ४८१, ७७६
पाहुड	४३७—४४१	पुढविसिला	८५६, ६३३
पाहुडिय	४४३	पुढवी	३५३, ३७१, ५७५, ६१२, ६५३
पि(पी-टि०)पूज	३२४, ४२५	पुण	३२४ इत्यादि
पिंड	३३३, ३५०, ४०७	पुण्ण	४७८
पिंडणियर	३३७	पुन्नागवण	६६६
पिंडवायपडिया	३२४, ३२५, ३३३ इत्यादि	पुन	३३७, ३५०, ४२५, ४७६, ६११, ६३३, ६५१, ६५४, ६५५
पिंडेसणा	४०९, ४१०	पुप्फ	३९५, ४१७, ५११
पिठरग	४०९	पुप्फुत्तर	७३४
पिणिहेज्ज	७२६	पुप्फोवय	६६६
पिता	७४४	पुमं	५२६, ५२७
पित्त	३५३, ४१९	पुरओ(तो)	४६९, ४७६, ४८२, ५१८, ७६१
पित्तिय	७४४	पुरथाभिमुह	७५४, ७६६
पिप्पल(य)	[टि०] ४५६, ६११	पुरा	३४९, ३५२, ३५७, ३९१, ४४४
पिप्पलि	३७६	पुराणम	३८१
पिप्पलिवुण्ण }		पुरिस	५२२, ६८४, ६८६
पिवित्ता	३४०	पुरिसंतरफड	३३१, ३३२, ३३५ इत्यादि
पियकारिणी	७४४	पुरिसवयण	५२१
पियदंसणा	७४४	पुरे	३३८, ३४०, ३४८
पिरिपिरियसद्वाणि	६७२	पुरेकड	८००
पिलङ्गुपवाल	३७८	पुरेकम्मकय	३६०
पिलककुमंथु	३८०	पुरेसथुय	३५०, ३९१, ३९९
पिहेहि	४८१	पुलस	७१५, ७१६, ७६०, ७६८
पिहण	४४०	पुव्व	३४२, ३५७, ३६३ इत्यादि
पिहय	४७९	पुव्वकम्म	४२७
पिहाण	४८३	पुव्वानेव	३३७, ३५०, ३५३ इत्यादि
पिहुण	३६८	पुव्वजीलिय }	७८७
पिहुणहत्य	३६८	पुव्वरय }	
पिहुय	३२६, ३६१, ४०९	पुव्वं	७६०
पीट	३६५, ४१८, ४६५, ४६६, ५४३, ६१०, ६५२	पूति	४१९
पीयं	७७३	पूतिआलुन	३८०
पुठरीय	७३१		

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
पूतिपिण्याग	३८१	फासुथ	३२५, ३२६, ३३२, इत्यादि
पूथ	३५०, ३५३, ७००, ७१४	फुमेज	३६८, ६९३
पूयण	७९९	फूमेज[टि०]	३६८
पूरिम	६८९, ७५४	वंध—	४२२
पेच्चा	३५०	बंध	८०३
पेच्छणिज्ज	७५४	बंधण	८०४
पेलव	७५४	बंध	७५१
पेस	५५८	बंधचारी	३९०
पेसलेस }		बंधचेरवास	७७०
पेहमाण	४६९	वद्ध	५६८, ८०३
पेहाए	३२५, ३३५, ३३७, इत्यादि	वन्वीसगसद्	६७०
पोक्क(क्ख)सालियकुल [टि०]	३३६	वल	७४६ ७५३
पोक्खर	६७३	वलवं	५५३, ५८८
पोक्खरणी	५०५	वलसा	४८६
पोक्खल	३८३	बलाहग	५३१
पोक्खलथिभग	३८३	बहिं	३३८, [टि०] ३४६,
पोग्गल	४०४, ७५३	बहिया	३२८, ३३१, ३३२ इत्यादि
पोत्तग	५५३, ५५९	बहु	३३१, ३३२, ३३७ इत्यादि
पोत्थक्खम्म	६८९	बहुओस	३४८
पोरजाय	३८४	बहुखज्जा	५४७
पोरवीय	३८४	बहुणिवाहिम	५४६
पोर(रि-टि०)सीए	७६६, ७७२	बहुदेसिय	५७२—५७४
पोसय	४६१	बहुमज्झ	७५४
पोसहिय	३३५	बहुरज(थ)	३२६, ३६१
फारिस	७४२	बहुल	७३५, ७४६, ७६६
फहस	३६०, ५२०, ५२४, ७९५	बहुवयण	५२१
फल	४१७, ५११, ५४५, ५४६, ७७०	बहुसंभूत	५४५—५४८
फलग	३६५, ४१८, ४६५, ४६६, ६१०	वायर	७७७
फलिह	५४३, ६७३	वारस	७६९, ७७२
फलोवथ	६६६	वाल	४६०, ४७१, ४७२, ४८६
फाणित	३५०	वालभाव	७४२
फा(फ-टि०)लिय	५५७	वासीति	७३५
फास	५५०, ७९०	वाहा	३६०, ४७६, ४८५, ४८६, ५०१,
फासमंत	५२२		५०४, ५०५
फासविसय	७९०	वाहिं	६२२, ६५१
फासित	७७९, ७८२, ७८८, ७९१	वाहिरग	३५०
फासिता	७९२	वाहु	३६५, ४८१

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
वितिय	५५३
विराल	३५४
विल	३६२, ४०५
विष्णुसङ्ख्य	३७९
वीओवय	६६६
वीय(वीज)	३२४, ३४८ इत्यादि
वीय(द्वितीय)	५२२, ५८८
वीयग	३७३
वुङ्ख	५३३, ५३४
वुष्मिस्संति	७४५
वृथा	३३८, ३४०, ३४२ इत्यादि
वेमि	३३४, ३३९, ३४६ इत्यादि
वोदि	७५७
वोद्वन्वा	७५१
वोहिंति	७४०, ७५२
मंग	३६८
मंगिय	५५३, ५५९
मंडग	३४४, ४७५
मंडभारिण	४८५
मंते	६०७, ७६६, ७७७, ७७९, ७८० ७८३, ७८६, ७८९
मंसेजा	७८७, ७९०
मर्गदल्ल	७१५—७२०
मर्गव	३३८, ३९०, ४२५, ४३७, ५२२, ६३५, ७३३, ७३४—७४६, ७५२—७५४, ७६६—७७०, ७७२—७७६
मर्गवती	५२९
मर्गि(ह)णी	३३७, ३६०, ३६८, ३७०, ३९२, ४०४, ४०५, ४५६, ५२९, ५५९, ५६१—५६६, ५६८, ५९४, ५९७—५९९, ७४४
मज्जा	७४४
मज्जिज्जमाण	३९३
मज्जिमा	५४७
मज्जिय	३२५, ३२६
मणेज्जा	४०५

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
मत	३३३, ३९१, ४२०, ४७५, ५०२ ६१६, ७४५, ७५८, ७६३, ७७२
मत्तिचित्तं	७५१
मह्य	४०१, ५३८
ममुह	७२३
मय	७८०, ७८१
मयभीषण	७८१
मयमेरव	७४३
मयंत	३५०, ४१०, ४३३—४४१, ५८३, ७६२, ७६३
मर	७६२, ७६३
मव—	३४०, ३४२, ३९०, ४०९, ४२५, ४२७, ४२९, ४३३—४४१, ४४३, ४६२, ४८५, ५२२, ५९८, ६०७, ६३३, ७७८, ७७९, ७८१, ७८२, ७८४, ७८५, ७८७, ७८८, ७९०— ७९२
मवस्वर्ण	७३४, ७४५
मवणमिह	४३५—४४१, ५०४, ५३५, ५३६
मवणवति	७३७, ७३९, ७५३, ७७४
मविता	७३३
माए	३३३
माया	७४४
मायण	३६०
मायणजात	४०९
मारह	७३४
मारिया	३३७, ४५६, ५९४
माव	५१७, ७४२, ७६९, ७७३,
मावणा	७७८, ७८१, ७८४, ७८७, ७९०, ७९२
मावेमाण	७७०
मास—	
मासति	७७६
मासंतं	७८०
मासंति	५२२
मासमाण	५०७, ५०९
मासावेजा	७८०
मासित्तु	५२२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
भासिस्सति	५२२	मुञ्ज—	
भासेज	५०७, ५०९	मुञ्जमाण	३३७, ३५७, ३६०
भासेजा	५०९, ५२१, ५२४-५२७, ५२९, ५३०, ५३३-५५१, ७८०	मुञ्जह	३५७, ३९६, ४०५
भासजात	५२२	मुञ्जावेति	७४०
भासजात	५२२	मुञ्जावेत्ता	७४०
भासरवोदी	७५७	मुञ्जिय	५२०
भासा	५०७, ५०९, ५२१, ५२३- ५३०, ५३३-५५१	मुञ्जे	३९४
भासिजमाणी	५२३	मुञ्जेज	३२४, ३५७, ४०५
भासिता	५२३	मुञ्जेजा	३३८, ३९५, ४०७, ४०८
भासुरवोदी[टि०]	७५७	मुञ्जेजासि	७८४
भिद—		मुञ्जंगम	८०१
भिदंति	३६२	मुञ्जतर	४७४
भिदिस	३६२	मुञ्जिय	३२६
भिदिस्सति	३६२	मुञ्जो	४३३, ४३४
भिदेज	४२९	मुत्त	३४०, ७७३
भिक्षाग	३५०, ४०७, ४०८	मुया	८०२
भिक्षायारिया	३५०	भूकम्म	७३९
भिक्षु	३२४, ३२५, ३२६ इत्यादि	भूतोवघाइए	७७८
भिक्षुणी*	३२४, ३२५, ३२६ इत्यादि	भूतोवघाइया	५२४
भिक्षुपडिया	३७३, ४१५-४१८, ४२७- ४२९, ४७४, ५५६	भूमिभाग	७६६
भिच्छुङ्ग	७४०	भूमी	६०३, ६११
भित्ति	५७७	भूत	३३१ इत्यादि
भिन्नपुव्व	४२९	भूतमह	३३७
भिन्निमसमाण	७५४	भूसण	७५४
भिल्लिगेज	६९४, ७१०, ७१७	भेद	७८७, ७९०
भिल्लग(य)	३५५, ६५६	भेदकर	७७८
भिस	३८३	भेयणकरी	५२४
भिसमाण	७५४	भेरव	७४३
भिसमुणाल	३८३	भेरि	७६४
भिसिय	४४४	भो	३४०
भीम	७४३	भोई	७७८, ७८४, ७८७
भीय	५१५, ५१६, ५८४	भोगकुल	३३६
भीरु		भोज्ञा	३५०, ३९४, ४०१, ४०४
भीरु }	७८१	भोत्तए	३२४, ३९०, ३९२, ४०५, ४२८, ५९८, ६२३, ६२६, ६२९, ६३०, ६३२

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
मसग	४६२	महिसद्वाणकरण	६७९
मह	७३७, ७३८, ७५४	महु	३५०, ३८१
महता	४४०, ४४१	महुमेहुणी	५३३
महतिमहालयसि	५१५	महुर	४०७
महती	४६५, ४६६, ४९५	महुस्सव	६८६
महद्धणवंधण	५९३	मा	३५७, ३६०
महद्धणमोल	५५७, ५९२	माइट्ठाण	३४१, ३५०, ३५२, ३५७, ३९२ ३९४—३९६, ३९९—४०१ ४०७, ४९८, ५८३,
महयाहतनट्गीतवाइत	६८२	माण	५२०, ५५१
महरिह	७५६	माणव	५३३, ५३४, ८०३
महल्ल	५४३—५४४	माणिक	७४०
महल्लिय	३३८, ४१६	माण्ममाणियट्ठाण	६८२
महव्वय (महावयाः)	५४२	माणुस	७६०, ७७०, ७७१, ७८६
महव्वय (महामत)	७७६, ७७७, ७७९, ७८०, ७८२, ७८३, ७८५, ७८६, ७८८, ७८९, ७९१, ७९२, ७९८	माणुसरघण	६५७
महाशुष	७९८	माणुस्सग	७४२
महामह	३३७	मातुलिंगपाणग	३७३
महासुणि	७९६	माथा	५२०, ५५१
महाल्लय	३५०, ४९५, ५१५, ५१६, ५४४,	मायी	५२६
महाबज्जकिरिया	४३८	मारणतिय	७४५
महावाय	३४५	माल	३६५, ४१९, ५७८, ६५२
महाविजय	७३४	माला	७५७
महाविदेह	७४५	मालिणीय	७५४
महाविमाण	७३४	मालोहड	३६५, ३६६
महावीर	७३३—७४६, ७५३, ७५४ ७६६, ७६९, ७७०, ७७२ ७७४—७७६	मास (मास)	४६७, ४६८, ५६१, ५९६, ७३१—७३३, ७४६, ७६६
महासमुद्	८०२	मास (= माष)	६५५
महासव	६८५	मासिय	३३५
महासावज्जकिरिया	४४०	माहण	३३२, ३३५, ३३७, इत्यादि
महिड्डिय	७५०	माहणी	७३४, ७३५
महिय	३४५	मितोग्गह	७८४
महिस	३५४, ५१०, ५३९	मिग	५०५, ५३९
महिसकरण	६५७	मिच्छापडिवण्णा	४१०
महिसजुद्ध	६८०	मित्त	७४०, ७७०
		मिरियजुण्ण	३७६
		मिरिया	३७६
		मिलवखू	४७१, ६८५

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
मिसिमिसित	७५४	मोहंत	६८६
मिहुण	७५४	रज्जभाण	७९०
मीसजाय	३३८	रज्ज्जा	६८७, ७९०
मुद्गंसद्	६६९	रज्जुया	४७७, ४७८
मुंड	७३३	रत्तणिप्पमाणं	७६६
मुगुंदमह	३३७	रत्त	५५६, ७५४
मुरग	६५५	रण्ज	६९३
मुबिस्संतित	७४५	रण्ज्जा	५८१
मुच्छिप्प	३७४	रमेत	६८६
मुज्जेजा	६८७, ७९०	रम्म	७४१, ७६४
मुडि	३४२	रय(रजस्)	३२४, ३४२, ३४५, ६०२
मुणि	७९७, ८०२, ८०३	रत	४४३
मुत्तजालंतरोयितं	७५४	रयण	७४६, ७५६, ७५९
मुत्तदाम	७५४	रयणमाला	७५४
मुत्तावली	४२४	रयणवास	७३८
मुत्ताहड	७५४	रयणावली	४२४, ५६८
मुत्तीए	७७०	रयणिं	७३८, ७३९
मुद्धियापाणय	३७३	रयणी	५३०
मुसं	७८०	रस	५५०, ७४२, ७८७, ७९०
मुसावादी	५२६	रसमेत	५२२
मुसावाय	७८०	रसवती	५४२
मुह	३६८, ४१९, ४८८	रसिय	३५७, ५३८
मुहुत्त	७६६, ७७०, ७७२	रसेसिणो	३५९
मुहुत्तग	५८३, ५९८	रह	५००, ६८५
मुल	४१७, ५११, ६५१, ७२८	रहजोग	५४१
मूलजाय	३८४	रहस्सिय	३४०, ४५३
मूलवीथ	३८४	रहोक्कम्म	७७३
मूलगवक्क	६६५	राई	७३७
मेरा	३३८, ४७४, ५५४, ५८९	राईदिय	७३५, ७३६
मे(म)रुपवड्ढणट्ठाण	६५८	राइण्णकुल्लं	३३६
मेहुण	३९०, ४२५, ४३७, ७८६, ८०१	राईण	३४६
मेहुणधम्म	३४०, ४५३	राओ	३४०, ४३०, ४४४, ४५९
मेत्तिय	४२४, ७४०	राग	७९०
मोय	४२७	रात्तिणिय	५०८, ५०९
मोरग	४५६	राय(राजन्)	५३०
मोळ	७५७	राय(रात्र)	४६७, ४६८
मोसा	५२२, ५२४, ७८१	रायघाणाणि	६७५

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
रायपेसिय	३४६
रायवंसद्विय	३४६
रायसंसारिय	५१८
रायहाणी	३३८, ३४२, ३९१, ४१२, ४६५, ४६६, ५०२, ५१३, ५१४, ६०७, [टि०] ६७५
राओ(यो-टि०)गह	६३५
रीएजा	४६९, ४८२, ४९३—४९५
रीयमाण	४९४, ४९५
रीरियपाय	५९२
रंस—	४२२
रक्त्र	४९९, ५०४, ५१५, ५१६, ५४३, ५४४, ७७२
रक्त्रगिह	५०४
रक्त्रमह	३३७
रच(रंच-टि०)——	
रचिति	३६२
रचिद्य	३६२
रचिस्संति	३६२
रचति	५७०, ५७१
रहमह	३३७
रूप	८००
रु	७५४
रुढ	५४८
रुव	५३३—५३६, ५४६, ५५०, ६८९,
रुवगसहस्सकलियं	७५४
रोइजंत	५७०, ५७१
रोग	३४०, ४२१
रोम	७२३, ७६०
रोयमाण	४३५, ४३६, ४३८—४४१
रंवूसपलवंतमुत्तदामं	७५४
रक्त्रण	७४२, ७५४, ७६६
रुट्टिया	४४४
रुतियसद्	६७१
रुम—	
रुमिता	४०७, ४०८
रुमिय	५२०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
रुमिस्सामि	३५०, ५८४,
रुमेजा	३४०, ४२५
रुया	४९९, ७५४
रुविय	७७३
रुसुण	३८६
रुसुणकंद	३८६
रुसुणचोयग	३८६
रुसुणणाल	३८६
रुसुणपत्त	३८६
रुहुय	४५५
रुइमा	५४७
रुउयपाय	५९४
रुढ	४७१—४७३
रुम	३२४, ३२५, ३२६ इत्यादि
रुलपेल्यं	७५४
रुवयकरण	६५७
रुक्त्र	७२४
रुता	४१५, ६५०
रुक्त्र	३५७
रुसेज्ज	३६५, ४१९, ४४४, ४५९
रुल्ल	३४२, ५७७
रुल्लुय	३५३, ६५३
रुवण	४४०, ४४३
रुसा	७५८
रुसेज्ज	३६५, ७७८
रुस्सा	३४३, ७५४
रुए	७७३, ८०४
रुग	७७५, ७९९
रुगंतिय	७५०, ७५१
रुण	३६२, ४०५
रुद्ध	४२१, ४५१, ६९५, ७०४, ७११, ७१८
रुम	५२०, ५५१, ७८१
रुमणाए	७८१
रुमी	७८१
रुम	६३८, ७६८
रुय	३५०, ४०७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
लोय(=लोच)	७६६	वणीमग	३३२, ३३५, ३३७, ७४० इत्यादि
लोह	७८०	वण्ण	४२१, ४५१, इत्यादि
ल्हसुण-ल्हसुणवण	६३२	वण्णमंत	५२२, ५८४
व (वा)	३६०	वतिमिस्स	३४०
व (डव)	७३४, ७९७, ७९८, ८०२	वत्तेज्ज	३६५, ७७८
वइ	५१८, ५२०, ७७८, ७८०	वत्थ	४३७, ४७१, ५१७, ५५३-५५९, ५६१-५७९, ५८१, ५८३, ५८४, ५८६
वइइमिय	३८५	वत्थपडिया	५५४, ५८५
वइवल	७२८	वत्थंत	५६८
वइसाहसुद्ध [टि०]	७७२	वत्थवारि	५८१
वंत	३५३, ४१९	वत्थिरोम	७२३
वंता	५५१	वद—	
वंवति	७५४	वदति	३९९, ४३०
वंदिता	७५४	वदिताए	४३०
वंदिय	३६०, ५१७	वदिस्सामि	५२१
वंस	४७९	वदेज्जा	३५७, ३७०, ४८०, ४८४, ४८५, ५०२, ५०९, ५१०, ५१३, ५१४, ५१७, ५६१ —५६६, ५८३, ५८४, ५८६, ५९६
वंससद्	६७२	ववंत	३३७, ३५७, ३६०, ३७०, ३९२, ३९६, ३९९, ४०४, ५६३, ४८६, ५६२,
वकंत	७३३, ७३४	वदंति	५२०
वग्ग	७४०, ७७०	वद्धमाण	७३४, ७४०, ७४३
वग्घ	३५४, ५५८	वप्प	३५३, ४९९, ५०४, ५३५, ५३६, ६७३
वच्च	३६०	वभेज्ज	३४०
वच्चंति	५३४	वय—	
वच्चस्सि	४२५	वयंति	५२०
वज्जकिरिया	४३७	वयह	३५०
वज्ज	५३९	वय(वच्चस्)	७७७, ७८०
वट्ठी	८०१	वयण	७६७, ७७०, ७७१, ७८१
वट्ठंति	४३७—४३९	वयमंत	३९०
वट्ठमाण	३३७, ४२७, ७३५, ७७२	वयरामय	७६६
वट्ठयकरण	६५७	वर	७५४, ७५६, ७५७, ७६४
वट्ठुत्ती	७९७		
वण ५०५, ५१५, ५१६, ५४३, ५४४ इत्यादि			
वणकमंत	४३५		
वणदुग्ग	६७४		
वणलयचित्त	७५४		
वणविदुग्ग	५०५		
वणसड	६५९, ६७६, ७६२		
वणस्सति	३६७		
वणस्सतिकाय	३६८		

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
वरग	४०९	वास	३४५, ४६७, ४६८, ४७३, ५३०, ७३४, ७३५, ७४५, ७४६, ७७०
वरणगरपट्टण्गयं	७५४		७७२
वलथ	४७९, ५०५	वासमाण	३४५
वल्ली	४९९	वासावास	४६४—४६६
ववरोवेज्ज	४१९, ४४४, ४५९	वासावासिय	४३३, ४३४
वव्व(वभ-टि०)कम्मंत	४३५	वासिट्टसगोत	७३५, ७४४
वव्वग	४५०	वासिंसु	७३८
वस—	३५०, ३९१, ३९६, ४०५, ४०७, ४०८, ४४५, ४५९, ६०८, ६२१, ७४३	वाहण	७४६
वसभकरण	६५७	वाहिमा	५४१
वसभजुद्ध	६८०	वाहेहि	४७९
वसभट्टाणकरण	६७९	वित्तिकक(कं)ता [टि०]	४६८, ५२३, ७७२
वसा	४२१, ४५०, ५९७, ६९४, ७०३, ७१०, ७१७	विरु [टि०]	८०३
वसुल	५२६	वित्तंजति	५२०
वह	४८६, ४९८, ६८४	विउववति	७५४
वहति	७६०, ७६१	विउव्वित्ता	७५४
वा	३२४ इत्यादि	विउसिरे	७९३
वाइयट्टाणाणि	६८२	विउसेज्जा	४९५, ५१५, ५१६
वाउ	३६७	विकुज्जिय	३९८
वाएति	७६५	विग	३५४
वाढ	५०५, ५१५, ५१६	विगतो(डो)दए	४९१, ४९७, ६०४
वाणमंतर	७३७, ७३९, ७५३, ७७४	विगदूमिय [टि०]	३८५
वाणर	७५४	विगिंचिय	३२४
वात	७५४	विगिंचेज्ज	४८९
वातणिसग्ग	४६१	विगोवयमाण	६८६
वाम	७६६	विगोवित्ता	७४०, ७४६
वाय (वाच्)	४८२, ५२०	विगोवेंति	७४०
वाय (वात)	७९५	वित्ति	[टि०] ७५४, ७५९
वार्यत	६८६	विच्छड्डित्ता	७४०
वार्यति [टि०]	७६५	विच्छड्डयमाण	६८६
वायण	३४८, ४४७	विच्छड्डंति	७४०
वायस	३५९	विच्छिदित्ता	७१४, ७२०
वाया	७९४	विच्छिदेज्ज	६४३, ७१३, ७२०
वाल	७२३	विजएणं	७६६, ७७२
वाल्लग	३७३	विज्जती	८०४
		विज्जाहरमिहुणजुगलजंतजोगजुत्त	७५४
		विज्जुदेव	५३०

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
विज्झावेतु	४२३	विभूसिय	४२४, ६८६
विज्झावेज	४२३	विमाण	७५१, ७५३, ७५४
विडिमसाला	५४४	विमाणवासि	७३७, ७३९, ७५३, ७७४
विणिघा(ग्घा-टि०)य	७९०	विमुक्क	८००
विणिद्धुणिय	४५८	विमोक्ख	८०३
विणियत्तवालभावे	७४२	विमुच्चति(ती)	८०१, ८०४
विणिब्बत्त	७४६	वियट्ठित्तए	४२८, ४२९
विणीततम्ह	७९७	वियड	३६०, ४१९, ४२१, ४५२, ५६५, ५७३, ६९६, ७०५, ७१२, ७१९
विण्णवेत्ति	४५३	वियडोदए [टि०]	६०४
विण्णाय	४६४	वियत्ताए पोर्त्ताए	७६६, ७७२
विण्णायपरिणय	७४२	वियत्तमणसाणं	७६९
विण्णु	७९३, ७९४	वियागरेत्ति	४४३
वितत	६६९, ७६५	वियागरेज	५०७, ५०९
वित्तिगिच्छसमावण्ण	३४३	वियागरेमाण	४४३, ५०७, ५०९
वित्तसेज	५०५	वियारभूमि	३२८, ३४४, ३४५, ४६५, ४६६
वित्ति	३४८, ४६५, ४६६	वियारेइ [टि०]	४४३
वित्थार	५५३	वियारेमाणे [टि०]	४४३
विदलकड	३२५	वियाल	३४०, ३५४, ४३०, ४४४, ४५९, ५१५
विदू	७९७, ८०३	वियावत्तस्स	७७२
विदेह	७४६	वियाहिता	४४३
विदेहजच्च	७४६	वियोसेज	४८२, ५१६
विदेहदिण्ण	७४६	विरइय	७५४
विदेहदिण्णा	७४४	विरस	४०१
विदेहसूमाळ	७४६	विराल	३५४
विदरथ	३६९	विरालिय	३७५
विपचीसइ	६७०	विरुद्धरज	४७३, ६८३
विपरिकम्म [टि०]	६३८	विरुक्ख	३३७, ४०९, ४२८, ४२९, ४४०, ४७१, ४८४, ५००, ५१२, ५४१, ५४२, ५५७, ५९२, ५९३, ६६९—६७४, ६८५, ६८६, ६८९
विपुल	६८६, ७४०	विलिगेज	६४३
विप्पसाहिता	७४५	विलिपेज	६९७, ७०६, ७१२
विप्पमुक्क	७५५	विलेवणा(त)य	६९७, ७०६
विप्पविक्कमादी	६३८	विल्लसरुद्धय	३७९
विप्परिणामधम्म	५२२		
विप्परियासियभूत	३४०		
विप्पवसिय	५८३		
विकालिय	४९८		
विमंग	७८७, ७९०		
विमातु	५३०		

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
विवग्ध	५५८
विवण्ण	४०१, ५८४
विवेग	५२०
विवेगभासी	५५१
विसभक्खणट्ठाण	६५८
विसम	३३८, ३५५, ४६०, ४६२, ६५६
विसय	७९०
विस्सज्झती	८००
विस्सज्झंत	७५८
विस्सइया	४२१
विसोपेत्ता	५६६
विसोहेज्ज	४८९, ६९९, ७००, ७२०— ७२२, ७२४
विसोहेहि	५६६
विसोहिय	३२४
विस्साणिता	७४०, ७४६
विस्साणेंति	७४०
विह	४७३, ५१६, ५८५, ६८९
विहग	७५४
विहर—	
विहरति	७४२, ७७०, ७७३
विहराति	४१०, ४५७
विहरामि	४१०
विहरिस्सामो	४४५, ६०८, ६२१ ६२३, ६३३
विहरेज्जा	४५६, ४६२, ४८२, ५१८, ६३३, ६३९
विहरमाण	७७१, ७७२
विहार	४६२, ४७१, ४७२, ७७०, ७७२
विहारभूमि	३२८, ३४४, ३४५, ४६५, ४६६
विहारवत्तिया	४७१—४७३
विहीय	७६५
विहुवण	३६८
वीणासद्द	६७०
वीत्तिक(कं)त	४६८, ५२३, ७७२
वीत्तिकममाण	७५३

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
वीथंति	७५९
वीर	७५२
वीस	७३४
वीहि	६५५
वुवर्कत	३६९
वुच्चइ(ती)	८०२, ८०३
वुट्ठ	५३१
वुड्ड	४६०
वुत्तपुव्व	३९०, ४२५, ४३७
वेत्तविय	७५४
वेग	७५३
वेजयंतिय	५९४
वेडिम	६८९, ७५४
वेणुसद्द	६७२
वेत्तगग	३८५
वेदेंति	७२८
वेयणा	७२८
वेरज्ज	४७२, ६८३
वेरमण	७७९
वैलुग	३८७
वैलौतिय	५४५
वेसमण	७५०, ७६६
वेसमणकुंडलधरा	७५०
वेसाहसुद्ध	७७२
वेसिय	३४१
वेसियकुल	३३६
वेहाणसट्ठाण	६५८
वेहिय	५४५
वोक्कंत	७४०
वोक्कसाहि	४७७
वोक्कसित्तए	४७८
वोक्कसिस्सामो	४७८
वोच्छिण्ण	३२५, ४९१, ६२५, ६२८
वोज्झ	७५४
वोसट्ठकाए	६३८, ७७०
वोसिरामि	७७७, ७८०, ७८३, ७८६, ७८९
वोसिरेज्जा	६४६—६६७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
व्व	७९५
सइ(इ, ई-टि०)	३२६
सएजा	४६०
सकति	४३०
संक्रम—	३६५, ५१५, ५१६
सकुलि	३५०
सख	५९२, ७४०, ७६४
संखडि	३३८, ३४०, ३४१, ३४२, ३४८
संखडिपडिया	३३८, ३४०, ३४२, ३४८
संखसद्	६७२
सखाए	३४०
संखोभितपुव्व	३४२
संगतिय	५९४
संगामगय	७९४
संगारवयण	[टि०] ५६१, ५६२
संघट्ट	३४२, ३६५
संघयण	५४०, ५५३
संवस	३६५
सघातिम	६८९, ७५४
सघाडी	५५३
संचाएजा	३२४
संचाएति	३४१, ४०५
संचाएसि	४७८
संचालिय	३४२
सचिजमाण	३४०
सजम	७७०
संजय	३२४, ३३८, ३४० इत्यादि
संठवेज	७२३
संणिक्खित्त	५११
संणिचय	३३५, ३३७
सणिरुद्ध	४४६, ६३८
सणिवत्त(द)माण	३४५
संणिवतिय	३५९
सणिवत्त	७३७
सणिविद्ध	३४६, ५००, ५१२
संणिवेस	३३८, ६७५, ७३४, ७३५, ७५३, ७६६

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
संणिहिय	५११
संणिहिसंणिचय	३३५, ३३७
संत	३२४, ३२५, ३२६ इत्यादि
संताणय(ग)	३२४, ३४८, ३५३, ४१२, ४३१, ४५५, ४७८, ४६४, ४६७, ४६८, ५६९-५७१, ५७५, ६२३-६२८, ६३७, ६४१, ६४२, ६४६, ६४७, ६५३, ६६७
संतारिम	४७४, ४८२, ४८३-४९५
संति	७८७, ७९०
संतिक्कम्मंत	४३५-
संतिय	५६८, ५९९
सथड	३४०, ३५९
संथर—	३३८, ४१६, ४६०, ४७१, ४७२
सथार	४४०, ४४३
संधारग	३३८, ४१६, ४५५, ४५६, ४६०, ४६५, ४६६, ६१०
संधि	३६०
सपधूविय	४१५, ५५६, ६५०
संपदा	७६७
संपन्न	७९२
सपराट्ठय	४२५
संपरिहावइ [टि०]	३४१
सपवेवए	७९५
सपव्वदय	६०७
संपहावति	३४१
संपात्तिम	३४५, ४७५
संपिण्डिय	५१६, ५१७, ५८५, ५८६
संफास	३४१, ३५०, ३५२, ३५७, ३९२, ३९४-३९६, ३९९-४०१, ४०७, ४९८, ५८३
संवधिक्कम	७४०, ७७०
संवलि	४०२
संवलियालि(ल-टि०)ग	४०२
संवाधे(हे)ज	६९२, ७०२, ७०९, ७१६

संभोदय	३९६, ४०५, ६०९
संभोष्टा	३७१
संभजिय	३५०
संमट्ट	३८५, ४१५, ५५६, ६५०
संमिस्स [टि०]	३८५
संमेल	३४८
संरंभ	४४०
संरक्खण [टि०]	७४५
संलिहेज्ज	३५३, ४९१
संलिहिय	३५०
संलेहणा	७४५
संलोय	३५१, ३६०
संवच्छर	७४६, ७४७, ७४९
संवड्ढति	७४१
संवर	७७०
संवस—	४२१—४२५, ४२८, ४२९, ४३३, ४३४, ४४६, ४५६, ६३३, ७९६
संवहण	५४२
संविज्जमाण	४६२
संवुड	३९०
संवेदेउं	७९०
संसत्त	३२४, ७८७
संसीवेजा	५५३
संसेइम	३६९
संसेसिय	६९०
सकसाय	३७१
सकिरिय	५२४, ५२६, ७७८
सक्क (शक्क)	७५९, ७६६, ७६७
सक्क (शक्क्य)	७९०
सक्कर	३५३
सगड	५००, ६८५
सचक्क	५००
सच्चित्त	७२८
सच्चा	५२२, ५२४, ५२५
सच्चाभोसा	५२२, ५२४
सज्ज—	६८७, ७९०
सड्डा	३९०, ४०९, ४३५—४४१

सड्ढी	४२५
सणवण	६६६
सणिय	७५४, ७६६
सण्ण	४७४
सण्णि	७६९
सत्त	३३१, ३३२, ३६५, ४१३, ४१४, ४१९, ४४४, ५०५, ५६३, ७२८, ७७८
सत्त (सत्त)	४०९, ६३३
सत्थ	५१५, ५१६
सत्थजात	४८४, ७१३, ७१४, ७२०
सदति	४०७
सद्द	५४९, ५५०, ६६९—६८४, ७४२, ७९०, ७९५
सद्दहमाण	४३५, ४३६, ४३८—४४१, ७५४
सद्दूल	७५४
सद्धि	३२७—३२९, ३४०, ३५०, ४२१, ४२३—४२५, ४२८, ४२९, ४९२, ५०५—५०७, ६०७
सपडिद्वार	३५७, ३६०
सप्पि	३८१
सभाणि	६५९, ६७६
सम	३३८, ३५७, ४६०, ४६२, ६५६
समण	३३२, ३३५ इत्यादि
समणाउत्त	७३५
समणजात	४४०
समणुवाण—	६०७, ७७७, ७८०, ७८३, ७८९
समणुण्ण	३९६, ४०५, ६०९, ६१०
समणुण्णाय	३९७, ४०५
समणुपत्त	७७०
समणुसट्ठ	४०५
समणोवासण	७४५
समण्णिज्जमाण	७६६
समत्तपइण्ण	७४६
समय	५२३, ७३३, ७३६, ७४६, ७६६, ८०१
समवाय	३३७

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
समहिद्वाए[टि०]	४४५, ६०८, ६२१, ६२३	समोहणिता	७५४
समा	७३४	सम्भ	३४०, ३९७, ४१०, ७७०, ७७१, ७७९, ७८२, ७८५, ७८८, ७९१, ७९२
समाण	३२४, ३२५ इत्यादि	सम्मिस्सीभाव	३४०
समाधि(हि)द्वाए	४४५, ६०८, ६२१, ६२३	सय—साएजा	४६०
समाथार	४२७	सय(स्व)	५६३, ६४५, ७५३
समारंभ	४४०, ४४१	सय(सत)	७४९, ७६५
समारंभेजा	३६७	सयं	३३७, ३७०, ४००, ४०९, ४५६, ४७८, ४८६, ५१८, ५५९, ५६४, ६०७, ६०९, ६१०, ६११, ७७७, ७८०, ७८३, ७८६, ७८९
समारब्ध	३३१, ३३२, ४१३, ५६३	सयण (शयन)	५४३, ७८७
समालंकेति	७५४	सयण (स्वयन)	७४०, ७७०
समालंकेता	७५४	सयपाग	७५४
समावण	३४३	सयमाण	४६०
समावदेजा	७८१	सय(त)सहस्स	७४८, ७४९, ७५७, ७६४
समाहि	४१०, ४५७, ४८२, ४८६, ५०१, ५१५, ५१६, ५१८	सया	३३४, ३३९ इत्यादि
समाहिय(समाख्यात)	७९६	सर (सरस्)	५०५, ६७३
समाहिय (समाहित)	७९७	सर (शर)	७९४
समिति	७७०	सरग	४०९
समित	३३४, ३३९, ३६४ इत्यादि	सरङ्गयजाय	३७९
समिषा	४४३, ५२१, ५५१	सरण	५०५, ५१५, ५१६
समीरिय	८००	सरपंतिय	५०५, ६७३
समुग्वाय	७५४	सरभ	७५४
समुच्छित	५३१	सरमह	३३७
समुद्राप	६०७	सरमाण	७८७
समुद्रेजा	४८६	सरयकाल	७६२
समुदय	७५३	सरसरपंतिय	५०५, ६७३
समुद्	७५३, ७६९	सरसीएण	७५४
समुद्रिस्स	३३१, ३३२, ३९७, ४१३, ४१४, ४३५, ४३६, ४३८, ४४०, ५५५, ५६३, ५९०, ६४८, ६४९	सराव	४०९
समुकुत	३४५	सरिताए	७८७
समुपज—	३४०, ४२१, ७७१	सरीर	४१९, ७४१
समुपण	७३३, ७६९, ७७० ७७१, ७७२, ७७४	सरीसिव	५०५, ५१०, ५३९
समोणत	७५४	सल्लि	८०२
समोहणति	७५४	सल्लिपल्लं	३७७
भा. २५		सल्लिपवाल	३७८

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

सवियार	६३८
सव्वतो	७३३
सव्वट्ठ	३३४
सव्वण्णू	७७३
सव्वत्ताए	७३३
सव्वसह	७९६
ससंधिय	५८३
ससरक्ख	३५३, ४६३, ६५३
ससार	५४८
ससिणिद्ध	३५३, ३६०, ४९०, ४९१, ४९६, ४९७, ६०३, ६०४, ६५३
ससीसोवरिय	४६०, ४७५, ४९३
सस्स	५३०
सह—	७४३, ७७०, ७७१
सहसम्मुइय	७४३
सहसा	४८६
सहस्सकलित्त	७५४
सहस्सपाण	७५४
सहस्ससालिणीय	७५४
सहस्सवाहिणी(णीय, गिय)	७५४, ७६६
सहाणि	४३५
सहिणकल्लाण	५५७
सहिणाणि	५५७
सहिय	३३४, ३३९ इत्यादि
साइम	३२४, ३३० इत्यादि
साएज्जा	४२४
सागणिय	४४७, ६१६
सागर	६७३
सागरमह	३३७
सागरोवम	७३४
सागारिय	४२०—४२२, ४२५, ४४७, ६१६
सागारियजगह	६३५
सागवच्च	६६५
साडग	७६६
साण	५२६
साणय	५५३, ५५९

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

साणुवीय	३८०
सातिए	६९०—७२८
सातिज्ज—	३४०, ४८९, ५८३
सातिणा	७३३
सामगिय	३३४, ३३९ इत्यादि
समाइय	७६६, ७६९
सामाग	७७२
सामुदाणिय	३४१, ३५०, ३९१
साय—	४२४
सायपडिया	४९५
सार	७४६
सारक्खणणिमित्तं	७४५
सालक्ख	७७२
सालि	६५५
साल्लय	३७५
सावग	५२७
सावज्ज	५२०, ५२४, ५२६, ५२८, ५३५, ५३७, ५३९, ५४१, ५४३, ५४५, ५४७, ५४९, ७७८
सावज्जकड	५३६, ५३८
सावज्जकिरिया	४३९
सावतेज्ज	७४६
साविगा	५२९
सासवणालिय	३७५
सासियाओ	३२५
साह	७५४
साहङ्कु	४६९
साहट्टरोमकूवेहिं	७६०
साहट्टलोमपुलया	७६८
साहम्मिणी	३३१, ४१३
साहम्मिय	३३१, ३९६, ३९९, ४०५, ४१३, ४३२, ४४५, ५५५, ५९०, ६०८—६१०, ६२१, ६४५, ६४८, ७८४
साहम्मियजगह	६३५
साहर—	४१७, ४१८, ६०३, ६५१, ७३१, ७३५, ७४१, ७६६

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
साह्य	३६८
साह्यार्भग	३६८
साहारण	३९९
साह्वय	७५४
साहु	५९८
साहुकड	५३५, ५३७
सिंगपाद (पात्र)	५९२
सिंगवेर	३७६
सिंगवेरसुण्ण	३७६
सिंघाण	३५३, ४९९
सिंघाङ्ग	३८२
सिंच—	४२९, ४५२
सिंचलि[टि०]	४०२
सिन्ध	७५३
सिन्हा	३३८
सिञ्जिस्तसति	७४५
सिणाण	३६०, ४२९, ४५९, ५६४, ५७२, ५७४
सिणाव—	४२९, ४५२
सिणेह	४९९, ४९७, ६०४
सिद्ध	७६६
सिद्धस्य	७३४, ७३५, ७४४
सिद्धस्थवण	७६३
सिविया	७५४, ७५६, ७६६
सिया	७८९, ७८४, ७८७
सियाल	३५४
सिरसा	७७२
सिला	३५३, ३६९, ३६२, ५७७, ६३३, ६५३, ७४०
सिहर	७५४
सिहरिणी	३५०
सिहा	७९७
सीओदय	३२४, ३४२, ३६०, ३७९,
(सीतोदग)	४९९, ४२९, ४४०, ४५२, ५६५, ५७३, ६०३
सीतोदगवियड	६९६, ७०५, ७९२, ७९९
सीया	७५५, ७५८

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
सीलमंत	३९०, ४३७
सीस	३४२, ३६५, ४९९, ४८९
सीसगपाय	५९२
सीह	३५४, ५०५, ७५४
सीहवमवभूतेण	७३४
सीहासण	७७४, ७५६, ७५९, ७६६
सुडसमाचारा	४२७
सुंदर	७५८
सुकड	५३५, ५३७
सुकक	३५३
सुकज्जाण	७७२
सुचारितफलणेव्वाणसुत्तिमगेणं	७७०
सुचिभूत	७४०
सुहु	५९८
सुहुकड	५३५, ५३७
सुण—	५४९, ५५०, ६७०—६८४, ७९०
सुणय	३५४
सुणिवितमिसमिसेत्तल्लगसहस्स	७५४
सुणिसंत	४३५, ४३६, ४३८—४४९
सुण्हा	३३७, ३५०, ४२५, ४५६
सुत (य)	६३५, ६८७
सुत (= यः)	५६९
सुततर	५६९
सुत्त	६२२
सुदसणा	७४४
सुधाकम्मंत	४३५
सुद्ध	४४३, ७२८, ७३४, ७३६ ७७२
सुद्धवियड	३७०, ४०९
सुद्धोदणं	७५४
सुपास	७४४
सुत्तिम	३९४
सुत्तिमगेण	५५०
सुभ	७३५, ७०४
सुभण	४८६, ५०९
सुर	७६०—७६६
सुरभि	३७४

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

सुरभिपलंब	३७७
सुरूव	७५४
सुलभ	४४३, ४६५, ४६६
सुवण्ण	४२४, ७४०, ७४६
सुवण्णपाय	५९२
सुवण्णसुत्त	७२६
सुव्वत्त	७६६, ७७२
सुसह	५४९, ५५०
सुसमदुसमा	७३४
सुसमसुसमा	४७३
सुसमा	७३४
सुसाणकम्मंत	४३५
सुसियस्सरीरा [टि०]	७४५
सुस्समण	७९६
सुहुम	५२५, ७३४, ७७७
सुई	६११
सुयराजातिय	३५९
सूर	७४७, ७४८
सुरिण	५३०
सुरोदय	७४८
सूव (=शूर्प)	३६८
से जं	इत्यादि ३२४
सेजंस	७४४
सेज्जा	३३८, ४२२—४२५, ४३१, ४४३, ४४७—४५५, ४६०, ४६२, ४६५, ४६६, ६१०
सेज्जासंथारण	४६०
सेणा	५०१, ५१२, ५१५, ५२६, ५०१
सेणागळो	५०१
सेय (=श्रेयः)	६४४, ७२९
सेय (=स्वेदः)	७२१
सेयणपह	६६३
सेल (पात्र)	५९२
सेलोवट्ठाणकम्मंत	४३५
सेवंति	४४०, ४४१
सेवमाण	७८७
सेवित्ताए	७८७

विशिष्टशब्दाः

सूत्राङ्काः

सेस	७३४, ७७०
सेसवत्ती	७४४
सेह	४६०
सोउं	७९०
सोई	३४०
सोच्चं	७९३
सोच्चा	३४१, ३९०, ४०४, ४२५, ४३१, ५२०, ५६१, ५६३, ५६४—५६६, ५८३
सोणिय	३५३, ४१९, ५४०, ७००, ७१४
सोत	७९०
सोभति	७६२, ७६३
सोवीर	३७०, ४०९
सोहण [टि०]	७५८
हंता	३५०, ३५२, ४३०, ४४३, ५८३, ४०७, ४०८
हंदह	४०७, ४०८
हंसलक्खण	७५४, ७६६
हड	४३०
हत्थ	३२४, ३४२, ३६०, ३६५, ३६८, ४००, ४०४, ४०५, ४०९, ४१९, ४४४, ४६०, ४८०, ४८१, ४८७, ४९४, ५०६, ५०८, ५५३, ६०३, ६११
हत्थुं(त्थं-टि०)करवव	६६५
हत्थच्छिण्ण	५३३
हत्थि	३५४, ५०२
हत्थिजुद्ध	६८०
हत्थिद्वाणकरण	६७९
हत्थुत्तर	७३३—७३६, ७४६, ७६६, ७७२
हम्मियतल	३६५, ४१९, ५१८, ६८१
हयजुहियद्वाण	६८१
हरितोवण्ण	६६६
हरिय	३२४, ३४८, ४१७, ४७०, ४७३, ४९८, ४९९, ५११, ५६६, ५६८, ६५१, ७२८

विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः	विशिष्टशब्दाः	सूत्राङ्काः
हरियवध	४९८	हिरण्णपाय	५९२
हरिवंसकुल	३३६	हिरण्णवास	७३८
हसंत	६८६	हीरमाण	३४८, ३५२
हस्स[टि०]	५४२	हीलित	७९५
हार	४२४, ७२६, ७५४	हुरत्या	३४०
हारपुडपाय	५९२	हेतू	३५७, ३६३, ४२९, ४४४, ४५९
हास	७८०, ७८१	हेट्टिम	७२५
हासणाए	७८१	हेमंत	४६७, ४६८, ७४६, ७६६
हासपत्त	७८१	होच	७४०
हासी	७८१	होति	७४९
हिंगोल	३४८	होत्या	७३३—७३५, ७३७, ७४५, ७४६
हिसेज्जा	३६३		७७४
हित	७६८	होहिति	७४७
हिय	७५२	होल	५२६
हिरण्ण	४२४, ७४०, ७४६, ७४८	होली	५२८

द्वितीयं परिशिष्टं—‘जाव’[यावत्]पदग्राह्यपाठाः

सूत्रे	‘जाव’ग्राह्यपाठः	सूत्रे द्रष्टव्यः
[१] प्रथमश्रुतस्कन्धे		
२२८	अर्घडे जाव	२२४
२२७	असणेण वा ४	१९९
२०७, २०८, २१८,	असणं वा ४	
२२३, २२७		१९९
२२१, २२७	आगममाणे जाव	१८७
२२८	गामं वा जाव	२२४
२२१	धारेज्जा जाव	२१४
२०५	परक्कमेज्ज वा जाव	२०४
२०५	पाणाई ४	२०४
२१७	वत्थाई जाएज्जा जाव	२१४
२०५, २०७, २०८	वत्थं वा ४	१९९
२०५	समारंभ जाव	२०४

[२] द्वितीयश्रुतस्कन्धे

५७७, ५७८	अंतलिव्खजाते जाव	५७६
५२५	अकिरियं जाव	५२४
४४९, ५१८	अक्कोसेत्ति वा जाव	४२२
४७१	अक्कोसेज्ज वा जाव	४२२
३७१, ५७५, ६१२	अणंतरहिताए पुढवीए...जाव	३५३
४७३	अणेगाह्वगमणिज्ज...जाव	४७१
३३२, ३३५, ३६०,	अणेसणिज्ज...जाव	
३७७, ३७८, ३९०,		
४०४, ४०५		

१. अत्रेदं बोध्यम्—‘३’ प्रश्रुतिभिरङ्कैर्ग्राह्या अपि पाठा अत्रैव परिशिष्टे संगृहीताः सन्ति । सामान्यतस्तु ‘२’ अङ्कः क्वचिद् द्विरुक्तेः सूचकः, यथा ३६० सूत्रे ‘उहिसिय २’ इत्यस्य ‘उहिसिय उहिसिय’ इत्यर्थः, ३२४ प्रश्रुतिसूत्रेषु ‘एगंतमवक्कमेज्जा २’ इत्यदौ तु ‘एगंतमवक्कमेज्जा, एगंतमवक्कमेत्ता’ इत्याद्यर्थस्य सूचकः, से भिक्खू वा २ इत्यादौ तु ‘से भिक्खू वा भिक्खुणी वा’ इत्यर्थस्य सूचकः । एवं यथायोगमभ्यूह्यम् । ‘३’ अङ्कोऽपि भातोरनन्तरं कालत्रयस्य सूचकः, यथा ३६१ सूत्रे उप्पफणिसु वा ३ इत्यस्य उप्पफणिसु वा उप्पफणित्ति वा उप्पफणिसंति वा इत्यर्थः, एवं रुविसु वा [३६२ सूत्रे] इत्यादावपि श्रेयम् ॥ २. अत्रेदमवचेयम्—यत्र षडृणां विन्दवः सन्ति, तत्र विन्दुभिः सूचितः कश्चिदधिकोऽपि पाठो यथासम्भव आह्यः, यथा ‘अणंतरहिताए पुढवीए...जाव’ इत्यत्र ‘अणंतरहिताए पुढवीए णो ससणिद्धाए जाव’ [सू० ५७५] ‘अणंतरहिताए पुढवीए ससणिद्धाए पुढवीए जाव’ [सू० ६१२] इति पाठद्वयमपि आह्यम् । एवमन्यत्रापि ‘अफासुव...जाव’ इत्यादौ यथायोगमवगन्तव्यम् ॥

सूत्रे	‘जाव’ ग्राह्यपाठः	सूत्रे द्रष्टव्यः
५५६, ४१४-४१८	अपुरिसंतरकडे जाव	”
३३५, ३३७	अपुरिसंतरकडे वा जाव	३३२ [२]
६४८	अपुरिसंतरगडे वा जाव	३३१
३४८, ४६८	अप्यडा जाव	”
४०४	अप्यडे जाव	”
४१२, ४५५, ५७०,	अप्यडे जाव	३२४
५७१, ६२४, ६२५,		
६२७, ६३१		
६६७	अप्यपाणिसि जाव	३२४
६४२	अप्यबीयं जाव	”
४६६	अप्याइणा विती जाव	४६५
४८६, ५१५, ५१८,	अप्युस्सुए जाव	४८२
५८४		
५९२, ५९३	अफासुयाई जाव	३२५
३२६, ३३१, ३६०,	अफासुयं जाव	३२५
३६१, ३६२, ३६८,		
३६९, ३७९, ३८०,		
३९७, ४०२, ४४६,		
५६३, ५६४, ५६७,		
५६९, ५७०, ५९८,		
६०३, ६२३, ६२४,		
६२६, ६२७		
७७८	अभिहणेज वा जाव	७७८
४१९, ४४४	अभिहणेज वा जाव	३६५
३५७	असुच्छिए ४	३५७
५९३	अयवंधणाणि वा ज व	५९२
३३० इत्यादि	असणं वा ४	१९९, ३२४
३६७	असणं वा ४ जाव	३२५
३८२, ३८४-३८८	असत्यपरिणयं जाव	३७५
५२५, ५२७, ५३६,	असावज्जं जाव	५२४
५३८, ५४०, ५४२,		
५४४, ५४६, ५४८,		
५५०		
५११-५१४	आइक्खह जाव	५१०
४३५-४४१, ५०४	आएसणाणि वा जाव	४३५
४३३, ४३४	आगतारेसु वा ४	४३२

सूत्रे	‘जाव’ग्राह्यपाठः	सूत्रे द्रष्टव्यः
६१०, ६११, ६३३	आगतारेखु वा जाव	६०८-६०९, ६२१
३५३, ४९१, ४९७,		
६००, ६०४,	आमजेज वा***जाव	३५३
४००	आयिरे वा जाव	३९९
४५६, ६३३	इकडे वा जाव	४५६
६२९	ईसरे जाव	६०८, ६२१
४६०	उवज्जाएण वा जाव	३९९
५७३	उसिणोदगवियडेण वा जाव	४२१
५२१	एगवयणं वदेज्जा जाव	५२१
३२५, ३२६, ४०९,	एसगिज्जं...जाव	३२५
४५६		
६१२-६१७	ओगिण्हेज्ज वा २	६०७
७७४	ओवयंतेहि य जाव	७३७
५५०	कक्खडाणि वा ८	१७६
५६६, ६५१, ६५४,	कंदाणि वा***जाव	४१७
७७४	कसिणे जाव	७७२
६२३	काम खलु जाव	६०८, ६२१
७८८	काएण जाव	७७९
५५०	किण्हे ति वा ५	१७६
५३३	कुट्ठी ति वा जाव	१७९
६१४	कुलियंसि वा ४ जाव	५७७
६१५	खंघंसि वा ६	३६५
७१७-७२०	गंढं वा जाव	७१५-७१६
५८४, ५८५	गच्छेज्जा जाव	५१५
५०२, ५१३	गामे वा जाव	२२४, ३३८
३४२, ३९१, ४१२,	गामं वा***जाव	” ”
४६५, ६३७		
३४२, ३९१, ४६५	गामंसि वा जाव	” ”
५१४	गामस्स वा***जाव	” ”
३९०, ३९१, ४२२,	गाहावती वा जाव	३५०
४३५, ४४९, ५५९,		
५९४, ६१८		
३६०	गाहावतिं वा जाव	३३७ ”
३२७	गाहावतिकुलं जाव पविसित्तु(त्तु)कामे	३२४
३२५, ३४९	गाहावति जाव ”	”
४८४, ६२२	छत्तए(गं) जाव	४४४
५१३	जवसाणि जाव	५००

सूत्रे	‘जाव’ ग्राह्यपाठाः	सूत्रे द्रष्टव्यः
४५७	जाव अण्णोणसमाहीए	४१०
६३७, ६४१	जाव उदयपससाई	४१७
४७२, ४७३	जाव गमणाए	४७१
५०६	जाव दूङ्गजेज्जा	५०५
३२६, ४०९, ५५९,	जाव पडिगाहेज्जा	३२५, ४०९
५९४		
६३७, ६४१, ६४२, ६४६,	जाव मक्कडासंताण ^०	३२४
६४७, ६५३, ६६७		
६५३	जाव मक्कडासंताण ^०	३५३
६२३, ६३३	जाव बिहरिस्सामो	६०८, ६२१
७८०, ७८३, ७८६,	जाव वोसिरामि	७७७
७८९		
४१६	जाव संथारणं	३३८
५०१	जाव समाहीए	४८६
३५३, ४०४, ५७९	झामथंडिलेंसि वा जाव	३२४
४१२-४२५, ४२७-	ठाणं वा ३	४५२
४२९, ४४७-४५१,		
४५३, ४५४		
३८३	तहप्पगारं...जाव	३८२
६१५	तहप्पगारे जाव	५७६
५५०	सिताणि वा ५	१७६
६३२	तिरिच्छछिण्णे जाव	६२८
६१३	थूणंसि वा ४ जाव	५७६
४७१	दसुगायतणाणि जाव	४७१
६१३	दुब्बदे जाव	५७६
३३७	दोहिं जाव	३३५
५०५	पणिज्झिय २ जाव	५०४
४४७-४५४, ४६५	पण्णस्स...जाव	३४८
४७०	परक्कमे जाव	४६९
४०९, ४३५-४४१	पाइंणं वा ४	३९०
५०४	पागाराणि वा जाव	४९९
५१३	पाडिपहिया जाव	५१०-५१२
४१३	पाणाइं ४	२०४
४१४	पाणाइं ४ जाव	४१३
४५९	पाणाणि वा ४ जाव	३६५
४४४, ४५९	पादं(थं) वा जाव	”
५४४	पासादिया ति वा ४	५३६

आचाराङ्गसूत्रे द्वितीयं परिशिष्टं

सूत्रे

'जाव' ग्राह्यपाठः

सूत्रे द्रष्टव्यः

३२६, ४०९

पिहुयं वा जाव

३२६

७७६

पुढविकाए जाव

४४०(?)

३३५, ५५६, ६५०

पुरिसंतरकडे जाव

३३२

४१४-४१८

पुरिसतरकडे जाव

"

४१९, ४२१-४२५,

पुव्वोवदिट्ठा ४

३५७

४२८-४३०, ४४४,

४५९, ४७१, ५०५,

५९९, ६०२

४३०

पुव्वोवदिट्ठा ४ जाव

४२७

३६८

पुव्वोवदिट्ठा जाव

३६७

५१५

पेहाए जाव

३५४

५०४, ६७३

फलिहाणि वा***जाव

४९९

७८२

फासिते जाव

७७९

३३५, ३३७, ३६०,

फासुयें***जाव

३२५

३६९, ३९७, ४०९,

५५९, ५७१, ६२५,

६२८

३०१, ३०४

बहुपाणा***जाव

३६१

बहुरयं वा जाव

३४८

४२५, ४३७

भगवन्तो***जाव

३३६

६४०, ६६८, ६८८

भिवम्बुणीए***जाव

३९०

३२५-३२७, ३३०-

भिवम्बु वा***जाव

३३४

३३२, ३३६, ३३७,

३४३, ३४८, ३५२-

३५५, ३५७, ३५९-

३६३, ३६५-३७१

३७३-३८८, ३९१,

३९३-३९५, ४०४,

४०५, ४०९

६८२-६८४

भिवम्बु वा २ जाव

६७०

५६८

मणी वा जाव

४२४

६०७

मतयें वा जाव

४४४

६५१

मूलाणि वा जाव

४१७

७९०

रज्जमाणे जाव

७९०

७९०

रज्जेज्जा जाव

७९०

४७३

लाढे जाव

४७१

५१७

वत्थं वा ४

१९९

तृतीयं परिशिष्टं—सूत्राणां परस्परं तुलना

सूत्रे	पाठः	सूत्रे पाठेन समानप्रायः
१	तंजहा***अत्थि मे आया उववाइए	२
२	सइसम्मुइयाए***सोचा	१७२, २०५
२	जो इमाओ***अणुदिसाओ	६
५	एतावेति***भवन्ति	८
६	अणेगरूवाओ***पडिसंवेदयति	७६
९	जस्सेते***बेमि	१८, ३१, ३९, ४८, ५५, ६१, ६२
१०-११	तत्थ तत्थ***पुढो सिता	४९,
१२-१४	लज्जमाणा***विहिंसति	२३-२५, ३४-३६, ४२-४४, ५०-५२, ५७-५९
१३	तत्थ खल्ल **दुक्खपविघातहेतुं	२४, ३५, ४३,
१६-१८	एत्थ सत्थं***बेमि	२८-३१, ३८-३९, ४६, ५३, ६०,
२२	ल्लोमं च***अकुतोभयं	१२९ (१३४)
२२	से बेमि*****अन्माइक्खति	३९
३७	संतिपाणा*****उद्दयन्ति	६०
४०	एस अणगारे ति पमुचति	७१
४९	मंदस्स अविद्याणओ	१४८
४९	सन्वेसिं पाणाणं***बेमि	१३९
५९	से तं*****समुद्गाए	९५
६२	से वसुमं*****अण्णेसिं	१६०
६३	अहो य राजो य*****पुणो पुणो	७२
६४	जेहिं वा*****सरणाए	६६, ६७, ८१
६४	अभिकंतं च खल्ल वयं सपेहाए	६८
६६	से हेता*****मणमाणि	९४
६७	संणिहिसण्णिकयो*****भोयणाए	७८
६७	ततो से*****समुप्पज्जन्ति	(६४), ८१
६८	आणिणु दुक्खं पत्तेय सातं	७८, १५२
७०	एत्थ मोह पुणो पुणो	(६३, ७२), १४८, (१४९)
७१	विणा वि***णावक्खति	१७५
७४	तं परिण्णाथ***समणुजाणेज्जा	२०३, (१७, ३०, ३८, ४७, ५४, ६१, ६२)

सूत्राणां परस्परं तुलना

३२७

सूत्रे	पाठः	सूत्रे पाठेन समानप्रायः
७४	एस मग्गे आरिएहिं...वेमि	८९, १५१
७६	भूतेहिं जाण पडिल्ले सातं	१२२
७९	तिविहेण...विप्परियासमुवेति	८२
७९	कूराइं कम्माइं...विप्परियासमुवेति	८२, १४८
७९	मुणिणा हु एतं पवेदितं	१६४
८०	उद्देसो पासगस्स...वेमि	१०५
८४	सततं भूढे धम्मं णामिजाणति	१०८, १५१
८९	णालं पास...कंखणं	१८०
८६	एतं भोणं समणुवासेजासि ति	१५६
८८	अयं संघी ति अदक्खु	१५२
८८	से भिक्खु...णियाइ	२१०
९१	एस वीरे...पडिमोयए	१०३
९३	वेरं चट्ठेति अप्पणो	११४
९४	अलं बालस्स संगेणं	११४
९७	तं परिणाय...वेमि	१११
९९	मुणी...वेमि	१६१
९९	एस...वेमि	१८८
१०१	दुक्खस्स...सम्बसो	१४०
१०१	इति कम्मं परिणाय सम्बसो	१४०, १६०
१०८	आरभजं दुःखमिणं ति णच्चा	१४०
१११	दोहिं अंतेहिं दुक्खमिणं ति अदिस्समाणे	१२३
११२	तम्हा ऽ ति विज्जं...पावं	११५
११५	उववायं चयणं णच्चा	१७९, २०९
१२२	तम्हा ण ईता ण विचातए	१७०
१२३	आगतिं गतिं परिणाय	१७५
१२८	से वंता...लोमं च—	१९८
१२८	एतं पासगस्स...सगढम्मि	१३०
१३१	किमत्थि उवधी ...वेमि	१४६
१३२	सब्बे पाणा... ण उद्दवैयक्खा	१३६, १३८
१३३	जाणितु धम्मं जहा तहा	१८३
”	पुणो पुणो जातिं पक्कप्पे ति	१९१ (१३४)
”	पमतो बहिया पास	१५६
१३६	सब्बे पाणा...णत्येत्य दोसो	१३८
१४१	इह आणाकखी पंडिते अणिहे	१५८
१४२	जे णिव्वुडा...वियाहिता	२०२
१४३	जहिता...उवसमं	१८३
१४५	पण्णाणमंते...पासह	१६६

सूत्रे	पाठः	सूत्रे पाठेन समावधायः
१४९	वितिया मंदस्थ वालया	१९१
१४९	पडिलेहाए...बेमि	१६४, २०५, २१२
१५१	इहमेगेसिं एगचरिया भवति	१८६
१५२	एत्थोवरते तं ओसमाणे	१८५
१५२	एस सभिया परियाए वियाहिते	१७१
१५३	धीरे से फासे पुट्टोऽधियासते	१८६, १९६, २०६
१५७	सोच्चा...पवेदिते	२०९
१६२	एतं ते मा होउ...तणिवेसणे	१७२
१७३	निट्ठियट्ठी...बेमि	१९५
१८०	पाणा पाणे किलेसंति	१८६
१८७	अहुवा...अचेले	२२६
१८७	लाघवं...समभिजाणिया २१४, २१७, २२१-२२३, २२६, २२७	
१८९	जहा से...पदेसिए	१९७
१८९	एवं ते...वाइया	१९०
१९२	आरंभट्ठी...समणुजाणमाणे	२००
२०२	धम्ममायाणह...मतिमया	२०८
२०४	से भिक्खु...गाहावती	२०५
२०४	असर्णं वा...समुत्तिसणोमि	२०५
२०७	से समणुज्जे...बेमि	२०८
२१४	से अहेसणिजाइ...अचेले	२१७, २२१
२१५	जस्स णं...नाल्लमहंससि	२१८
२१५	तत्था वि...बेमि	२१९, २२४, २२८
२२४	जस्स णं...बेमि	२२८
२२७	अहं व...करणाए	(२१९)

चतुर्थं परिशिष्टम्—आचाराङ्गसूत्रान्तर्गतश्लोकानामकारादिक्रमः

श्लोकः	सूत्राङ्कः	श्लोकः	सूत्राङ्कः
अकसायी विगतगेही य	३२१	इंदिएहिं गिलायंतो	२४८
अचित्तं तु समासञ्ज	२४९	इणमेव णावकंखंति	७२
अणणपरमं णाणी	१२३	इमम्मि लोए पर ए थ दोसु वी	८०४
अणाहारो तुवट्टेजा	२३६	इहलोइयाहं परलोइयाहं	२८५
अणिच्चमावासमुवेति जंतुणो	७९३	उच्चालइय णिहणिसु	३०४
अणुपुब्बेण विमोहाहं	२२९	उहुं सोता अहे सोत	१७४
अतिवत्तिर्यं अणाउहिं	२७०	उदरि च पास मुइं च	१७९
अदु कुचरा उवचरंति	२८४	उम्मुंच पासं इह मच्चिएहिं	११३
अदु थावरा थ तससाए	२६७	उवसंकमतमपडिणं	३०१
अदु पोरिसिं तिरियमिहिं	२५८	उवेहमाणे कुसलेहिं संवसे	७९६
अदु माहणं व समणं वा	३१७	एगा हिरण्णकोडी	७४८
अदु वायसा दिगिंछता	३१६	एताइ संति पडिलेहे	२६६
अधियासए सया समिते	२८६	एताणि तिण्णि पडिसेवे	३११
अप्पे जणे णिवारंति	२९६	एते देवनिक्काया	७५२
अप्पं तिरियं पेहाए	२४७	एतेहिं सुणी सयणेहिं	२८०
अभिक्कमे पडिक्कमे	२४३	एल्लिक्खए जणे भुज्जो	२९७
अयं चाततरे सिया	२४७	एवं पि तत्थ विहरंता	२९८
अयं से अवरे धम्मे	२४०	एस विची(ही) अणुक्कंतो	२७६, २९२, ३०६, ३२१
अयं से उतमे धम्मे	२४८	ओमोदरियं चाएति	३०७
अयमंतरंसि को एत्थ	२८८	क्काए पयुणए किच्चा	२३१
अवरेण पुव्वं ण सरंति एगे	१२४	कोषादिमाणं हणिया थ वीरे	१२०
अवि क्षाति से महावीरे	३२०	गंडी अदुवा कोडी	१७९
अवि साधिए दुवे वासे	२६४	गंथेहिं विविसेहिं	२३९
अवि साधिए दुवे मासे	३१२	गंथं परिण्णाय इहउज्ज वीरे	१२१
अवि सुइयं व सुक्कं वा	३१९	गडिए मिहुकहाइ	२६३
अवि से हासमासञ्ज	११४	गामे अदुवा रणे	२३५
अहं दुच्चरलाठमचारी	२९४	गामं पविस्स णमरं वा	३१५
अहाकणं ण से सेवे	२७१	चचारि साहिए मासे	२५६
अहासुतं वदिस्सामि	२५४	चरियासणाहं सेज्जाओ	२७७
आगंतारे आरामागारे	२७९	छट्ठेण एगया भुंजे	३१३
आयाणिज्जं च आदाय	७९	छट्ठेणं मत्तेणं अज्झवसाणेण	७५८
आयावइ थ गिम्हाणं	३१०	जतो वज्जं समुप्पज्जे	२४६
आलइयमालमलडो	७५७	जातिं च बुद्धिं च इहउज्ज पास	११२
आवेसण-समा-पवाइ	२७८	जावजीव थरीसहा	२५०
आसीणेऽणेल्लिसं मरणं	२४५		

श्लोकः	सूत्राङ्कः	श्लोकः	सूत्राङ्कः
जीवियं णाभिक्रंखेज्जा	२३२	फरिसाहं दुत्तितिवखाइं	२६२
जे केयिमे अगारत्था	२६३	वंमम्मि य कप्पम्मि	७५१
जं किंचुवकमं जाणे	२३४	भगवं च एवमणोसि	२६८
जंसिप्पेगे पवेदेंति	२८९	भिदुरेसु ण रज्जेज्जा	२५१
जमाहु ओहं सलिलं अपारगं	८०२	मंसुणि छिण्णपुव्वाइं	३०३
जहा य वद्धं इह माणवेहिं या	८०३	मज्झत्यो णिज्जरापेही	२३३
णच्चाण से महावीरे	३१४	मातण्णे असणपाणस्स	२७३
ण सक्का ण गंधमग्घाउं	७९०	लादेहि तस्सुवसग्गा	२९५
ण सक्का ण सोउं सद्दा	७९०	वणसंढं व कुसुमियं	७६२
ण सक्का ण संवेदेतुं	७९०	वरपडहभेरिझल्लरि-	७६४
ण सक्का रसमणासतुं	७९०	वित्तिच्छेदं वज्जेतो	३१४
ण सक्का रुवमदट्ठुं	७९०	विदू णते धम्मपयं अणुत्तरं	७९७
णाओ संगामसीसे वा	३००	विरते य गामधम्मोहिं	३०९
णारति सहती वीरे	९८	वेसमणकुंडलधरा	७५०
णासेवइय परवत्थं	२७२	संघाढीओ पविसिस्सामो	२९०
णिहं पि णो पगामाए	२८१	संयुज्जमाणे पुणरवि	२८२
णिघाय ढंढं पाणेहि	२९९	संवच्छरेण होहिति	७४७
णो चेविसेण वत्थेण	२५५	संवच्छरं साहियं मासं	२५७
णो झकरमेतमेगेसिं	२६१	संसप्पगा य जे पाणा	२३७
तंसि भगवं अपडिण्णे	२९१	संसोहणं च वमणं च	३०८
तणफास- सीतफासे	२९३	स जणेहिं तत्थ पुच्छिंसु	२८७
ततविततं घणञ्जुसिरं	७६५	सयणेहिं तस्सुवसग्गा	२८३
तम्हाऽतिविज्जं परमं ति णच्चा	११५	सयणेहिं वित्तिमिस्सेहिं	२५९
तहम्पगारेहिं जणेहिं हील्लिते	७९५	सयमेव अभिसमागम्म	३२२
तद्वागयं भिक्खुमणंतसंजतं	७९४	सव्वट्ठेहिं अमुच्छिण्ण	२५३
तद्वा विमुक्कस्स परिण्णचारिणे	८००	सासएहिं णिमंतेज्जा	२५२
तिण्णेव य कोडिसता	७४९	सितेहिं भिक्खू असिते परिव्वए	७९९
दिब्बो मणुस्सघोसो	७६७	सिद्धत्यवणं व जहा	७६३
दिसोदिसिंऽणंतजिणेण ताडणा	७९८	सिवियाए मज्झयारे	७५६
इविहं पि विदिता णं	२३०	सिसिरंसि अद्धपडिबणे	२७५
इविहं समेच मेहावी	२६९	सीया उवणीया जिणवरस्स	७५५
पडिबज्जितु चरितं	७६८	सीहासणे णिविट्ठो	७५९
परिक्रमे परिकिल्लते	२४४	सूरो संगामसीसे वा	३०५
पाणा वेहं विहिंसन्ति	२३८	से ह्रु परिण्णासमयम्मि वट्ठती	८०१
पुढविं च आउकार्थं च	२६५	सीलस एते रोगा	१७९
पुरतो सुरा वहंती	७६१	हरिएसु ण णिवज्जेज्जा	२४१
पुव्वि उक्खिता माणुसेहिं	७६०	हतपुव्वो तत्थ ढंढेणं	३०२

पञ्चमं परिशिष्टं—कृतिपयानि विशिष्टानि टिप्पणानि

पृ० १ पं० १ आचारसंस्तुतं । “आचारो अंगणं पदमं अंगं दुवालसङ्घं पि । इत्थं य मोक्खोवाओ एस य सारो पवयणस्स ॥ ९ ॥ आचारम्मि अहीए नं नाओ होइ समणधम्मो उ । तन्हा आचारधरो भण्णइ पदमं गणिट्ठाणं ॥ १० ॥” इति आचारान्नियुक्ती ।

“इह खल्ल समणेणं भगवया महावीरेणं” इमे दुवालसंगे गणिपिडगे पन्नते, तंजहा—आचारो १, सूयगडे २, ठाणे ३, समावाए ४, विवाहपञ्चती ५, नायाधम्मकहाओ ६, उवासगदसाओ ७, अतगडदसाओ ८, अणुत्तरोववाइ[य]दसाओ ९, पण्हावागरणं १०, विवागसुए ११, दिट्ठिवाए १२” इति समयवायाङ्गसूत्रे १ ।

“जं इमं अरिहेतेहिं भगवंतेहिं...पणीअ दुवालसंगं गाणिपिडगं तंजहा—आचारो १, सूयगडे २, ठाणं ३, समावाओ ४, विवाहपञ्चती ५, नायाधम्मकहाओ ६, उवासगदसाओ ७, अतगड-दसाओ ८, अणुत्तरोववाइअदसाओ ९, पण्हावागरणाइं १०, विवागसुअं ११, दिट्ठिवाओ १२ अ, से तं लोउत्तरियं नोआगमतो भावसुयं” इति अनुयोगद्वारसूत्रे ।

“अङ्गप्रविष्टं द्वादशविधम्,—तथथा—आचारः १, सूत्रकृतं २, स्थानं ३, समवाय ४, व्याख्याप्रज्ञासिः ५, ज्ञातधर्मकथा ६, उपासकान्ययनदशाः ७, अन्तकृद्दशाः ८, अनुत्तरोप-पातिकदशा ९, प्रश्नव्याकरणं १०, विपाकसूत्रम्, ११, दृष्टिपातः १२ इति” इति तत्त्वार्थमाख्ये १।२० ।

“आचारङ्गं सूत्रकृतं स्थानाङ्गसमवाययुक् । पञ्चमं भगवत्यङ्गं ज्ञातधर्मकथाऽपि च” ॥ १५७ ॥ उपासकान्तकृदनुत्तरोपपातिकाद् दशाः । प्रश्नव्याकरणं चैव विपाकभुतमेव च ॥ १५८ ॥ इत्येकादश सोपाङ्गान्यङ्गानि द्वादशं पुनः । दृष्टिवादो द्वादशाङ्गी स्याद् गणिपिटकाह्वया ॥ १५९ ॥” इति अभिधानचिन्तामणौ द्वितीये काण्डे ।

“अथ तीर्थकरभाषितान्येव क्रमव्यवस्थापितानि सूत्रमस्तु, गणधरसूत्रीकरणे तु को विशेषः ? उच्यते—इह भगवान् विशिष्टमतिसम्पन्नगणधरापेक्षया प्रभूतार्थं स्वल्पमेवार्थमात्रमभिधत्ते, न त्वितरजनसाधारणं ग्रंथराशिम्, ततो गुणधराणां सूत्रकृतिः, तथा चाह—अर्थं भासद् अरहा सुचं गंथंति गणहरा निऊणं ।...[आव० नि० ९२], अर्थमात्रमेव अर्हं आपते, न प्रभूत-जनसाधारणं ग्रंथराशिम्, ततो गणधराः शासनस्य हितार्थं निपुणं “सूत्रं ग्रन्थन्ति” इति आबद्ध्यकस्य मलयगिरिसूरिविरचिताया वृत्तौ पृ० १०६ ।

“जदा य गणहरा सन्वे पव्वजिता ताहे किर एगनिसज्जाए एगारस्स अगाणि चोइसहिं चोइस पुव्वाणि, एवं ता भगवता अत्थो कहितो, ताहे भगवंतो एगपासे सुत्तं करे(रं)ति, तं अक्खरेहिं पदेहि वंजणेहिं समं, पच्छा सामी जस्स जत्तियो गणो तस्स तत्तियं अणुजाणति, आतीय सुहम्मं करेति, तस्स महल्लं आउर्यं, एतो तित्थं होहिति ति [पृ० ३३७]...तं कहं गहितं गोयम-सामिणा ? तिविह (तीहिं) निसेज्जाहिं चोइस पुव्वाणि उप्पादितानि । निसेज्जा नाम पणिवत्तिऊण जा पुच्छा । किं च वागरेति भगवं ? ‘उप्पजे विगते धुवे’, एताओ तिवि निसेज्जाओ, उप्पजे ति जे उप्पजिमा भावा ते उवागच्छति, विगते ति जे विगतस्सभावा ते विगच्छंति, धुवा जे अविणासधम्मिणो । सेसाणं अणियता णिसेज्जा । ते य ताणि पुच्छिऊण एगतमंते सुत्तं करे(रं)ति जारिस्सं जहा मणितं । ततो भगवं अणुजं मणसी करेति” [पृ० ३७०] इति आबद्ध्यकवृत्तौ ।

“तत्र गौतमस्वामिना निषद्यात्रयेण चतुर्दश पूर्वोणि गृहीतानि, प्रणिपत्य पृच्छा निषयोच्यते, भगवांश्चाचष्टे—‘उपणे इ वा विगमे इ वा धुवे इ वा’, एता एव तिस्रो, निपथाः आसामेव आ. २६

सकाशाद् गणभूताम् 'उत्पाद-व्यय-ध्रौव्ययुक्तं सत्' इति प्रतीतिरुपजायते, अन्यथा सत्ताऽयोगात् । ततश्च ते पूर्वभवभावितमतयो द्वादशाङ्गसुपरचयन्ति " इति आवश्यकसूत्रस्य हरिभद्रसुरविरचितायां वृत्तौ पृ० २७७ । मलयगिरिस्मृतिरचितायां वृत्तौ पृ० ३६३ ।

"यद् भगवद्भिः सर्वदर्शिभिः.....उक्तम्, भगवच्छिष्यैरतिशयवद्भिरुत्तमातिशयवाग्बुद्धि-सम्पन्नैर्गणधरैरेव तदङ्गप्रविष्टम्" इति तत्त्वार्थभाष्ये १।२० ।

"भगवद्दर्हत्सर्वज्ञहिमवजिर्गतवाग्गङ्गार्थविमलसलिलप्रक्षालितान्तःकरणैर्बुद्धयतिशयद्वियुक्तैर्गणध-रैरनुस्मृतग्रन्थरचनं आचारादि द्वादशविधमङ्गप्रविष्टमित्युच्यते" इति तत्त्वार्थराजवार्तिके १।२० । —इत्याद्युल्लेखानुसारेण भगवतामर्हतां शिष्यैर्गणधरैः जिनवचनानुसारेण आचारादीनि द्वादश अङ्गानि विरचितानि । तत्र प्रथमम् आचाराङ्गम् ।

बौद्धा अपि केचिद् बुद्धवचनं नवाङ्गीरूपेण, केचिच्च द्वादशाङ्गीरूपेण विभजन्ति, तथाहि—

"कथं नवंगवसेन नव अङ्गातीति ? सव्वमेव हिंदं 'सुत्तं १, गेय्यं २, वेय्याकरणं ३, गाथा ४, उदानं ५, इतिवुत्तकं ६, जातकं ७, अब्भुतधम्मं ८, वेदल्लं ९ ति नवंगपप्पेदं होति" इति अट्टशालिन्ध्यां बौद्धग्रन्थे पृ० २२ । "धर्मविनिश्चयः कतमः ? आर्यशासनं द्वादशाङ्गधर्मः । कतमानि द्वादशाङ्गानि ? १ सुत्तं, २ गेयं, ३ व्याकरणं, ४ गाथा, ५ उदानं, ६ निदानम्, ७ अवदानम्, ८ इतिवुत्तकं, ९ जातकं, १० वैपुल्यम्, ११ अदभुतधर्मः, १२ उपदेशश्च" इति बौद्धाचार्येण असङ्गेन विरचिते अभिधर्मसमुच्चये पृ० ७८ ।

पृ० १ पं० २ पदमो सुयकलंधो । प्रथमः श्रुतस्कन्धः 'ब्रह्मचर्य'नाम्नापि, नवाध्ययना-त्मकत्वाच्च 'नवब्रह्मचर्य'नाम्नापि प्रसिद्धः । इत्युक्तां पृ० १०२ पं० ४, पृ० १०३ टि० २ । अस्य च दशवैकालिकचूर्णमुत्तुसारेण दशवैकालिकहारिभद्रीवृत्त्यनुसारेण च गद्य-पद्य-गेय-चौर्ण-भेदेन चतुर्विधेषु प्रथितपदेषु चौर्णपदेऽन्तर्भावः । सूत्रकृताङ्गचूर्णि-वृत्त्यनुसारेण तु गद्य-पद्य-कथ्य-गेयभेदेन चतुर्विधेषु जातिनिबद्धसूत्रेषु गद्येऽन्तर्भावः । तथाहि— "गजं पजं गेयं जुणं च चरव्विहं तु गहियपयं । तिसमुट्ठाणं सव्वं इह वेंति सलक्खणा क्खणो ॥ १७० ॥ महुरं हेउनिजुत्तं गहियमपायं विरामसंजुत्तं । अपरिमियं चऽवसाणे कव्वं गजं ति नायव्वं ॥ १७१ ॥ पजं तु होइ तिविहं सममदसमं च नाम विसमं च । पाएहिं अक्खरेहिं य एव विहिण्णू कइ वेंति ॥ १७२ ॥ तंतिसमं तालसमं वण्णसमं गहसमं लयसमं च । कव्वं तु होइ गेयं पंचविहं गीयसजाए ॥ १७३ ॥ अत्थवहुलं महत्थं हेउनिवाओवसगगंगंभीर । बह्नुपायमवो-च्छिज्जं गम-णयसुद्धं च चुण्णपयं ॥ १७४ ॥" इति दशवैकालिकनिर्णयकौ । अस्य व्याख्या— "गद्यं पद्यं गेयं चौर्णं च चतुर्विधमेव प्रथितपदम्, एमिरेव प्रकारेप्रथनात् । एतच्च त्रिभ्यो धर्मार्थ-कामेभ्यः समुत्थानं तद्विषयत्वेनोत्पत्तिरस्येति त्रिसमुत्थानं सर्वम्....एवं ब्रुवते सलक्षणं लक्षणज्ञाः कवयः इति गार्थायः ॥ १७० ॥ गद्यलक्षणमाह—मधुरं...हेतुनियुक्तं सोपपत्तिकं, प्रथितं बद्धमात्र-पूर्व्या, अपादं विशिष्टच्छन्दोरत्ननायोगात् पादवर्जितम्, विरामः—अवसानं, तत्संयुक्तम्—अर्थतो न तु पाठत इत्येकं...यतिविशेषसंयुक्तमन्ये, अपरिमितं चावसाने बृहद् भवतीत्येकं । अन्ये तु अपरिमितमेव भवति बृहदित्यर्थः, अवसाने 'मृदु पठ्यते' इति शेषः । काव्यं गद्यम्...इति

१. बहुपयं इत्यपि प्रत्यन्तरेषु अगस्त्यसिंहविरचितायां चूर्णौ च पाठः ।

२. "अपायं नाम पादा से नत्थि, विरामो से अत्थओ भवइ, इतरथा ताव ण ठाए समत्तं" इति दशवैकालिकचूर्णौ 'बृद्धविवरण'रूपेण प्रसिद्धायाम् पृ० ७७ । "अपादं जं ण पादवद्धं" इति अगस्त्यसिंहविरचितायां दशवैकालिकचूर्णौ पृ० ४० ।

ज्ञातव्यम्... ॥ १७१ ॥ अधुना पयमाह—पय तु... त्रिविधम्... सममर्थसमं च नाम विषमं च ... पादैः चतुःपादादिभिः अक्षरैर्गुणलघुभिः, अन्ये तु व्याचक्षते—समं यत्र चतुर्विधं पादेषु समान्यक्षराणि, अर्थसमं यत्र प्रथमतः तीययोर्द्वितीयचतुर्थयोश्च समान्यक्षराणि, विषमं तु सर्वपादेष्वेव विषमाक्षरमित्येवं विधिज्ञाः छन्दःप्रकारज्ञाः कवयो ब्रुवते... ॥ १७२ ॥ अधुना गेयमाह—तन्त्रीसमं तालसमं वर्णसमं ग्रहसमं लयसमं च काव्यं तु भवति... गेयं पञ्चविधम्... गीतसंज्ञायां गेयाख्यायाम् । तत्र तन्त्रीसमं वीणादितन्त्रीशब्देन तुल्यं मिलितं च, एवं तालादिष्वपि योजनीयम्, नवर ताला हस्तगमाः, वर्णा निषादपञ्चमादयः, प्रहा उल्हेपाः, प्रारम्भरसविशेषा इत्यन्ये, लयाः तन्त्रीस्वचविशेषा... ॥ १७३ ॥ साम्प्रतं चौर्यं पदमाह—अर्थबहुलं... बह्वर्थम्, ... महार्थम्, हेतु-निपातोपसर्गैर्गमीरम्, ... बहुपादम् अपरमितपादम्, अव्य-वच्छिन्नं श्लोकवद् विरामरहितम्, गम-नयैः शुद्धम्, गमाः तदक्षरोच्चारणप्रवणा निजार्थाः..., नैगमादयः, ... चौर्यं यदं ब्रह्मचर्याध्ययनपदवदिति गार्थार्थः ॥ १७४ ॥” इति हरिभद्रसूरि-विरचितायां बृत्तौ पृ० ८७-८८ ।

“तं सूत्रं चतुर्विधम्—

सृण्णा सगह विते जातिनिवद्धे य कथादि ॥ ३ ॥ तत्थ सृण्णासुतं तिविधं—ससमए परसमए उभये ति... सङ्ग्रहसूत्रमपि यथा—... । विते जातिनिवद्धं सुतं जाव वृत्तवद्धं सिलोगादिबद्धं वा । तं चउजिविधं, तं जभा—गद्यं १, पद्यं २, कथ्यं ३, गेयम् ४ । गद्यं चूर्णिग्रन्थः ब्रह्मचर्यादि । पद्यं गाथासिलगादि । कथनीयं कथ्यम्, जभा उत्तरज्जयणाणि इसिमासितानि णायानि थ । गेयं णाम यद् गीयते सरसंचारेण, जभा काविलिज्जे “अधुवे असासयम्मी सुसारमि दुक्खपउराए [उत्तरा० ८।१]” इति सूत्रकृताङ्गचूर्णौ पृ० ४ । “धुतशानसूत्रं चतुर्धा भवति तद्यथा—संज्ञासूत्रं १, संग्रहसूत्रं २, वृत्तनिवद्धं ३, जातिनिवद्धं च ४ । तत्र संज्ञासूत्रं यन् स्वरसङ्केतपूर्वं निवद्धं... संग्रहसूत्रं तु यत् प्रभृतार्थसंग्राहकं... वृत्तनिवद्धसूत्रं पुनर्यदनेकप्रकारया वृत्तजात्या निवद्धं... जातिनिवद्धं तु चतुर्धा, तद्यथा—कथनीयं कथ्यम् उत्तराध्ययन-ज्ञाताधर्मकयादि पूर्वविरचितकथानकप्रायत्वात् तस्य, तथा गद्यं ब्रह्मचर्यादि । तथा पद्य छन्दोनिवद्धम्, तथा गेयं यत् स्वरसञ्चारेण गीतिकाप्रायनिवद्धं तद्यथा कापिलीयमध्ययनम्” इति श्रीलाचार्यविरचितायां सूत्रकृताङ्गचूर्णौ पृ० २-३ ।

पृ० १ पं० ४ सत्यपरिण्णा । “जीवो छक्कायपरुवणा थ तेसिं वहे थ बंधो ति । विरईए अहिगारो सत्यपरिण्णाए णातव्वो ॥ ३५ ॥ दव्वं सत्थडिग-विस-जेहं विल-खार-लोणमाईयं । भावो थ दुण्णवत्तो वाया काओ अविरई या ॥ ३६ ॥ दव्वं जाणण पच्चक्खाणे दविए सरिर उवगरणे । भावपरिण्णा जाणण पच्चक्खाणं च भावेण ॥ ३ ॥” इति आचाराङ्गचूर्णौ ।

पृ० २ पं० ४ अत्थि ०१ । ‘अत्थि मे आया उवावत्तिए, णत्थि मे आया उवावत्तिए, के वाऽहं आसी (के वाऽऽसी—प्र०) के व इओ चुते पेच्चा भविस्सामि’ इति आचाराङ्गचूर्णौ ।

पृ० २ पं० १४, ३ यद्यपि कासुच्चित् शी० प्रतिषु ‘सुए पेच्चा’ इति पाठो दृश्यते तथापि शीसं प्रतौ ‘के वा इओ सुए इह पिच्चा भविस्सामि ति’... इह च संसारे’ इति पाठदर्शनाद्

१. “बहुपादं णाम जहा सिलोगो, गाहादीणं विरामो अत्थि न तथा तस्स” इति बृद्धविवरणत्वेन प्रसिद्धायां दशवैकालिकचूर्णौ पृ० ७८ । “बहुपदं अपरिमितपदम् । अन्वोच्छिष्टं अविरामं” इति अगस्त्यसिंहविरचितायां चूर्णौ पृ० ४० ।

२. इदानीं चुण्णपदं भणइ जहा वेसचेरेतराणि” इति बृद्धविवरणे दशवैकालिकचूर्णौ पृ० ७८ । “चुण्णपदमिदानीं, तं बंभचेरादि” इति अगस्त्यसिंहविरचितायां चूर्णौ पृ० ४० ।

वृत्तिकृतां शीलाचार्याणामपि के वा इवो सुप इह पेचा इति पाठः सूत्ररूपेण सम्मत इति प्रतीयते ।

पृ० ३ पं० १ सो हं । तुलना—“सोऽहमस्मीत्यग्रे व्याहरत्” —बृहदारण्यकोपनिषद् १।४।१। “योऽसावसौ पुरुषः सोऽहमस्मि” बृहदारण्यकोपनिषद् ५।१५।११।, ईशावास्योपनिषद् १६। “सोऽहमस्मि स एवाहमस्मि” —छान्दोग्योपनिषद् ४।११।१, ४।१२।१, ४।१३।१। “त्वमात्मासि यस्तवमसि सोऽहमस्मि तमाह कोऽहमस्मीति” —कौशीतकी उपनिषद् १।६। “अहं सः सोऽहमिति” —नृसिंहोत्तरतापनी उपनिषद् ९।

पृ० ३ पं० ७ विरुवरूपे फासे...। “मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः । २।१४। ...बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विन्दत्यात्मनि यत् सुखम् । ५।२१।.....स्पर्शान् कृत्वा बहिर्बाह्यांश्चक्षु-
श्चैवान्तरे भ्रूयोः । ५।२७।” —भगवद्गीता । “कतमो पनायुषो, फस्तो, कतमो फस्तसमुदयो, कतमो फस्तनिरोधो, कतमा फस्तनिरोधगामिनी पटिपदा । छयिमे, आयुसो, फस्तकाया—
चक्षुसम्फस्तो, सोतसम्फस्तो, घानसम्फस्तो, जिह्वासम्फस्तो, वायसम्फस्तो, मनोसम्फस्तो । सळायतनसमुदया फस्तसमुदयो, सळायतननिरोधा फस्तनिरोधो, अयमेव आरिशो अट्टङ्गिको मग्नो फस्तनिरोधगामिनी पटिपदा” इति पालिप्रिपिटकान्तर्गते मज्झिमनिकाये सम्मादिट्ठिसुते पृ० ७०। “वेदना चायं, भिक्खवे, किंनिदाना किंसमुदया किंजातिका किंपमवा ? वेदना फस्तनिदाना फस्तसमुदया फस्तजातिका फस्तपमवा” इति मज्झिमनिकाये चूलसीहनादसुते पृ० ९५, महातण्हासङ्खयसुते पृ० ३२१।

पृ० ५ पं० ३ गडिपु । “सत्तो गुद्धो ग्रथितः” इति थावकभूमौ पृ० ९५।

पृ० ६ पं० ११, २३ अणु...। तुलना—“आदेशाः ‘जाए सद्धाए निक्खंतो तमेवमणु-
पालए’ इत्यादिकः” इति बृहत्कल्पसूत्रवृत्तौ [पृ० ३६३] उद्धृतः पाठः ।

पृ० ६ पं० १२ पणया...। तुलना—“पणया वीरा महावीहिं सिद्धिपहं णेआउयं धुवं ॥ २।१।२१ ॥” इति सूत्रकृताङ्गे प्रथमश्रुतस्कन्धे सू० १०९।

पृ० ८ पं० १५ खेत्तण्णे । तुलना—“इदं शरीरं कौन्तेय क्षेत्रमित्यभिधीयते । एतद्यो वेति त प्राहुः क्षेत्रज्ञ इति तद्विदः ॥ क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारत । क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत् तज्ज्ञानं मतं मम ॥ १३।१-२ ॥” —भगवद्गीता । “अखेत्तज्जू अकुसलो” इति पालिप्रिपिटका-
न्तर्गते अंगुत्तरनिकाये नवकनिपाते, चतुर्थे भागे पृ० ५७। “अखेत्तज्जू ति अगोचरज्जू” इति विसुद्धिमगगीकायां प्रथमे भागे पृ० ३२६।

पृ० १० पं० २१ चूर्णिकृता...। चूर्णिकृतमिव वृत्तिकृतां शीलाचार्याणामपि अयं पाठो मूल-
रूपेणाभिमत इति पूर्वापरतुलनया ज्ञायते ।

पृ० १४ पं० १४, २७। तुलना—“तालियंटेण पत्तेण साहाविहुवणेण थ । ण ते बीयितु-
मिच्छंति वीयावेळण वा परं ॥ ६।३७ ॥” इति दशवैकालिकसूत्रे ।

पृ० १७ पं० १ लोमविजयो । “लोगस्स थ निक्खेवो अट्ठविहो उ विजयस्स । भावे कसायलोगो अहिगारो तस्स विजएणं ॥ १७५ ॥.....विजिओ कसायलोगो सेयं ह्यु तथो नियतिउं होइ । कामनियत्तमई खलु संसारा मुचई खिप्यं ॥ १७७ ॥” इति आचाराङ्गनिर्युक्तौ ।

पृ० २२ पं० २ पियाउया । पृ० ९१ मध्ये “सव्वे पाणा पियाउया” इति, पृ० ७५९ मध्ये च “सव्वे पाणा पियाउया” इति पाठो बृहत्कल्पसूत्रवृत्तासुद्धतः ।

पृ० २६ पं० २ गिरामगंधे...। “गिरामगंधो परिव्वए” इति सूत्रकृताङ्गचूर्णि[पृ० ४]-
बृहत्कल्पवृत्ति[पृ० ९६, २७२, ३७८]—निशीथचूर्णि[१५।१२ पृ० ४८५]प्रवृत्तिषु बहुषु स्थानेषु द्रुतोयं पाठः ॥

पृ० २६ पं० ४ मातणो । “कथं मात्रज्ञो भवति ? इह आद्या ब्राह्मणग्रहपतयो व्यर्थं प्रचारयन्ति यदुत चीवरपिण्डपातशयनासनग्लानप्रत्ययभेदपञ्चपरिष्कारैः, तत्र प्रतिग्रहणे मात्रा जानाति, एवं मात्रज्ञो भवति” इति बौद्धाचार्येण असङ्गेन विरचितायां भावकभूषौ पृ० १६२ ।

पृ० २७ पं० १३ वेरं...। तुलना—दृश्यतां सू० ९३ । “हणंतं वाऽणुजाणाद वेरं वद्धेति अपणो ॥ १११३ ॥” इति सूत्रकृताङ्गेषु ॥

पृ० २७ पं० ४ अहेमां... , पं० ८ जहा अंतो... । पृ० ३० पं० ६ उद्धं अहं... । पृ० ५६ पं० ५ उद्धं सोता...। तुलना—“पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला, अधो केसमत्थका, तच्चपरियन्तं, पूर नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति—‘अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं न्हारु अट्ठि अट्ठिमिळं वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फास अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्स वसा खेळो सिङ्गाणिका लसिका मुत्तं ति । सेय्यथापि भिक्खवे उभतोमुखा पुतोळि पूरा नानाविहितस्स धञ्जस्स, सेय्यथापि सालीनं वीहीनं मुग्गानं मासानं तिलानं तण्डुलानं । तमेवं चक्खुमा पुरिसो मुद्धित्वा पच्चवेक्खेय्य—‘इमे साली इमे वीहा इमे मुग्गा इमे मासा इमे तिला इमे तण्डुला’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला, अधो केसमत्थका, तच्चपरियन्तं, पूर नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति—‘अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा...पे०...मुत्तं’ ति । इति अज्झतं वा काये कायाणुपस्सी विहरति...पे०...एवं पि खो, भिक्खवे, भिक्खु काये कायाणुपस्सी विहरति ।...पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सीवयिकाय छट्ठितं अट्ठिसङ्खलिकं समंसलोहितं न्हारुसम्बन्धं...पे०...अट्ठिसङ्खलिकं निम्मंसलोहितमक्खितं न्हारुसम्बन्धं...पे०...अट्ठिकसङ्खलिकं अपगतमंसलोहितं न्हारुसम्बन्धं...पे०...अट्ठिकानि अपगतसम्बन्धानि दिसा विदिसा विक्खित्तानि...अट्ठिकानि सेतानि सङ्खणपटिभागानि...पे०...अट्ठिकानि पुजकितानि तेरोवस्सिकानि...पे०...अट्ठिकानि पूर्तानि जुण्णकज्जातानि । सो इममेव कायं उपसंहरति—‘अयं पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनीतो’ ति । इति अज्झतं वा काये काये कायाणुपस्सी विहरति वहिद्धा वा काये कायाणुपस्सी विहरति, अज्झतवहिद्धा वा काये कायाणुपस्सी विहरति, समुदयधम्मणुपस्सी वा कायस्मिं विहरति, वयधम्मणुपस्सी वा कायस्मिं विहरति, समुदयवयधम्मणुपस्सी वा कायस्मिं विहरति ।...एवं पि खो, भिक्खवे, भिक्खु कायाणुपस्सी विहरति ।” इति पालिनिपादकान्तर्गते मज्झिमनिकाये सतिपट्ठाणसुते कायाणुपस्सनायाम् पृ० ७८-८१ ।

“इममेव कायं ति इमं चतुमहाभूतिकं पूतिकार्यं । उद्धं पादतला ति पादतलत उपरि, अधो केसमत्थका ति केसगतो हेट्ठा, तच्चपरियन्तं ति तिरियं तच्चपरिनिच्छजं, पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खती ति नानप्पकारकेसादिअसुचिभरितो अयं कायो ति पस्सति” इत्यादि-ग्रन्थेन अस्य विशेषतः स्पष्टीकरणं विसुद्धिमन्ने अट्ठमे परिच्छेदे अनुस्सत्तिकम्मट्ठाननिहेसे कायगतासत्तिकथायां द्रष्टव्यम् ।

“वुत्तं हेतं—‘पथवीकसिणमेको सज्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं” [

] ति आदि । तत्थ उद्धं ति उपरि गगनतलाभिसुद्धं, अधो ति हेट्ठा भूमितलाभिसुद्धं, तिरियं ति खेतमण्डलमिव समन्ता परिच्छिन्दतं । एकञ्चो हि उद्धमेव कसिणं वद्धेति, एकञ्चो अधो, एकञ्चो समन्ततो । तेन तेन वा कारणेन एवं पसारेति, आलोकमिव दिव्यचक्रवुनारूपदस्सनकामो । तेन वुत्तं—उद्धं अधो तिरियं ति ।” इति विसुद्धिमन्ने पञ्चमे परिच्छेदे सेसकसिणनिहेसे ।

पृ० २७ पं० १३ वेरं...। दृश्यतां सु० ९३। तुलना—“हणंतं वाऽणुजाणाइ वेर वट्ठेति अप्पणो ॥ १११३ ॥” इति सूत्रकृताङ्गे।

पृ० ३० पं० १६ कत्थयी। “कत्थई” इति बृहत्कल्पसूत्रवृत्तौ [पृ० १५०६] उद्धृते पाठेऽपि।

पृ० ३१ पं० २ सीओसणिज्जं। “सीयं परीसह-पमायुवसम-विरइं सुहं च उण्हं तु। परीसह-तयुजम-कसाय-सोगा-ऽऽहि-वेया-ऽऽरइं दुक्खं ॥ २०१ ॥ इत्थी सक्कारपरीसहो य दो भावसीयला एए। सेसा वीसं उण्हा परीसहा हुंति नायव्वा ॥ २०२ ॥” धम्ममं जो पमायइ अत्थे वा सीअल्लु त्ति तं विंति। उज्जुतं पुण अवं ततो उण्हं त्ति ण विंति ॥ २०४ ॥” अभयकरो जीवाणं सीयधरो संजमो भवइ सीओ। अस्संजमो य उण्हो एसो अओ वि पज्जाओ ॥ २०६ ॥ निब्बाणसुहं सायं सीईभूयं पयं अणावाहं। इहमवि जं किंचि सुहं तं सीयं, दुक्खमवि उण्हं ॥ २०७ ॥” सीयाणि य उण्हाणि य भिक्खूणं हुंति विसहियव्वाइ। कामा न सेवियव्वा सीओसणिज्जस्स णिज्जुती ॥ २१० ॥” इति आचाराङ्गनिर्णयौ।

पृ० ३१ पं० ४ सुत्ता अमुणी...। तुलना—“या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी। यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः।” —भगवद्गीता २।६९।

पृ० ३९ पं० २ सस्सत्तं। “कुणमाणो वि य किरियं परिचयंतो वि सयण-धण-भोए। दितो वि दुहस्स उरं न जिणइ अओ पराणीयं ॥ २२० ॥ कुणमाणो वि निविर्त्ति परिचयंतो वि सयण-धण-भोए। दितो वि दुहस्स उरं मिच्छहिट्ठी न सिज्जइ उ ॥ २२१ ॥ तम्हा कम्माणीयं जेडमणो दंसणम्मि पयइजा। दंसणवओ हु सफलाणि हुंति तव-नाण-वरणाइ ॥ २२२ ॥” इति आचाराङ्गनिर्णयौ।

पृ० ३९ पं० ४ से वेसि...। तुलना—सु० ५२२। सूत्रकृताङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमेऽ-ध्ययनेऽपि।

पृ० ४६ पं० २ आवंती...। “आयाणपएणावंती गोण्णनामेण लोगसाह त्ति।” २३९ ॥ लोगस्स उ को सारो तस्स य सारस्स को इवइ सारो। तस्स य सारो सारं जइ जाणस्ति पुच्छिओ साह ॥ २४४ ॥ लोगस्स सार धम्मो धम्मं पि य नाणसारियं विंति। नाणं संजमसारं संजमसारं च निब्बाणं ॥ २४५ ॥” इति आचाराङ्गनिर्णयौ।

पृ० ४७ पं० १ जे छेये...। “जे छेए सागारियं ण से सेवे” इति सूत्रकृताङ्गचूर्णवर्षि [पृ० ४] उद्धृतम्। बृहत्कल्पसूत्रवृत्तौ तु [पृ० ३७८] “जे छेए से सागारियं न सेवे” इति पाठ उद्धृतः, “जे छेए से सागारियं परियाहरे” इत्यपि पाठः [पृ० ९६] उद्धृतो दृश्यते।

पृ० ५२ पं० ७ वयसा वि एगे बुयिता...। “वयसा वि एगे बुयिता कुप्पंति माणवा, वयसा वायाए, एते(गे) अव्वता एगचरा अणेगचरा वा, बुयिता भणिता, कुप्पंति वज्झंति (व(थ)-व्मंति-प्र०) (ववचित् प्रतौ ‘वज्झंति’ नास्ति) वक्कंति लुब्भंति। केरिसाए वायाए कुप्पंति जहा के इमे अम्हं एए चेव दट्ठव्वा तिवग्गबंभणात्तिविग्गपरिचारगा सुहा पव्वयंति। एवं थंभ(से) मायाए वि लोमे वि जोएयव्वं। अविसहा काएणावि पुट्ठा कुप्पंति” इति चूर्णौ।

पृ० ५५ पं० १ तुमं सि...। तुलना—“तत् त्वमसि श्वेतकेतो”—छान्दोग्योपनिषद् ६।८।७, ६।९।४, ६।११।३, ६।१२।३, ६।१३।३, ६।१४।३, ६।१५।३, ६।१६।३।

पृ० ५६ पं० ११ सव्वे सरा...। तुलना—“यतो वाचो निर्वर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह ॥”—तैत्तिरीयोपनिषद् २।४।१, २।९।१। ब्रह्मोपनिषद् ३।

पृ० ५६ पं० ३ मती...। तुलना—“इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः। मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥ ३।४२ ॥” भगवद्गीता।

पृ० ५८ पं० २ ध्रुयं । “पदमे नियमविद्वुषणा कम्माणं वितियाए तद्वयगम्भि । उदगरण सरीरणं चउत्थए गारवतिगस्स ॥ २५० ॥ उवसग्गा सम्माणय विद्वुआणि पध्वमम्भि उहेसे । दव्वधुयं वत्थाइं भावधुयं कम्म अट्ठविहं ॥ २५१ ॥ अहिआसितुवसग्गे दिव्वे माणस्सए तिरिच्छे य । जो विद्वुणइ कम्माइं भावधुयं तं वियाणाहि ॥ २५२ ॥” इति आचाराङ्गनिर्युक्तौ ।

पृ० ५९ पं० १३ सत्ता... तुलना—“अयार्णता विजस्सिता सत्ता कामेहिं माणवा ॥ १११६ ॥” इति सूत्रकृताङ्गे ।

पृ० ५९ पं० १४ इति बाले पकुब्बति । तुलना—“जणेण सद्धिं होक्खामि इइ बाले पावभइं । कामभोगाणुरागेणं केसं संपडिवज्जइ ॥ ५१७ ॥” इति उत्तराध्ययनसूत्रे ।

पृ० ६२ पं० ३ अकुट्ठे । अत्र अकुट्ठे इति ‘इ० जैमू०’ अनुसारी पाठः समीचीनो माति । अकुट्ठो इ० ।

पृ० ६५ पं० १० समाहि... तुलना—“अहो य रातो य समुट्ठितेहिं तहागतेहिं पडिलब्भ धम्मं । सनाहिमाधातमज्ञोसयंता सत्थारमेव फरुसं वयंति ॥ १३१२ ॥” इति सूत्रकृताङ्गे सू० ५५८ ।

पृ० ६८ पं० १८, ३ बुज्झमाणाणं । “बुज्झमाणाणं जहा से दीवे असंदीणे एवं सरणं भवइ महासुणी” इति तत्त्वार्थसूत्रस्य सिद्धसेनगणविरचितावां वृत्तौ पृ० २४ ।

पृ० ६८ पं० ११ वियावाए । अत्र विओवाए इति ‘इ०’ आदिप्रतिस्थः पाठ समीचीनः । तुलना—“को जाणाति विओवातं इत्थीओ उदगाओ वा ।... ३१३४ ॥” इति सूत्रकृताङ्गे सू० २०७ ।

पृ० ६९ पं० २ विओक्खो । “कम्मयदव्वेहि समं संजोगो जो उ होइ जीवस्स । सो बंधो नायव्वो तस्स विओगो भवे सुक्खो ॥ २६१ ॥” इति आचाराङ्गनिर्युक्तौ ।

पृ० ६९ पं० ४ असणं वा । “तत्र कतमदक्षितं कतमत पीतं कतमन् खादितं कतमन् स्वादितम् ?... यः कश्चित् पिण्डपातपरिभोगः सर्वं तदक्षितमित्युच्यते । तस्य पुनर्द्विधा भेदः— खादितं स्वादितं च । तत्र खादितं मन्था वा [अ]पूपा वा ओदनकुल्पापं वा यद्वा पुनरन्यतमाभिसंस्कारिक्रमभं विकृतं भोज्यं प्राणसन्धारणमिदमुच्यते खादितमक्षितमपीतम् । स्वादितं कतमत ? तथया क्षीरं दधि नवनीतं सर्पिस्तैलं मधु... लवणं वनफलं वा भक्ष(क्ष्य)प्रकारं वा इदमुच्यते स्वादितमक्षितमपि(पी)तम् । अतः पुनः पीयते खण्डरसं वा शर्करारसं वा कान्तिकं वा दधिमण्डं वा शुक्तं वा तर्कं वा अन्ततः पानीयमपि इदमुच्यते पीतम् ।” इति बौद्धाचार्येण असङ्केतविरचितायां श्रावकभूमौ पृ० ११७ ।

पृ० ८१ पं० ३ सम्मत्त... । “जाव सम्म(म-प्र०)त्तमेव समभिजाणिआ । एतेउ अट्ठसु वि उहेसएण एस आलावओ सव्वहि भाणियज्जो ‘ण मे अत्थि कोयि, गाहमवि कस्सति’ । अहवा वेहाणसमरणउहेसगातो आरन्भ एस आलावतो वत्तव्वो ‘ण मम अत्थि कोयि ।” इति चूर्णौ ।

पृ० ८१ पं० १३, २७ अतीउट्ठे आणावीते चिच्चाण... । “अणातीतो जहुरोवियभारवाही । पुत्वि पि इंगिणिमरणे ति(?) अतीता अतीता अत्था वा सावज्जातो सत्थाओ सयण-धण-धन्नारंभाओ अतीता, अतिक्रममाणे अतिक्रंते, अहवा अतीतं समाणियं, असमत्ता तस्स नाणादी पंच अत्था क्रियपओयणा दत्तफला समाणिज्जमाणा समत्ता । अस्सि विस्सं भणयाए, अस्सिमिति अस्सि जहा जहा उट्ठेइ इंगिणिमरणविहीए, विस्सं अणेगविहं विस्सं मा(म)ज्जिता विस्सं भणयाए ‘अचं सरीरं, अजो अहं, अणे सर्वधिवंधवा’, अहवा ‘भज सेवाए’, एवं भजिता, यदुक्तं भवति सेविता, अहवा वीडं भविता जीवाओ सरीरं वीडं भवति, ठेसीभासाओ वीडुं(सं-प्र०) पिहं, चिच्चाण

मेउरं कायं, चेच्चा णाम चयित्ता, मिदुरधम्मं मेउरं, दुड्ढाणेहि दुस्सेज्जाहि दुविस्सीहिता-
(दुस्सीहिता-प्र०)हि भिज्जंति, अहवा भायंके से वहाए, संकप्पे से वहाए, मरणंते से वहाए,
एतेहि प्रकारेहिं मिदुरधम्मं मेउरं, कायं सरीरं, संविहुणिय विरूवरूवे परीसहोवसग्गे, सम्मंतं
विहुणिया संविहुणिय, विसिट्ठं विविहं वा रूपं जेसिं ते इमे विरूवरूवा अणुलोमा पडिलोमा य
परीसहोवसग्गा अणिया, अरिसं विस्सं भणयाए, विस्सं भ० अणेगप्रगारं विस्सं भविता तं
जहा—‘अणं सरीरं, अणो अहं’, ‘भय सेवाते’, एवं भणेता यदुक्तं भवति सेविता। अहवा
विस्सं अणेगविहं तवो, तं भइत्ता, वीसुं(सं-प्र०) वा भइत्ता, जीवो सरीराओ, सरीरं वा जीवाओ,
अहवा जीवाओ कम्मं कम्मं वा जीवाओ। मेरवमणुविण्णे, भयं करेतीति मेरवं, मेरेवेहि
परीसहोवसग्गेहि अणुविज्जमाणो।” इति चूर्णौ।

पृ० ८२ पं० ५, ६ चाएस्मिं...। “किं सको चाए व अहं तणफासं अहियासित्तए। एवं
सोतफासं दंस-मसगफासं जाव एगतरे अन्नतरे विरूवरूवे फासे अहियासित्तए।” इति चूर्णौ।
अत्र ‘तेउफासं’ पदस्य व्याख्या चूर्णौ न विलोक्यते।

पृ० ८४ पं० १३, २७, २८ आरंभाय...। तुलना—“संखाए जीविंयं चेव कम्मणा उ
तिउट्ठति ॥ १।५।५ ॥” इति सूत्रकृतज्ञे।

पृ० ८५ पं० ७ जं किंचुवकम्मं...। तुलना—“जं किंचुवकम्मं जाणे आउत्तेमस्स अप्पणो।
तस्सेव अंतरा खिण्यं सिक्खं सिक्खेज्ज पंडिते ॥ ८।१।५ ॥” इति पाठमेवेन सूत्रकृतज्ञेऽपि सू० ४२५।

पृ० ८९ पं० २ उवहाणसुयं। “जो जइया तित्थयो सो तइया अप्पणो य तित्थम्मि। वण्णेइ
तवोक्कम्मं ओहाणसुयम्मि अज्झयणे ॥ २७६ ॥ ...दव्वुवहाणं सयणे भावुवहाणं तवो चरित्तस।
तम्हा उ नाण-दंसण-तव-चरणेहिं इहादिगयं ॥ २८२ ॥ जह वल्ल मइलं वत्थं सुज्झइ उदगाइएहिं
वत्थेहिं। एवं भावुवहाणेण सुज्झए कम्ममट्ठविहं ॥ २८३ ॥... एवं तु समणुचिच्चं वीरवरेणं
महाणुभावेणं। जं अणुसरित्तु धीरा सिवमचलं जन्ति निव्वाणं ॥ २८४ ॥” इति आचाराङ्गनिर्युक्तौ।

पृ० ८९ पं० ४ “जहा ओहाणसुए—अहासुयं वइस्सामि” इति आवश्यकचूर्णावपि
[पृ० २६९] उद्धृतम्।

पृ० ९१ पं० ९ लुप्पती...। तुलना—“ममाती लुप्पती बाले अन्नमज्जेहिं मुच्छिए ॥
१।१।४ ॥” इति सूत्रकृतज्ञे।

पृ० ९७ पं० ९ आहंसु...। अत्र अस्मत्सविधवर्तिहस्तलिखितादर्शांशुसारेण पाठो मुद्रितः।
किन्तु आगमोदयसमिल्यादिप्रवृत्तिषु प्रायः सर्वेष्वपि मुद्रितेषु आचाराङ्गसूत्रपुस्तकेषु आहंसु
इति पाठो दृश्यते, आचाराङ्गचूर्णावपि अयमेव पाठः, आवश्यकचूर्णावपि तथैव पाठः, तथाहि—
“छुच्छुकारेति आहंसु समणं कुकुरा दसंतु ति” इति आवश्यकचूर्णौ [पृ० २९६] उद्धृतः पाठः।
“कुकुरे छुच्छुकारेति, ततो ते कुकुरा दसंति, सयं च ते भयवं आहंसु, एवमाइ वट्ठवसग्गा”
इति आवश्यकसूत्रस्य मलयगिरिविरचितायां वृत्तौ पृ० २८५।

पृ० ९९ पं० ११ विरते...। तुलना—“विरते गामधम्मेहि जे कइ जगती जगा। तेसिं
अनुवमायाए धामं कुब्बं परिव्वए ॥ ११।१३ ॥” इति सूत्रकृतज्ञे प्रथमश्रुतस्कन्धे।

पृ० १०७ पं० १२ जाव। अत्र ‘जाव’शब्देन ग्राह्यः कोऽपि पाठो न प्रतीयते, अतः
पाणाइं ४ समारम्भ जाव णो पडिगाहेज्जा इति संदी०प्रतौ विद्यमानः संक्षिप्त एव पाठः
समीचीनः सम्भाव्यते, विस्तृते पाठे तु प्रवाहपतितः प्रमादादायातो वा ‘जाव’शब्दोऽत्र भवेत्।

पृ० १२० पं० ६, १० अणंतरहियाए...। “अणंतरहिताए पुढवीए” श्रुतं। तिरोऽन्त-
धाने, न अंतरिता अनंतरिता, सचेतना इत्यर्थः।ससणिद्धा हेडिटो दग्गाल्लयाए। ससरक्खा

अचिता(त)सचित्तरएण असिग्गत्था असिण्णो पुढवीमेदो । ‘आवट्टियाए चित्तमंताए’ सुत्तं उच्चारेतब्बं । चित्तमंता सचेतणा, सिला सन्नित्थारो पाहाणविसेसो । लेद्ध मट्ठियापिडो । कोला धुणा, तेसिं आवासो कोलावासो । दाएण जीवपतिट्ठित्ते, जीवा तदंतर्गता, जीवेहिं पइट्ठित्ते पुढवादिस्स, सह अबेहिं साडा, लूतापुढगं(म)ङ्गादि । सह पाणेहिं सपाणा, पाणा वेइंदियादि । सह वीएहिं सवीए, वीया सालिमादि । सह हरितेहिं सहरिते । सह ओरसाए सतोस्से । सह उदगेण सउदगे । ओत्तिंगा गइभगा, कीळियाणगर वा । पणगो उल्ली । दगेण मिस्या मट्ठिया दयमट्ठिया, मक्कडगो लूतापुढगा, सताणओ कीळिआसंचारतो ।” इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० १०-११ ।

पृ० १४७ पं० ६ छत्ते वा” । हस्तालिखितादर्शेषु त्त-ञ इत्यक्षरयोः कथञ्चित् समानप्राय-त्वात् छत्ते वा इति पाठ एवात्र समीचीनो याति, सू० ६५० मध्येऽपि छन्नं इत्येव पाठः ।

पृ० १४७ पं० ३४ “कडिताई पासेहितो, उक्कंपिताणि उवरिं, लिता कुड्ढा, वड्ढा भूमी, मड्ढा लण्हिकता, समंता मड्ढा संमड्ढा” इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ६५ ।

पृ० १५० पं० ९ एतद्ग्रन्थमुद्गणनन्तरं लब्धाया संदी० प्रतौ आगमोदयसमितिप्रकाशिते आचाराक्षस्ये उज्जालिन्ता २ इति पाठो वर्तत एव, अतः उज्जालिन्ता पज्जालिन्ता कार्यं इति पाठः समीचीन एव ।

पृ० १६६ पं० गेसज्जिए । “कथं नैषधिको भवति ? मञ्चे वा पीठे वा तृणसंस्तरं वा निषधया कालमतिनामयति, नो तु मच्चं वा पीठं वा कुड्ढं वा वृक्षमूलं वा पर्णसंस्तरं वा निष्ठित्य पृष्ठं वा पार्श्वं वा ददाति, एवं नैषधिको भवति । [पृ० १६०].....पार्श्वसुखशयनासनसुखरागस्य प्रहाणाय नैषधिको भवति” [पृ० १६२] इति बौद्धाचार्येण असङ्गेन विरचिताया इति श्रावकभूमौ ।

पृ० १६६ पं० १२ अह्वासंयडमेव । “कथं आवासंस्तरिको भवति ? यस्मिन् तृणसंस्तरं वा पर्णसंस्तरं वा शय्यां कल्पयति तृणसंस्तरं वा पर्णसंस्तरं वा सत्कृत्य चैव संस्कृतं भवति तथैव शय्यां कल्पयति, नो तु विकल्पयति, अभिस्सकरोति च, य(या)थासंस्तरिको भवति [पृ० १६०].....आस्तरण प्रत्यास्तरणोपच्छाद[न]रागस्य प्रहाणाय आवाससंस्तरिको भवति” [पृ० १६२] इति श्रावकभूमौ ।

पृ० १७० पं० १८ अंतर । “अट्ठियग्गामणीसाए पढमं अतरावासं वासावासं उवाणत्ते, अतरे वासा अतरवासा इति वासारात्रस्याख्या, उक्तं च— अतरवणसामलो भगवं” इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ६५ ।

पृ० १७२ पं० ३ पुरओ..... । “पुरतो जुगमायाए पेहमाणे वट्ठण तसे पाणे उड्डहु पाए रीयेज्जा, साहट्ठु पाए रीएज्जा, वितिरिच्छं वा पार्यं कट्ठु रीयेज्जा, सति परक्कमे संजयामेव परिकमेज्जा, नो उज्जुयं गच्छेज्जा” इति दशाश्रुतस्कन्धे पृ० ३४ । “पुरतो जुगमायं आदाय गृहीत्वा रीयंति दट्ठण चक्खुसा, तसा वेइंदियावी पाणा, किं तेसिं मज्जेणं जाति, नेत्थुच्यत्ते, उड्डहु उक्खित्ता, साहट्ठु साहरिता, वितिरिच्छं तिरिच्छं करेति, सति ति जति अओ मग्गो विज्जति, संजत्ते ति जतणाए उवउत्तो रियासमितीए परक्कमेज्ज गच्छेज्जा । अविज्जमाणे वा तेणेव जतणाए गच्छति । अथवा सति परक्कमे संते उट्ठाणवलविरिणपरक्कमे परिहारेण गच्छति जतणाए उवउत्तो रियासमितीए । अण्णे(ण्णो) वा स परक्कमो पंथो णत्थि, तेणा वा, सावताणि वा सीहादीणि ।” इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ४१ ।

पृ० १९१ पं० ६, १९, २०, ३०, पृ० १९२, पं० ३, १८ एतद्ग्रन्थमुद्गणनन्तरं मस्मान्निरूपलब्धायाम् आचाराक्षस्य तालपत्रोपरिलिखितायां संदी० प्रतौ ५२४-५२५ सूत्रयोः से भिन्नं वा २ से जं पुण जाणिज्जा जा य इति पाठ समुपलभ्यत एव, अतो वृत्तिकृता आ. २७

श्रीलाचार्याणां सम्मतः पाठः प्राचीनायां हस्तलिखितायां प्रतौ लभ्यत एव । आगमोदयसमिति-
प्रकाशितेऽपि आचाराङ्गसूत्रेऽस्त्येव ।

पृ० १९८ पं० ४ ‘भासं सावज्जं’ संदी० प्रतौ विद्यत एव ।

पृ० २०० पं० ६ ‘से भिक्खू वा जहा वेगइयाइं सदाइं दुणेजा’ इति पाठः संदी० प्रतौ
विद्यते एव ।

पृ० २०९ पं० ८ संघाडीओ । “तत्र कतमत् संघाटीधारणं कतमचीवरधारणं कतमत्
पात्रधारणं.....” यत् तावदस्य ज्येष्ठं चीवर षष्ठिखण्डं वा नवतिखण्डं वा द्विगुणसीवितं वा एक-
गुणसीवितं वा इयमुच्यते सां(सं)घाटी । तस्य प्रावरणं परिभोगः सम्यगेव परिहरणं धारण-
मित्युच्यते । यत् पुनरस्य मध्यं वा कनीयो वा आधिष्ठानिकं वा चीवरम् अतिरेकचीवरं वा
विकल्पनाहं विकल्पयति तचीवरमित्युच्यते । तस्य प्रावरणं परिभोगः सम्यगेव परिहरणं धारण-
मित्युच्यते । यत् पुनरस्याधिष्ठानानि कमा(मां)यसं वा मृन्मयं वा मैक्षमोजनमिदमुच्यते
पात्रम् । तस्य परिभोगः सम्यगेव परिहरणं धारणमित्युच्यते” इति बौद्धाचार्येण असङ्गेन विर-
चितायां श्रावकभूमौ पृ० ११५-११६ ।

पृ० २११ पं० ८ वत्थं ससंधियं.....[पृ० २११ पं० ६] भाणियच्चं । एतत्पाठस्थाने संदी०
प्रतावीदृशः पाठ उपलभ्यते-वत्थं ससंधियं वत्थं तस्स चेव निसिरेज्जा, न अज्जा(वा)णं साइज्जेजा ।

से एगत्तिओ एयप्पयारं निग्घोसं सोच्चा निसम्म जे भयंतारो तहप्पगाराणि सुहुत्तं २
◁ से सोच्चा णिसम्मा ▷ जायित्ता जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउ[या]हेण वा
पंचाहेण वा विप्पवसिय २ उवागच्छंति तहप्पगाराणि नो अप्पणा णिण्हंति नो अन्नमन्नस्स
अणुवयंति, तं चेव जाव नो साइज्जंति, बहुवयणेण भाणियच्चं,

अत्र ◁ ▷ एतदन्तर्गतः पाठो निरर्थको भाति ।

पृ० २११ पं० ९ + विचण्णाइं वणमंताइं ण करेज्जा । अत्र संदी० प्रतौ णो विचण्णाइं
वन्न(ण)मंताइं करिज्जा इति पाठो दृश्यते स च समीचीनतरो भाति ।

पृ० २११ पं० ११, २७ उवसंकमित्तु इति पाठस्थानन्तरं संदी० प्रतौ ◁ ‘सुहुत्तं २
पाडिहारियं वत्थं जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्प-
वसिय २ उवागच्छिस्सामि अविथाइं एयं ममेव सिया माइट्ठाणं संफासे, नो ▷ एवं वहुज्जा’ इति
पाठ उपलभ्यते, तत्र ◁ ▷ एतदन्तर्गतः पाठो द्विभूतत्वाद् निरर्थको भाति ।

पृ० २५९ पं० ४ “तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं० । तेणं कालेणं ति जो भगवता
उसभसाणिणा सेसतित्थकरेहि म भगवतो बद्धमाणसासिणो चयणादीणं छण्हं वत्थूणं कालो
णातो दिट्ठो वागरितो थ तेणं कालेणं । तेणं समएणं, कालान्तर्गतः समयः, समयादिथ कालः,
सामञ्जकालतो एस विसेसकालो समयो । हृत्यस्स उत्तरातो जातो तातो हत्थुत्तरातो, गणणं वा पडुच्च
हत्थो उत्तरो जासिं तातो हत्थुत्तरातो उत्तरफगुणीतो । छट्ठीपक्खेणं, छट्ठी अहोरतस्स रती, तीए
पुव्वरतावर्त्तंसि ति अद्धरते । जुयमाणे ण जाणति, जतो एगसमइतो उवओगो णत्थि” इति
दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ६४ ।

पृ० २४६ पं० १ महयाहत्त.... “महता इति पधाणेण, गीतवाहत्तरवेणं ति भण्हिति ।
आहत्तेणं ति णिच्चाणुवद्धेणं अवखाणगवद्धेण वा एवंवादिणा णट्टेण णच्चिरेणं, गीएणं संसंहितेण,
वादिस्सेणं आतोज्जाभिधातसद्देणं आतोज्जेकदेसो[ऽ]थं, तंतिए था वंज्री प्रतीता, तलं हत्थपुडं,
तालं कंसालिया, तुडियाणि वादिताणि, एतेसिं धणोवमेण मुरवाण थ पड्डणा विसद्देणं पवाहत्तरवेणं
इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ६४ ।

“महताहतं आहतं नाम आख्याणकनिबद्धं, नचिज्जति मिज्जति वाइज्जति य जहा नाडगं प्रवंधा वा, तंती वीणा घञ्जीसगादि तंतं ति मण्णति, तला हस्ततलः, ताला कंसालगादि, तुळितं सव्वमेव आतोष, घणं लतिगा-लकुडगादि, सुतंगं विततादि, पट्ठ जाणगा, पट्ठहि पवाडयं पडुप्पवाइयं, रवो निग्घोसो, घणवाइतं, घणा मेघा, तेसिं निग्घोसो मेघरव इत्यर्थः” इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ९१।

पृ० २६० पं० ४ अणुकंपपुणं.....। तुलना—“हिताणुकंपपुणं देवेणं ति हितो सक्कस्स अप्पणो य, अणुकंपतो भगवतो” इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ६४।

पृ० २६१ पं० २, १४ साहरिज्जमाणे वि जाणति। आचाराज्जसूत्रे ‘साहरिज्जमाणे वि जाणति’ इति पाठ उपलभ्यते, कल्पसूत्रे तु ‘साहरिज्जमाणे नो जाणइ’ इति पाठ उपलभ्यते। अस्मिन् विषये प्राचीना अर्वाचीनाश्च उल्लेखा एवं समुपलभ्यन्ते—

“तेणं कालेणं तेणं समपणं भगवं तिण्णणोवगते यावि होत्या साहरिज्जिस्सामीति जाणति, साहरिज्जमाणे जाणति, साहरि ए मि ति जाणइ” इति आबदयकचूर्णौ पृ० २४०।

“भयवं पि तिज्जाणोवगए साहरिज्जिस्सामीति जाणइ। साहरिज्जमाणे जाणइ, साहरणस्यानेक-सामयिकतया छद्मस्थोपयोगविषयत्वात्। साहरि ए मि ति जाणइ” इति आबदयकसूत्रस्य मलय-मिरीयायां वृत्तौ पृ० २५४।

कल्पसूत्रे तु ‘साहरिज्जमाणे नो जाणइ’ इति पाठ उपलभ्यते, अस्य विवरणं विविधास्तु कल्पसूत्रवृत्तिष्वेव दृश्यते—

“ननु संहियमाणो न जानाती” ति कथं गुक्तं सहरणस्य असङ्ख्यसामयिकत्वान्, भगवत्तश्च सहरणकर्तुर्देवापेक्षया विशिष्टज्ञानवत्त्वात्^१ उच्यते—

इदं वाक्यं सहरणस्य कौशलज्ञापकं, तथा तेन सहरणं कृतं भगवतः यथा भगवतः ज्ञातमपि अज्ञातमिवाभूत् पीडाऽभावात्, तथा कश्चिद् वदति त्वया मम पादाम् तथा कण्टक उद्धृतो यथा मया ज्ञात एव नेति।” इति विनयविजयोपाध्यायरचिताया कल्पसूत्रवृत्तौ सुबोधिकायाम्।

“तत्र सहरणमपि च्यवनवदेव, नवरं संहियमाणः पुनर्न जानाति, तत्र ज्ञानागोचरत्वे सहरणस्यैकसामयिकत्वं हेतुरिति केचित्, केचित् पुनरान्तर्मीर्हितिकत्वेऽपि छाद्यदियकोपयोगापेक्षया सहरणकालस्य सूक्ष्मतरत्वमित्युभयथाऽपि विचार्यमाणं न चेतश्चमत्करोति, यतस्तत्कर्तुर्न उपयोग-विषयत्वेनैकसामयिकत्वं हरिनैगमेष्वापेक्षया विशिष्टज्ञानशक्तिमतो भगवतो ज्ञानागोचरत्वं चेतुभय-मपि विरुध्यते, तस्माद् दिव्यशक्तिवशाद् अल्पेनैव कालेन तेन तथा सहरणं विहितं यथा भगवतो न मनागपि बाधाऽभूदित्यर्थवत्त्वेन साहरिज्जमाणे नो जाणइ ति विशेषणं भगवतः सहरणे सर्वथाऽनाधाधससूचकम्। अनाधाधावस्थायां च सत्यपि ज्ञानगोचरत्वे तदगोचरत्वव्यपदेशः सुप्रतीत एव, यतः—

“तहिं देवा वंतरिया वरतरुणीगीअवाइअरवेणं।

निर्वं सुहिया(य)पमुइआ गयं पि कालं न थाणंति ॥” ति।

लोकेऽप्यतिखलितो ब्रूते यद् ‘मयाऽयं यावद् गच्छन् कालो नावगतः’ इति। किञ्च सूक्ष्मत्वमधि-कृत्य ज्ञानागोचरत्वे सर्वथा जानामावः सम्भवते, निरावाधत्वमधिकृत्य तु तथा वक्तव्यं कश्चिद् ज्ञानागोचरत्वमपि न विरुध्यते। तथा च ‘साहरिज्जमाणे वि जाणइ’ ति नाऽऽचाराज्ज-विरोधोऽपीत्येवमपि व्याख्यानं घटत इति विचार्य यथागमं चतुरैर्विचार्यमिति।” इति धर्मसागरो-पाध्यायविरचिताया कल्पसूत्रवृत्तौ किरणावल्याम्, पृ० ४४।

“साहरिज्जिस्सामि ति इत्यादि च्यवनवद् ज्ञेयम्, परमत्र ‘साहरिज्जमाणे नो जाणइ’ इति हरिनैगमेषिणा हि दिव्यशक्तिनाऽल्पेनैव कालेन तथा सहरणं कृतं यथा भगवतो न मनागपि

वाधाऽभूत्, किन्तु सौख्यमेव, तथा च ज्ञातमपि संहरणमज्ञातमिवेति व्यपदिश्यते । सौख्यातिरेके हि सत्यैर्विधिव्यपदेशस्य सार्वजनीनत्वात् रवसमयप्रसिद्धत्वाच्च, तथोक्तम्—तर्हि 'देवा वंतरिया.....' । एवं च 'साहरिजमाणे वि जाणइ' इत्याचाराङ्गसूत्रेण सह विसंवादोऽपि न स्यात् । यत् तु केचित् संहरणज्ञानाभावे संहरणस्यैकसामयिकत्वं आन्तर्माहृतिकत्वेऽपि सूक्ष्मत्वाच्छब्दस्यस्योपयोगागोचरत्वं च हेतुं प्रोचुः तौ विचार्यौ, संहरणकर्तुरपि छद्मस्थत्वात् संहरणस्य कर्तृज्ञानविषयत्वात् कर्त्तृपक्षया च भगवतोऽतिविशिष्टज्ञानशक्तिमत्त्वाद् इति ध्येयम् । अन्यथा वा यथा बहुश्रुतानुमतं भवति तथा व्याख्येयम्" इति जयविजयगणिविरचिताया कल्पसूत्रवृत्तौ दीपिकायां पृ० ३७ ।

"श्रमणो भगवान् महावीरो यदा देवानन्दाया ब्राह्मण्याः कुक्षौ आसीत् तदा त्रिज्ञानेन एवं जानाति स्म—इदानीं शकाजया हरिणगमेपी देवः समेष्यति; मां गृहीत्वा त्रिशलाक्षत्रियाण्याः कुक्षौ सञ्चारयिष्यति; यदा च संहरति तत् कालं न जानाति, तस्य कालस्यात्यन्तसूक्ष्मत्वात्; पुनः त्रिशलायाः कुक्षौ शानयनानन्तरं जानाति ।" इति लक्ष्मीवल्लभोपाध्यायरचिताया कल्पसूत्रवृत्तौ कल्पद्रुमकलिकाया पृ० ५५ ।

"साहरिजिस्सामि इत्यादि च्यवनवद् ज्ञेयम्, संहरणस्याप्येकसामयिकत्वात् । यद्यपि आन्तर्मुहूर्तकालोऽप्यत्र सम्भाव्यते तथापि छाद्यरिथकोपयोगादपि संहरणकालः सूक्ष्मतर इत्याम्नायिकाः । केचित्तु 'साहरिजमाणे जाणइ' ति पठन्ति, न चायं पाठः सार्वत्रिकः" इति [विक्रमसंवत् १३६४ वर्षे] जिनप्रभसूरिरचितायां कल्पसूत्रवृत्तौ सन्देहविषौपथौ ।

"तत्र 'साहरिजिस्सामि' ति च्यवनवद् ज्ञेयम्, संहरणस्याप्येकसामयिकत्वात् । यद्यपि चाऽन्तर्मुहूर्तकालोऽत्र सम्भाव्यते तथापि छाद्यरिथकोपयोगादपि संहरणकालः सूक्ष्मतरः इत्याम्नायिकाः । केचित्तु 'साहरिजमाणे वि जाणइ' ति पठन्ति, आचाराङ्गे तथैव दर्शनात्, न चायं पाठः सार्वत्रिकः ॥" इति संघविजयगणिसंकलितायां कल्पसूत्रवृत्तौ प्रदीपिकायां पृ० ३२ ।

पृ० २६७ पं० ११-१२ मरुतो । दिगम्बरपरम्परायामङ्गीकृते तत्त्वार्थसूत्रे मरुतो इति पदं नास्ति, 'सारस्वतादित्यवह्न्यरुणगर्दतोयतुपिताग्यावाधारिष्टाश्च' इत्येव तत्र पाठ इत्यपि ध्येयम् ॥

२६७ पं० २५ "आतोधिण्णि ए अम्भंतरोधी । पाईणगासिणी पुण्वदिसाणासिणी छाया । मंजु-मंजुणा घोसेण अपडिबुज्जमाणे ति ण जज्जति को कि जंपति ।" इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ६५ ।

पृ० २७७ पं० ७ "वियावत्तस्स चेतिस्स, वियावत्तं णामेणं, वियावत्तं वा व्यावृत्तं चेति-यत्तणाओ, जिणुज्जाणमित्थयेः । कट्टकरणं क्षेत्रे । आवीकम्मं पगासकम्मं । रहोकम्मं पच्छकम्मं । सेसं कंठं ।" इति दशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ पृ० ६५ ।

पृ० २७७ पं० ९ इड्ढं जाणुं... तुलना—

"अधःक्षिराश्चोर्ध्वपादः क्षणं स्यात् प्रथमे दिने ॥ ८१ ॥

क्षणाच्च किञ्चिदधिकमभ्यसेच्च दिने दिने ।

वलितं पलितं चैव षण्मासोर्ध्वं न दृश्यते ॥

याममात्रं तु यो नित्यमभ्यसेत् स तु कालजित् ॥ ८२ ॥"

—हठयोगप्रदीपिका ३।८१-८२ ॥

पृ० २८६ पं० १० संदी० प्रती चउत्थं मत्ते ! महव्वचं इति पाठोऽस्त्येव ।

पृ० २९७ पं० ३ । तुलना— "जसाहु ओहं सलिलं अपारणं जाणाहि णं भवगहणं दुमोक्खं । जंसी विसजा विसयंगणाहिं जुहत्तो वि लोथं अणुसंचरति ॥ १२।१४ ॥" इति सूत्रकृताङ्गे सू० ५४८ ।

शुद्धि-वृद्धिपत्रकम्

[इदमत्राववेयम्—यः पाठोऽस्माभिष्टिप्पणेषु मूले वा वर्धितः स < > एतादृशचिह्नान्तर्निवेशितोऽत्र]

पृ०	पं०	शुद्ध उपादेशो वा पाठः	पृ०	पं०	शुद्ध उपादेशो वा पाठः
२	४	सहस्रमुद्रयाए	८१	२८	विस्सं भणयाए चिच्चाण
२	२२	रमय-	८२	२३	पाठव्यत्ययः ॥
२	२३	सहस्रमुद्रयाए	८४	१५	सू० २२४ ॥
३	२१	जै०	८४	१६	सू० २२४ ॥
१२	५	नेवऽण्णेहि	८४	२३	संजमो कुसी,
१४	२७	< इति संतिगता द्विधा > णावकं- लंति जीवितं चूपा० ।	८५	१८	पग्गहितैरंगं
१९	९	मेधावी,	८७	२	उक्कसे
२२	१	कालस्सऽणागमो	८८	७	अंष्ट्रं
२६	१९	क्षेत्रजः” । < खेयणो नास्ति खं० । दृश्यता सू० २१० ॥ >	९०	२३	चू० । < “नागार्जुनीयास्तु पठन्ति-पुट्ठो व सो अपुट्ठो व णो अणुत्ताह पावगं भगवं ।” शी० ॥ >
४२	६	यावि	९१	६	परिर्वेजियाण
४७	९	बहुसटे	९१	२०	णाहमवि कस्सति
४७	२५	शी० ॥ < चूर्णाविदं पदं न दृश्यते ॥ >	९१	२५-२६	चू० ॥ ६ “क्कार्यं खे० जै० ॥ * पणगाणं खं० ॥ ७
६२	३	अकुट्ठे	९१	३०	खेसं०
६२	१६	४ < अकुट्ठो इ० । अकुट्ठे खे० जैमू० शा० खं० चू० । >	९२	३	संयमणोसिं
६८	११	कायस्स विमोवाए एस	९२	५	कैमुण्णा य अदक्ख
६८	२६	शा० । < विवायाए खं० । >	९४	४	आवेसण-संमा ^०
७०	१	अदिण्ण ^०	९४	११	जग्गावेतीय
७३	३०	सू० १५३, < १८६ > ।	९७	२३	इ० । < “छुच्छुकरंति आहंसु ससणं कुकुरा दसत्तु ति” इति आवश्यकचूर्णौ पृ० २९६ । कुकुरे छच्छुक्कारंति, ततो ते कुकुरा वसंति, सये च ते मथवं आहंसु । एवमाइ बहू- वसग्गा”-आव० मल० पृ० पृ० २८५ > ॥
७३	३१	सू० १९६	९९	१३	उक्कुडए
७४	१७	शी० ॥ < दृश्यतां सू० २०१ ॥ >	१०५	१	अंष्ट्रिंसि
७५	१३	“ह्रावन्ति,	१०५	२९-३०	[अ]सह भजियं दुखतो भजियं फाट्ठयं-खं० ।
७५	१३	हंइं.....”			
७७	१	अनुवा अवेले			
७९	शीर्षके	७९			

पृ०	पं०	शुद्ध उपादेशो वा पाठः
१०६	२, ५-६, ९	{ परिहारिओ अपरिहारिण सद्धि
१०६	११	अपरिहारियस्स असणं
१०७	११-१२	पाणाई ४ समारब्भ जाव नो पडिगाहेज्जा
१०९	१३-१४	हे १ । ◁ वा खंदमहेसु वा सुगुंदमहेसु वा संदी० ॥ ▷
१११	२६	जैमू० ◁ संदी० ▷ ।
११२	१६	४० ◁ आसित्ता संदी० । ▷
११७	४, १०	°पेह्वा-धम्मा°
१०९	९	गंडगकुलाणि
१२२	१७	परियाभाएह
१२२	२८	११ परिभाएह हे १, २, ३. इ० ला० ॥
१२५	२४	१०.
१२५	३१	ध्वेयम्
१२७	२१	जै० ◁ खं० ▷ ॥
१३३	१८	“उच्छुमेदगं
१३३	१८	-प्र०)
१३३	१८	“उच्छुमेरगं वेति
१३६	८	उवफरेज्ज वा
१३६	१९	शी० । ◁ दइयतां सू० ३५७ ▷ ॥
१३९	१०	°संवलि
१४२	१०	उवातिकम्म
१४७	११	ला० । ◁ दइयतां सू० ६५० । ▷
१४७	२५	कट्ठं
१४८	९	से जं
१४८	१०	मूलाणि वा ◁ [तयाणि वा] ▷ पताणि वा
१४८	२२	जू० । ◁ दइयतां सू० ५११ ▷ ॥
१५०	९	उज्जालित्ता पज्जालित्ता काथं
१५४	८	से जं
१५७	४	वा ४ जाव तं
१६३	१२	वा २ से

पृ०	पं०	शुद्ध उपादेशो वा पाठः
१६३	१७	वृत्तिकृतां
१६३	२२	पत्थण् खे०
१६४	७	पयोवेति
१६५	४	°रिय, तह°
१६६	१६	पप्पगं खेसं० ।
१६७	१०	°मेयं । अपडिलेहियाए उच्चारपासवणभूमीए भिक्खु संघट्टेति”
१६८	२४	उहेसओ]
१७१	३	पुँरतो
१७५	५	पुँरतो
१७५	२४	७. ◁ * * ▷
१७८	२	समाधीए,
१७८	२४	सामग्र्यमिति
१८४	२८	सू० ◁ ४६०, ▷
१८९	५	अणायाराई
१९०	२८	◁ णामयं चउत्थं संदी० ॥ ◁ ११
१९१	३	वा २ से जं पुण जाणेज्जा पुवं
१९१	६	से भिक्खु वा २ ◁ से जं पुण जाणिज्जा ▷ जा य
१९१	१९	[५२४-५२५]
१९१	२०	तथापि ◁ संदी० विना अस्मा- भिर्दृष्टायां हस्तलिखितायां ▷ कस्याच्चिदपि
१९१	२५	८ ◁ से भिक्खु वा २ से जं पुण जाणिज्जा जा य संदी० । ▷
१९१	३०	सम्प्रति तु ◁ संदी० विना अस्मद्दृष्टायां हस्तलिखितायां ▷ कुत्रापि
१९२	३	से भिक्खु वा २ ◁ से जं पुण जाणिज्जा ▷ जा य
१९२	१६	५ ◁ से भिक्खु वा २ से जं पुण जाणिज्जा जा य संदी० । ▷
१९२	१८	सम्प्रति तु ◁ संदी० विना अस्मद्दृष्टायां हस्तलिखितायां ▷ कुत्रापि

पृ०	पं०	शुद्ध उपादेशो वा पाठः	पृ०	पं०	शुद्ध उपादेशो वा पाठः
१९८	४-५	भासं सावर्जं जाव	२६७	२०	ऽरिष्टाः
१९९	६	भजिमा ति	२६७	२२	रिष्ट
१९९	१६	०◁ बहुसंभूया वणफला अंवा पेहाए सदी० । ▷०	२६९	१६	सङ्क-
२००	६	५५० से भिक्खु वा जहा वेगतियाई सद्दाई छणेज्जा तहा वि ताई	२६९	१७	०३लिणीयं
२१७	११	११विगडोदए	२७४	३२	०रुवगसहस्स
२२१	२५	विना । ◁ससागारिए जाव खुड्डं सं० । ▷०	२७७	९	[यं] गडं
२२३	१६	६०८, ◁६२१ ▷ ॥	२८२	१४	सिरसा
२२४	२१	भिक्खु	२८२	१५	आलोइय पाण
२२७	७	०ज्जयणं	२८२	१७	अणालोइय पाण
२२८	३	ठाण'सत्तिकयं	२८२	१७	आलोइय पाण
२२८	१५	ठाइत्तए,	२८६	१०	चउत्त्यं मंते । सहव्वयं
२४०	२	'सह'सत्तिकओ	२८९	८	०भवड्डु
२४१	शीर्षके ६७२		२९७	६	०वेहि
२४२	१३	४३५, ◁४९९, ▷	२९७	२३	अथे य णं
२४७	११	इहलोड्डिएहि	३०० }		
२५८	३	अज्जयणं	३०२ }	१	प्रथमे परिशिष्टे
२५९	१६	दाहिणङ्गभरहे	३०४ }		
२६२	३१	दाइयाणं परिभाएत्ता	३३४	३३	सत्तिहत्य
२६६	५	०मणुपत्तेहिं	३३६	१६	०म्मुइ(ति)
२६७	१२	०रिष्टाश्च	३३६	२३	सव्व
२६७	१७	द्वयोर्द्वयोः	३४७	३५	◁इतियाई ५२६ ▷
			३४९	२५	पविट्ठ
			३६९	२९	टि०) काम
			३८२	२३	विहरंति

अत्रशिष्टशुद्धिपत्रकम्

[शुद्धि वृद्धिपत्रकमुद्रणानन्तरं येऽत्र अशुद्धपाठा दृष्टिगोचरमुपागतास्तेषां स्थानेऽपेक्षिताः शुद्धपाठा अत्रोपन्यस्यन्ते]

पृ०	पं०	शुद्धपाठः	पृ०	पं०	शुद्धपाठः
६२	१	महासुणी	१२५	४	पुरेक्कम्म
७९	४, ५	आइड्डु	१२९	६	विहुवणेण वा
११३	१	०पवियारणाए	१२९	१३	वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा असणं वा ४ वणस्स
१२४	४	०णमत्तए			
१२४	१६	मतं वा			

पृ०	पं०	शुद्धपाठः	पृ०	पं०	शुद्धपाठः
१३१	५	आषाय २ से	२४८	७	०दसणपडियाए
१३७	१०	मातिह्माणं	२५३	९	भिलिगेज्ज
१४७	६	छन्ने वा छित्ते वा	२५९ १६-१७		दाहिणड्ढभरहे दाहिणमाह-
१४८	१२	ठाणाओ ठाणं			णकुंडमुर्
१८५	११	पाळिपहिया	२७१	१९	हेमंताणं पढमे मात्ते पढमे
१८६	४	से भिक्खू वा २			पक्खे
१८९ १७-२२		तृतीय-चतुर्थे टिप्पणे पञ्चम-	२७९	१३	सत्त भंगा ।
		पष्ठे जातव्ये, पञ्चम-पष्ठे टिप्पणे	„	२१	तद्
		तु तृतीय-चतुर्थे जातव्ये	२८२	७	सकिरिशा जाव भूतो
२१३	१०	पाणाई ४	२९७	६	माणवेहि था
२१६	३	वदंतस्स	३३२	८	१९६
२१९	९	अपडिलेहिय २ अपमज्जिय २	३८८	११	७३४
२२०	१	ओगिण्हिस्सामो	३८८	२३	३२४ इत्यादि
२२४	१३	उच्छुगंडियं	३९०	२३	जाव ३२४
२३३ १४-१५		०दरीणि वा ०दुरीणाणि	३९२	४	४९७, आमजेज्ज वा...जाव
„ १९-३०		टिप्पणेषु सर्वत्र एकोऽङ्कः			३५३
		परिवर्धनीयः	„	५	६०४
२४७	३४	चूर्णौ	„	१७	६५४

विशिष्टाः संदी०प्रतिपाठाः

[श्रीआचाराङ्गचक्रस्य एकः पाठो मूले उपन्यस्तः, ये तु प्रत्यन्तरेषु पाठमेदा उपलभ्यन्ते ते तत्र तत्र अधोनिर्दिष्टेषु टिप्पण्युपन्यस्ताः । किन्तु संदी०प्रतिः सम्पूर्णस्याप्यस्य ग्रन्थस्य शुद्धानन्तरं समुपलब्धा, तस्यां विद्यमानाः बहवः पाठमेदास्तु टिप्पण्युपन्यस्तेषु विविधेषु पाठमेदेषु तत्र तत्र अन्तर्भवन्ति, ये तु कुत्रचिदपि नान्तर्भवन्ति तादृशा विशिष्टाः शुद्धाः शुद्धतराः क्वचिदशुद्धा वा संदी०प्रतिपाठा अत्रोपन्यस्यन्ते—]

पृ०	पं०	संदी०प्रतौ पाठः	पृ०	पं०	संदी०प्रतौ पाठः
१	१४	अहोदिसाओ	६	४	०विज्जा अण्णे पुढविसत्थं
२	६	अहाओ वा जाव अण्णयरीओ			समारंभेते न समणुजाणिज्जा
		वा दिसाओ वा अणु	७	१४	जीवा अण्णेगे
३	१	अणुदिसाओ वा सो हं	८	७	समारंभेते अण्णे
३	६	सम्वाओ वा दिसाओ	९	१३	अण्णे अण्णेग
४	५	समारंभमाणे	१०	११, १२	उड्डं अवं तिरियं
५	४	समारंभमाणे अण्णेरुवे	१०	१२	सहेच्च वावि

पृ०	पं०	संदीप्रतिपाठाः
१२	३	चयावचहयं
१२	१७	सत्ताणं असायं
१३	९	भइ अण्णे वा तसं
१३	१५	ति एवं मंसाए सोणियाए दिययाए पिताए वसाए
१९	५	आयद्धं समणुवां
१९	११	समुद्वाय
२०	१०	विज्जा एएहि कजेहि वंढं समारंभंतं पि अण्णं न समणु- जाणिज्जा
२०	१२	नोपलिपिज्जासि
२५	६	परिणामेज्जा
२६	५	काले अणुद्वाइ
२८	१	अट्ठमेतं पेहाए
२८	११	विपरामसति
२९	१३	एस खवस्स वीरे
३०	७	छण्णापदेण
३१	८	वभच्च से पजाणेहिं
३१	१०	परुसयं
३१	१५	पुण एइ
३२	१	वीरे गुते
३२	८	स मेहावी परिं
३४	१	जाणवयपरियावाए जाणवय- परिग्गहाए
३५	८	जायामायाइ
३९	६	ण आणावेतब्बा ण परिचें
३९	१६	इमा नीइ
४१	८	आणावेतब्बा परियावेअब्बा परिषेतब्बा
४४	१२	वीरा ते समिया
४६	८	नेव अतो
४७	२	वालया
४८	१०	विपशुजए
४९	१४	तुच्चमज्झत्येव
५०	७	पंडिया निसां
५५	४-५	एवं जं परिधितव्वं ति मज्झसि जं उट्ठेवव्वं ति मज्झसि

पृ०	पं०	संदीप्रतिपाठाः
५५	१५	अदक्खु
५५	१७	पवाए पवायं
५६	७	आवटं तु पेहाए
५६	१०	वदूमगं
५९	१	गिळासणिं
५९	१३	कामेसु माणवा
६०	४	अभिनिवुद्धा
६०	९	कहं तु नाम
६२	३	अकुट्ठे वा हए वा छसिए वा
६६	२	तं वा मेहावी
६६	१०	समन्नागएहिं सह असमं
६७	१०	सोयं अज्जविद्यं
६९	७	भुंजिया नो भुंजिया
७०	३	माययंति
७१	३-४	नेवजे एएहिं काएहि वंढं समारंभाविज्जा
७३	४-५	असणं वा जाव आहइ
७३	७-८	असणं जाव आवसहं
७४	१	पडिलेहए
७४	३	असणं वा जाव नो पाइज्जा
७४	६	असणं वा जाव कुज्जा
७४	११	ते अण्हिकेखमाण
७५	६	दयाइ
७६	३	सिया से एवं
७८	२-३	अदुवा संतवतरे अदुवा ओमवेले अदुवा एगसाडे अदुवा अचेले छाववियं
७८	६	भिव्खायरियगमणाए
७९	९	लेसे
८०	२	पायविइए तस्स
८०	१०	भवइ जाव समभिजाणिया
८२	८	नो संचाएसि। एवं से कप्पइ
८२	११	आगममाणे जाव समभिजा- णिया
८४	२	तणाइं जाइज्जा जाव संथरिज्जा
८४	४-५	विच्चा मेटरं कायं विहुणिया ...विसमणाए

पृ०	पं०	संदीप्रतौपाठः
८४	६	से वि तत्थ
८५	१४	मुंजति
८६	५	समियं आहरे
८६	१०	णिसीइज्जा य
८७	२	सव्वपासे
८७	९	भग्गा इति संखया
८९	९	हिसंख
८९	११	वोसिज्ज
९०	१	ज्ञायइ
९०	२	भीया सहिया
९०	४	न सेवे इय से
९०	७	भासेइ अभि°
९०	९	फससाई
९१	२	एगत्तए पिहियचे से अहि- ज्जाणदंसणे
९२	५	कम्मसुणा अदक्ख
९२	२	पंथपेहि
९३	३	वोसिज्ज
९३	४	वाहू
९४	३	सेवित्था
९४	६	नगरे च एगया
९४	८	पत्तेरस
९४	११	सईया
९६	२	णीए कसाइए
९६	५	पवेसित्सामो
९६	६	पिहिया य सक्खामो
९७	११	तत्थ विहरिंख
९७	१३	तया लाडेहिं
९८	७	अदु कुंतफलेण
९८	९	पुव्वाणि
९८	१०	अदुवा उवकरिंख
९९	३	अणुक्कंतो जाव रीयंति
९९	८	पुडे वा अपुडे वा
१००	३	अपिवित्ता
१०१	१	माहणं समणं वा गामपिंडोलगं वा अतिहिं वा
१०१	३	तेसिमपत्तिर्यं

पृ०	पं०	संदीप्रतौपाठः
१०१	४	परिक्खमे
१०१	६	अलदे दविए
१०१	८	अहे तिरियं च
१०२	४	अंथाअं ८००
१०५	६	अवुच्छि°
१०५	९	वुच्छि°
१०६	१७	एसणिज्जं जाव
१०६	८-९	त्थिएण वा जाव गामा°
१०७	१, ९	जाव समाणे
१०७	११-१२	पाणाई ४ समारब्भ जाव नो पडि°
१०८	१४-१५	समुत्तिस्स जाव चेएइ
१०८	६	भिक्खुत्स भिक्खणीए
१०९	३	अफास्यं नो पडि°
१०९	४-५	फास्यं पडि°
१०९	६	जाव समाणे
१०९	१०	गारेस्स कुल्लेस्स अदु°
१०९	१३-१४	खंदमहेस्स वा सुगुद°
१११	७	अंतो वाहिं वा
११२	५	आसित्ता
११३	१	पवियारणाए
११३	१२	तं पि य गामं
११६	६	जाव समाणे
११७	८	अप्पंडा अप्पणाणा जाव संताणगा नो तत्थ
११८	३	सामाणे
११८	१०	अवि य इत्थ
१२२	३	संजयामेव परक्खमेला
१२२	७	पडिलेहिय २ पमज्जिय २
१२३	२	परिभाएह
१२३	७	परियाभाएमाणं
१२४	८	अप्पणा
१२४	१२	गाहावतियं वा
१२६	१	वा २ जाव समाणे
१२६	१०	अफास्यं जाव नो
१२६	१३	एसा प°
१२६	१६	भिक्खुत्स भिक्खु°

पृ०	पं०	संदीप्रतिपाठः
१२७	५	अफास्यं जाव नो
१२८	९	वा ४ लामे
१२९	१-२	तं चेव
"	३	उस्संक्रिय निस्संक्रिय
"	६	विहुयणेण वा
"	१८	अवुक्कंतं
"	१९	वुक्कंतं
१३१	५	अग्घाय २
"	९, १२	अफास्यं जाव नो
१३२	४	तंजहा-अंवसरद्धयं वा अवा- डगसरद्धयं वा कविट्ठं
"	७	असोडमंथुं
१३२	१२	} इत्थ
१३३	१-२	
१३३	१	पाणा वुक्कंता
१३४	२	कंदलिं
"	८	कुंमीपक्कं...अण्णयरं वा तह- प्पगारं आमं
१३५	१२	अप्पणो अट्ठाए
"	१५	समाणे गामाणुगामं दूइं
१३६	१६	उवसंक्रमितु उवसंक्रमितु
१३७	६	नो वं(व) किंवि
१३८	२	असमणिसिद्धं
"	३	समणिसिद्धं
"	८	साहारणपिडवायं
"	१२-१३	खदं दाहामि से सेवं वदंतं
१३९	१	भोयणजाएण
"	२	सयमायए
१४०	२	अट्ठियं मंसं वा मच्छं
"	३-४	मंसेण मच्छेण वा उवं
"	८	पडिग्गहंसि
"	१०	णिज्जं जाव लामे संते
"	११-१२	णो हि ति वइज्जा नो अणिहि ति व इज्जा
"	१६	परो अवहट्ठु
"	१७	विहं वा लोणं
१४१	१	अफास्यं जाव

पृ०	पं०	संदीप्रतिपाठः
"	६	अजाणया दिशं
"	७	समणिसिद्धं
"	९	तत्थ तत्थ
"	१०	अव्वं ते सिया
"	१२	भिक्खुस्स २ सां
"	१५	अव्वं ते समाणे...गामं दूइं
१४२	१	पलियंचिय २
१४३	१७	समाणे उग्गहियमेव
१४४	३-४	वा २ परगहियमेव...परग- हियं...परगहियं तं
"	९	जाव फास्यं पडिं
"	१६	अण्णयरं पडिवज्जमाणे
१४५	२	सग्गे वि ते
१४७	७	} उरगडे
१४८	१, १३	
१४८	२, ८	संजयामेव ठाणं वा ३ चे
"	१०	अप्पसाणि वा कंदाणि वा
"	१२	जाव अणासेविए नो
"	१३	जाव आसेविए पडिं पमं
"		तओ ठाणं वा ३ चेएज्जा
१४९	२	ठाणं वा ३ णो चेएज्जा
"	५	पहोलिज्ज वा
"	८	पयलमाणे वा पवं
"	९	ल्लसिज्ज वा पाणाणि
१५०	३	रोगे आयंके
"	९	उज्जालिता २ कायं
"	१३	अव्वं जाव
१५१	६	मणी इ वा
"	९	अभूसियं
१५२	११	सगंघे
१५३	१६	अल्लियइ आयवइ वा नो आयवइ वा
१५४	१	वयइ वा नो वा वयइ
"	५	तंजहा-
"	९	जाव संताणए तहं उवं पडिं पमं तओ ठाणं वा ३ चेएज्जा

पृ०	पं०	संदी०प्रतौपाठः
१५५	१-२	वद्विर्यं वासावासिर्यं वा उवा०
१५६	७-	वम्भकम्मंताणिवा गुलकम्मं-
१५७	१	ताणि वा इंगाल... सुसाणकम्मंताणि वा संतिक० गिरिक० कंदरिक० सेलो- वट्टाणक०
१५७	९	वा ४ जाव कम्म०
१५८	२-६	पाइणं वा जाव तं रोयमाणेहिं वह्वे जाव समण समुद्दिस्स ...गिहाणि वा । १ < एय- प्पगारं निग्घोसं सुच्चा < जे भयंतारो... पाहुडेहिं वट्ठंति अयमाउसो
१६०	३	पाहुडेहिं वट्ठंति अय०
१६०	३	भिक्खुस्स भिक्खु०
१६१	६-७	इमेहि तंजहा-
१६१	७	हत्थेण वा पच्छापाएण वा
१६२	३-	चेलं वा नालिया वा
१६३	१२	इताव उव०
१६३	४	पविसणाए
१६५	७	पंथए...पणस्स जाव चिंताए
१६५	५	से भिक्खु वा २ से
१६५	६, ८	आहावद्धं
१६६	१२	कडिण्यं वा
१६६	६	कम्मकरिं वा
१६८	१	अंतेण वा पंतेण वा मज्झेण वा
१६९	४	भिक्खुस्स भिक्खु०
१७१	५-६	वित्ती, पन्नस्स निक्खमणपवे- साए जाव नच्चाए (चिंताए), सेवं नच्चा तहप्पगारं गामं वा जाव रायहाणि वा
१७२	९	संजयामेव परक्कमिज्जा
१७३	४	तहप्पगाराइं
१७४	१	पाउणेज्जा नो वा पाउणेज्जा

पृ०	पं०	संदी०प्रतौ पाठः
१७५	४	णिज्जं सइ लाढे जाव गमणाए
१७५	१	पाए थ पम०
१७६	७	संचाएसि एयं ता दुमं... रज्जुयाए गहाय आउकसिताए वा...सयं चेव णं नावं उकसिस्सामो । णो से
१७७	१०, ११	उवस्वरिं वा नावं कज्ज०
१७८	२	वियोसज्जा
१७९	४	भिक्खुस्स भिक्खु०
१७९	३	उव्वेढेज्ज वा उप्पेसं
१८०	११	उदगंसि पविज्जा
१८०	५-६	आमजेज्ज वा संलि०
१८०	९	आमजेज्ज वा जाव
१८०	१४	ससीसोवरियं कायं पाए थ पम०
१८१	१५	संजयामेव उदगे
१८१	१६	वा उदगंसि
१८१	१७	मेव उदगंसि
१८१	५-६	आमज्जिज्ज वा संलिहिज्ज वा निलिहिज्ज वा उव्व० उव्वट्ठि० आया० पया०
१८२	६	संजयामेव परक्कमिज्जा
१८३	२	सव्वट्ठेहिं०
१८३	१३	वणहुग्गाणि वा...पव्वय- हुग्गाणि वा
१८४	१०	सद्धिं वा जाव
१८५	८	वा वियागरेमाणस्स वा णो
१८५	१६	दूइज्जमाणे अंतरा
१८६	४, ११	दूइज्जमाणे
१८६	१२	जाव आउसंतो
१८७	४, ८	दूइज्जमाणे
१८७	१३	जाव उव्वट्ठेति
१९०	४	इत्थी वेय पुम वेय णपुंसग वेय
१९१	६	वा २ से जं पुण जाणिज्जा
१९२	३	जा थ

पृ०	पं०	संदीप्रतौ पाठः
१९३	८-९	भगवती ति वा भोती इ वा उवासि ए ति वा साविगे ति वा
१९४	१०	तहप्पगारा तहप्पगाराहि
१९५	१२	णो भासेज्जा तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासेज्जा
१९५	१३	पासातीयं... दरिसणिय
१९८	७	महल्ला
२००	१, ८	भासं असावज्ज
२००	४	भासं सावज्जं
२००	६	से भिक्खु वा २ जहा वेग- इयाई सद्दाई झुणेज्जा तहा
२०१	१४	सव्वट्ठेहिं समिए सया
२०१	८	दोहत्थं
२०२	२	धूमिय वा
२०४	१५-१६	जाएज्जा परो वा से दिज्जा फासुयं जाव
२०५	७	सुए वा सुयतराए वा
२०५	१०	संगारवयणे पडिं
२०६	१४	उच्छोलित्ता वा पच्छोलित्ता वा
२०७	३	जाव हरियाणि विसो
२०७	१०	जाव ससंताणयं
२०८	८	संताणाए
२०९	१८	विहारभूमिं वियारभूमिं वा गामाणुगामं दइं
२१०	८	पच्चमे परिशिष्टे द्रष्टव्यम्
२१२	३	निहाणाय
२१५	९	आउसो इ वा भङ्गी इ वा
२१५	१०	गेत्ता तहेव
२१५	११	कंदाई
२१५	१३	उवकरिंखु वा उवखडिंखु वा
२१६	१५	सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया
२१७	११	विगतोदए
२१७	१३	कामे पडिग्गहं
२१९	९	अपडिलेहिय २ अपमज्जिय २
२२०	३	मेसितए

पृ०	पं०	संदीप्रतौ पाठः
२२१	५-६	वा ४ तहप्पं
२२१	१०	उग्गहं गिण्हेज्ज
२२२	४	विंता, तहप्पं
२२४	११-१२	हेज्जा अतिरिच्छच्छिजे वि तहेव
२२५		लहसुणडालग
२२७	५	सामगियं जं सव्वट्ठेहिं
२२९	९	इच्चेसिं
२३०	८	णयंसि तहप्पगार गिसीहि- यंमि
२३२	४	जाणेज्जा
२३६	१	जाणे
२३९	१	अणावाहंसि असंलोयंसि अप्पं
२४३	८-	गामाई वा नगराई वा निग-
२४४	१	माणि वा रायहाणि वा वासमपयसनिवेसाई
२४४	१४	तहप्पगाराई सद्दाई नो
२४६	१	तंतिताल्लुडियं
२५३	८-९	मक्खेज्ज वा अम्मगेज्ज वा
२५८	४	ससेतियं
२५९	४	वावि
२६०	११	दाहिणकुंडपुरं
२६३	५	अतीव अतीव...ता होउ... ता होउ
२६४	१२	ह्लीणे विव
२६४	१०	भावे अप्पताई उरा
२६५	३	पित्तिज्जए
२६८	७, ८	कोसिया गोतेणं
२६९	९	गच्छित्ता उत्तरं
२६९	९	सहीएणं गोसीसं
२७०	४	सुमं चारुव्वं कंतरुव्वं
२७२	२	एगसाडमाताए

१. 'कुडलनरपरिकर्मितन्' इत्यर्थो भाति ।

पृ०	पं०	संदी०प्रतौपाठः	पृ०	पं०	संदी०प्रतौपाठः
„	९	ततो णं सक्के देविदे [देव]- राया समणस्स	२८७	११	संतिमेदा जाव संलेजा
२७३	१०	कम्ममारगाममणुपत्ते	२८९	१५	ण गंधमाघाठं
२७४	१	समुप्पज्जिंस्स दिब्बा	२९५	४	तहा हु
२८४	१२	एताव ता मह ^०	२९६	४	मिज्जते
२८६	१०	चउत्थं भंते मह ^०	२९८	१	इमे य लोए
			„	६	उद्देशतो ग्रंथ २५५.४

प्रस्तावनाभां महत्त्वतो मुधारे

पृ०	पं०	शुद्धपाठः
२७	२१	पृ० २१
२७	३१	पृ० २२
२८	२५	पृ० २२
३०	३१	पृ० २२
३२	३२	पृ० २२
४१	३७	पृ० ३१
63	5	Vira Vardha
64	10	(= at present Mahāpariṇṇa is not studies)
64	12	Śilācārya
68	18	Muni Jamburijaya

